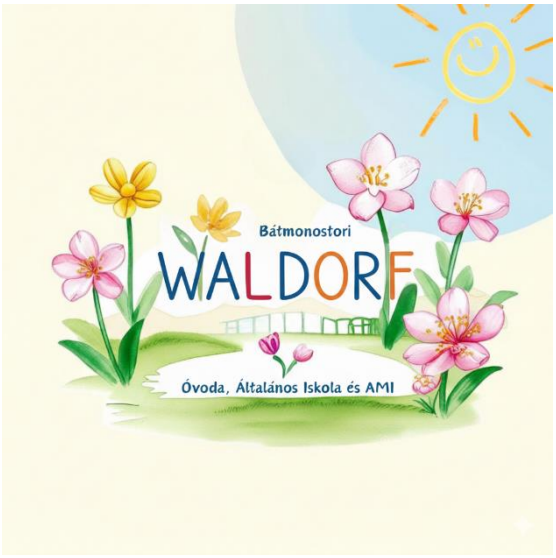
A BÁTMONOSTORI WALDORF ÓVODA, ÁLTALÁNOS ISKOLA ÉS AMI

6528 Bátmonostor, Petőfi Sándor utca 2.

PEDAGÓGIAI PROGRAMJA 2026.

TARTALOM:

1. AZ INTÉZMÉNY RÖVID BEMUTATÁSA

2. AZ ISKOLA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA
   2.1 Az iskola rövid bemutatása
   2.2 A Waldorf-pedagógia alapján működő iskolák Waldorf-kerettanterve, mint a nevelés-oktatás tartalmi kérdéseire vonatkozó egyedi megoldás, illetve mint az intézmény nevelési programjának és helyi tantervének alapdokumentuma
   2.3 Az iskola helyi megoldásai a kerettanterv által kijelölt keretek között
   2.4 Az iskola pedagógiai programjának egyéb olyan részei, melyeket a Waldorfkerettanterv nem szabályoz, illetve amelyeket az intézmény fontosnak tart kiemelni, kiegészíteni

3. AZ ÓVODA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA
   3.1 Az óvoda rövid bemutatása
   3.2 A Waldorf-pedagógia alapján működő óvodáknak az EMMI 2013. március 21. napján meghozott 12078-1/20 13/KOIR határozatával alternatív óvodai programként jóváhagyott Waldorf Óvodapedagógiai Programja, mint a nevelésoktatás tartalmi kérdéseire vonatkozó egyedi megoldás, illetve mint az óvoda nevelési programjának alapdokumentuma
   3.3 Az intézmény helyi megoldásai a Waldorf Óvodapedagógiai Program keretei között
   3.4 A pedagógiai program egyéb olyan részei, melyeket a Waldorf
   Óvodapedagógiai Program nem szabályoz, illetve amelyeket az óvoda fontosnak tart kiemelni, kiegészíteni

4. ZÁRADÉK A MÓDOSÍTOTT PEDAGÓGIAI PROGRAM ELFOGADÁSÁRÓL

5. MELLÉKLETEK
   5.1 „A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020”
   5.2 „Waldorf Óvodapedagógiai Program”

1. AZ INTÉZMÉNY RÖVID BEMUTATÁSA

Gyökereink, iskolánk, óvodáink születése

Baján időről időre felbukkant annak igénye, hogy szülők egy csoportja Waldorf-intézményt hozzon létre gyermekeik számára. Több kezdeményezés is volt Waldorf-iskola megalapítására, ám ezek a próbálkozások nem érték el kitűzött célt. A Kajtár család számára, akitől újra indult a kezdeményezés, mindig is fontos volt, hogy a lehető legjobbat tudjuk adni a gyerekeinknek. Egyik alapítónk, Erikának a gondolatait szeretném megosztani, hogy a közel 40 éves álma miként született meg a szívében a waldorf intézmény felé:

„Most csodálatos dolog jár a fejemben. 21 éves voltam, amikor valaki biztatott, hogy újszerű óvoda nyílt Budapest környékén. Járjak utána és csináljak olyat Csátalján, csak azért, mert ez nekem való lenne. Én elhittem neki. Utánajártam, majd egy évig minden szombaton férjem, Marci felvitt Solymárra, ahol nyílt az első Waldorf óvoda és ott tanultam még a német óvónőtől. Itthon eljutottam a támogató szülői közösség létrehozásáig. Majd elakadtam. Nem tudtam elindítani az óvodát. De azóta is a szívemben hordozom, amit ott tanulhattam. A Waldorf szellemiséget, értékrendet természet közeliséget, a hitrendszerét. Amikor felnőttek lettek a gyerekeink, a lányainkkal tettem egy próbát és elvittem őket egy közeli Waldorf óvoda-iskolába. Lányom, Eszter ismerte a régi álmomat, de akkor nem érintette meg őket még nagyon a lehetőség. De lettek csodálatos unokáink, akik ma már óvodáskorúak. Fiam felesége Dzseninek és lányom Eszternek is felébredt a kíváncsisága, majd a szíve is a Waldorf oktatás értékei felé. Nekifogtunk 2024.nyarán, és most érzem és tudom, hogy megvalósítjuk az álmot, amit 40 éve ápolgatok a szívemben, lelkemben. Ezt lányainknak ,Eszternek és Dzseninek köszönöm. Biztos vagyok benne, hogy a hozzáállásuk, a gondolkodásuk, céltudatosságuk, szívük és értékrendjük segítségével elindul 2026-ban az oktatás. Hálával, köszönettel és büszkeséggel van tele a gondolatom és a szívem.”

Az előző kezdeményezések sikertelensége motivációt adott számunkra, így 2024 nyarán új lendületet vett Baján a Waldorf-kezdeményezés, és létrejött mostani közösségünk csírája. Ekkor szerencsésen találkozott a meglévő szülői körben levő alapvető megújulási szándék néhány új, energikus, ambiciózus szülő megjelenésével. 2025 tavaszára közösségünk megerősödött, erőnk megsokszorozódott, a pedagógia a rendszeres alkalmak hatására kézzelfogható valósággá vált, így a szülői körben olyan erő gyűlt össze, mely lehetővé tette, hogy létrejöjjön a Bátmonostori Kikelet Iskola és óvoda kezdeményezés.

Ezt a munkát komoly szervező és előkészítő folyamat alapozta meg. Létrejött egy munkacsoportokra épülő struktúra, havi rendszerességű találkozókkal és egy ütemtervvel, mely a 2026. szeptemberi induláshoz képest tervezte meg az előttünk álló feladatokat. Ezzel párhuzamosan a szellemi háttér megteremtése is egyre fokozódó igényként merült fel, ezért rendszeresen tartottunk rendezvényeket magunknak és az érdeklődőknek, ahová igyekeztünk meghívni a magyarországi Waldorf-mozgalom legtapasztaltabb képviselőit: beszélgetéseket, előadásokat, közös tevékenységeket, évente Waldorf-napokat tartottunk. Mindvégig fontos volt számunkra bekapcsolódni Baja város kulturális életébe, szellemi pezsgésébe, jelen lenni a város nagy rendezvényein és részt venni a civil társadalom helyi kezdeményezéseiben.

Az iskolaalapítással és óvodaalapítással párhuzamosan egyre több szellemi impulzus érkezett közösségünkbe, mely saját identitásunk, szervezetünk létmódjára, működésmódjára kérdezett rá. Fontossá vált számunkra, hogy az óvodát és az iskolát körülvevő „burok" elemeit (fenntartó, pedagógus kollégium, szülői kör, munkacsoportok), valamint kölcsönhatásaik, együttműködésük kereteit megfogalmazzuk és kialakítsuk, és ebben megpróbáljuk érvényesíteni a Rudolf Steiner-i „hármas tagozódás" szempontjait. Ezért az intézmény fenntartója a Kikelet Egyesület, mely a szülők köréből jött létre.

Az iskola és óvoda épülete egy fantasztikus helyen van, a természet és erdő közelsége nyugtató környezetet ad mindenki számára. Hatalmas tornacsarnok és 8 osztálynak elegendő tanterem áll rendelkezésünkre, illetve egy teljesen elkerített rész az óvodának.

A Kikelet Egyesület által fenntartott Bátmonostori Kikelet Waldorf Óvoda, Általános Iskola a térség egyetlen, alternatív pedagógiai program szerint működő köznevelési intézménye lesz.

Jelenünk

Közösségünk öndefiníciója, fontos alapelvei és szándékai, iskolánk Vezérképe:

1. − Feladat − Azért jöttünk össze a bajai Waldorf Közösségben, hogy együtt segítsük gyermekeinket abban, hogy szabad és szabadságukkal felelősen élni tudó emberré nevelkedhessenek. Ehhez olyan pedagógiát tartunk szükségesnek, amely egyaránt fejleszti a gyermekek testi, lelki és szellemi képességeit, és amely saját személyiségük kibontakozásában segíti őket. E célkitűzés érdekében a Waldorf-pedagógia szerint dolgozó óvodákat és iskolát (alsó, közép- és felső tagozat) hozunk létre és működtetünk.

2. − Felelősség − Közösségünk a pedagógiai munka szabadságának biztosítása érdekében önigazgató intézményeket hoz létre és tart fenn, amelyek működtetési feladataiban a pedagógusok, a nem pedagógus dolgozók és a szülők egyenlő felekként vállalnak felelősséget. Pedagógiai és önigazgatási munkánk eredményességét minőséggondozással támogatjuk. A közösség által létrehozott szervekben konszenzusos döntéshozatalra törekszünk, a szerv tagjai egyenlő jogokkal rendelkeznek. A közösségtől kapott mandátum alapján tevékenykedő tag vagy szerv a munkavégzése során a közösség védelmét élvezi.

3. – Képesség − A közösség gondoskodik arról, hogy az intézményben folyó munkát alkalmas és megfelelően képzett dolgozók és önkéntesek végezzék el, a szükséges létszámban. A munkaviszony, vagy mandátum alapján tevékenykedők vállalják, hogy amennyiben a rájuk bízott feladat ezt megköveteli, készek ismereteik bővítésére, vagy képességeik fejlesztésére képzés, továbbképzés, belső képzés vagy önképzés keretében.

4. – Szabadság − A közösségben dolgozó pedagógusok szabadon, egymással együttműködve, mindenkor a gyermekek érdekei mentén végzik munkájukat. Munkavégzésük közös alapja a Waldorf-pedagógia, a Waldorf Óvodapedagógiai Program, A magyar Waldorfiskolák kerettanterve, illetve az intézményi pedagógiai programok. A pedagógusok és a szülők közös feladata és felelőssége az óvodai, iskolai és az otthoni nevelés összehangolása, egymás nevelő munkájának támogatása.

5. – Bizalom − Közösségünkben az együttműködés alapja a kölcsönös, megelőlegezett bizalom. A közösség más tagjainak tevékenységével kapcsolatos bírálatunknak bizalmat építő

módon adunk hangot. A másik embert személyében nem bíráljuk. A vitás eseteket a közösség által kidolgozott eljárásrend szerint rendezzük. Minden vitás esetben a gyermek(ek) érdekének leginkább megfelelő megoldásra törekszünk. A pedagógusok, az intézmény és a szülők egyaránt törekednek a nyílt és az átláthatóságot biztosító kommunikációra.

6. – Védelem − A pedagógusok, az intézmény és a szülők együttműködését a gyermekek nevelésében, illetve az intézmény működtetési feladataiban együttműködési megállapodásban rendezzük, amely a feleket megillető jogokat és a vállalt kötelezettségeket arányosan határozza meg. Közös felelősségünk megóvni a gyermekeket a testi, érzelmi és szexuális bántalmazástól, és gondoskodni életkoruknak és szükségleteiknek megfelelő testi, lelki és szellemi fejlődésükről.

7. – Testvériség − A közösség által fenntartott intézmények pénzügyeit a testvériség alapelvének megfelelően kezeljük. Gondoskodunk arról, hogy pénzügyi okokból egyetlen gyermek se kerüljön ki vagy maradjon távol az intézményeinktől. A közösség törekszik arra, hogy az intézmények munkatársainak a szükségleteikkel arányos munkabért biztosítson. Az intézmények működését és a gyermekek nevelkedését pénzügyi lehetőségeinkhez mérten ajándékpénz fizetésével és önkéntes munkavégzéssel támogatjuk.

8. – Megismerés − A közösség tagjai közösségi tevékenységüket a küldetésben meghatározott közös célkitűzések megvalósítása érdekében végzik, ezért minden feladatvégzés feltételezi a küldetés ismeretét és az abban foglaltak elfogadását. A szülők vállalják, hogy megismerik, a pedagógusok pedig gondoskodnak róla, hogy a szülők megismerhessék az intézményben folyó pedagógiai munka módszertani és - amennyiben ezt a gyermekek nevelésében való együttműködés megköveteli - világnézeti alapjait.

9. – Fejlődés − Közösségünkben a közösség többi tagja, mindenekelőtt a gyermekek érdekében végzett önigazgatási és nevelési tevékenység alapja az önnevelés. A közösség tagjai törekednek egymás munkájának megismerésére, és kölcsönösen támogatják egymás fejlődését.

10. – Jelenlét − Feladatunk megvalósítása érdekében törekszünk arra, hogy kapcsolatot tartsunk korunk és környezetünk társadalmi valóságával, képviseljük küldetésünket a világban, ugyanakkor nyitottak legyünk a közösségünkön kívüli világra. Számon tartjuk és elismerjük az intézmény működését lehetővé tevő támogató hálózat (alapítványok, egyesületek, közintézmények, gazdasági társaságok, vállalkozók, magánszemélyek) tevékenységét. Fenntartható életvitelre törekszünk, és gondot fordítunk természeti környezetünk védelmére.

11. − Egyén és közösség − Közösségünket az intézményeinkbe járó gyermekek és családjaik, valamint az intézmények munkatársai alkotják. A közösség tagjai elfogadják egymás származását, személyiségét, világnézetét, életvitelét, és együttműködnek egymással a közös feladatok megvalósítása érdekében.

12. – Sorsközösség − Közösségünk feladatközösség, amelyet a közös feladatok kitűzése hoz létre, és e feladatok megvalósítása alakít sorsközösséggé. E sorsközösségnek azok is részét képezik, akik már nem tagjai közösségünknek. A közösség tagjai figyelmet fordítanak az újonnan érkező tagok befogadására, az új munkatársak szakmai és emberi támogatására, a közösségből távozók elbocsátására és - amennyiben erre lehetőség nyílik - a velük való kapcsolat fenntartásra.

2. AZ ISKOLA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

2.1 Az iskola rövid bemutatása

Baján időről időre felbukkant annak igénye, hogy szülők egy csoportja Waldorf-intézményt hozzon létre gyermekeik számára. Több kezdeményezés is volt Waldorf-iskola megalapítására, ám ezek a próbálkozások nem érték el kitűzött célt. A Kajtár család számára, akitől újra indult a kezdeményezés, mindig is fontos volt, hogy a lehető legjobbat tudjuk adni a gyerekeinknek. Egyik alapítónk, Erikának a gondolatait szeretném megosztani, hogy a közel 40 éves álma miként született meg a szívében a waldorf intézmény felé:

„Most csodálatos dolog jár a fejemben. 21 éves voltam, amikor valaki biztatott, hogy újszerű óvoda nyílt Budapest környékén. Járjak utána és csináljak olyat Csátalján, csak azért, mert ez nekem való lenne. Én elhittem neki. Utánajártam, majd egy évig minden szombaton férjem, Marci felvitt Solymárra, ahol nyílt az első Waldorf óvoda és ott tanultam még a német óvónőtől. Itthon eljutottam a támogató szülői közösség létrehozásáig. Majd elakadtam. Nem tudtam elindítani az óvodát. De azóta is a szívemben hordozom, amit ott tanulhattam. A Waldorf szellemiséget, értékrendet természet közeliséget, a hitrendszerét. Amikor felnőttek lettek a gyerekeink, a lányainkkal tettem egy próbát és elvittem őket egy közeli Waldorf óvoda-iskolába. Lányom, Eszter ismerte a régi álmomat, de akkor nem érintette meg őket még nagyon a lehetőség. De lettek csodálatos unokáink, akik ma már óvodáskorúak. Fiam felesége Dzseninek és lányom Eszternek is felébredt a kíváncsisága, majd a szíve is a Waldorf oktatás értékei felé. Nekifogtunk 2024.nyarán, és most érzem és tudom, hogy megvalósítjuk az álmot, amit 40 éve ápolgatok a szívemben, lelkemben. Ezt lányainknak ,Eszternek és Dzseninek köszönöm. Biztos vagyok benne, hogy a hozzáállásuk, a gondolkodásuk, céltudatosságuk, szívük és értékrendjük segítségével elindul 2026-ban az oktatás. Hálával, köszönettel és büszkeséggel van tele a gondolatom és a szívem.”

Az előző kezdeményezések sikertelensége motivációt adott számunkra, így 2024 nyarán új lendületet vett Baján a Waldorf-kezdeményezés, és létrejött mostani közösségünk csírája. Ekkor szerencsésen találkozott a meglévő szülői körben levő alapvető megújulási szándék néhány új, energikus, ambiciózus szülő megjelenésével. 2025 tavaszára közösségünk megerősödött, erőnk megsokszorozódott, a pedagógia a rendszeres alkalmak hatására kézzelfogható valósággá vált, így a szülői körben olyan erő gyűlt össze, mely lehetővé tette, hogy létrejöjjön a Bátmonostori Waldorf Iskola és óvoda kezdeményezés.

Ezt a munkát komoly szervező és előkészítő folyamat alapozta meg. Létrejött egy munkacsoportokra épülő struktúra, havi rendszerességű találkozókkal és egy ütemtervvel, mely a 2026. szeptemberi induláshoz képest tervezte meg az előttünk álló feladatokat. Ezzel párhuzamosan a szellemi háttér megteremtése is egyre fokozódó igényként merült fel, ezért rendszeresen tartottunk rendezvényeket magunknak és az érdeklődőknek, ahová igyekeztünk meghívni a magyarországi Waldorf-mozgalom legtapasztaltabb képviselőit: beszélgetéseket, előadásokat, közös tevékenységeket, évente Waldorf-napokat tartottunk. Mindvégig fontos volt

számunkra bekapcsolódni Baja város kulturális életébe, szellemi pezsgésébe, jelen lenni a város nagy rendezvényein és részt venni a civil társadalom helyi kezdeményezéseiben.

Az iskolaalapítással és óvodaalapítással párhuzamosan egyre több szellemi impulzus érkezett közösségünkbe, mely saját identitásunk, szervezetünk létmódjára, működésmódjára kérdezett rá. Fontossá vált számunkra, hogy az óvodát és az iskolát körülvevő „burok" elemeit (fenntartó, pedagógus kollégium, szülői kör, munkacsoportok), valamint kölcsönhatásaik, együttműködésük kereteit megfogalmazzuk és kialakítsuk, és ebben megpróbáljuk érvényesíteni a Rudolf Steiner-i „hármas tagozódás" szempontjait. Ezért az intézmény fenntartója a Kikelet Egyesület, mely a szülők köréből jött létre.

Az iskola és óvoda épülete egy fantasztikus helyen van, a természet és erdő közelsége nyugtató környezetet ad mindenki számára. Hatalmas tornacsarnok és 8 osztálynak elegendő tanterem áll rendelkezésünkre, illetve egy teljesen elkerített rész az óvodának.

A Kikelet Egyesület által fenntartott Bátmonostori Waldorf Óvoda, Általános Iskola a térség egyetlen, alternatív pedagógiai program szerint működő köznevelési intézménye lesz.

Tanáraink szabadon, egymással együttműködve, mindenkor a gyermekek érdekei és szükségletei mentén végzik előkészítő munkájukat, melynek közös alapja a magyar Waldorfiskolák kerettanterve. A pedagógusok és a szülők közös feladata és felelőssége az iskolai és az otthoni nevelés összehangolása, egymás nevelő munkájának támogatása. Magunkénak valljuk azt, amit Rudolf Steiner a Waldorf-iskolákról általánosságban mondott: "(…) nem világnézeti, hanem módszertani iskola… Módszere az ember megismerésén alapszik, és amit el akarunk érni ezzel a módszerrel az az, hogy a gyerekből fizikailag egészséges, és erős, lelkileg szabad és szellemileg tiszta embereket neveljünk…

Nem az a feladatunk, hogy a felnövekvő generációnak meggyőződéseket közvetítsünk. Hozzá kell segítenünk, hogy saját ítélő erejét, a saját felfogóképességét használja. Tanuljon meg saját szemével nézni a világban… A mi vélekedéseink és meggyőződéseink csak a mi számunkra érvényesek. (…) Képességeket ébresszünk fel, és ne meggyőződéseket közvetítsünk. Ne a mi igazságainkban higgyen az ifjúság, hanem a mi személyiségünkben. Azt vegyék észre a felnövekvők, hogy mi keresők vagyunk. És őket is a keresők útjára kell vezetnünk."

2.2 A Waldorf-pedagógia alapján működő iskolák Waldorf-kerettanterve, mint a nevelésoktatás tartalmi kérdéseire vonatkozó egyedi megoldás, illetve mint az intézmény nevelési programjának és helyi tantervének alapdokumentuma

A „magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020." a jelen dokumentum 1. mellékletét képezi.

2.3 Az iskola helyi megoldásai a kerettanterv által kijelölt keretek

1. A tanterv egészére vonatkozó általános szempontok

● A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020. 688. oldalán meghatározott lehetőséggel élve, miszerint „lehetséges az egyes tantárgyakhoz javasolt időkeretek tanéven belüli, illetve tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelésére, a jogszabályok adta keretek között”

- Iskolánkban a zene oktatásának óraszámai az alábbiak szerint változnak: 5. évfolyamon a zene tantárgy óraszáma a 8. évfolyamos óraszám terhére nő (a NAT-ban meghatározott heti óraszámok figyelembevételével)

2. Az egyes szaktárgyakra vonatkozóan

● Nyelvoktatás - Iskolánkban 1-8. évfolyamon két idegen nyelvet, angolt és németet tanulnak a gyerekek, A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020. elnevezésű alapdokumentumban foglaltaknak megfelelően.

Kertművelés - A Kertművelés tantárgyat iskolánkban az osztályok egyedi pedagógiai minőségét figyelembe véve évfolyamonként eltérő módon, vagy heti rendszerességgel vagy projektszerűen valósítjuk meg. (A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020., 689. oldal: „A Kertművelés tantárgy az iskola lehetőségeinek függvényében projekt-szerűen is megszervezhető, óraszámai az évfolyamok között átcsoportosíthatóak.”)

Mozgás és testnevelés – Iskolánkban e tantárgy A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020. alapdokumentum 395-400. oldalán leírt tantárgyi tartalommal valósul meg. Összhangban az ott megfogalmazott tantárgyi fejlesztési célokkal és a fejlesztés várt eredményeivel és iskolánk adottságaival, a gyermekek egészségének szolgálatában 1-3. évfolyamon a Mozgás és testnevelés tantárgyat minél nagyobb, a lehető legnagyobb óraszámban szabad téren valósítjuk meg.

3. Csoportbontás

Iskolánk 17- 20 főt meghaladó osztálylétszám esetén, középtagozaton csoportot bont a nyelvi órákon, a kézimunka-, euritmia-, fafaragás- és kertművelés órákon. Ettől eltérni is lehet, melyről a Tanári Kollégium közösen hoz pedagógiai döntést. A csoportbontások nem tudásszint alapján történnek. Szaktanár és osztálytanító együtt dolgozza ki a legjobb csoportösszetételeket, leginkább azt figyelembe véve, hogy milyen tanulópárok tudnak kialakulni.

4. Délutáni foglalkozások

Iskolánkban A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020. elnevezésű dokumentumban leírt pedagógiai alapvetésekkel összhangban lehetőség van délutáni, tanórán kívüli foglalkozások indítására, megtartására, szakkör, sportkör jelleggel a Tanári Kollégium szakmai egyetértése, támogatása mellett.

5. Mindennapos testnevelés

Iskolánkban 1-3. évfolyamon a kötelezően választható testmozgás (mindennapos testnevelés) választott tantárgya az Erdőjárás A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020. ban megjelölt óraszámmal. A 4. évfolyamon élve a 688. oldalon megfogalmazott lehetőséggel, miszerint „A szabadon választott órakeret terhére bármely kötelező tantárgy óraszáma megnövelhető, (…) illetve a tantárgyhoz szervesen hozzá kapcsolódó tevékenységgel kiegészíthető" a mindennapos testnevelés biztosítására a Mozgás és testnevelés óraszámát növeltük meg a kötelezően választható testmozgás órakeretével.

2.4 Az iskola pedagógiai programjának egyéb olyan részei, melyeket a Waldorf-kerettanterv nem szabályoz, illetve amelyeket az intézmény fontosnak tart kiemelni, kiegészíteni

A nevelési program azon – kiegészítő – részei, melyek nem, vagy csak részben szerepelnek a Waldorf-kerettantervben:

1. A felvétel és az átvétel helyi szabályai

Felvétel az első osztályba

A Waldorf-iskola nem kötelező felvételt biztosító iskola. A Waldorf-pedagógia egyik alapelve, hogy a felekezeti hovatartozás és a pénzügyi háttér nem befolyásolhatja az iskolába történő felvételt. Pedagógiánk megvalósításának elengedhetetlen eleme a szülőkkel történő közös munka. Az első osztályok kialakítását a leendő osztálytanító és az iskolában dolgozó tanárok közösen végzik.

Iskolánk az érdeklődők számára a beiratkozási időszak előtt előadássorozatot indít, melynek során betekintést nyújtunk a Waldorf-pedagógia hátterébe, módszertanába, az iskola életének jellegzetességeibe.
A gyermekek számára játékos ismerkedést biztosítunk. Ennek során a foglalkozáson részt vevő pedagógusoknak alkalmuk van az iskolába jelentkező gyermekek alaposabb megismerésére. A felvételre javasolt gyermekeket a Tanári Kollégium és a leendő osztálytanító közös döntése alapján veszik fel az osztályba.

A gyermekfelvétel pontos menete új osztály indításakor:

Az érdeklődő szülőknek szóló, a tudatos és megalapozott döntést elősegítő programsorozatot követően, minden évben külön meghatározott időpontig, a gyermeküket iskolánkba beíratni kívánó szülőknek írásos jelentkezési anyagot kell benyújtaniuk, mely a következőket tartalmazza: gyermekleírás magadott szempontsor alapján, személyi lap, a gyermek eredeti rajza, a gyermekről készült fotó. Külön élő szülők esetén is közös döntés az iskolaválasztás, ezért mindkét szülőtől kérjük a felvételi kérelem aláírását vagy a támogatásról, beleegyezésről szóló nyilatkozatot. Sajátos nevelési igényű gyermek esetében a szakértői véleményt is kérjük csatolni. Amennyiben ez elmarad, úgy az iskola nem tudja a felelősséget vállalni a gyermek szükséges és előírt fejlesztésének biztosítására. Eltitkolás esetén a Tanári Konferencia dönt a továbbiakról.

A jelentkezések beérkezését követően előzetesen egyeztetett időpontban a gyermekek kiscsoportos játékon, foglalkozáson vesznek részt. Ennek célja a gyermekek állapotáról való tájékozódás. Pedagógus (extra-lesson pedagógus, gyógypedagógus, ideális esetben a leendő osztálytanító) vezetésével a gyerekek egy mesefolyamaton mennek keresztül, ahol a különböző végrehajtandó „próbatételek” során kapunk átfogó képet a gyerekekről.

Az ezt követő időszakban - a jelentkezések számától függően 1-2 hétben – a Tanári Kollégium két képviselője a gyermekről és az őt körülvevő környezetről szóló személyes beszélgetésre várja a szülőket. Ennek alapja a beadott gyermekleírás és a kiscsoportos játék tapasztalatai.

Ezekkel párhuzamosan zajlanak azok a találkozások, amelyeken az iskolában több éve jelen lévő, tapasztalt szülők beszélgetnek a felvételre jelentkezettekkel. E beszélgetés célja a tájékozódás és a tájékoztatás a szülői szerep- és felelősségvállalásról, illetve annak szándékáról, valamint az iskola fenntartásáról mind pénzügyileg, mind tettekben. A szülők e beszélgetés során mélyebb betekintést nyerhetnek intézményünk gazdasági, fenntartási és szociális életébe, valamint feltehetik ezzel kapcsolatos kérdéseiket.

A beszélgetések időszakát követően egy nagycsoportos mesefoglalkozásra várjuk a gyermekeket, ahol tapasztalatokat szeretnénk szerezni szociális viszonyulásaikról.

A beiskolázási programsorozat keretében az iskola működtetéséről, a fenntartói feladatokról és a szülői feladatvállalásról tájékoztató beszélgetést tartunk az érdeklődő családoknak. Külön szülői igényre az Iskolaműködtetési Konferencia tagjai egyénileg is a szülők rendelkezésére állnak annak érdekében, hogy a szülők az iskola működtetésével kapcsolatos kérdéseikre, egyéni felvetéseikre választ kaphassanak.

A Tanári Kollégium minden felvételi eljárásban az adott jelentkezői körre és az adott esetre alkalmazza, értékeli és érvényesíti a kerettantervi elveket. Figyelembe veszi az osztályon belül a nemek kiegyenlítettségét, a különböző temperamentumú, lelki alkatú gyermekek közötti

arányosságot, az életkori megoszlást, az integrálható sajátos nevelési igényű gyermekek osztálylétszámhoz viszonyított egészséges, maximum 10%-os arányát, a szülők iskolaválasztási szempontjait (a Waldorf-iskola, Waldorf-pedagógia választásának indokai, elkötelezettségük a pedagógia iránt), a társadalmi sokszínűség leképezését.

A gyermekek felvételéről a Tanári Kollégium dönt és a döntésről írásban értesíti a családokat. A beiratkozás a mindenkor hatályos jogszabályoknak, rendelkezéseknek megfelelően történik.

Felvétel a magasabb osztályokba, illetve az év közben érkezők számára (iskolaváltás)

Az érdeklődők megkeresik az iskolát levélben, telefonon vagy személyesen. Általánosságban az iskolatitkár ad tájékoztatást. A jelentkezés a jelentkezési lap leadásával történik. A jelentkezési lapokat minden esetben az iskolatitkárságon kell leadni. A jelentkezési lap letölthető honlapunkról (www.waldorfpecs.hu), illetve személyesen igényelhető az iskola titkárságán.

A jelentkezés leadását követően egy héten belül az adott osztálytanító felveszi a kapcsolatot a szülőkkel és megbeszéli velük az első szülői beszélgetés időpontját. A szülői beszélgetésekről feljegyzés, emlékeztető készül. Amennyiben az osztálytanító úgy látja, hogy az osztályába nincs felvétel, tájékoztatja erről a jelentkező szülőket. A nyári időszakban való jelentkezéskor a szülői beszélgetés és a hospitálás a szeptemberi hónapban történik meg.

A hospitálás előtt a felvételi folyamat része az első négy évfolyamon a gyermek extra-lesson vizsgálata; felsőbb évfolyamokon csak amennyiben az osztálytanító vagy a szaktanárok ezt szükségesnek/indokoltnak látják. A vizsgálatot az iskola által kijelölt extra-lesson pedagógus végzi el. A vizsgálat költsége az iskolát terheli.

Amennyiben a gyermek beilleszkedési, tanulási problémákkal küzd vagy sajátos nevelési igényű, az erről szóló járási vagy megyei szakértői bizottság által kiállított szakértői véleményt a jelentkezéshez csatolni szükséges. Amennyiben ez elmarad, úgy az iskola nem tudja a felelősséget vállalni a gyermek szükséges és előírt fejlesztésének biztosítására. Eltitkolás esetén a Tanári Konferencia dönt a továbbiakról.

Az első szülői megbeszélésen részt vesz mindkét szülő, az osztálytanító, valamint egy másik pedagógus a Tanári Kollégiumból. Amennyiben a szülők külön élnek, a jelentkezéshez szükséges a külön élő szülő beleegyező nyilatkozatát is csatolni.

A szülői beszélgetés témája: a család motivációja, a gyermek, a család, a Waldorf-sajátosságok (antropozófiai alapok, epochális oktatás, ritmusok, értékelés, szülői estek és szülői szerepvállalás, idegen nyelvek, művészeti nevelés, napközi), a felvételi folyamat. Erről feljegyzés készül.

Az első beszélgetést követően a szülőket megkérjük a gyermekleírás elkészítésére, hozzá tartozóan egy, a gyermek által készített rajz, illetve róla készült fénykép átadására. A gyermekleírást legkésőbb a gyermek hospitálásakor kell magukkal hozniuk, de osztálytanító élhet egy előbbi időpontban történő leadás kérésével is.

Ha a beszélgetés során nem merül fel kizáró ok, itt kerül sor a gyermek kéthetes hospitálásának időpont-egyeztetésére. A hospitálásra alkalmas időszakot az évkör és az osztály állapotát figyelembe véve az osztálytanító állapítja meg, de a jelentkezést követő két hónapon belül sort kell keríteni rá, amennyiben ez az adott osztály életéhez igazítható, nem zavarja meg azt. Amennyiben a gyermek május utolsó munkanapját követően jelentkezik, úgy a hospitálása a következő tanév első heteire esik.
Két új hospitáló gyermek egyszerre nem lehet az osztályban. A hospitálásról igazolást nem tudunk adni.

A gyermek felvételéről a következő heti Tanári Konferencia dönt az osztálytanító és a folyamatban részt vevő tanárok javaslata alapján. A Tanári Konferencia minden hét csütörtökén ülésezik, kivéve a szüneteket, illetve ünnepnapokat. A Tanári Kollégium döntését követően másnap az osztálytanító szóban értesíti a szülőket a konferencia döntéséről.

Olvasnivalóként javasoljuk:
- Szemelvények a Waldorf-pedagógiáról c. kiadvány.
- G. Ekler Ágnes: A Waldorf-pedagógia és a korproblémák. Natura-Budapest Kft., Bp., 2010.
- Frans Carlgren, Arne Klingborg: Szabadságra nevelés. Rudolf Steiner pedagógiája. Képek és tudósítások a nemzetközi Waldorf-iskolai mozgalomról. „Török Sándor" Waldorf-pedagógiai Alapítvány, Solymár, 1992; Pedagógus-továbbképzési Módszertani és Információs Központ, Pilisborosjenő, 1999.
- Vekerdy Tamás: Másféle iskolák (Talán: a Waldorf?). Saxum Könyvkiadó Kft., 2005.
- Vekerdy Tamás: Az óvoda és az első iskolai évek – a pszichológus szemével. Saxum Könyvkiadó Kft., 2013.

A második szülői beszélgetés a Tanári Kollégium döntését követően történik meg egy héten belül. Amennyiben a Tanári Kollégium a felvétel mellett dönt, és a szülők is úgy tartják jónak, úgy a gyermek a hospitálást követő héten már az iskolában maradhat. A beszélgetés résztvevői: szülők, adott osztálytanító és egy másik pedagógus a Tanári Kollégiumból. A beszélgetés célja a mélyebb megismerés, témáját a felmerült kérdések adják. Ezt követően a család a tanárok nélkül az IMK (Iskolaműködtetési Konferencia) delegáltjával beszélget a működtetési kérdésekről, kötelezettségekről.

Az iskolánkba való beiratkozás csak ezen folyamatot követően indulhat el. Ezután kerülhet sor a szerződések megkötésére, a gyermek átvételéhez szükséges adminisztrációs folyamat elindítására.

Szükség esetén a tanuló átvehető különbözeti vizsgával vagy évfolyamismétléssel. Ebben az esetben a felvételi döntéssel egy időben meghatározásra kell kerülniük a vizsgakövetelményeknek, a vizsga idejének és az eljárásban résztvevő pedagógusok személyének (bizottság). Amennyiben az integrációhoz és a felzárkózáshoz a tanulónak egyéni segítségnyújtásra vagy türelmi idő biztosítására van szüksége, azt a szülővel egyeztetve a Tanári Kollégium döntése szerinti mértékben, határidővel, személyi segítséggel, illetve tantárgyra vonatkozóan kap. Ennek a döntésnek – a fentieket meghatározva - a felvételi döntéssel egy időben meg kell születnie.

2. A tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei, középfokú iskola esetében a szóbeli felvételi vizsga követelményei

Iskolánkban a tanulmányok alatti vizsgák tantárgyankénti, évfolyamonkénti követelményei megegyeznek a Waldorf kerettanterv tantárgyak- és osztályfokoknál megjelölt követelmények – ismeretek/ fejlesztési követelményeinek minimum 50%-os teljesítésével.

A művészeti tanulmányok zárásának megfelelő művészeti alapvizsga a 8. évfolyamos éves munka írásbeli elkészítése és gyakorlati bemutatása. A művészeti alapvizsga akkor tekinthető teljesítettnek, ha azt a Tanári Kollégium elfogadta.

3. Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai terv

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításának célja, hogy a tanulók

- megismerjék az elsősegély-nyújtás fogalmát,
- felismerjék a veszélyhelyzeteket,
- megismerjék a leggyakrabban előforduló sérülések élettani hátterét, várható következményeit,
- elsajátítsák a legalapvetőbb elsősegély-nyújtási módokat,
- megismerkedjenek a mentőszolgálat működésével, elsajátítsák a mentő hívásának módját.

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátításával kapcsolatos iskolai feladatok

- a tanulók az életkoruknak megfelelő szinten foglalkozzanak a legfontosabb elsősegélynyújtási alapismeretekkel a tanórai és a tanórán kívüli egyéb foglalkozások keretében,
- a tanulóknak az alapvető elsősegély-nyújtási módok bemutatása, gyakorlásuk,
- elsősegélynyújtásra kiképzett pedagógus jelenléte az iskolában, és a pedagógusok elsősegély-nyújtási ismeretekkel foglalkozó továbbképzésen való részvételének támogatása,
- iskolai elsősegélyhely, elsősegélynyújtó felszerelések biztosítása, tanulókkal való megismertetése.

Az elsősegély-nyújtási alapismeretek elsajátítását szolgáló iskolai tevékenységek a)

Az egyes tantárgyak tananyagaihoz kapcsolódó ismeretek:

Tantárgy	Elsősegély-nyújtási alapismeret
természetismeret, biológia	sérülések ellátása, allergiás tünetek, kezelése, vérzések csillapítása, légzési akadályok elhárítása, rovarcsípések enyhítése, újraélesztés alapfogásai

kémia, fizika	vegyszerek és mérgek hatásai, forrázás veszélyei és kezelése, égési sérülések és azok ellátása, gázok okozta mérgezés tünetei és a segítségnyújtás módja
mozgás és testnevelés, dráma	esés, húzódás, rándulás, ficam tünetei és kezelése, teendők komolyabb sportsérülések esetén
vizuális kultúra: festés, rajz-grafika	festékek, ragasztók káros hatásai és tünetei
informatika	számítógép káros hatásai és a felelős használat elsajátításának módja
kertművelés, kézművesség	szerszámok, eszközök veszélyei, a sérülések ellátása
zene	hangszálak sérülései és a probléma megelőzése

b) Tanórák keretében feldolgozott elsősegély-nyújtási alapok:

5-8. évfolyamokon:

– Minden évfolyamon rendszeresen felmerülő témák, projektek: nemi felvilágosítás, médiaismeret. A szemléletformáló alkalmak célja a tudatos hozzáállás kialakítása és a káros következmények kezelése.

– Évente egyszer az iskolaorvos, védőnő bevonásával szervezetten, különösen a következő témákban: segítségnyújtás és teendők közlekedési és egyéb balesetek esetén, a mentőszolgálat működése, mentő hívásának módja.

c) Tanórán kívüli egyéb foglalkozások szervezése:

Egészségneveléssel, egészségvédelemmel foglalkozó szakkör. Témanap keretében elsősegély-nyújtási alapismeretekkel való foglalkozás.

A foglalkozások vezetői: az intézmény pedagógusai és diákjai, kortárs segítők, meghívott szakemberek, együttműködő szervezetek.

4. A tanulóknak az intézményi döntési folyamatokban való részvételi jogai, ezek gyakorlásának rendje

Az általunk vezetett, kísért diákok életkorából fakadóan (7-14 évesek) úgy véljük, úgy tartjuk helyénvalónak, ha az intézményi döntési folyamatokba véleményezési joggal vonjuk be őket. Véleményüket, meglátásaikat és ötleteiket a megfelelő stílusban, szabadon elmondhatják, képviselhetik, az osztálytanítók által biztosított keretek között.

Iskolánkban jelenleg a tanulóknak az intézményi döntési folyamatban való részvételi jogai gyakorlásának formája az osztályközösségeken belül, az osztálytanítók által vezetett beszélgetőkörökön, beszélgető órákon történik. Az itt elhangzottakat az osztálytanítók a Tanári Konferencián, vagy szükség esetén más fórumon adják át a kollégák számára. A 7-8. évfolyamokon az őket érintő kérdésekben (pl. ünnepek, kirándulás) tett javaslataikat a Tanári Kollégium megvitatja, és döntéseinél figyelembe veszi.

A tanulóknak az intézményi döntési folyamatban való részvételi jogaik gyakorlásának szervezett formája a Diákönkormányzat, amelynek létrehozását támogatjuk. Megalakulása után fennmaradásában és működésében segítjük oly módon, hogy az intézmény döntéshozatali folyamataiban kijelöljük szerepét és helyét, s ezt az intézmény Szervezeti és Működési Szabályzatában (SzMSz) rögzítjük.

6. A szülő, a tanuló, a pedagógus és az intézmény partnerei kapcsolattartásának formái; a tanulók, szülők/gondviselők értesítésével kapcsolatos szabályok

A Waldorf-intézményekre jellemző együttműködésnek különböző formái a tanárok és a szülők közt, másrészt a szülők közt egymással, harmadrészt a különböző Waldorf-iskolák tanárai közt.

<u>Tanár - szülő és szülő - szülő együttműködés színterei:</u>

- Az egyes ünnepek megünneplése során a közös tanári és szülői részvétel.
- Évszakbetekintők.
- Az ADVENTI BAZÁR vásári portékák elkészítése során tanúsított szülői részvétel.
- Az iskola alsó tagozatos farsangi ünnepségén való szülői segítség.
- Évenként 4-5 alkalommal megrendezésre kerülő beiskolázási programsorozatunk, mely a Waldorf-pedagógia megismerését segíti. Ezen alkalmakra a leendő és a már közösségünk részét képező szülőket várjuk szeretettel.
- Évente egyszer Waldorf-napot tartunk közösségünk szülőinek, hogy átélhessék gyermekeik mindennapjait egy egész napon át.
- Szülői Fórum.
- A szülők személyes közreműködésükkel segítik az ünnepek, iskolai események lebonyolítását, szervezését, iskolánk környezetének építését, szépítését.

<u>Az értesítéssel kapcsolatos szabályaink:</u>

Tanulóinkat szóban értesítjük minden várható programról, eseményről. Ezekről elsősorban osztálytanítójuk ad hírt számukra. Másodsorban a gyerekek teljes iskolai közössége értesítésének színhelye a hétfő reggeli közös kezdés.

A szülők értesítésének formáit tartalmazza a szülőkkel kötött együttműködési megállapodás. A szülők értesítése történhet szóban szülői estek, fogadóórák, beszélgetések, iskolai fórumok

alkalmával. Írásban az erre a célra kialakított levelezőlistákon vagy személyes e-mail címükön keresztül tájékoztatjuk őket.

Rendszeres külső kapcsolatok:

Intézményünk az eredményes munkavégzés érdekében rendszeres kapcsolatot tart választott képviselők útján más szervezetekkel:

- Bátmonostor Önkormányzatával,
- a fenntartóval
- a Magyar Waldorf Szövetséggel,
- a Waldorf-házzal,
- patronáló cégekkel,
- rendőrséggel, tűzoltósággal,
- iskolaorvossal, védőnővel, iskolafogászattal,
- Bács-kiskun Vármegyei Pedagógiai Szolgálat szakértői bizottságaival,
- Waldorf Pedagógiai Intézettel (hospitálók fogadása),
- magyarországi és külföldi Waldorf-iskolákkal (hospitálások),

A Helyi Tanterv azon – kiegészítő – részei, melyek nem szerepelnek a Waldorfkerettantervben

1. Az otthoni, napközis, tanulószobai felkészüléshez előírt írásbeli és szóbeli feladatok meghatározásának elvei és korlátai

Az első és a második évfolyamon nem alkalmazzuk a klasszikus és rendszeres házi feladatok kiadását. Harmadik évfolyamtól már bevezetésre kerülhet a rendszeres házi feladat.

Olyan házi feladat, házi dolgozat, amely gyűjtőmunkát igényel, abban az esetben adható, ha az elkészítéséhez minimum három munkanapot biztosítani tudunk.

A napközit (1-4. osztály) és tanulószobát (5-8. osztály) igénybe vevő gyerekek a tanórákon kapott házi feladatokat az iskolában, a napköziben elkülönülve, ill. a tanulószobában készítik el. A tanulók feladataikat igyekezzenek egyedül elvégezni. Segítséget kérhetnek a felügyelő tanártól, aki belátása szerint a saját munkájával már elkészült tanulótársat is bevonhat a segítő folyamatba.

2. Az írásbeli, szóbeli, gyakorlati beszámoltatások, számonkérések rendje

Iskolánkban az írásbeli számonkérések rendje:

- Az írásbeli számonkérési formák közé tartoznak a tematikus egységeket lezáró epochazáró- és szaktantárgyi témazáró dolgozatok, melyeket a pedagógusok előre bejelentenek, ill. a dolgozat megírása előtt összefoglaló órát tartanak.

- Az írásbeli számonkérési formák másik fajtája az órai anyagok számonkérésére, az elsajátítás mértékének megállapítására szolgáló írásbeli felelet, amely bármikor kérhető, íratható.
- Egy nap legfeljebb két nagyobb dolgozat íratható (egy nagyobb témát lezáró és egy szakórai témazáró).
- A megíratott dolgozatokat a tanár kijavítja, és azt kiosztja a tanulóknak legfeljebb 3 héten beül.
- A dolgozat kiosztása után a dolgozatok értékelését és a helyes megoldást a tanulókkal átbeszélik.
- Az a tanuló, akinek dolgozata nem sikerült a képességeinek megfelelő színvonalúra, javíthatja azt. Akinek sikertelen a dolgozata, az a megbeszélt új időpontban megírja azt. Az epochazárók eredményéről az osztálytanító a szülőket értesíti. (Ez többféleképp is megtörténhet pl. szülői esten, fogadóórán, szülői beszélgetésen stb.…)

Szóbeli számonkérések rendje:

- A gyermek szóbeli meg-, illetve kikérdezése minden órán alkalmazható előzetes bejelentés nélkül.
- A szóbeli feleletet szóban és/vagy írásban is értékelni lehet. Az értékelésnek tartalmaznia kell, hogy mi volt jó, mi volt rossz, mi hiányzott és miben javíthatna a tanuló.

3. A magasabb évfolyamra lépés feltételei

Magasabb évfolyamra léphet az a tanuló, akinek minden epochája lezártnak tekinthető, azaz az osztálytanítója, vitás esetben a Tanári Kollégium elfogadta az epocha teljesítését.

Ennek feltételei:
- az epochafüzetét képességeinek megfelelően elkészítette,
- epochazárója elfogadásra került,
- az órák 70%-án jelen volt, vagy ennek hiányában a tanultakról beszámolt.

A törvényi előírásoknak megfelelően az a tanuló léphet magasabb évfolyamba, akinek hiányzása a tanév során nem haladta meg a 250 tanórát. Ha meghaladta ezt, akkor a tanuló a Tanári Kollégium döntése alapján osztályozó vizsgát tehet. Az osztályozó vizsga sikeres teljesítését követően lehetséges a magasabb évfolyamba lépés.

Az osztályozó vizsga sikeresnek tekinthető, ha a gyermek az elmulasztott tananyagot pótolta. Tananyagot azoknak az epocháknak, illetve szaktárgyaknak az esetében kell pótolni, amelyeken az órák kevesebb, mint 70%-án volt jelen.

A pótlás sikeres, amennyiben:
- írásos vagy beadandó munkái elkészültek (epochafüzet, füzetmunka, munkadarab),
- azon órák anyagaiból, amelyekről hiányzott, szóban vagy írásban beszámolt. Ennek alapja az osztálytanító vagy szaktanár által átadott tájékoztató a megdolgozott témakörökről/tananyagról.

A szaktárgyak esetében, ha a tantárgyi követelményeknek megfelelt, illetve az év során készítendő munkadarabokkal elkészült, azokat bemutatta.

Évismétlés

A Waldorf-iskolákban alapelvként kell érvényesíteni, hogy nincs buktatás és nincs évismétlés. A tanároknak folyamatosan gondoskodni kell arról, hogy a tanulók olyan szinten sajátítsák el az egyes évfolyamokhoz rendelt tantárgyi követelményeket, mely egyrészt megfelel a diák képességeinek, illetve a következő tanévben megfelelő alap a továbbhaladáshoz. A lényeg, hogy mivel nincs osztályzás, a tanulók tudása nincs lezárva elégtelennel egy adott epocha anyagából vagy tananyagrészből, hanem folyamatosan addig kap feladatot a hiányos ismereteinek pótlására, míg végül befejezheti az adott témakört, melyre később építeni lehet. A továbbhaladás feltétele az elsajátítandó ismeretben való, megfelelő szintű, alap jártasság. Lehetőséget mindig kell teremteni a javításra.

Természetesen, rendkívül ritkán és egyedi esetekben olyan helyzet is előfordulhat, melyben szóba jön az évismétlés lehetősége. Évismétlésre csak rendkívüli esetekben van lehetőség, ehhez az egész Tanári Konferencia konszenzussal hozott döntése szükséges.

Évismétlést/osztályozó vizsgára kötelezést az osztálytanító vagy szaktanár kezdeményezhet az alábbiak alapján:

- Nem teljesítette az epochában meghatározott követelményeket, azaz nem zárta le az epocháját.
- Hiányzása a tanév során meghaladta a 250 tanórát.

4. Az iskola által alkalmazott szöveges értékelés érdemjegyre, osztályzatra való átváltásának szabályai

Az 1.- 8. évfolyamon szöveges értékelést alkalmazunk. Félévkor és tanév végén tantárgyanként a szöveges minősítéssel fejezzük ki a tanuló teljesítményére, szorgalmára, magatartására, közösségbe való beilleszkedésére vonatkozó megállapításainkat.

Az 1-8. évfolyamon év közben az osztálynaplóban (e-naplóban) nem értékelünk, érdemjegy és osztályzat használata nem engedélyezett.

Amennyiben a fentiektől eltérően iskolaváltás miatt mégis át kell váltanunk a szöveges értékelést érdemjegyre, úgy azt az alábbiak szerint tesszük:

Epochaértékelés / év végi szöveges értékelés osztályzatokra váltása:

Megjegyzés: Ez a megközelítés nem veszi figyelembe az egyéni adottságokat, csak a Tanterv által megkövetelt szintek és tartalmak teljesítését/nem teljesítését veszi alapul. Az osztályzás nem írja le a gyermek valós képességeit, ezért nem is tartjuk helyesnek alkalmazását. Csak az átjárhatóság megkönnyítése érdekében váltjuk át az értékelést osztályzatokra.

Jeles érdemjegyet kaphat az a tanuló, aki az adott epochában/tantárgyban a helyi tantervi követelményeket a vizsgált anyagrész tekintetében teljesítette, írásbeli és szóbeli kifejezőkészsége szakszerű, stílusa szabatos, súlyosabb hiba nincs munkájában. Tárgyi ismereteiben és elméleti felkészültségében is példamutató. Gondolkodása mélyreható, problémamegoldó készsége fejlett. Epochafüzete kiemelkedően szép, rendszeresen és pontosan vezetett. Együttműködő képessége kiemelkedő.

Jó érdemjegyet kaphat az a tanuló, aki az adott epochában/tantárgyban a helyi tantervi követelményeket a vizsgált anyagrész tekintetében majdnem hiánytalanul teljesítette, írásbeli és szóbeli kifejezőkészsége megfelelő, stílusa követhető, kevés hiba van munkájában. Tárgyi ismeretei és elméleti felkészültsége is megfelelő. Epochafüzete szép, rendszeresen és pontosan vezetett. Együttműködő képessége jó.

Közepes érdemjegyet kaphat az a tanuló, aki az adott epochában/tantárgyban a helyi tantervi követelményeket a vizsgált anyagrész tekintetében minimumszintnél jobban teljesítette. Írás- és szóbeli kifejezőkészsége változó, előadásmódja szintén. Tárgyi ismeretei és elméleti felkészültsége időnként hiányos. Epochafüzete változó minőségű, nem vezeti rendszeresen és pontosan. Együttműködő képessége változó.

Elégséges érdemjegyet kaphat az a tanuló, aki az adott epochában/tantárgyban a helyi tantervi követelményeket a vizsgált anyagrész tekintetében legalább minimumszinten teljesítette. (Az adott tantárgyra előírt kerettantervi minimum teljesítése az elégséges minősítés elengedhetetlen feltétele.) Írás- és szóbeli kifejezőkészsége gyengébb, előadásmódja bizonytalan.

Elégtelen érdemjegyet kap az a tanuló, aki az adott epochában/tantárgyban a helyi tantervi követelményeket a vizsgált anyagrész tekintetében minimumszinten sem teljesítette. Írás- és szóbeli kifejezőkészsége gyenge, előadásmódja bizonytalan. Epochafüzete hanyag, hiányos. Együttműködésre nem képes.

5. SNI irányelveink

A kiemelt figyelmet, különleges bánásmódot igénylő gyermekek inkluzív szemléletű nevelésének megvalósulása érdekében iskolánkban a Waldorf-pedagógia erre vonatkozó alapelveit messzemenően figyelembe vesszük („A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020” - Különleges bánásmódot igénylő tanulók a Waldorf-iskolában).

A sajátos nevelési igényű gyermek, tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékos, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékos, autizmus spektrum zavarral vagy egyéb pszichés fejlődési zavarral (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral) küzd.

Iskolánk szakember ellátottsága és tárgyi feltételei révén az alábbi sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelés-oktatását tudja felvállalni: egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók, autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók és hallássérült tanulók. Ehhez a következő feltételek meglétére van szükség: a családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására. Az iskola részéről a speciális módszertanban jártas pedagógus és/vagy asszisztens, jól előkészített, ütemezett egyéni fejlesztési terv, speciális eszközök, módszerek és környezet, együttműködés a családdal, a befogadó gyermekcsoport nevelése a pozitív hozzáállásra, elfogadásra, folyamatos támogatásra, a szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás. Szakértői, pedagógiai-nevelési tanácsadó csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében. A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a

szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból, tananyagrészekből felmentés), továbbá a fogyatékosságot kompenzálandó alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint.

Iskolánk feladatának tartja a beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézséggel küzdő gyermekek, tanulók egyéni szükségleteinek megfelelő, befogadó nevelését, oktatását is. Beilleszkedési, magatartási, tanulási nehézséggel küzdő tanuló az a különleges bánásmódot igénylő gyermek, tanuló, aki a szakértői bizottság szakértői véleménye alapján nem minősül sajátos nevelési igényűnek, de az életkorához viszonyítottan jelentősen alul teljesít, társas kapcsolati problémákkal, tanulási, magatartásszabályozási hiányosságokkal küzd, közösségbe való beilleszkedése, illetve a személyiségfejlődése nehezített vagy sajátos tendenciákat mutat. A beilleszkedési, tanulási, magatartási zavar komplex jelenség, amelyben értelmi, érzelmi és akarati tényezők is ötvöződnek. Feladataink a beilleszkedési, tanulási, magatartási zavarral küzdő tanulók ellátásában: a pedagógiai szakszolgálatokkal való kapcsolat felvétele és szakértői vélemény kérése, a szakértői bizottságok javaslatai alapján, pedagógiai módszerekkel a tanuló támogatása, osztályközösségben történő segítése, és kapcsolatainak javítása osztály- és iskolatársaival a pszichológus és a fejlesztő pedagógusok közreműködésével. A tanulók részleges kiemelésével, egyéni, illetve kiscsoportos fejlesztésével, korrepetálással a tanulási lemaradás kompenzálására, kiscsoportos fejlesztések, felzárkóztatások biztosításával, tanórai differenciált oktatás segítségével, felzárkózást segítő technikák és módszerek, módszerkombinációk alkalmazásával, a tanulók differenciált fejlesztésének támogatása. A fejlesztő munka különböző színtereken, párhuzamosan, egymást megerősítve folyik. A fejlesztés tudatosságát az egyéni fejlesztési terv biztosítja, amely személyre szólóan, a tanulói problémájára fókuszálva kerül kidolgozásra, és a fejlesztés biztosításának ütemterve.

Fő célunk minden gyermek számára lehetővé tenni az optimális intellektuális és érzelmi fejlődést, a testi–lelki és szociális kibontakozást, hogy belső harmóniában, önmagával és környezetével egyensúlyban éljen.

1. Általános elvek

1.1. A Nemzeti alaptanterv és a választott kerettanterv alkalmazás a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásában

A Nemzeti alaptanterv (a továbbiakban: Nat) a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának is alapdokumentuma, az abban meghatározott fejlesztési területek – nevelési célok, kulcskompetenciák, illetve a tanulási területeken megfogalmazott célok, feladatok – a sajátos nevelési igényű tanulókra is érvényesek. A sajátos nevelési igényű tanulókat nevelő-oktató iskolák pedagógiai programjuk, helyi tantervük elkészítésénél figyelembe veszik:

- a nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (a továbbiakban: köznevelési törvény), a Nat és az Irányelv rájuk vonatkozó előírásait,
- a sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveire
- a nevelés és oktatás helyi célkitűzéseit és lehetőségeit,
- a szülők elvárásait és
- az általuk nevelt-oktatott tanulók sajátosságait.

Az Irányelv egyaránt vonatkozik a sajátos nevelési igényű tanulóknak a többi tanulóval részben vagy egészben együtt (integráltan), azonos iskolai osztályban történő, illetve az e célra

létrehozott gyógypedagógiai nevelési-oktatási intézményben, konduktív pedagógiai intézményben, iskolai osztályban a sajátos nevelési igényű tanulók számára külön szervezett (gyógypedagógiai nevelésben, oktatásban részt vevő nevelési-oktatási intézményekben) nevelésére-oktatására.

1.2. Az Irányelv célja

Az Irányelvben foglaltak célja, hogy a sajátos nevelési igényű tanulók esetében a tartalmi szabályozás és a gyermeki sajátosságok ugyanúgy összhangba kerüljenek, mint más gyermekeknél. Az Irányelv annak biztosítását szolgálja, hogy:

- a fejlesztés a számukra megfelelő tartalmak közvetítése során valósuljon meg, segítse a minél teljesebb önállóság elérését és a társadalomba való mind teljesebb beilleszkedést;
- az iskola fejlesztési követelményei igazodjanak a fejlődés lehetséges üteméhez;
- a tanulást megalapozó pszichikus funkciók, képességek, készségek kialakítása, fejlesztése kiemelt szerepet kapjon a teljes alapfokú oktatás szintjén, de különösen az általános iskola alsó tagozatán, illetve ha szükséges, a fejlesztés az iskoláskor előtti képességfejlődés területeire is visszanyúljon;
- a rehabilitációs célú fejlesztő terápiák programjai váljanak az intézmények pedagógiai programjainak tartalmi elemeivé,
- a tanulókat a nevelés-oktatás, fejlesztés ne terhelje túl.

Ennek érvényesítése érdekében meghatározza:

- a tartalmak kijelölésekor egyes területek módosításának, elhagyásának vagy egyszerűsítésének, illetve új területek bevonásának lehetőségeit;
- a sérült képességek, készségek, kompetenciák habilitációs, rehabilitációs, célú korrekciójának területeit;
- a nevelés-oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatokat.

1.3. A sajátos nevelési igényű tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs ellátása

A tanulók között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket az iskolák a pedagógiai programok és helyi tantervek kialakításakor veszik figyelembe.

A sajátos nevelési igény kifejezi:

a) a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékosság, sajátos nevelési igény által okozott részleges vagy teljes körű módosulását, egyenetlenségeit;

b) az iskolai tanuláshoz szükséges képességek kialakulásának sajátos útját, fejlődésének eltérő ütemét, esetleg részleges vagy teljes kiesését, egyenetlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét.

A sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól eltérő, nagyobb mértékű differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő, korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teheti szükségessé.

1.3.1. A habilitációs, rehabilitációs ellátás közös elvei

a) A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésében-oktatásában részt vevő nevelési-oktatási intézmények egész nevelési-oktatási rendszerét – az általános elveken túl – átfogó, hosszú távú habilitációs, rehabilitációs célok és feladatok határozzák meg, melyeket az intézmény dokumentumai tartalmaznak.

b) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység olyan szakmaközi együttműködésben kialakított és szervezett nyitott tanulási-tanítási folyamatban valósul meg, mely az egyes tanulók vagy tanulócsoportok igényeitől függő eljárások, időkeret, eszközök, módszerek, terápiák alkalmazását teheti szükségessé.

c) A sajátos nevelési igényű, ugyanakkor kiemelt tehetségű tanulók ellátása esetén a habilitációs, rehabilitációs tevékenység mellett kell megjelenniük a tehetséggondozás feladatainak.

1.3.2. A habilitációs, rehabilitációs tevékenység közös céljai és feladatai

a) A mozgásszervi, érzékszervi (látási, hallási), értelmi vagy beszédfogyatékosságból, több fogyatékosság együttes előfordulása esetén halmozottan fogyatékosságból, autizmus spektrumzavarból vagy egyéb pszichés fejlődési zavarból fakadó hiányzó vagy sérült funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő ép funkciók bevonásával.

b) Törekvés a különféle funkciók egyensúlyának kialakítására.

c) A szükséges speciális eszközök elfogadtatása és használatuk megtanítása.

d) Az egyéni sikereket segítő, a társadalmi együttélés szempontjából kívánatos egyéni tulajdonságok, funkciók és a személyiség fejlesztése.

e) Társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének támogatása.

f) Az egyes területeken kimagasló teljesítményt nyújtó tanulók tehetségének kibontakoztatása.

1.3.3. A habilitációs, rehabilitációs tevékenységet meghatározó tényezők

a) A sajátos nevelési igény típusa és súlyossága.

b) A sajátos nevelési igény kialakulásának, felismerésének, diagnosztizálásának ideje.

c) A sajátos nevelési igényű tanuló ca) életkora, pszichés és egészségi állapota, rehabilitációs műtétei, cb) képességei, kialakult készségei, kognitív funkciói, meglévő ismeretei, cc) érzelmi szükségletei, állapota, attitűdje, cd) korai fejlesztésben és gondozásban való részvétele, a korai időszak fejlődésmenete.

d) A társadalmi integráció kívánalmai: az egyéni tanulási utak megtervezése és biztosítása, az átvezetés, a továbbtanulás, pályaválasztás, a lehető legönállóbb életvitelre történő felkészítés.

A sajátos nevelési igényű tanuló fejlesztésére vonatkozó célokat, feladatokat, tartalmakat, tevékenységeket, követelményeket meg kell jeleníteni:

a) az intézmény pedagógiai programjában,

b) a helyi tantervben,

c) a tematikus egységekhez, tervekhez kapcsolódó tanulási-tanítási programban (pl. tanmenet, óraterv),

d) az egyéni fejlesztési tervben.

A sajátos nevelési igény típusának megfelelő szakirányú végzettséggel rendelkező gyógypedagógus, konduktor kompetenciája:

1. a programok, programcsomagok tervezése, összeállítása;
2. a habilitációs, rehabilitációs egyéni és kiscsoportos fejlesztés, osztálytermen belüli megsegítés;
3. közreműködés az integrált nevelés, oktatás keretein belül a tanítási órákba beépülő habilitációs, rehabilitációs fejlesztő tevékenység tervezésében, kivitelezésében, ezt követően a konzultációban, az osztálytermi környezet adaptációjában;
4. a tanuló fejlődésének nyomon követése, értékelése, illetve az ebben való közreműködés a többségi pedagógusokkal együtt.

1.4. A szükséges pedagógiai feltételek biztosítása a sajátos nevelési igényű tanulók számára

A nevelés- oktatás, fejlesztés kötelezően biztosítandó pedagógiai feltételeit a köznevelési törvény foglalja össze. A köznevelési törvény a sajátos nevelési igényű tanulókhoz igazodva az általánosan kötelező feltételeket több területen módosítja, illetve kiegészíti olyan többletszolgáltatásokkal, amelyeket ki kell alakítani és hozzáférhetővé kell tenni a sajátos nevelési igényű tanulók számára, mint például:

- speciális tanterv, tankönyvek, tanulási segédletek, differenciált, egyénre szabott tananyagok;
- speciális gyógyászati, valamint tanulást, életvitelt segítő technikai eszközök;
- az egyéni szükségletekhez igazodó környezet, speciális bútorok; fejlesztő helyiségek;
- rugalmas szervezeti keretek kialakítása a sajátos nevelési igényű gyermekek egyéni foglalkoztatásának, illetve osztálytermi foglalkoztatásának megvalósulásához;
- a tanulók sajátos nevelési igénye típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező, az integrált fejlesztésben lehetőleg tapasztalt gyógypedagógus, terapeuta (módszertani intézmény, utazótanári szolgálat).

1.5. A többségi intézményekben megvalósuló (integrált) nevelés, oktatás

A sajátos nevelési igényű tanulók eredményes szocializációját, iskolai pályafutását elősegítheti a nem sajátos nevelési igényű tanulókkal együtt történő – integrált – oktatásuk (teljes vagy részleges integrációjuk). Az együttnevelést megvalósító intézmény többet vállal, magasabb értéket kínál, mint részvétet és védettséget. Sikerkritériumnak a tanulók beilleszkedése, önmagukhoz mért fejlődése, a többi tanulóval való együtt haladása tekinthető, melynek eredményes megvalósítását az alábbi tényezők biztosítják:

- A befogadó iskola vezetője támogatja pedagógusai részvételét az integrációt segítő szakmai programokon, akkreditált továbbképzéseken, alkalmat teremt a horizontális tudásátadásra.
- Az együttnevelést megvalósító iskolák pedagógusainak, valamennyi dolgozójának, gyermek- és szülői közösségének felkészítése a sajátos nevelési igényű tanulók fogadására.
- Az együttnevelés megvalósításában a különböző pedagógiai színtereken a habilitációs, rehabilitációs szemlélet érvényesülése és a sérülésspecifikus módszertani eljárások alkalmazása. A módszerek, módszerkombinációk megválasztásában a „sérülésspecifikusság” alkalmazkodást jelent a sajátos nevelési igény típusához, az

elmaradások súlyosságához, az egyéni fejlődési sajátosságokhoz, a tanuló képességei kibontakoztatásának érdekében.

- Multidiszciplináris teamek (pl. többségi pedagógus, gyógypedagógus, szülő, az érintett tanuló stb.), illetve jó gyakorlat e-bank, iskolai „forrásközpont" működtetése – a pedagógusok által kidolgozott egyes differenciált tananyagok, feladatlapok stb. felhasználásával, melyeket az iskola minden pedagógusa használhat, illetve minden pedagógus gyarapítja az anyagokat.
- A nyitott tanulási-tanítási folyamatban megvalósuló tevékenység, amely lehetővé teszi az egyes gyermek vagy csoport igényeitől függő pedagógiai – esetenként egészségügyi – eljárások, eszközök, módszerek, terápiák, a tanulást-tanítást segítő speciális eszközök alkalmazását.
- A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében- oktatásában, fejlesztésében részt vevő, magas szintű pedagógiai, pszichológiai képességekkel, a diverzitás iránti pozitív attitűddel (elfogadás, tolerancia, empátia, hitelesség) és az együttneveléshez szükséges kompetenciákkal rendelkező pedagógus, aki
  - a tananyag-feldolgozásnál figyelembe veszi a tantárgyi tartalmak – egyes sajátos nevelési igényű tanulók csoportjaira jellemző – módosulásait;
  - egyéni fejlesztési tervet készít a gyógypedagógus, konduktor együttműködésével, ennek alapján egyéni haladási ütemet biztosít, a differenciált nevelés, oktatás céljából individuális módszereket, technikákat alkalmaz;
  - a tanórai tevékenységek, foglalkozások során a pedagógiai diagnózisban szereplő javaslatokat beépíti, a folyamatos értékelés, hatékonyságvizsgálat, a tanulói teljesítmények elemzése alapján – szükség esetén – megváltoztatja eljárásait, az adott szükséglethez igazodó módszereket alkalmaz;
  - a neurodiverzitást figyelembe vevő oktatási módszerek, rugalmas tanulásszervezés segítségével minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezetet hoz létre, melyben érvényesül a differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés, a differenciáló módszerek (az instrukciók adása terén is) alkalmazása, beleértve az értékelést is;
  - egy-egy tanulási, nevelési helyzet, probléma megoldásához alternatívákat keres;
  - együttműködik különböző szakemberekkel, a gyógypedagógus, konduktor iránymutatásait, javaslatait beépíti a pedagógiai folyamatokba, megosztva vállalja a felelősséget a különleges bánásmódot igénylő gyermek haladásáért.

A sajátos nevelési igényű tanulók integrált nevelésében, oktatásában, fejlesztésében részt vevő – a tanuló fogyatékosságának típusához igazodó szakképzettséggel rendelkező – gyógypedagógus

a) segíti a pedagógiai diagnózis értelmezését;

b) javaslatot tesz a fogyatékosság, az egyéb pszichés fejlődési zavar, az autizmus spektrum zavar típusához, a tanuló egyéni igényeihez szükséges környezet kialakítására (a tanuló elhelyezése az osztályteremben, szükséges megvilágítás, hely- és helyzetváltoztatást segítő bútorok, eszközök alkalmazása stb.);

c) segítséget nyújt a tanuláshoz, művelődéshez szükséges speciális segédeszközök kiválasztásában, ismerteti a speciális eszközök használatát, tájékoztat a beszerzési lehetőségekről;

d) javaslatot tesz gyógypedagógiai specifikus módszerek, módszerkombinációk alkalmazására;

e) figyelemmel kíséri a tanulók haladását, részt vesz a részeredmények értékelésében, javaslatot tesz az egyéni fejlesztési szükséglethez igazodó módszerváltásokra;

f) együttműködik a többségi pedagógusokkal, figyelembe veszi a tanulóval foglalkozó pedagógus tapasztalatait, észrevételeit, javaslatait;

g) támogatást nyújt a többségi pedagógus számára a differenciáláshoz a tantervi követelmények szintjén, a következőknek megfelelően: nincs érdemi változtatás a tantervben, elvárt tudásban, hanem több idő, személyi támogatás (többségi pedagógustól, gyógypedagógustól, asszisztenstől), eszközhasználat, differenciált tananyag-feldolgozás révén jut el a gyermek a tantervi célig. Eltérő tantervi célok megjelenítése esetén – a gyermek szakértői véleményének alapján –

   − terápiás fejlesztő tevékenységet végez a tanulóval való közvetlen foglalkozásokon – egyéni fejlesztési terv alapján a habilitációs, rehabilitációs fejlesztést szolgáló órakeretben –, ennek során támaszkodik a tanuló meglévő képességeire, az ép funkciókra;

   − alkalmazza a sajátos nevelési igényű tanuló osztálytermen belüli megsegítésének lehetőségeit a befogadó intézményben;

   − segíti a befogadó pedagógust a szűrésben, az egyéni értékelésben, a gyermek önmagához mért fejlődésének megítélésében;

   − segíti a helyi feltételek és a gyermek egyéni szükségleteinek összehangolását.

Az integrált nevelésben-oktatásban részt vállaló nevelési-oktatási intézmények vegyék igénybe az egységes gyógypedagógiai, konduktív pedagógiai módszertani intézmények (EGYMI), a pedagógiai szakszolgálati, illetve pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézmények szolgáltatásait, az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózatok segítségét. Ennek keretében ismerjék meg az integrált nevelés létező jó gyakorlatait, tapasztalatcsere, tudásháló (képzések, online platform stb.) révén.

AZ EGYÉB PSZICHÉS FEJLŐDÉSI ZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEKOKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanuló

Az egyéb pszichés fejlődési zavar a Köznevelési törvény által használt gyűjtőfogalom, a sajátos nevelési igényre (SNI) való jogosultság egyik kategóriája. Ebbe a kategóriába tartoznak a súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdő tanulók, akik az iskolai teljesítmények és a viselkedésszabályozás területén a kognitív, emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése, a kialakult képességzavarok halmozott előfordulása miatt egyéni sajátosságaik figyelembevételével fokozott pedagógiai, pszichológiai megsegítést, gyógypedagógiai segítséget igényelnek.

Az egyéb pszichés fejlődési zavart a pedagógiai szakszolgálat minősíti szakértői bizottsági tevékenysége során, a sajátos nevelési igény megállapítása céljából, a diagnosztikus protokollra épülő komplex állapotfelmérés alapján.

A kategória többféle diagnózist tartalmaz, részben idegrendszeri fejlődési zavarokat, részben a magatartás-szabályozás más zavarait. Az idegrendszeri fejlődési zavarok nagy csoportjából ebbe a kategóriába tartozik a specifikus tanulási zavar és a figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar

(ADHD). Ezeknek az állapotoknak közös vonása, hogy a hátterükben mindig eltérő idegrendszeri fejlődés áll, ami számos esetben genetikai okokra visszavezethető vagy pre-, illetve perinatálisan (magzati korban vagy a születés körüli időszakban) szerzett, nem a környezet vagy a nevelés hatására alakulnak ki, és a zavar a korai életkortól kezdve jelen van. Ezzel szemben a magatartásszabályozási zavarok általában nem az eredendően eltérő idegrendszeri fejlődés talaján alakulnak ki, hanem az idegrendszer biológiai sérülékenysége és a rossz környezeti feltételek, elégtelen bánásmód, tartósan extrém magas stressz együttes következményeként jönnek létre.

Kívánatos lenne az egyéb pszichés fejlődési zavar kifejezés helyett erre a meglehetősen heterogén tanulói csoportra a Nemzeti köznevelési törvényben zárójelben szereplő tanulási, figyelem- és magatartás-szabályozási zavar megnevezést mint SNI főcsoport-elnevezést használni. Ezt elméleti és gyakorlati szempontok, valamint a nemzetközi terminológiahasználat is indokolja.

- A (specifikus) tanulási zavar egy olyan multifaktoriális meghatározottságú ún. idegrendszeri fejlődési zavar (pl. diszlexia, diszgráfia, diszkalkulia, vagy ezek halmozódása), mely az átlagos vagy akár átlag feletti értelmi képességek és a szükségletekhez illeszkedő, megfelelő oktatási feltételek ellenére okoz komoly nehézségeket a tanulásban, a sikeres iskolai előmenetelben. Az egyes tanulási zavarok tünetei gyakran egyszerre is jelen lehetnek, ezáltal több iskolai készséget is érinthetnek, pl. az olvasás elsajátításának zavara és az aritmetikai műveletvégzés zavara. A specifikus tanulási zavar iskolai alulteljesítést eredményez, de nem minden iskolai alulteljesítés mögött áll specifikus tanulási zavar. Bár a (specifikus) tanulási zavarral küzdő gyerekek adott területeken gyenge teljesítményt produkálnak, nehézségeik ellenére bizonyos tanulási területeken akár kiemelkedő teljesítményre lehetnek képesek, bizonyos területeken tehetségesek. Ez a paradox tanulási helyzet számtalan feszültséget, meg nem értést indukál mind az érintett tanulóban, mind a szülőben, pedagógusban.
  - Az olvasási zavar (diszlexia) neurobiológiai eredetű specifikus tanulási zavar, az olvasás, írás elsajátításának nehézségét jelenti, gyenge szófelismerés, pontatlan és lassú olvasás jellemzi, mely legtöbbször helyesírási zavarokkal együtt jelentkezik.
  - A helyesírási zavar (diszortográfia) önmagában előfordul ugyan, de ritkán.
  - Az íráskivitelezés (íráskép) zavara (diszgráfia) gyakran olvasási zavar nélkül jelenik meg. Másodlagos következményként szövegértési nehézségek jelentkezhetnek, valamint a kevesebb olvasási tapasztalat hátráltathatja a szókincs és a háttértudás fejlődését.
  - A számolási zavar (diszkalkulia) esetén az intellektuális teljesítményhez, életkorhoz (osztályfokhoz) viszonyítva jelentős elmaradás mutatkozik a számköri ismeretek, számérzék, szám- és műveleti fogalmak kialakulásában, az alapvető műveletek végzésében és a bázisfunkciók (téri-vizuális rendszer, központi végrehajtó rendszer, munkamemória, beszéd és nyelv, gondolkodási funkciók) működésében. Következményesen nehezített lehet a magasabb szintű matematikai fogalmak elsajátítása, a matematikai ismeretszerzés és -alkalmazás folyamata, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldása.

  Mindezen tünetek markánsan és perzisztensen/tartósan fennállva jelentkeznek, nem tekinthetők csupán fejlődési késésnek. A (specifikus) tanulási zavarok hátterében a

nyelvi rendszer eltérő fejlődése, a munkaemlékezet gyengesége, valamint az információfeldolgozás sajátos szerveződése áll. Mindezek mellett gyakran mutatkoznak a mozgásszervezés, kézügyesség, bizonytalan kézpreferencia, téri tájékozódás, vizuális észlelés, szenzoros integráció, végrehajtó működés nehézségei.

- A hétköznapi nyelvhasználatban is egyre gyakrabban felbukkanó ADHD kifejezés egy angol mozaikszó (Attention Deficit Hyperactivity Disorder, magyarul figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar), mely

  - figyelemhiánnyal és/vagy
  - túlmozgással (hiperaktivitás) és impulzivitással jellemezhető.

  A két altípus önállóan vagy kombinált formában is előfordulhat.

  Az ADHD átlag alatti, átlagos és átlag feletti intellektuális teljesítmény mellett egyaránt jelen lehet. A szakirodalom szerint az iskoláskorú gyermekek kb. 5%-át érintő, a tanulási teljesítményt és a viselkedésszervezést jelentős mértékben befolyásoló, támogatás hiányában rontó, idegrendszeri fejlődési zavar, mely jelentős mértékben aluldiagnosztizált, számos esetben a diagnózis és a sajátos nevelési igény megállapítása nélkül van jelen a köznevelés színterein. A mindennapi oktatási, nevelési helyzetekben ennek következménye a szétszórtság, feledékenység, a figyelem könnyű elterelhetősége, huzamosabb ideig történő fenntartásának nehezítettsége, az egymást követő utasítások megjegyzésének nehézsége, a feladatok megfelelő sorrendjének kialakítási problémái és a véghezvitel nehézsége, saját holmik gyakori elhagyása, mások félbeszakítása, mérlegelés nélküli beszéd és cselekvés, ami gyakran inadekvátnak vagy erőszakosnak is tűnhet. Nehéz az érintett tanulók számára az önszabályozás és önirányítás, a mindennapi élethez szükséges tevékenységek szervezése, a célorientált cselekvés tervezése, kivitelezése, az érzelmek szabályozása. Mindezek gyakran alulteljesítést eredményeznek az iskolai haladásban is.

  Az ADHD számos erősséggel is együtt jár. Az érintett tanulók kreatívak, kíváncsiak, lelkesek és kockázatvállalók, sikerorientáltak, szokatlan és eredeti ötleteikkel, javaslataikkal értékes tagjai a tanulóközösségnek. Számukra érdekes témákban elmélyült érdeklődést mutatnak és kimagasló teljesítményre is képesek lehetnek. Megfelelő támogatás mellett hihetetlen energiáikkal rengeteg feladatot ellátnak, pozitív értelemben motorjai lehetnek a tanulási folyamatnak.

  Az ADHD hátterében a végrehajtó funkciók gyenge és/vagy eltérő szerveződése áll, amely a munkamemória (rövid távú emlékezetben megtartott elemek és az ezekkel való mentális műveletvégzés), a viselkedésgátlás (gátlás kontroll), a kognitív flexibilitás (rugalmas váltás) és a figyelem működését befolyásolja.

  A viselkedésszabályozás problémái ADHD-ban az érzelmi kontroll gyengeségében, az önmaguk vagy mások felé irányuló agresszióban, szorongásban, az én-szabályozás gyengeségében, az alkalmazkodóképesség, a célirányos viselkedés, az önszervezés, valamint a metakogníció (saját tudásról való tudás, kognitív önreflexió) eltérő fejlődésében mutatkoznak meg. Minthogy a magatartás-jellemzőkben hasonlóság figyelhető meg a magatartásszabályozási zavarral, fontos hangsúlyozni, hogy ezeknek hátterében elsődlegesen idegrendszer-működési zavar, az ún. végrehajtó funkciók zavara, és nem kizárólag környezeti ártalom húzódik meg.

- A magatartásszabályozási zavar is az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriában nevesülő SNI állapot. Összefoglaló név, mely alatt

- impulzuskontroll-zavart (személyre és/vagy tárgyakra, tulajdonra irányuló agresszív, destruktív szóbeli és viselkedéses kitörések) és
- diszruptív (irritált, vitatkozó, bomlasztó),
- diszszociális (normasértő, agresszív, megbotránkoztató) viselkedészavarokat értünk.

A magatartásszabályozás zavarával együtt járó problémák súlyosan és tartósan megnehezítik a tanulási helyzetekben való aktív és produktív részvételt, ezáltal jelentős tanulási hátránnyal járnak. A zavarok természetéhez tartozik, hogy kihatással vannak a társas viselkedésre, az interperszonális kapcsolatokra, kommunikációra, a normakövetésre és a szabályok betartására, így ezek a problémák az oktatási, nevelési helyzetekben is jelen vannak. Szakszerű állapotfelmérés és intervenció szükséges ahhoz, hogy az érintett tanuló és tanulóközösség hatékony tanulása megvalósulhasson. Az ADHD és a magatartásszabályozási zavarok diagnosztizálása pszichiáter szakorvosi kompetencia, a beavatkozás tervezésénél a család, pszichiáter szakorvos, (klinikai) szakpszichológus, gyógypedagógus és pedagógus együttműködése szükséges.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó állapotok gyakran együttesen is előfordulnak, illetve más idegrendszeri fejlődési zavarokkal is együtt járhatnak (komorbiditás). A tanulási zavar gyakran együtt jár figyelemhiányos/hiperaktivitás zavarral (ADHD), nyelvfejlődési zavarral vagy fejlődési mozgáskoordinációs zavarral. Megfelelő intervenció hiányában a hosszú távon fennálló tanulási kudarcok következtében különböző másodlagos pszichés eltérések (szorongásos, kényszeres zavarok, érzelem- és magatartásszabályozási problémák) alakulhatnak ki. A fenti zavarok együttesen súlyos és tartós tanulási problémákhoz vezethetnek.

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók gyakran élnek át kudarchelyzetet, sikertelenséget, elutasítást, amelynek következtében az iskolai teljesítményelvárások iránti közömbösség vagy ellenállás, önértékelési zavarok, különböző jellegű és mértékű társas interakciós és alkalmazkodási problémák alakulhatnak ki. Ezek a sajátosságok az életkor előrehaladtával a társadalmi beilleszkedés szempontjából fokozott veszélyeztetettséget idézhetnek elő. Az idegrendszer csökkent terhelhetőségének jelei az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében abban is megmutatkoznak, hogy a tanulók általában fáradékonyabbak, a változásokra érzékenyebbek, nehezebben tűrhetnek zajokat, szenzorosan könnyen túlterhelődnek, nehezen viselik el a várakozás, kivárás okozta feszültséget, aktivációs szintjük erősebben ingadozik, nyugtalanabbak, gyakrabban van szükségük pihenésre, szünetre, esetleg egyedüllétre, támasznyújtásra, fokozottabban igénylik a tevékenységet meghatározó állandó kereteket, érthető és követhető szabályokat, valamint a pozitív visszajelzést, a sikeres teljesítmények megerősítését, a dicséretet.

2. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján sajátos nevelési igényű tanulók nevelésoktatásának alapelvei

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó tanuló iskolai alulteljesítés esetén folyamatos gyógypedagógiai megsegítést igényel, ami komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások formájában, a többségi pedagógus bevonásával, az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében végezhető. Az iskolai oktatás, a pedagógiai, gyógypedagógiai ellátás, valamint az egészségügyi habilitáció és rehabilitáció a tanulási- vagy figyelem- és magatartásszabályozási zavar jellegétől, súlyosságától, a társuló zavarok meglététől, a háttérben lévő sajátos képességmintázat fejlődési lehetőségeitől, mértékétől,

dinamikájától függ. Fejlesztésük az egyéni szükségletek figyelembevételével a szülővel és a tanulóval, valamint a pedagógusokkal történő megbeszélést követően történhet. Kiegészítő szolgáltatás (pl. pszichológiai gondozás, családterápia, tehetségazonosítás) igényelhető a pedagógiai szakszolgálatban, a segítő szakemberek és az intézmény együttműködésével. Beilleszkedésük segítését intézményi pszichológus is támogathatja.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába tartozó tanuló oktatása integráltan, a kiemelt figyelmet igénylő (különleges bánásmódot igénylő, sajátos nevelési igényű) tanulók személyi és tárgyi feltételeivel is rendelkező többségi általános iskolában vagy intenzív terápiás és oktatási céllal szervezett időszakos különnevelés keretében (pl. beszédfogyatékossággal társulva logopédiai osztályban, tagozaton vagy gyógypedagógiai intézményben) történhet.

A fejlesztés hatékonyságához szükséges, hogy egyéni fejlesztési terv alapján egyrészt komplex fejlesztést szolgáló foglalkozások keretében, másrészt a tanórákon az egyéni képességekhez igazodó tevékenységrendszer keretében történjen.

A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt figyelmet követel, valamint a tanulásszervezési módok, a tanulási és értékelési eljárások megválasztása terén sajátos feladatot jelent a tanulási zavarral küzdő, ugyanakkor bármely területen tehetségesnek bizonyuló tanulók felismerése, tehetségük gondozása, ami a pályaorientáció folyamatára is hatással van. A tanulók fejlesztésében törekedni kell

− a tudatos, tervszerű, egyénre szabott fejlesztési terv kialakítására;

− a komplex megközelítésre és módszerválasztásra; − a

fejődési dinamika nyomon követésére.

A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt jelentőségű

- a tananyag adaptálása;
- tanulásmódszertani elemek beemelése;
- változatos tanulásszervezési módok, differenciált oktatásszervezés, projektmunka biztosítása;
- a tanuló szükségleteihez illesztett tanulási stratégiák megválasztása, a személyre szabott, tanulóközpontú tanulás;
- az értékelési eljárások megválasztása, a fejlesztő értékelés szükségessége;
- a társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének kiemelt támogatása az egyéb pszichés fejődési zavar kategóriába tartozó mindegyik tanulónál, ami lényeges elvi kiindulópontja a gyakorlati munkának;
- az egyéni tanulási utak megismerésének szükségessége, az adekvát pedagógiai támogatás tervezése céljából;
- a kronológiai életkorból adódó sajátosságok kiemelt figyelembevétele;
- az olvasást, írást, számolást megalapozó bázisfunkciók, különösen a nyelvi képességek fejlesztése;
- a környezet illesztése a gyermek szükségleteihez;
- érthető és követhető idői és téri struktúra kialakítása;
- átlátható és érthető szabályok kialakítása.

További fontos tényező a tanulók támogatásában a szülők bevonódásának elősegítése, a partnerségi viszony kialakítása és a pedagógusok (tanórán a pedagógiai asszisztens), a (külső, belső) segítő szakemberek munkájának összehangolása, együttműködése.

3. Kiemelt feladatok a nevelés-oktatás során

Az iskolai nevelés-oktatás során kiemelt feladat a tantervi előírásoknak megfelelő sikeres továbbhaladás biztosítása, vagyis a tananyag-feldolgozásnál a pedagógusnak figyelembe kell vennie a tantárgyi tartalmaknak a tanulói sajátosságokhoz való illesztését, az esetleges adaptálás lehetőségeit, tekintetbe véve azon tananyagrészeket, amelyek egyéni vagy kiscsoportos korrepetálással, fokozatos felzárkóztatással, kompetenciafejlesztéssel és az így irányított otthoni gyakorlással az osztályfoknak megfelelő ismeretszerzés és -alkalmazás a tanulónál eredményesnek bizonyul.

A pozitív énkép és önértékelés kialakítása érdekében a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek és már a tanulási folyamat elején ismertek legyenek! Ehhez az elváráshoz kell igazodniuk azoknak az alkalmazott mérési és felmérési stratégiáknak, amelyek a várt és a mért mutatók összhangja esetén a sikeres pedagógiai munka eszközei.

Az alapelvek megvalósítása érdekében feladat:

- az optimális és támogató tanulási környezet kialakítása az előzetesen felmért szükségletek alapján;
- előzetes tudás felmérése;
- érdeklődés, motivációs bázis felmérése;
- énhatékonyság erősítése az osztálytermi és egyéni munkán keresztül is;
- módszertani sokrétűség megvalósítása;
- differenciálás megvalósítása:
  - a feladatok megoldásához hosszabb idősávokat, tágabb kereteket kell megjelölni ott, ahol erre szükség van;
  - a feladatok tartalmát, a nevelési-oktatási célt szem előtt tartva, a tanuló egyéni szükségleteihez, képességstruktúrájához és teherbírásához szükséges igazítani;
  - az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogassák a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve;
  - ehhez szükséges a személyre szabott értékelés, fejlesztő értékelés;
- a különbözőségeket az iskola az emberi viselkedés komplex környezeti hatások szerint alakuló sokféleségére utaló jellegzetességnek, az agyi érés, fejlődés változatos megnyilvánulásának (neurodiverzitás) tekintse;
- a gyógypedagógus, valamint az adott iskolában különböző tantárgyakat tanító pedagógusok tudásmegosztásra épülő, szakmailag egymást támogató tevékenysége.

E szemlélet gyakorlatban történő alkalmazásához olyan fejlesztési célokat kell kijelölni, amelyek a tanulási környezetet is illesztik a tanuló egyedi jellemzőihez, és az ehhez igazodó, a képességtartományok mindkét határán − tehetség és fejlődési késés, fejlődési zavar, esetleg ezek együttes megléte − kihívást jelentő feladatok megtervezését támogatják.

További feladat a tanulás iránti motiváció, kitartás és a kudarctűrő képesség növelése, a kortársakra és a felnőttközösségre irányuló rendezett társas kapcsolatok kialakítása, a társadalmi együttélés szabályainak követése és az önállóságra nevelés.

A pedagógusoknak olyan tanulási tapasztalatokra, tanítási módszerekre és támogató stratégiákra szükséges támaszkodniuk, amelyek figyelembe veszik

- a tanulók azonosított tanulási szükségleteit,
- érdeklődését,
- tehetségét,
- célkitűzéseit,
- kulturális hátterét.

Az életkori sajátosságoknak megfelelően, valamint a jellemző figyelemkoncentráció eltéréseit is figyelembe vevő tanórai foglalkozásokkal, a tanórán belül 15-20 perces tevékenységek váltakozásával segíthető a tanulás konszolidációja, biztosítható a megfelelő terhelés, valamint a figyelem fenntartása.

3.1. Olvasási zavar

Az olvasási zavar (diszlexia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő értő olvasás készségének kialakításával az olvasóvá válás elősegítése.

Fő célkitűzések:

a) az olvasás, írás tanítása (szükség esetén újratanítása) lassított tempójú, nyújtott ütemű, hangoztató-elemző, szótagoló, a magyar nyelv ortográfiai sajátosságait figyelembe vevő analizáló-szintetizáló módszerrel;

b) stabil betűismeret, betű-hang megfeleltetés kialakítása;

c) biztos szóolvasás kialakítása mind valódi, mind álszavak esetében;

d) olvasás fluenciájának/gördülékenységének elősegítése;

e) az olvasási készség folyamatos gondozása a tanuló egész iskolai pályafutása alatt;

f) szövegértési stratégiák kialakítása;

g) a kompenzáló technikák alkalmazása valamennyi tantárgy tanulása során;

h) az élő idegen nyelv oktatása speciális módszerekkel, auditív megközelítéssel;

i) a tanulás segítése a szövegek auditív tolmácsolásával, a tanulás támogatása pl. képekkel, gondolattérképpel, nyomtatott óravázlatokkal, bemutatók rendelkezésre bocsátásával, a szövegek auditív felkínálásával (pl. hangfájlok szerkesztése, hangoskönyvek, optikai karakterfelismerés stb.), gépírással, szövegszerkesztő használatának megtanításával és alkalmazásával;

j) speciális olvasástanítási program alkalmazása;

k) a diszlexia reedukáció (olvasás újratanítása) speciális terápiás programjainak felhasználása;

l) az olvasási kedv felébresztése, a motiváció erősítése. A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése,

b) verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése,

c) modalitásspecifikus integráció fejlesztése,

d) különböző észlelési funkciók fejlesztése.

3.2. Íráskép zavara

Az íráskép (írásbeli kifejezés) zavara (diszgráfia) esetében kiemelt feladat az osztályfoknak megfelelő íráskészség kialakítása, annak elősegítése, hogy a tanuló képes legyen használni az írott nyelvet (akár folyóírás, akár nyomtatott írás, akár gépírás verziókban) a kommunikáció, ismeretszerzés, tudásgyarapítás és társas kapcsolatok létesítésének céljára.

Fő célkitűzések:

a) az írásmozgás alapformáinak gyakorlása, különböző technikák alkalmazása (ráírás, másolás, önálló íráskivitelezés);

b) a különböző írásformák tanulói képességekhez, szükségletekhez és preferenciákhoz illesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) eszköz (ceruza, ceruzafogó) helyes használata;

b) megfelelő testtartás kialakítása az írás során;

c) a mozgáskoordináció fejlesztése;

d) a testséma biztonságának kialakítása, a szenzomotoros integráció fejlesztése;

e) a vizuomotoros koordináció/szem-kézmozgás összerendezettségének fejlesztése;

f) célirányos mozgások fejlesztése, különös tekintettel a manipulációs mozgásokra, praxiára/célirányos mozgások kivitelezésére;

g) a ritmus, a nyomás és a sebesség optimális egyensúlyának megteremtése;

h) a végrehajtó működés fejlesztése, különös tekintettel a motoros output optimalizálására.

3.3. Helyesírás zavara

A helyesírás zavara (diszortográfia) esetében kiemelt feladat az írott nyelv ortográfiájának/helyesírásának tudatosítása, lehetőség szerint a fluens/gördülékeny íráskészség elérése, az önellenőrzés különböző módjainak (pl. infokommunikációs technológia, helyesírásellenőrző és -javító szoftver) készségszintű elsajátíttatása.

Fő célkitűzések:

a) a spontán és tollbamondás utáni írás színvonalának javítása;

b) a fő helyesírási szabályok begyakoroltatása (a kivételek megtanulásának mellőzésével), analógiás stratégiahasználat kialakítása;

c) önmonitorozás, önellenőrzés rögzítése;

d) a diszlexia reedukáció (olvasás újratanítása) speciális terápiás programjainak felhasználása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) fonológiai, nyelvi, metanyelvi tudatosság fejlesztése;

b) beszédpercepció fejlesztése;

c) verbális emlékezet, munkaemlékezet fejlesztése;

d) modalitásspecifikus integráció fejlesztése;

e) hang-betű megfeleltetés fejlesztése.

3.4. Számolási zavar

A számolási zavar (diszkalkulia) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló az osztályfokának megfelelő matematikai készséggel rendelkezzen, képes legyen a matematikai kompetencia megszerzésére, a matematikai műveletek használatára, az ismeretszerzés, a tudásgyarapítás és a hétköznapi gyakorlat színterein.

Fő célkitűzések:

a) a számosság és a számok iránti érdeklődés felkeltése, megerősítése;

b) matematikai törvények és szabályok készségszintű ismerete és alkalmazása;

c) a matematikai relációk nyelvi megalapozása, a matematika-nyelv tudatosítása;

d) a fogalmak, így a szám- és műveletfogalom kialakításakor a manipuláció előtérbe helyezése, a megfigyelés és a megértés érdekében a matematikai eszközök használata, a képi, vizuális megerősítés;

e) segítő, kompenzáló eszközök használatának lehetővé tétele;

f) a fokozott mennyiségű gyakorlás során az egyéni sajátosságokhoz igazított, megjegyzést segítő technikák, eljárások alkalmazása;

g) a matematikai gondolkodás és érvelés (kérdésfeltevések, szóbeli kifejezés, érvelés, divergens, ill. konvergens gondolkodás, problémamegoldó gondolkodás, problémamodellezés, algoritmikus gondolkodás) fejlesztése;

h) a diszkalkulia reedukáció speciális terápiás programjainak felhasználása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) a figyelem, az emlékezet, a gondolkodás és a nyelvhasználat összehangolt fejlesztése;

b) szám- és mennyiségfogalom kialakítása, magasabb szintű matematikai fogalmak kialakítása, alkalmazása, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldásának segítése, fejlesztése;

c) a vizuális-téri képességrendszer fejlesztése;

d) a sorozatalkotási képesség, a szeriális észlelés fejlesztése;

e) az önértékelés fejlesztése, sikerélmény biztosítása.

3.5. Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar

A figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD) esetén kiemelt feladat, hogy a tanuló a figyelmi, aktivitási és impulzivitási nehézségei ellenére elsajátítsa az osztályfokának megfelelő ismereteket és kompetenciákat minden tantárgy esetében. Cél, hogy az ismeretszerzés és alkalmazás, a tudásgyarapítás és képességfejlődés osztálytermi és hétköznapi színtereken is megvalósuljon.

Fő célkitűzések:

a) a figyelem- és viselkedésszabályozás egyensúlyának megteremtése személyre szabott támogatással;

b) teammunka keretében gyógypedagógiai, pszichológiai, szakorvosi együttműködés;

c) a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtése;

d) a túlzott viselkedéses aktivitás veszélytelen és nem zavaró levezetésének megteremtése;

e) fokozott egyéni bánásmód;

f) az önszervezési képesség, az önkontroll fejlesztése;

g) önbecsülés és pozitív énkép kialakítása;

h) szociális készségek fejlesztése, beilleszkedés elősegítése;

i) feladatkivitelezés idői és téri struktúrájának megtervezése és kivitelezése;

j) dicséret, jutalom, motiválás, sikerélmény biztosítása.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) ADHD esetén a képességfejlesztés kiemelt területe az önszabályozás fejlesztése;

b) a társas szabályok, a mindennapi együttéléshez szükséges normák kialakítása és betartatása;

c) a mindennapi együttéléshez szükséges szociális/társas készségek kialakítása, fejlesztése;

d) a figyelmi működés és a kontrollált viselkedés kialakításának támogatása;

e) speciális figyelemtréning, különösen a tartós figyelemre vonatkozóan;

f) koncentráció fejlesztése;

g) utasításkövetés gyakorlása, fejlesztése;

h) a türelem, késleltetés és gátlás képességének fejlesztése;

i) mozgáskoordináció, biztonságos mozgáskivitelezés fejlesztése, adekvát mozgásos aktivitás biztosítása.

3.6. Magatartásszabályozási zavar

A magatartásszabályozási zavar esetében kiemelt feladat a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése.

Fő célkitűzések:

a) az önszabályozás fejlődésének támogatása pedagógiai eszközökkel;

b) kihívást jelentő viselkedések/viselkedésproblémák csökkentése;

c) adaptív viselkedés, szabálykövetés, szabálytartás kialakulásának támogatása;

d) társas készségek, kapcsolatok fejlesztése.

A célzott képességfejlesztés kiemelt területei:

a) düh- és agressziókezelés fejlesztése,

b) érzelemfelismerés és érzelemkifejezés fejlesztése,

c) kommunikáció fejlesztése,

d) konfliktuskezelési képesség, problémamegoldás fejlesztése,

e) megküzdési képesség fejlesztése,

f) figyelmi működés fejlesztése.

Eszközei lehetnek:

- kognitív viselkedésterápiás eljárások egyes elemeinek alkalmazása pedagógiai helyzetben;
- a mindennapi tevékenységek végzéséhez, iskolai elvárások teljesítéséhez igazított idői keretek rendszeres alkalmazása (napirend);
- tevékenységek végzésének, iskolai feladatok teljesítésének lépésekre bontása (folyamatábra/forgatókönyvek);
- sikerélmény biztosítása, pozitív megerősítés, jutalmazási technikák bevonása;
- együttműködés a családdal és más szakemberekkel.

4. A Nat alkalmazása az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során a Nat-ban meghatározott fejlesztési feladatok és tartalmak megvalósítása általában lehetséges, a Nat-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadók, de a kompetenciaterületek, tanulási területek és tudástartalmak (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) módosulhatnak.

A helyi tantervben az egyes tanulási területekhez kapcsolódó tantárgyak témaköreire, azok tartalmára és követelményeire vonatkozó kerettantervi ajánlások a tanulók egyéni adottságainak figyelembevételével érvényesíthetők, megvalósításukat a gyermekkel foglalkozó pedagógus és gyógypedagógus közösen támogatja az egyéni fejlesztési tervben rögzítettek alapján, és ennek megvalósulását rendszeresen felülvizsgálják.

Mindennek megvalósulása az osztálytermi környezetben folyó munka és az egyéni vagy kiscsoportos habilitatív/rehabilitatív tevékenység, valamint az esetmegbeszélés, teamtanítás, közös tervezés, közös értékelés, tananyag-adaptáció együttes alkalmazásával lehetséges.

A Nat kiemelt célkitűzése az aktív tanulás, az egyénre szabott tanulási utak, a tanulói sokféleség figyelembevétele. Az egyéb pszichés fejlődési zavar alapján SNI tanulóknál mindezen célok megvalósulását támogatja a rugalmas tanulásszervezés, a heterogén tanulócsoportok, a tanulók közötti kooperációra építő módszerek, a minden szempontból akadálymentes és minden tanuló számára egyformán hozzáférhető tanulási környezet létrehozása, a differenciált célkijelölés, a többszintű tervezés, a differenciáló módszerek a feladatra vonatkozó instrukciók adásában és az értékelésben, valamint szükség szerint adaptált tananyag használata.

A helyes módszertan megválasztásában fontos a tanulókat nevelő, oktató pedagógusok, a szülők és a szakszolgálatok közötti széles körű szakmai együttműködés, a tapasztalatok cseréje, a jó gyakorlatok megosztása (kölcsönös együttműködés, partneri, bizalmi kapcsolat kialakítása).

Az együttgondolkodást, a közös szemléleti alapokat a pedagógiai szakszolgálatok és a neveléstoktatást végző intézmények között valódi tudásmegosztáson alapuló, átjárható információáramlás támogatja.

A helyi tanterv kiemelten kezelje az önismeretet, a reális önértékelés kialakítását, a kommunikáció fejlesztését! E feladatok minden tanulási területen meg kell hogy jelenjenek.

4.1. Kulcskompetenciák fejlesztése

4.1.0. Alapkompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében kiemelt jelentőségű az alapkompetenciák kialakítása: az olvasáshoz, íráshoz, szövegértéshez szükséges nyelvi funkciók, mennyiségi, számfogalmi (készségszintű, elvont számolás kis számköröktől kezdve),

téri-vizuális és idői viszonyokban való tájékozódáshoz, valamint a mozgáshoz kapcsolódó ismereteknek, készségeknek és attitűdöknek a rendszere. Az alapkompetenciák fejlesztése elsősorban az alapozó négy évfolyam feladata, ugyanakkor az érintett gyermekeknél a felsőbb évfolyamokon átívelve szükséges e kompetenciák stabilizálása, a lemorzsolódás, korai iskolaelhagyás csökkentése érdekében is.

4.1.1. A tanulás kompetenciái

Kiemelt fejlesztési terület az érintett gyermekek aktív, önirányított tanulási kompetenciájának kialakítása a tanulási területeken átívelve. Tudatosítani kell a tanulóban az erősségeit és gyengeségeit/nehézségeit, valamint hangsúlyozni szükséges, hogy az eltérő információfeldolgozási stratégia és tanulási stílus nem feltétlenül hibás, csupán a megismerés másfajta útja. A tanulóval közösen meg kell találni azt a tanulási-kognitív stílust, mely illeszkedik képességmintázatához és személyiségéhez, s mellyel hatékony, önálló tanulóvá képes válni. A pedagógus a reális tanulási célok kitűzésében, a tanulási preferenciák megtalálásában támogathatja őt. Lépésekre bontott, idői ütemezést is tartalmazó, elérhető tanulási tervek összeállítása szükséges. Lényeges elem a kíváncsiság, önreflexió és önellenőrzés iránti igény felkeltése és fenntartása, valamint annak a megerősítése, hogy a tanulás természetes velejárója a hibázás, s ezt kellő belátással, türelemmel és problémaérzékenységgel erőforrássá lehet tenni. Lényeges továbbá a saját tanulásért érzett felelősségvállalás kialakítása, a kitartás erősítése és az érintett gyermekek kimozdítása a tanult tehetetlenségből, azáltal, hogy megélik saját kompetenciájukat és kontrolljukat a tanulási tevékenységük felett.

4.1.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral érintett gyermekek számára gyakran nehézséget jelent

- mások arckifejezésének, érzelmeinek leolvasása és értelmezése;
- a gesztusok, testbeszéd felismerése, értelmezése;
- a másik hanghordozásának, hangsúlyának, hangerejének észlelése, ezek jelentésének, üzenetének értelmezése;
- megőrizni és tiszteletben tartani mások személyes terét;
- szociálisan megfelelő módon érintkezni másokkal;
- gondolatokat, érzéseket, szükségleteket és benyomásokat hatékonyan, összeszedetten kifejezni.

A tanulás-tanítás során ki kell aknázni a kommunikációs helyzetekben meglévő fejlesztési lehetőségeket a fenti kommunikációs kompetenciák gyakorlására, a metakognitív viselkedési stratégiák kialakítására, például kooperatív technikák, projektmunkák alkalmazásával.

4.1.3. A digitális kompetenciák

A digitális kompetenciák kiváló lehetőséget kínálnak az érintett tanulók hatékony információszerzésére, a kompenzációs utak megtalálására. A szövegszerkesztő, a bemutatókészítő, az adatkezelő, az adatfeldolgozó, a grafikus, hang-, videoszerkesztők hatékonyan használhatók fel a tananyag adaptálására, ezáltal a nehézségek leküzdésére, valamint tehetséggondozásra. Az érintett gyermekek sérülékenysége miatt különösen fontos, hogy tisztában legyenek a digitális technológiák alkalmazásának jogi és etikai alapelveivel, megtanulják, hogyan lehet megvédeni a magánszférát, a személyes adatokat és a digitális identitást.

4.1.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A tudomány és technológia iránti érdeklődés, nyitottság felkeltése azért lényeges, mert az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók negatív énképük, önértékelésük miatt gyakran elveszítik az intellektuális nyitottságukat, különösen a kognitív kihívással telített helyzetekben. Valós, érdeklődési körükbe eső problémamegoldás során megtanulják alkalmazni az analizáló, szintetizáló és algoritmizáló gondolkodási formákat, valamint az induktív (rávezető, egyediből az általános felé mutató), deduktív (levezető, általánosból az egyedire mutató) és abduktív (hipotézisalkotás, célja a magyarázat) következtetések szabályait, alkalmazási területeit.

4.1.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett gyermekek gyakran nehezen boldogulnak családi és intézményi kapcsolataikban, nehezítettek lehetnek a felnőttekkel és kortársakkal való társas interakciók. A kortársközösség a tanulási, viselkedésszervezési problémáik miatt kevésbé elfogadó lehet velük szemben, ezért mindenképpen támogatni szükséges a kapcsolati hálók kiépítését, fenntartását. Fontos, hogy megtanulják az érzelmek és más szociális jelzések felismerését, a metakommunikatív jelzések megértését, az érzelmek, vágyak, célok, gondolatok megfelelő kifejezését és értelmezését. A társas interakció az egészen alapvető készségektől (pl. üdvözlés) az összetett készségekig (pl. érzelmileg feszült helyzetben kritika elfogadása) számos elemből tevődik össze, alapjai jellemzően a családi szocializáció során kerülnek elsajátításra, melyeket az intézményes nevelés megerősít, kiegészít. Az egyéb pszichés fejlődési zavarban érintett tanulók esetében – az eltérő fejlődésmenet következtében – hiányos vagy nem megfelelő lehet a szociális készségek készlete (különösen ADHD és magatartásszabályozási zavar esetén), vagy az ismételt rossz tapasztalatok és kudarcok következtében gátoltság, visszahúzódás (különösen tanulási zavarok esetén), esetleg a kritikai mérlegelés hiánya alakulhat ki, valamint a végrehajtó működések gyengesége miatt tartós jellemzője is lehet a fejlődésnek, ezért a pedagógiai figyelemnek fokozott mértékben ki kell terjednie ennek a kompetenciának a fejlesztésére. A kortárskapcsolatok kiépítéséhez és fenntartásához szükséges készségek fejlesztésével, a kapcsolatépítés facilitálásával/ösztönzésével lehetőség adódik a szociális viselkedéselemek fejlesztésére, gyakorlására. Lényeges az érintett tanulók kimozdítása az esetleges passzivitásból, az iskolai életben való aktív részvétel támogatása. Támogatni kell a tanulóban a felelősségvállalást, a gondoskodást, a segítőkészséget, az empátiát, a toleranciát, az együttműködést, a szolidaritást, a kockázatvállalást, a konfliktushelyzetekben az asszertivitásra támaszkodó konfrontációt is.

4.1.7. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

Az esztétikai átélés élménye és a művészi önkifejezés lehetősége az érintett tanulók rezilienciáját (a nehézségekhez való rugalmas és adaptív alkalmazkodáshoz szükséges készségek) és rekreációját egyaránt támogatja. Így a kreatív tevékenységekbe történő aktív bekapcsolódás lehetősége elengedhetetlen eszköz a pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében.

4.1.8. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók esetében hangsúlyos szerepe van az iskolák pályaorientációs tevékenységének, hogy a tanulók és szüleik megismerjék a továbbtanulási, szakmatanulási opciókat, a felvételi rendszerben adható többlettámogatási, méltányossági lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltság, az innovációs készség kialakítására.

4.2. Egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

Az egyes tanulási területekre vonatkozó tanulási célok elérését, a fejlesztésre fordított időt, a tananyag adaptálásának módszereit nem lehet egységesen az egyéb pszichés fejlődési zavarra vonatkoztatni. Az érintett tanulócsoport heterogenitása miatt lényeges megismerni a tanuló problémájának természetét, mélységét, az információfeldolgozás sajátosságait s az egyéni szükségleteket. A Magyar nyelv és irodalom, a Matematika, az Idegen nyelv, a Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási területek fejlesztési feladatainak megvalósítása kíván nagyobb figyelmet. Az egyéb pszichés fejlődési zavar típusától, súlyosságától függően az egyes témakörök között hangsúlyeltolódások válhatnak szükségessé. Ugyanakkor minden tanulási terület (tantárgy) esetében fontos:

- a tantervi adaptáció;
- az éppen szükséges és elégséges módosítás és támogatás;
- a támogató pedagógiai környezet;
- a tananyagot úgy kell megtervezni és felépíteni, hogy az befogadható legyen a tanulók számára, illeszkedjen előzetes tudásukhoz, érdeklődésükhöz, aktiválja a tanulók kognitív sémáit;
- módszertani sokrétűség;
- differenciált rétegmunka;
- segédeszköz használata, pl. laptop, számológép, szoftveres támogatás;
- multiperspektivitás: egy probléma több szempontból való megközelítése, különböző alkalmazási példák behozása a tanulási folyamatba;
- önhatékonyság érzésének megtapasztaltatása, valamint az önirányítás lehetőségének biztosítása;
- a tanulási stratégia kialakítása mellett az egyéni tanulási stílus megismerése, figyelembevétele;
- multiszenzorialitás: a tanulók számára a minél több érzékszerv bevonását igénylő tanulás, valamint a motoros tapasztalatszerzés fontossága. A tanulás során a lehető legtöbb érzékelési tapasztalat megszerzésének biztosítása a cél, melyhez a konkrét tárgyak, applikációk, infokommunikációs eszközök, modellek bevonása szükséges;
- hozzáférhetőség biztosítása: itt egyrészt a fizikai akadályok leküzdése fontos, látja-e, hallja-e minden gyermek a pedagógust, a demonstrációt, hozzáfér-e a különböző szemléltetőeszközökhöz (van-e belőlük elég). Az ún. nyitott polcok, sarkok, illetve az ezeken elhelyezett, a tanulás aktuális tematikájához illeszkedő könyvek, eszközök, modellek szintén növelik a hozzáférhetőséget. Ugyanilyen jelentőségű a tananyagokhoz való hozzáférhetőség is. Minden tanuló számára hozzáférhető-e az órán feldolgozandó szöveg, vagy van-e olyan tanuló, akinek a számára nagyobb méretű, illetve adaptált szövegverzióra van szükség, mely akár hosszúságában, akár a fogalomhasználatában eltér az eredetileg használttól.

4.2.1. Magyar nyelv és irodalom

A grammatikai rendszer tudatos felépítése, megerősítése, mind a beszélt, mind az írott nyelv területén kiemelten fontos.

A beszédészlelés és beszédmegértés, a verbális figyelem és emlékezet intenzív fejlesztése szükséges a dekódolás tanítása előtt. Az olvasás, írás kognitív bázisképességeinek

megalapozása elengedhetetlen előfeltétele az olvasástanulás megkezdésének. A szódekódolás tanítása, a betű-hang asszociációk kialakítása kellő módszertani tudatossággal és a gyermek haladásához igazított idői ütemezéssel történjen!

A grafomotoros ügyetlenség gyakran okoz technikai értelemben nehézséget az írástanulás során, a lassú írástempó mellett a nehezen olvasható vagy olvashatatlan íráskép is jellemző lehet. Éppen ezért lényeges, hogy a késleltetett, elnyújtott írástanítást grafomotoros alapozás előzze meg, a finommotoros tevékenységek számtalan lehetőségét kiaknázva. Az íráskép zavarában érintett gyermekeknél a szépírás, külalak és füzetvezetés értékelése a rendezettségre való törekvés és a gyermek képességeinek, önmagához mért haladásának figyelembevételével történjen! Hasonlóképp az olvasás és szövegértés értékelésekor is az önmagához mért fejlődést figyelembe vevő fejlesztő értékelés kerüljön előtérbe! Szükség lehet egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésére, illetve a kézírás helyett számítógép használatának engedélyezésére (pl. házi feladatok, beadandók nyomtatott vagy elektronikus formában való leadására), folyóírás helyett nyomtatott betűvel való írás jóváhagyására.

Az olvasás gördülékenységének, fluenciájának elősegítése szükséges változatos szövegek páros, közös, paralel, ill. váltott hangos olvasásával.

A tanulási zavarral és figyelemzavarral küzdő tanulóknál szükséges lehet a szöveg adaptálása (nagyobb, eltérő színű betűk, a szöveg egyszerűsített, rövidített verziójának elkészítése). A szövegértés fejlesztése elősegíti a mindennapi és az irodalmi szövegek befogadását, majd az azokkal való tovább dolgozást, tovább gondolkodást.

Amennyiben a szövegfeldolgozás is érintett, különösen fontos a szisztematikus, a nyelv különböző szintjeit elemenként értelmező, a tanulót tapasztalati úton információhoz juttató oktatás. Érdemes a mindennapi élettel összefüggő, a tanuló személyes élményeihez és érdeklődéséhez kapcsolódó szövegeket alkalmazni.

A nyelvi kódrendszer értelmezésének, működésének megtámogatása mind a bemenetnél (beszédhangok differenciálása, hangkapcsolatok észlelése), mind a feldolgozásnál (szó, grammatika, mondat, bekezdés, szöveg) hangsúlyos. A mentális lexikon és az ahhoz történő hozzáférés, a fogalomalkotás folyamatos fejlesztése kiemelt feladat.

4.2.2. Matematika

A matematika területén az érintett tanulók heterogenitása miatt nagy egyéni eltérésekre számíthatunk. Egyes egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló esetén pont ezen a területen jelentkezik a gyermek kiemelkedő képessége, tehetsége, miközben súlyos olvasási zavarral küzd. Más esetben a matematikai képességek érintettsége olyannyira jelentős, hogy szükséges lehet a tantárgy vagy az aritmetikai tantárgyrész alóli felmentés vagy segédeszköz-használat, pl. számológép biztosítása, szorzó- és bennfoglaló tábla, korong, rehabilitációs foglalkozásokon használt eszközök, számológép (esetenként nagyobb kialakítású négyzethálós füzet) használata (szükség esetén más tanórákon is, pl. fizika, kémia, történelem, természettudomány). Ajánlott lehet ezeken a tanórákon – a tanuló egyéni sajátosságaihoz igazodva – a képletek, esetleg definíciók számonkérése (pl. a megfelelő nyelvi, emlékezeti kompetenciákra támaszkodva), illetve szükség esetén bizonyos tantárgyrészek értékelése alóli mentesítés biztosítása.

Egyes esetekben számolni kell a grammatikai szint sérülésével, ami szövegértési nehézségekben nyilvánul meg, ezt fokozhatja a szimbólumok megértésének, illetve a verbális absztrakciónak a fejletlensége. A mennyiségekkel és a számossággal kapcsolatos ismeretek tanításakor, a szám- és műveleti fogalmak kialakításakor (pl. a számok közötti viszonyok, relációk megértési nehézségei esetén stb.) különös figyelmet kell fordítani a megfelelő tempó

kialakítására, és építeni kell a tanulók maximális együttműködésére, a mozgással társított szemléltetésre, az eszközhasználatra és az analóg cselekedtetésre, mindvégig verbális megerősítéssel kísérve. Rendkívül fontos az analóg, bevéső, ismétlő-rendszerező gyakorlás végzése is. A geometriai ismeretek, az arányosság témaköreinél tekintettel kell lenni a vizuális észlelés nehezítettségére, a téri tájékozódás zavarára, ill. geometriai szerkesztéseknél, koordinátatengelyen való jelöléseknél a kivitelezési nehezítettségre (vizuomotoros koordináció, praxis zavara). A matematikai gondolkodás fejlesztése speciális szemléltetéssel és tananyagokkal, vagyis az interaktív tábla és digitális tananyagok lehetőség szerinti alkalmazásával is támogatható, ám elsősorban a metakogníció, a nyelvi kompetenciák és gondolkodás fejlesztésével valósulhat meg.

Kiemelt figyelmet szükséges fordítani az időbeli tájékozódás fejlesztésére és a szerialitásos feladatok gyakorlására.

A matematikai szakkifejezések és a szaknyelv használatának fokozatos megkövetelése a szóbeli kifejezés erősítésének fontos eszköze, a szabályok, definíciók precíz elvárásának elkerülésével.

A kompenzációs lehetőségek, speciális módszerek alkalmazása segíti az eredményes fejlesztést.

4.2.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

Az olvasás és szövegértés nehézsége hátráltathatja a társadalmi folyamatok összefüggéseinek, mozgatórugóinak megértését.

Az idővel kapcsolatos fogalmak, a történelmi időszemlélet kialakulása szintén nehézséget okozhat. A gyenge verbális emlékezet miatt problémát jelenthet egyes gyermekeknél az évszámok precíz bevésése, az idegen szavak (történelmi személyek, helynevek, fogalmak) pontos memorizálása. A vizuális segédeszközök alkalmazása és a kapcsolódó elvárások egyénre szabott csökkentése segítheti ezen nehézségek minimalizálását. A nyelvi érintettség miatt bizonyos absztrakt fogalmak megértése és használata is nehézséget jelenthet. Érdemes a tananyag-feldolgozás előtt fogalomlistát, ill. vázlatot adni a tanulóknak. A tanulás további támogatásához képek, az összefüggéseket szemléletesen ábrázoló gondolattérképek használata is kiemelt jelentőségű, magasabb szinten azok készítésének a megtanítása is célul tűzhető ki az önálló tanuláshoz.

Külön figyelmet kell fordítani a térképhasználat tanítására és gyakoroltatására, mivel a tanulók ezen csoportjának sok esetben nagy kihívást jelent az absztrakt ábrákon való tájékozódás. Ide tartozik a grafikonok, táblázatok, diagramok értelmezése is, melyek a történelmi, társadalomismereti tananyag szerves részét képezik, és elemzésük a tantárgyi követelményrendszerhez tartozik.

Fontos a gyakorlati bemutatás, illetve az ismeretek szituációs helyzetekben való kipróbálása, a dramatizálás, az érzelemdús, szubjektív elemeket megmozgató, a mindennapi tapasztalathoz köthető társadalmi feladatok szemléltetése, a tanulók közvetlen megszólítása, bevonása a feladathelyzetbe. A tanuló mindig lássa maga előtt a folyamatot, a kiindulástól kezdve a végkifejletig, értse benne szerepét, esetleges feladatát, képes legyen esetlegesen a társadalmi folyamatok őt személyesen érintő részében véleményének megfogalmazására és az önképviseletre!

4.2.4. Erkölcs és etika

Csakúgy, mint a Történelem és állampolgári ismeretek tanulási terület esetében, a szövegértési és figyelmi nehézségek hátráltathatják az összefüggések megértését, a tanulságok

generalizálását. Figyelmet kell fordítani a tanuló szükségleteihez igazodó szövegmennyiségre, tagolásra, a magyarázatok részletezettségére, a megértés ellenőrzésére. A tanulási terület témái közül az önszabályozás, a társas-emocionális szabályok, az etikai normák, a másság elfogadása, a tolerancia, a pozitív diszkrimináció, a jogérvényesítés és általában a speciális szükségletekhez, fogyatékosságokhoz kapcsolódó témák elsajátítása különösen fontos az érintett tanulók szempontjából, egyrészt ezek mind támogatják azokat a fejlesztési nevelési célokat, amik az egyéni fejlesztési tervben is hangsúlyos, másrészt az aktuális és későbbi életvezetés szempontjából a mindennapi életben is azonnal hasznosuló tudástartalmakat jelentnek minden osztályfokon.

4.2.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományok gyakran az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulók erősségei közé tartoznak, ez a terület különösen az ADHD-ban érintett gyerekek esetében a kíváncsiság, kreativitás és alkotó fantázia kiteljesedésének terepe lehet. A tanuló érdeklődése és figyelme könnyebben felkelthető és fenntartható, motoros aktivitása kevésbé kifejezett, amikor számára is motiváló tartalmak kerülnek átadásra. A Természettudományok tanulási terület a témák gazdagsága és sokszínűsége okán támogathatja a kiemelt fejlesztési célok megvalósítását.

Mindemellett külön figyelmet kell fordítani a szakszavak bevésésére, a térképen való tájékozódás gyakorlására, az összefüggések logikájának megértetésére. A kémia és fizika tantárgyak során elsősorban a szöveges, illetve számításos feladatok során szorulhatnak külön megsegítésre a számolási és/vagy olvasási zavarral küzdő tanulók, valamint a kísérletek, mérések kiemelt figyelemkoncentrációt és pontosságot igényelnek, a szerialitás (sorrendiség) figyelembevételével, ami szintén nehezített feladat lehet.

4.2.6. Idegen nyelv

Fontos célkitűzés az idegen nyelv szókincsének, fonológiai és helyesírási sajátosságainak, valamint nyelvi kódrendszerének tudatos felépítése, a szóbeli és az írásbeli kommunikáció fejlesztése, figyelembe véve az egyéb pszichés fejlődési zavar következtében érintett nyelvi funkciókat. A nyelvi zavar esetenként olyan súlyosságú, hogy szükségessé válhat a tanulót a tantárgy vagy tantárgyrész értékelése alól mentesíteni. Az élő idegen nyelv ismeretének jelentősége egyre erőteljesebb, így ezt a lehetőséget alapos mérlegelés, szakmai megfontolás után ajánlott biztosítani.

Az idegen nyelvek tanításánál a nyelvoktatás auditív módszereinek előtérbe helyezése javasolt. A tudásátadás során szükséges a figyelemfenntartás, a feladatszervezés és a motiváció felkeltésének vizuális támogatása, a párhuzamosan több csatornán történő szemléltetés. Javasolt a memoriterek kisebb részletekben valók kérdezése szóbeli beszámolók során.

Helyesírási, olvasási és szövegértési problémákkal küzdő tanulók esetében főleg a szóbeli kommunikáció magabiztos alkalmazásának elsajátítása a cél. Ennek során sok esetben méltányosan, az egyéni fejlődési lehetőségeket figyelembe véve kell megítélnünk a kiejtési és nyelvhelyességi kérdéseket; elsősorban a beszédbátorság elérése lehet a célunk. Az írásbeli kommunikáció használatát, a differenciált fejlesztés mellett, az IKT-alapú olvasó- és helyesírás-ellenőrző programok is segíthetik.

4.2.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra

A Művészetek tanulási területen belül a komplex művészeti terápia, a drámapedagógia, az akusztikus és vizuális észlelés fejlesztésének kiemelt szerepe van.

Bizonyos tanulók a művészetek terén kimagasló képességgel bírnak. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tehetség kibontakozásának támogatása. Szintén nagy szerepe lehet a művészeti nevelésnek a szabadidő hasznos eltöltésében és a társas kapcsolódás lehetőségeinek bővítésében, az önkifejezésben. Más gyermekeknél a grafomotoros ügyetlenség nehezítheti a kreatív alkotás kifejeződését.

4.2.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A digitális kultúra tantárgy tartalmának elsajátítása lehet a tanulók erőssége. A digitális kompetenciák elsajátítása és alkalmazása több szempontból is kiemelt szerepet játszhat az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanulóknál. A digitális technológia nyújtotta lehetőségek egyfelől kiemelt jelentőséggel bírnak a tudásterületek, tananyagok egyéni szükségletekre, preferenciákra szabásában, adaptálásában. Másrészt a sokszor jól működő algoritmikus, komputációs gondolkodás fejlesztésének eszközei is. Az életpálya-építés, pályaorientáció szempontjából szintén kiemelt szerepe van a tantárgy tanulásának. Fokozott jelentőséggel bír a hétköznapi életet, ismeretszerzést és -elsajátítást, valamint a tanulást könnyítő alkalmazások készségszintű használatának elsajátítása.

4.2.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A Testnevelés és egészségfejlesztés tanulási terület fejlesztési feladatainak megvalósítása során javasolt a szenzoros integrációs programok és terápiák beállítása, ill. azok elemeinek megvalósítása a tanórán, továbbá ajánlott a kiegészítő egészségügyi ellátáson belül gyógyúszás, valamint logopédiai ritmika alkalmazása is.

Azoknál a tanulóknál, akiknél a sajátos nevelési igény oka a hiperaktivitás, a figyelemzavar, indokolt a korszerű, rugalmas szervezeti keretek és módszerek előtérbe helyezése a helyi tanterv készítésénél.

4.3. Az iskolai fejlesztés szakaszai (alapozó [első félév, óvoda–iskola átmenet], alsó tagozat, felső tagozat)

Az alapkészségek biztos kialakítása, a sikeres iskolai tanuláshoz, a tanulási eredményességhez szükséges alapkompetenciák, készségegyüttesek és tudástartalmak megalapozása, valamint a tanulási motiváció felkeltése és fenntartása az egyéb pszichés fejlődést mutató tanulók esetében is kiemelt jelentőségű.

A különbségek feltárása, az érési késést, fejlődésben való elmaradást mutató gyermekek képességeinek fejlesztése az alapkészségek kialakítása szempontjából is az alapozó nevelési szakasz kiemelt feladata.

Az első tanév első féléve minden köznevelési intézményben olyan előkészítő szakasz, amely tananyagában, módszereiben és értékelési formáiban eltér a későbbiektől. Ez az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába eső tanulóknak kedvező, a Nat-ban javasoltak alkalmazása megfelelő.

A tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai nem térnek el a Nat-ban rögzítettektől. A helyi tantervben indokolt lehet esetükben az 1. évfolyam két tanévi időtartamra történő széthúzása. Ebben az esetben az első tanév az intenzív prevenció, a szakszerű funkciófejlesztés, a pszichés gondozás, a megfelelő motiváció és a feladattudat kialakításának időszaka a gyógypedagógiai korrekciós-kompenzáló-terápiás módszerek alkalmazásával.

4.4. Értékelés (tanulási célok, tanulási eredmény)

Fontos, hogy a tanulóval szemben támasztott elvárások egyértelműek, már a tanulási folyamat elején ismertek legyenek. Ehhez kell igazodniuk azoknak az alkalmazott mérési és felmérési stratégiáknak, amelyek az elvárás és a mért mutatók összhangja esetén a sikeres pedagógiai munka eszközei. Ennek értelmében a differenciált pedagógiai tervezés alapját a tanulási folyamat kezdetén ismert, a fenntartó által felkínált és/vagy az iskola pedagógiai programjában rögzített, diagnosztikus céllal történő értékelés adja. A tanulási folyamat követését szolgáló felméréseket, ellenőrző méréseket minden esetben a tanulást támogató, fejlesztő-segítő értékelésnek és visszajelzésnek kell követnie. Ezeknek az eszközöknek a kiegészítése a tanulói önértékeléssel, a társértékeléssel és a csoportos értékelési formákkal lehetővé teszi, hogy az értékelés a tanuló számára örömteli, élvezetes eseménnyé váljon, fejlesztve ezzel a reflektivitást és az érzelmi, szociális intelligenciát, valamint a pozitív énkép és önbecsülés fejlődését.

Az egyéb pszichés fejlődési zavar kategóriába került tanuló a megyei szintű pedagógiai szakszolgálat szakértői bizottságának szakértői véleménye alapján indokolt esetben adott tantárgy(ak), tantárgyrész(ek) értékelése és minősítése alól mentességben részesülhet, továbbá többlet felkészülési idő, segédeszköz-használat biztosítható számára.

A szummatív értékelés helyett fejlesztő és diagnosztizáló mérés és fejlesztő szöveges értékelés bevezetése indokolt.

5. Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az állapotmegismerés fogalom gyógypedagógiai pszichodiagnosztikai tevékenységre utal. Átfogó – bio-pszicho-szociális – szemléletet képvisel, melynek keretében korszerű tesztekkel és vizsgáló eljárásokkal történik meg a keresztmetszeti kép és az élettörténet feltérképezése, a diagnózis megállapítása és a támogatási, fejlesztési terv elkészítését megalapozó javaslat kialakítása. A specifikus tanulási zavar, valamint a figyelem- és magatartásszabályozás zavarának megállapítása sokrétű, differenciáldiagnosztikai irányultságú állapotfeltárást igényel, melynek során a komorbiditások/társuló zavarok, fogyatékosságok megállapítását is szem előtt kell tartani. Az ADHD és a magatartásszabályozás zavarai alá tartozó diagnózisok megállapítása pszichiátriai szakorvosi kompetencia, melyet a szakértői vizsgálat felhasznál az SNI státusz megállapításához vagy kizárásához. A szakértői vélemények akkor tudnak valódi segítséget, támpontot nyújtani a pedagógusoknak, ha elkészítésük és értelmezésük valódi teammunkán alapul.

6. Habilitáció/rehabilitáció

Az egyéni fejlesztőmunka tervezése, a rehabilitációs terv kidolgozása logopédus, pszichopedagógus, tanulásban akadályozottak pedagógiája szakon/szakirányon szakképzettséget szerzett gyógypedagógus, gyógypedagógus-terapeuta, pszichológus és egyéb szakemberek (pl. szomatopedagógus, gyermekpszichiáter) bevonásával történik és rehabilitációs célú órakeretben zajlik. Az egyéni fejlesztési terv tartalmáról, célkitűzéseiről, ütemezéséről (mikro-, ill. makrotervezés) tájékoztatást kell kapniuk az osztálymunkában részt vevő pedagógusoknak, szaktanároknak, különös tekintettel a gyermek osztályfőnökére. Az egyéni fejlesztési terv célkitűzéseinek megvalósulása időszakosan, az ütemezési fázis befejezését követően ellenőrzésre kerül a további célkitűzések megtervezését megelőzően, melyről a pedagógusnak szintén tájékoztatást kell kapnia. A gyógypedagógiai tanár, terapeuta által vezetett pedagógiai rehabilitáció a funkcionális képességfejlesztő programok külön alkalmazásával, a fejlesztések során tanultak elmélyítésével szolgálja az eredményes iskolai előmenetelt. A tehetséges tanulók számára a tehetségük kibontakozásához szükséges feltételek,

eszközök, módszerek biztosítása a pedagógiai rehabilitációnak is kiemelt feladata a tanórai és tanórán kívüli tehetséggondozás mellett.

Az egészségügyi célú rehabilitáció elsősorban az egyéb pszichés fejlődési zavar jellegének, tüneteinek kivizsgálásakor megállapított diagnózisnak megfelelő szakorvosi ellátást, annak folyamatosságát, kontrollját, valamint a pedagógiai rehabilitációt segítő egészségügyi terápiákat foglalja magába. Ennek érdekében a diagnózisalkotás fontos része a gyermekpszichiátriai vizsgálat (ADHD és magatartásszabályozási zavar esetén), szükség esetén kiegészítésként gyermekneurológiai, fül-orr-gégészeti, valamint gyermekszemészeti vizsgálat, továbbá az ezekhez kapcsolódó beavatkozások és rendszeres kontroll.

AZ AUTIZMUS SPEKTRUMZAVARRAL KÜZDŐ TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok (a szövegben az autizmus kifejezés mindig a teljes spektrumra utal) az idegrendszer igen korai, nagy valószínűséggel veleszületett ártalmának, illetve a genetikai, egyéb biológiai és környezeti tényezők együttes hatásának következményei. Az iskoláskor eléréséig – vagy tovább – kezeletlenül maradt fejlődési zavar és szélsőséges viselkedésformák fejlesztő célú ellátása a gyermek növekedésével egyre nehezebbé válhat, bár a nevelhetőség, taníthatóság időszaka belenyúlik a felnőttkorba, így sosem túl késő elkezdeni a fejlesztést.

Az autizmus spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és a rugalmas viselkedésszervezés minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányossága, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedésszervezés és -kivitelezés képességének minőségi sérülése, valamint az egyenetlen képességprofil.

Autizmus spektrumzavar minden értelmi szinten előfordul, jelen lehet átlagos (vagy átlag feletti) intelligencia mellett éppúgy, mint intellektuális képességzavarral (értelmi fogyatékossággal) együtt járva. A fejlődési zavar átlagos vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülésspecifikus fejlesztésre minden érintett gyermeknek joga és szüksége van.

Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya vagy megkésett fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. A nyelvhasználat színvonalától függetlenül az alapvető problémák közé tartozik, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd hasznának, jelentőségének megértése, vagyis hiányozhat annak megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet. Az alapvető gondolkodási és viselkedési képességek spontán elsajátításához szükséges képességek hiánya jellemzően egész életen át megmarad, de a speciális intenzív terápiás és pedagógiai ellátás segítségével jelentős fejlődés érhető el. A hiányzó/sérült képességek okozta elsődleges és másodlagos viselkedési tünetek a jól kompenzált állapotokban csaknem eltűnhetnek vagy változhatnak, és az élet különböző szakaszaiban különböző formákban jelentkezhetnek. Új helyzetben, váratlan események, körülmények hatására felerősödhetnek a típusos tünetek. A tünetek változatossága mellett a tanulók autizmusának lehetséges súlyossága széles skálán szóródik. Az időben megkezdett sérülésspecifikus fejlesztés nagymértékben hozzájárulhat az állapot pozitív kimenetéhez.

1.1. A halmozottan sérült autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló

Az autizmus spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek az ellátási szükségletet, taníthatóságot és a gyermek jövőjére vonatkozó előjelzéseket jelentősen befolyásolják.

Gyakori társuló állapotok:

a) intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékosság) mint a leggyakoribb társuló fejlődési zavar;

b) beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékosság;

c) ADHD (figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar);

d) epilepszia;

e) alvási és étkezési nehézségek, zavarok;

f) egyes pszichiátriai zavarok (pl. szorongás, depresszió);

g) viselkedésproblémák (pl. agresszió, önbántalmazás, súlyos passzivitás).

A fejlesztésnél szem előtt kell tartani, hogy a tanítás lehetséges módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező. Általában a szükségletek egyéni kombinációjához kell hangolni a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmusspecifikus pedagógiai módszereket.

1.2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók pedagógiai szempontú jellemzése

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók – a tanítás, illetve a tanítási módszerek és tervezés módosítása szempontjából – kiemelkedő jelentőségű tulajdonságai:

a) A másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak (pl. az információátadás szándékának) meg nem értése, az önmagára vonatkoztatás hiánya.

b) A szociális megerősítés jutalomértékének hiánya, vagy az ezzel kapcsolatos öröm későbbi, csak direkt tanítás útján való kialakulása, illetve a belső motiváltság gyengesége vagy hiánya. Sokszor nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömöt.

c) A beszéd korlátozott megértése, még az életkornak megfelelő beszédprodukció mellett is, amit nehezítenek a beszéd érzelmi, társas aspektusaival kapcsolatos megértési nehézségek, mint pl. a hanghordozás.

d) A beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának eltérései, elmaradása.

e) Egyenetlen képességprofil, pl. a szigetszerű ismeretek, képességek (pl. kiváló mechanikus emlékezet, matematikai vagy zenei képesség), jelentős elmaradás az önellátásban, szakadékszerű különbség a mechanikus és a személyes memória között.

f) Hiányzó vagy korlátozott belátás, pl. a gyermek saját tudásával, az ismeret forrásával, módjával, a szubjektív jelentőséggel kapcsolatban.

g) A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás.

h) A társas környezetben, felnőttekhez és gyermekekhez való szokatlan kapcsolódás, mely megnyilvánulhat a teljes visszahúzódástól, passzivitástól az erőteljes, túlzó ragaszkodásig, aktív, de bizarr kezdeményezésekig, vagy megnyilvánulhat az egysíkú, formális kapcsolatteremtésben.

1.2.1. Típusos erősségek, amelyekre építeni lehet a tanulás támogatása során

a) Az egyénre szabott vizuális információ általában jól értelmezhető.

b) Tanult rutinokhoz, szabályokhoz való alkalmazkodás.

c) Jó mechanikus memória.

d) Megfelelő környezetben, a gyermek érdeklődésének megfelelő témákban kiemelkedő koncentráció, kitartás, precizitás.

e) Egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – jó vagy akár kiemelkedő teljesítmény.

1.2.2. Típusos nehézségek és kognitív problémák, amelyekkel számolni kell a tanulás támogatása során

a) Túlérzékenységre és/vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, szaglás, tapintás, ízlelés terén, vagy bármely érzékszervi modalitásban).

b) A figyelem felkeltésével, irányíthatóságával, fenntarthatóságával és váltásával kapcsolatos gyakori nehézségek.

c) Az utánzási képesség hiányosságai.

d) Ingerfeldolgozási, vizuomotoros koordinációs problémák.

e) Tér-idő értelmezés gyengesége, esetleg hiánya.

f) Analízis (sorrendiség)-szintézis műveleteinek problémája.

g) Ok-okozati összefüggések felismerésének problémája.

h) A lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás deficitje.

i) Az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazásának sérülése.

j) Felidézési problémák (pl. speciális szociális tartalmaknál és személyes élményeknél).

k) Ismert tananyagban váratlan nehézség felmerülése szociális elem bevezetésével vagy új körülmények közötti alkalmazás során.

l) A feladat céljának nem értése, a reális jövőre irányultság hiánya.

m) A szimbolikus gondolkodás (pl. játék) fogyatékossága.

n) Humor, irónia, metafora, képes beszéd félreértése, nem értése.

o) A valóság téves értelmezése, felfogása.

p) Realitás és fantázia összetévesztése.

q) A szóbeli kérések, közlések félreértése, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén.

r) Szó szerinti értelmezés.

s) Képességek, ismeretek önálló, változatos alkalmazásának nehézsége.

t) Gyermekközösségben áldozattá, illetve bűnbakká válás, egyes esetekben szociálisan a helyzetnek nem megfelelő viszonyulás a kortársakhoz.

u) Szabadidőben passzivitás, kudarcokból eredő viselkedésproblémák megjelenése.

v) Félelmek, fóbiák, szorongás.

2. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelésének-oktatásának alapelvei, az aktív tanulás támogatása

a) Az autizmusspecifikus nevelés-oktatás alapja a tanuló egyéni szükségleteinek megértése, figyelembe vétele.

b) Az autizmus spektrumán komprehenzív, fejlődési-viselkedéses-oktatási és kognitívviselkedéses megközelítést alkalmazó módszertanok egyénre szabott alkalmazása szükséges. A minden fejlődési területre kiterjedő komprehenzív megközelítés ötvözi a fejlődési és viselkedéses megközelítést. A fejlődési megközelítés a gyermek által már elért, vagy kialakulóban lévő, elérhető fejlődési szint egyéni felmérését követően a következő fejlődési szintet célozza, míg a viselkedéses megközelítés a korszerű tanuláselméleten alapszik. A viselkedéses megközelítés alapja a viselkedés funkcionális analízise, mely a viselkedést pontosan leírja, részletesen elemzi, és feltárja annak okait, mozgatórugóit. E mellett a viselkedéses megközelítés viselkedéses tanítási technikák, eljárások alkalmazását is jelenti. Néhány példa a viselkedéses tanítási technikákra: láncolás, formázás, a viselkedések megerősítése, modellezés. A kognitív-viselkedéses megközelítésen alapuló módszerek adaptív gondolkodási és viselkedési stratégiákat tanítanak.

c) A szokatlan viselkedések, tünetek enyhülhetnek vagy felerősödhetnek, a tanulási teljesítmények javulhatnak vagy romolhatnak attól függően, hogy az oktatási környezet egyénre szabott adaptálása milyen minőségben valósul meg.

d) A tanuló sérülésspecifikus támogatása a habilitációs-rehabilitációs órákon és az iskolai élet minden színterén, valamennyi tanórai és tanórán kívüli helyzetben megvalósul, mivel a szociális interakciók, a kommunikáció értését és használatát kívánó helyzetek átszövik az iskolai életet.

e) Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót fogadó köznevelési intézmény valamennyi közösségét (munkatársak, szülői közösség, kortárs közösség) informálni kell az autizmussal kapcsolatos alaptényekről és a támogatás alapvető stratégiáiról.

f) Az iskolai élet minden területére ki kell terjeszteni a támogatás alapvető stratégiáit, módszereit (pl. egyénre szabott motivációs rendszer, strukturált környezet, vizuális környezeti támpontok, zavaró környezeti ingerekkel szembeni védelem, a beszédet kiegészítő vagy helyettesítő augmentatív-alternatív kommunikációs eszközök, pl. írott, képes vagy tárgyi szimbólumok).

g) Az egyéni fejlesztési terv megvalósítása érdekében a tanuló nevelésében-oktatásában részt vevő valamennyi szakembernek tájékozottnak kell lennie annak tartalmáról. Az egyéni fejlesztési terv megvalósulását az autizmus spektrum pedagógiája szakirányt végzett gyógypedagógus koordinálja a tanuló és a szülők folyamatos bevonásával.

h) A családdal való folyamatos együttműködés a sikeresség egyik alapfeltétele. Célja a család terheinek csökkentése, a kölcsönös információnyújtás, a módszerek otthoni és intézményi alkalmazása közötti folyamatosság biztosítása, a tanultak általánosításának elősegítése.

i) Törekedni kell arra, hogy a tanuló pozitív tapasztalatokat szerezzen a közösségben való részvételről. Ennek érdekében alapelv a tanuló teljesítményének, erőfeszítésének értékelése, a rendszeres pozitív visszajelzések biztosítása.

j) A nem vagy alig beszélő tanulók esetében biztosítani kell az egyénre szabott augmentatív-alternatív kommunikációs rendszer használatát. Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd

hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege, hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

k) A legáltalánosabb távlati cél az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori életminőség, a szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális-kommunikációs nehézségek, a viselkedésszervezés és a gondolkodás sérülésének speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése.

l) A tananyag kiválasztásának legfontosabb szempontja a tanultak egész életen át történő megfelelő alkalmazhatósága, különös tekintettel a következő területekre: önkiszolgálás és önellátás, spontán kommunikáció, tanulás, munkavégzés, szabadidő, társas kapcsolatok, közösségi élet, felnőttkorban funkcionális tantárgyi készségek (pl. pénzhasználat valódi élethelyzetben, menetrend elolvasása és értelmezése, az írás kommunikációs célú használata).

m) A tanuló túlterheltségének elkerülése érdekében az információkat szűrni kell, mert a tipikusan fejlődő gyermek által spontán, ösztönösen elsajátított nagy mennyiségű információ és készség az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermek számára nehéz tananyagot jelent.

n) A hiányzó készségeket pótló, helyettesítő kompenzációs-habilitációs kezelés a fejlődési elmaradás, a másodlagos (pl. viselkedés-) problémák leküzdése érdekében. A fogyatékos készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához.

o) Az iskolai és a mindennapi gyakorlati életre felkészítő tananyag speciális módszerek segítségével történő elsajátítása szükséges.

p) A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos problémamegoldási módszerek tanítása.

q) A fejlesztési célokat a fenti szempontok alapján fontossági sorrendben kell értelmezni, és e szerint kell az egyéni fejlesztési tervekbe illeszteni.

r) A tanulók fejlesztési céljai hierarchikus rendben helyezkednek el abból a szempontból, hogy mennyire szükségesek a gyermek szociális alkalmazkodása és önszabályozása kialakításához (az egyéni fejlettségének szintjén). A típusos egyenetlen fejlődés azt jelenti, hogy a hiányzó vagy elmaradó készségek spontán fejlődésére nem építhetünk: minden egyes hiányzó részfunkció, illetve korábbi fejlődési szakaszból hiányzó alapozó funkció fejlesztését be kell illesztenünk ebbe a hierarchiába. Pl. a veszélyeztető

viselkedések kezelése más, elfogadható viselkedések kialakításával a célok hierarchikus rendjében így alakul:

− az ön- (esetleg köz-)veszélyes viselkedések kezelése,

− a családi életet akadályozó viselkedések kezelése,

− a taníthatóság és a csoportba való beilleszkedés kialakítása,

− az iskolán kívüli környezethez való adaptív viselkedés kialakítása.

3. Speciális módszerek az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fejlesztésében

a) A nevelés, fejlesztés tervezése a mért szociális alkalmazkodás, fejlettségi kor, illetve a mért intelligenciaszint és a kommunikációs színvonal alapján történik, az egyenetlen képességprofil, valamint a tanulási képességek miatt egyénhez igazodó módon, a fejlődés erre alkalmas eszközzel való folyamatos követésével.

b) A fejlesztésben, tanításban, a viselkedésproblémák megelőzésében és kezelésében alapvető a viselkedéses megközelítés és a kognitív viselkedésterápia módszereinek autizmusra adaptált alkalmazása. Iskoláskorban a többségi és a speciális oktatásban egyaránt hatékonyak a különböző viselkedéses stratégiák, mint pl. a láncolás, a modellnyújtás, a feladatanalízis módszere, a problémamegoldó stratégiák tanítása, promptolás, azaz megfelelő szintű segítő kulcsinger alkalmazása, szociális történetek, kortárs segítői programok és a videoalapú beavatkozási stratégiák.

c) Szükség van az egyéni motivációs és jutalmazási rendszer kialakítására.

d) A strukturált környezet alkalmazása bejósolhatóbbá, kiszámíthatóbbá, érthetőbbé és ezzel érzelmileg biztonságosabbá teszi a környező világot. A struktúra és a vizuális környezeti támpontok (pl. napirendek, vizuális időjelzők, folyamatokat megjelenítő vizuális algoritmusok) elősegítik az autizmussal élő gyermekek, tanulók autonómiáját és önállóságát, csökkentik a tanulók függőségét más személyektől, valamint lehetővé teszik a tevékenységrepertoár bővülését, a rugalmasabb alkalmazkodást, csökkentik a változásokkal szembeni ellenállást és szorongást.

e) A szociális sérüléssel összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a gyermek megértési szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és médiumokat (pl. írott instrukciók, folyamatábra, számítógépes oktatás stb.).

f) A tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél (pl. a csoportos, illetve „frontális” tanítási helyzetben való tanulás).

4. Tanulási környezet

4.1. A tanulási környezet szervezési feltételei

Az autizmusspecifikus nevelés-oktatás különböző szervezési keretek közt valósulhat meg:

a) Speciális osztályban, csoportban, egyéni és kiscsoportos formában.

b) Többségi iskolában integráltan, az integráció különböző szintjeinek, formáinak alkalmazásával:

ba) a tanuló teljes, funkcionális integrációban vesz részt, szükség esetén egyénre szabott segítséget kap;

bb) a tanuló részleges integrációban vesz részt, a többségi iskolában autizmusspecifikus egység működik, a tanuló egyéni képességei és szükségletei szerint kapcsolódik be a tanórákba;

bc) a tanuló speciális csoportba, osztályba jár, de rendszeresen különféle közösségi programokban vesz részt tipikusan fejlődő gyermekekkel (pl. tehetséggondozó programok, szakkörök, kirándulás, sport- és szabadidős tevékenységek);

bd) a tanuló fordított integrációban vesz részt, a speciális osztály, csoport rendszeresen fogad tipikusan fejlődő tanulókat különböző programok keretében (pl. szociális készségfejlesztő csoport, szakkör).

A tudatosan tervezett, és nem kényszermegoldásként alkalmazott integráció akkor indokolt, ha egyértelműen a gyermek javát szolgálja. Az integráció szükségességének és lehetőségének megítéléséhez az alábbi tényezők alapos mérlegelése szükséges, úgy, hogy a feltételek együttesen és perspektivikusan legyenek adottak:

Teljes, funkcionális integráció a következő feltételek megléte esetén javasolható: a tanuló részéről átlagos vagy átlag feletti intelligencia, enyhe fokú autisztikus fogyatékosság, jól kompenzált, minimális viselkedésproblémák.

a) A családtagok részéről egyértelmű szándék a szakemberekkel való szoros együttműködésre és a gyermek intenzív támogatására.

b) Az iskola részéről:

ba) a speciális módszertanban jártas pedagógus és

asszisztens; bb) jól előkészített, ütemezett egyéni fejlesztési

terv; bc) speciális eszközök, módszerek és környezet; bd)

együttműködés a családdal és/vagy a diákotthonnal;

be) a befogadó gyermekcsoport felkészítése a pozitív hozzáállásra, folyamatos támogatás;

bf) szakértői csoport, amely rendelkezésre áll a szülők felvilágosításában, a pedagógusoknak nyújtandó szakmai tanácsadásban, problémakezelésben, a fejlesztés irányának kijelölésében, követésében, a szakértői csoporttal való intenzív kapcsolattartás;

bg) az integrált gyermek legyen elégedett az iskolai élettel, fontos, hogy jól érezze magát.

A fenti feltételek mellett is szükséges az integráció fokozatos megkezdése, a szociális, kommunikációs és kognitív deficitek figyelembevétele, az egyénre szabott mérés, tervezés, fejlesztés, a tananyag szűrése (egyes tantárgyakból, tananyagrészekből felmentés), továbbá a fogyatékosságot kompenzálandó alternatív eszközök, módszerek igénybevétele egyéni szükségletek szerint (pl. kézírás helyett gép használata, szóbeli felelet helyett írásbeli beszámoló vagy fordítva).

Speciális csoportsajátosságok bármely szervezési forma esetén:

A szükséges pedagóguslétszám függ a csoportlétszámtól, a csoporttagok közti hasonló szükségletektől, az egyéni fejlesztési szükséglettől és a viselkedésproblémák súlyosságától, gyakoriságától. A szükséges egyéni fejlesztés, a szakszerű integráció, illetve a súlyosan érintett

tanulók minőségi ellátása csak megfelelő létszámú és képzettségű szakember jelenlétében biztosítható. Törekedni kell a csoport homogenitására. Az egyéni fejlődési eltérések az általános értelmi, önállósági, beszédképességi szint, illetve a viselkedésproblémák jellege szerint további csoportbontást tehetnek szükségessé.

4.2. A tanulási környezet fizikai feltételei

Az autizmussal élő tanulók esetében a szenzoros ingerfeldolgozás sajátosságai miatt szükség lehet az egyén számára kevésbé megterhelő helyekre a tanteremben és egyéb iskolai helyszíneken (pl. állandó, saját hely a tanteremben, pihenőhely, paraván, fülvédő elérhetősége). Megfontolandó az étkezés és a szünet egyénre szabott megszervezése azokban az esetekben, amikor a társas és fizikai környezet túlterhelheti a tanulót.

A tanulóknak strukturált környezetre és személyre szabott vizuális környezeti támpontokra van szükségük, beleértve a szünetek és a szabadidő megszervezésének támogatását.

Szintén számítani kell az iskolán kívüli helyszíneken, programokon való részvétel nehezítettségére, így ezekre a helyzetekre is ki kell terjeszteni a specifikus módszerek és eszközök alkalmazását, valamint fel kell készíteni a tanulót a várható körülményekre, a viselkedéssel és teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokra.

4.3. A tanulási környezet társas feltételei

A tanulási környezet meghatározó eleme a pedagógusok kommunikációjának stílusa és tartalma:

a) Az autizmussal élő tanulók gyakran szó szerint értik a beszédet, ezért fontos, hogy a pedagógus pontosan és konkrétan fogalmazza meg közlendőit.

b) Kerülni kell a kétértelmű, szarkasztikus, ironikus megfogalmazásokat.

c) A szokásosnál több időt szükséges hagyni a hallottak feldolgozására, mert az autizmus esetében a verbális információ feldolgozása gyakran lassabb a szokásosnál.

d) Fontos, hogy az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók előzetes tájékoztatást kapjanak, ha változás következik be az órák sorrendjében, helyszínében, a tanár személyében, a tanulókkal szemben támasztott követelményekben, mert ez jelentősen csökkentheti a változások okozta stresszt, és elősegíti az alkalmazkodást és elfogadást.

e) Fontos, hogy a pedagógus hangsúlyozza: természetesnek tekinti a gyermekek közötti eltéréseket viselkedésben, teljesítményben, és rámutasson az autizmussal élő tanulók erősségeire, pozitív tulajdonságaira.

f) Az autizmussal élő tanulók szociális naivitásuk, szokatlan társas viselkedésük miatt fokozottan kitettek az iskolai bántalmazásnak. A bántalmazás megelőzésére különösen nagy figyelmet kell fordítani.

g) Integrációban az autizmus spektrum pedagógiája szakirányos gyógypedagógus feladata az intézményi közösségek informálása és folyamatos támogatása, a kortárs segítők felkészítése és a kortársakkal való együttműködésben rejlő egyéb lehetőségek kiaknázása, a habilitációs, rehabilitációs fejlesztés biztosítása, a családdal való folyamatos kapcsolattartás megszervezése, kooperációban a gyermek pedagógusaival.

5. A Nat alkalmazása az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók nevelése-oktatása során

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók csoportja rendkívül változatos, de a központi sérülés azonos jellege miatt meghatározhatók közös szükségletek és egységes módszertani javaslatok. Esetükben számolni kell azzal, hogy a Nat kulcskompetenciáihoz rendelt tudások elsajátításához hosszabb időtartamot szükséges biztosítani, a szociális megértést kívánó attitűdök, képességek fejlődését pedig kognitív stratégiákkal kell támogatni.

A Nat nevelési céljai, tanulási területei esetükben is alkalmazhatók, a sérülés típusának megfelelő adaptációval. A Nat szakaszaihoz rendelt tanulási célok elérésére szükség esetén hosszabb időtartamot kell biztosítani, egyes, az alábbiakban részletezett tartalmak hangsúlyosabban jelennek meg. A többlettartalmakat, mint az önismeretet, társas viselkedést, a spontán, funkcionális kommunikációt, egészségnevelést és munkakészségeket speciális rehabilitációs tantárgyként javasolt tanítani. A kerettantervek adaptálása szempontjából az autizmus súlyosságát, a szociális adaptáció szintjét, az intelligenciát és a nyelvi képességeket egyaránt figyelembe kell venni.

Mivel az autizmus spektrumzavar az értelmi képességek bármely szintjén jelen lehet, a többségi iskolák kerettantervét, valamint az enyhe értelmi fogyatékos tanulók számára és a középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók számára készült kerettantervet egyaránt adaptálni szükséges autizmusra.

Az adaptáció szükségessége a tanulási célokkal kapcsolatos elvárásokra is vonatkozik. Az autizmussal, valamint az autizmussal és intellektuális képességzavarral is diagnosztizált tanulóktól nem várható el az autizmusban nem érintett kortársakkal azonos teljesítmény.

A tananyagot mennyiségi és minőségi szempontból módosítani és redukálni kell a tanulók speciális szükségletei szerint. Az egyes tanítási területekre vonatkozó sajátos eltéréseket a helyi tantervben és az egyéni fejlesztési tervekben kell rögzíteni. A tananyag elsajátításához speciális módszerek és eszközök használata szükséges.

A tanulókat egyéni szükségleteiknek megfelelően mentesíteni kell a tananyagrészek vagy tantárgyak minősítése és értékelése alól.

6. A kulcskompetenciák fejlesztése

6.0. Alapkompetenciák

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében az alapkompetenciák fejlesztésekor is igen nagy egyéni eltérésekkel kell számolni, nem csupán a tipikus kortársakhoz képest, hanem a célcsoporton belül is.

Az alapkompetenciák megszerzése és megszilárdulása jellemzően tágabb időkeretben valósul meg, mint a tipikus kortársak esetében. Az alapkompetenciák fejlesztése is az egyéni felmérésen alapuló egyéni fejlesztési terv szerint történik.

A beszéd, olvasás, írás, szövegalkotás, mennyiségekkel, számokkal, idővel kapcsolatos ismeretek elsajátítása gyakran mechanikus, ezért feltétlenül szükséges a megszerzett ismereteket valós élethelyzetekben alkalmazni. Az írott és beszélt nyelv funkcionális használatának elsajátítása kulcsfontosságú, annak spontán fejlődése nem elvárható.

A szociális kommunikáció és a rugalmas gondolkodás minőségi sérülése akadályozza a nyelv és beszéd rugalmas, funkcionális használatát, az absztrakt szimbólumok rugalmas kezelését. A pozitív attitűd kialakításához sikerélményt nyújtó, egyénre szabott tanulási helyzetek kialakítása szükséges.

6.1. A tanulás kompetenciái

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók esetében minden esetben egyénileg azonosítjuk a hatékony és önálló tanuláshoz szükséges feltételek meglétét, majd a felmérés alapján egyéni fejlesztési célokat tűzünk ki. A szükséges feltételek közül a sérülés természete miatt általában számolni kell a gyenge vagy sérült motivációval, az énkép, önismeret hiányával, töredékességével. A tanulás tanítása során alapvető fontosságú arra alapozni, hogy a tanuló mely ismeretek, tudások, képességek birtokában van, illetve milyen kialakulóban lévő készségekre építhetünk. Az önállóság elősegítésének egyik fontos módszertani eszköze az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítése, kiegészítése egyénre szabott vizuális környezeti támpontokkal. Az informatikai eszközök egyénre szabott alkalmazása ugyancsak elősegíti a fejlődést.

A Nat által meghatározott ismeretek e területen is az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A munkavállaláshoz szükséges képességek fejlesztése prioritást kap az érintett tanulók iskolai nevelése-oktatása során. Az autizmussal élő tanulók között lehetnek olyan, az autizmus mellett értelmi fogyatékossággal is küzdő gyermekek, akik nem vagy kortársaiknál jóval később sajátítják el az írást, olvasást, számolást, ill. az IKT-eszközök használatát. Az értelmi és nyelvi képességektől függetlenül hiányozhatnak a hatékony és önálló tanulás egyes feltételei: a tartós, irányítható figyelem, a motiváció, a tanulás céljának, jelentőségének megértése. Hiányozhatnak a csoportos helyzetben való tanulás kognitív és viselkedéses feltételei, ezért szükség lehet az új ismeretek egyéni helyzetben való tanítására. A tanulás iránti pozitív attitűd gyakran csak a saját érdeklődési kör esetében jelenik meg, egyébként számolnunk kell az újdonságokkal szembeni ellenállásra.

6.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

A fejlesztés fő célterülete a kommunikáció, mint a kapcsolatteremtés és fenntartás, valamint az információcsere eszköze. Az alapvető probléma nem a beszéd hiánya vagy fejlődési zavara, hanem a kommunikációs szándék, illetve a kommunikációs funkciók megértésének sérülése. Minden autisztikus gyermeknél – függetlenül verbális képességeik színvonalától – elsődleges cél az egyén képességszintjének megfelelő kommunikatív kompetencia megteremtése. A cél eléréséhez szükség lehet alternatív kommunikációs eszközrendszerek alkalmazására.

Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek esetében a kommunikációs képességek fejlődése és a nyelvelsajátítás folyamata minőségileg eltér a tipikusan fejlődő kortársakétól. A fejlődési zavar kihat a szókincs, jelentés, nyelvtan és nyelvi funkciók elsajátítására, rugalmas alkalmazására. Hiányozhatnak vagy sérülhetnek azok a képességek, melyek lehetővé teszik a helyzetnek megfelelő személyközi kommunikációt és a nyelvi úton történő ismeretszerzést. Különösen nehezített az élő nyelv és szociális közvetítés útján való tanulás. A kommunikációs képességek sérülése és a kompenzáció lehetősége egyénenként mérendő fel, a fejlődési zavar spektrum jellege, az egyéni képességek és tünetek nagyfokú változatossága miatt.

6.3. A digitális kompetenciák

Az IKT-eszközök lehetőséget nyújtanak az élő nyelv és a szociális közvetítés helyettesítésére, a kölcsönös kommunikáció segítésére, az önálló ismeretszerzésre. A későbbi munkavállalás szempontjából is szerepe lehet az informatikának, mivel számos tanuló mutat érdeklődést e terület iránt.

Az IKT alkalmazása egyedülálló lehetőséget jelent az autizmussal élő tanulók számára, a kommunikációs akadálymentesítés, a tanulás és későbbi munkalehetőségek tekintetében egyaránt, sokan közülük pedig kifejezetten tehetségesek az IKT alkalmazásában. Az érintett

tanulók esetében azonban kiemelten fontos a lehetséges veszélyek megelőzése. Fokozottan veszélyeztetettek azzal kapcsolatban, hogy függővé váljanak a számítógép és az internet használata során. Szociális-kommunikációs sérülésük miatt nehézséget jelenthet számukra az IKT interaktív használattal összefüggő veszélyeinek felismerése, elkerülése, valamint a rendelkezésre álló információk közötti kritikus válogatás.

6.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A kvantitatív és kvalitatív adatok összegyűjtése, rendszerezése, az információk különböző logikai eljárásokkal történő átalakítása, értelmezése és elemzése az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók erőssége lehet. Nehézséget jelenthet ugyanakkor az adatok értelmezése, a rugalmas problémamegoldás és az információk alkalmazása a mindennapi életben.

6.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes és társas kompetenciák explicit tanítása az autizmusspecifikus fejlesztés kulcsterülete. A sikerélményeket biztosító, a tanuló érdeklődését és motivációját fenntartó oktatási környezet kialakítása kulcsszerepet játszik a reális önértékelés és pozitív énkép kialakításában.

Hangsúlyos szerepet kap a saját személyiség, a külső és belső tulajdonságok megismertetése, a saját viselkedés kontrolljának, a kooperációnak, a szociális normáknak a direkt tanítása, mivel azok intuitív megértésére, spontán elsajátítására korlátozottan számíthatunk. Elsődleges az érzelmi biztonság megteremtése, a pozitív, reális énkép és önértékelés támogatása, a fejlődési zavarral gyakran együtt járó szorongás megelőzése, oldása.

A helyes étkezési, alvási, önápolási szokások, a rendszeres mozgás iránti igény kialakítása szintén prioritást kap az egyéni fejlesztési tervben.

A saját testtel, szexualitással, nemiséggel és emberi kapcsolatokkal összefüggő ismeretek, viselkedési normák direkt tanítása ugyancsak prioritást kell hogy élvezzen, mivel a szociális megértés sérülése e területet speciálisan nehézzé teszi.

Előtérbe kerül az önismeret és a közvetlen szociális környezet megismerése, a társas viselkedés szabályainak direkt tanítása, ismerete, betartása. A történelmi időszemléletet, képzelőerőt, valamint az elvont, szociális jelentést hordozó fogalmak megértését kívánó tartalmak elsajátítása általában nehézséget jelent.

A szociális és állampolgári kompetencia körébe tartozó ismeretek, képességek és attitűdök teljes körű elsajátítása mélyebb szociális megértést feltételez. Mivel az autizmus spektrumzavarok lényegi jellemzője a szociális megértés sérülése, az érintett tanulók esetében elsősorban a tények, ismeretek, együttélési szabályok elsajátítása kap prioritást.

6.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Nat által meghatározott ismeret, készség és attitűd az egyéni képességektől függően sajátítható el. A művészetek sokoldalúan segíthetik az autizmusspecifikus egyéni fejlesztést. A művészeti tevékenységek a szabadidő tartalmas eltöltésében is jelentős szerepet játszanak. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók között lehetnek kiemelkedő zenei, rajz- vagy egyéb művészi tehetséggel bíró gyermekek.

6.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Az autizmusban azonosított kognitív sérülések jellege miatt (végrehajtó működések zavara, naiv tudatelméleti sérülés) e kompetencia fejlesztésekor általában sokféle képesség, készség

célzott, egyénre szabott, intenzív fejlesztésére van szükség. A szükséges képességek többsége (pl. tervezés, szervezés, irányítás, hatékony kommunikáció, csapatmunka, kreativitás) az autizmussal élő tanulók esetében sérült, illetve hiányozhat.

A Nat által meghatározott ismeretek, képességek, attitűdök az egyéni képességektől függően sajátíthatók el. A képességek terén a típusos nehézségek mellett szintén nagy egyéni különbségek mutatkoznak az autizmus spektrumán. A felnőttkori munkavállalásra való felkészítés, az egyén erősségeihez illeszkedő foglalkozások körének meghatározása prioritást kap.

7. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

7.1. Magyar nyelv és irodalom

A tanulási területen a kommunikációs kompetencia valamennyi évfolyamon támogatást kap.

Egyes alsó tagozatos gyermekek nehezen tanulnak meg olvasni az autizmusban gyakori észlelési, érzékelési, figyelemmel és gondolkodási műveletekkel kapcsolatos problémák miatt. Az értő olvasás kialakulását nehezítheti az olvasottak szó szerinti értelmezése.

Sok gyermek számára érthetetlen és értelmetlen az önálló jelentéssel nem bíró betűk és szótagok olvasása és hangoztatása, számukra előnyt jelent a globális előprogramot tartalmazó olvasástanítási módszer alkalmazása. Az olvasás tanulása-tanítása során fontos a mindennapi élettel összefüggő, a tanuló személyes élményeihez kapcsolódó szövegeket alkalmazni.

Típusos nehézség a hallott és olvasott szövegek lassabb feldolgozása, a szövegértés gyengesége az adott életkori csoportban elvárthoz képest, különösen abban az esetben, ha a szöveg mások érzelmi és kognitív perspektívájának felvételét, gyors, rugalmas szempontváltást igényel, vagy elvont, szociális megértést tartalmazó fogalmakat tartalmaz.

Az írás okozhat technikai értelemben vett nehézséget, e mellett a nyelvi-kommunikációs problémák is tükröződnek az írott nyelv alkalmazásakor.

Sok autizmussal élő tanuló ír túlságosan lassan, jellemző lehet a grafomotoros ügyetlenség.

A tantárgyak, tananyagok elsajátításával kapcsolatos erősségek és nehézségek egyénenként nagyon eltérők, ezért a módosításokat, illetve az elvárásokat minden esetben egyénre kell szabni. Szükség lehet egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre, illetve a kézírás helyett számítógép használatának engedélyezésére, folyóírás helyett a nyomtatott nagybetűvel való írás jóváhagyására.

7.2. Matematika

A matematika területén az autizmus spektrum változatossága miatt igen nagy egyéni eltérésekre számíthatunk. Egyes autizmussal élő tanulók kiemelkedő tehetséget mutathatnak, míg mások súlyos nehézségekkel küzdenek.

Típusos nehézségek a matematikatanulás területén: a tanultak mindennapi élethelyzetekben való rugalmas alkalmazása, a megszerzett ismeretek mozgósítása, kombinálása, kreatív alkalmazása új feladatoknál. A szöveges feladatok megoldása különösen nehéz lehet a jellegzetes szövegértési problémák miatt.

Kiemelt jelentőségű a megismerési képességek fejlesztése, az önellenőrzés tanítása, az ismeretek önálló, gyakorlati alkalmazásának segítése, a problémamegoldás menetének tanítása. Különös hangsúlyt kap az oktatás szemléletes és konkrét jellege, a cselekvéses tanulás alkalmazása.

Egyéni mérlegelést követően szükség lehet az egyes tananyagrészek értékelése, minősítése alóli felmentésre. A geometria tananyagrészeknél a szerkesztési feladatok a grafomotoros gyengeség miatt extrém nehézséget jelenthetnek, ezért egyénenként megfontolandó e téren az értékelés, minősítés alóli felmentés.

7.3. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A történelem és állampolgári ismeretek tanulása során az erősségek közé tartozhat a tények, adatok precíz elsajátítása. Nehézséget okozhat ugyanakkor a társadalmi folyamatok összefüggéseinek, mozgatórugóinak önálló felfedezése, a lényegkiemelés, a történelmi személyiségek indítékainak intuitív megértése, többszempontú elemzése. Az idővel kapcsolatos fogalmak alkalmazása, a történelmi időszemlélet kialakulása szintén nehézséget okozhat. Az időbeliséget és más absztrakt, társas megértést kívánó fogalmak megértését segítő vizuális segédeszközök alkalmazása és a kapcsolódó elvárások egyénre szabott csökkentése szükséges.

7.4. Erkölcs és etika

Az erkölcstan tanulása az autizmusban a társas megértés minőségi sérülése miatt kifejezetten nehezített. Számolni kell a társas együttműködés szabályainak merev, rugalmatlan értelmezésével és a különböző nézőpontok megértésének nehézségével. Alapvető cél az énkép és önismeret fejlesztése, saját és mások érzelmeinek, nézőpontjának felismerése, megértése, a saját gondolatok és érzelmek kifejezésének tanítása. Az érintett tanulók esetében a társadalmi együttélés szabályait explicit módon szükséges tanítani.

7.5. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A természettudományos ismeretek elsajátítása a tanulók erősségei közé tartozhat, ugyanakkor többlettámogatást igényelhet az ismeretek gyakorlati alkalmazása. Az autizmussal élő tanulók sajátos ismeretszerzési és gondolkodási nehézségei miatt általában nem számíthatunk a tanulók előzetes megfigyeléseire, élményeire, ezért a tanulás-tanítás folyamatában és módszertanában a közvetlen, konkrét példákon, élményanyagon keresztüli tapasztalásra kell helyezni a hangsúlyt, valamint törekedni kell arra, hogy a tanuló olyan kontextusokban szerezzen ismereteket és tapasztalatokat, ahol azokat később használni fogja.

7.6. Idegen nyelv

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóknál – hasonlóan az anyanyelvi kommunikáció esetében tapasztaltakhoz – hiányozhat az idegen nyelv rugalmas, a kommunikatív partnerhez alkalmazkodó használata, a fogalmak, gondolatok, érzések, tények és vélemények valódi megértése és kifejezése, annak ellenére, hogy a nyelv mechanikus elsajátítása megtörténhet. Így esetükben különösen nagy hangsúlyt kap az idegen nyelv funkcionális használatának fejlesztése. Egyénenként mérlegelni kell, hogy a nyelvtanuláshoz szükséges alapvető készségek adottak-e.

A kommunikatív nyelvi kompetencia feltételei közül a lexikális, grammatikai és szövegalkotási ismereteket a jó nyelvi és intellektuális képességű autizmussal élő tanulók képesek lehetnek elsajátítani. Nehézségek a szociokulturális és interkulturális készségek területén mutatkozhatnak.

Amennyiben az anyanyelvi kommunikáció területén markáns nehézségek jelentkeznek, felmerül a tantárgy vagy egyes tananyagrészek értékelése alóli felmentés szükségessége.

7.7. Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra

Egyes esetekben az autizmus spektrumán érintett tanulók kiemelkedő tehetséget mutatnak a művészetekben. A tehetség többek között megnyilvánulhat kiváló zenei hallásban, a zenei művek interpretálásában, a vizuális alkotás bármely formájában. Ezekben az esetekben nagyon fontos a tehetség kibontakozásának támogatása, illetve az adott területen meglévő érdeklődés és motiváció kiaknázása a társas kommunikáció fejlesztésében. Szintén nagy szerepe lehet a művészeti nevelésnek a szabadidő hasznos eltöltésében és a társas kapcsolódás lehetőségeinek bővítésében, az önkifejezésben.

A művészeti nevelés területén ugyanakkor számolnunk kell az autizmussal gyakran együtt járó típusos nehézségekkel is: azon gyermekek, fiatalok számára, akik túlérzékenyek a hallási modalitásban, kifejezetten stresszes lehet az ének-zene órákon való részvétel.

A grafomotoros ügyetlenség, a nyitott, kreativitást és önálló döntéseket igénylő feladatok megoldásának nehézsége, valamint az absztrakt szimbólumokkal kapcsolatos nehézségek akadályozhatják a részvételt a vizuális alkotásban. Szintén nehézséget okozhat egyeseknél az idegenkedés bizonyos anyagok, eszközök megérintésétől, az azokkal való manipuláció elutasítása.

A művészeti nevelés során is igen fontos az egyéni képességeknek és szükségleteknek megfelelő differenciálás, a részvételre való biztatás, a sikerélmény biztosítása.

7.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A digitális kultúra tantárgy tartalmának elsajátítása a tanulók erőssége lehet. Többletfigyelmet és az elvárások egyénre szabott csökkentését a társakkal való közös feladatmegoldásban, illetve a tanultak rugalmas, mindennapi alkalmazásában igényelnek a tanulók. A digitális kompetenciák elsajátítása és alkalmazása több szempontból is kiemelt szerepet kap az autizmus területén: a tantárgyi tartalmak elsajátítása digitális tananyagok beépítésével támogatandó, kiküszöbölve ezzel a társas helyzetekben rejlő nehézségeket. Az egyénre szabott autizmusspecifikus támogatások IKT-eszközökön lehetnek hozzáférhetők (pl. augmentatívalternatív kommunikáció, a tevékenységszervezést és az adaptív viselkedést támogató vizuális algoritmusok). A társas és kommunikációs nehézségek leküzdésében szintén hasznosak a digitális technológia nyújtotta lehetőségek. A munkavállalás és az önálló életvitel megalapozása szempontjából szintén kiemelt szerepe van a tantárgy tanulásának. Ugyanakkor az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulók fokozottan veszélyeztetettek lehetnek: tevékenységrepertoárjuk és kapcsolataik beszűkülhetnek a túlzott eszközhasználat következtében. Társas naivitásuk megnehezíti az életkornak megfelelő felelős, biztonságos internethasználat kialakulását.

A technika és tervezés a kreativitásra és problémamegoldó gondolkodásra épít, melyek az autizmusban a típusos gyengeségek területei. Ugyanakkor a tantárgy előnye, hogy a komplex gyakorlati problémák megoldását cselekvés általi tanulás útján tapasztalhatják meg a tanulók, ami igen előnyös az autizmus spektrumzavarral küzdők számára. A tantárgy tartalmának elsajátítása és alkalmazása a felnőttkori önállóság szempontjából kiemelten fontos. Valamennyi évfolyamon és kerettantervi típusnál fontos, hogy a tanulók vizuális segítséget kapjanak a feladatok önálló, sikeres kivitelezése érdekében.

7.9. Testnevelés és egészségfejlesztés

A testnevelés és egészségfejlesztés kiemelt szerepet játszik az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló fejlődése szempontjából. A rendszeres mozgás segít a stressz csökkentésében, a nagy-

és finommozgások, a mozgáskoordináció fejlődésében, a testi tudatosság fejlődésében, az egészségmegőrzésben. A sportban elért teljesítmények, eredmények pozitív hatással vannak a tanuló önértékelésére, önbecsülésére. Az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek mozgásfejlődése a tipikusan fejlődő kortársakéhoz képest jelentős elmaradást mutathat, ezért a teljesítménnyel kapcsolatos elvárásokat egyénre kell szabni. Jellemző az adott életkorban elvártnál gyengébb mozgáskoordinációs képesség. A testnevelésórákon való részvételt nehezíthetik a szenzoros ingerekre adott szokatlan válaszok (pl. tornateremben, uszodában a zajok, fények, szagok lehetnek az egyén számára extrém módon túlterhelők). A társas megértéssel kapcsolatos típusos nehézségek nehezíthetik a csapatsportokban való részvételt. A testnevelésórákon való sikeres részvétel biztosításában nagy szerepe van az egyénre szabott vizuális segítségnek (pl. vizuális időmérő, az aktivitások sorrendjét és mennyiségét jelző algoritmusok).

8. Az iskolai fejlesztés szakaszai

8.1. Az alapfokú képzés első szakaszának (alsó tagozat: 1–4. évfolyam) feladatai

8.1.1. Óvoda–iskola átmenet

Az átmenetek az autizmus spektrumzavarral küzdő gyermekek, tanulók számára különösen nehezek, számukra a változások, újdonságok megértése, elfogadása jelentős stresszt jelent. Az óvodából az iskolába való átmenet gondos előkészítést és a folyamatban részt vevő valamennyi szereplő szoros együttműködését kívánja meg. A folyamat tervezését-szervezését az autizmus spektrum pedagógiájában képzett gyógypedagógus végzi. A szülők bevonása és aktív részvétele nagyban elősegíti a zökkenőmentes átmenetet. Az óvodai és iskolai élet közötti eltéréseket, a várható újdonságokat, a napi rutin megváltozását a szülők is segítenek megérteni és elfogadni.

Hasznos egyénre szabott vizuális segítséget készíteni, mely tartalmazza azoknak a személyeknek, tevékenységeknek, elvárásoknak, tárgyaknak a listáját (fotókkal, rajzokkal illusztrálva), melyek nem változnak a tanulók életében, és azokat a személyeket, körülményeket, elvárásokat, melyek újak lesznek. A szülőknek fontos szerepük van a fogadó intézmény pontos informálásában a gyermek egyéni szükségleteiről.

Fontos, hogy az óvoda részletes tájékoztatást nyújtson az iskola számára a gyermekről a következő területeken:

a) stressz megelőzésének és kezelésének stratégiái;

b) szenzoros ingerekre adott reakció;

c) szociális készségek, felnőttekkel és kortársakkal való együttműködés;

d) érdeklődés és motiváció, tanulási stílus (beleértve az egyénre szabott jutalmazási rendszert);

e) kommunikációértés és -használat (beleértve a használt AAK eszközt, ha van ilyen, és a használat módját);

f) önkiszolgálás, önállóság (beleértve a szervezést-kivitelezést segítő vizuális stratégiákat, ha a gyermek használja azokat).

Az iskolának meg kell ismernie a gyermek egyéni szükségleteit, és fel kell készülnie a gyermek fogadására.

Amennyiben az intézmény még nem fogadott autizmus spektrumzavarral küzdő tanulót, szükséges a teljes iskolai közösség (fenntartó, kortársak, munkatársak, szülők) alapinformációkkal való ellátása. A gyermek egyéni szükségletei szerint adaptálni kell a fizikai környezetet és személyre szabottan biztosítani kell az autizmusspecifikus eszközök alkalmazását (pl. szenzoros védelem, napirend, egyénre szabott jutalmazási rendszer, kommunikációs eszköz). A gyermeket fogadó tanítókat segíteni kell az autizmusspecifikus szempontok megismerésében, alkalmazásában: a kommunikáció és beszédstílus adaptálása, vizuális stratégiák alkalmazása, stresszmegelőzés és -kezelés, a követelmények és feladatok egyéni differenciálása terén.

8.1.2. Az 1–4. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az 1–4. évfolyam, mint nevelési-oktatási szakasz, az iskolába lépő gyermek természetes kíváncsiságára és tanulás iránti vágyára épít, mely az autizmus spektrumán jellemzően sérült, ezért a célok és feladatok eléréséhez egyéni motivációs rendszer kialakítása szükséges. Egyes tanulóknál az automatizált alapkészségek eléréséhez tágabb időkeret biztosítása szükséges, pl. a sikeresen befejezett 1. évfolyam ismétlése.

Korai diagnózis esetén az autizmusspecifikus fejlesztés első szakasza egybeeshet a korai fejlesztés és az óvodai nevelés időszakával, de gyakran belenyúlik az alsó tagozat időszakába. Fő célja a habilitáció; a gyermek formális és informális felmérésének tapasztalataira alapozva egyénre szabott hosszú, közép- és rövid távú tervre épül.

Célja a gyermek/tanuló elemi beilleszkedési készségeinek, adaptív viselkedésének kialakítása. Ennek érdekében:

- a szociális/kommunikációs alapkészségek célzott fejlesztése;
- az autizmusból és a társuló fogyatékosságokból eredő fejlődési elmaradások lehetséges célirányos kompenzálása;
- az ismétlődő, sztereotip, helyzetnek nem megfelelő viselkedés kialakulásának megelőzése, illetve rendezése;
- a fogyatékosságspecifikus vizuális információhordozókkal segített környezet kialakítása, valamint az eszközök használatának elsajátítása, adaptív viselkedési formák, szokások kialakítása.

Fejlesztési területek:

a) Kommunikáció/szociális viselkedés

- Beszéd előtti, csecsemőkori kommunikáció elemeinek tanítása.
- Szociális kapcsolatteremtés elemeinek tanítása (pozitív megerősítéssel).
- Beszéd vagy – beszéd kialakulásának hiányában – augmentatív és alternatív eszközzel történő kommunikáció alkalmazásának tanítása.
- Tanítási helyzetben szükséges elemi szociális viselkedés kialakítása.
- Augmentatív és alternatív kommunikációs eszközök (nem kizárva pl. az írott nyelvet) használatának tanítása napi rutinokban, a gyermek életének valamennyi színterén.

b) Fejlődési funkcióelmaradások, önkiszolgálás

- Alapvető készségek kialakítása (étkezés, szobatisztaság, tisztálkodás, öltözködés). c) Kognitív fejlesztés

- Elemi ismeretek, fogalmak.
- Elemi logikai műveletek és összefüggések tanítása.
- Szociális kognitív készségek fejlesztése.
- Egyszerű aktivitásformák kialakítása strukturált keretek között (pl. játék-, használati és taneszközök célszerű használata).
- Általánosítás képességének fejlesztése.
- Az elsajátított képességek önálló használatának tanítása.
- Az elsajátított képességek más összefüggésben való használata.
- Képességek alkalmazása más, elsősorban otthoni környezetben stb.

d) Viselkedésproblémák kezelése

- Viselkedésproblémák megelőzése.
- Alternatív viselkedések kialakítása.

8.2. Az alapfokú képzés második szakaszának (felső tagozat: 5–8. évfolyam) feladatai

8.2.1. Átmenet az alsó és felső tagozat között

Az alsó tagozatból a felső tagozatba való átmenet típusos nehézségekkel jár az autizmussal élő tanulók számára. Egyszerre több területen is megelőzni, kezelni szükséges a változások okozta stresszt: új tanárok kommunikációs stílusához és elvárásaihoz kell alkalmazkodni, új tantárgyak lépnek be, növekszik az önállósággal, szervezési készségekkel kapcsolatos követelmény.

Felső tagozaton a tantárgyi tartalom elvontabb, egyre több, nehezebb, kevésbé lehetséges a tevékenységbe ágyazott, közvetlen tapasztalaton alapuló tanulás.

Az autizmus spektrumán jellegzetesen gyengébb értő olvasás, a kommunikációs és nyelvi nehézségek és a grafomotoros gyengeség valamennyi belépő tantárgynál nehézséget okozhat.

A változások okozta stressz kezelésének nehézsége mellett megjelenhet a másság felismerése, megélése, a kortársakhoz való kapcsolódás nehézségének fokozódása.

Az átmenet támogatásának stratégiái:

a) Az új tanárok felkészítése a tanuló fogadására.
b) Kortárssegítő program működtetése.
c) A tanuló felkészítése a változásokra a család bevonásával.
d) Saját tanulási ütem és stílus jóváhagyása.
e) Számítógép használatának engedélyezése kézírás helyett.
f) Hosszabb időkeret biztosítása a feladatok megoldására.
g) A tanulási feladatok strukturálása, pl. egyszerre egy probléma prezentálása.
h) A képességeket meghaladó feladatok kerülése, sikerélmény biztosítása.

8.2.2. Az 5–8. évfolyam kiemelt céljai és nevelési-oktatási feladatai

Az adott nevelési-oktatási szakasz célja az elsajátított ismeretek bővítése és a változatos aktivitásokban való minél önállóbb részvétel iskolai, otthoni és egyéb iskolán kívüli környezetben.

Fejlesztési területek:

Az előző szakasz területei bővülnek az alábbiakkal:

- képességek szinten tartása az önállóság fejlesztésével;
- egészségmegőrzés, szexuális nevelés;
- a szociális-kommunikációs kompetencia fejlesztése, különös tekintettel a kortársakkal való kapcsolatteremtésre;
- énkép, önismeret fejlesztése;
- érzelmek megértésével és kifejezésével kapcsolatos tudás fejlesztése;
- spontán, funkcionális kommunikáció kiterjesztése;
- kognitív fejlesztés, különös tekintettel a problémamegoldó gondolkodásra;
- a mindennapi élettel kapcsolatos ismeretek bővítése;
- önellátás körének bővítése;
- munkára nevelés megalapozása.

9. Differenciálás – egyéni tanulási utak – erősségek – fejlesztendő területek

A személyre szabott tanulás biztosítása, a tanuló fejlődését támogató multidiszciplináris team elérhetősége (szükség esetén gyermekpszichiáter, pszichológus, szociális szakember bevonása), az autizmusszempontú akadálymentesítés, az adaptált tananyag, a differenciált tanulásszervezési módok alkalmazása egyaránt szükséges az iskolai kudarc megelőzése és a tanuló fejlődésének biztosítása szempontjából.

9.1. Erősségek, tehetséggondozás

Az autizmus területén a tehetséggondozás gyakran ugyanolyan fontos feladat, mint a fogyatékosságból fakadó nehézségek kompenzálása. Az autizmussal élő tanulók egyes esetekben olyan képességeket mutathatnak, melyek valóban kiemelkedők. Gyakrabban azonban csak az általános fejlődési elmaradáshoz képest jobbak a képességek valamely területen. A fejlesztési elvekben foglaltaknak megfelelően nem törekedhetünk a kiemelkedő képességek egyoldalú fejlesztésére, hiszen ezzel önmagában nem segítenénk elő a felnőttkori adaptációt.

A pedagógusok általános feladata e téren sokrétű: meg kell próbálniuk a jó/kiemelkedő képességeket a későbbi sikeres adaptáció szolgálatába állítani, a speciális érdeklődést a gyermek, fiatal motiválására használni. Segíteniük kell abban is, hogy a családok megértsék az autizmus következményeként kialakult fejlődésmenet sajátosságait. Így érhető el, hogy a családok reális célokat tűzzenek ki a gyermek jövőjével kapcsolatban. Emellett fontos feladat a kiemelkedő képességek felismerése és gondozása. A tehetséggondozás folyamatában nagyon fontos meglátni a különlegest, a speciális adottságot a tehetséges gyermekben, bármilyen területen nyilvánul is az meg. Az egyénileg szervezett tehetséggondozással a kiemelkedő képességek fejleszthetők, és a felnőttkori munka, valamint az örömteli szabadidős tevékenységek alapjául szolgálhatnak.

9.2. Fejlesztendő területek

9.2.1. Szociális kommunikáció

Az autizmus spektrumán érintett tanulóknál minden esetben, az intézményrendszer bármely típusában szükséges a szociális-kommunikációs készségek direkt módszerekkel történő, explicit tanítása és a társas megértés fejlesztése. A tanítás céljait, módszereit és eszközrendszerét az egyéni felmérések alapján kell meghatározni és a tanítás eredményét folyamatosan monitorozni szükséges.

9.2.2. Önállóság és autonómia

Az autizmusra jellemző nehézségek kompenzálása érdekében prioritást kap az önállóság kialakulásának támogatása az élet minden területén, szoros együttműködésben a családdal. Az önállóság eléréséhez egyrészt a megfelelő, egyénre szabott sérülésspecifikus eszközrendszer biztosítása szükséges (pl. egyénre szabott vizuális algoritmusok), másrészt megfelelő tanulási helyzeteket kell biztosítani a tanuló számára.

9.2.3. Adaptív viselkedés támogatása

A tanulók számos olyan viselkedést, magatartásformát mutathatnak, melyet a környezet nemkívánatosnak minősít, tilt, esetleg csupán szociálisan furcsának tart. Ezen viselkedések között előfordulnak veszélyes, destruktív, agresszív vagy önkárosító megnyilvánulások, de ide sorolhatjuk a beilleszkedést nehezítő sztereotip viselkedéseket vagy a szélsőséges passzivitást is. A beilleszkedési nehézségeket eredményező viselkedések hátterében sokféle ok állhat. Ezek közül a leggyakoribbak: kommunikációs nehézségek, fokozott érzékenység bizonyos környezeti ingerekkel szemben, a szociális megértés hiánya, változások megértésével, elfogadásával kapcsolatos nehézségek stb. A pedagógusok feladata, hogy a családdal egyetértésben rangsorolják a nem kívánatos viselkedéseket súlyosság és fontosság szempontjából, majd megoldási stratégiát dolgozzanak ki. Szükség esetén a folyamatba bevonandó pszichológus és pszichiáter is. A beilleszkedési, magatartási nehézségek és azok okai rendkívül változatosak az autizmusban, ezért egyéni felmérés és egyénre szabott stratégiák alkalmazása szükséges. A beavatkozás tervezése mindig a nemkívánatos viselkedés pontos meghatározásán és konkrét tartalmú, pontos jegyzőkönyvezésén alapul. Az alkalmazott stratégiák alapja a viselkedés- és kognitív terápia. A sikeres beavatkozás egyik feltétele, hogy adott viselkedés kezelése során a környezet egységes reakciókat adjon.

A leggyakrabban alkalmazott stratégiák:

- Erőszakmentes konfliktuskezelő technikák tanítása.
- A problémás viselkedés megelőzése.
- A kívánatos viselkedések pozitív megerősítése.
- Új készség fejlesztése, megfelelő alternatív viselkedés tanítása.
- Hatékony kommunikációs stratégiák kialakítása.
- Kognitív-viselkedéses stratégiák (pl. képes, ill. írott forgatókönyvek a megfelelő viselkedés szervezéséhez).

10. Értékelés, célok, tanulási eredmény

A Nat-ban megjelölt célok elérésében az autizmus változatos spektrumának megfelelően igen nagy egyéni eltérések lehetnek. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulókra jellemző típusosan egyenetlen, ún. „csipkézett” képességprofil miatt egy tanulási területen belül is előfordulhatnak szélsőségesen eltérő teljesítmények. Az intuitív társas megértést és rugalmas gondolkodást kívánó célok elérése jóval hosszabb időt vehet igénybe a kortársakhoz képest, vagy módosítva érhetők el.

A tanulási eredmény értékelésénél elsősorban a tanuló önmagához mért fejlődését kell figyelembe venni, valamint azt, hogy a megszerzett tudást képes-e önállóan, rugalmasan, élethelyzetekben alkalmazni.

A mérés, értékelés és minősítés alapfunkciója az autizmussal élő tanulóknál alapvetően módosul. A mérések elsősorban diagnosztikus jellegűek. Tájékoztatnak a gyermek állapotáról, mérik a fejlesztés, nevelés-oktatás eredményességét, meghatározzák annak további irányát.

Az érdemjegyekkel történő visszajelzés mellett javasolt egyénre szabott, szöveges fejlesztő értékelést alkalmazni.

A tanulók elért teljesítménye ritkán tudatos törekvés eredménye. A teljesítmény sokszor a természetes érésnek, a jól szervezett környezetnek, a tudatosan és lépésről lépésre megtervezett pedagógiai beavatkozásnak, a jól működő motivációs bázisnak köszönhető. Autizmusspecifikus probléma, hogy az értékelés-minősítés közösségi megegyezésen alapuló, elvont szociális elvárásokat tartalmazó formája a tanulók számára nem feltétlenül motiváló és információértékű. A konkrét, azonnali és folyamatos visszajelzés jól érthető, informatív, ezért az egyéni képességeknek megfelelő szintű értékelési rendszer hatékony az önértékelés, önkontroll kialakításában.

A visszajelzés legyen pozitív tartalmú, továbbá fogalmazódjon meg a tanuló számára, hogy miként lehetne sikeresebb! Az értékelésnél és minősítésnél minden esetben az a legfontosabb szempont, hogy a tanuló önállóbbá vált-e, és hogy milyen mértékben képes ismereteit alkalmazni a mindennapi életben. Ennek mérésére az informális pedagógiai felmérések különböző típusai szolgálnak.

Mivel az autizmusban éppen azok a készségek, képességek sérülnek, amelyeket a magatartás és szorgalom értékelése és minősítése során figyelembe kell venni, javasolt, hogy autizmus diagnózis esetén a tanulók kapjanak felmentést a minősítés alól.

11. Állapotmegismerés – szakértői vélemény

Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló iskolai ellátásának, habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének alapja a szakértői vélemény.

A szakértői vélemény tartalmazza a vizsgálat célját, előzményeit, a diagnózist/diagnózisokat és a komplex szakértői vizsgálat eredményeit, megállapításait.

A szakértői véleményeken szereplő, az autizmus spektrumába tartozó diagnózisok a következők lehetnek: pervazív fejlődési zavar, gyermekkori autizmus, Asperger-szindróma, egyéb pervazív fejlődési zavar, másként nem meghatározott pervazív fejlődési zavar.

A szakértői vélemény javaslatot tartalmaz azzal kapcsolatban, hogy a tanuló együttnevelés vagy különnevelés keretében folytassa-e a tanulmányokat, valamint hogy tankötelezettségét iskolába járással vagy magántanulói jogviszony keretében teljesítse-e.

A szakértői vélemény kitér a szakemberszükségletre, a rehabilitációra vonatkozó időkeretre, valamint az egyéni mentesítésekre.

A szakértői vélemény tartalmazza továbbá a rehabilitációs javaslatot, mely általában a fejlesztés fő irányait, területeit jelöli ki hosszabb távra. Ezeket az irányokat a tanulót ellátó szakembereknek a részletes pedagógiai felmérést követően konkrét célokra kell bontaniuk.

Az egyéni fejlesztési tervet megalapozó legfontosabb felmérések autizmus spektrumzavar esetében a következők: intellektuális képességek felmérése, a kommunikáció, a nyelvi és beszédkészségek felmérése, az adaptív funkciók felmérése, az egészségi állapot felmérése.

A szakértői véleményben meghatározott átfogó célokhoz, fejlesztendő területekhez a következő részterületek informális felmérése alapján tűzhetők ki konkrét, mérhető, operacionalizált célok:

- a motiváció lehetőségei,
- a szimbólumértés szintje,
- szenzoros reakciók,
- kommunikációértés és -használat, kommunikációs funkciók,
- szociális készségek,
- kognitív készségek,
- mozgás: finommotoros és nagymotoros készségek,
- szabadidős készségek (önálló és társas),
- önkiszolgálás, önállóság és rugalmasság a mindennapokban.

Az egyes részterületek felmérését a gyermek, tanuló ellátását végző intézményben a gyógypedagógus végzi, a szakvélemény ezekre általában nem tér ki. A szakvélemény szerinti ellátáshoz azonban szükség van a részletes pedagógiai felmérésre.

12. Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció

Az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció és rehabilitáció céljai és feladatai az iskolai nevelés minden szakaszában folyamatosan jelen vannak, és elsősorban egyéni, kisebb részben kiscsoportos formában valósíthatók meg. Módszertanilag az autizmusspecifikus módszerek és eszközök alkalmazása mellett kognitív viselkedésterápia, intenzív gyógypedagógiai fejlesztés, gyógytestnevelés alkalmazása szükséges. Tartalmilag a hiányzó készségek, a másodlagos fejlődési elmaradás, a másodlagos viselkedésproblémák és tünetek speciális módszerekkel való habilitációs és rehabilitációs célú kezelését soroljuk ide, a következő területeken:

- elemi szociális-kommunikációs készségek;
- viselkedésproblémák (dührohamok, auto- és heteroagresszió, sztereotip viselkedések stb.);
- figyelem, emlékezet, utánzás, problémamegoldó gondolkodás, énkép, önismeret;
- érzékszervek és testhasználat, nagy- és finommozgások, testtartás, izomhypotonia korrigálása;
- elmaradt pszichoszomatikus elemi funkciók;
- önkiszolgálás, önellátás;
- saját speciális segédeszközök mindennapi helyzetekben való rutinszerű használata;
- lakókörnyezetben való közlekedés, tájékozódás, élethelyzetek begyakorlása;
- szociális tapasztalatszerzés, társas kapcsolatok formáinak kialakítása;
- iskolában, munkahelyen munkavállalóként, illetve hivatalos helyen való viselkedés szabályainak elsajátítása;
- a halmozottan fogyatékos tanulók speciális ellátása.

13. Együttműködés a családdal és más partnerekkel

A családdal és más partnerekkel való szoros partneri együttműködés az autizmusspecifikus ellátás alapja. Fontos, hogy a családtagok és az ellátásban részt vevő szakemberek kölcsönösen informálják egymást a tanuló fejlődésével kapcsolatban, és támogassák egymást a közös célok

elérésében. A szülők és családtagok nélkülözhetetlen információkkal szolgálnak az autista tanuló egyedi fejlődéséről, motivációjáról, kommunikációs és tanulási stílusáról, ezért a sikeres szakmai munka elképzelhetetlen a család bevonása nélkül. A szakembereknek tudatában kell lenniük, hogy a családtagok tartós stresszt élhetnek át, ezért különösen fontos irányukban az empatikus, támogató attitűd. Ideális esetben a tanuló fejlődésének támogatására team alakul, melyben helyet kap minden olyan családtag és szakember, aki szerepet játszik az egyéni fejlesztési célok elérésében, így természetesen tagja maga a tanuló is. A team lehetséges tagjai: a tanuló, a családtagok, a tanuló pedagógusai, utazó gyógypedagógus, utazó konduktor, (gyógy)pedagógiai asszisztens, az előző vagy következő ellátó intézmény szakemberei, gyermekpszichiáter, pszichológus, esetenként szociális szakember. A szoros együttműködés a felső tagozatban és a középiskola évei alatt is szükséges, többek között azért, mert az autista tanulók gyakran kevéssé osztják meg környezetükkel élményeiket, tapasztalataikat, problémáikat. A szülők, családtagok számára kiemelkedően fontos, hogy folyamatosan információkat kapjanak a tanuló fejlődéséről, teljesítményéről. Kívánatos, hogy a szakemberek kiemeljék a pozitív eredményeket az esetleg eltérő viselkedések és teljesítmények mellett, és segítsenek a reális jövőkép kialakításában. Az összehangolt nevelési célok, a következetes elvárások, a tanuló viselkedésének és teljesítményének közös értékelése nagymértékben hozzájárul a felnőttkorra való sikeres felkészüléshez.

A HALLÁSI FOGYATÉKOS TANULÓK ISKOLAI NEVELÉSÉNEK-OKTATÁSÁNAK IRÁNYELVEI

1. A hallási fogyatékos (továbbiakban: hallássérült) tanuló

Hallássérülésnek nevezzük a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülését, illetve fejlődési rendellenességét, amelynek az éptől eltérő hallásteljesítmény lesz a következménye.

A hallássérülés gyűjtőfogalom. Hallássérült személyek a nagyothallók, a siketek és a cochleáris implantátumot (továbbiakban: CI) viselők. A cochleáris implantátum a belső fülbe ültetett hallásjavító eszköz. A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltérhet a nyelvi kommunikáció (beszédértés, szövegértő olvasás, szókincs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.) fejlettsége, ennek következtében a megismerő tevékenység és a teljes személyiség fejlődése is megváltozhat. A tanuló nyelvi kommunikációja intenzív fejlesztést igényel, mert ennek szintje nem feltétlenül korrelál életkorával, hallásállapotával.

a) A siket tanulónál súlyos fokú hallásveszteség áll fenn (a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 90 dB-nél nagyobb). Ennek következménye a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a nyelvi kommunikáció általános akadályozottsága. A hallásveszteség mértékétől, felfedezésének, segédeszközzel való ellátásának idejétől, a környezeti hatásoktól és a szociokulturális háttértől függően módosulhat a megismerő tevékenység, a gondolkodás és a lelki élet egészének fejlődése.

b) A nagyothalló tanulónál (enyhe nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 30–45 dB közötti; közepes nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 46–65 dB közötti; súlyos nagyothallásnál a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 66–90 dB közötti) a hallás csökkenése akadályozottságot jelenthet a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavartól a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

c) A hallásukat műtéti úton helyreállított (pl. cochleáris implantált) hallássérült tanulóknál – az egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép beszédhallás mérhető. Fejleszthetőségük, fejlődési ütemük döntően függ intelligenciájuktól, illetve az esetleges pszichés fejlődési zavaruktól, valamint attól, hogy a gyermek milyen életkorú volt a műtét elvégzésekor. A nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását a hallásjavító műtét előtti és utáni (gyógy)pedagógiai habilitációs és rehabilitációs, valamint az azzal párhuzamos pedoaudiológiai gondozás és az aktív szülői megsegítés eredményezi. A fejlesztés stratégiájának alapja döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazása. A beszédértés, a hangzó beszéd fejlődése hasonlóságot mutat az ép hallású gyermekek beszédfejlődésével. A fejlesztés eredményes színtere a halló környezetben van szurdopedagógus jelenlétével, ugyanakkor az integrációra csak alapos pedagógiai diagnózis után kerülhet sor. Az érintett tanuló teljesítményét a befogadó intézmény szakmai felkészültsége, nyitottsága, a szülők együttműködő készsége, valamint a gyermek kognitív és pszichés jellemzői és az esetleges beszéd- és nyelvelsajátítási zavar (diszfázia) befolyásolja.

d) A hallássérültek „diszfázia típusú” társuló tanulási zavara a halmozott fogyatékosság egy speciális változata. Összetett tüneti képe súlyosabb fokú nyelvi és beszédfejlődési

akadályozottságban, diszpraxiás és szenzomotoros integrációs zavarra utaló pszichomotoros jellemzőkben nyilvánul meg. A specifikus nyelvi zavar, valamint a kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összetételben jelennek meg a hallási fogyatékosság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett.

A hallássérült tanulók populációjának napjainkra jellemző változása komoly gondot okoz a szakterületi intézmények gyógypedagógusainak, mivel a diszfázia (esetünkben a hallássérüléshez társuló neurogén eredetű nyelvi zavar) korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel. Javasolt a speciális módszertani és óraszervezési technikák alkalmazása.

Más esetben a halmozottan fogyatékos hallássérült (siket, nagyothalló) tanulók hallásveszteségéhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékosság, tanulási vagy a fejlődés más zavarai társulhatnak. A halmozottan fogyatékos hallássérült tanulók nevelhetősége, oktathatósága a fentiek következtében súlyosan nehezített. Javasolt az óvodában és az alapozó szakaszban a fokozott egyéni és kiscsoportos fejlesztés, a gyógypedagógiai asszisztens vagy a kéttanáros modell alkalmazása.

e) A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók személyisége az előző csoportokhoz viszonyítva még sérülékenyebb; nehezen dolgozhatják fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást, vagyis: a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését. Ebben az esetben fokozott segítséget igényelnek a kompenzációs csatornák kialakításához.

2. A hallássérült tanulók fejlesztésének alapelvei

A hallássérült gyermekek, tanulók speciális oktatását-nevelését-fejlesztését elláthatja hallássérültek speciális gyógypedagógiai intézménye, többségi általános iskola, vagy más, speciális szolgáltatást nyújtani tudó intézmény. Ebben az esetben a speciális, szakspecifikus ellátást a hallássérült gyermekek és tanulók megsegítésekor a hallássérültek pedagógiája szakirányon végzett gyógypedagógus (szurdopedagógus) látja el. A tanulói szükségletek ismeretében szakmai támogatás igényelhető:

- az Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézményektől (EGYMI);
- a pedagógiai szakszolgáltatást nyújtó intézményektől;
- a pedagógiai-szakmai szolgáltatást nyújtó intézményektől;
- az utazó gyógypedagógusi, utazó konduktori hálózat működtetésére kijelölt intézményektől.

A hallássérült tanuló fejlesztési lehetőségeit személyiségjegyei, intellektusa mellett döntően befolyásolja a hallássérülés bekövetkeztének, felismerésének időpontja, kóroka, mértéke, segédeszközzel való ellátásának, a fejlesztés megkezdésének ideje. A hallássérült gyermekek fejlesztése az általános pedagógiai tevékenységen kívül egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások, eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai fejlesztésre és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a jól beállított hallókészülékek és hatékony hangátviteli technikák használatával és/vagy a legkorszerűbb műtéti technika alkalmazásával beépített cochleáris implantátumokkal történik.

A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát. A rendszeresen végzett mérési, speciális pedagógiai vizsgálati, megfigyelési, tapasztalati eredmények figyelembevétele, valamint az audiológus szakorvossal történő

folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes gyógypedagógiai és egészségügyi habilitációs és rehabilitációs tevékenységnek. A szakszerű pedagógiai munka végzéséhez mindezen ismeretek, valamint elemi technikai tudnivalók (hallókészülék stb. kezelésében tájékozottság) szükségesek a sajátos nevelési igényű gyermekeket nevelő-oktató pedagógus számára.

2.1. A hallássérült tanulók többségi iskolában történő együttnevelése

A nevelés-oktatás szervezeti keretének megválasztását, az alkalmazott speciális módszer- és eszközrendszert minden esetben a gyermek állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg. A többségi iskolában történő együttnevelés a szülő/gyógypedagógus/pedagógus közös döntését igényli az illetékes szakértői és rehabilitációs bizottság szakvéleményének figyelembevételével. Az együttnevelés nem lehet formális, a befogadó iskolának szükséges változtatásokat végrehajtani a valódi befogadás érdekében, így pl. a módszer- és eszközrendszerben (differenciálás, egyéni képességek figyelembevétele stb.), az óraszervezésben, a teljes tantestület szemléletváltozásában. A gyógypedagógus partner a megoldásokban. Az iskola akkor válik valódi befogadóvá (inkluzív iskola), amennyiben a tanítási programok, a pedagógiai szemlélet és felkészültség, a szervezés, a tárgyi és személyi feltételek igazodnak a gyermek speciális szükségleteihez.

A hallássérült gyermekek együttnevelése halló társaikkal többféle formában lehetséges:

- egyéni teljes integráció, amelyben a gyermek az oktatás teljes időtartamában a befogadó csoportban van;
- csoportos teljes integráció, amelyben a hallássérült csoport a befogadó iskola azonos osztályfokán tanul; esetenként a két pedagógus (többségi és gyógypedagógus) közösen vezeti az órákat;
- részleges integráció, amikor a tanuló a tanórák egy részén vesz részt a többi tanulóval együtt, a többi időt gyógypedagógussal, csoportban tölti.

Az integrált nevelés-oktatás során különös figyelemmel kell lenni a következőkre:

- Az adott tantestület pozitív hozzáállása, bevonódása és toleranciája fontos tényező.
- Az adott iskola pedagógiai programjának, illetve tantervének elkészítésekor figyelembe kell venni a hallássérült gyermek speciális fejlesztési igényeit a tananyag, a követelmény, az értékelési mód és a speciális módszertan tekintetében.
- Külön gondot kell fordítani arra, hogy a tanuló minden segítséget megkapjon hallássérüléséből, gyengébb nyelvi kommunikációs kompetenciájából, fogalmi gondolkodásából eredő hátrányának és ezzel összefüggő esetleges tanulási nehézségének leküzdéséhez.
- A többségi pedagógusnak az értékelésnél figyelembe kell vennie a hallássérülés következményeként fellépő kommunikációs nehézségeket, a szókincs esetleges elmaradását, a szóbeli, írásbeli kifejezőkészség gyengébb voltát, az abban előforduló grammatikai hibákat és kiejtési problémákat.
- Ne legyen az értékelés része olyan követelmény, mely a tanuló sérüléséből következően nem teljesíthető halló társaival azonos szinten vagy módon (hosszú memoriter, hangsúlyos, ritmusos versmondás, tollbamondás stb.). Az értékelésnél az egyéni fejlesztési terv követelményeit figyelembe kell venni.

Az együttműködés során a befogadó pedagógusközösség vállalja, hogy:

- segíti a gyermek beilleszkedését a közösségbe;

- konzultációs, hospitálási és osztálytermi együttműködési lehetőséget biztosít a gyógypedagógus számára;
- a jogszabályokban foglaltak érvényesítése során mindent megtesz a hallássérült gyermek sikeres integrációja érdekében;
- megszervezi a törvényben meghatározottak szerint a szükséges egyéni korrekciós órákat.

Az együttműködés során a szurdopedagógus/utazótanár vállalja, hogy:

- tájékoztatás nyújtásával segíti a befogadó pedagógus-, gyermek- és szülői közösségek, valamint az intézmény többi pedagógusának felkészítését a hallássérült gyermek érkezése előtt, majd beilleszkedése során;
- konzultációval segíti a pedagógusok, az oktató/nevelő közösség munkáját a hallássérült gyermek sajátosságainak megértésében;
- hospitál a gyermek osztályában;
- segítséget nyújt a befogadó intézmény pedagógusainak tanórai munkájához;
- nyomon követi a gyermek fejlődését;
- egyéni fejlesztés során fejleszti a gyermek nyelvi és kommunikációs kompetenciáját;
- esetlegesen koordinálja a rehabilitációs munkában részt vevő szakemberek munkáját;
- rendszeresen kapcsolatot tart a szülővel.

Az eredményesség érdekében szükség van a szülők aktív közreműködésére, valamint a szülők és az iskola együttműködésére. Az integráltan tanuló hallássérült gyermek számára biztosítani kell mindazokat a speciális eszközöket, egészségügyi és pedagógiai habilitációs, rehabilitációs ellátást, melyekre a szakértői és rehabilitációs bizottság javaslatot tesz, illetve a hallássérülés tényéből következik (pl. audiológiai gondozás). Ennek megszervezéséhez a szakértői javaslat, a fogyatékosság típusa szerint illetékes gyógypedagógiai módszertani intézmények részéről történő folyamatos tanácsadás nyújt segítséget.

3. A Nemzeti alaptanterv (továbbiakban: Nat) alkalmazása a hallássérült (siket és nagyothalló) gyermekek nevelésében-oktatásában

A hallássérült tanulók nevelésében a Nat-ban leírt fejlesztési feladatok az irányadóak, de az egyes tanulási területekhez rendelt tartalmak és fejlesztendő képességek (azok fejlődési útjai, módjai és kialakulásuk időtartama) mindenkor a tanulók egyéni fejlődésének függvényei.

3.1. Testi és lelki egészségre nevelés

A hallássérült tanulókat szükséges megismertetni – az életkoruknak, esetleges társuló fogyatékosságuknak megfelelő szinten – azokkal a tényezőkkel, melyek hallássérülésüket, illetve annak következményeit okozták. El kell sajátíttatni a tanulókkal a nélkülözhetetlen hallásjavító eszközök karbantartását, használatát, valamint azokat az egészségügyi ismereteket, melyekkel biztosítható számukra hallásmaradványuk aktivizálása és az esetleges további hallásromlás elkerülése. Életmódjuk, életvitelük alakításában hangsúlyos szerepe van komplex kommunikációs lehetőségeik fejlesztésének (hallásmaradvány kihasználása, szájról olvasás, jelnyelvi ismeretek). Szükséges, hogy felismerjék a környezetükben előforduló káros szokásokat, hogy az ártalmas magatartási formákat ne vegyék át. Ismerjék meg saját értékeiket, hogy életmódjukra vonatkozóan helyes döntéseket tudjanak hozni, képessé váljanak a környezet és a munkaerőpiac elvárásainak megfelelő társadalmi integrációra.

A hallássérült gyermek számára a mozgás, a testedzés olyan kompenzációs terület, ahol kommunikációs hátrányaikkal is jelentős sikereket érhetnek el. Emellett a sport hozzájárulhat a belső feszültségeik levezetéséhez, így segítve az indulatok kezelését.

A mozgás, a testedzés hozzájárulhat a hallássérüléssel esetlegesen együtt járó egyensúlyproblémák kezeléséhez is.

A hallássérült gyermekek nyelvi korlátozottságuk miatt kevesebb információval rendelkezhetnek a világról, bizonytalanságuk, befolyásolhatóságuk miatt jobban ki vannak téve különböző veszélyeztető hatásoknak. Ezért fontos a szexuális nevelés, a szenvedélybetegségeket megelőző programok, illetve a biztonságos internethasználat megismertetése.

Az érzelmek, indulatok, belső feszültségek verbális kifejezésének nehezített volta miatt fontos, hogy a tanulóknak legyen lehetőségük ezek nem verbális módon való kifejezésére akár a művészetek (képzőművészet, tánc), akár a sport terén. A társadalomba való beilleszkedésüket segítve meg kell ismertetni velük az érzelem, az indulat kifejezésének társadalmilag elfogadott verbális és nonverbális formáit.

Tanuljanak meg segítő szakemberekhez fordulni (pszichológus stb.), illetve legyenek ismereteik arról, hogy különböző felmerülő problémák során milyen szakemberhez, szervezethez fordulhatnak támogatásért, segítségért.

3.2. Önismeret és a társas kultúra fejlesztése, felelősségvállalás másokért, önkéntesség, erkölcsi nevelés, családi életre nevelés

Az érintett gyermekek tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyek különbözőségét, az emberek közötti kommunikáció kívánatos formáit, tudjanak udvariasan segítséget kérni, elfogadni, és ők is készek legyenek másoknak segítséget nyújtani.

A hallássérült tanulókat segíteni kell abban, hogy önmagukat megismerjék, hogy önmagukról reális képet alakítsanak ki, hogy önértékelésük megfelelő legyen (alul- és felülértékelés, reális énkép). Támogatni kell őket abban, hogy érzékszervi fogyatékosságukkal együtt élve, önmagukat elfogadva, a munka világának aktív részesévé, kiegyensúlyozott személyiségekké váljanak a sikeres társadalmi beilleszkedés céljából. Tanulják meg, hogy felelősek saját sorsuk, életpályájuk alakításáért, és azon túl másokért, a közösségért is. Tudják felismerni mások érzéseit, szükségleteit, szándékait, tulajdonságait, és azokhoz empatikusan tudjanak viszonyulni. Tanulják meg elfogadni és tisztelni a környezetükben élő személyeket és azok különbözőségét. Tanulják meg, hogy a másik bántása, zaklatása megengedhetetlen, tudják, hogy mit tehetnek, ha elszenvedői vagy szemlélői annak, illetve ismerjék az elkövetőt érintő jogi következményeket.

3.3. Médiatudatosságra nevelés

A hallássérült tanulók ismeretszerzésében kiemelkedő szerepe van a vizuális csatornának. Ezen a téren a nyomtatott sajtón kívül egyre inkább szerepet kap az elektronikus média: a televízió és az internet.

A tanulóknak fontos tudniuk, hogy a média közvetíthet pozitív (információ, tanulás, szórakozás), illetve negatív (agresszív, pornográf stb.) tartalmakat, illetve a valóságnak nem megfelelő tartalmakat is. Ismerjék a függőség fogalmát és káros hatását. Tudják, hogy a média modelljeinek pozitív és negatív hatása is lehet az értékrendszerre, a gondolkodásra, a viselkedésre. Tudjanak a média befolyásoló szerepéről, a reklámok hatásáról.

Törekedni kell arra, hogy az ezen az úton szerzett ismeretek tartalma valósághű legyen, és hogy az ismeretanyag a fogalmi általánosításokat, az árnyaltabb kommunikációt is fejlessze. A komplex ismeretanyagon nyugvó fejlesztési feladat feltételezi a térben, időben, tartalmakban eltérő összefüggések felismerését. Mindezek súlyos gondot okozhatnak a kommunikációjukban akadályozott hallássérült tanulóknak. A szókincs és a fogalmak bővítése, a nonverbális úton szerzett ismeretek fontos részét képezik az egyéni szükségletekhez igazított fejlesztésnek.

Szükséges a társadalmi kapcsolatépítés és a kapcsolattartás formáinak megismertetése, elsajátítása, gyakorlása.

Fontos a hallássérült személyek számára készült feliratozott műsorok, filmek használata.

3.4. A tanulás tanítása, pályaorientáció

A hallássérült gyermekek tanulási folyamatát lényegesen nehezíti különböző mértékű kommunikációs akadályozottságuk. A tanulással kapcsolatos speciális igényeik, lehetőségeik (emlékezet, annak struktúrája, diszfáziás jegyek, részképességzavarok stb.) feltárására építve valósítható meg az egyénre szabott fejlesztés. Az iskolai évek során sajátítsák el az önálló tanulást segítő eszközök (pl. számítógép, internet, elektronikus és iskolai könyvtár) készségszintű használatát. A hatékony tanulás módszereinek elsajátíttatása magában foglalja a csoportos tanulás módszereinek, a kooperatív tanulási technikák vagy a távoktatás megismerését.

Az iskolai fejlesztések során kiemelt feladat a lehető legnagyobb önállóság elérése. Lényeges azoknak az eljárásoknak, módszereknek, tevékenységeknek a megkeresése és alkalmazása, amelyek a tanuló életének minden színterén az önálló életvitel kialakítását segítik. Alapvető fontosságú feladat mindazon személyiségjegyek feltárása, melyek a tanulók további sorsát döntően befolyásolhatják. Ezek fejlesztése jó esélyt adhat arra (is), hogy pályaválasztásuk sikeres legyen. Segíteni kell őket, hogy reálisan mérjék fel a hallássérülésükből adódó akadályozó tényezőket. Reális énképük, önismeretük kialakítása segíti a számukra megfelelő, elérhető szakma tanulását, majd a munka világába, azon keresztül a társadalomba való beilleszkedésüket. Ehhez a speciális intézményi keretek között tanuló hallássérült gyermekeknek is szükségük van rendszeres integrációs alkalmakra (pl. szabadidős tevékenységek), ahol megismerhetik a hallók világát (pl. kapcsolattartás halló közösséggel, kommunikáció gyakorlása „természetes” közegben, illemszabályok, írott és íratlan szabályok megismerése).

3.5. Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

Az identitástudat kialakítása a kulturális örökségek megismerésén keresztül, a tanulók életkorának megfelelő gyakorlatorientált módszerekkel (pl. tárgyi emlékek, múzeumlátogatások) történhet. Szemléletük, nyitottságuk alakításában nagy jelentőséggel bír, ha kommunikációs lehetőségeik segítségével kapcsolatot tudnak teremteni tágabb környezetükben élő sorstársaikkal (pl. internet, pályázatok, szabadidős tevékenységek, kulturális rendezvények). Közvetlen élmények biztosításával kell ismereteket adni a hazánkon kívüli kultúrkincsek megismeréséhez.

3.6. A fenntarthatóság, környezettudatosság

A tanulókat a lehető legfiatalabb korban tevékeny részvétellel, megfigyelés útján kell eljuttatni a környezet alakításának, megóvásának és fontosságának felismeréséhez (pl. interaktív tananyagok alkalmazása, természetben töltött programok). Tudatos pedagógiai segítséggel

minél több vizuálisan jól érzékelhető, saját élményen alapuló ismeret gyűjtését kell lehetővé tenni.

4. A kulcskompetenciák fejlesztése

A Nat és a választott kerettantervben megjelenő tartalmak speciális ismeretekkel, képességekkel egészülnek ki, így a kompetenciák fejlesztésénél ezeket is figyelembe kell venni.

4.0. Alapkompetenciák

4.1. A tanulás kompetenciái

A hallássérült tanuló önértékelése esetenként nem reális, szókincs- és beszédértési nehézségei miatt az önálló tanuláshoz szükséges képességek kialakítása nagyobb figyelmet igényel. Munkába állásuk, karrierépítésük a kommunikációs akadályozottságuk miatt nehezített, ezért ajánlott megtanítani őket munkájuk értékelésére, tanácsok, információk kérésére. A különböző tanulási technikák megismertetése elengedhetetlen (szótárak, lexikonok, ezek digitális változatainak használata, jelnyelvi videók, jelnyelvi szótárak). Fontos az önálló ismeretszerzés igényének kialakítása (könyvtár, internet), valamint a motiváció fenntartása a képességekhez, előzetes ismeretekhez igazodó tananyag biztosításával, teljesíthető követelmények támasztásával.

4.2. A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegen nyelvi)

Anyanyelvi kommunikáció

A hallássérült gyermekek/fiatalok ismeretszerzését nehezítheti a nyelvi kommunikációs szintjük életkorhoz viszonyított elmaradása. Szókincsük, fogalmi gondolkodásuk szegényes lehet, kifejezésmódjuk hangzó magyar nyelven esetleg kevésbé árnyalt, mint halló társaiké. Az ismeretek megértését segíti a változatos szemléltetés, a saját élményen alapuló tevékenységbe ágyazott nyelvi fejlesztés, a digitális technika nyújtotta lehetőségek kihasználása. A társas kapcsolatokban, a társadalmi és kulturális tevékenységek során a különböző kommunikációs helyzetekben társadalmilag elvárható, helyes viselkedési formák értelmezése, megértése, nyelvi kifejezése valósítható meg. Cél, hogy a tanulók a mindennapi helyzetekben előforduló metakommunikációt tanulják meg helyesen értelmezni. Fontos továbbá, hogy egyéni képességeiknek megfelelően tudjanak írásban kommunikálni. Ugyancsak fontos a pozitív attitűd kialakítása, mely segíti a nyilvánosság előtti magabiztos megszólalásra való törekvést.

Kiemelt feladatok:

- a beszédértés (jelértés) fejlesztése;
- a szövegértő olvasás fejlesztése;
- konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés, jelkincsfejlesztés;
- a hangzó nyelv használata (egyéni képességeknek megfelelően);
- az írásbeli kifejezés fejlesztése.

Azon hallássérült (elsősorban siket) tanulók számára, akik esetében a kommunikáció elsődleges formája a magyar jelnyelv, lehetőséget kell nyújtani arra, hogy a legkönnyebben hozzáférhető nyelven (magyar hangzó nyelven és/vagy magyar jelnyelven) juthassanak hozzá az információkhoz, mind a tanórákon, mind az iskolai szervezésű szabadidős programokon.

Fontos, hogy a tanulók ismerjék meg a jelnyelvi tolmácsok szerepét a kommunikációs akadálymentesítés területén, ismerjék a szolgáltatás igénybevételének lehetőségeit és formáit.

Idegen nyelvi kommunikáció

Az idegen nyelv elsajátítására való képességet jelentősen befolyásolja a hallássérült tanuló hallásállapota, szókincse, nyelvi kommunikációs szintje, valamint az esetleges társuló tanulási zavarok. Az idegen nyelv tanulásánál a gyermek egyéni képességeihez alkalmazkodva a nyelv megismerése és elsajátítása, illetve a köznapi élethelyzetekkel vagy egy adott szakmával kapcsolatos kifejezések megértése és használata lehet a cél. A nyelv oktatása mindig az egyes tanulók egyéni képességeihez, hallásállapotához, anyanyelvi szintjéhez igazodva történik. Kívánatos a korszerű idegennyelv-tanítási módszerek alkalmazása, a köznapi helyzetekben történő kommunikációfejlesztés. Lehetőség van az idegen nyelv tanulása, illetve az értékelés alóli felmentésre. Az értékelés alól felmentett tanulók számára külön szervezett foglalkozások elsődleges célja a képességfejlesztés, melynek egyik fő feladata az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelv elemi szintű tanulása.

4.3. A digitális kompetenciák

A hallássérült személyek egyik legfontosabb információszerzési, illetve kommunikációs eszköze a számítógép, az okoseszközök és ezeken keresztül az internet. Használatukat nehezíti szűkebb szókincsük és szövegértési nehézségük. Ebből adódóan kiemelt feladat a keresőoldalakkal, szótárakkal, helyesírás-ellenőrző programokkal stb. való megismertetésük, ami segíti a lényegkiemelést és az írott szöveg megértését. Fontos megismertetni a tanulókkal a digitális eszközök hasznos, a mindennapokat segítő szolgáltatásait, az internet használatának etikai szabályait (többek között az adatvédelemre, a törvényes megosztás lehetőségeire és korlátaira vonatkozóan). Fontos, hogy ismerjék az internet veszélyeit, szerezzenek jártasságot azok elhárításában. Mivel nehézségeik lehetnek az ok-okozati összefüggések felismerésében, ezért szükséges az IKT használata során felmerülő valós és virtuális kapcsolatok megkülönböztetésének oktatása.

Mivel a hallássérült tanulók erősen motiváltak a digitális eszközök használatában, ezt a motivációt ajánlott kihasználni más tanórákon is. Ajánlott a szabályos tízujjas gépírás elsajátítása (gépírást tanító program segítségével).

4.4. A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai gondolkodás fejlesztését a hallássérülés következtében kialakult szűkebb szókincs és az alacsonyabb nyelvi szint jelentősen befolyásol(hat)ja. A gondolkodás kevésbé flexibilis, esetenként gondot okozhat az egyes témakörök, feladattípusok, műveletek közötti váltás. A matematikai fogalmak értelmezését segíthetik a mindennapi élethelyzetek (pl. vásárlás, mérés, bankolás, térbeli tájékozódás, tapasztalatok) tanórai modellezése, valamint verbális megfogalmazása, illetve a matematikai szaknyelvi szókincs fejlesztése. Kiemelt jelentőségű a speciális szemléltetés és a segédeszközök használata. Az auditív csatorna részleges vagy teljes kiesése miatt a matematikai kompetencia kialakulásához több időre, rendszeres gyakorlásra, ismétlésre van szükség.

A természettudományos és technikai kompetencia terén a hallássérült gyermek/fiatal a környezetéről elsősorban látás útján szerez információkat. Fontos, hogy az egyes természeti folyamatok megértését szemléltetés, modellezés, tényleges cselekedtetés, kísérletezés útján segítsük (pl. terepasztalok, tanulmányi séta, iskolakert, kirándulás, feliratozott természetfilmek, digitális tananyagok, interaktív tábla használata).

4.5. A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A személyes kompetenciák keretében fontos többek között a szorgalom, kitartás, pontosság, önállóság, önfegyelem, stressztűrő képesség, felelősségtudat, a társas kompetenciák keretében pedig a kapcsolatteremtő és -fenntartó készség, udvariasság, kezdeményezőkészség, határozottság, empátia, tolerancia, segítőkészség fejlesztése. Fontos továbbá a társas normák, illemszabályok elsajátíttatása.

A tanulókat támogatni kell a társas kapcsolatok kialakításában és fenntartásában, ehhez elengedhetetlen a pozitív, reális énkép és az emberi kapcsolatokban való eligazodás képessége. Fontos lehetőséget biztosítani – amennyiben erre a tanulónak igénye mutatkozik – a halló közösség tagjaival való kapcsolódásra, valamint a sorstársakkal való személyes kapcsolatok kialakítására.

A hallássérült gyermeket/fiatalt támogatni kell sérülésének és ebből adódó esetleges hátrányainak elfogadásában, az esetenként kialakuló konfliktusok és stressz kezelésében. Az önismeret, a kapcsolatteremtés, kapcsolattartás képességének fejlesztése elősegíti a harmonikus közösségi beilleszkedést. A megfelelő társas kapcsolatok kialakításának képessége nagy szerepet játszik az udvarias viselkedés tekintetében és a későbbi társadalmi beilleszkedés során. A tanulók individuális beállítódása, gondolkodása miatt fontos a közösségi beilleszkedés szabályaira nevelés. Képességeiknek megfelelően aktívan vállaljanak feladatokat a közösségért, tegyenek másokért. Gondolják át tetteik következményeit, vállaljanak felelősséget azokért. Ismerjék az iskolai szabályokat, jogaikat és kötelezettségeiket, a jogszabályok őket érintő fontosabb elemeit. Elengedhetetlen továbbá a tanulók érdekvédelmi ismereteinek alkalmazása, az őket megillető támogatási rendszer, valamint jogi lehetőségeik érvényesítésének ismerete.

4.6. A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A hallássérült tanulók esztétikai nevelése, ízlésük formálása nemcsak személyiségük színesebbé tételét szolgálja, hanem fontos eszköze a társadalmi beilleszkedésüknek, önkifejezésüknek is. A művészeti ágak közül elsősorban a vizuális kultúra, a manuális tevékenységek (festés, agyagozás, szövés, bőrtárgykészítés, fotózás, kézimunka, gyöngyfűzés, ékszerkészítés) lehetnek az önkifejezés eszközei, melyek a későbbi megfelelő pályaválasztást is befolyásolhatják.

4.7. Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

Minél korábbi életkorban (5. osztálytól) fontos az iskolák életpálya-építést megalapozó, pályaorientációs tevékenysége, hogy a hallássérült tanulók és szüleik megismerjék a választható szakmák körét, a továbbtanulási lehetőségeket. Kellő figyelmet kell fordítani a sikerorientáltság, innovációs készség kialakítására. A tapasztalatszerzés hiánya, a nevelés során gyakran kialakuló, másoktól függő életforma indokolttá teszi a terület hangsúlyozott fejlesztését. A gazdasági és pénzügyi ismeretek, az életkornak megfelelő pénzügyi jártasság a hallássérült tanulók későbbi beilleszkedését szolgálja.

5. Az egyes tanulási területekre vonatkozó ajánlások

A hallássérült tanulók nevelésében-oktatásában az életkori és iskolai szakaszokhoz rendelt követelményeket a fejleszthetőség sajátosságainak figyelembevételével szükséges érvényesíteni a tantervben. A fejleszthetőség sajátos akadályát döntően a nyelvi fejlettségi, figyelmi, emlékezeti, gondolkodási, magatartási állapot jelenti. A hallók azonos korosztályától egyedileg eltérő mértékben elmaradhat a szókincs, az érintett tanulók a nyelvi

kifejezőeszközöket kevésbé automatizáltan és árnyaltan használják. Ezek az eltérések közvetlenül összefüggenek a hallássérüléssel.

A Nat elveit és lényegét nem érintő módosítások alapját ezek a jelenségek képezik. Az egyéni sajátosságok figyelembevételével módosulhatnak a tantárgyi témakörök, tartalmak.

Az egyes tanulási területek hangsúlyos, speciális feladatai:

5.1. Magyar nyelv és irodalom

Kívánatos, hogy a nagyothalló és az intenzív nyelvi fejlesztésben részesülő, illetve korai életkorban cochleáris implantáció műtéten átesett tanulók szókincse, kommunikációja a szakszerű szurdopedagógiai segítséggel minél inkább megközelítse a halló gyermekek nyelvi szintjét. Előfordul azonban, hogy ez két-három éves, esetleg ennél nagyobb mértékű elmaradást mutat.

A hallássérült tanulók fejlesztésének kiemelt feladatai a Magyar nyelv és irodalom tanulási területtel összefüggésben:

- spontán beszédhasználat fejlesztése (beszédértés, önálló nyelvi kifejezés, beszédérthetőség);
- a kapcsolatteremtés nyelvi eszközeinek elsajátítása;
- az önálló szövegértő olvasás fejlesztése az alsó tagozaton, hangsúlyosabban köznapi témájú szövegekre támaszkodva, majd később fokozatosan irodalmi művek bevonásával. Ez jelenti az olvasásra alapozó tanulás alapjainak lerakását;
- a beszélt és az írott nyelv grammatikai rendszerének tudatos felépítése, gyakorlása;
- a nyelvi kódrendszer értelmezésének, működésének megtámogatása, mind a bemenetnél (beszédhangok differenciálása, hangkapcsolatok észlelése), mind a feldolgozásnál (szó, grammatika, mondat, bekezdés, szöveg);
- konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés (különösen az elvont fogalmak, az állandó szókapcsolatok, a szólások és közmondások, az árnyaltabb megfogalmazási formák megismerése, alkalmazása);
- e tanulási terület keretében a hallássérült gyermekek számára létrehozott speciális intézményekben önálló tantárgyként a magyar jelnyelv is megjelenhet.

Az ismeretek elsajátításában a tanulók mindinkább támaszkodjanak a hallás útján megszerezhető információkra. A hallássérült tanulók komplex nyelvi fejlesztésére van szükség, speciális feladatokkal, módszerekkel, a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításának céljából. A fejlesztés tartalmába – az alsóbb évfolyamokon hangsúlyosabban – integrálódhat a közvetlen környezet társadalmi és természetismereti anyaga. A Nat-ban és a kerettantervben rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni és helyettesíteni az irodalmi műveket.

A tanulási terület speciális fejlesztési részterületei valamennyi évfolyamon:

a) Egyéni társalgás

   Ezeknek az óráknak a keretében zajlik az elsősorban köznapi témájú verbális kommunikáció, a nyelvi szerepváltás, a beszédértés (beszédhallás és szájról olvasás), és a gondolatok önálló, minél érthetőbb megfogalmazásának folyamatos fejlesztése. A fejlesztés az egyéni anyanyelvi nevelés keretei között történik, speciális módszerek alkalmazásával.

b) Hallás-, ritmus-, mozgásnevelés

Közvetlenül a hallássérülést és annak következményeit tantárgyi keretekben, egyénre tervezett fejlesztési programmal lehet kompenzálni, így válik lehetővé a hallásfigyelem fejlesztése. A speciális tevékenykedtetés a beszédhallás, a hangos beszéd további komponenseinek (beszédhang, beszédritmus, dallam, hangsúly) fejlesztését célozza meg. A dráma és tánc kiemelt szerepet kap a tanulók térbeli tájékozódásának, mozgásuk harmóniájának kialakításában, ön- és társismeretük megteremtésében, problémamegoldó képességük, kommunikációjuk fejlesztésében. A fejlesztési program az egyéni adottságok figyelembevételével készül. Az elért teljesítmények az egyéni hallásveszteség és a személyes adottságok miatt nagy eltérést mutatnak, ezért közös követelményrendszer meghatározása nem indokolt.

5.2. Idegen nyelv

A hallássérült tanulók oktatásában az élő idegen nyelv tanítása az intézmény pedagógiai programja, helyi tanterve alapján szervezett keretekben, a nyelvi fejlettségi szint függvényében történik. Az oktatás folyamatában jelentős hangsúlyt kap az írásos forma.

A csoportokat a nyelvi fejlettségi szint szerint célszerű szervezni. Az értékelés alól felmentett tanulók számára szervezett foglalkozások elsődleges célja a képességfejlesztés, melynek egyik fő feladata az idegen nyelvi készségek fejlesztése, az idegen nyelv elemi szintű tanulására történő felkészítés. Kívánatos a korszerű idegennyelv-tanítás módszereinek alkalmazása, a köznapi helyzetekben történő kommunikációfejlesztés. Indokolt esetben lehetőséget kell biztosítani a jelnyelv választására vagy a magyar anyanyelvi kompetenciák fejlesztésére, az idegen nyelvi órák keretében, a többi tanuló által tanult nyelv helyett.

5.3. Matematika

A nyelvi kommunikációs szint, a fogalmi gondolkodás, a szövegértő olvasás, valamint a matematikai problémák felismeréséhez és megoldásához szükséges absztrakciós képesség szoros összefüggést mutat. Ebből következően a matematika eredményes oktatásának feltétele a fogalmi, gondolkodásbeli megalapozottság. Ehhez szükséges, hogy a nyelvi kommunikációs szint megfelelő alapokat biztosítson a gondolkodási műveletek elsajátításához. A hallássérülésből adódó szókincs- és beszédértésbeli, szövegértő olvasásbeli eltérések kihat(hat)nak a gondolkodási műveletek flexibilitására. A matematikai gondolkodás fejlesztése a tevékenykedtetés, a manipuláció, a speciális szemléltetés és a tananyagok – interaktív tábla és digitális tananyagok – lehetőség szerinti alkalmazásával valósul meg.

- A matematika és a valóság kapcsolatának erősítése hangsúlyos szerepet kap. Egy-egy matematikai ismeret, fogalom rögzítését és előhívását konkrét élmények, konkrét tapasztalatok biztosítják a tanulók számára. A valóságos élethelyzetekben előforduló matematikai tartalmak megragadása mellett egyidejűleg az ezt leíró nyelvi kifejezésformák begyakorlása is szükséges.
- A matematikai tartalmakat a tanulók szókincsének, szövegértésének, nyelvi fejlettségének megfelelő szintű szöveges feladatokban kell reprezentálni.
- Kiemelt jelentőségű a szemléltetés, a tevékenykedtetés, a cselekvésből kiinduló gondolkodásra nevelés, a felfedeztető tanulás-tanítás, a megértésen alapuló fejlesztés, azaz a tanuló aktív részvétele a folyamatban. A tartalomba ágyazott képességfejlesztés célja a készségek, kompetenciák (gondolkodási, kommunikációs, tanulási, együttműködési készségek stb.) fejlesztése.

- A matematikai jelrendszer – matematikai jelek, formulák – készségszintű alkalmazása a gondolkodásfejlesztés mellett elősegíti a nyelvi kompetencia fejlődését is.
- Az auditív csatorna részleges vagy teljes kiesése miatt a matematikai kompetencia kialakulásához az ép hallású tanulókhoz képest több időre, rendszeres gyakorlásra, többszöri ismétlésre kell számítani. Ehhez a tananyag mennyiségének csökkentésére, módosítására, elhagyására és/vagy változatos segédeszközök biztosítására lehet szükség.
- A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.4. Történelem és állampolgári ismeretek: történelem, állampolgári ismeretek

A tanulási terület speciális fejlesztési tartalmát képezi a történelmi időben és térben való tájékozódóképesség formálása, a kritikus gondolkodás, problémamegoldás, kommunikáció, kreativitás, együttműködés, történelmi gondolkodás fejlesztése. A hallássérült tanuló így mélyebben képes megismerni a valóságot maga körül, segítséget kap a társadalomban való eligazodáshoz, beilleszkedéshez, továbbá a jövőről is felelősebben tud gondolkodni.

A tanulási terület sérülésspecifikus tartalma kiegészül a hallássérült személyek társadalmi beilleszkedését segítő szociális és jogi ismeretek oktatásával.

A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.5 Erkölcs és etika

A tanulási terület speciális fejlesztési tartalmát a különböző nézőpontok létezésének ismerete, a társas helyzetek szabályainak megértése és a hozzájuk való rugalmas alkalmazkodás jelenti. Alapvető cél az énkép és önismeret fejlesztése, saját és mások érzelmeinek felismerése, megértése, a saját gondolatok és érzelmek verbális kifejezésének tanítása. Támogatni kell a tanulóban a segítőkészséget, az empátiát, a toleranciát, az együttműködést, a szolidaritást, az asszertivitásra törekvő konfliktusmegoldást.

A szövegértési és figyelmi nehézségek miatt az összefüggések megértése, a tanulságok levonása külön figyelmet érdemel. A sajátos nevelési igény miatt a másság elfogadása, a pozitív diszkrimináció és a jogérvényesítés gyakorlati kérdései is megjelennek a tanulási terület témakörei között.

A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.6. Természettudomány és földrajz: környezetismeret, természettudomány, biológia, kémia, fizika és földrajz

A beszédkommunikációjukban és megismerő tevékenységükben akadályozott hallássérült tanulókat lehetőség szerint gyakorlati tevékenykedtetéssel, multiszenzoros tapasztalatszerzéssel olyan alkalmazható ismeretek birtokába kell juttatni, melyek konvertálhatók a természeti környezet, a viszonylatok, összefüggések felismeréséhez. A

természettudományos és más tantárgyak közötti kapcsolatokat projektmunkákkal, projektnapok/hetek rendezésével lehet erősíteni. A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.7 Művészetek: ének-zene, vizuális kultúra, dráma és színház

Az önkifejezés, az információszerzés számtalan lehetősége teremthető meg e tanulási terület tartalmain keresztül. A kreativitás fejlesztése szempontjából megkülönböztetett jelentőséggel bír a vizuális kultúra fejlesztése, a különböző manuális technikák megismertetése és sokoldalú művelése. A személyiség fejlesztésében a dráma és a tánc adta lehetőségek kihasználása fontos az önkifejezés miatt. A tanulók teljesítménye e tanulási terület egyes részterületein eléri, sőt, meghaladhatja a halló társak produktumait. A vizuális kultúra a többi szaktárgy (pl. földrajz, fizika) tanításához nyújt segítséget, fejleszti a tanulók absztrakciós készségét. A művészet nyelvének értése és használata egy újabb kommunikációs csatornát nyit meg a hallássérült gyermekek számára. A képi, térbeli gondolkodás, a kreativitás, a problémák felvetése és a megoldási utak keresése, az empátia, az elfogadás, az ízlés kialakulása mind újabb és újabb lehetőséget teremt a nyelvi fejlesztésre, az érzelmi élet gazdagítására és egyben a személyiség formálására.

5.8. Technológia: technika és tervezés, digitális kultúra

A hallássérült tanulóknak az információszerzésben és kommunikációban meglévő akadályozottságuk következtében alapvető szükségük van a vizuális információszerzés, feldolgozás és -átadás legkorszerűbb technikáinak ismeretére és ezek alkalmazására. Megkülönböztetett jelentősége van a digitális technológiának az írásos kommunikációban. Ezért a gyermekeket a lehető legkorábbi életkortól tanítani kell a számítógép helyes használatára, illetve az internet által kínált kommunikációs lehetőségek tudatos, kulturált elsajátítására, az információszerzés módjaira, a szerzett információ kritikus kezelésére. Az internet a hallássérült tanulók számára is az ismeretek hatalmas tárházát nyújtja. Az internethasználatot nehezíti azonban szűkebb szókincsük és az ebből fakadó szövegértési nehézségük. Kiemelt feladat azon keresőprogramokkal való megismertetésük, melyek segítenek a lényegkiemelésben és az írott szöveg megértésében (digitális szótárak, képkereső programok stb.). Fontos felismertetni a tanulókkal azt a folyamatot, hogy az információk gyűjtése, majd az azokkal való továbbdolgozás miként vezet új digitális tartalmak kialakulásához, kialakításához. A hallássérült személyek számára az internet használata lehetőséget biztosít arra, hogy kapcsolatot építsenek ki halló emberekkel, illetve kapcsolatot tartsanak sorstársaikkal. Fontos megismertetni velük ennek nyelvi kultúráját, valamint a kapcsolatkeresésben rejlő veszélyeket is. Mivel a hallássérült tanulók erősen motiváltak a digitális eszközök használatában, ezt a motivációt ajánlott kihasználni más tanórákon is. A tárgyi tudás megszerzését a hallássérült tanulók sajátos nevelési igényének megfelelően széles körű szemléltetés segíti (szöveg, hang, kép, animáció, videó és interaktivitás), ami színesebbé, élményszerűvé teszi a tanulási folyamatot. A multimédia bevonása a tanítás folyamatába lehetővé teszi, hogy a nagyothalló gyermekhez többféle csatornán, többféleképpen és többszöri ismétlést biztosítva jusson el ugyanaz az információ. Az így megszerzett tudás számos művelődési területhez, iskolai és iskolán kívüli tevékenységhez kapcsolódik. A vizuális kommunikáció is mind nagyobb teret nyer, azaz a multimédia közvetítésével a szavak és a szövegszerkesztés mellett a látványszerkesztés is előtérbe kerül. A hatékony informatikatanítás akkor valósulhat meg, ha megfelelően megszervezett. Ennek során lehetővé válik az egyes tanulókkal való differenciált foglalkozás vagy a nehezen tanuló gyerekek megsegítése, a

hallássérült tanulók tanulási sikerélményhez juttatása. A Nat-ban rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén a tanulók nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni, helyettesíteni az ismeretanyagot.

5.9. Testnevelés és egészségfejlesztés: testnevelés

A tanulási terület speciális szerepe többirányú. A fejlesztésnek figyelembe kell vennie a tanulók adottságait, az átlagosnál gyakrabban előforduló mozgáskoordinációs zavarokat, a testi fejlődési rendellenességeket, a térbeli orientációs zavarokat. Ez a tehetséggondozás fontos területe is egyben, ahol a hallássérült tanulók jó adottságaikat fejlesztve a halló társakkal azonos teljesítményekre képesek. Feladata a fizikai munkavégzésre történő testi és pszichikai felkészítés, a motoros képességek fejlesztése, a fizikai kondíció növelése, az egészséges életre nevelés, a mozgásigény kialakítása, a halló gyermekekkel való kapcsolatok kiépítése, versenyhelyzetek teremtése.

6. Az iskolai fejlesztés pedagógiai szakaszai

A hallássérült tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai – módosításokkal – megegyeznek a Nat pedagógiai szakaszolásával. A hallássérült tanulók nyelvi szintje általában indokolja, hogy a bevezető szakasz hosszabb idősávban – teljesítésére egy, illetve két tanév javasolt – szerveződjön, de az iskola pedagógiai programja és helyi tanterve alapján a későbbiekben is sor kerülhet egy évfolyam tananyagának egy tanévnél hosszabb időtartamban történő feldolgozására. Indokolt, hogy az alsó tagozatos szakasz előtt egy év alapozó időszak szerveződjön. Az alapozó szakasz idősávjában – a korai gondozás és a (speciális) óvodai nevelés eredményeire támaszkodva – a nyelvi kommunikációs készségek kialakítása, fejlesztése dominál. Ekkor a szókincs fejlesztését, a köznapi nyelv elemeinek elsajátítását, a beszédérthetőség fejlesztését, a nyelvi különbségek kezelését, valamint a nyelvi-szociális érintkezési formák kialakítását végezzük. Emellett a gyakori társuló zavarok miatt kiemelt feladat a kultúrtechnikák elsajátításához szükséges részképességek fejlesztése, a tanulási zavar szűrése és prevenciója, a gyermek szükségleteinek megfelelő terápiák lehetőség szerinti alkalmazása.

A gyerekek kisiskolás korukra elsajátítják és megközelítően olyan szinten birtokolják az alapvető kultúrtechnikákat, hogy eszközként használhatják a további tanulmányaik során. Legkésőbb az alsó tagozatos szakasz végére a nagyothalló tanulók nyelvi kommunikációs fejlettsége optimális esetben megközelítheti vagy elérheti az azonos korú halló tanulók fejlettségének alsó szintjét. A felső tagozatos szakaszra már kialakultnak tekinthető az egyéni beszédállapot. Erre támaszkodva általában megvalósítható:

- a nyelvi rendszer további finomítása, a nyelvi-kommunikációs szint emelése, az olvasás-írás eszközszintű használata;
- a nyelvi érintkezés formáinak bővítése: szélesebb körű tájékozódás a köznapi nyelvhasználatban, árnyaltabb alkalmazás, a tanulási területek és témák tartalmának megfelelő fogalmak értő használata;
- a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, a kommunikációs szándéknak megfelelő nyelvi formák megválasztása.

Valamennyi pedagógiai szakasz kiemelt feladata:

- a beszédhallás folyamatos fejlesztése;

- a pályairányítás, a reális pályaválasztás előkészítése, a továbbtanulásra való felkészítés;
- az épen maradt funkciók fejlesztése, a tehetség gondozása.

A súlyos fokban hallássérült tanulók oktatásának pedagógiai szakaszai – módosításokkal – megegyeznek a Nat-ban rögzített pedagógiai szakaszokkal és tartalmakkal.

A nyelvi kommunikációjában nagyfokú elmaradást mutató hallássérült gyermek iskolakészültsége indokol(hat)ja, hogy az alsó tagozatos szakasz bevezetése előtt 2 év alapozó időszak, előkészítő osztály szerveződjön. Az alapozó időszak speciális fejlesztési feladatát a nyelvi kommunikáció beindítása jelenti. A megnövelt időtartam funkciója (a korai fejlesztésre és az óvodai nevelésre építve) a nyelvi kommunikáció alapozásának folytatása, az életkornak megfelelő élmények, ismeretek tartalmainak nyelvi megfogalmazása, megértése, továbbá a szókincs bővítése, mondatok alkalmazása.

Célja:

- az olvasás technikájának kialakítása;
- az elemi szövegértési kompetencia kialakítása;
- az írás technikájának kialakítása;
- a beszédérthetőség fejlesztése, a beszédhangok minél pontosabb ejtése;
- a beszéddinamika fejlesztése, javítása;
- a hallási figyelem fejlesztése;
- az épen maradt funkciók fejlesztése;
- a jelnyelvi kompetencia fejlesztése (hallássérült gyermekek számára létrehozott speciális intézményekben).

A nyelvi kommunikáció biztonságos megalapozásával, folyamatos fejlesztésével lehetséges, hogy a kultúrtechnikák (olvasás, írás, nyelvi rendszer) mindinkább az ismeretszerzés eszközeivé váljanak.

Az alsó tagozatos (1–4. osztály) szakasz végéig átfogó feladat a nyelvi rendszer kiépítése. Megvalósítása elsődlegesen a Magyar nyelv és irodalom tanulási terület fejlesztési feladata. Általános cél, hogy ez a szakasz megalapozza egy olyan direkt kommunikációs szint elérését, amely alkalmas valamennyi tanulási terület ismeretanyagának teljesebb körű elsajátítására (szókincs, nyelvalaki struktúrák stb. vonatkozásában). Alkalmazása, gyakorlása minden területen megvalósítandó fejlesztési feladat, beépíthető a szabadon választott és a rehabilitációs célú tanórák programjaiba. Az 1. osztály végén szükséges a nyelvi kommunikációs fejlettségi szint mérése, mert ekkorra már megjelennek azok a nyelvi készségek, amelyek lehetővé teszik az értékelést. Jelentősen eltérő fejlődési ütemű tanulók esetében – a szakértői bizottság bevonásával – javaslatot kell tenni a fejlesztés további formájára, módjára, szükség esetén az iskolatípus változtatására. A nyelvi kommunikáció építésének feladatai az általános iskolai oktatás egész időtartama alatt döntően befolyásolják a tanulási területek tartalmainak feldolgozását. A felső tagozatos (5–8. osztály) szakasz végére a nyelvi készségek olyan szintjére juttatható el a súlyos fokban hallássérült tanulók egy része, ami alkalmassá teszi őket az egyre önállóbb ismeretszerzésre, a szövegalkotó műveletek végzésére, a korszerű műveltség iskolai tartalmának birtoklására. Ennek megfelelően valamennyi tanulási területen megjelenik az anyanyelvi készségek intenzív fejlődése (a szóbeli és írásbeli közlés gyarapodása, a beszéd- és szövegértés készségei, az aktív és passzív szókincs növekedése, a passzív szókincs aktivizálási folyamatának gyorsulása). Vannak azonban olyan tanulók is, akiknél a fenti

készségek csak alacsonyabb szinten jelennek meg, akiknél az egyre önállóbb ismeretszerzés csak alacsonyabb szinten tapasztalható.

A jelnyelv a súlyos fokban hallássérült egyének számára az egymás közötti kommunikáció fontos eszköze lehet. A hangos beszédet kísérő jelnyelv segítséget nyújt a nyelvi kommunikáció közvetítésében és értelmezésében azokban az esetekben, amikor a nyelvi közlés megértése különböző okok miatt akadályozott (mentális problémák, diszfázia, részképességzavarok stb.). Bilingvális oktatás esetén hangos beszéddel és jelnyelven is biztosítani kell az információkat, a tanulók és szüleik elhatározásának figyelembevételével, valamint a szükséges személyi és tárgyi feltételek alkalmazásával.

A fejlesztés kiemelt feladatai:

- a szociális kapcsolatrendszer, az érintkezési formák pontos értelmezése, nyelvi formáinak elsajátítása a személyiség harmonikus fejlesztése érdekében;
- az ismeretek bővítésével kapcsolatos fogalomrendszerek pontos kiépítése, a tudáselemek értő, értelmező összekapcsolása a kognitív funkciók (a felfogás, a feldolgozás, a lényegkiemelés, az összefüggések meglátása és alkalmazása) szintjeinek fejlesztésével;
- a vizuális percepció, az önkifejezés, a valóság képi feldolgozásának, megjelenítésének, értelmezésének folyamatos bekapcsolása a tanulás-tanítás folyamatába, a személyiség kibontakoztatása, gazdagítása céljából;
- a magyar nyelv szabályainak megfelelő beszéd komplex, folyamatos fejlesztése;
- a beszédhallás, a beszédérthetőség fejlesztése az oktatás valamennyi szakaszában;
- a jelnyelvi kompetencia fejlesztése;
- az információszerzés, az interperszonális kapcsolatok új technikai formáira való felkészítés (számítógép, internet stb.), az írásos kommunikáció, valamint az idegen nyelv ismerete, írásos formájának hangsúlyos megalapozása és fejlesztése;
- a tehetségre utaló személyiségjegyek feltárása és gondozása;
- a beszédértés és a mondanivaló kifejezésének fejlesztése;
- a szövegértő olvasás folyamatos fejlesztése;
- felzárkóztatás, differenciálás;
- tehetséggondozás;
- a mozgás és ritmus intenzív fejlesztése;
- a továbbtanulás, a szakmaszerzés ismereteinek, lehetőségének alapozása, kitekintés a munka világára.

7. A hallássérült tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozásai

A feladat jellegéből adódóan az egészségügyi és pedagógiai célú habilitáció, rehabilitáció döntően individuális jellegű, ezért egyéni vagy kiscsoportos keretben valósul meg.

- A hallás korlátozottsága és annak súlyos következményei döntő befolyással bírnak nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet, a személyiség fejlődésének egészére is. Ezt megelőzendő, alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű hallásnevelés (a meglévő hallásmaradvány aktivizálására alapozva), a technikai lehetőségek felhasználásával. Ehhez elengedhetetlen a vizuális és a hangzó nyelv elérhetővé tétele.
- Az egyéni anyanyelvi nevelés az egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs célú órakeretben kerül megvalósításra. Az iskolai fejlesztés alapozó és alsó tagozatos szakaszában a hallássérült gyermek egyéni adottságaihoz, érdeklődéséhez igazodó központi témájú társalgások szolgálják a nyelv, a beszéd különböző területeinek fejlesztését. Középpontban az alapvető hangzó nyelvi készségek (a szájról olvasásra és a hallásmaradványra támaszkodó beszédértés, a gondolatok önálló kifejezése) erősítése áll. A társalgások keretében kerül sor a beszédérthetőség (tempó, ritmus, hangsúly, artikuláció) folyamatos fejlesztésére is. A felső tagozaton folytatódik a magyar nyelvi kompetencia kibontakoztatása a Magyar nyelv és irodalom tanulási területhez is igazodva.
- A beszéd, nyelv elsajátítási (diszfáziás) és egyéb tanulási zavar tüneteit mutató tanulók komplex korrekciója az iskoláztatás végéig szükséges, elsősorban az egyéni fejlesztés keretében.
- A hallás-ritmus-mozgás nevelés összehangolt fejlesztő tartalma közvetlenül szolgálja a hallássérülés és következményeinek korrekcióját.
- A hangzó nyelvi készségek fejlesztése a rehabilitációs órakereten kívül része valamennyi (nyelvi fejlesztést is megvalósító) tantárgynak.
- Az egészségügyi célú habilitáció a hallássérült tanulók esetében elsősorban a folyamatos otológiai és audiológiai ellátásra irányul. Feltétel: az audiológiai vizsgálatokhoz szükséges tárgyi és személyi feltételek iskolai keretek közötti maradéktalan biztosítása.
- A hallássérült tanulók fokozottabban támaszkodnak a látásukra, ezért annak védelme a fülészeti ellátással azonos fontosságú.
- Kiemelten fontos a mentálhigiénés gondozás, a pszichológiai ellátás, különösen a hallásukat a hangos beszéd kialakulása után elvesztett tanulók esetében – az eredményes iskolai oktatás szempontjából is.

A pszichológiai habilitáció, rehabilitáció elsődleges célja, hogy megelőzze, illetve csökkentse azokat a kedvezőtlen folyamatokat, amelyeket a hallássérülés és az azzal összefüggő eltérő nyelvfejlődés a személyiség fejlődésében okozhat.

A pszichológiai habilitációval, rehabilitációval összefüggő főbb feladatok:

- a társuló problémák (pl. tanulási zavar, hiperaktivitás, autizmus) korai felismerésének segítése, szakemberekhez irányítás, a megfelelő – minél korábbi – terápiához való hozzájutás támogatása;
- tehetséggondozás: a tehetség felismerésének és kibontakozásának segítése;
- a tanulók ön- és társismeretének fejlesztése;
- belső állapotok, érzelmek felismerésének, azonosításának, helyes kezelésének fejlesztése, az empátiás készség fejlesztése;

- a társas helyzetek értelmezésének segítése, a helyzetnek megfelelő kommunikáció, viselkedés kialakítása, többek között a segítségkérés, az önvédelem, önérvényesítés, konfliktuskezelés, alkalmazkodás készségeinek gyakorlása;
- a gyermek, fiatal támogatása a másság megélésében, a sérültség elfogadásának, elfogadtatásának segítése;
- a család támogatása a hallássérüléshez kapcsolódó krízishelyzetekben, a hallássérült gyermek nevelésében;
- a pályaorientáció, a pályaválasztás segítése a hallássérült specifikumok figyelembevételével pályatanácsadás formájában;
- az integráció előkészítése, a gyermek, szülő, befogadó intézmény támogatása, sikertelen integráció esetén a gyermek negatív élményeinek feldolgozása, az önbizalom erősítése;
- az etikai normák ismeretének hiányossága, a fokozott befolyásolhatóság, az áldozattá válás és a bűnelkövetés esetleges veszélyeztetettsége miatt prevenciós foglalkozások szervezése;
- mindezeken túl szükség esetén pszichológiai ellátás – akut krízis, személyiségzavar, magatartászavar, beilleszkedési nehézségek, iskolai vagy családi konfliktusok, egyéb pszichés problémák (szorongás, pszichoszomatikus problémák stb.) előfordulása esetén;
- a tanulók intézményen kívüli pszichológiai ellátása – különösen súlyosabb kommunikációs akadályozottság és kollégiumi bentlakás esetén – lehetetlen, ezért indokolt az intézményen belüli pszichés megsegítésük;
- a nyelvi kommunikáció döntő befolyással bír nemcsak a fogalmi gondolkodás fejlődésére, hanem a lelki élet egészére, a személyiség alakulására is. Ezért alapvető pedagógiai fejlesztési cél a lehetőség szerinti legkorábbi időponttól kezdett szakszerű szurdologopédiai ellátás és igény szerint mindkét nyelvhez (vizuális és auditív) való hozzáférés biztosítása.

Az egyéni anyanyelvi nevelés keretében történik:

- a nyelvi kommunikáció megindításának támogatása;
- a beszédfejlődés természetes vonulatának bejárása, az érthető, megközelítően természetes ritmusú beszéd kimunkálása;
- a még hiányzó beszédhangok kialakítása, automatizálása, illetve a meglévő hibás hangok korrekciója;
- a szupraszegmentális elemek megfelelő használatának tudatosítása, a helyes beszédprozódia állandó gyakorlása;
- a grammatikai, pragmatikai hiányosságok korrekciója;
- a szókincs folyamatos bővítése, a szavak, kifejezések értelmezése, melyek hiányában a jó beszédprodukció elérése lehetetlen;
- a cochleáris implantáció-hallásjavító műtéten átesett gyermekek rehabilitációja, habilitációja, amelynek célja a speciális hallás- és beszédfejlesztés annak érdekében, hogy a környezet hangjainak felismerésétől a beszédhangok differenciálásán keresztül a beszédértés és az érthető beszéd birtokába jussanak. Mindezzel a minél korábbi integráció a cél;

- speciális intézményi oktatás esetén az integrált iskolai és iskolán kívüli életre történő felkészítés biztosítása;
- a képességprofilnak megfelelően kell kidolgozni és megvalósítani az egyéni fejlesztési tervet, melybe lényeges beépíteni a diszfáziás tünetek kezelésére specifikusan kidolgozott eljárásként bevált Affolter–Heldstab-féle módszert;
- fontos, hogy a halló társakkal végzett közös tevékenységek, közösen szerzett élmények során a hallássérült gyermekek felismerjék azokat a kapcsolódási pontokat, melyek segítségével egyenértékűnek tekinthetik magukat a halló tanulókkal. Ennek érdekében szükséges, hogy a speciális intézményi keretek között tanuló hallássérült gyermekek a kezdő évfolyamokban érintkezzenek a halló gyermekekkel, megkezdődjön a kapcsolattartás, és beépüljön a hallássérült gyermekek életébe. A későbbiekben, a középső évfolyamokon szükségessé válik a többségi iskolában nevelkedő gyermekekkel, gyermekcsoportokkal való növekvő gyakoriságú együttlét, együtt-tanulás, együtt-sportolás stb., az utolsó két évfolyamon pedig az életpálya tervezése, a pályaorientáció, a pályaválasztás és az ezzel kapcsolatos elméleti és gyakorlati ismeretek, tevékenységek végzése.

Kiemelt feladat a tehetséggondozás, melynek keretében megvalósul az átlagnál jobb nyelvi képességekkel rendelkező tanulók anyanyelvi kompetenciáinak kiemelt fejlesztése a következő területeken:

- a szövegértési és szövegalkotási automatizmusok kialakítása az egyes szövegtípusok szerkezeti és jelentéstani jellemzőinek felfedeztetésével;
- a kommunikáció tudatos stratégiáinak felépítése különféle közlési helyzetekben és szövegtípusokban;
- az egyéni közlési stratégiák kialakítása és használata;
- a kommunikációs magatartásmódok és tevékenységek egyszerre kreatív és normatív használata;
- a nyelvi problémaészlelés képességének folyamatos fejlesztése;
- a nem verbális önkifejezés képességének fejlesztése, illetve a partner nem verbális jelzéseinek értelmezése.
- a kiemelkedő matematikai-logikai gondolkodással bíró tanulók matematikai kompetenciáinak fejlesztése és szövegértési kompetenciájának olyan szintre emelése, amely képessé teszi őket a matematikai szöveges feladatok megértésére.
- az anyanyelvi és a kiemelkedő egyéb kompetenciák mind magasabb szintű és szélesebb körű birtoklásának elősegítése minden tanulási területen, amely képessé teszi tehetséges tanulóinkat a verbális, hangzó és képi kommunikáció eszközeinek és kódjainak, a különböző információhordozók üzeneteinek megértésére és feldolgozására, ezzel az önálló tanulás képességének gyakorlására.

8. A halmozottan sérült hallássérült tanulók fejlesztése

A hallássérült tanulók populációjának napjainkra jellemző változása komoly kihívás a szakterületi intézmények gyógypedagógusainak, mivel a társuló fogyatékosságok, a diszfáziás tanulók nagyszámú megjelenése a speciális iskolákban korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel, ráadásul a specifikus nyelvi zavar, valamint a

kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összetételben jelennek meg a hallási fogyatékosság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett. A halmozottan sérült hallássérült tanulók nevelési, oktatási lehetőségeit alapvetően befolyásolja a társult fogyatékosság jellege és súlyossága.

a) A társuló zavarok közül előfordulásuk gyakorisága szempontjából kiemelkednek a speciális nyelv- és beszédelsajátítási, beszédértési és szövegértelmezési nehézségek (diszfázia, diszlexia, diszgráfia, diszgrammatika), melyek nem indokolhatók a hallássérüléssel. A korrekcióban kiemelt szerepet játszanak az egyéni anyanyelvi nevelés órakeretében felhasználható habilitációs jellegű órák és a csoportos órák szervezési lehetőségei. A korrekció során fontos szerepet játszanak az egyéni társalgások, valamint az alkalmazott speciális módszerek. A korrekciós órákra a zavar súlyosságához igazodó óraszámban valamennyi évfolyamon szükség van. A tánc a zenével együtt fejleszti a hallást, a ritmusérzéket; a tanult mozgássorok hozzájárulhatnak a tanulási zavarok terápiájához, a tanulási képességek fejlődéséhez. A tánc a zenével együtt segítheti a belső tartalmak kifejezését, az öröm megélését.

b) Látási fogyatékosság, mozgásszervi fogyatékosság, autizmus spektrumzavar

   Mozgásszervi fogyatékosság, jelentősebb rövidlátás, illetve autizmus spektrumzavar esetén a korrekció érdekében más szakemberekkel (pl. tiflopedagógus, szomatopedagógus, autizmus szakirányon végzett gyógypedagógus, konduktor, esetleg nevelési-oktatási feladatokat ellátó gyógytornász) való konzultációra, illetve aktív segítségükre van szükség. Látási fogyatékosság esetén az ültetésre (táblakép), az írott anyagok adaptálására és a tanár közelségére külön gondot kell fordítani. Fontos, hogy szükség esetén a tanuló autizmusspecifikus terápiában részesüljön az intézményen belül vagy kívül.

c) Értelmi fogyatékosság

   A fejlesztés egyaránt épít a nagyothalló tanulók, valamint az enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók iskolai fejlesztésének irányelveire. Ezeket úgy alkalmazza, hogy figyelembe veszi a tanuló egyéni adottságait, fejlesztési szükségleteit, aktuális pszichés állapotát, az egyes területeken tapasztalt lemaradását, fejleszthetőségének határait. Az iskolai fejlesztés elveit és szakaszait – valamennyi érintett fogyatékossági terület pedagógiai és rehabilitációs feltételeinek biztosításával – a helyi tantervben kell meghatározni. A helyi tantervben a tartalmaknak, a továbblépés feltételeinek meghatározásánál kell figyelembe venni az érzékszervi fogyatékosság tényét, valamint a pszichés állapotot. A közvetlen és tágabb környezet megismertetésére, az ismeretek közvetítésére és megerősítésére, a cselekedtetésre, az önálló életvezetéshez szükséges készségek megalapozására, a pozitív értékelésre épülő fejlesztés differenciált formában történik.

   Azoknál a tanulóknál, akiknél a hangos beszéd elsajátításának nagyfokú nehézsége vagy akadályozottsága tapasztalható, egyéb alternatív kommunikációs lehetőségek is használhatók (gesztus-, jelnyelv, képi kommunikáció).

   Az AAK alternatív kifejezés arra utal, hogy a hangzó beszéddel nem kommunikáló és/vagy kommunikációjában súlyosan akadályozott személy számára a hagyományos kifejezési módok (beszéd, írás) helyett más megoldásokat kell keresni, ami az egyszerű reflexektől a nyelvi szintű alkalmazásig terjedhet. Az augmentatív kommunikáció az érthető beszéd hiánya következtében súlyosan károsodott kommunikációs funkció átmeneti vagy tartós pótlására szolgáló kommunikációs rendszerek csoportja. Lényege,

hogy a beszéd helyett a sajátos nevelési igényű tanuló nonverbális úton fejezi ki magát, felhasználva mindazt a lehetőséget, amelyet a hangjelzések, gesztusok, manuális rendszerek és/vagy a betűket, rajzokat, jelképeket, fotókat, tárgyakat stb. tartalmazó kommunikációs eszközök, valamint hangadó gépek (kommunikátorok) biztosítanak. Minden augmentatív kommunikációs rendszer több, egyénre szabott, térben és időben eltérő használhatóságú kommunikációs eszközből áll, amelyek tartalmazzák a kommunikációs hatékonyságot növelő valamennyi üzenethordozót, segédeszközt, stratégiát és technikát. Az augmentatív kommunikáció hatékony használata megteremti a társadalmi integráció, az önkifejezés, az intellektuális, érzelmi és szociális fejlődés lehetőségeit.

Az egyéni felzárkóztató programok alapján történő fejlesztés során a domináns fogyatékossághoz igazodva, de a társult fogyatékosságból eredő korlátokra is tekintettel kell megvalósítani a képességek fejlesztését. Az egyéni fejlődést nyomon követő pedagógiai diagnosztizálásra alapozva fogalmazhatók meg a fejlesztés rövid távú céljai, feladatai, követelményei.

d) A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók iskolai fejlesztése

A tanulók e csoportja esetében a sajátos nevelési igény a hallássérülés bekövetkezésének idejétől jelenik meg. Állapotuktól függően folytatják tanulmányaikat előző iskoláikban vagy a hallássérültek megfelelő iskolatípusában.

Oktatásuk Nat-hoz való viszonyát alapvetően a befogadó iskola helyi tanterve, hallássérülésükből következő sajátos egészségügyi és speciális pedagógiai igényük szabályozza. Pedagógiai, valamint egészségügyi célú rehabilitációjukat az alábbiak figyelembevételével szükséges tervezni:

- a hallókészülék használatára szoktatás;
- a hallásmaradvány kondicionálása;
- a meglévő beszédállapot fenntartása (megőrzése) és fejlesztése;
- a szájról olvasás készségének kiépítése, fejlesztése;
- a módosult életvitel elfogadtatása, a harmonikus személyiség erősítése.

9. Állapotmegismerés, szakértői vélemény

A hallássérült tanulók iskolai ellátásának, egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs fejlesztésének alapja a szakértői vélemény. A szakértői vélemény tartalmazza a vizsgálat célját, előzményeit, a diagnózist/diagnózisokat és a komplex szakértői vizsgálat eredményeit, megállapításait. A hallássérülés területén nem megyei, hanem országos szakértői bizottság működik. A diagnosztikus munka a tradicionális hazai komplex diagnosztikai eljárás rendszerét követi. A szakértői vélemény javaslatot tartalmaz azzal kapcsolatban, hogy a tanuló együttnevelés vagy különnevelés keretében folytassa-e tanulmányait, megjelölve a nevelésioktatási intézményt. Kitér a szakemberszükségletre, a rehabilitációra vonatkozó időkeretre, a rehabilitáció által érintett területekre, valamint az egyéni kedvezményekre, mentesítésekre.

Az egyéni fejlesztési tervet megalapozó legfontosabb felmérések hallássérülés esetében a következők: hallásvizsgálat, nyelvi-kommunikációs képesség/készség, nonverbális kommunikáció, pszichomotoros fejlettség, egyéni állapotmegismerés, adaptív magatartás, szociális érettség, átfogó mentális képesség (intelligencia), viselkedési problémák, bizonyos esetekben: motoros készségek, szenzomotoros integráció, magatartás, személyiségi jellemzők.

10. Differenciálás

A hallássérült gyermekek csoportja rendkívül heterogénnek tekinthető sokféle, a tanulást alapvetően meghatározó szempontból. A tanulók közti különbséget és az arra való megfelelő reagálást a gyógypedagógiai munkában alapvető fontosságúnak kell tekinteni. A differenciálás irányulhat a tanulás tartalmára, amikor a különböző tanulók vagy tanulócsoportok különböző témákat dolgoznak fel, majd osztják meg egymással az ismereteket, vagy a tanulás módszereire és az alkalmazott eszközökre is. Ha a megfelelő diagnosztikus eljárásokkal fel tudjuk tárni, hogy kinél milyen kompetenciaterületen mutatkoznak elsősorban hiányosságok, akkor megszervezhető ezeknek a területeknek a differenciált fejlesztése. Az alkalmazott módszertani alapelvek egyik legfontosabbika a differenciálás. Hallássérült tanulók esetén ez a következő területeken valósulhat meg:

- a tananyag, feladat választásában;
- az alkalmazott nyelvi szintben, az alkalmazott nyelvben (hangzó magyar nyelv, magyar jelnyelv);
- a tananyag feldolgozásának menetében;
- a feldolgozás módjában;
- a segítségnyújtás mértékében, minőségében;
- az értékelésben;
- az alkalmazott kommunikációs módokban;
- a tanulási tempóban.

3. AZ ÓVODA PEDAGÓGIAI PROGRAMJA

3.1 Az óvoda rövid bemutatása

3.1.1 Az Aranyhegyi Waldorf Óvoda bemutatása

Városunkban egyre nő azoknak a családoknak a száma, akik közelebbről meg szeretnének ismerkedni a Waldorf-elveken alapuló neveléssel és oktatással. Ez az igény hívta életre a mi közösségünket is.

Baján időről időre felbukkant annak igénye, hogy szülők egy csoportja Waldorf-intézményt hozzon létre gyermekeik számára. Több kezdeményezés is volt Waldorf-óvoda megalapítására, ám ezek a próbálkozások nem érték el kitűzött célt. A Kajtár család számára, akitől újra indult a kezdeményezés, mindig is fontos volt, hogy a lehető legjobbat tudjuk adni a gyerekeinknek. Egyik alapítónk, Erikának a gondolatait szeretném megosztani, hogy a közel 40 éves álma miként született meg a szívében a waldorf intézmény felé:

„Most csodálatos dolog jár a fejemben. 21 éves voltam, amikor valaki biztatott, hogy újszerű óvoda nyílt Budapest környékén. Járjak utána és csináljak olyat Csátalján, csak azért, mert ez nekem való lenne. Én elhittem neki. Utánajártam, majd egy évig minden szombaton férjem, Marci felvitt Solymárra, ahol nyílt az első Waldorf óvoda és ott tanultam még a német óvónőtől. Itthon eljutottam a támogató szülői közösség létrehozásáig. Majd elakadtam. Nem tudtam elindítani az óvodát. De azóta is a szívemben hordozom, amit ott tanulhattam. A Waldorf szellemiséget, értékrendet természet közeliséget, a hitrendszerét. Amikor felnőttek lettek a gyerekeink, a lányainkkal tettem egy próbát és elvittem őket egy közeli Waldorf óvoda-iskolába. Lányom, Eszter ismerte a régi álmomat, de akkor nem érintette meg őket még nagyon a lehetőség. De lettek csodálatos unokáink, akik ma már óvodáskorúak. Fiam felesége Dzseninek és lányom Eszternek is felébredt a kíváncsisága, majd a szíve is a Waldorf oktatás értékei felé. Nekifogtunk 2024.nyarán, és most érzem és tudom, hogy megvalósítjuk az álmot, amit 40 éve ápolgatok a szívemben, lelkemben. Ezt lányainknak ,Eszternek és Dzseninek köszönöm. Biztos vagyok benne, hogy a hozzáállásuk, a gondolkodásuk, céltudatosságuk, szívük és értékrendjük segítségével elindul 2026-ban az oktatás. Hálával, köszönettel és büszkeséggel van tele a gondolatom és a szívem.”

Az előző kezdeményezések sikertelensége motivációt adott számunkra, így 2024 nyarán új lendületet vett Baján a Waldorf-kezdeményezés, és létrejött mostani közösségünk csírája. Ekkor szerencsésen találkozott a meglévő szülői körben levő alapvető megújulási szándék néhány új, energikus, ambiciózus szülő megjelenésével. 2025 tavaszára közösségünk megerősödött, erőnk megsokszorozódott, a pedagógia a rendszeres alkalmak hatására kézzelfogható valósággá vált, így a szülői körben olyan erő gyűlt össze, mely lehetővé tette, hogy létrejöjjön a Bátmonostori Waldorf Iskola és óvoda kezdeményezés.

Ezt a munkát komoly szervező és előkészítő folyamat alapozta meg. Létrejött egy munkacsoportokra épülő struktúra, havi rendszerességű találkozókkal és egy ütemtervvel, mely a 2026. szeptemberi induláshoz képest tervezte meg az előttünk álló feladatokat. Ezzel párhuzamosan a szellemi háttér megteremtése is egyre fokozódó igényként merült fel, ezért rendszeresen tartottunk rendezvényeket magunknak és az érdeklődőknek, ahová igyekeztünk meghívni a magyarországi Waldorf-mozgalom legtapasztaltabb képviselőit: beszélgetéseket, előadásokat, közös tevékenységeket, évente Waldorf-napokat tartottunk. Mindvégig fontos volt számunkra bekapcsolódni Baja város kulturális életébe, szellemi pezsgésébe, jelen lenni a város nagy rendezvényein és részt venni a civil társadalom helyi kezdeményezéseiben.

Az iskolaalapítással és óvodaalapítással párhuzamosan egyre több szellemi impulzus érkezett közösségünkbe, mely saját identitásunk, szervezetünk létmódjára, működésmódjára kérdezett rá. Fontossá vált számunkra, hogy az óvodát és az iskolát körülvevő „burok" elemeit (fenntartó, pedagógus kollégium, szülői kör, munkacsoportok), valamint kölcsönhatásaik, együttműködésük kereteit megfogalmazzuk és kialakítsuk, és ebben megpróbáljuk érvényesíteni a Rudolf Steiner-i „hármas tagozódás" szempontjait. Ezért az intézmény fenntartója a Kikelet Egyesület, mely a szülők köréből jött létre.

Az iskola és óvoda épülete egy fantasztikus helyen van, a természet és erdő közelsége nyugtató környezetet ad mindenki számára. Hatalmas tornacsarnok és 8 osztálynak elegendő tanterem áll rendelkezésünkre, illetve egy teljesen elkerített rész az óvodának.

A Kikelet Egyesület által fenntartott Bátmonostori Waldorf Óvoda, Általános Iskola a térség egyetlen, alternatív pedagógiai program szerint működő köznevelési intézménye lesz.

Az erdő közelsége – a tiszta levegőn túl – kiváló alkalmakat teremt óvodai csoportunk számára a közös sétákhoz, kirándulásokhoz, szűkebb környezetünk felfedezéséhez, védendő természeti értékeink megismeréséhez.

Óvodaépületünk csodálatos erdei környezetben, a Kikelet Waldorf Iskola szomszédságában található. Óvodásaink így közvetlen kapcsolatba kerülnek az iskolás gyermekekkel, alkalmuk nyílik betekinteni az iskolában zajló életbe, s közös családjaink is összekötő láncszemet képviselnek az óvoda és iskola közt, biztosítva az óvodából az iskolába történő zökkenőmentes átmenetet.

Óvodánk helyi adottságaihoz igazodva nagy hangsúlyt fektetünk a természettel való együttélésből fakadó nevelési lehetőségekre. Az erdei környezet – a tiszta levegőn túl – kiváló alkalmakat teremt óvodai csoportunk számára a kirándulásokhoz, szűkebb környezetünk felfedezéséhez, védendő természeti értékeink megismeréséhez, a környezettudatos szemlélet kialakításához.

Sok időt fogunk tölteni a szabadban, óvodai kertünkben, ahol a gyerekekkel közösen ápoljuk a kertet. Az időszakokhoz szervesen kapcsolódó emberi munkák, tevékenységek hangsúlyos szerepet játszanak óvodai életünkben. (Pl. tavasszal a veteményezés, kertészkedés, ősszel a betakarítási munkálatok, búzafeldolgozás folyamata).

Családjainkkal közvetlen, az együttműködésen alapuló kapcsolatot ápolunk, óvodai életünk is egy nagy család életéhez hasonlatos.

3.2 A Waldorf-pedagógia alapján működő óvodáknak az EMMI 2013. március 21. napján meghozott 12078-1/2013/KOIR határozatával alternatív óvodai programként jóváhagyott Waldorf Óvodapedagógiai Programja, mint a nevelés-oktatás tartalmi kérdéseire vonatkozó egyedi megoldás, illetve mint az óvoda nevelési programjának alapdokumentuma

A „Waldorf Óvodapedagógiai Program” a jelen dokumentum 2. mellékletét képezi.

3.3 Az intézmény helyi megoldásai a Waldorf Óvodapedagógiai Program keretei között

Célunk, hogy az óvónők között az együttműködést szorosabbra fűzzük, közös óvónői konferenciák számát gyarapítva pedagógiai kérdésekben segítsük egymást, tapasztalatainkat megosszuk, valamint közös műhelymunkák alkalmával képet alkossunk magunkról, az éppen aktuális helyzetünkről, jövőbeni terveinkről, szakirodalom feldolgozással mélyítsük, frissítsük, gyarapítsuk tudásunkat, fejlesszük képességeinket, hogy válhassunk egyre inkább tudatosabbá, felkészültebbé, így téve napról napra élővé a Waldorf pedagógiát óvodánkban.

3.4 A pedagógiai program egyéb olyan részei, melyeket a Waldorf Óvodapedagógiai Program nem szabályoz, illetve amelyeket az óvoda fontosnak tart kiemelni, kiegészíteni

EGÉSZSÉGNEVELÉSI ÉS KÖRNYEZETI NEVELÉSI ALAPELVEK

Az élet és az egészség az embernek semmi mással nem pótolható, alapvető értéke.
A Waldorf-óvodapedagógia a gyerek ismeretéből – életkoronként változó testi, lelki és szellemi szükségleteinek felismeréséből – kiindulva biztosítja a kisgyermek számára az egészséges fejlődést, az egészséges életmódot.
Pedagógiánk a későbbi egészséges életvitel iránti igényt kívánja megalapozni, az egészséges életmód választását, az egészséget károsító magatartások visszaszorítását kívánja segíteni; e tevékenység eredményei ennek megfelelően csak a későbbi életszakaszokban mutatkoznak majd meg teljes mértékben.
A Waldorf-pedagógia, szándékai szerint harmonizáló hatást fejt ki a gyermek egész szervezetére, a test ritmusaira és működésére is, melynek középpontjában az ember belső lényének fejlődése áll. A Waldorf - pedagógia alapvetően preventív szemléletű, amely biztosítani kívánja az óvodás gyermekek testileg egészséges, lelkileg szabad, szellemileg kreatív emberré válását.

Egészségnevelési célunk a gyermekek egészséges életmód-szükségleteinek biztosítása, testilelki, szellemi fejlődésük előítélet-mentes és tapintatos vezetése az óvodában és kedvező irányú változásának támogatása a családban.

A környezet és az egészség egymástól el nem választható fogalmak. A természeti környezet óvása, védelme nélkül nem beszélhetünk egészséges emberi életről sem, mivel az ember a természet része. Az általa okozott természeti -, környezeti szennyeződések károsan hatnak vissza a saját szervezete működésére. Ennek szellemében kívánjuk nevelni a ránk bízott gyermekeket.

Főbb feladataink:

- Gyermek szükségleteinek megfigyelése, megteremtése
- Szeretetteljes, érzelmi biztonságot nyújtó, egészséges óvodai környezet megteremtése
- Áttekinthető tárgyi világ megteremtése
- A cselekvés-érzés-gondolkozás, testi-lelki-szellemi szükségleteik tapintatos vezetése
- A gyermek saját érésének és kibontakozásának védelme
- A gyermek túlterheléstől való védelme
- A gyermek fejlődő belső világának megóvása
- Az egészséges életmód (gondozás, testápolás, étkezés, öltözködés, betegségmegelőzés és egészségmegőrzés) szokásainak támogatása
- A megfelelő fizikai és pszichés környezet biztosítása, (erőszakos befolyásokat kizáró)
- Az ember és az emberi világ közötti kapcsolat átláthatóságának és megtapasztalhatóságának támogatása, érzékekkel felfogható átélhető formában

Az egészségfejlesztés területei:

- Egészséges táplálkozás
- Mindennapos testmozgás
- Testi-lelki-szellemi egészségnevelés támogatása, viselkedési függőségek, a szenvedélybetegséghez vezető szerek fogyasztásának megelőzése
- Bántalmazás és erőszak megelőzése
- Baleset-megelőzés és elsősegélynyújtás
- Személyi higiéné

- Környezeti higiénia, környezetvédelem

A GYERMEKEK ESÉLYEGYENLŐSÉGÉT SZOLGÁLÓ INTÉZKEDÉSEK

Az egyenlő bánásmód követelménye és az esélyegyenlőség előmozdítása a Waldorf-pedagógia alapelveiben és értékeinkben rejlik, miszerint minden gyermeknek vele született joga van testi egészségre, érzelmi biztonságra és szellemi szabadságra.
A Waldorf-pedagógus minden gyerek felé szeretettel, pozitív attitűddel fordul, hátrányos megkülönböztetés senkit nem érhet. Minden gyerek az óvodai csoport egyenrangú tagja, számára az egyenlő hozzáférés biztosított kell legyen.
A Waldorf-pedagógia befogadó pedagógia. A gyerekek között fennálló különbségeket, a pedagógiai program mindvégig figyelembe veszi, módszereiben és eszközeiben egyénre szabott megoldásokkal él.

SZOCIÁLIS HÁTRÁNYOK ENYHÍTÉSÉT SEGÍTŐ TEVÉKENYSÉGEK

A Waldorf-pedagógiát szemléletében és módszereiben is a gyermekközpontúság és családközpontúság jellemzi. A szülők és óvónők közötti kölcsönös tiszteleten alapuló együttműködése pedagógiánk alappillére. Szemléletünk szerint, bármilyen hátrányos helyzetből származó lemaradás csak ilyen hozzáállással ellensúlyozható.

Az óvodapedagógusoknak helyzetüknél és képzettségünknél fogva abban is kiemelt szerepük és felelősségük van, hogy ösztönözzék az együttműködések kialakítását azokkal a szolgálatokkal, melyek a szülőket támogatják, számukra erőforrást jelentenek, illetve a gyermekeknek szolgáltatásokat biztosítanak.

Sajátos nevelési igényű gyermekek egyéni fejlesztése, fejlődésük segítése

Alapító okiratunk és működési engedélyünk alapján a fejlődés egyéb pszichés zavarával küzdő gyermekeket fogadhatunk óvodáinkba. /a fejlődés egyéb pszichés zavarával (súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozás zavarral) küzdő gyermek (32/2012. (X.8.) EMMI rendelet 1. melléklet 2.8)/.

A Waldorf-Óvodapedagógiai Program szerint felépülő óvodai élet - gyógyító hatásai miatt - jó hátteret teremt a Sajátos Nevelési Igényű (SNI) gyermekek integrált nevelésére. A különleges bánásmódot igénylő gyermekek nevelése során figyelembe kell venni az egyéni sajátosságokat. Szükséges a nevelési folyamat speciális tervezése, szervezése. A megvalósítás során a különböző egyéni sajátosságokkal rendelkező gyermekek részére biztosítani kell, hogy a különböző tevékenységeket testre szabottan, egyéni módon végezhessék.

A sajtos nevelési igényű gyermekek óvodai nevelésének főbb alapelvei:

- A különleges bánásmódot igénylő gyermekre is teljes emberként tekintünk, nem a nehézségeit helyezzük előtérbe. Megteremtjük az alkalmakat, hogy lehetőség szerint minden gyermek tűnjék ki valamiben, legyen rá jellemző pozitív megnyilvánulás. A gyermek tapasztalatait, felfedezéseit, képességeit a speciálisan kimunkált megfigyelés következtében jól ismerő, alkotó, együttműködő felnőtt tudja tolerálni az egyéni eltéréseket.

- Nevelésük során az általános, pedagógiai célkitűzéseinek megvalósítását tartjuk szem előtt.
- Olyan biztonságot sugárzó, szeretetteljes, elfogadó légkört igyekszünk biztosítani számukra, amely szelíden tartja, hangolja és inspirálja őket. Tetteinkkel és szavainkkal mindig igyekszünk finoman kifejezni, hogy a gyermekek közötti különbségek, az eltérő fejlettségi szint, a teljesítménykülönbség természetes jelenség. Senki sem kap semmiféle „címkét", megkülönböztető jelzőt vagy elmarasztalást, mert a többitől eltérő külsejű vagy az adott helyzetben másképp gondolkodik, cselekszik, másképp fejezi ki magát, teljesítménye, magatartása különbözik a többiekétől.
- Méltóságukat és szabadságukat tiszteletben tartva támogatjuk őket abban, hogy mindenki az individuális fejlődési útját járva saját életfeladatát felismerhesse és beteljesíthesse, egyben biztosítjuk számukra, hogy a gyermekek a rájuk jellemző sajátos vonásuknak megfelelően váljanak a közösség tagjaivá.
- A gyógypedagógusok és terapeuták segítségére támaszkodva alakítjuk ki azokat a speciális módszereket és eszközöket, amelyek a csoport életébe beilleszthetőek és az adott gyermek sajátos, egyéni szükségleteihez igazodnak.
- A pedagógusok, a terapeuták és a szülők közti folyamatos, elfogadó, építő kommunikációra és együttműködésre törekszünk.

A sajátos nevelési igényű gyermek fejlesztése speciálisan képzett szakember közreműködését igényli. Ezt intézményünk a szakértői véleményben előírt gyógypedagógus végzettségű szakember alkalmazásával biztosítja.

4. ZÁRADÉK A MÓDOSÍTOTT PEDAGÓGIAI PROGRAM ELFOGADÁSÁRÓL

ZÁRADÉK

A Pedagógiai Kollégium a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 110/2012. (VI. 4.) Korm. rendelet 12. § (2) bekezdésének kötelező rendelkezése folytán a Nemzeti alaptanterv módosítása és az oktatásért felelős miniszter által kiadott új kerettantervek alapján felülvizsgálta az intézmény pedagógiai programját.

Megállapította, hogy a pedagógiai program alapját képező, 2013-ban alternatív kerettantervként jóváhagyott Waldorf-kerettanterv a NAT 2020-nak és a miniszteri kerettanterveknek nem felel meg. A Magyar Waldorf Szövetség, mint a Waldorf-kerettanterv jogosultjának tájékoztatása szerint a Szövetség elvégezte a Waldorf-kerettanterv felülvizsgálatát és a Nemzeti alaptantervnek, valamint a miniszteri kerettanterveknek megfelelően átdolgozott „A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020" dokumentumot elkészítette, és a Waldorf-névhasználattal rendelkező intézmények rendelkezésére bocsátotta.

A fentiekre tekintettel a Pedagógiai Kollégium a pedagógiai programot módosította. Az iskolai helyi tantervet az átdolgozott Waldorf-kerettanterv 2020 alapján, azzal egyezően készítette el – a 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendeletben elvárt, a Waldorf-kerettantervben nem érintett pedagógiai program tartalmak kiegészítő szabályozásával. Az óvodai pedagógiai program tartalmazza a Waldorf Óvodapedagógiai Programot és azokat a jogszabályban előírt tartalmakat, amelyeket a Waldorf Óvodapedagógiai Program nem szabályoz.

A módosítások átvezetése megtörtént, a Pedagógiai Kollégium 2020. április 29-én megtartott ülésén az intézmény egységes szerkezetbe foglalt pedagógiai programját elfogadta.

A pedagógiai program módosítására jogszabályváltozás, a Nemzeti alaptanterv változása, és erre tekintettel a Waldorf-kerettanterv átdolgozása adott okot. A módosított pedagógiai program nem tartalmaz olyan rendelkezést, amelyből a fenntartóra többletkötelezettség hárul, ezért a pedagógiai program módosításához a fenntartó egyetértésének beszerzése az Nkt. 26. § (1) bek. alapján nem volt szükséges.

A módosított pedagógiai program alapján egyedi megoldás engedélyezése iránti kérelem benyújtása szükséges az emberi erőforrások miniszteréhez 2020. április 30-ig, tekintettel arra, hogy a pedagógiai program módosítására jogszabály kötelezése alapján került sor, amely esetben az Nkt. 99. § (1) bek. értelmében kezdeményezni kell az egyedi megoldások engedélyeztetésére irányuló eljárást.

Bátmonostor, 2026.

5. MELLÉKLETEK

5.1 „A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020”

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve

Az általános iskola 1-8. évfolyama számára

Magyar Waldorf Szövetség

2020

TARTALOM

Bevezetés 4

A Waldorf-pedagógia célkitűzései, feladata, szemlélete, ezek tükröződése a tantervben 6

A Waldorf-pedagógia alapelvei 9

Különleges bánásmódot igénylő diákok a Waldorf-iskolában 18

A NAT 2020 és a Waldorf-kerettanterv 41

A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából – a horizontális tanterv 52

A magyar Waldorf-iskolák 1-8. évfolyamának tantárgyi rendszere és éves óraszámai..... 59

A Waldorf-iskolák kerettanterve az 1-8. évfolyamokon – vertikális tanterv 63

Kötelező tantárgyak

Magyar nyelv és irodalom 63

Matematika 100
Történelem 116
Természettudományok és földrajz 129
Természetismeret és biológia 129
Kertművelés 139
Fizika 146
Kémia 153
Honismeret és földrajz 157
Idegen nyelvek 172
Angol 174
Német..... 187
Francia 200
Spanyol 213
Orosz..... 225
Szlovák 237
Digitális kultúra 249
Mozgás és testnevelés..... 262
A főoktatás egyéb részei 281
A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-8. évfolyamokon 281
Vizuális kultúra 283
Festés és rajz-grafika 283
Festés 283
Rajz-grafika 295
Zene 305
Dráma 324
Kézimunka 336
Kézművesség 350
Famunkák 350
Euritmia 358
Szabadon választható tantárgyak
Szabad vallás 370
Agyagozás – szobrászat 377

Gazdasági ismeretek 384

Társadalmi és állampolgári ismeretek 392

Tanulásmódszertan 393

Erdőjárás 397

A Waldorf-iskolák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke 401

A Waldorf-iskolákban a pedagógus-munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek ... 411

Minőséggondozás a Waldorf–iskolákban 414

A Waldorf-iskolák önigazgató rendszere, szervezete és működése 423

Útmutatások a Waldorf-iskolák helyi tantervének elkészítéséhez 428

BEVEZETÉS

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve a Magyar Waldorf Szövetség által kiadott „Waldorf” és „Rudolf Steiner” név használati jogával rendelkező iskolák számára készült. A kerettanterv alapján működő Waldorf-iskolák státuszának meghatározása a magyar közoktatásban első ízben a 32.7551/2001. és 35.681-1/2003. számú oktatási miniszteri határozatokkal történt meg, majd ezt követően a kerettanterv a 20/2006. (V. 5.) OM rendelettel alternatív kerettantervként kihirdetésre került. A jelenleg érvényben lévő Waldorf-kerettanterv a köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 9. § (8)(9) bekezdésének felhatalmazása alapján készült.

A felülvizsgált kerettanterv a 2020. évi Nemzeti Alaptanterv elvárásai mellett továbbra is a Waldorfpedagógia alapelveire, így a nemzetközi Waldorf-irányelvekre és a magyarországi Waldorf-iskolák eddigi működése során felhalmozott pedagógiai tapasztalatokra épül.

A Waldorf-iskolák tizenhárom évfolyammal működő nevelési-oktatási intézményként ellátják az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola feladatait. Waldorf-iskola működhet nyolc évfolyammal is, amely az általános iskolai, és öt évfolyammal, amely a gimnáziumi feladatok mellett látja el az alapfokú művészeti iskola feladatait. A Waldorf-iskolák nevelési-oktatási tevékenységüket a kerettanterv szerint végzik, pedagógiai programjukat és egyéb iskolai dokumentumaikat a kerettantervben foglaltak megtartásával alkotják meg.

Ha az iskola Waldorf, illetve Rudolf Steiner iskolaként kívánja megnevezni magát vagy helyi tantervében hivatkozásként szerepelteti e neveket, akkor – mivel e nevek oltalom alatt álló védjegyek – köteles a Magyar Waldorf Szövetség névhasználati engedélyét beszerezni, és működése során a Szövetség névhasználatra vonatkozó szabályait megtartani.

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve ugyanakkor szemléletében, módszereiben, eljárásaiban részben vagy egészben forrásul szolgálhat más iskola helyi tantervének készítéséhez.

A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve 2020 koncepciója, szerkezete

A Magyar Waldorf Szövetség által felülvizsgált kerettanterv a köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény 9. § (8)-(9) bekezdésének felhatalmazása alapján határozza meg a Waldorf-pedagógia

nevelési-oktatási alapelveit, így a Waldorf-iskolákban folyó sajátos köznevelési tevékenységet. A kerettanterv összhangban áll a nemzetközi Waldorf-irányelvekkel és tantervekkel, ugyanakkor megjeleníti a magyar kultúra értékeit, és épít az elmúlt száz év Waldorf-pedagógiai tapasztalataira, kutatásaira.

A kerettanterv a köznevelési törvény által megengedett körben él az egyedi megoldás lehetőségével, így a nevelés-oktatás tartalmi kérdéseire, a vezetési modellre, a nevelés- és oktatásszervezési módszerekre, a minőségpolitika, a minőséggondozás rendszerére, a tanuló heti kötelező óraszámára, a pedagógusvégzettségre és szakképzettségre, valamint a működéshez szükséges feltételekre vonatkozóan, és meghatározza a Waldorf-pedagógiára épülő nevelési-oktatási tevékenység sajátos pedagógiai tartalmi követelményeit és az e tartalmakból fakadó iskolai szervezeti-működési sajátosságokat, így különösen bemutatja a pedagógus munkakör, az elfogadott pedagógusvégzettségek és szakképzettségek tekintetében elvárt követelményeket, a Waldorf-iskolákra irányadó építésügyi előírásokat, helyiség-, eszköz- és felszerelésigényt, a Waldorf-pedagógiának megfelelő minőséggondozás és teljesítményértékelés alapelveit, az iskolák sajátos vezetési modelljét és szervezetét, nevelés- és oktatásszervezését, valamint a helyi tantervek elkészítéséhez szükséges útmutatót az alábbi fejezetekre tagoltan:

– A Waldorf-pedagógia feladatai, célkitűzései, alapelvei
– A NAT 2020 és a Waldorf-kerettanterv
– A fejlődés állomásai a tanterv szempontjából – horizontális tanterv
– Tantárgyi rendszer és óraszámok
– A Waldorf-iskolák kerettanterve az 1-13. évfolyamokon – vertikális tanterv
– A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-13. évfolyamokon
– A Waldorf-iskolák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke, építésügyi előírások
– A Waldorf-iskolákban a pedagógus munkakörök betöltéséhez szükséges végzettségek
– Minőséggondozás a Waldorf-iskolákban
– A Waldorf-iskolák önigazgató rendszere, szervezete és működése
– Útmutatások a Waldorf-iskolák helyi tantervének elkészítéséhez

A WALDORF-PEDAGÓGIA CÉLKITŰZÉSEI, FELADATA, SZEMLÉLETE, EZEK TÜKRÖZŐDÉSE A TANTERVBEN

A Waldorf-iskola minden életkorban a gyermekek testi-lelki-szellemi képességeinek kiegyenlített fejlődésére-fejlesztésére törekszik. A testi-lelki-szellemi egészség megőrzésének érdekében ökologikus nevelési-tanítási folyamatot valósít meg. A fenntartható fejlődés-fejlesztés legfőbb célja a szalutogenezis (egészségességre törekvés) értelmében a személyiség koherencia élményének megteremtése és erősítése. Törekedni arra, hogy az egészséges emberre jellemző tulajdonságok lehető legszélesebb skálájának lehető legoptimálisabb kibontakozását segítsük elő. Az emberré válás folyamatának egészét szem előtt tartva ellenzi a korai specializációt, ezáltal a korai iskola szelekciót, ezért gondolkodik 12 évfolyamos, egységes rendszerben. Ez a rendszer időt hagy minden életkori sávban az érési-fejlődési folyamatoknak, a képességek széles skálájának kibontakozásához, és a biztos alapműveltség felépüléséhez. A Waldorf-pedagógia nem redukcionista emberképet követ, nem korlátozza a nevelés-oktatást az időszakosan változó, pl. múló trendként preferált tulajdonságok egyoldalú erősítésére (pl. jó munkavállaló képzése). A szalutogenezis elve mentén kialakított koherens személyiség rugalmas viselkedésszervezést, ismeretbefogadást tesz lehetővé, bármely pályát is választ a Waldorf-iskolát végzett tanuló. Olyan fejlődésre, változásra érzékeny széles lehetőségeket magában hordozó személyiség kialakulása a cél, mely a társadalmi fejlődéshez alkalmazkodni képes. Ennek érdekében az egyéni és közösségi nevelés egyensúlyára törekszik.

A közösségi nevelést relatíve nagy (25-30 fős) osztálylétszámok keretében valósítja meg. A gyermekek között gazdag szociális kapcsolatrendszer kialakítására törekszik, tudatosan építi a közösséget a kooperatív tanulás, a csoport- és projektmunkák által. Minden osztálytanítónak a saját pedagógiai eszköztárát és az iskolában adott fejlesztő-segítő eljárásokat tekintetbe véve kell mérlegelnie, hogyan tud egyensúlyt tartani a közösség fejlődése és az egyén fejlődési útja között, úgy, hogy minden gyermek a saját képességei-készségei aktuális szintjének megfelelően haladjon a főoktatáson és a szakórákon egyaránt.

Az egyén fejlődése szempontjából a Waldorf-iskola elfogadja, hogy egy osztályfokon belül az egyes gyerekek tipikus fejlődés esetén is mutatnak kisebb-nagyobb készség- képességkülönbségeket, így a tanórán belül az osztálylétszámmal arányos módon biztosítja a differenciálás lehetőségét. Ennek alapját az iskola első nyolc évén áthúzódó osztálytanítói munka, és az osztálytanítóval szorosan együttműködő Extra Lesson fejlesztőpedagógiai munka teremti meg. Az osztálytanítónak van alkalma megfigyelni a gyermek képességbeli és személyiségbeli fejlődését, így az egyéni különbségeket az osztályon belüli pedagógiai munka megtervezésekor is képes tekintetbe venni. Fontos azonban tudnia, melyek azok a tanulási, viselkedési nehézségek, melyeket önállóan, saját pedagógiai kompetenciája határain belül nem tud megfelelően kezelni (pl. tanulási nehézségek). Ezekben az esetekben fontos támaszkodnia a fejlesztőpedagógus szakértelmére. A gyermekek egyéni megfigyelését, az egyéni bánásmód kialakítását segítik az olyan, a Waldorf-tanárok által rendszeresen használt mentális-meditatív eszközök is, mint a gyermekek lényének esténkénti felidézése, és a heti rendszerességgel megtartott tanári konferencia gyermekmegbeszélései.

A fenti elveket a Waldorf-kerettanterv felépítése és tartalmai konzekvensen tükrözik. A Waldorf-tanterv fő jellemzője, hogy messzemenően figyelembe veszi a gyermeki fejlődés során bekövetkező természetes érési folyamatokat, ezért szigorúan a fejlődéslélektan és az antropozófiai antropológia alapján határozza meg nevelési, tanítási céljait. A gyermekek teljes személyiségének, vagyis testilelki-szellemi képességeinek dinamikus egyensúlyban lévő fejlesztésére törekszik. Inspirálja a gyermekek belső fejlődését, és elősegíti a külvilággal való egészséges kapcsolat kialakulását. E

pedagógiai célok évfolyamonkénti megvalósulását mutatja be a horizontális tantervi rész. A vertikális tantervi folyamat írja le, hogy az egyes tantárgyak ismeretkörei milyen fejlődésen, bővülésen, elmélyülésen mennek keresztül az egyes évfolyamokon.

A fenti célok érdekében a Waldorf-iskola kompetencia alapú oktatást-nevelést valósít meg. Ehhez alkalmazkodva a Waldorf-iskola tanterve egyforma jelentőséggel foglalkozik

(i) a személyes és szociális kompetenciák fejlesztésével adott életkorban szükségszerű nevelési célokkal,

(ii) az egyes életkorokban szükséges készség-képességfejlesztéssel, (iii) az életkorhoz igazodó tantárgyi tartalmakkal.

A szalutogenezis értelmében a kompetencia alapú nevelés-oktatás egyik feladata a harmonizálás, kiegyenlítés. Ez a fenntartható fejlődésre törekvő szemlélet a gyermeki képességstruktúrán belül három képességterület: a szenzomotoros fejlődés, a lelki-érzelmi élet és a képzetalkotó-gondolkodási tevékenységek kiegyenlített fejlesztésére törekszik. A kiegyenlítő-harmonizáló pedagógiai program képezi alapját egyfelől a tehetséggondozásnak, másfelől az elsődleges pedagógiai prevenciónak, a tanulási nehézségek megelőzésének. Megvalósításuk érdekében a tantervi órakeretben kb. 1/3-1/3 – 1/3 arányban szerepelnek a szenzomotoros fejlődést, a szenzoros integrációt segítő, ezáltal a praktikus intelligenciát támogató; a lelki-érzelmi fejlődést biztosító, ezáltal az érzelmi intelligenciát támogató; valamint a képzetalkotást, a gondolkodást segítő, ezáltal a szellemi fejlődést támogató nevelési-tanítási tartalmak. Ez a hármas feladat az életkori fejlődéshez alkalmazkodó formában, de a teljes pedagógiai munkát áthatja:

(i) A vertikális tantervben szereplő tantárgyi rendszer arányai is eszerint épülnek fel:

A motoros, finommotoros fejlődést segítő tantárgyak egyben támogatják a szenzomotoros feldolgozó folyamatokat, a szenzomotoros integrációt is. Fontos szerepet játszanak az akarati nevelésben és a praktikus intelligencia fejlesztésében. Tantárgyak formájában a játék óra, a Bothmer-gimnasztika, az euritmia, a formarajz, a kézimunka és a kézművesség (faművesség, rézművesség, asztalosság, kovácsolás, szövés, kosárfonás, könyvkötészet) órák során valósul meg ez a nevelési feladat. A főoktatáson belüli ritmikus rész és a különböző projektmunkák mint: házépítés, földművelés, mesterségek; a felső tagozaton a különböző gyakorlatok: mezőgazdasági praktikum, erdészeti praktikum, szociális praktikum, ipari praktikum. Ezen túl az osztálytanító negyedik osztálytól ösztönzi a gyermekeket, hogy alkatuknak megfelelő sporttevékenységeket válasszanak.

A lelki-érzelmi fejlődést támogató tantárgyak egyben támogatják a külvilág szemlélésének belső képzetté válását, ezek feldolgozását, ezáltal az érzelmi intelligencia alakulását és az alkotó fantázia fejlődését. Tantárgyak, melyek ezt segítik: euritmia, festés, rajz, ének-zene, agyagozás, szobrászat, dráma óra, költészettan. Az önálló felkészülést igénylő tanulói munkák, ezek közül is a két legjelentősebb: a 8. osztályos és a 12. osztályos éves munka és éves színdarab, drámaelőadás. A gyakorlatok közül a szociális praktikum. A főoktatáson belül a mesék, történetek, életrajzok. Ezeken túl az osztálytanító harmadik osztálytól ösztönzi, hogy a gyermekek az alkatuknak megfelelő hangszeren tanuljanak, kórusba járjanak.

A képzetalkotó képesség, a gondolkodás fejlesztése, ezáltal a szellemi fejlődés támogatása főként a közismereti tárgyak tanításán keresztül valósul meg. A Waldorf-pedagógia fontosnak tartja, hogy az ismeretek átadása mellett azok feldolgozására, az összefüggések felismerésére is az életkornak megfelelő időt és lehetőséget biztosítson. Így a tanítás-tanulás folyamatában az ismeretátadás három lépcsőfokon át vezet a praktikus gondolkodástól a képi

gondolkodáson át az ítéletalkotó, elvont gondolkodásig. Az életkori sajátosságoknak megfelelően, minden osztályfokon más-más módon, de a következő módszertani lépésekkel valósul meg az ismeretszerzés folyamata: a jelenség előidézése, megfigyelése (szenzomotoros, szenzoros integrációs feldolgozás, praktikus gondolkodás szintje); a jelenség leírása (belső képzetek kialakítása, képi gondolkodás szintje); a jelenségből levonható szabályszerűségek, törvények felismerése (szimbolikus reprezentációk, elvont gondolkodás szintje). A folyamatban a gyermekek megtanulják, hogy milyen lépcsőkön keresztül lehet eljutni az önálló gondolatokhoz, hogyan tudják praktikus tapasztalataikat gondolatokra váltani, valamint az elvont gondolatokat a valóság jelenségeihez kapcsolni, a gyakorlatban alkalmazni.

(ii) A hármasságot tükrözi az epochális (korszakos) rendszerben működő főoktatás felépítése is (ritmikus rész; ismeretszerző, elmélyítő főrész; lezáró mese, történet).

(iii) Módszertanilag a szakórák is hasonló struktúra mentén épülnek fel.

(iv) Az egyes szaktárgyakban, a vertikális tantervi felépítésben is többször megjelenik ez a hármasság. Pl. az idegen nyelveket az első 3 osztályban csak szóbeliséggel, mozgás-ritmus-beszéd összekapcsolásával tanítjuk, később a szókincs, a mondatalkotás és a történetek kerülnek a figyelem középpontjába, a középiskolai szakaszban a nyelvtani törvényszerűségekre is összpontosítva épül fel a nyelv teljes rendszere.

Összefoglalásként elmondható, hogy a Waldorf-pedagógia az egyéni és a közösségi nevelésnek a kiegyenlítettségére törekszik. Az idegrendszeri érésnek és a személyiségfejlődés ütemének megfelelő, szigorúan életkorspecifikus nevelést, oktatást valósít meg, mely a gyermekek, fiatalok fejlődésére kiegyenlítő-harmonizáló hatást fejt ki, ezzel tanulási nehézségek kialakulását előzi meg. Ennek érdekében a Waldorf-iskola nevelési-oktatási rendszerének időbeli ütemezésében – a reguláris általános és középiskolákhoz képest – több hangsúlyeltolódás is megjelenik:

(i) A Waldorf-iskola 12 évfolyamos egységes nevelési rendszert alkot. Csak így tudja biztosítani, hogy nevelési-tanítási céljai maradéktalanul megvalósulhassanak.

(ii) Az alsó szakaszban (1-4. osztály) a kognitív pszichológia és pedagógia bizonyítékainak megfelelően nagy hangsúlyt kap a széles alapokon nyugvó képesség- és készségfejlesztés, mely következetesen megelőzi az adott készségekhez kötött tantárgyi tartalmak megjelenését. Ezáltal pl. lassabban halad az írás-olvasás és a számolás tanítása.

(iii) Az alsó (1-4. osztály) és a középső (5-8. osztály) szakaszban, az idegrendszeri érésnek és a képi gondolkodás életkori sajátosságának megfelelően az empirikus alapú, heurisztikus tanulási folyamatokat helyezi előtérbe minden tantárgy esetében. Megalapozva ezzel az önálló gondolkodás kialakulását. Ezt a folyamatot a szaktanárok segítségével az osztálytanító irányítja. A tudományosan rendszerező – a fiatalok bontakozó ítéletalkotási képességére támaszkodó – szaktanári munka hangsúlya ezáltal a felső tagozatra (9-12. osztály) kerül.

(iv) A modern idegtudományi kutatásokkal összhangban a művészeti tárgyak belső képalkotást, ezáltal az elvont gondolkodás alakulását segítő, képesség- és személyiségfejlesztő szerepe minden életkorban – az alsó-, a közép- és a felső tagozaton is – egyformán hangsúlyos.

(v) A fenntartható gyermeki fejlődés érdekében az epochális, korszakos rendszer közép és hosszú távon segíti a készségek stabilizálódását, az ismeretek és az azok közötti összefüggések elmélyülését. Így a Waldorf-iskola nevelési-tanítási céljainak a szöveges

fejlesztő értékelés alkalmazása felel meg leginkább az ötfokú minősítő értékelés helyett, ezért ennek megfelelően az osztályozást csak a felső tagozaton, 11. osztálytól vezeti be.

A WALDORF-PEDAGÓGIA ALAPELVEI

Sajátos tanulási és tanítási folyamatok, különös tekintettel az epochális tanítás, a szakórák, a gyakorlatok és projektek rendszerére

Az oktatás és az iskolai élet szervezése, az óra és napirendek kialakítása az életkori sajátosságoknak és a tanítás ritmusának figyelembe vételével történik. A Waldorf-iskola a tantárgyak sajátosságából adódóan a tanítást fő és szakoktatás szerint tagolja. Ez didaktikai forma szerint epochális tanításnak és a szakóráknak felel meg: az olyan elméleti, művészeti és gyakorlati tantárgyak, amelyek esetében egy kerek, lezárt témát tárgyalunk, epochális oktatás formájában jelennek meg, más tárgyakat – főleg ha állandó gyakorlást igényelnek – szakórákban tanítunk. A főoktatás tipikus tantárgyai: anyanyelv, matematika-geometria, földrajz-gazdasági ismeretek, történelem-társadalmi ismeretek, természetrajz-biológia, fizika, kémia, esztétika. A tapasztalat szerint az anyanyelvi és a matematikai ismeretek és kompetencia megszerzése érdekében a második elem – az állandó gyakorlás – is fontos a tanításban és a tanulásban. A tantervben ezért jelennek meg az epochák mellett az anyanyelvi és a matematika szakórák is. Más tantárgyakat a szakórák hagyományos rendjében tanítunk. Amennyiben azonban a művészeti, kézműves-gyakorlati tárgyak vagy az idegen nyelvek esetében összefüggő feladat vagy projekt jellegű munka adódik, akkor ezeket is lehet természetesen tömbösített formában, epochálisan tanítani.

A tanterv minden tanuló számára kötelező. A Waldorf-iskolákra nem jellemző a nemek szerinti csoportbontás. Az olyan tárgyak óráin is, mint kézimunka, kertművelés vagy kézművesség a lányok és fiúk egyaránt részt vesznek. Csoportbontás ugyan előfordul, de ez nem nemek vagy teljesítmény szerint történik, a legfontosabb szempont mindig az, hogy a létszám és a képességek tekintetében is kiegyenlített legyen a csoport. Kivételt képezhetnek az idegen nyelvek, amelyeknél a képesség vagy teljesítmény szerinti differenciálás is lehetséges.

A tananyag elsajátításának formájához tartozik az önálló munkákra való felkészülés is: ezek az ún. projektek és éves munkák, amelyek során a tananyag alkotó jellegű feldolgozása a feladat, az elméleti, művészi és kézműves-gyakorlati elemek összekapcsolásával. Az iskola mindennapjait átszövik a közösséget alakító és erősítő tevékenységek: hónap/évszakünnepek, az éves ritmushoz igazodó ünnepek, tanulói gyakorlatok, kirándulások, színdarabok.

Az osztálytanító kiemelt szerepe

Az osztálytanítói rendszer, az osztálytanító személyiségével és mesterségbeli felkészültségével szemben támasztott elvárások lényegi sajátosságai a Waldorf-pedagógia nevelésfilozófiai rendszerének alapelveiből eredeztethetők. (Speciális jellege miatt osztálytanítói végzettség jelenleg csak a solymári Waldorf Pedagógiai Intézetben alapképzésként és pedagógus továbbképzésként, illetve az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán szakirányú továbbképzésként szerezhető.) A Waldorf-pedagógia a gyermek ismeretéből – életkoronként változó testi, lelki, szellemi szükségleteinek felismeréséből – kiindulva biztosítja a gyermek számára az egészséges fejlődést.

A Waldorf-iskolai nevelés célja és feladata: segítséget nyújtani ahhoz, hogy a gyermek a fejlődési útján haladva a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy azok közül képes legyen kiválasztani a neki megfelelőt. Így váljon a világ felé nyitott, testileg egészséges, lelkileg szabad és szellemileg kreatív emberré. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa, környezetét ne visszautasítsa, hanem emberségesebbé tegye.

Fejlődéslélektani és pedagógiai kutatások igazolják, hogy a kamaszkor eléréséig előnyösen hat a gyerekek személyiségfejlődésére, ha mindig ugyanazzal – az érzelmileg és gondolatilag állandó támaszt biztosító – személlyel találkozhatnak, és rajta keresztül szűrve kapják meg a tananyagot. Ebben az életkorban ugyanis a személyes autoritáshoz való kapcsolódás az igazán jelentős, ez az, ami orientálja a gyereket a világban. A személyes kapcsolat, ami a tanító és a gyerekek között kialakul, és amin keresztül a tananyag átszőve, átdolgozva, illetve életre keltve a gyerekek elé kerül, sokkal inkább fontos ebben az életkorban, mint az a tananyag, ami ezen a kapcsolaton keresztül elérkezik a diákokhoz. Épp ezért a Waldorf-pedagógiában a kezdetektől fogva meghatározó jelentőségű az osztálytanítói ethosz. Az osztálytanító a gyerekek személyiségalakulásának szilárd bázisa, a nevelés professziójának megtestesítője.

Ő az a személy, aki a gyermek számára a tudás megszemélyesítője, az ismeretek forrása. Ő vezeti el az egyszeregytől az algebráig, a meséktől Shakespeare-ig, a betűktől az önálló fogalmazásig. Nyolc éven keresztül minden reggelt együtt kezdenek, együtt haladnak végig az ismeretszerzés különböző területein és fokain (hogy azután a 9. osztálytól már elsősorban a tudományos ismereteket közvetítő szaktanárok kezei alatt alakuljon tovább a tudásuk és a személyiségük). Feladata lényegileg tér el mind a tradicionális osztályfőnöki szerepkörtől, mind az ismeretközlő pedagógusétól.

Szerepének eltérő jellege azonban nem csak a nevelésben, hanem az oktatás tartalmi vonatkozásában is erőteljesen érvényesül. A Waldorf-iskola első nyolc éve egységes egészet alkot. A tantárgyak évről évre szorosan egymásra épülnek. A tananyagtartalom belső összefüggéseinek felismertetésében, a kulturális alap- és tantárgyi készségek kialakítását és fejlesztését szolgáló komplex művészeti nevelés integrálásában (ami a tanulási folyamat egészét áthatja), a tantárgyi tartalmak tapasztalássá formálásában és alkalmazásképes tudássá alakításában kiemelkedő szerepe van az osztálytanítónak. Mindez speciális felkészültséget és folyamatosan megújulásra kész mesterségbeli tudást kíván meg tőlük. Az osztálytanítói szerepből fakadó interdiszciplinaritás nem csak a hasonló műveltségi és tudományterületek összekapcsolására, hanem a humán és reál tárgyak közötti átjárhatóság megvalósítására is lehetőséget nyújt. Így például egy természeti jelenségeket bemutató fizika-epocha összekapcsolható az objektív leírás gyakorlásával, ami egyben az anyanyelv használatának elmélyítését támogatja. Az osztálytanító tehát – felkészültségénél fogva – képes az egyes tárgyak tanítását úgy megtervezni és formálni, hogy az általa vezetett tanulási-tanítási folyamatok tudatosan hassanak egy másik műveltségi területen megszerezhető készségekre, képességekre is.

Minden osztálynak saját osztálytanítója van, aki ideális esetben nyolc évig kíséri az osztályt. Az osztálytanító tartja a reggeli főoktatást (a tömbösített közismereti tárgyakat) és a képesítésének megfelelő szakórákat a saját osztályában.

Az osztálytanító pedagógiai feladata, hogy az osztályközösségből együttműködő szociális közeget formáljon, és megteremtse a tanítás-tanulás optimális feltételeit. Morális tekintélyét elkötelezettségével, a gyermekekkel való bánásmódjával, a gyerekek iránti valódi érdeklődéssel és a szülőkkel való szoros, nyílt, bizalomteljes kapcsolatával tudja megalapozni.

Az osztálytanító kapcsolatot tart az osztályában tanító szaktanárokkal, akikkel kölcsönösen figyelemmel kísérik egymás munkáját. Rendszeresen osztálykonferenciát szervez, amikor a szaktanárokkal közösen osztály és gyerekmegbeszélést folytatnak.

A Waldorf-pedagógia egyik fontos elve, hogy a gyermek optimális fejlődése érdekében a szülők és a pedagógusok szorosan együttműködnek, kapcsolatuk az egymás iránti bizalomra és tiszteletre épül. Különösen érvényes ez az osztálytanító esetében, aki folyamatos kapcsolatot tart a szülőkkel, havi rendszerességgel szülői esteket tart, elősegíti az osztály szülői közössége szellemi, pedagógiai

munkájának az elmélyülését, és bepillantást ad az osztályban történő folyamatokba. Ezt a célt szolgálhatják a szülők számára szervezett nyílt napok, az évszakünnepek, a családi programok, kirándulások is. Az osztálytanító a szülőknek (fogadóórák, családlátogatások keretében) egyénileg is lehetőséget biztosít személyes beszélgetésekre.

Az osztálytanítónak szakmai és munkaszerződésben meghatározott kötelessége a tanári konferenciák pedagógiai kutatómunkájában való részvétel.

Az osztályösszetétel pedagógiai elvei, tanulófelvétel

Az osztályok összeállítása során több szempontot kell figyelembe venni. A nemek közötti kiegyenlítettség a Waldorf-iskolák elindulása óta nagyon fontos. Törekszünk arra, hogy az osztályokban azonos arányban legyenek fiúk és lányok. Az iskola fizikai lehetőségeihez alkalmazkodva (megfelelő méretű tantermek megléte) kell meghatározni az egyes osztályokba felvehető gyerekek maximális létszámát, figyelve arra, hogy minél többen alkossák az osztályközösséget. Ezt nagyon lényegesnek tartjuk, mert a tanár és diák személyes kapcsolata mellett a diákok közötti kapcsolatok sokszínűsége is jelentős nevelő erővel bír. A gyerekek között kialakuló gazdag kapcsolati háló lehetőséget teremt a tolerancia gyakorlására, a csoportos együttműködések változatos kialakulására, a dinamikus átalakulásokra és a szélsőséges helyzetek csillapítására. A 30 fő körüli osztálylétszámok így nem ritkák, és nem is cél a létszámok redukálása. Az osztályokba integrálható és integrálandó sajátos nevelési igényű diákok ideális létszáma 10% körül van, erről részletesen a fejlesztés lehetőségeiről szóló fejezetben írunk. Törekvés lehet arra, hogy az osztályokba a legkülönbözőbb társadalmi rétegekből sikerüljön gyerekeket felvenni, ezáltal az osztályközösség leképezheti a társadalom összetételét, és ez önmagában komoly nevelő erő.

Felvétel az első osztályba

A Waldorf-iskola nem kötelező felvételt biztosító iskola. A mindenkori első osztályok kialakítását az iskolák saját belső szabályozásuk szerint oldják meg. Az induló osztályok létszáma az iskola körülményeitől függ. Általánosságban elmondható, hogy a Waldorf-pedagógia támogatja a magasabb, 26–30 fős osztálylétszámok kialakítását.

A Waldorf-iskolák általános pedagógiai célkitűzése a gyermekek harmonikus, egészséges fejlődése, ennek következtében a jelentkező gyermekeknél nem a jövőben várható teljesítmény a felvétel kritériuma. Igyekszünk olyan osztályokat kialakítani, amelyekben a különböző temperamentumú, lelki alkatú gyermekek között egyensúly van, ugyanakkor figyelünk a fiúk-lányok arányára is. Tekintetbe vesszük a szülők iskolaválasztási szempontjait is, ez ugyanis döntő jelentőségű az elkövetkező időszak pedagógiai együttműködésének sikere érdekében. A kiépült Waldorf-iskolák esetében a jelentkező gyermekek közül sok Waldorf-óvodában nevelkedett, illetve testvére már az iskola tanulója, így ők a felvételnél előnyt élveznek.

A Waldorf-iskolák az adott intézmény iránt érdeklődő szülők számára a beiratkozási időszak előtt több hónappal előadás-sorozatot indítanak. Ezeket a tanári kollégium tagjai, az iskola más munkatársai, illetve szülők, öregdiákok, vagy más meghívott előadók tartják. Az előadók a Waldorf-pedagógia alapelveinek, fő irányvonalainak ismertetése mellett betekintést nyújtanak a pedagógia szellemi hátterébe, módszertanába, valamint az iskola életének jellegzetességeibe. Ezt követően a szülők jelentkezési lapot töltenek ki, melyen a megadott kérdések alapján részletesen le kell írniuk gyermekük eddigi fejlődését, és indokolniuk kell az iskolánkba való jelentkezésüket. Az utolsó beszélgetésen lehetőség szerint a tanári kollégium bemutatja a leendő osztálytanítót.

A gyerekek számára szervezett játékos ismerkedés és a szülőkkel folytatott beszélgetés során az első osztály összeállításáért felelős tanári csoport igyekszik minél pontosabb képet kialakítani a

gyermekről, a szülőkről, a családban kialakult szülő-gyermek kapcsolatról. Részletesen áttanulmányozzák a szülő által beadott jelentkezési lapot, ami kialakítja a beszélgetés vázát. A szülő ilyenkor részletesen beszélhet gyermekéről, kifejtheti azokat a fontos momentumokat, amelyeket a jelentkezési lapon nem állt módjában részletezni, a tanárok pedig olyan kérdéseket vethetnek fel, melyek a beadott anyag alapján lényegesnek tűnnek. Természetesen a szülők is feltesznek olyan kérdéseket, melyekre az előadások alapján nem sikerült választ kapniuk.

A gyermekek számára szervezett játékos ismerkedésen a foglalkozáson részt vevő pedagógusoknak alkalmuk van az iskolába jelentkező gyermekek alaposabb megismerésére. A személyes találkozók végén a tanárok összegzik a tapasztalataikat, és összeállítják az osztályt. A felvételre javasolt gyermekeket a Tanári Kollégium egyetértésével vesszük fel az osztályba.

A leendő osztálytanító ellátogat a különböző óvodai csoportokba is, hogy eljövendő tanítványait az óvodai tevékenységen belül is megismerhesse.

Felvétel a magasabb osztályokba

Rendszeresen előfordul, hogy tanév közben, vagy az új tanév kezdetén jelentkeznek szülők felvételi kérelemmel. Ilyen esetben az osztálytanító (-kísérő) az osztályban tanító kollégáival együtt mérlegeli, hogy az osztály tud-e újabb gyermeket befogadni. A felvételi legalább két tanár jelenlétében zajlik, módját és a felvétel kritériumait a gyermek életkora és az illető osztály összetétele határozza meg. Ezt az iskola a Szervezeti és Működési Szabályzatában rögzíti. A felvételről az osztálytanító, -kísérő hoz döntést, aminek eredményéről értesíti a tanári kollégiumot és a szülőket.

A tanulói teljesítmények szöveges értékelése

A Waldorf-iskola rendszeres szóbeli és szöveges írásbeli értékelést ad minden tanuló fejlődéséről minden életkorban, osztályzást nem alkalmaz. A tanév végén kiadott szöveges értékelés minden tanuló esetében a teljes tanévi munkát és fejlődést általánosságban és tárgyanként is részletezve tartalmazó egyénre szabott, részletes értékelés, amelyben a tanuló teljesítményének leírása mellett fejlődését is értékelik és elismerik, impulzusokat adnak a további munkához.

A Waldorf-pedagógiában általánosan alkalmazott szöveges értékelés tudatosan kiépített gyakorlata az első osztálytól a tizenkettedikig egyik alapvető nevelési eszköze az iskolának. A szöveges értékelést a Waldorf-pedagógia olyan kulcsfontosságú alapelvnek tekinti, amelynek maradéktalan érvényesülése nem szülői, tanulói választás kérdése, ezért a szöveges értékeléstől csak kivételesen, iskolaváltás és továbbtanulás esetén tér el. Az értékelést az első nyolc évfolyamon a gyermekek lényét leíró minél érzékenyebb általános pedagógiai jellemzés, valamint a szaktárgyi értékelések alkotják. A jellemzésnek – természetesen érzelemtől nem mentes – szabatos mondatokban megfogalmazott pontos leírásnak kell lennie. Ezekkel összhangban a szaktárgyi értékeléseknél is fontos az iránymutató tárgyilagosság: az elvégzett éves munka tartalmi összefoglalója után következik az egyéni munka értékelése. A szubjektív és objektív látásmód közötti helyes arányok megtalálása döntő jelentőségű. A kilencedik évfolyamtól szaktárgyi értékelésekből tevődik össze a bizonyítvány. A Waldorf-iskola az első négy évfolyamon a készség és képességfejlesztést helyezi előtérbe, ezért nem alkalmaz normatív értékelést, kizárólag folyamat- és fejlesztő értékelést végez. Ennek része az évközi szóbeli és/vagy írásbeli értékelés, a szülőkkel való beszélgetés és az év végi szöveges bizonyítvány. Az 1-4. évfolyamon az értékelések egyrészt a tanév során gyakorolt és megszerzett készségek, képességek, a megszerzett procedurális és deklaratív tudás fejlődési leírását tartalmazzák, másrészt megmutatják a képességek fejlődésének-fejlesztésének jövőbeli irányát. Ez árnyaltabb – individuálisan differenciált (egyéniesített) – megközelítést tesz lehetővé, mint az ötfokú skála. Hátterében az a pedagógiai meggondolás áll,

hogy a Waldorf-pedagógia támogatja az emberi sokszínűséget, minden tanulót egyformán értékesnek tekint, függetlenül azok képességeitől és teljesítményétől. Az alsóbb osztályfokokon hangsúlyozottan a szülőknek szól a bizonyítvány. Fontos eleme az év végi értékelésnek a bizonyítványkép és bizonyítványvers. A magasabb évfolyamokon egészen a 12. osztályig megmarad az előbb említett folyamat- és fejlesztő értékelés, melyhez normatív elemek is társulnak, ezek a megszerzett deklaratív tudást mutatják 10-11. osztályig általában százalékos formában. Később érdemjegyek formájában. A folyamat eredményeképpen kompatibilissá válik értékelési rendszerünk a Nemzeti Köznevelési Törvénnyel, mégis megmarad egyénileg differenciáló és motiváló jellege.

A magatartás és szorgalom értékelése a szöveges értékelés keretében, a gyermek munkájának általános értékelése során jelenik meg. A jutalmazást – amely a folyamatértékelés része – az általános és különböző fokozatú dicséret váltja ki.

A jogszabályban meghatározott félévi értékelés szabályait az iskolák maguk alakítják ki: célszerű az egyszerű, rövid szöveges értékelés a félév epocháinak és szakóráinak munkájáról.

Művészi nevelés, művészettel nevelés

A komplex művészettel való nevelési program – a Waldorf-szemléletű művészetoktatás – a maga összetetten kezelt, elsősorban a szociális és érzelmi kompetenciák fejlesztésére ható, minden tanulóra kiterjedő sajátos művészeti tevékenységeivel egyenlő módon és mértékben fejleszti a gyermek intellektuális, érzelmi és cselekvésben megnyilvánuló – gyakorlati – képességeit, így a művészi készségek fejlesztése mellett alkalmas a tanulási és viselkedési problémák kialakulásának megelőzésére, az egészség megőrzésére. A „Waldorf művészeti nevelés” tantárgyai a közismereti tárgyakkal egységes tantervet alkotva a kötelező órák részei.

Vallásos nevelés

A Waldorf-iskola fontosnak tartja, hogy a tanuló valamilyen vallás oktatásban részesüljön, az ezzel kapcsolatos gondolatokat a szabad vallás tantervi bevezetőjében írtuk le. Az etika tantárgy NAT 2020 által meghatározott tartalmi elemei kiemeléssel megjelennek a szabad vallás tantervében.

Egészségnevelés és környezettudatosság

Az ember boldogulásának fontos összetevője saját egészségének állapota és a környezettel való harmónia megteremtése. Ez a két dolog a Waldorf-iskolák szemléletében nem választható el egymástól. Úgy véljük, hogy az egyéni egészség és a környezet egészsége nem szemlélhető különkülön, csak együtt van értelme beszélni ezekről. Az egészségnevelés és a környezet ápolásának tudatos tevékenysége nem olyan feladat, melyet az iskola egyedül el tud látni, itt is jól tapasztalható a szülői minta fontossága, az otthoni szemlélet. Természetesen ez utóbbi kialakításában sokat tud segíteni az iskola azzal, hogy olyan témákat dolgoz fel a szülőkkel való közös munkában, ami az egyes családoknak segít kialakítani, átalakítani a szokásrendjüket. A tudatos döntések gyakorlása elengedhetetlen mindkét területen, a külvilág által nyújtott sémák nem feltétlen helyesek. A választás lehetőségének megtanítása döntő jelentőségű, legyen az az egészséges étkezés vagy a szelektív hulladékgyűjtés. Fontos, hogy ezek a döntések a hétköznapokban rutinná váljanak, ne pedig kampányszerűen következzenek csak be, hogy aztán egy újabb kampány máshová irányítsa akaratunkat. Az egyéni egészségnevelés terén nagyon fontos, hogy nem pusztán az egészséggel kapcsolatos ismereteket akarjuk közvetíteni, hanem az egészséget, mint dinamikus folyamatot ápolni szándékozunk. Az egészség nem csak a testi, hanem a lelki-szellemi téren is központi jelentőségű, így az ápolásnak sok formáját lehet gyakorolni. Az első osztálytól megjelenő sok mozgás, az euritmia mint sajátos mozgásművészet nem csupán élettanilag fejt ki jó hatást, hanem a testmozgással kapcsolatos jó érzéseket összeköti a művészetek által adott

lelki-szellemi jó érzéssel. A művészeti órák nagy száma is segíti azt, hogy lelkileg át tudják dolgozni az őket ért benyomásokat, ezzel is kialakítva egyfajta lelki higiénét. A Waldorf-iskolák módszertanáról elmondható, hogy a gyerek életkori sajátosságait igyekszik maximálisan figyelembe venni, ami segíthet abban, hogy a tanulással kapcsolatos felesleges mértékű stressz minimális szinten maradjon, miközben a megfelelő kihívásoktól nem kíméljük meg a gyerekeket. A tanterv számos helyen tartalmaz olyan témákat, ami ráirányítja figyelmünket a környezettel való szoros együttlétre, az azzal kapcsolatos felelősségre. Itt is, ahogy az egészséges életmód terén is, a folyamatos, tevékeny ápolást igyekszünk szokássá tenni. A különböző természettudományos epochák, melyek az ember és a környezet kapcsolatát tárgyalják, csak egy részét adják az ezirányú nevelésnek.

A kertművelés kapcsán olyan gyakorlati viszonyba kerülhetnek a környezetükkel, ahol saját bőrükön tapasztalják, mit jelent az ember számára a környezet ápolása. Az egyes környezeti problémákkal kapcsolatos témákat olyan életkorban tárgyaljuk mélységeiben, amikor a diákok már képesek valamilyen aktív módon az adott folyamaton tevékenyen változtatni, a veszélyek felsorolása gyakorlati tevékenység nélkül inkább a tehetetlenség érzését növelheti, ami épp céljainkkal ellentétesen befolyásolhatja a diákok hozzáállását. A tanterv követése során mód van arra, hogy az emberi egészséget és a külvilág egészségét ne két külön témaként ismerjék meg a gyerekek, hanem egy olyan egységként, melynek fenntartásában az emberi döntéseknek kulcsszerepe van.

Speciális tantárgyak oktatása

A tantárgyak között megjelennek a speciális Waldorf-tantárgyak: az euritmia, a mozgás és testnevelés és ezen belül a Bothmer-gimnasztika, a kertművelés, illetve az iskolák felekezetektől független, szabad vallás órákat kínálhatnak.

Projektek, gyakorlatok, éves munkák

A Waldorf-pedagógiának alapjellegzetessége az intenzívebb munkát feltételező időszakos tanulás. Alsóbb osztályokban az egymást váltó epochákban, a hóünnepekre készülő előadásokkal is így dolgoznak már a gyerekek. További eszköze lehet ennek a módszernek már az első nyolc osztályban a tematikus jellegű erdei iskolák, táborok szervezése; középiskolában az életszakaszoknak megfeleltethető feladatokkal több hetes gyakorlatok (mezőgazdasági, földmérés-erdei, szociális, ipari) viszik tovább ezeket a folyamatokat. Van már példa az 5-8. és a középiskolai osztályfokokon különböző témahetek megvalósulására. 8. és 12. osztályban (természetesen más és más minőségben) egy-egy zárómunkával fejezik be a diákok a képzésüket. Az életszakaszi váltásoknak jelképes összegzői is ezek a feladatok: több hónapos egyéni munkavégzést feltételeznek. A nyolcadikos éves munkának ténylegesen az összegző-visszatekintő sajátossága a hangsúlyosabb; a tizenkettedikes (a tervezéstől a megalkotásig jó esetben több mint egy naptári évig tartó) feladatban mindezek mellett az előretekintő, jövőbe irányuló jelleg már fontosabb. Mindkét zárást projektszerű bemutató munkákkal lehet előkészíteni. Ehhez a középiskolásoknál már egy portfóliószerű önértékelés is kapcsolódhat.

Ünnepek

A Waldorf-iskolák ünnepeinek évkörét mindenhol a világon az adott kulturális közeg ünnepei határozzák meg. A kultúra, mint az „életet szabályozó elv” minden szellemi működés legfőbb hatóereje. Magyarországon a keresztény ünnepkör által meghatározott az évrend: egy-egy tanév Szent Mihály naptól, a megmérettetés, mérlegelés, a számvetés napjától Szent János napig, az életerők delelésének napjáig ível. Az advent és a húsvét kiemelkedik az évben: mint a várakozni és felmutatni tudás ünnepei. Az eddig említettek mellett még jeles napok: a Szent Márton nap (az

önmagunk és mások felé fordulni tudás), a vízkereszt (felismerés), a farsang („kifordulás”) és a pünkösd (felhangzás). Minden iskolának önálló feladata ünnepei szellemi hátterének feltárása, megismerése, az életkoroknak (1-12. osztály, három tagozat) megfelelő ünneplés megvalósítása. Célszerű megtalálni, újból és újból átgondolni az egyes ünnepek és a hozzájuk kötött tevékenységek szerepét.

Az évszak- avagy hóünnepek egy-egy tanulási időszak [kettő-négy epocha (ősz-tél-tavasz-nyár) vagy félév (tél-nyár) után] összegző lezárásai: dramatizált játékok, az osztályközösségek által létrehozott előadások bemutatására, euritmia-bemutatókra, kóruséneklésre, közös zenélésre, művészi munkák kiállítására van ilyenkor lehetőség.

Nemzeti ünnepeink a visszaemlékezés időpillanatai. Tagozatonként más és más, szintén az iskolák által (a törvények szerint meghatározott keretek között) tudatosan meghatározandó módon javasolt megemlékezni róluk.

Tankönyvhasználat sajátosságai

A Waldorf-iskolában a tanítás záloga és a tudás forrása nem a tankönyv, hanem a tanár. Ő választja ki azt a tananyagot és tanulási formát, amely a gyerekek adott csoportjának leginkább megfelel.

A tanórák gondos előkészítése segíti a tananyag képi megragadását, ezáltal megszólítja a gyerekek érzésvilágát, és felkelti az érdeklődésüket. Szöveggyűjtemények, feladatgyűjtemények, szótárak, atlaszok, irodalmi- és más segédanyagok, források vagy kézikönyvek, illetve a kerettantervi tartalmak feldolgozását segítő, a Magyar Waldorf Szövetség és a fenntartásában működő szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) gondozásában megjelenő tanulói munkafüzetek, segédletek használata fontos, de mindig a tanár által előkészített, feldolgozott és átadott tananyag alátámasztására használjuk őket. A tartós tankönyveket, a kötelező és ajánlott irodalmi műveket vagy egyéb tankönyveket a szociálisan rászoruló tanulók számára az iskolai könyvtárak biztosítják.

A hagyományos tankönyveket és a legújabb technológiának megfelelő audiovizuális taneszközöket elsősorban a Waldorf-iskolák felső tagozatán használják. Az önálló kutatómunka forrásai a primer irodalom, a szöveggyűjtemények, eredeti dokumentumok, saját munkalapok, statisztikák, lexikonok, amelyek növekvő mértékben képezik a felső tagozat munkájának részét. A diákoknak meg kell tanulniuk, hogy a tananyagnak maguk adjanak formát, adott esetben olyan formát, hogy azt nyilvánosságra is lehessen hozni. Meg kell tanulniuk, miként kell folyamatokat leírni, dokumentálni és rendszerszerűen tagolni.

A Waldorf-iskolában elsősorban a tanulók által vezetett vagy összeállított epocha-füzetek veszik át a tankönyvek szerepét.

Napközi szerepe

A Waldorf-iskolákban délutánonként fenntartott napközi elsősorban a gyerekek szociális kompetenciáit fejleszti. A fantázia erőket megmozgató és testi ügyességet kívánó szabad- és a pedagógus által vezetett (többnyire udvari) játék a napköziben töltött idő meghatározó eleme. A hét minden tanítási napját egy-egy rendszeresen visszatérő tevékenység jellemzi: bábozás, diavetítés, formázás, népi gyermekjátékok, mesemondás, kézműves foglalkozások, fejlesztő játékok; alkalmanként és indokolt esetekben lehetővé tesszük és segítjük a házi feladatok megírását is.

A napköziben uzsonnát is biztosítunk a gyerekek számára; az étkezés előkészületeit a gyerekek pedagógusossal együtt végzik. A napközit jellemzően az alsó tagozatos gyermekek veszik igénybe naponta 12:00-16:00, indokolt szülői igény esetén 16:30 óráig.

Sajátos iskolai szerkezet

A Waldorf-iskolák az általános műveltséget megalapozó képzés mellett a kerettantervből adódóan ellátják az alapfokú művészetoktatás feladatait is. A gimnáziumi képzés és az érettségire felkészítés öt évfolyamon történik, a középiskolai nevelés-oktatás a tizenharmadik évfolyamon fejeződik be.

A Waldorf-iskolák méretük szerint kis iskolák: évfolyamonként általában egy osztály szerveződik, a tanulói és alkalmazotti közösség létszáma jóval elmarad a jogi szabályozás modelljét adó, évfolyamonként több osztállyal működő iskoláktól. A közösségi szervezet és működés kevésbé tagolt, a kapcsolattartás közvetlenebb, a nevelés személyi és tárgyi feltételei eltérőek.

A Waldorf-iskolák munkatársai arra vállalkoznak, hogy a szabad szellemi élet olyan önigazgatású intézményeit teremtik meg, amelyekben a Waldorf-pedagógia megvalósítható. Az intézmények a szociális organizmus Rudolf Steiner által felfedezett törvényei szerint három alapelvre épülnek: önigazgatás, demokratikus-republikánus elv, funkcionális hármas tagozódás. Az iskolát a szellemi élet alapfeltételéből igazgatják a munkatársak, az igazgatás a szellemtudományos emberismeretből és az ebből adódó módszertanból kiindulva történik. Az iskola szellemi vezetése és igazgatása, működtetése – a pedagógiai munka mellett – a Tanári Kollégium feladata. Az iskolák fenntartói a szülői kezdeményezésre alapított és a mindenkori szülői közösség támogatásával működtetett nonprofit civil szervezetek (alapítványok, egyesületek). A fenntartó és iskola kapcsolatában domináns és hangsúlyos az együttműködés az iskola működése mint közös cél szolgálatában. A fenntartói tevékenységet a szülői közösség a civil szervezetekről szóló jogszabályok keretei között látja el, jelentékeny önkéntes személyes közreműködés vállalásával és az intézményfenntartói cél anyagi támogatásával.

A szervezeti és működési sajátosságokról bővebben egy későbbi fejezet rendelkezik.

A pedagógus munkakör sajátosságai

A speciális képzettségű osztálytanítónak magas szinten kell ismernie a természet és a társadalom, az emberi test és a pszichikum működésének összefüggéseit, illetve a 6-14 éves korosztály életkori szakaszok szerinti fiziológiai, lélektani törvényszerűségeit, valamint a gyermek fejlődésének sajátosságait, differenciált személyiségformálásának folyamatát, tevékenységeit és azok tervezését, módszereit. Saját tapasztalással megélt ismeretekkel kell rendelkeznie a komplex művészeti nevelés alkalmazási lehetőségeit illetően.

A pedagógusokkal szemben sajátos elvárások jelennek meg az órára való felkészülésben, egyrészt az epochális oktatásszervezés, másrészt a heti rendszerességgel tartott tanári konferencia-üléseken való részvétel miatt.

Szabadév

Az alapképzettség megléte mellett az iskola azt is elvárja, hogy az osztálytanítók az eredményes nyolc éves munka érdekében rendszeres éves továbbképzéseken vegyenek részt. Szakmai megújulásra adhat lehetőséget az is, hogy – amennyiben az iskola gazdálkodása ezt elérhetővé teszi – az osztálytanító két nyolcéves ciklus között egy olyan évet tölthet el, melynek során csökkentett munkaidő mellett, új inspirációkat gyűjtve készülhet fel a következő osztály indításának pedagógiai feladataira. A szaktanárok és a középiskolai tanárok esetében is fontos a szakmai megújulás. Erre adhat lehetőséget – az intézmény gazdasági lehetőségeinek figyelembe vételével – a középiskolai tanárok számára tanítás nélküli időszak biztosítása, amely során önképzés és továbbképzések keretében szakmailag feltöltődhetnek a pedagógusok.

Tanulói jogviszony sajátosságai

A gyakorlatban a szülők részéről gyermekük beíratásával egy pedagógia választása történik meg, amely mellett sajátosan megjelenik a civil szektorbeli intézményfenntartói tevékenységben való részvétel követelménye (közhasznú cél támogatása személyes közreműködéssel és pénzbeni adománnyal). Az iskola működtetésének és fenntarthatóságának megvalósítása érdekében szoros együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől jogi szempontból elhatárolandó a tanulói jogviszony. A tanulói jogviszony az iskola és a tanuló jogviszonya, amely nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

A szülői szerep

A Waldorf-iskola mindig szülők elhatározásából jön létre. A szülői munka azonban nem ér véget az iskola megalapításával, mivel az ott dolgozó pedagógusok nevelő partnerként tekintenek a szülőkre. Annak érdekében, hogy elveiket, gyakorlatukat, értékrendjüket harmóniába hozzák, a tanárok rendszeres szülői esteket szerveznek az osztályba járó gyerekek szüleinek. Ezek a szülői estek alkalmat adnak az eszmecserére, a tapasztalatok megosztására, a fontosabb életkori problémák közös megértésére, feldolgozására. A havi rendszerességgel találkozó szülők eleven kapcsolatot ápolnak az osztályt vezető tanárral és egymással is, ennek révén olyan szociális közeg jöhet létre, ami segítheti a mindennapos gondok megoldását, és nagyobb krízisek alkalmával is támogatást nyújthat a bajba kerülőknek. Ezen közvetlen emberi kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a gyerekek nevelésének, a közös felelősség tudatos kialakításának. A szülők bevonása az iskolában zajló közösségi programok, ünnepek szervezésébe szintén erősítheti az elkötelezettséget, és lehetővé teszi a szülők számára a pedagógiai folyamatokba történő betekintést. Ezt a tendenciát erősítik a rendszeresen megtartott „hónapünnepek”, melyek során a gyerekek ünnepi keretek között adnak betekintést az érdeklődő szülőknek az órákon végzett munkáról.

A szülői közösség sajátos szerepköre az intézményfenntartói feladatok ellátása. A Waldorf-iskolák civil szervezetek – szülői kezdeményezésre alapított és a mindenkori szülői közösség által működtetett alapítványok és egyesületek – fenntartásában működnek.

Pedagógusképzés és továbbképzés

A Waldorf-pedagógia emberismereti alapjainak és metodikai-didaktikai sajátosságainak elsajátítása, a különböző életkoroknak és a tanított tárgyaknak megfelelő eszközök és oktatásszervezési formák megismerése külön neveléstudományi és művészeti pedagógusképzést igényel.

A Waldorf-nevelésfilozófiában gyökerező Waldorf-osztálytanítói alapképzés vonatkozásában nincs megfelelő hazai felsőfokú képzés. (Az osztálytanítói szerepkör sajátosságairól bővebben Az osztálytanító kiemelt szerepe, illetve A pedagógus munkakör sajátosságai c. fejezetekben esik szó.) Waldorf-osztálytanítói végzettségre jogosító képzés jelenleg csak a solymári Waldorf Pedagógiai Intézetben a 2011. évi CXC. Törvény 9.§ (8). bekezdése értelmében egyedi megoldás alkalmazásával alapképzésként és posztgraduális pedagógus továbbképzésként, illetve az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Karán szakirányú továbbképzésként szervezhető.

Waldorf-szaktanári végzettségekre jogosító képzéseket a Waldorf Pedagógiai Intézet, a Magyar Euritmia Mozgásművészeti Társaság és a Magyar Bothmer-gimnasztikai Egyesület keretében szervezett akkreditált és egyéb pedagógus-képzések, továbbképzések biztosítanak.

A képzések legfontosabb elemei az antropológiai tanulmányok, a Waldorf-pedagógia módszertana, a művészi-alkotó tevékenység és a szociális kompetencia. A Waldorf-pedagógusképzés a felsorolt területeken a következő célokat fogalmazza meg:

– a módszertani oktatás célja a tananyag embertani elmélyítése, és annak megértése, hogy az oktatás szándékai miként érvényesülnek

– a művészi gyakorlatnak – festés, agyagozás, zene, dráma, euritmia, beszédképzés – kell az utat előkészítenie ahhoz az átalakulási és érzékennyé tevő folyamathoz, amely mind a művészi alkotást, mind a pszichológiai megismerést támogatja

– a szociális együttműködés gyakorlása segíti az emberek és a világ iránti érdeklődés kialakítását és fenntartását

A Waldorf-pedagógus munkájához elengedhetetlenül hozzátartozik a folyamatos továbbképzés és önképzés. Ezek során alakíthatók ki a tanári hivatáshoz szükséges legfontosabb erények: motiváció, önreflexió, érdeklődés, lelkesedés, kezdeményezőkészség és szaktudás.

KÜLÖNLEGES BÁNÁSMÓDOT IGÉNYLŐ DIÁKOK A WALDORF-ISKOLÁBAN

A Waldorf-pedagógia tiszteletben tartja az individuum fejlődéshez való jogát, függetlenül attól, hogy azt szakértői vélemény is megerősíti-e. Ezért a Waldorf-pedagógia a tehetség gondozásához éppen úgy lehetőséget biztosít, mint a nehézségekkel küzdő tanulók fejlesztéséhez. A Waldorf-iskolák szemlélete (részletesen lsd. a Waldorf-pedagógia célkitűzései feladata, szemlélete fejezetben) tükrözi az 1998. évi XXVI. törvény a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, a 2003/CXXV törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség biztosításáról, valamint a Nemzeti Köznevelési Törvény irányelveit. Emellett a sajátos nevelési igényű tanulók (továbbiakban SNI-tanulók) nevelési-oktatási folyamatában a Waldorf-iskolák a 110/2012-es kormányrendelet 1. melléklet 12.1 pontja szerinti alapelveket követik:

A sajátos nevelési igényű tanulók esetében is a Nemzeti Alaptantervben meghatározott egységes fejlesztési feladatokat veszik alapul. A nevelési-oktatási folyamatot ***a tanulók lehetőségeihez, korlátaihoz és speciális igényeihez igazodva*** *elsősorban a következő elvek szerint szervezik meg:*

– *a feladatok megvalósításához hosszabb időtávokat, tágabb kereteket jelölnek meg ott, ahol erre szükség van*

– *az egyéni képességstruktúrára tekintettel* ***igény szerint sajátos, a fogyatékossággal összeegyeztethető tartalmakat, követelményeket alakítanak ki és várják el azok teljesítését***

– *szükség esetén a tanuló számára legmegfelelőbb alternatív kommunikációs módszerek és eszközök, siket tanulóknál a magyar jelnyelv elsajátításának, alkalmazásának lehetőségét építik be a nevelés, oktatás folyamatába*

– *az iskolák segítő megkülönböztetéssel, egyénileg is támogatják a tanulókat, elsősorban az önmagukhoz mért fejlődésüket értékelve; a különböző fogyatékossággal élő tanulókkal összefüggő feladatokról a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának tantervi irányelve*
(2020) és a vizsgaszabályzatok eligazításai alapján határoznak

A Waldorf-iskola a különleges bánásmódot igénylő tanulók (Beilleszkedési, tanulási és magatartási nehézséget mutató tanulók, továbbiakban BTMN; a sajátos nevelési igényű tanulók, továbbiakban SNI; a hátrányos vagy halmozottan hátrányos helyzetű tanulók, továbbiakban HH, HHH) ellátásában nem a deficitorientált orvosi modellt, hanem a korszerű tanulás és részvétel orientált szociális

modellt és a szalutogenezis (részletesen lsd. a Waldorf-pedagógia célkitűzései feladata, szemlélete fejezetben) elvét veszi alapul. Ennek megfelelően arra törekszik, hogy az adott osztálytanító képzettségének és tapasztalatának, valamint az iskolában rendelkezésre álló fejlesztőpedagógusi/gyógypedagógusi kapacitás mértékének és tapasztalatának megfelelően egy-egy osztályban, csak az adott életkori populációban jellemző arányban vállaljon felelősséget különleges bánásmódot igénylő tanulókért. Ez a BTMN tanulók esetében kb. 13-15%, az SNI tanulók esetében kb. 5-7%.

Ezen keretek között a Waldorf-pedagógia tanítási-nevelési céljaival, szemléletével összhangban minden Waldorf-iskola segíti a BTMN tanulókat. Az ellátás pedagógiai feltételeit (lsd. BTMN alfejezet) minden Waldorf-iskola köteles megteremteni. Azonban a Waldorf-iskolák nem automatikusan integráló iskolák. A sajátos nevelési igényű (SNI) tanulók befogadásához az inkluzív nevelést célul tűző Waldorf-iskolák önállóan teremtik meg a megfelelő környezeti, személyi és módszertani feltételeket (lsd. alább SNI alfejezet).

A Waldorf-pedagógia célkitűzései, nevelési-tanítási rendszere a különböző integrációs formák közül természetes módon az inkluzív (befogadó) szemlélethez áll a legközelebb. A Waldorf-pedagógia a tanulási hátrányok kialakulását elsősorban megelőzni kívánja, ezzel párhuzamosan a különböző képességterületeken megnyilvánuló tehetség kibontakozását is elősegíti. A Waldorf-kerettantervben ezt a prevenciós folyamatot módszertani sajátosságok és tanulás-tanításszervezési formák is támogatják:

(i) A gyermeki fejlődési-érési folyamatok tiszteletben tartása, ezáltal az életkorspecifikus pedagógiai elv a Waldorf-iskola egész életét áthatja: megjelenik az osztálytermi munkában, a tanórán kívüli nevelési helyzetekben, a tanári kollégium munkájában, valamint a szülőkkel való kapcsolatban.

(ii) A Waldorf-pedagógia felismeri és tiszteletben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket, függetlenül attól, hogy azok miből erednek, és az iskolai élet mely területén jelennek meg.

(iii) Elkötelezett abban, hogy felismerje a tanulásban és a szociális életben való részvétel akadályait és mérsékelje azokat.

(iv) Elősegíti, hogy minden tanuló a lehető legnagyobb aktivitással vegyen részt a tanulási folyamatban. Ezt univerzális tervezéssel, differenciált feladatadással és számonkéréssel, valamint egyénre szabott szöveges értékeléssel biztosítja.

(v) Fontosnak tartja, hogy az iskola és a szülői ház közösen alakítsa ki a fejlődést, tanulást leginkább támogató környezetet.

(vi) Kompetenciafejlesztésre törekszik, az adott korosztály fejlődési sajátosságait tartja szem előtt, ehhez rendeli a személyes és szociális kompetenciák, a képesség-készségfejlesztés céljait és az aktuális osztályfok tanítási tartalmait.

(vii) A kiegyenlítő, harmonizáló pedagógiai cél érdekében olyan, a reguláris általános iskolák tantervében nem szereplő tantárgyakat alkalmaz, melyek kizárólag képesség-készségfejlesztő jellegűek. Ilyen például a formarajz, az euritmia, a Bothmer-gimnasztika és a játék óra.

(viii) A prevenciót támogatják az olyan tanítás-tanulásszervezési eljárások, mint a közismereti tantárgyak esetében az epochális tanítási ritmus, a készségtárgyak és az idegen nyelvek esetében a heti szakórai ritmus.

(ix) Preventív szemlélete az alsó szakaszban az alapképességek fejlesztését helyezi előtérbe, ezért az írás-olvasást, valamint a számolást lassabb tempóban, a kettős elvonatkoztatás folyamatát fokozatosan bevezetve sajátítják el a kisdiákok.

(x) Szöveges fejlesztő értékelést alkalmaz, melyben a tanuló önmagához mért fejlődését mutatja be és megjelöli a közeljövőben elérendő célokat is.

(xi) A teljes személyiség fejlesztésére törekszik, nem pusztán az információ jellegű tudás megszerzésére koncentrál; ez segíti a tanulás egy-egy területén gyengébben teljesítő tanulók más területeken történő kibontakozását.

(xii) A Waldorf-pedagógia nevelési rendszerével kompatibilis fejlesztő-terápiás eljárásokat alkalmaz a különleges bánásmódot igénylő tanulók fejlesztésére.

Tehetséggondozás a Waldorf-iskolában

A fenti, az emberi fejlődés sokoldalú lehetőségeit támogató tanítási-tanulási program különösen jól szolgálja a diákok egyéni képességeinek, tehetségének kibontakozását is. A tehetséggondozás három pilléren nyugszik a Waldorf-iskolában:

(i) A szalutogenezis elvei szerint a fenntartható (kiegyenlített) gyermeki fejlődés érdekében a Waldorf-iskolák az alsó szakaszban tartózkodnak a specializációktól. Az életkornak megfelelő széles alapú, a testi, lelki, és szellemi fejlődést egységben tekintő készségfejlesztést végeznek. Ez jelenti annak bázisát, hogy a tanulók a magukkal hozott tehetséget az emberi képességek széles skáláján bontakoztathassák ki.

(ii) Az alsó, a közép és a felső szakaszban egyaránt lehetőséget biztosít a Waldorf-iskola a diákokban rejlő tehetség megnyilatkoztatására, a fejlesztő értékelés által szorongásmentesen, bátorítva önmaga kipróbálását a dráma-, a képző-, a mozgás-, a zeneművészetben csakúgy, mint a kézimunkában, kézművességben, a sportban vagy a közismereti tantárgyak területén.

(iii) A középtagozaton és a felső tagozaton szakkörök segítségével, a felső tagozaton fakultációs, specializációs lehetőségek adásával és mentorrendszer alkalmazásával segíti a megnyilatkozó tehetség további fejlődését.

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel küzdő (BTMN) tanulók ellátása

A beilleszkedési, tanulási, magatartási nehézségekkel (BTMN) küzdő tanulók diagnosztikus kategóriája valójában inkább átmeneti nehézségeket jelez, mint tartós tanulási vagy beilleszkedési hátrányt. Ennek hátterében állhat érési késés, pszichés ok, betegség, kedvezőtlen környezeti feltételek vagy egyenetlen képességstruktúra. A megfelelő preventív és proaktív szemléletű beavatkozás segítségével a tipikus fejlődési úttól való eltérés mértéke csökkenhet, akár meg is szűnhet egy későbbi életkorban. E mellett a másodlagos pszichés sérülések is megelőzhetőek. A Waldorf-iskolák a BTMN-tanulók ellátása során is elsősorban a prevencióra helyezik a hangsúlyt. Ezt a következő négy alappillér együttes alkalmazásával biztosítják:

(i) A fentebb részletezett preventív és proaktív szemléletű Waldorf-tanterv, azon belül is az alsó szakasz sajátosságai, és a speciális készségfejlesztő Waldorf-tantárgyak preventív fejlesztési lehetőségei (lsd. a Waldorf-pedagógia céljai, feladata c. fejezetet),

(ii) Az osztálytanító differenciáló és tantárgyi megsegítő, felzárkóztató munkája,

(iii) Az állam által is elismert Waldorf-fejlesztő pedagógiai végzettséggel rendelkező fejlesztőpedagógus (Extra Lesson tanár) képesség-készségfejlesztő munkája,

(iv) A Waldorf-pedagógia emberszemléletét követő, vagy ahhoz illeszkedő terápiákban jártas szakember segítsége pszichés vagy emocionális nehézségek esetén.

A prevenciós szemléletnek megfelelően a BTMN kezelésében a Waldorf-pedagógia szemléletével illeszkedő Response To Intervention (RTI) modellt alkalmazza. Ennek lényege, hogy a tanító és a szaktanárok, valamint a szülők tapasztalatainak összegzése mellett, a Waldorf-fejlesztőpedagógus által évente elvégzett rövid osztályszűrések segítségével is figyelemmel kíséri a diákok fejlődését, és megszervezi az észlelt nehézségekkel arányos beavatkozást. Nem csak a BTMN diagnózissal rendelkező tanulók ellátásában fontos az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus együttműködése. Ez a team-munka az ahhoz vezető folyamatdiagnosztikai úton is döntő jelentőségű. A lehetséges beavatkozások az intenzitás foka szerint a következő lépéseket mutatják:

1. Az osztálytanító a Waldorf-kerettantervnek megfelelő képesség-készségfejlesztő munkát végez, a szenzomotoros, az emocionális és a kognitív készségeket arányosan fejleszti. 2. Amennyiben az osztálytanító fél-egy év múltán észleli, hogy bizonyos tanulók a következetes osztályszintű készségfejlesztés ellenére adottságaiknak nem megfelelő fejlődést mutatnak akár tanulási teljesítményeikben, akár a három említett fejlődési terület valamelyikén, és ezt a szaktanárok, és az osztályszűrés is megerősíti, akkor Waldorf-fejlesztőpedagógus segítségét kéri az univerzális tervezésben. A fejlesztőpedagógus javaslatot tesz osztályszinten megvalósítható készségfejlesztő feladatok beépítésére, és tanácsot ad a szülőknek az otthoni megsegítéshez.

3. Amennyiben a következetesen osztályszinten megvalósított fejlesztő feladatok sem hoznak megfelelő eredményt, az osztálytanító, a szaktanárok vagy a fejlesztő pedagógus kérheti a heti rendszerességgel működő pedagógiai konferenciát, hogy gyermekmegbeszélés formájában tekintsék át az adott diák helyzetét és a segítés lehetőségeit.

4. Az osztálytanító vagy a tanári konferencia kezdeményezésére a Waldorf-iskola szemléletének megfelelő fejlesztőpedagógiai állapotmegismerés, felmérés és iskolaorvosi vélemény eredményeképpen az adott diák szükségleteinek megfelelően kiscsoportos vagy egyéni fejlesztésben vesz részt. Ezt az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus a szülővel is megbeszéli, és tanácsot ad az otthoni környezet preventív/fejlesztő jellegének erősítésére, az otthoni gyakorlásra.

5. A csoportos fejlesztést szükség szerint a tantárgyi felzárkóztatás területén az osztálytanító, a képesség-készségfejlesztés területén a Waldorf-fejlesztőpedagógus végzi. Az eredményre a fejlesztőpedagógus és az osztálytanító (esetleg szaktanárokkal) közösen legalább félévente rátekint, és a szülőt tájékoztatja.

6. Azok a diákok, akik a csoportos fejlesztés hatására sem mutatnak megfelelő haladást, a következő tanévtől egyéni fejlesztőfoglalkozáson is részt vesznek. Ezt az osztálytanító és a fejlesztőpedagógus a szülővel is megbeszéli, és javaslatot ad az otthoni segítésre, gyakorlásra. A fejlesztést szükség szerint a tantárgyi felzárkóztatás területén az osztálytanító, a képesség-készségfejlesztés területén a Waldorf-fejlesztőpedagógus végzi.

7. Azoknak a diákoknak az esetében, akik a megfelelő, következetes, legalább egy évig tartó egyéni fejlesztés hatására sem mutatnak kielégítő fejlődést, és a tanulásban a vártnál jelentősen alacsonyabban teljesítenek, az osztálytanító a fejlesztőpedagógussal és a szülővel való beszélgetés alapján szakértői vizsgálatot kezdeményez.

A folyamat során az osztálytanító a tantárgyi felzárkóztatással, a tanítási tartalmak ismétlésével, kisebb lépésekre bontásával segíti a BTMN tanulót. A Waldorf-fejlesztőpedagógus saját vizsgálatainak és az esetleges szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően az egyenetlen képességstruktúra fejlesztésével (a tanuló szükségleteinek megfelelő arányban) a pszichomotórium, a szenzoros integráció, a kognitív képességek vagy a nyelvi képességek fejlesztésére fókuszál. Emellett támogatja az osztálytanító differenciáló és felzárkóztató munkáját. A szülő az otthoni nevelési környezet optimális kialakításával és a rendszeres gyakorlási lehetőség biztosításával segíti a pedagógiai fejlesztő-felzárkóztató munkát. A három fél közös munkája, feladatai pedagógiai megállapodásban is rögzíthetőek, mely csatolható az iskola és a családi ház szokásos éves pedagógiai megállapodásához.

A Waldorf-iskolák a BTMN-tanulók ellátásában alkalmazzák az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar által kiadott Szakmai Ajánlást (2020) is.

A Waldorf-iskola, mint az integráció egy lehetséges színtere

A Waldorf-pedagógia szemlélete támogatja az inkluzív oktatást, az SNI tanulók befogadó neveléséttanítását. A Waldorf-pedagógia célja, hogy Waldorf-iskolai elhelyezést biztosíthasson mindazon családok számára, akik ebben a szemléletben szeretnék felnevelni gyermekeiket, függetlenül a képességeiktől. Jelenleg a magyar Waldorf-iskoláknak csak egy része képes az inkluzív nevelés feltételeit megteremteni, főként egyes diagnózisokra fókuszálva (pl. egyéb pszichés fejlődési zavar, beszédfogyatékosság, mozgási fogyatékosság, látási fogyatékosság, hallási fogyatékosság, autizmus spektrum zavar: magasan funkcionáló tanulók esetén). Ezen SNI-tanulók sérülésspecifikus leírását és a tantervi adaptáció kidolgozásának alapelveit e fejezet végén tüneti képenként külön-külön közöljük. Az alapelvek összefoglalása a Sajátos Nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei (2020) c. dokumentum alapján készült. Más SNI-diagnózisok esetén (pl. enyhe vagy középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók) az inklúziós feltételek alább részletezett módon való kialakítására ma csak a Waldorf-iskolák kis hányada képes. Így a Waldorf-tanterv ilyen különleges bánásmódot igénylő tanulókra adaptált változatai olyan Waldorf-iskolákban is alkalmazhatóak, melyek különnevelés keretében valósítják meg az SNI-tanulók Waldorf-pedagógia szellemében történő nevelését, tanítását, fejlesztését, rehabilitációját egy hosszabb távú társadalmi integráció reményében. A jelen Waldorf-kerettanterv enyhe és középsúlyos értelmi fogyatékosok számára létrehozott adaptációja egyaránt figyelembe veszi:

- a sajátos nevelési igényű tanulók nevelési-oktatási folyamatára vonatkozó 110/2012-es kormányrendelet 1. melléklet 12.1 pontja szerinti alapelveket (összefoglalót lsd. a fejezet elején)
- a Waldorf-kerettantervet
- a Sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelveit
- a Kerettanterv az enyhén értelmi fogyatékos tanulók számára c. dokumentumot
- a Kerettanterv a középsúlyosan értelmi fogyatékos tanulók számára c. dokumentumot

Az enyhén értelmi fogyatékosokra és a középsúlyosan értelmi fogyatékosokra vonatkozó Waldorfkerettantervi adaptáció jelentős terjedelme miatt a jelen tanterv speciális moduljaként annak 2. mellékletében található.

Az integráló Waldorf-iskolák esetében a Waldorf-pedagógiai szemlélet és a preventív, kiegyenlítő, harmonizáló pedagógia törekvések önmagukban nem elegendőek az SNI-tanulók nevelési-oktatási és terápiás szükségleteinek kielégítésére. Befogadó iskolává csak akkor válhatnak, hogyha a közösség (tanári kollégium, szülők közössége és a fenntartó együttesen) elkötelezettek annak

feltételeit megteremteni, s ezt programként az iskola fejlesztési tervébe ágyazni. Ezek a feltételek az Inklúziós Index (2009) kézikönyvének hazai leírásaival összhangban a következő dimenziókban jelennek meg:

A) Az inkluzív szemlélet kialakítása

B) Inklúziós programok kidolgozása

C) Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése

A rendszer alapját az inklúziós szemlélet kialakítása jelenti, mely természetes módon közel áll a Waldorf-pedagógia emberképéhez. Az inklúziós szemlélet teszi lehetővé, hogy az iskolaközösség mindhárom oldala elfogadja az inkluzív értékeket, majd aktívan támogassa a további lépéseket. Az együttműködésen alapuló kapcsolatok vezetnek a másik két dimenzió megvalósításához. A rendszer következő lényeges eleme az inklúziós programok kidolgozása, ez a tanterv szempontjából a vertikális és horizontális tanterv különböző SNI-szükségletek szerinti inklúziós szempontú átdolgozását, valamint az alkalmazott tanulást segítő eljárások és terápiák programjait tartalmazza. A rendszer harmadik dimenziója az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése, itt jelenik meg a konkrét, napi pedagógiai tervezés szintjén az inklúzió. Ennek megvalósulását a szemlélet és a pedagógiai program is segíti. Ezáltal a pedagógus közösségi és módszertani támogatás révén képes elhárítani a napi pedagógiai munkában felmerülő akadályokat annak érdekében, hogy szükségletei szerint differenciáltan, egyenlő hozzáférést tudjon biztosítani a nevelési, tanulási folyamatokhoz minden tanuló számára.

A továbbiakban a fent vázolt folyamat lépéseinek rövid összefoglalója szerepel. Az itt részletesen ki nem fejtett folyamatok kialakításában és megvalósításában irányadóak A sajátos nevelési igényű tanulók iskolai oktatásának irányelvei c. dokumentum alapvetései.

A) Az inkluzív szemlélet kialakítása

Az inkluzív szemlélet kialakításának célja, hogy biztonságos, elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolaközösségben, melyben mindenkit a legjobb teljesítménye alapján értékelnek. Melyben nem csak a tanuló, hanem az őt nevelő család is biztonságos befogadó légkörre és segítségre lel. Cél, hogy közös értékek alakuljanak ki, melyeket az iskolaközösség mindhárom oldala magáénak vall, s ezek mentén szerveződjön az iskola mindennapi élete. A szemlélet kialakításának első lépése mindenképpen a közösség érzékenyítése az SNI-tanulók el- és befogadására. A szemléletalakítás két szakasza:

– közösségfejlesztés

– az inkluzív értékek megteremtése

B) Inklúziós programok kidolgozása

Célja, hogy megtervezze az iskola téri- és infokommunikációs akadálymentesítését, valamint az általános Waldorf-pedagógiai program átdolgozásán és speciális terápiás programok kidolgozásán keresztül valamennyi tanuló számára biztosítsa a tanulási-nevelési folyamatban, valamint a közösségi életben való lehető legteljesebb (akadálymentes) részvétel pedagógiai feltételeit. A dimenzió szakaszai:

– a téri és infokommunikációs akadálymentesítés

– a tanterv átdolgozása

– tanulást segítő és terápiás programok kidolgozása

– pedagógusok továbbképzése (osztálytanítók és szaktanárok befogadó nevelésre, differenciálásra való felkészítése)

C) Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése

Célja, hogy az iskola minden tevékenységi színterén (pl. tanórák, szünetek, projektek, ünnepek, kirándulások) minden tanuló aktív részvételét, haladását lehetővé tegyük, és ehhez a rendelkezésre álló tárgyi és személyi forrásokat biztosítsuk. A dimenzió szakaszai:

– a tanulás-tanítás folyamatának szervezése

– az erőforrások mozgósítása

A Waldorf-kerettanterv SNI-adaptációinak megvalósításához a következő szempontok figyelembe vételét ajánljuk:

(i) Az SNI-tanulók különböző diagnosztikus kategóriái maguk is inkább gyűjtőmegnevezések, ezeken belül igen sokfajta, eltérő képességjellemzővel leírható tüneti kép található. Ezek súlyosságuk szerint is nagy változatosságot mutatnak, és egymástól eltérő megsegítést igényelnek. Az inklúzió mindennapi gyakorlatának megszervezése során szükségessé válik az SNI tanulók egyes csoportjaira nézve:

– az egyes tantárgyak anyagának, követelményszintjének adaptálása (módosítás, elhagyás, egyszerűsítés, sérülés-specifikus területek megjelenítése)

– a készségek-képességek, kompetenciák habilitációs, rehabilitációs célú korrekciójának területi megjelölése

– a nevelés-oktatás és fejlesztés szokásosnál nagyobb mértékű időbeli kiterjesztésére vonatkozó javaslatok megtétele

Ebben aktívan közreműködik a megfelelő szakos gyógypedagógus, aki az osztálytanítókat és szaktanárokat segíti a tanuló életkorához, aktuális fejlettségi szintjéhez, sérülésspecifikus szükségleteihez illeszkedően meghatározni a tanulási tartalmakat, a tananyag feldolgozását.

(ii) Az SNI-tanulók egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs, rehabilitációs ellátásának megszervezésében szükséges figyelembe venni a diákok között fennálló – egyéni adottságokból és igényekből adódó – különbségeket a következő dimenziókban:

– a tanuló életkori sajátosságainak fogyatékosság, sajátos nevelési igény által okozott részleges vagy teljes körű módosulását, egyenetlenségeit

– az iskolai tanuláshoz szükséges képességek kialakulásának sajátos útját, fejlődésének eltérő ütemét, esetleg részleges vagy teljes kiesését, egyenetlenségét, lassúbb ütemű és az átlagtól eltérő szintű fejleszthetőségét

Ezáltal a sajátos nevelési igény a szokásos tartalmi és eljárásbeli differenciálástól jelentősebb differenciálást, speciális eljárások alkalmazását, illetve kiegészítő fejlesztő,

korrekciós, habilitációs, rehabilitációs, valamint terápiás célú pedagógiai eljárások alkalmazását teheti szükségessé.

(iii) A habilitációs, rehabilitációs tevékenység célja részben sérülésspecifikus (ennek ismérveit külön alfejezetben tárgyaljuk) másrészt közös:

- a sérült, hiányos funkciók kompenzálása vagy helyreállítása, a meglévő funkciók bevonásával
- törekvés a kiegyensúlyozó funkciófejlődésre
- szükség esetén speciális eszközök elfogadtatása, használatuk tanítása
- az egyéni sikereket segítő egyéni tulajdonságok, funkciók és személyiség fejlesztése
- társas beilleszkedés és szociális kompetenciák fejlődésének támogatása
- tehetséggondozás a kimagasló teljesítmények, képességek mentén
- A Waldorf-iskolai osztálytanító általában 8 évfolyamra vállalja a diákok nevelését, tanítását, tehát személyes felelőssége is, hogy minden tanuló számára biztosítsa a lehető legteljesebb fejlődést, az alsó és középtagozaton egyaránt. Valamint elérje, hogy befogadó, elfogadó, kölcsönös alkalmazkodást kívánó, a tágabb környezetre is hatással bíró személyi környezetet alakítson ki az osztályban, ahol a különleges bánásmódot igénylő gyermek is elfogadja társait és azok is őt.

(iv) Az SNI-tanulók nevelésének-oktatásának felvállalásakor fontos mérlegelni, hogy az iskola osztálytanítói jelenleg milyen képzettséggel, pedagógiai tapasztalattal és milyen integrációs-inklúziós tapasztalattal rendelkeznek

(v) A szaktanárok is az osztálytanító segítségével lépnek be ebbe a nevelési-tanítási folyamatba, de a befogadásra való szakmai-módszertani felkészítésük szintén szükséges

(vi) Fontos mérlegelni, hogy az iskolában dolgozó segítő-terápiás szakemberek és a gyógypedagógus(ok) milyen kapacitással dolgoznak, és mely speciális nevelési igényű diákok nevelésében-oktatásában rendelkeznek képzettséggel és tapasztalatokkal

(vii) Szükséges létrehozni egy segítő-fejlesztő munkacsoportot, mely az iskolában dolgozó segítő, fejlesztő, terápiás szakemberekből és az iskolaorvosból áll. A csoport legalább havi rendszerességgel tart megbeszéléseket. Feladata, hogy összehangolja a tanulók különböző, esetleg életkoronként is változó fejlesztési igényeit és segítse az osztálytanítót és a szaktanárokat a diákok képességeinek és terhelhetőségének megfelelő tanítási célok és elvárások kialakításában. A fejlesztő-terápiás csoport az SNI-tanuló fejlődését teljes iskolai pályafutása alatt figyelemmel kíséri.

(viii) A különleges bánásmódot igénylő diákok, így az SNI-tanulók eredményes együttnevelése érdekében szükség van a szülők aktív közreműködésére. A fejlesztő-terápiás team aktív tagja a szülő is, rendszeresen egyeztet az osztálytanító mellett a fejlesztő-team tagjaival is.

A Waldorf-iskola az adaptált tanterv elkészítését a megfelelő környezet kialakítását és a befogadó pedagógusok szakmai-módszertani felkészítését követően, évente egyéni fejlesztési és rehabilitációs tervet dolgoz ki minden SNI-tanuló számára. Ennek célját, feladatát, menetét és az elvárható tanulási teljesítményeket az adott tanuló életkori sajátosságainak megfelelően a tipikustól

eltérő fejlődésmenetre, ezen belül is a diák sajátos képességstruktúrájára, pszichés sajátosságaira, terhelhetőségére tekintettel határozza meg a Waldorf-iskola fejlesztő-terápiás csoportja segítségével és a diák osztálytanítójának közreműködésével a megfelelő szakiránnyal és lehetőség szerint Waldorfpedagógiai végzettséggel is rendelkező gyógypedagógus. Ezt követően a gyógypedagógus és az osztálytanító konzultál a fejlesztési és tantervi célokról, feladatokról a szülővel. A tanácsadás segítségével a szülő kialakítja a gyermek fejlődésének leginkább megfelelő nevelési környezetet, szokásokat, és segíti az otthoni gyakorlást. A fejlesztési tervet a megfelelő szakiránnyal rendelkező gyógypedagógus és a terapeuták az osztálytanítóval és a szülővel együttműködve valósítják meg. A Waldorf-tanterv SNI adaptációja és az egyéni fejlesztési terv a sérülés jellemzőinek megfelelően több területre terjed ki:

(i) az érzékszervi-mozgásos funkciók

(ii) a megismerő funkciók

(iii) a kommunikációs és nyelvi képességek

(iv) a szociális képességek

(v) a tanulási képességek és

(vi) a tanulási teljesítmények szintjére egyaránt

A sajátos nevelési igényű tanuló segítésének, fejlesztésének, habilitációjának és rehabilitációjának dimenziói a Waldorf-pedagógia emberképe alapján:

(i) Az iskola figyelembe veszi a közoktatásban aktuálisan érvényes, az egyes fogyatékossági területekre kidolgozott sérülés-specifikus fejlesztési és rehabilitációs irányelveket.

(ii) Az iskola figyelembe veszi a közoktatásban ma alkalmazott bizonyítékokon alapuló sérülésspecifikus eljárásokat és terápiákat. Biztosítja az ezek végzéséhez megfelelő végzettséggel rendelkező, Waldorf-pedagógiai szempontból is képzett gyógypedagógus-szakembert. A sérülés-specifikus ellátás nemzeti köznevelési törvény által szabályozott szakember-szükségletét a Waldorf-tanterv segédlete tartalmazza.

(iii) A Waldorf-pedagógia emberképével megegyező szemléletű, más, többnyire nem sérülésspecifikus, ugyanakkor a személyiségfejlődés különböző területein ható segítő/fejlesztő/terápiás (zömében nemzetközileg elismert, jogvédelem alatt álló) eljárások bevonásával támogatja a prevenciót, az életminőség javítását és a következményes fejlődési hátrányok leküzdését. A különböző eljárások akkor szolgálják hatékonyan a tanuló fejlődését, ha a fejlesztő-segítő-terápiás szakemberek legalább havi rendszerességgel team-munkában dolgoznak együtt, közösen egyengetve az iskolában tanuló sajátos nevelési szükségletű diákok életútját. Az alábbi eljárások zöme egyéni terápiás helyzetben, kisebb része kiscsoportban valósul meg. A Waldorf-iskolákban jelenleg használt, a Waldorf-pedagógia emberképére épülő segítő, fejlesztő, terápiás eljárások:

- antropozófus szemléletű komplementer medicina
- iskolapszichológiai ellátás
- Extra Lesson fejlesztőeljárás
- gyógyeuritmia

- Helios vagy Térdinamika-mozgásterápia
- Kranio-szakrális terápia
- Ligetszépe meseterápia
- művészet- vagy művészeti terápia
- ritmikus masszázs
- terápiás beszédképzés (Terapeutische Sprachgestaltung)

A fenti fejlesztő/terápiás eljárások leírását a Waldorf-tanterv melléklete tartalmazza.

(iv) A Waldorf-pedagógia preventív szemléletű, kiegyenlítő hatású pedagógia, nagy hangsúlyt fektet az intraperszonális képességstruktúra kiegyenlített fejlődésére. Ezen hatások részletes leírását a tanterv preambuluma tartalmazza. Az SNI-tanulók szempontjából, a szakértői véleményben foglaltaknak megfelelően fejlesztő hatásúnak minősülnek mindazok a főoktatásbeli és szakórai elemek, melyek a szenzomotoros, szenzoros integrációs fejlődést, a lelki-érzelmi fejlődést, a praktikus intelligencia vagy a kognitív folyamatok fejlődését szolgálják (az egyes tantárgyak fenti kategóriába sorolását lsd. a preambulumban. Így esetenként a szaktanárok saját tantárgyuk keretében is végeznek kiegészítő fejlesztő/rehabilitációs tevékenységet. Ehhez a kooperatív tanulási technikákat és a differenciálást hívják segítségül.

(v) Waldorf osztálytanító és a diák különleges kapcsolata folytán az eddig említett eljárások egyrészt támogatják az osztálytanítót az SNI-tanulók tanórai szükségleteinek maradéktalan kielégítésében, másrészt maga az osztálytanító végzi a diák tantárgyi megsegítését/felzárkóztatását, hiszen ő ismeri legjobban tanulási stratégiáit, tanulási teljesítményeit, így a tantárgyi felzárkóztatás aktuális céljait, lépéseit is ő határozza meg. A Waldorf-tanterv ehhez biztosítja a gyakorlóórák rendszerét.

A továbbiakban az egyes sérülésspecifikus leírásokban már csak olyan, a fenti általános alapelvekben nem rögzített ajánlásokat, speciális folyamatokat, sajátos igényeket jelenítünk meg, melyek jellemzően az adott diagnosztikus képhez tartoznak.

A sajátos nevelési igényű tanulók diagnosztikus leírása, és a sajátos nevelési, tanulási-tanítási szükségletek rövid összefoglalása

1. Az egyéb pszichés fejlődési zavarral küzdő tanuló

Ez a köznevelési törvény által használt gyűjtőfogalom több, egymástól független diagnosztikus kategóriát fog össze. Olyan tanulók tartoznak ide, akik súlyos tanulási, figyelem- vagy magatartásszabályozási zavarral küzdenek, ezért iskolai teljesítmények és a viselkedésszabályozás területén a kognitív, emocionális-szociális képességek eltérő fejlődése miatt fokozott pedagógiai, pszichológiai megsegítést, gyógypedagógiai segítséget igényelnek. Diagnosztikus képek szerint az idegrendszeri fejlődési zavarok közül ide tartozik a specifikus tanulási zavar és a figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar (ADHD). Ezek hátterében minden esetben eltérő idegrendszeri fejlődés mutatható ki, már korai életkortól kezdve. Számos esetben genetikai okokra visszavezethető, más esetekben pre- illetve perinatálisan (magzati korban vagy a születés körüli

időszakban) szerzett hátteret találunk. Az egyéb pszichés fejlődési zavar sajátos nevelési igényű tanulói közé tartoznak még a magatartásszabályozási zavarok, melyek általában nem az eredendően eltérő idegrendszeri fejlődés talaján alakulnak ki, hanem az idegrendszer biológiai sérülékenysége, gyenge adaptációs képessége és a rossz környezeti feltételek, pl. elégtelen bánásmód, tartósan extrém magas stressz eredőjeként jönnek létre. A továbbiakban külön-külön is röviden jellemezzük az egyes diagnosztikus képek eltérő sajátosságait.

1.1 Specifikus tanulási zavarok

Átlagos, vagy akár átlag feletti értelmi képességek mellett, megfelelő oktatási feltételek ellenére létrejövő, egy-egy kultúrtechnika elsajátításához kötődő speciális zavar, az előfordulási gyakoriság sorrendjében: diszlexia, diszgráfia, diszkalkúlia. Ezek közül több is jelen lehet egyszerre, halmozódásuk fokozott iskolai alulteljesítést jelenthet. A diszlexia az olvasáselsajátítás specifikus zavara, melynek legfőbb tünete, hogy a fonológiai feldolgozás nehézségének következtében a graféma-fonéma egyeztetés nem vagy hiányosan jön létre, az olvasás ezért nem tud automatikussá válni. Ennek folyományaként lassú tempójú és pontatlan olvasást figyelhetünk meg, még a magasabb osztályfokokon is. A diszlexia természetéhez tartozik a diszortográfia, mely evidencia alapú (ahogyan mondjuk, úgy írjuk) helyesírás zavarát jelenti. Ezzel ellentétben az íráskivitelezés, a diszgráfia zavara alapjában véve praxia probléma, megjelenhet akár olvasászavar nélkül is. Jellemzője az írásmozgás tervezésének, szervezésének és kivitelezésének zavara. A diszlexia és a diszgráfia is másodlagosan okozhatja a szövegértés zavarát, mivel az olvasott vagy az írott szöveg nem kielégítő állapota korlátozza a megértést. A diszkalkúlia esetében az osztályfoktól jelentősen eltérő matematikai készségekről beszélünk. Ez jelentkezhet a számköri ismeretek, számérzék, szám- és műveleti fogalmak kialakulásában, az alapvető műveletek végzésében és a bázisfunkciók (téri – vizuális rendszer, központi végrehajtó rendszer, munkamemória, beszéd és nyelv, gondolkodási funkciók) működésében. Ennek következtében nehezített a magasabb szintű matematikai fogalmak elsajátítása, a matematikai ismeretszerzés- és alkalmazás folyamata, a mindennapi élethelyzetek problémamegoldása.

1.2 Figyelemhiányos hiperaktivitás zavar

Jelentkezhet figyelem és/vagy aktivitászavarral, ezek közül a túlmozgás (hiperaktivitás) a leggyakoribb. Társulhat hozzá impulzivitás is. A hiperaktivitás átlag alatti, átlagos és átlagot meghaladó értelmesség mellett is előfordulhat. A tanulási teljesítményt és a viselkedésszervezést jelentős mértékben befolyásolja, támogatás hiányában romló tendenciát mutató idegrendszeri fejlődési zavar. A mindennapi nevelési, tanulási-tanítási helyzetekben gyakran jelentkezik szétszórtság, feledékenység. A tanuló figyelme könnyen elterelődik. Legnehezebb az egymást követő utasítások megjegyzése, a feladatok megfelelő sorrendjének kialakítása. Gyakori probléma a saját holmik elhagyása, mások félbeszakítása, mérlegelés nélküli, néhol inadekvátnak vagy erőszakosnak tűnő beszéd és cselekvés. Nehéz az önszabályozás és önirányítás, a célorientált cselekvés tervezése, kivitelezése, az érzelmek szabályozása. Mindezek gyakran alulteljesítést eredményeznek az iskolai haladásban is.

1.3 Magatartásszabályozási zavar

Ezen összefoglaló név alatt tartjuk számon az impulzuskontroll zavart, melyre jellemző a személyre és/vagy tárgyakra, tulajdonra irányuló agresszív, destruktív szóbeli és

viselkedéses kitörések jelenléte. A diszruptív (irritált, vitatkozó, bomlasztó viselkedést, és a diszszociális (normasértő, agresszív, megbotránkoztató) viselkedészavarokat.

A magatartásszabályozás zavarával együtt járó problémák súlyosan és tartósan megnehezítik a tanulási helyzetekben való aktív és produktív részvételt, ezáltal jelentős tanulási hátránnyal járnak. Kihatással vannak a társas viselkedésre, interperszonális kapcsolatokra, kommunikációra, a normakövetésre és szabályok betartására.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy az iskolai oktatás, a pedagógiai, gyógypedagógiai ellátás, valamint az egészségügyi habilitáció és rehabilitáció a tanulási- vagy figyelem-, és magatartásszabályozási zavar jellegétől, súlyosságától, a társuló zavarok meglététől, a háttérben lévő sajátos képességmintázat fejlődési lehetőségeitől, mértékétől, dinamikájától függ. A tanulás-tanítás folyamatában kiemelt jelentőségű, hogy számukra a tananyagot képességekhez mért adaptációval és idői ütemezéssel biztosítsuk. Igyekezzünk megtalálni a számukra legmegfelelőbb tanulásmódszertani elemeket, változatos tanulásszervezési módokkal éljünk. Különösen előnyös az aktív tanulási helyzetet és gyakorlati megvalósítást biztosító projekt munka alkalmazása. A társas beilleszkedés, a szociális kompetenciák fejlődésének támogatása minden diagnosztikus csoportban kiemelt feladat. Az alsóbb évfolyamokon szintén kiemelt feladat minden diagonsztikus kép szempontjából az olvasást, írást, számolást megalapozó bázisfunkciók, ezen belül is a nyelvi képességek fejlesztése. Segítséget jelent az érthető és követhető idői és téri struktúra, és az átlátható és érthető szabályok kialakítása.

A tanulás támogatása során ügyelünk arra, hogy a tanulók kellő önmegismeréshez, önértékeléshez, és az ezen alapuló önbizalomhoz jussanak. A tanulás iránti motivációt megteremteni és fenntartani szükséges a teljes képzési idő folyamán. A feladatok megoldásához hosszabb idősávot, megfelelő kereteket biztosítunk, a tartalmat az egyéni képességstruktúrához és teherbíráshoz igazítjuk, melyek által elkerüljük a felesleges feszültségnövekedést.

Az olvasászavaroknál fontos cél az olvasás iránti motiváció kialakítása és az olvasóvá nevelés, valamint a képességstruktúrának megfelelő kompenzációs stratégiák és tanulási technikák kialakítása. Ezek mellett a nyelvi készségek folyamatos fejlesztésére törekszünk. Az idegen nyelvben a szóbeliség hangsúlyozása, és az írásbeliséghez kapcsolódó feladatok gondos megválasztása szükséges.

A helyesírás zavara esetén kiemelt és hosszan elhúzódó fejlesztési feladat az evidencia alapú helyesírás kialakítása, a gördülékeny íráskészség elérése. Ezek mellett az önellenőrzés legmegfelelőbb stratégiáinak kialakítása, ennek segítése érdekében az infokommunikációs technikák tanítása szükséges. Szintén jóval hosszabb időt és következetes kis lépésekben való gyakorlást igényel a helyesírási szabályok és kivételek alkalmazásának bevésése.

Diszgráfia esetén kiemelt feladat az íráskészség lassabb ütemű, sok változatos gyakorlással történő kialakítása, az eszközhasználat lassú és következetes gyakorlása. Az önálló jegyzetelés képességstruktúrához igazodó legjobb módjának kialakítását keressük.

Számolászavar esetén kiemelten fontos a számolás iránti motiváció, igény felkeltése, fenntartása, a matematikai-nyelvi relációk kialakítása, gyakorlása. Minden fogalom kialakítása előtt a tárgyakkal való manipulálás, a heurisztikus ráismerés támogatására törekszünk. Az egyéni képességekhez alakított technikák kialakulását segítjük. A matematikai gondolkodás (divergens és konvergens) és probléma megoldó gondolkodás fejlesztése is fontos feladat. Csakúgy, mint a sorozatalkotás és a szeriális képességek fejlesztése.

Figyelemhiányos/hiperaktivitás zavar esetén a figyelem- és viselkedésszabályozás egyensúlyának megteremtése a legfontosabb feladat. Igyekezzünk a figyelem tartósságát biztosító környezeti feltételek megteremtésére. Módot adunk a túlzott viselkedéses aktivitás veszélytelen és nem zavaró levezetésére. Segítjük az önszervezési képesség, az önkontroll fejlődését. A szociális készségek fejlesztésével segítjük elő a beilleszkedést. A tanulás idői és téri struktúráját a figyelmi állapotnak megfelelően alakítjuk.

Magatartásszabályozási zavar esetén kiemelt feladat a közösségi szabályokhoz alkalmazkodó, szervezett viselkedés kialakítása, a szélsőséges megnyilvánulások leépítése, az önkontroll, az érzelmi egyensúly megteremtése. Legfontosabb az önszabályozás fejlődésének támogatása, a kihívást jelentő viselkedési helyzetek csökkentése és az adaptív viselkedés, szabálykövetés kialakulásának támogatása. Fontos még a társas készségek (pl. érzelemfelismerés, kommunikáció, problémamegoldási és megküzdési képesség) fejlesztése által a társas kapcsolatok létrejöttének elősegítése

2. A beszédfogyatékos tanuló

A törvényi szabályozás dokumentumaiban szereplő beszédfogyatékosság sajátos nevelési igény elnevezés az érintett populációba tartozó gyermekek körének csak egy részét nevezi meg explicit módon. A jelenlegi elnevezés a beszédzavart hangsúlyozza, miközben a szintén e kategóriába tartozó nyelvi zavarok a társadalmi részvétel szempontjából általában nagyobb hátrányt jelentenek, ezért zömmel ilyen tanulók megjelenését látjuk iskolánkban. A beszédfejlődési zavarral küzdő tanulók között találunk

- hangképzési zavart mutató
- rezonancia zavart mutató, pl. ajak- és/vagy szájpadhasadékos rendellenességgel küzdő,
- a beszédfolyamatosság zavarát mutató,
- súlyos vagy halmozott beszédhanghibákat mutató,
- beszédmozgászavarokat mutató ***diákokat egyaránt.***

Zavaruk jelentkezhet a beszédfolyamat egyik vagy egyszerre több dimenziójában is. Az iskolában főképp szóbeli teljesítményeiket befolyásolja jelentősen beszédfejlődési vagy szerzett beszédbeli akadályozottságuk. Emellett hangzó beszédük érthetősége a motoros tervezés, szervezés vagy a fonológiai észlelés zavara miatt jelentősen nehezített lehet az olvasástanulás, de főképp a hangos olvasás során.

A nyelvfejlődési zavar esetében a nyelvelsajátítás folyamata már a koragyermekkorban jelentős időbeli és strukturális eltérést mutat. Ennek következtében a nyelvi kifejezés atipikus volta mindig, míg a nyelvi észlelés, értés zavara csak az esetek egy részében jellemző. Az eltérő fejlődés tartósan megmarad és a nyelvi hierarchia bármely szintjén megjelenhet: a fonológiai-fonetikai fejlődés, a szókincs, a grammatika és a pragmatika szintjén is. Leginkább jellemző a receptív/expresszív szókincs alacsony volta, eltérő szerkezete, a kontextusnak nem megfelelő szóelőhívás, a mondatalkotás alacsony szintje, a mondatok komplexitásának elmaradása az életkorban elvárttól, valamint a diszgrammatikus (nyelvtanilag nem helyes) beszéd még az alsó tagozat végén is. Mindezeket a jelentésfeldolgozásban és a nyelvhasználatban mutatkozó nehézségek kísérik. Pl. nehezen fejezik ki és értik meg a szövegek rejtett, átvitt tartalmait, pl. nagy nehézséget okoz a képes beszéd, a metaforák vagy a közmondások megértése. A nyelvi zavar a beszélt és az írott nyelvben egyaránt megmutatkozik, az óvodáskori nyelvfejlődési zavarra minden esetben verbális tanulási zavar és írott nyelvi zavar épül. A nyelvfejlődési zavar jelentős és életre szóló kommunikációs

hátrányt jelent akkor is, ha az egyén intelligenciája átlag feletti, hiszen nehezen tudja gondolatait kifejezni, megértetni társaival. Mintegy nem tudja nyelvileg, beszédre váltani gondolatait. Főként ebből adódik a nyelvfejlődési zavarral küzdők visszahúzódása, szociális kapcsolatainak beszűkülése, súlyosabb esetben, alacsony önértékeléssel párosulva akár beilleszkedési vagy pszichés fejlődési zavar is kialakulhat.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy a tanulási folyamatokat és a feladatok teljesítését megnehezíti a diák beszédzavara. Igyekezzünk az ebbéli szorongását, félelmét a lehető legkisebbre csökkenteni, a szóbeli feleleteket írásbeli vagy modalitásban, pl. rajzban kifejezhető megoldásokkal kiváltani. Ugyanolyan fontos, hogy védett, elfogadó környezetet teremtsünk az osztályban számára. Ilyen légkörben egyre nagyobb bátorságot merít a szükséges megszólalásokhoz. A tanulási teljesítmény eltérése nyelvfejlődési zavarok esetén nem csak a magyar nyelv és irodalom tantárgyban jelentkezhet, hanem minden olyan tárgyban, ahol verbális tanulási folyamatok dominálnak az ismeretszerzésben (pl. történelem, földrajz, biológia). A társuló zavarok nélkül jelentkező nyelvi zavarral küzdő diákok általában más – nem nyelvi – szimbólumrendszerekben jól eligazodnak, ezért pl. matematikai képességeik vagy képi-vizuális feldolgozásuk általában megfelelő, akár kiváló is lehet. Azonban a matematikai fogalmak megtanulásában és adekvát használatában szintén hátrányt jelent a nyelvi zavar.

A tanulás támogatása során szükséges figyelembe venni, hogy a nyelvfejlődési zavarok és a verbális diszpraxia (beszédmozgászavar) esetében az írott nyelv szokásosnál lassabb ütemű, kis lépésekben történő, időben is elnyújtott kialakítására van szükség, annak érdekében, hogy az írott nyelvi szimbólumok elsajátításához vezető kettős elvonatkoztatási utat (elvonatkoztatni a beszélő személyétől és a beszéd vokális elemeitől) a beszéd-/nyelvfejlődés zavarával küzdő diák is képes legyen követni.

Az életkornak megfelelően szükséges a tanuló önmagáról való tudásának, önismeretének folyamatos fejlesztése. Az erősségek és gyengeségek tudatos felismerésével, az ő aktív közreműködésével alakítjuk ki a számára legmegfelelőbb megküzdési stratégiákat, a későbbi önálló tanuláshoz vezető úton. Változatos, az egyes tantárgyak nyelvi sajátosságaihoz igazodó tanulási, tananyag-feldolgozási stratégiák kialakítására, folyamatos fejlesztésére van szükség. A tananyag-feldolgozásban és a számonkérésben előnyben részesítjük a nem nyelvi megoldási módokat. Pl. a különböző művészeti ágak segítségével mozgásos, dramatikus, rajzos vagy más képi feldolgozást, digitális alkalmazásokat használhatunk, ahol a beszéd/nyelvi zavart mutató tanuló is a többiekhez hasonló, netán kiemelkedő képességeket mutat.

A nyelvi zavart mutató tanulók számára szükséges a szóbeli és írásbeli instrukciók, feladatok nyelvi egyszerűsítése. Pontos, egyszerű és konkrét instrukciókra van szükség. Főként az alárendelő összetett mondatokat és a közbevetett tagmondatokat alakítjuk át. Ebben támaszkodjon az osztálytanító a logopédus véleményére. Az órai feladatadásban (nem csak az anyanyelv és irodalom, de a számolás vagy más közismereti tárgyak esetében is) meg kell győződnünk róla, hogy a tanuló helyesen értette-e a feladatot. Csak így biztosítható, hogy szaktárgyi tudásáról, kompetenciáiról reális képet kapjunk, melyet nem fed el a nem kielégítő olvasási, szövegértési képesség.

A fejlesztésben a nyelvi képességek (fonológiai tudatosság fejlesztése, szókincs aktivizálás és bővítés, grammatikai készségek fejlesztése, nyelvhasználat alakítása), az írott nyelvi képességek (olvasástechnika, szövegértési és szövegalkotási képesség egyaránt) és 5. osztálytól az adaptálható tanulási technikák tanítása (pl. pókhálóábra, idővonal, gondolattérkép készítése) egyenlő hangsúlyt kap. Ügyelni kell az irodalmi művek feldolgozásában is az alternatív megoldások alkalmazására, pl. átiratok, hangos könyv és szöveg együtt történő követésére. A gördülékeny

jegyzetelés miatt célszerű, hogy a nyelvi zavarral vagy diszpraxiával küzdő tanulók online programok, vagy gépírás tanár közreműködésével 7-8. osztályban megtanulják a folyamatos (tízujjas) gépelést.

3. Autizmus spektrumzavart mutató tanuló

Az autizmus spektrumzavarok lényege a társas viselkedés, a kommunikációs és a rugalmas viselkedésszervezés minőségi károsodása, amely jellegzetes viselkedési tünetekben nyilvánul meg. Az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóra legjellemzőbb a kölcsönösséget igénylő társas viselkedési készségek területén tapasztalható gondolkodási képesség sajátos hiányossága, a beszéd szintjéhez képest károsodott kölcsönös kommunikáció, a rugalmas viselkedésszervezés és kivitelezés képességének minőségi sérülése és az egyenetlen képességprofil. Autizmus spektrumzavar minden értelmi szinten előfordul, ami azt jelenti, hogy jelen lehet átlagos vagy átlag feletti intelligencia mellett épp úgy, mint intellektuális képességzavarral (értelmi fogyatékossággal) együtt járva. A fejlődési zavar átlagos, vagy átlag feletti intelligencia esetében is jelentősen befolyásolja, áthatja a gyermeki fejlődést, megváltoztatja a megismerés folyamatát és a társas viselkedés fejlődését, ezért sérülés-specifikus fejlesztésre minden érintett tanulónak szüksége van. Autizmusban a beszédfejlődés gyakran megkésik, súlyos esetekben nem alakul ki beszélt nyelv. A központi probléma azonban nem a nyelv hiánya, vagy megkésett fejlődése, hanem a funkcionális, kölcsönös kommunikáció sérülése. Az alapvető problémák közé tartozhat a nyelvhasználat színvonalától függetlenül, hogy hiányozhat a kommunikáció és a beszéd azon céljának és erejének megértése, hogy mások érzéseit, gondolatait, tetteit kommunikáció útján befolyásolni lehet.

Az autizmus spektrumzavarok gyakran társulnak egyéb problémákkal, amelyek a fejlesztési szükségleteket jelentősen befolyásolhatják, például intellektuális képességzavar (értelmi fogyatékosság), beszéd-, érzékszervi, mozgás- vagy egyéb fogyatékosság, aktivitási- és impulzuskontroll zavarok, epilepszia, alvási és étkezési nehézségek, zavarok, szorongás vagy depresszió, olyan viselkedésproblémák mint agresszió, önbántalmazás, súlyos passzivitás.

A sérülésspecifikus fejlesztés módszertanát illetően a tanuló autizmusa az elsődlegesen meghatározó tényező, mindig az egyéni szükségletek szerint kell a járulékos zavar speciális szempontjait és az autizmus-specifikus pedagógiai módszereket összehangolni.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervezőmunka során szükséges figyelembe venni, hogy az autizmus spektrumzavarral küzdő tanulóknak különböző súlyosságú nehézségei vannak a másik személy szándékának, érzéseinek, gondolatainak, szempontjainak megértésében, vagy az önmagára vonatkoztatásban. Nehézséget jelent és direkt tanítást igényel a szociális megerősítés, szociális kapcsolatok értékének felismerése, az ezzel kapcsolatos öröm megélésének, illetve a belső motiváltságnak a tudatosítása is. Többnyire látszólag nagyon kevés vagy szokatlan dolog okoz számukra örömöt. Autizmus spektrumzavar esetén jellemző a beszéd korlátozott megértése, még látszólag jó beszédprodukció mellett is, amelyet nehezítenek a beszéd érzelmi, társas viselkedési sajátosságai, mint pl. a hanghordozás, illetve jellemző még a beszéd vagy más kommunikációs eszköz spontán, funkcionális, rugalmas alkalmazásának sérülése. A szóbeli kérések, közlések félreértése gyakori, különösen a többértelmű, elvont kifejezések, többrészes utasítások esetén. Emellett gyakran egyenetlen a tanuló képességprofilja, a szigetszerű ismeretek, képességek és az önellátás vagy a mechanikus és a személyes memória között szakadékszerű különbség lehet. A változásokkal, újdonsággal kapcsolatos ellenállás, szorongás gyakori. Az érzékszervi ingerfeldolgozás zavarai is előfordulnak, túlérzékenységre és/vagy fokozott ingerkeresésre utaló viselkedések (hallás, látás, fájdalom stb.) formájában. Az utánzási képesség kialakítása is direkt tanítást igényelhet. Nehézséget jelenthet az ok-okozati összefüggések felismerése, a lényegkiemelés, problémamegoldó gondolkodás, az általánosítás, a tanultak új helyzetben való alkalmazása.

A tanulás támogatása során építhetünk arra, hogy a vizuális információ általában jól értelmezhető az autizmus spektrumzavarral küzdő tanuló számára. Ellenállásukat, szorongásukat mérsékelheti a kiszámítható ritmus, a már tanult rutinokhoz, megismert szabályokhoz való jó alkalmazkodási képesség. Jó mechanikus memóriájuk, egyes, nem szociális tartalmú tantárgyi területeken – pl. szó szerinti tanulás, nem szöveges számtan, földrajz, zene – viszonylag jók a képességeik. Megfelelő – kiegyensúlyozott, harmonikus, túlzottan erős ingerekkel nem elárasztó – környezetben, érdeklődésüknek megfelelő témáknál kiemelkedő koncentrációval, kitartással képesek dolgozni.

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók fejlesztésének legáltalánosabb távlati célja az egyéni képességek, fejlettség szintjén elérhető legjobb felnőttkori életminőség, szociális adaptáció és önállóság feltételeinek megteremtése: ennek alapja a szociális, a kommunikációs, a gondolkodási készségek és a viselkedésszervezés speciális módszerekkel történő kompenzálása és a meglévő készségek fejlesztése. A hiányzó szociális készségek kompenzálása különös jelentőségű a tanulási, szociális és munkahelyzetekbe való beilleszkedés és viselkedés elsajátításához. A jellegzetes gondolkodási nehézségek, rugalmatlanság miatt – a továbblépés előtt – külön kiemelt fejlesztési feladat az elsajátított ismeretek alkalmazásának, általánosításának tanítása, az ismeretek folyamatos használata a fenntartás biztosítására, valamint a változatos, probléma-megoldási módszerek tanítása. A tanuló sérülés-specifikus támogatása (pl. egyénre szabott motivációs rendszer, vizuális környezeti támpontok, szenzoros védelem) a habilitációs-rehabilitációs órákon és az iskolai élet minden színterén megvalósul, hiszen a szociális interakciók, a kommunikáció értést és használatot kívánó helyzetek átszövik az egész iskolai életet. A családdal való együttműködés, a módszerek otthoni és intézményi alkalmazása közti folyamatosság biztosítása, a tanultak általánosításának elősegítése és a család tehermentesítése szempontjából különös figyelmet igényel.

Speciális módszerek az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók fejlesztésében

Protetikus környezet és eszköztár kialakítása – strukturált környezet biztosítása az időbeli és téri tájékozódás segítéséhez, vizuális információhordozók és augmentatív kommunikációt segítő eszközrendszer kialakítása. A strukturált környezet kialakítása bejósolhatóbbá, kiszámíthatóbbá, érthetőbbé és ezzel érzelmileg biztonságosabbá teszi a környező világot. A struktúra és a vizuális környezeti támpontok (pl. napirendek, vizuális időjelzők, folyamatokat megjelenítő vizuális algoritmusok) segítik az autizmussal élő tanulók önállóságát, csökkenti kiszolgáltatottságukat, a változásokkal szembeni ellenállást és szorongást.

A szociális fogyatékossággal összefüggő tanítási nehézség miatt keresni kell az információ átadására a tanuló megértési szintjének megfelelő és szociális vonatkozásoktól leginkább független módszereket és eszközöket is, ugyanakkor a tanítási helyzetek szociális vonatkozásainak elfogadása, illetve megértése fontos tanítási cél, például a csoportos, illetve frontális tanítási helyzetben való tanulás. A fejlesztésben, tanításban és a viselkedésproblémák kezelésében szükséges lehet a kognitív-viselkedésterápia módszereinek alkalmazása.

Az autizmus spektrum zavarral küzdő tanulók és a kerettanterv

A jó értelmi és nyelvi képességekkel rendelkező tanulók esetében az egyes tantárgyakban meghatározott tartalmak jelentős részét a Waldorf- kerettantervben meghatározott életkorban és mértékben képesek elsajátítani a speciális tanulássegítő eszközök alkalmazásával. Ezekben az esetekben egyéni fejlesztési terv alapján a szociális-kommunikációs és speciális kognitív készségek párhuzamos fejlesztése szükséges. Intellektuális érintettség esetén a Waldorf-kerettantervben rögzített tartalmakat és követelményeket módosítani szükséges az intellektuális képességzavar súlyosságának és a tanuló egyéni szükségleteinek és képességeinek megfelelően, ahogyan ezt az intellektuális képességzavarra vonatkozó tantervi modulban részletesen tárgyaljuk.

4. A mozgásszervi fogyatékos tanuló

A mozgásszervi fogyatékosság (továbbiakban mozgáskorlátozottság) pedagógiai szempontú meghatározásai nem a sérülés medikális, hanem inkább funkcionális következményeire fókuszálnak. Összefüggésbe állíthatók a társadalmi részvétel korlátozottságának megszüntetésére irányuló folyamatokkal; a cél a hátránykompenzálás, a funkcióképesség kialakítása, a tevékenység akadályozottságának csökkentése, megszüntetése és a funkcionális felmérést követően az egyéni sérülés és akadályozottság mértéke szerinti támogatás. Mozgáskorlátozottság esetén a mozgásszervrendszer veleszületett vagy szerzett károsodása a szervezet funkcionális képességeit, a tanuló aktivitását maradandóan akadályozza; a tanuló részére hátrányos helyzetet, korlátozott életvitelt okozhat. Gyógypedagógiai értelemben azokat a személyeket tartjuk mozgáskorlátozottaknak, akiknél a mozgásszervrendszer (tartó-: csont-, ízületrendszer és/vagy mozgató-: izom-, idegrendszer) veleszületett vagy szerzett károsodása és/vagy funkciózavara következtében olyan jelentős és maradandó mozgásos akadályozottság áll fenn, amelynek következtében megváltozik a mozgásos tapasztalatszerzés, és a szocializáció csak nehezített körülmények között lehetséges. A mozgáskorlátozott tanulók osztályozására még nem jött létre egységes és teljes rendszer. A mozgásszervi károsodás orvosi szempontú rendszerezése, a keletkezés ideje, a kóreredet, a klinikai képet meghatározó fő tünet jellege és súlyossága szerinti differenciálás egyféle rendszerezési lehetőség. A pedagógiai és gyógypedagógiai szempontú csoportosítás a fentieken túl figyelembe veszi az életkort, az életkornak megfelelő tevékenykedés–cselekvőképesség csökkenésének mértékét, a meglévő motoros és kognitív képességek szintjét, továbbá a kommunikációt. Ennek megfelelően a gyógypedagógiai teendők irányultsága alapján öt, viszonylag homogén kategória különíthető el (ezek további alkategóriákra oszthatóak):

(i) Végtagredukciós fejlődési rendellenességek vagy szerzett végtaghiányok: (minden veleszületett vagy szerzett, teljes végtagra vagy végtagrészre vonatkozó hiány vagy többlet); (ii) Petyhüdt bénulást okozó kórformák, melyek lehetnek progrediáló kórképek, különböző (izom, gerincvelő) eredetű izombetegségek, és nem progrediáló kórképek, pl. különböző etiológiájú gerincvelő sérülések vagy perifériás idegbénulások utáni állapot;

(iii) Korai agykárosodás következtében kialakult mozgás-rendellenességek, pl. a cerebrális parézis (CP) különböző megnyilvánulási formái:

(iv) Spasztikus (fokozott izomtónus féloldali, alsó vagy felső végtagi, négy oldali izomtónus tünetekkel),

(v) Diszkinetikus (akaratlan túlmozgásokat mutató tünetekkel, ilyenek az atetózis (a törzs és a végtagok koordinációs zavara) vagy disztónia (folyamatosan változó izomtónus);

(vi) Kisagyi tünetcsoport az ataxia (koordinációs és egyensúlyzavar);

(vii) Kevert formák is előfordulhatnak;

(viii) Ortopédiai és egyéb kórformák: pl. veleszületett ízületi merevség, mely az izmok gyengeségével jár, vagy a csontok rendellenes törékenységével járó betegség;

(ix) Súlyos-halmozott sérülés: jelen felosztásban a vezető tünet a mozgáskorlátozottság, mely mellé egyéb/más fogyatékosság (látás-, hallássérülés, beszédfogyatékosság vagy intellektuális képességzavar stb.) társulhat.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy a megismerés az aktív, önindított mozgástevékenységen és a vele szorosan együttműködő észlelésen alapul, és ez a felfedező tevékenység a gondolkodási struktúrák

kialakulásának előfeltétele. Ezért a mozgáskorlátozott diákoknál átalakul a külvilágból való információfelvétel módja. A mozgás összetevőinek (térbeliség, időbeliség, dinamika, koordináció, impulzus) egyedi vagy halmozott sérülése esetén akadályozott lesz a cselekvéses ismeretszerzés. Mindez megzavarhatja a mozgáskorlátozott tanuló környezetre való ráhatását, illetve nehezítheti a külvilágban lévő ok-okozati összefüggések megértését. Megváltozhatnak a környezethez való alkalmazkodás és aktív ráhatás lehetőségei és formái. Nehezített a környezet állandóan változó feltételeihez való alkalmazkodás. Az érzékelés és az észlelés biztosítja a valóság közvetlen megismerését. A beszűkült mozgásképesség megakadályozhatja a differenciált észlelési teljesítmények felépítését, szerkezetét. A mozgáskorlátozott kisgyermekeknek a különböző érzékleti modalitások integrációjában is kevesebb tapasztalatszerzésre van lehetősége, ezáltal átfogóan érintett lehet a percepció teljes spektruma. A korai agykárosodás utáni mozgás-rendellenességek esetén számolhatunk a propriocepció (belső érzékelés) zavarával, melynek következtében akadályozott a saját testen való tájékozódás, később a tér észlelése, a téri tájékozódás. A testrészek és a testhelyzet hibátlan észlelése és fogalmi ismerete nélkül akadályoztatott a cselekvéstervezés és -irányítás. Hiánya másodlagos feldolgozási problémákhoz vezethet. Az akadályozott helyváltoztatás és korlátozott kézhasználat miatt a taktilis érzékelés zavart lehet, emiatt a mozgáskorlátozott kisgyermek jóval kevesebb tapasztalatot szerez. Nehezítetté válhat minden olyan tevékenység, amihez a tárgyak tulajdonságait vesszük alapul (összehasonlítás, válogatás, relációk, sorba rendezés, mérés stb.).

A fej térben elfoglalt stabil helyzete alapfeltétele az egyes érzékszervek megfelelő ingerbefogadó képességének, az ingerek téri helyzet szerinti érzékelésének, a vizuális vagy auditív ingerekre való figyelemösszpontosításnak. Ha a fej nem tudja elfoglalni a térben biztos, ugyanakkor plasztikus helyzetét, akkor az egyes érzékleti modalitásokból származó ingerekre való összpontosítás, és ezek feldolgozása, térben, időben való rendezése is zavarttá válik. Főként cerebrális parézissel diagnosztizált tanulók esetében a fejkontroll hiánya, a kóros együttmozgások (szinergizmusok), a kóros reflextevékenység, vagy szemtekerezgés, kancsalság miatt konkrét látási és hallási fogyatékosság nélkül is befolyásolhatják a fixálást, az alakállandóságot, az alak-háttér észlelést, a differenciálást, a szerialitást. Mindezek pedig nehezítik a vizuo-motoros és az akusztiko-motoros teljesítményt, súlyos esetekben beszédészlelési, beszédmegértési, avagy beszédszervezési, -kivitelezési problémákat eredményezhetnek. A mnesztikus funkciók terén nehézség lehet a tartós figyelem kialakítása, fenntartása, a munkamemória hatékony működése, illetve a hosszútávú memóriába való bevésés. Ezek összességében és külön-külön is különböző mértékben befolyásolják a verbális és nonverbális kommunikációt és az írás és az olvasás elsajátítás folyamatát.

Emellett egészségügyi, emocionális és szociális nehézségekkel is találkozhatunk. Jellemző lehet a fizikai és a szellemi teljesítőképesség fáradékonysága, a diszkomfortérzés megélése, a motiváció ingadozása, esetleg viselkedészavarok, önértékelési zavarok jelenhetnek meg. Eltérő lehet a tanulók egészségi állapota, előfordulnak belgyógyászati problémák, szükséges lehet a napi gyógyszerelés, valamint egyes diagnózisok esetében a légzés nehezítettségével is számolnunk kell, illetve megváltozhat az egészségügyi és mozgásállapot a műtéteket követően is. A nevelési feladatok között minden életkorban kiemelt szerepe van az önállóságra nevelésnek. A pedagógiai feladatok meghatározásakor figyelembe kell venni, hogy a mozgásszervi károsodások megjelenési formája széles spektrumú; a legenyhébb mozgásbeli eltérésektől a súlyos mozgásállapotig és a teljes kiszolgáltatottságig terjed. Ezért a sérülés és akadályozottság mértékének megfelelő támogatás, pedagógiai fejlesztő folyamat során a tanulási területek tartalmi és időbeli eltéréseinek megfogalmazásakor nagyfokú differenciálás, adaptálás és alkalmazkodás szükséges, igazodva az adott tanuló támogatási szükségleteinek mértékéhez.

A tanulás támogatása során alapelv, hogy a mozgáskorlátozott tanulók sérülésspecifikus pedagógiai fejlesztő folyamata komplex, magában foglalja a nevelést, oktatást, mozgásfejlesztést, a kommunikáció fejlesztését, az eszközös megsegítést, az egészségügyi szükségletek ellátását és a gondozási feladatokat, valamint a személyiségfejlesztés együttes, egymást erősítő és kiegészítő alkalmazásait. Biztosítani kell számára is – ahogyan a Waldorf-pedagógia alapelveiben is tükröződik – az aktív tanulás lehetőségeit, mely minden esetben heurisztikus szemléletű, tehát problémacentrikus és motiváló számára. Az ilyen tanulási folyamat jelentősen hozzájárulhat ahhoz, hogy a mozgáskorlátozott diák önállóan is képes legyen felismerni az összefüggéseket és a kölcsönhatásokat, ezáltal fejlődik problémamegoldó gondolkodása, és alkalmazásképes tudást szerezhet. Az ilyen tanulási folyamathoz jól illeszkedik kooperatív tanulás, projektmunka. A humanista értékrend prioritásának elve alapján fontos a tanulók megtanítása önmaguk és társaik elfogadására, megismerésére, megértésére.

– Az önállóságra nevelés elvét mindig szem előtt tartva, az iskolában – a mozgáskorlátozott tanulók életkorának és mozgásállapotának megfelelően – biztosítani kell pszichés, egészségügyi és fizikai szempontból a biztonságot és állandóságot, olyan szeretetteljes és motiváló légkör kialakításával, amely magában foglalja az akadálymentes, biztonságos, egészségügyi szempontból is megfelelő fizikai környezetet. A személyre szabott segédeszközöket és segítő technológiákat, az oktatáshoz szükséges speciális eszközöket (pl. megfelelő méretű dönthető asztallap, állítható magasságú biztonságos szék, írást-olvasást, kommunikációt támogató eszközök, adaptált matematikai eszközök stb.) valamint az önálló életvitelhez, mindennapos tevékenységekhez szükséges segítő technológiákat alkalmazni szükséges a tanulási-tanítási folyamat során, valamint azok használatát a mozgáskorlátozott diáknak megtanítani. Szükség szerint, indokolt esetben – amennyiben a mozgásos akadályozottság a tevékeny és eredményes részvételt súlyosan akadályozza – személyi segítő jelenlétét is biztosítani kell.

Az egyéni sérülés és akadályozottság mértéke szerinti pedagógiai fejlesztő folyamat olyan felkészülést, sajátos módszertani tudást kíván a pedagógusoktól, a gyógypedagógustól és a pedagógiai munkát segítő személyektől, amely biztosíthatja a komplex, minden sérült funkciót korrigáló-kompenzáló hatásokat, és lehetővé teszi a tanulók eredményes fejlődését. Mindez az együttnevelésben részt vevő szereplők hatékony együttműködésével valósulhat meg. Kiemelt szerepe van az inklúziót megvalósító iskolában tanító pedagógusok és a szomatopedagógus közösen tervezett tanulási-tanítási programjának, a közös tanításnak, valamint az e tevékenységet követő közös értékelésnek.

5. A látási fogyatékos tanuló

A látássérülés olyan állapot, mely a látószerv (a szem, a látóideg és/vagy a látásért felelős agykérgi/kéreg alatti területek) sérülése következtében alakul ki. Kihat a tanuló megismerő tevékenységére, alkalmazkodóképességére, személyiségének alakulására. Gyógypedagógiai szempontból azok a tanulók látássérültek, akiknek látásteljesítménye az ép láshoz (vízus: 1) viszonyítva két szemmel és korrigáltan (szemüveggel) vízus: 0 – 0,3 közötti és/vagy akinek centrális látótere legfeljebb 20°. Megkülönböztetünk közeli (vízus < 0,02) és távoli látássérülést. Utóbbit négy súlyossági fokban: enyhe, mérsékelt, súlyos és vakság. A nevelési-tanítási folyamat szempontjából három súlyossági fokot különítünk el: (i) vakok azok a tanulók, akiknek látóképessége teljesen hiányzik (vízus: 0); (ii) aliglátók azok a tanulók, akik minimális látással rendelkeznek (vízus: fényérzés – 0,1); (iii) gyengénlátók azok a tanulók, akiknek az életvitelét nagymértékben korlátozza a csökkent látásteljesítmény (vízus: 0,1 – 0,3).

A vak diákok és a látásukat praktikusan kismértékben használó aliglátó tanulók elsősorban a tapintóhalló életmód csatornáin veszik fel a külvilág ingereit. A látásukat praktikusan jól használó aliglátó diákok és a gyengénlátó tanulók a látó-halló (tapintó) csatornákat használják túlnyomó többségben az ismeretszerzésre. így az alkalmazandó irányelvek elkülönülnek a két csoport esetében. A látássérülés egyéni megélése sok különböző tényezőtől függ. Ide tartozik többek között a prevenció és a beavatkozó kezelések hozzáférhetősége, a látási rehabilitáció (ideértve a szemüvegeket, fehér botokat is) elérhetősége, és a megélt akadályozottság a közlekedés, tájékozódás, mindennapi élet, ügyintézés, információkhoz való hozzáférés terén. A nevelési és tanulási-tanítási folyamat szempontjából elsődlegesen a látásélesség és a látási funkciók ismeretére támaszkodhat a pedagógus, de tájékozódnia kell: (i) a látássérülés kórokáról, kialakulásának időpontjáról; (ii) a szemészeti állapot prognózisjavuló vagy romló tendenciájáról; (iii) a pedagógiai látásvizsgálat eredményéről; (iv) a gyermek intellektuális képességeiről; (v) a látássérülés személyiségre gyakorolt hatásairól.

Egyéb fogyatékosság is társulhat a látássérüléshez, pl. mozgás-, hallás-, intellektuális képességzavar vagy autizmus spektrumzavar, esetleg ezek különböző halmozódása. A nevelés-oktatás szervezeti keretének, módszereinek és eszközeinek megválasztását minden esetben a tanuló állapotából fakadó egyéni szükségletek határozzák meg.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy a látás hiánya vagy csökkent volta miatt az ismeretszerzést a külvilág iránti látó beállítódás helyett más – haptikus (bőr- és mozgásérzékelés együttese) és hallási – beállítódás is jellemzi. Fontos minden érzékszervi modalitás feldolgozó folyamatainak– hallás, tapintás, szaglás, ízérzékelés – fejlesztése, valamint a meglévő látás használatának tudatosítása és tanítása.

A látás hiánya, az aliglátás és a gyengénlátás a tanulás mellett nehezítheti a mindennapi élettevékenységeket (a tájékozódás, a közlekedés, az önkiszolgálás stb.) is. A látássérülés jellegéhez kell szabni a protetikus környezetet, hangsúlyosabban egyénre kell szabni a tanulási utakat, nagy szerepe van annak, mennyire rugalmasan kezeli a pedagógus a tanulók sokféleségét, hogyan ad mintát, segíti a látássérült tanuló társas kapcsolatainak kiépülését, megtartását, a metakogníció által az önmaga megismerését. A középtagozattól kezdve a protetikus környezet fontos részét jelentik a megfelelően akadálymentesített IKT-eszközök. Ezek készségszintű használatának elsajátítása az esélyegyenlőség megvalósulásának fontos feltétele.

A látássérült tanulók iskolai fejlesztésének pedagógiai szakaszai megegyeznek a Nemzeti alaptantervben (a továbbiakban: Nat) alkalmazott szakaszolással. A képzési szakaszok tervezésekor – az ép tanulókhoz hasonlóan – a látássérült tanulók nevelési-tanítási folyamatának megtervezésében is figyelembe kell venni a Waldorf-pedagógia alappillérét jelentő életkori sajátosságokat, életkori jellemzőket. Az életkoron belüli eltérő jellemzők miatt a személyiségfejlesztés speciális feladatai látássérültek esetén az alsó tagozaton:

(i) az önállóság iránti igény fejlesztése, elsősorban az önkiszolgálás, a mozgás és tájékozódás terén;

(ii) az érdeklődés felkeltése a környezet, a látható, hallható, tapintható világ megismerése iránt a speciális segédeszközök használatával;

(iii) az érzékszervek használatának tudatosítása;

(iv) az önbizalom, a pozitív énkép alapozása, a látássérülés megértése és elfogadása;

(v) kapcsolatépítés az ép látásúakkal, felkészítés az inkluzív közösségbe való beilleszkedésre;

(vi) az egészségvédő viselkedés szokásainak kialakítása, a higiénés tevékenységek elsajátítása, a szem védelme.

Speciális feladatok a közép és felső tagozaton:

(i) az önállóság további fejlesztése a tanulási és a mindennapi élet tevékenységeiben;

(ii) a látásteljesítménnyel rendelkező tanulók esetében a látás kihasználását maximálisan segítő speciális optikai segédeszközök használata iránti igény kialakítása;

(iii) az érdeklődés irányítása a látóképesség szempontjából reális pályaválasztási területek felé;

(iv) az önfejlesztés igényének kialakítása különösen az ismeretszerzés terén és az egyéni tehetség kibontakoztatásában;

(v) az önbizalom és az önkritika egyensúlyának megteremtése, reális énkép kialakítása;

(vi) az egészségvédő magatartás szokásainak továbbfejlesztése, az egészséges életmód iránti igény kialakítása; kiemelten fontos a rendszeres fizikai aktivitás biztosítása;

(vii) az egyéni igényeknek megfelelő közvetlen környezet tudatos át-, illetve kialakításának ismerete.

A Waldorf-iskolában történő együttnevelés minden esetben egyedi döntésen alapul, ahol az iskolai pedagógiai konferencia és a család közösen állapodnak meg a gyermek felvételében. Az iskolai integráció esetenként előkészítést igényel. Az együttnevelés-során különösen szem ellőtt kell tartani, hogy a látássérült tanuló vegyen részt olyan egyéni fejlesztésekben, amelyekre állapotából fakadóan szüksége van. Ezen minden olyan egyéni felzárkóztató, tehetséggondozó, rehabilitációs és habilitációs célú külön foglalkozást értünk, ami az intézmény rehabilitációs keretéből – az osztálytanító/osztálykísérő, a szaktanárok, a délutános nevelő, a szülő észrevételei és javaslatai alapján – a tanuló órarendjébe illeszthető. Ennek megvalósításához a szakértői javaslat nyújt támpontot, illetve igénybe vehetők a látássérült tanulók speciális iskoláiban létrejött egységes gyógypedagógiai módszertani intézmények által biztosított szolgáltatások. Az ilyen segítő szolgáltatások integrációt támogató tevékenysége kiterjed a látássérült tanulókra, családjukra és pedagógusaikra, az őket befogadó közösségekre, esetenként a látássérült tanulókkal kapcsolatba kerülő egészségügyi, hivatali dolgozókra is. A látássérült tanulók optimális fejlődése érdekében szükséges speciális feltételeket és feladatokat (tantervi kiegészítések, eszköz, segédeszköz, segédletek, differenciálás, az értékelés, minősítés, a követelmény egyénre szabott formái stb.) megjelölni. Különösen jelentős az osztálytanító és a gyógypedagógus szerepe az osztályban tanító pedagógusok tájékoztatásában a tanuló sajátos nevelési igényeiről.

A tanulás támogatása során a megfelelő tanulási környezet fizikai feltételeinek biztosítása alapvető fontosságú. A terem megfelelő pontján helyezzük el az egyszerűen megközelíthető tanulópadot, ahonnan a legjobban hallja a tanári magyarázatot. A tanuló látási funkcióinak megfelelő megvilágítást, és speciális taneszközöket szükséges alkalmazni (rajzolófólia, speciális körző, vonalzó stb.). Az adaptált taneszközök, a megfelelő képernyőolvasó programmal rendelkező IT-eszközök együttesen biztosítják a tanuló megfelelő tanulási lehetőségeit. Szem előtt kell tartani, hogy a táblára írt, a képernyőn megjelenő vizuális információk nem jutnak el automatikusan a tanulóhoz, tehát valakinek – a tanárnak, diáktársnak – érthetően, követhető tempóban diktálni kell az ott láthatókat. A látásfogyatékos gyermek órai jegyzetelése történhet Braille-formában, speciális mechanikus írógép használatával. A tanár engedélyével – és a személyiségjogi szabályok

megtartásával – főként a nagyobbak szívesen használnak diktafont, amiből otthon készítenek írásos jegyzeteket. Sokat lendít a tanulási hatékonyságon, ha a tanár magyarázata közben gondol erre, és esetenként figyelmezteti a tanulót, hogy mikor következik fontos információ. A hangrögzítés alkalmas arra is, hogy a házi feladatot valaki lediktálja, vagy az idegennyelv-óra végén az új szavakat leírási mód szerint rámondja. A számítógépet napi rutinnal használó gyerekek egyre többen jegyzetelnek, dolgoznak órán is az osztályban elhelyezett képernyőolvasó programmal ellátott számítógéppel vagy saját laptoppal, így a tanár a képernyőn folyamatosan nyomon követheti, ellenőrizheti a feladatok megoldását.

Fontos, hogy nem minden program akadálymentes a látássérülés szempontjából. Törekedjen arra az iskola, hogy a speciális szükségleteket is kielégítő szoftverek használatát preferálja.

Tapintásnál csak a két tenyér alatt elférő részletekből adódik össze a valós képzet, így az analízisszintézis technikáira nagyobb hangsúlyt kell fektetni, de a monumentalitás megértése (pl. épületek, hegységek stb.) még így is túl elvont lehet a tanulók számára. A tanulási-tanítási folyamat során megfelelő mennyiségű időt kell biztosítani arra, hogy a látássérült tanuló minden fontos részletet pontosan észlelni tudjon. Jó, ha az érzékeltetés minél több érzékszervi csatornán keresztül történik. Ilyenkor kérdésekkel folyamatosan ellenőrizni kell a valósan megszerzett ismereteket, a felmerülő hiányosságokat pótolni, illetve javítani kell. A látássérült tanulók verbalitása általában kiemelkedő, azonban figyelnünk kell arra, hogy a széles verbális kifejezés mögött valódi tartalmak álljanak. Leghatékonyabb, ha a valós életszituációban való érzékeltetésre törekszünk.

A vak, aliglátó tanulók későbbi társadalmi integrációja már az iskolában elkezdődik, így fontos, hogy a látássérültségük miatt ne maradjanak ki intézményi és osztályszinten szervezett programokból, projektekből, továbbá, hogy részt vegyenek az őket érintő döntési folyamatokban. Teljesítményét a pedagógusnak a Waldorf-iskolában szokásos szöveges értékeléssel (ha szükséges Braille-írás formájában is), reális, egyben támogató visszajelzést adva kell méltányolnia úgy, hogy az erősítse a tanuló önbizalmát is. Az iskola minden dolgozójának felelőssége, hogy a látássérült tanuló ne legyen iskolai zaklatás áldozata, de ő se váljon terhessé tanulótársai, pedagógusai számára. A vak, aliglátó tanuló iránti tisztelet és elfogadás sok esetben tanári segítséggel alakul ki.
A látássérült tanulónak is tisztelnie kell osztálytársai egyéni különbségekből eredő sokféleségét. Csak a megfelelő iskolai légkör, a nyílt kommunikáció képes biztosítani, hogy a vak, aliglátó tanuló képes legyen tanulási problémáját és személyes nehézségeit jelezni.

6. A hallási fogyatékos tanuló

A hallássérülés a hallószerv valamely részének veleszületett vagy szerzett sérülése, illetve fejlődési rendellenessége, következménye az éptől eltérő hallásteljesítmény. A hallássérülés gyűjtőfogalom. Hallássérült személyek a nagyothallók, a siketek és a cochleáris implantátumot (továbbiakban: CI) viselők. A cochleáris implantátum a belső fülbe ültetett hallásjavító eszköz.

A hallássérült tanulónál – a hallás hiánya vagy csökkenése miatt – a szokásostól eltérhet a nyelvi kommunikáció (beszédértés, szövegértő olvasás, szókincs, nyelvi szerkezetek értése és használata, hangzó beszéd stb.) fejlettsége, ennek következtében a megismerő tevékenység és a teljes személyiség fejlődése is megváltozhat. A tanuló nyelvi kommunikációja intenzív fejlesztést igényel, mert ennek szintje nem feltétlenül korrelál életkorával, hallásállapotával. A különböző súlyosságú hallásveszteséggel élő diákok fejlődési sajátosságai, megismerő tevékenysége, tanulási folyamatai egymástól jelentősen eltérőek lehetnek. Ezt tovább árnyalja a hallássérülés felfedezésének és segédeszközzel való ellátásának időpontja, a tanuló környezete és szociokulturális háttere.

A siket tanulónál súlyos fokú hallásveszteség áll fenn (a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 90 dB-nél nagyobb). Ennek következménye a hangzó beszéd spontán kialakulásának képtelensége, elsajátításának súlyos fokú nehezítettsége, valamint a nyelvi kommunikáció általános akadályozottsága.

A nagyothalló tanulónál (enyhe nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 30–45 dB közötti; közepes nagyothallás esetén a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 46–65 dB közötti; súlyos nagyothallásnál a beszédhangok frekvenciatartományában mért hallásveszteség 66–90 dB közötti) a hallás csökkenése akadályozottságot jelenthet a hangzó beszéd elsajátításában és értésében. Ennek mértéke a súlyos kommunikációs zavartól a normál nyelvhasználat megközelítésének szintjéig terjedhet.

A hallásukat műtéti úton helyreállított (pl. cochleáris implantált) hallássérült tanulóknál – az egyik vagy mindkét oldalon végzett hallásjavító műtét után – fizikai értelemben közel ép beszédhallás mérhető. Fejleszthetőségük, fejlődési ütemük döntően függ intelligenciájuktól, illetve az esetleges pszichés fejlődési zavaruktól, valamint attól, hogy a gyermek milyen életkorú volt a műtét elvégzésekor. A nyelvi fejlődés gyorsabb, magasabb szintű elsajátítását a hallásjavító műtét előtti és utáni (gyógy)pedagógiai habilitációs és rehabilitációs, valamint az azzal párhuzamos pedoaudiológiai gondozás és az aktív szülői megsegítés eredményezi. A fejlesztés stratégiájának alapja döntően a beszédhallásra alapozott módszerek alkalmazása. A beszédértés, a hangzó beszéd fejlődése hasonlóságot mutat az ép hallású gyermekek beszédfejlődésével. A fejlesztés eredményes színtere a halló környezetben van szurdopedagógus jelenlétével, ugyanakkor az integrációra csak alapos pedagógiai diagnózis után kerülhet sor. Az érintett tanuló teljesítményét a befogadó intézmény szakmai felkészültsége, nyitottsága, a szülők együttműködő készsége, valamint a gyermek kognitív és pszichés jellemzői és az esetleges beszéd- és nyelvelsajátítási zavar (diszfázia) befolyásolja.

A hallássérültek „diszfázia típusú” társuló tanulási zavara a halmozott fogyatékosság egy speciális változata. Összetett tüneti képe súlyosabb fokú nyelvi és beszédfejlődési akadályozottságban, diszpraxiás és szenzomotoros integrációs zavarra utaló pszichomotoros jellemzőkben nyilvánul meg. A specifikus nyelvi zavar, valamint a kísérő pszichomotoros tünetek változatos formában, sajátos összszetételben jelennek meg a hallási fogyatékosság enyhébb vagy súlyosabb mértéke mellett. A diszfázia (a hallássérüléshez társuló neurogén eredetű nyelvi zavar) korábban nem alkalmazott módszertani eljárásokat és óraszervezési technikákat igényel. Javasolt a speciális módszertani és óraszervezési technikák alkalmazása.

A hangos beszéd kialakulása után hallássérültté vált tanulók személyisége az előző csoportokhoz viszonyítva még sérülékenyebb; nehezen dolgozhatják fel a hallás elvesztésével fellépő állapotváltozást, vagyis: a nehezített kommunikációt, a környezettel való kapcsolatuk beszűkülését. Ebben az esetben fokozott segítséget igényelnek a kompenzációs csatornák kialakításához.

Más esetekben a halmozottan fogyatékos hallássérült (siket, nagyothalló) tanulók hallásveszteségéhez mozgáskorlátozottság, látás-, értelmi fogyatékosság, tanulási vagy a fejlődés más zavarai társulhatnak. A halmozottan fogyatékos hallássérült tanulók nevelhetősége, oktathatósága a fentiek következtében súlyosan nehezített. Javasolt az iskola alapozó szakaszban a fokozott egyéni és kiscsoportos fejlesztés, a gyógypedagógiai asszisztens vagy a kéttanáros modell alkalmazása.

A fejlesztés alapelveinek meghatározásakor és a pedagógiai tervező munka során szükséges figyelembe venni, hogy a hallássérült gyermekek fejlesztése az általános pedagógiai

tevékenységen kívül egészségügyi és pedagógiai célú habilitációs és rehabilitációs foglalkozások, eljárások folyamatában valósul meg. A komplex ellátás a korai fejlesztésre és óvodai nevelésre építkezve, döntően a szurdopedagógiában használatos módszerek alkalmazásával, megfelelő audiológiai ellátással, a jól beállított hallókészülékek és hatékony hangátviteli technikák használatával és/vagy a legkorszerűbb műtéti technika alkalmazásával beépített cochleáris implantátumokkal történik. A felsoroltak együttesen határozzák meg a hallássérült tanuló eredményes nevelhetőségét, oktathatóságát. A rendszeresen végzett mérési, speciális pedagógiai vizsgálati, megfigyelési, tapasztalati eredmények figyelembevétele, valamint az audiológus szakorvossal történő folyamatos kapcsolat elengedhetetlen feltétele az eredményes gyógypedagógiai és egészségügyi habilitációs és rehabilitációs tevékenységnek. A szakszerű pedagógiai munka végzéséhez mindezen ismeretek, valamint elemi technikai tudnivalók (hallókészülék stb. kezelésében tájékozottság) szükségesek a hallássérült diákot nevelő-tanító osztálytanító és szaktanárok számára. A hallássérült gyermekek halló társaikkal való együttnevelése sok formában történhet: egyéni teljes integráció, csoportos teljes integráció, részleges integráció. Az együttnevelés folyamán különösen fontos, hogy a tanuló minden segítséget megkapjon hallássérüléséből, gyengébb nyelvi kommunikációs kompetenciájából, fogalmi gondolkodásából eredő hátrányának és ezzel összefüggő esetleges tanulási nehézségének leküzdéséhez. Figyelembe kell venni a tanulási-tanítási folyamat megtervezésénél és a tanultak számonkérésnél egyaránt, hogy a hallássérült gyermek szókincse és szóbeli és írásbeli nyelvi kifejezőkészsége elmaradást mutathat, ezért ne állítsuk olyan követelmény elé (pl. hosszú memoriter, hangsúlyozó olvasás, versmondás, tollbamondás) melyet sérüléséből kifolyólag nem tud teljesíteni.

A tanulás támogatása során a verbális tanulási helyzetekhez kötött tanórák esetén a tanítónak, szaktanárnak fokozottan figyelemmel kell kísérnie és megfelelő módszerekkel kell segítenie a diák ismeretszerzését, amennyiben az adott tárgy nyelvi fordulatai, szókincse nehezen épül be a hallássérült tanuló tudásába, biztosítani szükséges számára a tantárgyi felzárkóztatást. Az olvasástanulás fokozatos, sok gyakorlást biztosító folyamatában nagy gondot kell fordítani a beszédhangok megkülönböztetésére és ezek betűkkel való összekapcsolására. Emellett az alsó tagozaton fontos az önálló szövegértő olvasás fejlesztése, főképpen a köznapi, a kisdiák autobiografikus emlékeihez köthető szövegek révén, majd később ismeretterjesztő szövegek, a közép és felső tagozaton irodalmi szövegek bevonásával is. Minden tárgyból fontos a konkrét tapasztalatokon alapuló szókincsfejlesztés, különösen az elvont fogalmak, állandó szókapcsolatok, közmondások árnyaltabb megfogalmazási formák felismerésére. Az ismeretek feldolgozása során fokozatosan kell elérnünk, hogy a hallássérült diák mindinkább támaszkodjon a hallás útján megszerezhető információkra. A hallássérült tanulók komplex nyelvi fejlesztésére van szükség, speciális feladatokkal, módszerekkel, a nyelvi kommunikáció mind teljesebb értékű elsajátításának céljából. A fejlesztés tartalmába – az alsóbb évfolyamokon hangsúlyosabban – integrálódhat a közvetlen környezet társadalmi és természetismereti anyaga. A Waldorf-kerettantervben rögzített tananyaghoz képest a helyi tanterv szintjén az adott tanuló nyelvi állapotához, fejlettségi szintjéhez szükséges differenciálni, redukálni, adaptálni és helyettesíteni az irodalmi műveket. Speciális figyelmet kell fordítani minden évfolyamon az egyéni társalgási képességek fejlesztésére, hogy a hallássérült diák napi rendszeres lehetőséget kapjon elsősorban a köznapi témájú verbális kommunikációs helyzetek, a nyelvi szerepváltás, a beszédértés (beszédhallás és szájról olvasás), és a gondolatok önálló, minél érthetőbb megfogalmazásának gyakorlására. Ebben segítik az osztálytanítót a Waldorf-iskola napirendjének állandó szokásai: pl. a beszélgetőkör, a történetmesélés, a drámajáték. Másik kiemelt cél a hallás-ritmus-mozgásnevelés, melynek során közvetlenül a hallássérülés következményeit tantárgyi keretekben, egyénre tervezett fejlesztési programmal lehet kompenzálni. A Waldorf-iskola tárgyai közül különösen megfelel erre a ritmikus rész, az euritmia, a zene és a mozgásos játékóra. Ezek a speciális tevékenységek a beszédhallás,

a hangos beszéd további komponenseinek (beszédhang, beszédritmus, dallam, hangsúly) fejlesztését célozzák.

A NAT 2020 ÉS A WALDORF-KERETTANTERV

1.1 A NAT 2020, az állami kerettantervek és a Waldorf-kerettanterv 2020-as változatának összevetése

„A magyar Waldorf-iskolák kerettanterve" a NAT 2020 és az állami kerettantervek figyelembe vételével az alábbi területeken került átdolgozásra:

1. A NAT 2020 „Fő tantárgyi témaköreinek" megjelenítése a Waldorf-kerettantervben

   A NAT-ban a „Fő tantárgyi témakörök" tagozatonként, tehát 1-4, 5-8, 9-12 évfolyamokra vannak elosztva. A Waldorf-kerettantervben ezek a témakörök a „Tematikai egység/fejlesztési cél", illetve a „Tantárgyi fejlesztési célok" címszavak alatt találhatóak. A felülvizsgálat során a NAT-ban felsorolt fő tantárgyi témakörök megjelentek a Waldorf-kerettanterv megfelelő tagozatán, illetve egyes témakörök a Waldorf-tanterv belső logikája szerint más tagozaton.

2. A NAT 2020 „Tanulási eredményeinek" egyeztetése a Waldorf-kerettantervvel

   A NAT 2020-ban tagozatonként szerepelnek a „Tanulási eredmények", amelyek a Waldorfkerettantervben a „Fejlesztés várt eredményei" alcím alatt találhatóak.

   A vizsgálat elsősorban a NAT 2020 kompetenciákra vonatkozó eredményeire fókuszált, és ezek alapján került módosításra a Waldorf-kerettanterv

   A Waldorf-kerettanterv továbbra is egységes szerkezetként kezeli a „Fejlesztés várt eredményeit", tehát nem tagolja kompetencia/készség- és ismeret/tudás-eredményekre.

3. Az állami kerettantervek „Fogalmainak" egyeztetése a Waldorf-kerettantervvel

   Az állami kerettantervek kétévenkénti leírásában az adott tantárgyhoz tartozó „Fogalmak" a Waldorf-kerettanterv évfolyamonkénti bontásában megjelenő „Kulcsfogalmaival" kerültek összevetésre. Az eljárás során az állami kerettanterv kétéves bontásban szereplő fogalmai a Waldorf-kerettanterv egyes évfolyamaira kerültek besorolásra.

A fentieken kívül a megtörtént a NAT 2020 és a Waldorf-kerettanterv tantárgyainak megfeleltetése (1.2. fejezet).

1.2. A NAT 2020 és a Waldorf-kerettanterv tantárgyi rendszereinek megfeleltetése

A Nat 2020 tantárgyai	A Waldorf-kerettanterv 2020 megfelelő tantárgyai
Magyar nyelv és irodalom	
magyar nyelv és irodalom	magyar nyelv és irodalom
Matematika	
matematika	matematika
Történelem és állampolgári ismeretek	
történelem	történelem
állampolgári ismeretek	társadalmi és állampolgári ismeretek (két választható változat)
hon- és népismeret	a honismeret és földrajz tantárgyban
Etika / hit- és erkölcstan	szabad vallás

Természettudomány és földrajz	
környezetismeret 3-4. o.	a kerettantervben ilyen tárgy nem szerepel; a tárgy témakörei beillesztve a honismeret és földrajz (1-12.o.) és a természetismeret és biológia tantárgyakba; ez utóbbi 1-2. osztályban más tantárgyakban jelenik meg, 3-12. osztályban pedig önálló órakerete van.
természettudomány 5-6. o.	a kerettantervben ilyen tárgy nem szerepel; témakörei a természetismeret és biológia tárgyban jelennek meg részletesebben; egyes témakörök a kémia, fizika, honismeret és földrajz tárgyakban jelennek meg.
kémia	kémia
fizika	fizika
biológia	biológia
földrajz	honismeret és földrajz
Idegen nyelv	
első és második élő idegen nyelv	az angol és német nyelv 1-12. osztályra átalakítva szerepel a tantervben
	a szlovák, spanyol, francia és orosz nyelvek átalakítás nélkül szerepelnek a tantervben
Művészetek	
ének-zene	zene
vizuális kultúra	a kerettanterveben vizuális kultúra összefoglaló név alatt szerepel a festés (1-13. o.) és a rajz-grafika tanterv (1-11.o.), valamint a művészettörténet
dráma és színház	dráma
mozgóképkultúra és médiaismeret	mozgóképkultúra és médiaismeret
Technológia	
technika és tervezés	részletesen a kézimunka tárgyban; az egyéb tárgyakban való megjelenése a kézimunkánál olvasható
digitális kultúra	digitális kultúra
Testnevelés és egészségfejlesztés	
testnevelés	testnevelés
közösségi nevelés (osztályfőnöki)	osztályfőnöki

2.1. A NAT 2020-ban szereplő kiemelt fejlesztési területek – nevelési célok és a Waldorf-kerettanterv viszonya

Az erkölcsi nevelés

A Waldorf-iskola létrehozásának pillanatától működésének mindennapjain át olyan tudatos személyes jelenlétet igényel mind szülői, mind tanári részről, amely már hozzáállásunkat tekintve önmagában példamutató az iskolába járó gyerekeknek. A szülők tudatos döntésük alapján nem csupán anyagi fenntartóivá válnak az intézményeinknek, de napról napra iskolai események közreműködőszervezői, az iskola szellemiségébe bekapcsolódóan tényleges éltetői lesznek gyermekük iskolája életének. A tanárok munkája is kiemelkedő együttműködést igényel: a gyermekek ennek tudatában folytatják tanulmányaikat. Az iskolai életnek minden mozzanata a jelenlétnek ezt a magas minőségét feltételezi: mindez minden fél számára a lehető leggyakorlatibb találkozást hozza az életben ránk váró feladatokkal.

Nemzeti öntudat, hazafias nevelés

A nemzeti öntudatra nevelés gyakorlatában valósul meg a Waldorf-iskolában. Diákjaink számára már az első évfolyamokon a magyar kultúrával áthatott tantervünk biztosít természetes anyanyelvi közeget: a magyar költészet és a magyar zene-, ritmus- és dallamkincs határozzák meg a mindennapjaikat. Kézműves-művészeti tantárgyaink, iskolai ünnepeink révén népi kultúránk hagyományait élhetik meg a tanulók. A felsőbb évfolyamokon nemzeti ünnepeink megemlékezéseinek létrehozásában alkotóan vesznek részt a diákok. A tantervünknek számtalan olyan vetülete van, amely akár a közvetlen lakóhely megismerése által a szülőföld, akár a történelem sokszínűségének felismerése által a hazaszeretet érzését táplálják.

Állampolgárságra, demokráciára nevelés

A Waldorf-iskola működésének feltétele egy önigazgatási alapokon szerveződő iskolairányítás. Ezzel kiváló példát ad az együttműködésből születő munkára, az együttélési szabályok megalkotására és alkalmazására, az egyéni és közösségi célok összehangolásának gyakorlatára.

A delegációs elven működő iskolavezetés elengedhetetlen eleme a személyes felelősségvállalás. Az önkormányzás elve a tanulókkal folytatott munkában is fontos elem. A demokratikus döntéshozatal gyakorlása megjelenik a különböző iskolai programok, ünnepek, diáknapok és egyéb rendezvények, művészeti projektek előkészítésében és lebonyolításában. Az egyéni kezdeményezőkészség támogatását a Waldorf-iskolák kiemelt pedagógiai-fejlesztési célként kezelik.

Az önismeret és a társas kultúra fejlesztése

A Waldorf-pedagógia vallja, hogy az iskola egyik legfontosabb feladata a szociális képességek fejlesztése. Pedagógiai működésének egyik alappillére a diákok együttműködési készségének, az egymás felé fordulásnak folyamatos gyakorlása. A művészeti – különösen az euritmia, a dráma és a közös zenei – nevelésben már az alsóbb osztályfokokon is igen nagy jelentősége van a közösségi együttműködésen alapuló tanulásnak, a nagyobb csoportok közös művészeti előadásainak, fellépéseinek. Ez a törekvés tizenkét éven keresztül végigkíséri egy-egy osztály életét. A kézműves és képzőművészeti tantárgyak az akarati nevelés legfőbb eszközei: az évek múltával egyre fokozottabban szolgálják az önismeretet, s így a társas együttélés megalapozóivá lesznek.

A családi életre nevelés

Az átrendeződő, relativizálódó értékrendű világban egy Waldorf-iskola működésében kiemelkedő szerep jut a fokozott családi együttműködésnek. Már eleve evvel az alaphelyzettel természetes pozitív nevelési alapközeget biztosít a gyermekek számára. Az eltelő évek során a diákok fokozatosan egyre több közösségi feladatot vesznek át a családtagoktól. Ugyanakkor az új Waldorf-kerettantervben tantervi célkitűzés az egészségre és az egészséges szexualitásra nevelés.

A testi és lelki egészségre nevelés

A Waldorf-iskolák pedagógiai és iskolafenntartási tevékenységeikben a diák-szülő-tanár hármasára építenek. Az egészségességre törekvés az iskolai élet minden szintjére kiterjed: a pedagógiai munka fontos mozzanata a fejlesztő pedagógusokkal és az iskolaorvossal való szoros együttműködés. Ez a figyelem általános igényként/követelményként szervező ereje az iskolai folyamatoknak: pozitív hatása van a családok életére is. A Waldorf-iskolák higiéniai pedagógiai szerepe a magyar közoktatásban ezen a területen is érzékelhető.

Felelősségvállalás másokért, önkéntesség

Az átdolgozott Waldorf-kerettanterv ajánlásaiban megfogalmazottak szerint iskoláinknak törekedniük kell az inkluzív jellegű közösségépítésre: céljai között elhangzik, hogy elfogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolában. (A különböző készségbeli nehézségekkel küzdő diákok számaránya az osztályközösségben ne haladja meg az ország összlakosszámára eső átlagokat.) Ezen általános működési elv szerint a diákok személyiségfejlődésének egyik csúcspontja a tizenegyedik évfolyamban megvalósítandó szociális gyakorlat. Az egyéni felelősségvállalás gyakorlati próbája minden diákot szembesít az emberélet közösségi és egyéni határaival is, megtapasztalják a valóságos segítség jelentőségét a szociális kapcsolatokban.

Fenntarthatóság, környezettudatosság

A Waldorf-iskolák fenntartásának biztos alapját adó szülői körnek olyan tudatos döntést kell meghoznia, amikor ezt az iskolatípust választják gyermeküknek, amely már eleve feltételez egy más jellegű családi alapállást a világban. A környezettudatos magatartás szinte alapigényként tartható számon mind az iskolafenntartói, mind az iskolaműködtetői oldalon. A tanterv felépülése már az alsóbb osztályokban folyamatos kapcsolatot igyekszik kialakítani a valós világgal, illetve a világ természetes folyamataival. A régi mesterségekkel, tevékenységekkel való találkozás által a gyerekek olyan, az önfenntartó természetességgel működő történelmi gazdasági gyakorlatokkal ismerkednek meg, aminek önmagában példamutató értéke van. A felsős természettudományi tanterveknek pedig tematikailag is részét képezik ezek a kérdések.

Pályaorientáció

A Waldorf-pedagógia egésze a tudatos én-t hordozó ember nevelésére irányul. Ezt célozzák az alapfokú művészeti nevelés nyolcadikos és tizenkettedikes éves zárómunkái is. Az első vizsga nyolc év tanulmányainak, a kifejlődött képességeknek visszatekintő jellegű felmérése is; a második vizsga elvárásként – mint a tizenkét éves Waldorf-képzés egyéni lezárása – már magában hordozza annak lehetőségét, hogy a diák jövendő életútjának irányai felé mozduljon. Ennek a felismerési és önmegismerési folyamatnak a támogatására irányul tizenkét éven keresztül a művészeti nevelés, az életkorok sajátosságait figyelembe vevő tantervi koncepció, az iskolai gyakorlatok sora. A végső célkitűzés, hogy a diák egyéni adottságaiból is fakadó képességeiben kiteljesedve döntéseket meghozni tudó emberként hagyja el az iskolapadot.

Gazdasági és pénzügyi nevelés

A felülvizsgált Waldorf-kerettantervben két modulban megjelenik a gazdasági és pénzügyi nevelés. A pénz világunkat alakító szerepének tudatos végiggondolásán alapuló gazdaságtan-tanterv az ötödiktől a nyolcadik osztályig alapvető gyakorlati-logikai készségeket igyekszik kialakítani a gyermekekben; majd a kilencediktől a tizenkettedik osztályig tartó időszakban már nagyobb rálátást kíván adni a gazdaságot működtető, de akár a világgazdaság változásait meghatározó folyamatokra.

Médiatudatosságra nevelés

A tudatos médiaismeret és alkalmazás jelentőségét elismerve a tanterv 8. osztályig a Digitális kultúra tárgy keretein belül, felső tagozaton pedig a Mozgóképkultúra és médiaismeret tárgy egyes témaköreivel támogatja ezt a nevelési területet. Alapvető célunk a média működésétől áthatott és befolyásolt mindennapi életünk értékelvű szervezésének, tudatos egyéni irányításának megtanítása. A médiát vezérlő erők (meg)ismerése, hatásmechanizmusainak megértése, a

médiahasználat tudatosságának kialakítása a diákoknál első rendű feladat: fel kell ismerniük, hogy a kommunikációs képességek elsajátításának és felelősségteljes használatának milyen nagy szerepe van társadalmunk életében.

A tanulás tanítása

A kerettantervben választható tantárgyként külön tantervi szakasz található a tanulás tanulásáról. Már sok éves tapasztalat és gyakorlat alapján felépített tanterv, tanulást segítő könyvek alapján pontosan behatárolható az az életkor, amikor hatékonyan lehet ezt a képességet fejleszteni. A Waldorf-pedagógiában egy osztálytanítónak – aki nyolc évig vezeti osztályát – egyedülálló lehetősége és felelőssége is, hogy jártas legyen ezekben az eljárásokban. A Waldorf-pedagógia céljai között az élményszerű tanítás, a tanultak örömmel áthatott megélése, a megfigyelési-leírási gyakorlatok, a világ jelenségei iránti nyitottságra törekvő figyelem kialakítása nem csupán mind, mind szerepelnek, hanem a szakmódszertana is ezekből a célkitűzésekből indul ki.

2.2. Az eredményes tanulás elveinek megjelenése a Waldorf-kerettantervben

Tanulási környezet

A tanulási folyamat sikerességét külső és belső feltételek egyaránt befolyásolják. A tanuláshoz nemcsak idő, hanem hely is szükséges.

Az eredményes tanulás feltétele a megfelelő tanulási környezet, ezért a Waldorf-iskolák törekednek az osztálytermek és a berendezések (bútorok, kiegészítők, képek, stb) esztétikus kialakítására. A Waldorf-iskolák támaszkodnak arra, hogy az esztétikus iskolai környezet (épület, udvar, iskolakert) jótékony hatással vannak a figyelemre, így a tanulási eredményekre is. A külső tanulási környezet optimális feltételeinek biztosítása mellett azonban nélkülözhetetlen a személyes szükségleteknek megfelelő belső motiváltság is a tanulás eredményességéhez. A pedagógus személye és a tanulók egymással és egymástól való tanulása felébreszti a tanulás iránti igényt.

Egyénre szabott tanulási lehetőségek

A Waldorf-iskola osztályai minden esetben heterogén tanulói csoportot alkotnak. A tanulókat az individuális fejlődési útjukon haladva egy-egy életszakaszban különböző tanulási és szociális képességek jellemzik, így nem egyformák sem pszichológiai értelemben, sem a megszerzett tudás, képességek, kialakult készségek vonatkozásában.

Pedagógiai szempontból az egyénre szabott tanulási lehetőségek azt jelentik a Waldorf-iskolában, hogy a pedagógusok minden tanulót a saját képességeikre építve próbálnak segíteni. A differenciálás ebben az értelemben nemcsak a tanulás tartalmára, hanem módszereire és eszközeire is vonatkozik. Eszerint ugyanahhoz a végeredményhez – ugyanahhoz a tudáshoz – különböző utakon is eljuthatnak, mivel a különböző tanulók igényeinek különböző utak felelnek meg.

A Waldorf-iskola tantárgyi rendszere lehetőséget ad a csoporton belül megjelenő képességek széles körben történő eloszlására. Mivel a művészeti és a gyakorlati tárgyak a közismereti-intellektuális tárgyakkal azonos súlyt képviselnek, így a kevésbé intellektuális, de jó praktikus vagy művészi képességekkel megáldott tanulók megélhetik a művészeti-gyakorlati tevékenységekben való jártasságukat, tehetségüket, így kevésbé alakul ki a csoporton belül csupán a mérhető tanulási eredményekre fókuszáló hierarchia.

Képesség-kibontakoztatás támogatása

A képességek kibontakoztatásának támogatása a Waldorf-iskola egyik legfontosabb nevelési-pedagógiai elve. A valódi képesség megszerzése azt jelenti, hogy a tanulók a tanulási folyamatot „elfelejtve" képesek a megszerzett ismereteket képességgé, készséggé alakítani. A valódi képesség megszerzéséhez egy tudatosan vállalt, kimért tanulási út vezet, ahol az ismeretek begyökereződnek és kompetenciává érnek. Ezért lényeges módszertani elem a Waldorf-iskolák gyakorlatában az ún. „késleltetett írás és olvasás-tanulás", ahol a tanulási folyamat 2-3 éve alatt a tanulók valódi, maradandó, a gyakorlati életben is beváltható képesség birtokába jutnak.

A képesség-kibontakoztatás támogatásához valódi emberismeretre van szükség, hiszen a pedagógusnak tudatában kell lennie, hogy a gyerekeknek egy adott életkorban milyen képességeik vannak. A pedagógus feladata, hogy a gyerekek kinyíló képességeit a tananyagon és a különböző iskolai tevékenységeken keresztül megfelelő módon támogassa és fejlessze.

2.3. A köznevelési rendszer egyes feladataira vonatkozó szabályok és a Waldorf-kerettanterv viszonya

Az etika/hit és erkölcstan oktatás

A Nemzeti Alaptantervben meghirdetett egyik alapgondolat: „Az erkölcsi nevelés a minden emberben jelen lévő erkölcsi érzék kiművelését jelenti; ami nem kifejezetten egyik vagy másik tantárgy feladata." Sok ponton megfelel ennek az elvnek a Waldorf-kerettanterv: számos lehetőséget biztosít arra, hogy különböző tantárgyak hatékony eszközei legyenek az erkölcsi nevelésnek. A Waldorf-iskola életre hívása eleve feltételez közösségi akaratot és folyamatos közösségépítő tevékenységeket: olyan szülői együttműködést igényelnek az iskolai élet mindennapjai, az intézmény fenntartása, amely csak tudatos, mélyen etikai jellegű döntéseken alapulhat. Az önigazgató tantestületi együttműködés is példaértékű cselekedet mind a diákok, mind a családok számára. Az, hogy az iskolák évrendje a keresztény kultúrkör szellemi működéséhez kötődik, élővé teszi a kötődést az európai hagyományokhoz. Tantárgyaink közül a szabad vallás tanterve az, amelyik legközvetlenebb módon felveti, s a lehető leggyakorlatibban tárgyalja is az alapvetői emberi etikai kérdéseket. Az ünnepeink tárgyalásakor már tettünk utalásokat, milyen általános emberi értékekhez, keresztény hagyományokhoz kapcsolódunk általuk. Ezen események életre hívásához tudatosan átgondolt és felépített iskolai működésre van szükség: a változás és a hagyományokhoz kötődés kiegyenlítési folyamatát kell örökösen éltetni. Tantervünk horizontális és vertikális felépítésében is egy mélyebben végiggondolt moralitás fejeződik ki: a tantárgyi összefüggések, témaválasztások, tantervi ívek a gyermekek életkori sajátosságainak embertani ismeretein alapszanak. A Waldorf-tanári működésnek egyik alappillére a folyamatos részvétel a tanártovábbképzéseken, iskolák közötti pedagógiai tanári konferenciákon. A társadalmi elkötelezettség intézményi kifejeződése a Waldorf-iskolák szakmai és érdekvédelmi szervezetének, a Magyar Waldorf Szövetségnek a léte.

A tanterveinknek jelen szűk keretek között a szabad vallás fent említett szerepén túl még három vonulatát szeretnénk felmutatni. Az emberi történetek által való nevelés: alsóbb évfolyamokon a népmesék, állattörténetek, szentek élete, bibliai teremtéstörténet megismerése révén találkoznak a gyerekek archetipikusan eredendő morális kérdésekkel. Ez a folyamat az individuális életlehetőségek mintáit adó életrajzok elbeszélésével folytatódik a felsőbb évfolyamokban. A történelem tanításának megjelenésével, az emberiség történetének megismerésével már ötödik osztálytól megvalósul a NAT egy másik célja az etika tanításával: amely „feltárja és fogalmilag megragadhatóvá teszi azokat az értékelveket, amelyeken a társadalmi együttélés bevett normái alapulnak és segíti a kulturális sokszínűség értékének felismerését". A középiskolában már nem csupán a humán tantárgyak adják meg a lehetőséget arra, hogy tiszta filozófiai értelemben

vitassanak meg etikai kérdéseket: a természettudományos tanulmányok idején sorra vetődnek föl fejlődéselvű korunk sok-sok ellentmondásosságot hordozó és morális kérdéseket feszegető gondjai.

Egész napos iskola

A Waldorf-iskola az egész napos oktatási feladatot az organikusan felépített órarend segítségével valósítja meg. A közismereti tárgyak mellett a mindennapos testmozgás és a komplex művészetoktatás tevékenységei nyújtanak lehetőséget az egészséges napirend kialakításához. Így elsősorban az intellektust igénybe vevő tárgyak nyitják a napot, majd az idegennyelvek és a készségtárgyak következnek. Az alapfokú művészetoktatás tárgyai és a testmozgás általában az egész napos iskolai rend részeként a kötelező tanítási idő végén jelennek meg. A kisebbek délutáni foglalkozásaihoz a szabad játékkal és a vezetett tevékenységekkel működő napközi ad a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő keretet.

Természettudományos nevelés

A Waldorf-iskola természettudományos nevelésének alapja a vizsgált jelenségek lényegének megismerése. Ehhez a legfontosabb, hogy a pedagógus nem kész definíciókat közvetít a gyerekeknek, hanem arra törekszik, hogy a tanulók minél szélesebb körben szerezhessenek érzékszervi és átélhető, gyakorlati tapasztalatot a jelenségek megismerésekor. Ezek a „személyesen átélt tapasztalatok fognak belső átéléssé mélyülni, és ezt hatja át a gondolkodás ereje”. A tanulók így képessé válnak a jelenségek objektív, elfogulatlan megfigyelésére, és az okok és magyarázatok megtalálására. Mivel nem kész tudást kapnak a tanulók a világról, hanem kutató módon közelítenek hozzá, így a természettudományos vizsgálatok során újabb és újabb kérdések merülnek fel a bennük, és kinyílik az érdeklődésük. A Waldorf-iskola tehát nem a jövendő tudós-generációk kiképezésére törekszik, hanem arra, hogy olyan felnőttek hagyják el az iskolát, akiknek kérdéseik vannak, akik kritikailag használják a tudományokat, és akik között vannak olyanok is, akik még hozzá is tudnak tenni valami újat az eddigi tudományos ismeretekhez és szemlélethez.

A mindennapos testmozgás

A mindennapos testmozgás a Waldorf-pedagógia alapvető célkitűzéseivel teljesen egybeesik: alsó és középső tagozaton a mindennapi főtanítás ritmikus részeként tudatosan alkalmazott eszköze a pedagógiánknak a dramatizált játékok által, a betűírásban, a számolás gyakorlásában, később pedig az egyre bonyolultabb, különböző eszközökkel történő ritmus-, egyensúly- és mozgásgyakorlatokkal. A főtanítás után tartott hosszú szünetek egyik célja szintén a megfelelő mozgásidő biztosítása. Az euritmia mozgásművészeti tantárgy tizenkét évfolyamon keresztül egyedi része a Waldorf-tantervnek. A Waldorf-pedagógia sajátos testnevelési módszere, a Bothmer-gimnasztika pedig a különböző életkorok sajátosságaira felépített tudatos rendszerével szintén a mozgás elsőrendűségének elfogadásán és ismeretén alapszik. A mindennapos testmozgásról elmondhatjuk, hogy nem csupán céljaink, hanem pedagógiai eszközeink közé tartozott: mindig is gyakorlata volt pedagógiánknak.

A mindennapos művészeti nevelés

A Waldorf-pedagógia egyik alappillére a művészeti nevelés. Alapelgondolásunk, hogy a művészetek általi (s nem művészetre, művésszé!) nevelésnek, ugyanúgy mint a mindennapi testmozgásnak döntő szerepe van az akarati nevelésben. Az általános Waldorf-képzés tizenkét éve alatt a zenei, képzőművészeti, drámai és tánc(-mozgás)-művészeti képzésnek is szerepe van. Nem „csak” egyiknek vagy másiknak, hanem arányosan megalkotva egy-egy évfolyam pedagógiai munkáját:

mindegyiknek a tizenkét évfolyamon keresztül. A négy művészeti szakág minden évfolyamon általánosan megjelenik a kerettantervben. Legalább háromezer órában végeznek művészeti tevékenységet a Waldorf-diákok a tizenkét év alatt. Kialakult képességeikről évszak ünnepek (hóünnepek) előadásain, belső iskolai kiállításokon, kis-koncerteken, drámabemutatókon, s nem utolsó sorban a nyolcadikos és tizenkettedikes zárómunkáik elkészítésekor és az összművészeti erényeket felmutató színdarab bemutatóikon tesznek tanúbizonyságot. A cél természetesen a világ jelenségeire nyitottabb, illetve a zajló életbe beépülni tudó, alkotó-tevékeny személyiség életre segítése.

A sajátos nevelési igényű tanulók nevelésének-oktatásának elvei

A Waldorf-pedagógia szemléletében tükrözi a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról, az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség biztosításáról szóló érvényes jogszabályokat, valamint a Nemzeti Köznevelési Törvény irányelveit. Amellett, hogy a hatályos törvényi kereteken belül alkalmazkodik a különböző tanulási és/vagy viselkedési problémák leírására felállított kategóriákhoz mint sajátos nevelési igény (továbbiakban SNI), tanulási, beilleszkedési nehézség (továbbiakban TBN), hátrányos helyzet, illetve halmozottan hátrányos helyzet (továbbiakban HH, illetve HHH), azonban a tanulókat érintő problémák esetén nem a deficitorientált orvosi modellt, hanem a korszerűbb tanulás és részvétel orientált szociális modellt veszi alapul. E szemléletben speciálisan a gyermek nehézségeit figyelembe véve kell megteremtenünk az iskolai nevelés-oktatásban való részvételének feltételeit.

A Waldorf-pedagógia nevelési attitűdje a különböző integrációs szemléletek közül az inkluzív formához áll a legközelebb, a következő ismérvek miatt:

Felismeri és tiszteletben tartja a tanulók közötti egyéni különbségeket, függetlenül attól, hogy azok miből erednek, és az iskolai élet mely területén jelennek meg.

Ez a szemlélet a Waldorf-iskola egész életét áthatja: megjelenik az osztálytermi munkában és a tanórán kívüli nevelési helyzetekben, a tanári kollégium munkájában, valamint a szülőkkel való kapcsolatban is.

Az adott korosztály fejlődési sajátosságait tartja szem előtt, ehhez rendeli az aktuális osztályfokon a tananyagot.

Szöveges értékelést alkalmaz, melyben a tanuló önmagához mért fejlődését is megjeleníti.

A teljes személyiség fejlesztésére törekszik, nem pusztán a tudás megszerzésére koncentrál, a nevelési tanítási folyamatban is támogatja a tanulói sokféleséget.

Fontosnak tartja, hogy minden gyermek a lehető legnagyobb aktivitással vegyen részt a tanulási folyamatban.

A gyermek kiegyenlített, harmonikus fejlődésére, ilyen módon a megelőzésre fókuszál.

Fontosnak tartja a tanulást támogató környezet kialakítását, elkötelezett abban, hogy felismerje a tanulás és a részvétel akadályait és mérsékelje azokat.

Az integrált (inkluzív) oktatás akkor vezethető be a Waldorf-iskolában, hogyha a közösség (tanári kollégium, szülők közössége és a fenntartó együttesen) elkötelezettek annak feltételeit megteremteni, s ezt programként az iskola fejlesztési tervébe ágyazni.

2.4. A NAT 2020 és az Európai Unió által ajánlott kulcskompetenciák és a Waldorf-iskolák kerettanterve

A NAT 2020 az Európai Unió által ajánlott kulcskompetenciákból kiindulva, arra építve, de a hazai sajátosságokat figyelembe véve az alábbiak szerint határozza meg a tanulási területeken átívelő általános kompetenciákat. A Waldorf-kerettanterv pedagógiai-nevelési szemlélete illeszkedik a kompetencia-fejlesztésre építő tanuláshoz, így összhangban áll mind a NAT mind az Európai Unió ajánlásaival.

A tanulás kompetenciái

Kisiskolás korban a tanulás elsősorban a tananyag átélésén és a cselekvésen, tevékenységeken keresztül valósul meg. A gondolkodási tevékenységet is az érzésekkel és az akarattal hozzuk kapcsolatba a tanulási-tanítási folyamatokban. Későbbiekben fontos szerepet kapnak az érzékszervi tapasztalatok útján szerzett ismeretek. Ekkor a belső átéléssé mélyült érzékszervi tapasztalatokat hatja át a gondolkodás ereje. Így tudnak eljutni a tanulók a vizsgált jelenségek lényegéhez, így jutnak valós ok-okozati összefüggésekhez. A középiskolában a tudatosan felépített tanulási folyamat célja a következtetésen és az ítéletalkotáson keresztül kialakított fogalom elérése. Ekkor képesek a tanulók átélt, feldolgozott, individualizált fogalmakat alkotni a világ jelenségeiről.

A kommunikációs kompetenciák (anyanyelvi és idegennyelvi)

A Waldorf-iskola alapvetően a személyes jelenlétre és az interperszonális érintkezésekre épít. A tanulási tevékenységekben való személyes részvétel kellő alapot jelent ahhoz, hogy a tanulók képesek legyenek az érzéseiket és a gondolataikat elsősorban a személyes emberi interakciókban közvetíteni, és a különböző csatornákon keresztül a lehető legpontosabban, a kontextushoz kapcsolódó normák által szabályozott viselkedésben kifejezni. A Waldorf-tanterv komplex művészetoktatásának célja a szociális és érzelmi nevelés, amely a kommunikációban az empatikus részvételt fejleszti.

A Waldorf-iskola egyik sajátossága, hogy első osztálytól kezdve két élő idegennyelvet tanít, így a gyerekek idegennyelvi kompetenciájának fejlesztése már kisiskolás korban elkezdődik. Ezt a készséget erősítjük a 12 évig párhuzamosan futó nyelvórákkal és a különböző csoportos nyelvi projektekkel (pl.: közös művészeti projektek más országok Waldorf-iskoláival), illetve a tantervi tevékenységek idegen nyelvi környezetben való megvalósításával, pl.: szociális praktikum a Waldorf-pedagógia szemléletével dolgozó szociális intézményekben külföldön (Camphill-ek).

A digitális kompetenciák

A kerettantervben szereplő Digitális kultúra tárgy anyaga elméleti alapozást és kisgyermekkortól kezdve gyakorlati nevelési tanácsokat ad a szülők és a tanárok kezébe. Alapvető célunk itt is a digitalizációtól áthatott és befolyásolt mindennapi életünk értékelvű szervezésének, tudatos és felelős egyéni irányításának megtanítása.

A matematikai, gondolkodási kompetenciák

A matematikai és gondolkodási kompetencia alatt olyan felkészültséget értünk, amely alkalmassá teszi a tanulókat arra, hogy különböző helyzetekben tudatosan, praktikusan és hatékonyan cselekedjenek. Olyan felkészültség, amely tudásra, készségekre, tapasztalatokra, értékekre, beállítódásokra épül. A matematikai kompetencián belül jelentős például a gondolkodási képesség, de ez többfajta képességen keresztül realizálódik (pl. rendszerezés, kombinativitás, deduktív és induktív következtetés, érvelés), és ezeknek más területen is működő komponenseknek kell lennie.

Tehát a matematika tanórákon vagy tanórán kívüli foglalkozásokon fejlesztett gondolkodási képességnek más tantárgyak tanóráin (más területeken) is alkalmazható képességgé kell válnia, s fordítva is fenn kellene állnia, pl. egy nyelvtan órán fejlesztett elemző képesség a matematika órán is alkalmazásra érett kell, hogy legyen.

A Waldorf-iskolában az osztálytanítói rendszer lehetőséget ad arra, hogy a pedagógus az egyes tevékenységeket és a tantárgyakat interdiszciplináris módon kezelje, így a gondolkodási kompetenciákat tantárgyakon átívelő módon tudatosan is fejleszteni tudja. A praktikus gondolkodás képzése a Waldorf-iskola egyik legfontosabb törekvése.

A személyes és társas kapcsolati kompetenciák

A Waldorf-pedagógia vallja, hogy az iskola egyik legfontosabb feladata szociális képességek fejlesztése. Pedagógiai működésének egyik alappillére a diákok együttműködési készségének, az egymás felé fordulásnak folyamatos gyakorlása. A művészeti – különösen az euritmia, a dráma és a közös zenei – nevelésben már az alsóbb osztályfokokon is igen nagy jelentősége van a közösségi együttműködésen alapuló tanulásnak, a nagyobb csoportok közös művészeti előadásainak, fellépéseinek. Ez a törekvés tizenkét éven keresztül végigkíséri egy-egy osztály életét. A kézműves és képzőművészeti tantárgyak az akarati nevelés legfőbb eszközei: az évek múltával egyre fokozottabban szolgálják az önismeretet, s így a társas együttélés megalapozóivá lesznek.

Az új Waldorf-kerettanterv ajánlásaiban megfogalmazottak szerint iskoláinknak törekedniük kell az inkluzív jellegű közösségépítésre: céljai között elhangzik, hogy el- és befogadó, együttműködő és ösztönző légkör jöjjön létre az iskolában. Ezen általános működési elv szerint a diákok személyiségfejlődésének egyik csúcspontja a tizenegyedik évfolyamban megvalósítandó szociális gyakorlat. Az egyéni felelősségvállalás gyakorlati próbája minden diákot szembesít az emberélet közösségi és egyéni határaival is, megtapasztalják a valóságos segítség jelentőségét a szociális kapcsolatokban.

A kreativitás, a kreatív alkotás, önkifejezés és kulturális tudatosság kompetenciái

A Waldorf-pedagógia egésze a tudatos én-t birtokló ember nevelésére irányul. Ezt célozzák az alapfokú művészeti nevelés nyolcadikos és tizenkettedikes éves zárómunkái is. Az első vizsga nyolc év tanulmányainak, a kifejlődött képességeknek visszatekintő jellegű felmérése is; a második vizsga elvárásként – mint a tizenkét éves Waldorf-képzés egyéni lezárása – már magában hordozza annak lehetőségét, hogy a diák jövendő életútjának irányai felé mozduljon. Ennek a felismerési és ön-megismerési folyamatnak a támogatására irányul tizenkét éven keresztül a művészeti nevelés, az életkorok sajátosságait figyelembe vevő tantervi koncepció, az iskolai gyakorlatok sora. A végső célkitűzés, hogy a diák egyéni adottságaiból fakadó képességeiben is kiteljesedve döntéseket meghozni tudó emberként hagyja el az iskolapadot.

A felnövekvő ember képességeinek kibontakoztatása érdekében a pedagógiai gyakorlatot az életkori sajátosságok figyelembe vételével alakítjuk ki. Így abban az időben, amikor a képességfejlesztés, a képszerűség és az ismeretek átéltetése által a gyerekek érzelmi életének kibontakoztatása a cél, a tevékeny tanuláson keresztül fejlesztjük a kreatív gondolkodásukat és a kreatív alkotómunkát.

Munkavállalói, innovációs és vállalkozói kompetenciák

A Waldorf-iskolák három alappillére az életismeretre, a szociális ismeretekre és a gazdasági ismeretekre támaszkodó pedagógiai szemlélet.

Az új magyar Waldorf-kerettantervben több tantárgy témaköreiben is megjelenik a vállalkozói kompetenciák fejlesztése. A pénz világunkat alakító szerepének tudatos végiggondolásán alapuló gazdaságtan-tanterv ötödiktől a nyolcadik osztályig alapvető gyakorlati-logikai készségeket igyekszik kialakítani a gyermekekben; majd a kilencediktől a tizenkettedik osztályig tartó időszakban már nagyobb rálátást kíván adni a gazdaságot működtető, de akár a világgazdaság változásait meghatározó folyamatokra.

A Waldorf-iskolák támogatják az egyéni és csoportos kezdeményezőkészséget, amely az innovációs kompetencia megszerzésének alapja. A Waldorf-iskolák projektszemlélete – tömbösített oktatásszervezés, éves munkák, művészeti projektek, stb – és a praktikus élethez való kapcsolódás igénye a vállalkozási attitűd kialakítását segíti. A középiskolai gyakorlatok – a 9. osztályos mezőgazdasági gyakorlat, a 11. osztályos szociális gyakorlat és a lehetőségként kihasználható 12. osztályos ipari gyakorlat – során a tanulók reális tapasztalatokra tesznek szert a munka világából.

A FEJLŐDÉS ÁLLOMÁSAI A TANTERV SZEMPONTJÁBÓL – A HORIZONTÁLIS TANTERV

A horizontális tantervben a tantárgyakat évfolyamokra lebontva tárgyaljuk, úgy, ahogyan azokat egy közel azonos életkorú gyermekekből álló osztálynak egy iskolai tanév során tanítjuk. Ezt követően a vertikális tantervben mutatjuk be azt, hogy az egyes tantárgyak hogyan épülnek fel évről-évre az első osztálytól a tizenharmadikig. A horizontális tantervben utalunk ara, hogy az egyes tantárgyak hogyan kapcsolódnak egymáshoz, figyelembe véve az életkori sajátosságokat. Ez egyben arra is lehetőséget teremt, hogy felvázoljuk az egyes korcsoportok fejlődésbeli sajátosságait. A vertikális tantervi részben a tanulás spirális jellegét vázoljuk fel, amelyben az új készségek és képességek a már meglévőkre épülnek, és ahol az egyes témákat az életkoroknak megfelelő szempontból is bemutatjuk.

A tanároknak úgy kell alkalmazniuk a tantervet, hogy az megfeleljen a gyermekek szükségleteinek. Ennélfogva fontos, hogy tisztában legyünk azzal a ténnyel, hogy az alább leírt epochális és szaktárgyi órák esetében a tanári megközelítés minőségi különbségei legalább akkora súllyal szerepelnek, mint maga a tananyag. Ezek a különbségek alakítják a tantervet annak megfelelően, hogy a gyermekek szellemi, pszichológiai vagy fizikai értelemben milyen fejlettségi szinten állnak. A Waldorf-iskolában minden tanárnak feladata, hogy formálja, újraértékelje és megújítsa a tantervet. Caroline von Hydebrand (1925) az első Waldorf-tanterv összeállítója a következőképpen fogalmazta meg a tanterv lényegét: „Az ideális tanterv magán viseli a fejlődő emberi természet különböző életkori szakaszokban változó képét, de mint minden ideál szemben áll az élet teljes valóságával, és ahhoz kell igazodnia. Ehhez a valósághoz sok minden tartozik: az osztály előtt álló tanár személyisége, maga az osztály, minden egyes tanuló saját teljes világával, hozzátartozik a világtörténelmi idő és a földnek azon a helyén érvényes iskolai törvények és hatósági előírások, ahol a tantervet megvalósítani kívánó iskola áll. Mindezek módosíthatják az ideális tantervet, változtatást és egyeztetést követelhetnek. Azt a nevelési feladatot, amely elé a növekedő ember lénye állít minket, csak akkor tudjuk megoldani, ha a tanterv önmagában alakítható és képszerű.”

1. évfolyam (6-7 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A Waldorf-pedagógia a betöltött hatodik életévet tartja megfelelőnek az iskolakezdésre. Az első hét év folyamán a kisgyermek otthonra talál saját fizikai testében, kialakítja térbeli tájékozódását, és elsajátítja azokat az alapvető képességeket, amit a járás, a beszéd és a gondolkodás jelent. A gyermek egész környezetének minden rezdülése tanulási alapul szolgál számára, hiszen a kisgyermek mindent és mindenkit utánoz környezetében. Az utánzás gesztusa révén derül ki, hogy mi az, amit a kisgyermek már megtanult. A kisiskolás korban még mindig tart az utánzás, erre a képességükre elsősorban a tanulási tevékenységekben lehet építeni. Korunkban fontos pedagógiai célkitűzés, hogy az intellektuálisan éberebb, érettebb gyerekek fizikai érzékeit is fejlesszük irányított, koordinált mozgásformákon keresztül. Az egyensúlyérzékük, a tapintás-érzékük vagy a saját-mozgás-érzékük ápolása segíti az akarati fejlődésüket, ezáltal mozgásukat és figyelmüket is egyaránt iskolázzuk. Az óvodában a tapasztalaton alapuló tanulás, a kreatív játék keretében tett felfedezések, valamint a gyermekekkel és az óvónővel kialakított társas kapcsolatok képezik a legfőbb pedagógiai feladatokat. Az anyanyelvet és a számolást nem didaktikusan tanulják, hanem játékos foglalkozásokon és csoportos tevékenységek keretében.

A hetedik életév körül a fogváltás kezdetével azok az erők, melyek idáig a gyermek növekedésének szolgálatában álltak, felszabadulnak, és a független, képi gondolkodás számára válnak aktívvá. Ebben az életkorban elkezdjük az írás-olvasás, a számolás és más közismereti és készségtárgyak tanítását. A gyermekre ekkor még mindig jellemző a képi látásmód, könnyebben tud valamit teljesen átélni, mint figyelmét és gondolkodását egy tanulási feladatra összpontosítani.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az évben a gyermekek óriási lépést tesznek meg, amikor az óvodából bekerülnek az iskola formális tanulási keretei közé. A gyermekek a tanár irányításával szerzik meg első tapasztalataikat a formák, hangok, betűk és számok világában, amelyeket elsősorban érzéseken, képeken, ritmusokon és történeteken keresztül dolgozunk fel.

A gyermekek számtalan gyakorlati tevékenység – mozgás, játék, beszéd, rajzok és írás – segítségével tanulják meg felismerni és megjegyezni az újonnan tanultakat. Az osztálynak ebben az évben kell hozzászoknia ahhoz a közös iskolai élethez és munkához, amely az alapját képezi majd nemcsak az egész alsó tagozatos, hanem lényegében az azt követő, egész iskolai időszaknak. Az első és ezt követő osztályok legfontosabb morális célkitűzéseit a következőkben foglalhatjuk össze: tanítsuk a gyermekeket arra, hogy tiszteljék a természetet, óvják környezetüket, becsüljenek másokat, keltsük fel érdeklődésüket a világ iránt és építsünk bennük bizalmat a tanárok iránt. A konkrét tanítási tartalmak és tevékenységek iránti lelkesedés is az oktatás-nevelés célja. A tanároknak arra kell törekedniük, hogy egy olyan szociális kohézió jöjjön létre az osztályban, melyben a gyermekek törődnek egymással és figyelnek a másikra.

2. évfolyam (7-8 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 8 éves gyermek számára továbbra is egységes a világ. A külvilág eseményei és tapasztalatai a gyermek képzelőerején mint szűrőn mennek keresztül, hogy ott a gyermeki látásmódnak megfelelően újrarendeződjenek. A gyermekek ebben az életkorban már nagyobb éberséget tanúsítanak a körülöttük történő dolgok irányába. A kíváncsiság számukra a tudás kapuja; a képzelőerejük is éber. Amellett, hogy felébred a magasztos erkölcsi értékek befogadása iránti vágyuk, felerősödnek bennük az általános emberi érzések is: bátorság, hiúság, ravaszság, jóság, stb. E két életérzéshez kapcsolódóan elsősorban legendákat és fabulákat mesélünk nekik.
A tanterv ebben az életkorban elsősorban arra irányul, hogy a nyelv érzéseket és érzelmeket kifejező gazdagságát és mélységét tegye érzékletessé a gyermekek számára.

Értelmi szempontból továbbra is az a fő feladat, hogy a gyermek otthon érezze magát egy olyan tanulási közegben, ahol a képekben való gondolkodás az elsődleges. Fogalmakat úgy lehet legjobban jelentéssel megtölteni, ha azok minőségüket tekintve plasztikusak és organikusak. A tanulók tovább ismerkednek az írás-olvasás és a számolás alapjaival, miközben a finom és nagymotoros mozgás területén – ugrálás, labdadobálás, kötés, horgolás vagy furulyázás – továbbfejlesztik az első osztályban felébredő készségeket és képességeket. Az intellektust úgy próbáljuk a gyermekekben felébreszteni, hogy az átélés és a cselekvés erőit hívjuk segítségül.

A második osztályos gyermekek állandó fogazata továbbra is növekedésben van, a lateralitás és a dominancia ekkorra viszont már véglegesen kialakul. A biztonságérzet, amely megmutatkozik egy másodikos tanuló viselkedésén, egyértelműen az első osztályban letett alapoknak köszönhető.

Pedagógiai célkitűzések

Az első év kezdeti tapasztalatai tovább mélyülnek és újabbakkal gyarapodnak a második osztályban. Ez az időszak alapvetően azt szolgálja, hogy az előző évben szerzett új készségeket begyakoroljuk és továbbfejlesszük. Az általános tudnivalók köre szélesedik a közismereti és a készségtárgyakban egyaránt. Bővülnek a kulturális-tanulási alapkészségeik. Míg az első osztályban arra fordítottuk figyelmünk nagy részét, hogy az osztályból erős szociális közösséget formáljunk, melyben a gyermekeket a teljesség megtapasztalása erősíti, a második osztályra jellemző egyfajta polarizálódás, amely például a gyermekek egymáshoz való viszonyában is megfigyelhető. A gyermekeknek segítséget tudunk nyújtani ebben az életszakaszban azzal, hogy szentek életéről szóló legendákat és végletes emberi viselkedési formákat és jellemvonásokat ábrázoló fabulákat mesélünk nekik. Ide tartoznak a növényekről, állatokról vagy a mindennapi életről szóló történetek is. Ennek az osztálynak erős irányításra van szüksége, mely egyrészt a tanárok következetességéből, másrészt képzelőerejéből táplálkozik.

3. évfolyam (8-9 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

Ebben az évben lépnek be a gyerekek a 10. életévükbe, amikor fontos fizikai, pszichológiai és kognitív változásokon mennek keresztül. Ezek azok a változások, amit a kilenc-tíz év körüli gyermekeknél „Rubikonnak” nevezünk, amelyet különböző időtartamban és intenzitással élnek meg. Ez az életkor jelentős tudati változásokat hoz az öntudatra találás folyamatában. Ezt az állapotot gyakran – mind érzelmi, mind fizikai értelemben vett – elkülönülésként élik meg a gyerekek, illetve a külső és a belső világ szétválásaként. A világ korábbi egységének elvesztése szembekerül a világ újfajta megismerése fölötti csodálkozással, és ez az ellentét gyakran összezavarodást, bizonytalanságérzést vált ki a gyermekekből. Harmadik osztályban a gyermekek saját lelkükben tapasztalnak egyfajta kettősséget a világ befogadásával kapcsolatban. Ekkor a gyermek egyre növekvő erővel tapasztalja meg az objektivitás érzését, de ugyanakkor egy növekvő szubjektivitást is érzékel. A gyermek lelkében a szubjektív belső tapasztalat és a világ objektív valósága ellenpóluson állnak. Ennélfogva kérdések és kételyek, egyedüllét érzése és egy kezdődő kritikai hangvétel lesz jellemző a gyermek lelki állapotára. Ezek gyakran magatartásbeli változásokban öltenek testet, amelyek vérmérséklettől és személyiségtől függően jelentős eltérést mutathatnak. Néhány gyermeknél ez a fejlődési szakasz fáradékonyságot, változékony étvágyat, esetleg alvászavarokat idézhet elő, vagy egyéb érzékelhető fizikai tünettel is járhat.

A gyermekek fejlődése ebben az életkorban sokkal kiegyensúlyozottabban halad: a beszédhangokat egyre inkább a szájüreg közepén képzik, sokkal tisztábban artikulálnak, és figyelmüket jobban összpontosítják. A gyermekek fizikai szervezete szemmel láthatóan erősebb. A szív megnő, és nagyobb mennyiségű vér fogadására alkalmas, és véglegessé válik a belélegzés és a pulzus egymáshoz való aránya: egy belélegzés alatt négyet dobban a szív.

Ebben a változó, kereső időszakban az Ószövetség képei, törvényei és szellemi irányítása növelhetik belső biztonságérzetüket, a gazdálkodás és a házépítés-epocha pedig abban lehetnek segítségükre, hogy új kapcsolatot tudjanak kialakítani környezetükkel.

Pedagógiai célkitűzések

Ahogy a harmadik osztályos tanulók egyre inkább tisztába kerülnek önmagukkal és az őket körülvevő fizikai környezettel, kezdenek újfajta módon érdeklődni az anyagi világ iránt. Miután a

második osztályban alaposan begyakorolták a számolás és az írás-olvasás alapjait, most már a mindennapi élet számtalan helyzetében tudják ezt a tudásukat kamatoztatni, például különböző mérésekben, egyszerű feladatok megoldásában, vagy levélírásban. Ez az életkor a „tanok" – pl.: a nyelvtan – kezdete. Ennek előfeltétele, hogy a 9. életév körül lezajló érési folyamat következtében képessé váljanak a gyerekek rátekinteni a körülöttük lévő világra. A gyerekeknek a praktikus dolgok megismerése és kipróbálása utáni vágyát mindenféle gyakorlati tevékenységgel, de főleg a mesterségek bemutatásával és a házépítéssel elégítjük ki. Ezzel ebben az életkorban nem az a célunk, hogy valamit a gyermek „kitanuljon" vagy alaposan begyakoroljon, hanem, hogy megtanulja becsülni a munkát, és kiléphessen az osztályterem zárt világából, „elméleti" légköréből.

4. évfolyam (9-10 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 4. és az 5. osztály, amikor a gyerekek 10-11 évesek lesznek, az osztálytanítói időszak közepén helyezkedik el. A kisgyermekkorból tartó átmenet már befejeződött, a pubertás felé tartó viszont még nem kezdődött el. Az osztálytanítói időszak középpontja egybeesik az élet második hétéves periódusának közepével, amit a Waldorf-pedagógiában a „gyermekkor szívének" nevezünk. A gyermek öntevékenysége magával vonja a légzés és a vérkeringés kapcsolatának harmonizálását is.

Az ebben az állapotukban tapasztalható magabiztosság kitörő életerőben és a világ iránti kíváncsiságban jut – többek között – kifejezésre. Továbbfoglalkozunk a közvetlen környezettel, de most már nem történeteken, hanem – képszerű – ismereteken keresztül. A világ megismerésében az ember és a természet kapcsolata, azaz a természettudományos oktatás jelentős szerepet tölt be. Elsőként az állatvilág megfigyelésével kezdjük a természettudományos tanulmányokat, mégpedig az emberekkel való alaktani hasonlóságok és különbözőségek összevetésével. Ezt követi a közvetlen környezet alapos megismerése, ami a közvetlen lakó és iskolai környezet megismerésével indul és a térképkészítésben éri el a csúcspontját. A tér és az idő meghatározó irányok a negyedik osztály tantervében.

Pedagógiai célkitűzések

Az elsődleges és legfontosabb feladat a 4. osztályban, hogy azt a hatalmas energiát, amit a tízéves gyerekek az osztályterembe hoznak, pozitív irányba tereljük. A gyermekeknek kihívásokra van szükségük, és arra, hogy feladataik sokoldalúak, sokszínűek és mozgalmasak legyenek.

A gyermekek növekvő tudásvágya igényli, hogy minél több konkrét ismeretet kapjanak, és kínáljanak fel nekik olyan lehetőségeket, amelyek önálló vagy csoportos, kooperatív munkára teremtenek alkalmat. A gyermekeknek arra van szükségük, hogy új kapcsolatot alakítsanak ki feladataikkal, társaikkal és tanáraikkal. Az órák narratív részeiben olyan történetekkel találkoznak a gyerekek, melyekben sokszínű személyiségek játszanak szerepet a társadalom egészében (mint például az északi istenek), és elindul az a folyamat, amelynek eredményeképpen különbséget kezdenek tenni a jó és a rossz megítélésében. A tízéves gyermek nyüzsgő, mozgalmas természetének jól megfelelnek az északi mitológia (Edda) viharos történtei, de a Kalevala és magyar mondakör is fontos része a főoktatás történetanyagának. A gyermekekben kezd kialakulni annak a tudata, hogy hova is tartoznak szűkebb és tágabb környezetükben. Ezen az évfolyamon kezdjük el a honismeretet (földrajz) és a biológiát (ember- és állattan) tanítani. A gyermeki aranykor lezárul, és

kilépnek a gyerekek a világ sokszínűségébe. Elkezdődik a térhez és az időhöz szorosabban kapcsolódó tantárgyak oktatása.

5. évfolyam (10-11 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A gyermekek mozgásában egyfajta könnyedséget fedezhetünk fel ebben az életkorban. A fejlődés ezen szakaszában a koordinált, kiegyensúlyozott és harmonikus mozgás gyakorlása kulcsfontosságú. Lelki fejlődésükre jellemző, hogy egyre jobban elválik egymástól a külvilág és az „Én" belső világa, egyre artikuláltabb lesz a személyes akarati tényező, az „én"-tudat megerősödik, de még sok változáson megy keresztül. Hasonlóképpen dinamikusan alakul az osztályon belüli szociális viszonyok rendszere. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy a kérdések, jelenségek reális, észszerű vonatkozásait egyre jobban felfogják és igénylik. A gondolkodás folyamatában a képi elem még mindig fontos szerepet játszik, de egyre inkább képesek és hajlamosak ettől elvonatkoztatni, illetve tiszta, tényszerű, érzelemmentes fogalmakat közvetlenül felfogni, megérteni.

Az emlékezőképesség növekedésével együtt egyre jobban kialakul az időérzékük is. Az emlékezet teszi lehetővé a múltba való visszatekintést, s erre támaszkodik majd a jövő megtervezése is. Ha ezt a tudati folyamatot mély érzelmi aktivitás kíséri, akkor ezek együtt a felelősségérzet megerősödését is magukkal hozzák.

A fejlődő gyermek intellektuális és morális értelemben is megérett az új kihívásokra. Az írás-olvasásban és a számolásban az alapokat már tízéves korukig letették, most jó lehetőség van ezek kapcsán az egyéni felelősségérzet kialakítására, a „jó és a rossz" racionális megkülönböztetésére.

Ez az év a gyermekkor és a pubertás közötti fordulópont. A gyerekek korábban elképzelhetetlen szinteket képesek elérni, munkáikkal teljesen azonosulnak, sok időt töltenek azok tökéletesítésével, díszítésével. Saját elvégzett munkáikhoz az előző évnél pozitívabban viszonyulnak, gyakran büszkék eredményeikre.

A tanév vége felé jól érzékelhető a tanulók egyre növekvő intellektuális képessége. Környezetüket kritikusabban szemlélik, ami újabb fejlődési szakaszt jelez. A tanévre eddig jellemző harmónia kezd elveszni, s ezt majd csak a felső tagozat második felében találják meg újra.

Pedagógiai célkitűzések

Ennek a tanévnek az az egyik legfontosabb feladata, hogy megtaláljuk az átmenetet a mítoszból a történelembe, miközben megvizsgáljuk ennek kihatását az egyénre. A gyerekeknek egyre tudatosabban kell átélniük az élet és az azt lehetővé tevő környezet kölcsönös egymásra hatását, ezt a folyamatot nagyban segítik a növénytani tanulmányok. Nagy hangsúlyt kap az eredeti olimpiai eszme, ahol a csoportok közötti különbségeket felülírja egy magasabb rendező elv, és ahol a szépség legalább olyan fontos érték, mint a gyorsaság, vagy az erő. A gyerekek memóriáját idegen szavak tanulásával is lehet fejleszteni, de ilyen célt szolgálhat a földrajzi területek vizuális felidézése is.

6. évfolyam (11-12 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek A gyermekek testi növekedésének fő hangsúlya ebben az évben a csontrendszer növekedésén van. A megnyúló végtagok következtében mozdulataik szögletesebbé válnak. A földi nehézkedést, az elnehezülést egyre csontig hatolóbban érzi a 12 éves gyermek. Ezeket a fizikai változásokat a gondolkodás változása is kíséri, ezen a téren a kauzalitás erőteljes tapasztalása a leginkább uralkodó élmény. Lelki fejlődésében olyan szakaszba lép, amit az állandó változás jellemez. A gyermekkor megszűnik, az individuum pedig immár megszületőben van. A második hétéves periódus utolsó harmadában már a kamaszkor előrevetüléséről beszélhetünk. A különböző tantervi témák – egymásra épülő, lejegyzett történelem, Európa földrajza, leíró geometria, közgazdasági matematika, a természettudományok fenomenológiai megközelítése, kertművelés, faragás és csapatjátékok – egytől egyig a gyermek fizikai, lelki és értelmi változásait szólítják meg.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az életkorban a tanár arra törekszik, hogy a gyermekek külvilág iránti érdeklődését kiaknázza, kibontakozó kritikai képességeiket pedig a természettudományos megfigyelések irányába igyekszik terelni. A szociális kapcsolatok felerősödése jó alapot teremthet arra, hogy új típusú felelősséget érezzenek az osztályközösség egésze és annak egyes tagjai iránt, valamint új alapokra helyezzék viszonyukat tanárukkal és diáktársaikkal.

Új értelmi képességeik megjelenésével immár arra ösztönözhetjük a gyerekeket, hogy a világban jelen lévő oksági összefüggéseket azok működése közben értsék meg. Figyelmüket egy olyan világ felé kell irányítani, amiben élni és dolgozni akarnak majd felnőtt korukban. Komoly kihívások elé is állíthatjuk őket, hiszen immár nagyon színvonalas munkákat képesek létrehozni, megalkotni.

7. évfolyam (12-13 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A hetedik osztályban a tanulók a kamaszkorba lépnek. Ennek az életszakasznak két alapvető jellemzője van: az egyik az intenzív külső aktivitásban nyilvánul meg, a másik egy forrongó, dinamikus belső lelkiállapot. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Ezekben az intenzív erőkben egyre határozottabb szerepet játszanak azok az élettani és lelki változások, melyek a nemi identitást alakítják és a szexualitás képességét teremtik meg. Általános tapasztalatként megfogalmazható, hogy az élettani változások megelőzik a lelki fejlődést ezen a téren. A gyerekek egyrészt megérzik az önállóság, a függetlenség és az egyedüllét ízét, vágyakoznak is ilyen élményekre, ugyanakkor egyfajta szorongás, fokozott érzékenység és némi zavar kíséri ezeket az élményeket.
Általánosságban elmondható, hogy ebben az életkorban jelentős különbségek mutatkoznak a fiúk és a lányok között, az új élethelyzetek másfajta kihívásokat jelentenek számukra és másként is reagálnak ezekre. A világ felfedezésére irányuló vágy és a tanulók belső utazása szépen tükröződik a tanévre jellemző témákban: nagy földrajzi felfedezések, a hangulatok és stílusok tanulmányozása az irodalomban, az égés, illetve a mechanika tanulmányozása a kémiában és a fizikában, táplálkozás és egészségtan epocha a biológiában.

Pedagógiai célkitűzések

A tanároknak új perspektívákat kell nyitniuk a kamaszok számára, s különösen arra kell ügyelniük, hogy figyelmüket a világ felé tereljék. A hetedikeseket arra kell ösztönözni, hogy kezdeményezzenek és hogy tudják értékelni az absztrakt, logikus kérdésfelvetéseket. Arra is biztatni kell őket, hogy megkérdőjelezzék azokat a nézeteket és viselkedésformákat, melyeket eddig tekintélyalapon

elfogadtak. Meg kell azt is mutatni nekik, hogy miként kell saját szempontjaikat kialakítani, ugyanakkor elfogadva azt, hogy ez azzal jár, mások másként láthatják a világot, annak helyzeteit. A tanárnak egyre inkább szembe kell néznie a tanulók egyéni véleményével, és fokozatosan arra kell indítani őket, hogy felelősséggel viseltessenek maguk és a közösség iránt. Ebben az életkorban nagyon fontos, hogy a gyerekek saját magukat egyfelől világpolgárként éljék meg, másfelől olyan individuumként, aki ugyanakkor szociális felelősséggel is bír.

8. évfolyam (13-14 éves kor)

Fejlődési jellegzetességek

A 8. osztály során a tanulók átlépik a 14. életévüket, ez egyben az osztálytanítói időszak végét is jelenti. Korábban sokak számára ez volt az az időszak, amikor a tanulók befejezték az iskolát és megkezdték inaséveiket valamilyen ipari vagy kézműves műhelyben. Ennélfogva a 8. osztályra úgy tekintettek, mint a gyermek iskoláztatásának „lekerekítésére". Az elmúlt évszázadban Európa-szerte kitolódott az iskoláztatás felső határa, és a Waldorf-iskolákban is létrejöttek az úgynevezett felső tagozatok, így a 14 éves kor ma már nem az iskola befejezésének időpontját jelenti. Ezzel együtt a 8. osztály továbbra is valaminek a lezáródását jelenti, de ez inkább a gyerekek világképére, a világ és az ember egyfajta viszonyára vonatkozó lezáródás.

A kamaszkorban a fizikai és lelki változások mindenkinél jól tettenérhetők. A fiatalok a korábbi évek lágyságához képest általában sokkal szögletesebbek, robusztusabbak lesznek, ebben azonban nagy az egyéni eltérés lehetősége. Növekedésük, érésük a fiúknál többek között a mutálásban, lányoknál a menstruáció megindulásában fejeződik ki. Ez az a kor, amikor a kamaszok számára a világban létező fogalmak kezdenek jelentéssel megtelni, kritikai érzékük fokozottan élessé kezd válni, ez utóbbival főleg az eddigi kereteket, szabályokat kezdik ki. Ezt az érzelmekkel is telített kritikai hajlamot ellensúlyozza az életükben egyre nagyobb szerepet játszó racionalitás, időnként felül is kerekedik énjük gondolkodó része.

A független érzelmi élet kialakulása újabb, végső szakaszába lép, s az ezt kísérő érzelmi turbulencia nem kis kihívás elé állítja a tanárokat és a szülőket egyaránt. Tudva azt, hogy a krízis hozzátartozik a fejlődéshez, a nevelés központi kérdése az lesz, miként kísérjük ezeknek az egyéni érzéseknek, sajátos gondolatoknak, független törekvéseknek a születését és fejlődését úgy, hogy közben minket ne sodorjanak el az ezekkel járó hatalmas érzelmi hullámok.

Míg a lányok idejük és energiájuk nagy részét arra fordítják, hogy kisebb, összetartó csoportokban osszák meg egymással érzéseiket, beszéljék meg az érzelmi és szociális eseményeket, addig a fiúk általában másképp reagálnak az őket ért hormonális és lelki változásokra. Ők látszólag jelentősen lemaradnak a lányokhoz képest a szociális viselkedés és az érzelmi érettség terén, hiszen nem túl kommunikatívak, érzéketlennek tűnnek, és hajlamosak a nyers, mogorva viselkedésre. Ezen külsődleges jegyek mellett új, eddig ismeretlen távlatok nyílnak meg a diákok előtt, melyekhez élesedő elmével, meleg szívvel és a nehézkedéssel küzdő végtagokkal közelítenek. Év végére a tanulók már új példaképeket, tekintélyeket és szerepmintákat keresnek maguknak.

Pedagógiai célkitűzések

Ebben az életkorban nagyon fontos az, hogy mindazt, amit eddig tanultak, tapasztaltak az iskolában, összekössük a világgal, egy olyan világkép kialakítása érdekében, melyben a főszerepet a küzdő, környezetével harmóniára törekvő, etikus ember játssza.

A 8. osztályban több nagy feladat előtt állnak a diákok. Az egyik az önálló éves munka elkészítése, melynek során minden tanulónak választania kell egy olyan témát, melyen egész éven át képes

dolgozni, és amelynek megalkotásáról a társai előtt be tud számolni. Nemcsak művészi szempontból, hanem szociálisan is fontos lehet az osztály drámabemutatója, melynek munkafolyamata magán viseli az egyéni felelősség és a közösségi munka jegyeit is.

A MAGYAR WALDORF-ISKOLÁK 1-12. ÉVFOLYAMÁNAK TANTÁRGYI RENDSZERE ÉS ÉVES ÓRASZÁMAI

Az alábbi óraszámok 36 tanítási hétre vonatkoznak, az 1-8. osztályban 180, a gimnáziumban 179 tanítási nappal számolva.

Tantárgy / Évfolyam	**1.**	**2.**	**3**	**4.**	**5.**	**6.**	**7.**	**8.**	**9.**	**10.**	**11.**	**12.**	**Összesen**
KÖTELEZŐ TANTÁRGYAK													
Magyar nyelv és irodalom													
Magyar nyelv és irodalom	240	240	160	160	90	60	70	70	60	60	60	60	**1330**
Magyar nyelv és irodalom gyakorló- és szakóra	0	0	0	0	36	36	36	36	68	68	51	72	**403**
Anyanyelvi kompetencia fejlesztése	0	0	0	0	0	0	0	0	36	36	36	36	**144**
Matematika													
Matematika	120	120	110	110	80	100	90	90	60	60	60	60	**1060**
Matematika gyakorló- és szakóra	0	0	0	0	36	36	36	36	68	68	51	72	**403**
Történelem													
Történelem	0	0	0	0	80	70	60	60	60	60	60	60	**510**
Történelem szakóra	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	51	72	**123**
Társadalmi- és állampolgári ismeretek	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												
Gazdasági ismeretek	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												

Szabad vallásoktatás, etika													
Szabad vallásoktatás	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												
Filozófia	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												
Természettudományok és földrajz													
Természetrajz és biológia	0	0	30	30	40	30	30	30	30	40	40	40	**340**
Kertművelés	0	0	0	0	0	72	72	36	0	0	0	0	**180**
Fizika	0	0	0	0	0	40	30	40	30	30	30	30	**230**
Kémia	0	0	0	0	0	0	30	40	30	30	30	30	**190**
Honismeret és földrajz	0	0	60	30	40	60	50	30	40	30	30	30	**400**
Idegen nyelv													
Idegen nyelvek 1.	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108	**1068**
Idegen nyelvek 2.	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108	**1068**
Digitális kultúra													
Digitális kultúra	0	0	0	0	0	0	36	36	54	54	54	54	**288**
Testnevelés és egészségnevelés													
Mozgás és testnevelés	72	72	72	72	72	72	108	108	104	104	104	108	**1068**
A főoktatás egyéb részei- ritmikus rész/mozgás	36	36	36	36	36	36	36	36	0	0	0	0	**288**
Kötelezően választható testmozgás (a helyi tanterv szabályozza)	36	36	36	36	0	0	0	0	0	0	0	0	**144**
Gyakorlatok													
Gyakorlatok	0	0	0	0	0	0	0	0	72	72	72	0	**216**

Osztályfőnöki óra													
Osztályfőnöki óra	0	0	0	0	0	0	0	0	34	34	34	72	**174**
AZ ALAPFOKÚ MŰVÉSZETOKTATÁS TANTÁRGYAI A WALDORF-ISKOLÁBAN													
A NAT 2020-ban megjelenő művészetoktatási tantárgyak													
Vizuális kultúra													
Festés, rajz-grafika	36	36	36	66	66	54	54	54	25	25	25	27	**504**
Művészettörténet	0	0	0	0	0	0	0	0	30	30	30	30	**120**
Mozgóképkultúra és médiaismeret	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												
Ének-zene													
Zene	36	36	72	72	54	54	54	54	52	52	52	54	**642**
Dráma és színház													
Dráma	A főoktatás tárgyaiba integráltan								25	25	25	54	**129**
Kézimunka													
Kézimunka	72	72	72	72	54	54	54	54	25	25	25	0	**579**
A NAT 2020-nak megfelelő kötelező tantárgyak összesen:	**792**	**792**	**828**	**828**	**828**	**918**	**1062**	**1026**	**1111**	**1111**	**1128**	**1177**	**11601**
HETI ÓRASSZÁMOK	**22**	**22**	**23**	**23**	**23**	**25,5**	**29,5**	**28,5**	**30,86**	**30,86**	**31,33**	**32,69**	
NAPI ÁTLAG	**4,4**	**4,4**	**4,6**	**4,6**	**4,6**	**5,1**	**5,9**	**5,7**	**6,2**	**6,2**	**6,3**	**6,57**	
Az alapfokú művészetoktatás további kötelező tantárgyai a Waldorf-iskolában													
Kézművesség													
Kézművesség	0	0	0	0	54	54	54	54	50	50	50	0	**366**
Agyagozás, szobrászat	A tantárgy óraszámai a szabadon választható tantárgyak között jelennek meg.												
Euritmia													

Euritmia (mozgásművészet, a mindennapos testmozgás része)	36	36	36	36	72	72	72	72	68	68	68	72	**708**
A Waldorf-kerettanterv kötelező tantárgyai összesen:	**828**	**828**	**864**	**864**	**954**	**1044**	**1188**	**1152**	**1229**	**1229**	**1246**	**1249**	**12675**
HETI ÓRASZÁMOK	**23**	**23**	**24**	**24**	**26,5**	**29**	**33**	**32**	**34,13**	**34,13**	**34,61**	**34,69**	
NAPI ÁTLAG	**4,6**	**4,6**	**4,8**	**4,8**	**5,3**	**5,8**	**6,6**	**6,4**	**6,86**	**6,86**	**6,96**	**6,97**	
SZABADON VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK													
Szabad vallásoktatás	36	36	36	36	36	36	36	36	34	34	34	33	**423**
Agyagozás, szobrászat	0	0	0	0	36	36	36	36	34	34	34	33	**279**
Filozófia	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30	**30**
Mozgóképkultúra és médiaismeret	0	0	0	0	0	0	0	0	34	34	34	0	**102**
Gazdasági ismeretek	0	0	0	0	30	20	30	20	34	34	34	33	**235**
Társadalmi- és állampolgári ismeretek	0	0	0	0	0	0	0	0	34	34	34	33	**135**
Kertművelés	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24	0	0	**24**
Tanulásmódszertan	0	0	0	0	0	10	10	10	0	0	0	0	**30**
Fakultációs órák	0	0	0	0	0	0	0	0	72	72	72	72	**288**
ÖSSZES ÉVES ÓRASZÁM	**864**	**864**	**900**	**900**	**1056**	**1146**	**1300**	**1254**	**1471**	**1495**	**1488**	**1483**	**14221**
HETI ÓRASZÁMOK	**24**	**24**	**25**	**25**	**29,33**	**31,83**	**36,11**	**34,83**	**40,86**	**41,52**	**41,33**	**41,19**	

Megjegyzés: A helyi tantervekben szereplő hónapünnepek, drámabemutatók és más ünnepek (Mihály-nap, Márton-nap, adventi kert, farsang stb.) évente maximum 15 órában a tanórakeret terhére megszervezhetők.

Magyarázatok az óraszámok kapcsán

A „Tantárgyi rendszer és éves óraszámok” táblázat egyes cellái értelmezéséhez a következő megjegyzések tartoznak:

– Anyanyelvi kompetencia fejlesztése a **9-12. osztályban** –a főoktatás két tanórát meghaladó része

– Ószövetségi teremtéstörténet korszak a **3. osztályban** – a Természetrajz és biológia része

– Mesterségek és Házépítés korszak a **3. osztályban** – a Honismereté és földrajz része

– Digitális kultúra a **7-8. osztályban** – témahétként, tömbösítve, illetve szakóraként is tartható

– Osztályfőnöki óra a **12. osztályban –** az Éves munka előkészítése

– Formarajz az **1-3. osztályban –** Integráltan jelenik meg a magyar nyelv és irodalomban, mint írás-előkészítő tevékenység

– Formarajz és szabadkézi geometria a **4-5. osztályban** – A Rajz-grafika tantervben jelenik meg

– Dráma az **1-8. osztályban** – A főoktatásban integráltan jelenik meg

– Euritmia az **1-12. osztályban** – A mindennapos testmozgás része

– Fakultációs órák a **9-12. osztályban** – az óraszámok választható tantárgyanként értendőek – A **művészeti tantárgyak** a tanév során egymást váltva, tömbösítve is tarthatók.

A WALDORF-ISKOLÁK KERETTANTERVE AZ 1-8. ÉVFOLYAMOKON – VERTIKÁLIS TANTERV

MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

Bevezetés

A nyelv az emberi kapcsolatteremtés alapvető eszköze és éppen ezért a tanítás egészét behálózza és meghatározza. A gyermeki tudat az iskoláskor kezdetén válik éretté arra, hogy a szóbeliségből továbblépjen az írásbeliségre. Ez nem egyszerűen kézügyesség és technika kérdése, mint ahogy az írás sem csupán a beszéd jelekkel történő lejegyzése. Sokkal inkább két különböző gondolkodási formáról van szó, melyeket könnyen összehasonlíthatunk, ha az emberiség kultúrtörténetében vizsgáljuk az szóbeliségből az írásbeliségbe történő átmenetet. A szóbeliségre jellemző, hogy mögötte álló tudat mitikus jellegű, konkrét képekben gondolkodik és erősen él a helyzethez és rítushoz kapcsolódó közösségi emlékekben. Az írásbeli tudat racionális és a történelmi érzékenység jellemzi. Törekszik az elvont összefüggések feltárására, alapja a meghatározás és a logikus kategóriákban történő gondolkodás. Természetesen mindkét tudatforma megjelenhet szóban és írásban is. Az eposzok, a mítoszok, a lírai alkotások és a drámák olvashatók ugyan, de elsősorban a szóbeliség verselő hagyományából táplálkozó kifejezési formák; a tudományos és történelmi írások és egyéb próza művek inkább az írásos hagyományhoz tartoznak.

Az iskola több évezredes intézménye elsősorban az írásos hagyományt képviseli, háttérbe szorítva a szóbeliségben megőrzött értékeket. Magyar nyelv és irodalom tantárgy tanításában, arra kell törekedni, hogy a szóbeliség kultúrája megmaradjon és úgy fejlődjön, hogy erre erős írásos kultúra épülhessen. A gyermeki fejlődés első szakaszában, a járás tanulásában, a beszéd és a gondolkodás elsajátításában a nyelvnek közvetítő szerepe van. Tulajdonképpen a nyelv és a beszéd segítségével a gyermekben az elsajátított mozgás új minőségében tükröződik. A megtanult mozgások, az ügyesség így hat a gondolkodás képességére. Kezdetben maga a beszéd alakítja a beszédhez és halláshoz használt szerveket, amelyek a szavakat és mondatszerkezeteket észlelik, rendszerezik és megértik. Ez az anyanyelv tanulása közben történik. Ezt követően, a nyelv válik a gyermek lelki életének egyik közvetítőjévé.

Egyfelől a nyelv lehetővé teszi, hogy a gyermek kifejezze önmagát és kapcsolatot hozzon létre a világgal, másfelől segít rendezni és rendszerezni a gondolkodást, hogy a gyermek tapasztalatai jelentést kapjanak. A nyelv az elsődleges megjelenítési módunk és az elsődleges közegünk, aminek segítségével a világról és különösen a benne lévő viszonyokról képet alkotunk. A nyelv egyetemes jellege képessé teszi az embert, hogy hozzáférjen bárki által, bármilyen nyelven közölt gondolatokhoz. A nyelv elősegíti, hogy a földrajz és kulturális környezetből, ahova a gyermek született, tovább lehessen lépni oda, ahol az egyén saját gondolatait képes kifejezni saját hangjának megtalálásával.

A szoros köteléket, amely a beszélt nyelv valamint a földrajzi közeg között létezik, szintén különös figyelemmel kell ápolni. A magyar nyelv mint szerves jelrendszer, szintén a világ teljességét képezi le; mind szerkezetében, mind pedig működési rendjében a valóságot ragadja meg, azzal egylényegű, a világ isteni-teremtő-rendjét nem csupán tükrözi, hanem újra is alkotja.

A gyermekdalok és versek, kiszámolójátékok az egész köznyelvi hagyomány, fontos a gyermek számára. Ezt a beszélt elemet a helységnevek, legendák, mondák és a néphagyomány gazdag szókincse egészíti ki. Pubertással a gyermekben lezajló testi folyamatok ellensúlyozására, a nyelvnek a köznyelvi szinten túl kell terjednie, egyetemesebb minőségeket kell kutatnia az eszmék világában.
Ebben az időszakban veszíti el a fiatalember természetes kapcsolatát a nyelv szellemével és immár tudatos munkával kell visszaszerezni azt.

Nyelv és irodalom: nemcsak hagyományt teremtenek, hanem folyamatos változásukkal jelent és jövőt is alakítanak. A magyar nyelv és irodalom tantárgyak kiemelten fontos területei a nemzeti öntudatra, önazonosságtudatra nevelésnek. Nyelvünk, közös történelmünk, keresztény alapú vallási és művészeti hagyományaink összekötnek bennünket: korokat, alkotókat, befogadókat és műveket. Az irodalmi művek nyelvileg megformált esztétikai alkotások, melyek beágyazódnak a magyar és az európai kultúrába, így egymással is párbeszédbe tudnak lépni, létrehozva a közös gondolkodást és motívumkincset. Az irodalom azonban nem csak szöveg, és a nyelv sem azonosítható csupán szövegalkotó elemeivel és hatásaival. Az irodalmi alkotások morális, kulturális értékeket örökítenek és teremtenek. Történelmi, személyes tapasztalatokat, bölcseleti felismeréseket hagyományoznak. Létük és hatásuk messze meghaladja a kommunikációs eszköz és a fikciós esztétikai teljesítmény funkcionálisan értelmezett szerepét. Gondolkodásunk, önkifejezésünk, személyes és nemzeti identitásunk kialakításának feltételei és eszközei: *„… nemzeti hagyomány és nemzeti poézis szoros függésben állanak egymással.”* (Kölcsey).

A sikeres anyanyelvi és irodalmi oktatás kihagyhatatlan szereplője a tanár. Viselkedése, a szakma iránti elkötelezettsége, személyes példamutatása önmagában modell a tanulók számára. A tanár tanít, nevel, fejleszt, irányít és segít. Hagyományt és tudást ad át, segíti a tanulókat, hogy azokat maguk is felfedezzék, megteremtsék saját kognitív struktúráikat, elkészítsék önálló olvasataikat. Ne csak befogadók legyenek, hanem mérlegelő, problémaérzékeny gondolkodású, kreatív értelmezők is. A műveltség, a strukturált tudás átadása alapvető feltétele annak, hogy a tanulók megtanuljanak önállóan gondolkodni és tanulni. Az értékközvetítés pedig elengedhetetlenül szükséges ahhoz, hogy a mérlegelő gondolkodás képességének segítségével a saját értékvilágukat megalkossák, és ez számukra intellektuális és emocionális élményt jelentsen.

A magyar nyelv- és irodalomtanítás egyidejűleg műveltségközvetítést, kompetencia- és személyiségfejlesztést, morális és érzelmi nevelést is jelent. A kompetenciafejlesztés az önálló tudás kialakításában, a közösségbe való beilleszkedésben nyújt segítséget. A morális és érzelmi nevelés – a kompetenciák fejlesztésével együtt – lehetőséget teremt arra, hogy a tanuló átgondolt ítéleteket alkosson, képes legyen sokoldalúan megindokolni véleményét vagy éppen változtasson

azon, hogy művelt, kiegyensúlyozott, harmonikus személyiségként szűkebb közösségének felelős tagja legyen.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A Waldorf-iskolákban ugyanolyan fontos a verbális nyelvi készség művelése és jelentőségének hangsúlyozása, mint az írástudás művelése. A szóbeliség közvetlensége felébreszti a gyermek figyelmét, érdeklődését és képzeletét. Ez alakít ki fogékonyságot a későbbiekben az irodalom olvasásához és értékeléséhez – ennek a képességnek a megléte attól (is) függ, hogy az olvasók menynyire képesek a szövegtartalmat a saját képzeletükben folyékonyan és gátak nélkül újraalkotni. Ezért nagyon fontos a mesélés, hiszen a mese hallgatása közben a gyermek belső képeket készít – különösen, ha a tanító „fejből", szabadon mesél – átéli a szellemi mozgást, az érzelmi azonosulást. Olyan meséket és történeteket kell a gyermek számára választani, amelyekből akár erkölcsileg, akár a világban való helytállása érdekében biztos alapokat meríthet. Biztonságot ad a gyermeknek az, hogy a történetek egységben tartják a megismerhető világot.

Ez a megközelítés folytatódik a további években a korosztálynak megfelelő változtatásokkal.

Az első osztályban nyelvtant még nem tanulnak a gyerekek.

Az írás fejlődése összhangban van az emberiség fejlődésével. Az írás eredete a képírásig (piktográfia) nyúlik vissza. A magdaléni kultúra barlangrajzait még a feltűnően természethű ábrázolás jellemzi, az ezt követő korok barlangfestményei egyre stilizáltabb formában, a lényegre szorítkozva, csak pár vonással utalnak az ábrázolt tárgyra. Később ez az élethűségtől eltávolodott, jelképes ábrázolás vezetett a képírás apró jeleinek kialakulásához. Ezt követte aztán a fogalomírás (ideográfia), a szó- és szótagírás, majd a betűírás.

A képírás kialakulásával megszülettek az első absztrakt jelek, de a kapcsolat a fogalom és az eredeti kép között megmaradt. A kép a teljes emberhez szól, a teljes embert ragadja meg, akaratában, érzésében, gondolkodásában.

A gyermeknél is fontos, hogy a jeleket tudják kötni a külvilághoz, legyen belső élményük róla, ne csupán az intellektus útján kelljen felfogni, amit tanulnak. A betűtanítást is mesével vezetjük be, és mesék kísérnek végig minden egyes hangot, amelyek betűkké formálódnak.

A gyerekek így természetes kapcsolatot találnak a betűk és a külvilág között, amely segítségükre van abban, hogy a már jelként használt, a világtól elszakított betűket az érzéseiken keresztül megragadják és összekapcsolják azzal, ahonnan ezek a szimbólumok eredetileg származnak.

A gyerekek olvasni az általuk vagy a tanár által táblára írt szövegen tanulnak.

Az olvasás és írás jelrendszerének tanítása párhuzamosan folyik a többi nyelvi készség és képesség, a szóbeli és írásbeli nyelvhasználati területek (beszéd, olvasás, hallott és olvasott szöveg értése, írás, helyesírás, szóbeli és írásbeli szövegalkotás) folyamatos fejlesztésével.

A kompetencia-fejlesztés alapja a beszéd, az olvasás és az írás készségszintű elsajátítása, mely a pedagógus által is közvetített ismeretekre épülve játékokkal, játékos gyakorlatokkal valósul meg a leghatékonyabban. A pedagógus kiemelt feladata és lehetősége, hogy a gyermek a tanulást pozitív élményként élje meg.

Órakeret: 240 óra

Előzetes tudás

Az anyanyelv ápolásának színhelye eddig leginkább az otthon és az óvoda volt, ahol élete első éveiben élő tapasztalatokat szerzett. Ezekre az alapokra lehet építkezni az első osztályban.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmesélése. Az órazáró történet részben vagy egészében emlékezetből történő felidézése
- figyelem a társaira és a felnőtt beszélgetőtársakra
- törekvés a mások számára érthető és kifejező beszédre
- az önálló feladatvégzés egyes lépéseinek megalapozása és gyakorlása
- megérti a szóbeli utasításokat, kérdéseket és a szöveg tartalmát
- érthetően, az élethelyzetnek megfelelően kommunikál
- a történetek szereplőinek cselekedeteiről kérdéseket fogalmaz meg, véleményt alkot
- képességeinek megfelelő szöveget hangos vagy néma olvasás útján megért
- észleli és/vagy megérti a nyelv alkotóelemeit, hangot/betűt, szótagot, szót, mondatot, szöveget, és azokra válaszokat fogalmaz meg
- részt vesz a testséma-tudatosságot fejlesztő tevékenységekben (szem-kéz koordináció, térérzékelés, irányok, arányok, jobb-bal oldal összehangolása, testrészek tudatosítása) és érzékelő játékokban
- megérti és használja a tér- és időbeli relációs szókincset
- szavakat hangokra, szótagokra bont
- hangokból, szótagokból szavakat épít

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A nyomtatott nagybetűk bevezetése, fokozatosan. Teljes mondatok másolása és hallás utáni leírása, melyek a már megismert, elhangzott történetekből emelkednek ki. Ezeken a megdolgozott és leírt mondatokon kezdenek el olvasni a gyerekek.

A tanár által választott rövid szövegeket is illusztrálják.

A reggeli kör mondókáinak, verseinek kórusban szavalása.

Ajánlott szépirodalom

Grimm legszebb meséi, Benedek Elek meséi, Illyés Gyula: 77 magyar népmese, Fésűs Éva: Ezüsthegedű, más népek meséi, Török Sándor: Falatka királysága, Weöres Sándor, Károlyi Amy, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán, Tarbay Ede, Szilágyi Domonkos versei

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Különösen kiemelendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak beszédhallás, hallás utáni értés, beszédfejlettség, az írás jelrendszere, nyomtatott nagybetűk, nyelvi mintakövetés beszédben, játékosság, zeneiség, ritmusélmény

vers, verses mese, mondóka, kiszámoló, soroló, népdal, verssor, versszak, rím, ritmus, refrén, költő, cím, népköltészet, műköltészet

szótag, szó, mondat, szöveg, mese, népmese, műmese, cím, szerző, szereplő, helyszín, időrend, tartalom, állandósult szókapcsolat, kezdő és záró fordulat, meseszám

hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, hosszú hang, rövid hang, szótag, szó, mondat; hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, egyjegyű mássalhangzó, kétjegyű mássalhangzó, háromjegyű mássalhangzó, hosszú/kettőzött mássalhangzó, hosszú/kettőzött kétjegyű (háromjegyű) mássalhangzó, rövid magánhangzó, hosszú magánhangzó, szótag, szó, „j” hang kétféle jelölése, kisbetű, nagybetű, vonalrendszer, írásjel, ékezet, magánhangzó, mássalhangzó, szótag, szó, mondat; viszonyszavak: bal-jobb, előtte, mögötte, alatta, felette, közötte, mellette stb.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek képesek az osztály egészével verseket, mondókákat kórusban szavalni. Megtanulják követni a tanár által adott utasításokat. Képesek egyszerű beszédgyakorlatokat és nyelvtörőket az osztály egészével együtt mondani. Megtanulják a tanárok által mesélt történetek, számukra lényeges pontjait felidézni. Kisebb szerepek eljátszására is vállalkoznak. Megtanulják a nyomtatott nagybetűk írását. A gyakorlat során képessé válnak hosszabb, összefüggő szöveg másolásának leírására.

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A második osztályban tovább folytatódik a mondókák, körjátékok, nyelvtörők gyakorlása, amelybe bekapcsolódik a helyese ejtés tanítása is: „a hanggyakorlatokon, a kiejtés-gyakorlatokon (a magánhangzók, mássalhangzók helyes ejtésén), a hangsúly gyakorlatokon és a ritmus gyakorlatokon” (Montágh Imre: A beszéd művészete) keresztül. A különböző nyelvi nehézségekkel küzdő gyermekek esetében elkezdődik a támogató munka, melyre a szakirányú (pl. logopédiai) segítségek között az euritmia bizonyos ága, a gyógyeuritmia is alkalmas.

Második osztály irodalmi anyaga: a szentek élete, a fabulák és a természeti mesék. A mesélőnek az egész embert meg kell ragadnia. Fontos, hogy a gyermek egész testében érezzen valamit az elmeséltekből. Csupán az átérzett dolgokból, az indulatokból, amelyet keltünk kell következnie az elmondott dolgok megértésének. Amikor mesét vagy legendát mond a tanító vagy festéses rajzolásos feladatot végeztet a gyermekekkel, nem magyarázza, hanem hagyja, hogy az megragadja a teljes embert. A gyermek csak utólag, önmagából kiindulva jut el a dolgok megértéséhez.

Az állatmesékben az egyoldalú emberi tulajdonságok és érzések (pl. kapzsiság, ravaszság, irigység, nagyravágyás) jelennek meg. Míg a legendák világa a tiszta érzéseket és emberi értékeket hordozzák (pl. Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent Kristóf történetet.

Hangsúlyos helyet kapnak a memoriterek (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Petőfi Sándor, Zelk Zoltán, Kányádi Sándor versei), és a dramatikus játékok, melyek szituatív jellegüknél fogva, több irányban is ápolják és fejlesztik a gyermekek nyelvi készségeit, képességeit: a nem verbális

kommunikációs eszközöket (gesztus, tekintet, szövegfonetikai, mondatfonetikai eszközök alkalmazása, testünkkel való kommunikálás lehetőségeit), a produktív és a reproduktív beszédet stb., a szókincs bővítését. Szervesen kapcsolódva az előző évben már elkezdett munkához a nagy nyomtatott betűk után megismerkednek nyomtatott kisbetűkkel. Megszülethet az első olvasókönyv is, amely a tanár által kiválasztott szövegek, a reggeli körből ismert versek, mesék, természeti történetek gyűjteménye, s melyhez a gyermekek aktív részvételükkel erőteljesen kötődnek.

Az év második fejében bevezetésre kerülhet a folyóírás, de ez harmadik év elejére is tehető.

Az írás, egyben az olvasás tanulása is. A leírt szövegeket az óra végén mindig elolvassa az osztály.

Először a gyermekek által leírt verseket, mondókákat olvassák, a nyomtatott szöveg olvasása csak ezután következhet. Kisebb versek és mondókák csak akkor kerülnek a füzetbe, ha azokat a gyermek már ismerték és többszöri mondás után elsajátították (interiorizálták).

Nagyon fontos a kórusban történő olvasás, először a tanítóval együtt. Tőle veszik át a gyerekek a vers zeneiségét, az értelmi hangsúlyokat, a hangszín változásait stb. Azután a tanító nélkül az osztály egyedül, majd egy-egy gyerek olvas.

A nyelvtan előkészítése a verbális kifejezőkészség alapozásával történik. A hosszú magán- és mássalhangzók helyes ejtésével tudatos munka folyik a nyelvhasználat terén, mely lassan megalapozza a magyar helyesírást. A verseken és ritmusokon keresztül képet kaphatnak a szó és mondat egységéről.

A helyesírási készség fejlesztése és a rendezett kézírás kialakítása formarajz, művészetek, zenehallás fejlesztés által kiemelten fontos.

A beszéd, az olvasás, az írás gyakorlása a képességfejlesztést szolgálja elsődlegesen.

Órakeret: 240 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban megszerzett tudásra építünk, a nyomtatott nagybetűk ismeretére, a tanár által adott, a gyermekek által ismert rövid szövegek leírásának képességére.

Tantárgyi fejlesztési célok

- felkészülés az olvasásra – figyelem, megfigyelés, ritmus, emlékezet, képzelet fejlesztése
- tájékozódás síkban és térben
- hang és betű, szótag, szó felismerése
- nyomtatott nagybetű és nyomtatott kisbetű/folyóírás betűinek ismerete
- mondatok összekapcsolása
- kérdések és válaszok megfogalmazása
- nyelvi mintakövetés beszédben és írásban

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- önálló versmondás (erős ritmusú és sok ismétlést tartalmazó versek, természetversek)
- nyelvtörők, ritmusjátékok

– szóbeli kifejezésmódok eltérő minőségeinek megjelenése (cselekvést kifejező igék hangsúlyozása, a leíró elemek és nevek felfedezése, a tulajdonságok kifejezése)

– nyomtatott kisbetűk/folyóírás írása, vastag színes ceruzával

– folyóírás bevezetése

– a másolt szövegeket a tanár a táblára írja, melyek tartalma a főtanítás témájához kapcsolódik

– a tanár által adott ismert szövegek közös és egyéni olvasása

– olvasókönyv készítése

– a magas és mély magánhangzók megkülönböztetése hallás alapján,

– hosszú és rövid mássalhangzók hallás utáni megkülönböztetése

– a gyakorlás eszközei: játékos gyakorlatok egy szó első és utolsó hangjának, a szóban szereplő magánhangzók, mássalhangzók megtalálására és meghatározására. Rímjátékok és ábécéjátékok (ábécérenddel együtt).

– betűk behelyettesítése új szavak képzéséhez, szólánc, adott hangokból szavak alkotása, találós kérdések.

– kifejezően, érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál

– megérti a nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a kommunikációs helyzetnek megfelelően reagál

– egyszerű magyarázat, szemléltetés (szóbeli, képi, dramatikus tevékenység) alapján megérti az új kifejezés jelentését

– a megismert szavakat, kifejezéseket a nyelvi fejlettségi szintjén alkalmazza

részt vesz a kortársakkal és felnőttekkel való kommunikációban, beszélgetésben, vitában, és alkalmazza a megismert kommunikációs szabályokat

– használja a kapcsolatfelvételi formákat: köszönés, kérés, megszólítás, kérdezés
– élményeiről, segítséggel vagy önállóan beszámol
– beszédlégzése és artikulációja megfelelő
– figyelmet fordít a hangok időtartamának helyes ejtésére, a beszéd ritmusára, hangsúlyára, tempójára, a beszédhelyzetnek megfelelő hangerőválasztásra
– a szavakat hangokra, szótagokra bontja
– a hangokból, szótagokból szavakat épít
– a tanult verseket, mondókákat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja
– részt vesz ismert szövegek (mondókák, kiszámolók, nyelvtörők, versek, mesék) mozgással, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében
– bekapcsolódik párbeszédek, dramatikus helyzetgyakorlatok, szituációs játékok megalkotásába
– megismer néhány mesét és történetet a magyar – és rokon kultúrájú népek irodalmából
– részt vesz népmesék és műmesék, történetek közös olvasásában, feldolgozásában
– megérti a közösen olvasott rövid szövegeket, részt vesz azok olvasásában, feldolgozásában –

a mesék, történetek szereplőinek cselekedeteiről kérdéseket fogalmaz meg, véleményt alkot

– részt vesz rövid mesék, történetek dramatikus, bábos és egyéb vizuális, digitális eszközökkel történő megjelenítésében, megfogalmazza a szöveg hatására benne kialakult képet
– közös olvasás, szövegfeldolgozás során megismer néhány mesét, elbeszélést

Ajánlott szépirodalom

tanmesék, elsősorban állatokról szóló mesék: Ezópus, Heltai Gáspár, Leonardo da Vinci, La Fontaine, Lessing meséi, az amerikai indián hagyomány állatmeséi, szentek élete és legendái

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van.

Különösen kiemelendő, hogy a formarajz tantárgyhoz, az írás előkészítése szintjén is kapcsolódik az anyanyelvi nevelés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

hallott szöveg megértése, tartalmának felidézése.

mindennapi élmények tartalmának felidézése, elmondása.

hangos olvasás gyakorlása. az aktív szókincs

gazdagítása.

–

rövid szövegek alkotásának gyakorlása. kiejtési

gyakorlatok, szótagolás. gondolatok, érzelmek,

vélemények kifejezése.

játékosság, zeneiség, ritmusélmény. mondat, szó, rövid/hosszú

magánhangzó/mássalhangzó, jelentés, időtartam; szótag, szó, ábécé,

betűrend, szótár, „j” hang kétféle jelölése;

betű, hang, szó, szókapcsolat, mondat, szöveg, j-ly, írásjel, pont, kérdőjel, felkiáltójel, kisbetű, nagybetű, betűelem, számelem, vonalrendszer, kapcsolás; viszonyszavak: bal-jobb, előtte, mögötte, alatta, felette, közötte, mellette stb.kisbetűs és nagybetűs ábécé, élőlények neve, tárgyak neve, több hasonló név, saját név, önellenőrzés, hibajavítás, személynév, állatnév, helynév;

keresztény ünnepkörhöz kapcsolódó jelképek (betlehemi csillag, bárány), családi ünnep, nemzeti ünnep, népszokás, népi hagyomány, jeles napok, népi gyermekjáték, hazaszeretet, magyarságtudat, közösség, szólás, közmondás, évszak, körforgás;

iskola, osztály, közösség, könyvtár, tanítási idő, szünet, vakáció, házi feladat, család, családtag, rokon, testvér, nagyszülő, dédszülő, unoka, dédunoka, unokatestvér, otthon, barát, társ, összetartozás, felelősség, hűség, becsületesség, igazságosság, munka, házimunka, történet, mese, vers, bekezdés, párbeszéd, cím, szerző, helyszín, szereplők és tulajdonságaik, probléma és megoldás.

A fejlesztés várt eredményei

Az első osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett, az önálló versmondásban is jártasságot szereznek (bizonyítványversek elmondása). Gyakorlatot szereznek általuk ismert szövegek kórusban történő szótagolására. Jártasságot szereznek a találós kérdések megértésében és megfejtésében. Képesek egyszerű nyelvi játékokban való részvételre pl. szólánc. Részleteiben képesek a tanárok által elmesélt történetek felidézésére. Megtanulják és gyakorolják a nyomtatott kisbetűk írását. Elsajátítják a folyóírást, megtanulják a betűk ábécés rendjét. Képesek hosszabb szövegek pontos másolására. Jártasságot szereznek néhány gyakori szó helyes betűzésében és elválasztásában.

A gyermek beszéde ezen oktatási szakaszban folyamatosan fejlődik. Napjainkban a megváltozott társadalmi körülmények következtében a beszédfejlődés lényegesen lelassult, ezért annak tudatos és folyamatos fejlesztése szükséges.

Az óvoda és az iskola közötti átmenet segítésére az előkészítő időszak hosszát rugalmasan kell kezelni, figyelembe véve az iskolába kerülő gyerekek eltérő adottságait, meglévő ismereteit. Ebben az időszakban kell a pedagógusnak megfigyelnie a tanulókat, és ezekre a megfigyelésekre építve kezdheti meg a differenciált fejlesztést.

Az írási és olvasási nehézségekkel küzdő gyermekek támogatása:

A második osztály végére az osztálytanítónak látnia kell, melyik gyermeknél jelentkezik tanulási nehézség az írás-olvasás terén. A legaszténia megelőzésére a Waldorf-pedagógia különös gondot fordít: az olvasás és írástanítás során a következő szempontokat tartja szem előtt:

- nem a lehető leggyorsabban,
- nem a lehető legkorábban,
- de átfogóan, a gyermek egészét – az akarati és érzésbeli képességeit egyaránt megszólítva egyengeti az íráshoz és az olvasáshoz szükséges gondolkodási utat.

A kialakult írás- és olvasászavart elsősorban hallás- és beszédgyakorlatok útján enyhítjük.

Mindezek mellett a

- mozgáskoordinációs gyakorlatok,
- egyensúlygyakorlatok (testföldrajz)
- térorientációs gyakorlatok,

szimmetriagyakorlatok (pl. formarajz) is jelentős

támogatást nyújthatnak az előrehaladásban.

Ha van gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus az iskolában, ajánlott a második osztály végén minden gyermek nyelvi, motorikus, koordinációs, látási- és hallási képességeit felmérni, és megvizsgálni. Ha nincs, akkor az osztálytanítónak érdemes különleges figyelmet fordítania azokra a gyermekekre, akiknél a következő jelenségek közül, több egyidejűleg fordul elő és szakember segítségét kérni.

A következő lista támpontot nyújthat ehhez:

- gyenge egyensúly
- gyenge koordináció
- szaggatott mozgás
- nehezen dob és kap el labdát
- nehezen tud egyenesen ülni vagy állni
- helytelen ceruzatartás
- helytelen betűformálás
- képtelen egyenesen írni előre vonalazott lapon
- összekeveri a kis- és nagybetűket
- felcseréli vagy megfordítja a betűket, számokat (pl. b/d, p/q, u/n, s/z, 2/5, 6/9, 3/E, 7)
- túl sok vagy kevés lábat rajzol a betűknek (m, n)
- nem tiszta beszéd
- rossz emlékezőképesség

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A reggeli ritmikus részben az első két évben elkezdett munka folyik tovább.

–

Különösen hangsúlyos helyre kerül a beszédartikuláció, a légzéstechnika, a hangsúlyozás, a beszéd ritmusának és dallamának érzékeltetése.

A nyelvtörők, mondókák, versek gyakorlása, közös csoportos és egyéni mondása kellő lehetőséget nyújt a nyelvi készségek fejlesztésére. Fő téma az Ótestamentum történetei, illetve magyar írók versei (Weöres Sándor, Csokonai Vitéz Mihály, Kányádi Sándor, Zelk Zoltán).

Az év második felétől egy kiválasztott olvasmányt is feldolgozhatnak a tanár vezetésével (pl. Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön).

Ennek az évnek feladatai közé tartozik az olvasási készség és képesség fejlesztése.

A gyermekek a már második osztályban elkezdett módon a rövidebb szövegekről lassan áttérnek a hosszabb szövegek olvasására. Az előző évi olvasókönyv alapján a tanító vezetésével ebben az évben is közösen megformálható egy olvasókönyv, mely hűen és egyénien követi az osztály arculatát, figyelembe véve az év aktuális témáit (ószövetségi történetek, mesterségek, házépítés). Ez a könyv is év végén kerül bekötésre, s a gyermekek munkái illusztrálják, mely megfelelő visszajelzést adhat a tanítónak, tekintetbe véve az elsődleges megértés ellenőrzését.
A mindenkori cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási sebesség kialakítása és törekvés a hangsúlyos, kifejező olvasásra.

Az írás-olvasástanítás nem különül el egymástól, de az íráskészség kialakításának érdekében bizonyos részterületek nagyobb hangsúlyt kapnak. Fontos, hogy az első, illetve a második osztályban használt viaszkrétáról és vastag színes ceruzáról fokozatosan térjenek át a gyerekek a töltőtollra. Gyakorlatot szereznek az előttük lévő üres papír arányos kitöltésére (a térhasználatra) és a betűk pontos nagyságának megformálására, a sorkihagyásokra, bekezdések elhelyezésére.

Továbbfejlesztjük a gyermekek azon képességeit, hogy önállóan is kezdjék leírni az élményeiket, rövidebb-hosszabb olvasmányaikat. Ezáltal megteszik az első lépéseiket is az írásbeli fogalmazás felé.

Lehetséges, hogy a folyóírás bevezetésére a harmadik osztály első félévében kerül sor.

Meseszerűen szövődik bele az oktatásba a nyelvtan. Megismerkednek a mondatfajtákkal a tartamuk és a hangsúlyuk szerint. A gyakorlásokból és az élethelyzetekből kinőve megfogalmazódnak a szabályok, amelyek memorizálása még nem kötelező. Fontos, hogy alkalmazás és felismerés szinten legyenek tisztában a különböző mondatfajtákkal. A szófajok közül az igével kezdődik a nyelvtan tanítása, a főnevekkel folytatjuk és végül a melléknevek kerülnek bevezetésre. A szófajok elsajátítása sok cselekvéssel, játékkal, tapasztalatszerzéssel történik. A főnév kimondása által az ember elkülöníti magát a környezettől, a melléknév kimondása által összekapcsolja magát vele, az ige kimondása által pedig tevékenyen beleoldódik a környezetbe, együtt mozdul vele.

Órakeret: 160 óra

Előzetes tudás

Az első és a második osztályban megtanított betűismeretre, szövegfelismerésre, írás és olvasás készségre és képességre építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mindenkori cél az olvasás fejlesztése, a megfelelő olvasási tempó kialakítása és törekvés a kifejező olvasásra. A rendszerbe foglalás helyett a nyelvtan tanításának célja a harmadik

osztályban, hogy az eltérő minőségeken keresztül ismerjék fel a gyermekek a különböző fajtájú mondatokat és szófajokat.

Szövegalkotás fejlesztése; önálló fogalmazás készítése, lényegkiemelés.

Rendszeresen vezetett füzetek készítése.

Önálló feladatmegoldás.

Szövegértés fejlesztése hallott szöveg utáni pontos felidézéssel és írott szövegből lényegkiemeléssel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- leíró és humoros költemények, hosszabb versek a házépítés, kézműves munkák, mezőgazdaság témájából (elő is lehet adni ezeket)
- az Ótestamentum: a világ és az ember teremtése, a Paradicsomból való kiűzetés
- nagy ótestamentumi alakok tetteinek bemutatása
- Móra Ferenc: Kincskereső kisködmön

  a folyóírás használata: jól formált, esztétikus, olvasható írás, helyes kéz- és testtartás
- töltőtoll használata
- fogalmazások írása a főoktatás témáival kapcsolatban
- rendszeres hangos olvasás
- az olvasókönyv készítése tananyaghoz kapcsolódó témakörökből (házépítés
- mesterségek, bibliai történetek)
- beszéd fő részeinek különleges jellemzői: az óhajtó és a felkiáltó mondat, intonáció
- hangsúly, dallam
- a három fő szófaj és eltérő tulajdonságaik: ige („cselekvő szó”), főnév („megnevező szó”)
- melléknév („tulajdonság szó”)
- az igekötők helyesírását is gyakoroljuk
- az írásjelek, pontok, vesszők, nagybetűk, kisbetűk, felkiáltójelek és kérdőjelek használata elsősorban azt vizsgálva, hogy milyen beszédbeli tartalmat jelölnek az írásjelek
- kis színdarabok előadása a főoktatás témáinak köréből
- kifejezően, érthetően, az élethelyzethez igazodva kommunikál
- megérti a nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a kommunikációs helyzetnek megfelelően reagál
- egyszerű magyarázat, szemléltetés (szóbeli, képi, dramatikus tevékenység) alapján megérti az új kifejezés jelentését
- a megismert szavakat, kifejezéseket a nyelvi fejlettségi szintjén alkalmazza

–

– részt vesz a kortársakkal és felnőttekkel való kommunikációban, beszélgetésben, vitában, és alkalmazza a megismert kommunikációs szabályokat

– használja a kapcsolatfelvételi formákat: köszönés, kérés, megszólítás, kérdezés

– élményeiről, segítséggel vagy önállóan beszámol

– beszédlégzése és artikulációja megfelelő

– figyelmet fordít a hangok időtartamának helyes ejtésére, a beszéd ritmusára, hangsúlyára, tempójára, a beszédhelyzetnek megfelelő hangerőválasztásra

– a szavakat hangokra, szótagokra bontja

– a hangokból, szótagokból szavakat épít

– a tanult verseket, mondókákat, rövidebb szövegeket szöveghűen, érthetően tolmácsolja

– részt vesz ismert szövegek (mondókák, kiszámolók, nyelvtörők, versek, mesék) mozgással, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében

– bekapcsolódik párbeszédek, dramatikus helyzetgyakorlatok, szituációs játékok megalkotásába

– feladatvégzés során társaival együttműködik

– ismer és alkalmaz néhány alapvető tanulási technikát

– gondolatait, érzelmeit, véleményét életkorának, egyéni képességeinek és a kommunikációs helyzetnek megfelelően néhány mondatban írásban is megfogalmazza

– egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket írásban

– a szövegalkotás során törekszik a megismert helyesírási szabályok alkalmazására és meglévő szókincsének aktivizálására

– írásbeli munkáját segítséggel vagy önállóan ellenőrzi és javítja

– részt vesz ismert szövegek (például versek, nyelvtörők, mesék) mozgással, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében

– képességeihez mérten bekapcsolódik párbeszédek, dramatikus szituációs játékok megalkotásába

– szavakat, szószerkezeteket, 3-4 szavas mondatokat leír megfigyelés és/vagy diktálás alapján

– megérti és használja az életkorának megfelelő (térbeli, időbeli) relációs szókincset

– megkülönbözteti a szavak egyes és többes számát

– hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban

– a kiejtéstől eltérő ismert szavakat megfigyelés, szóelemzés alkalmazásával megfelelően leírja

– kérdésre adott válaszában megfelelően toldalékolja a szavakat

– felismeri, önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az ismert szavakat

– ellentétes jelentésű és rokon értelmű kifejezéseket gyűjt, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja szóbeli és írásbeli szövegalkotásban

– a több hasonló élőlény, tárgy vagy gondolati dolog nevét kis kezdőbetűvel írja

– a személynevek, állatnevek és a lakóhelyhez kötődő egyszerű egyelemű helyneveket nagy kezdőbetűvel írja le

– hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban

– a kiejtéssel megegyező rövid szavak leírásában követi a helyesírás szabályait

– a kiejtéstől eltérő ismert szavakat megfigyelés, szóelemzés alkalmazásával megfelelően leírja

Ajánlott szépirodalom

Az 1. és 2. osztályban felsorolt magyar költök gyermekversei, Lázár Ervin regényei (Berzsián és Dideki, A hétfejű tündér, Szegény Dzsoni és Árnika, Bab Berci kalandjai, A kisfiú meg az oroszlánok); Csukás István: A téli tücsök meséi; Selma Lagerlöf: Krisztus-legendák; Jacob Streit: És lőn világosság, 365 történet gyerekeknek a Bibliából

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendő az euritmia- és a zeneóra, ahol a nyelv ritmusával, szövegek megformálásával, átalakításával a használt nyelvet más szempontokból közelítjük meg.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A hallott szöveg üzenetének, érzelmi tartalmának megértése.

Mindennapi élmények, olvasmányok tartalmának felidézése, elmondása.

A mindennapi élet szókincsének bővítése.

Önálló olvasás, szövegértés.

Szövegalkotás.

Tanult szövegek szöveghű és kifejező tolmácsolása. Törekvés

a mások számára érthető és kifejező beszédre.

helyesejtés, beszédlégzés, artikuláció, időtartam, hangerő, beszédtempó, ritmus, hanglejtés, hangsúly, szünet, testtartás, mimika, térközszabályozás, párbeszéd, szituáció, improvizáció, szólás, közmondás, szókapcsolat, hangalak, jelentés, egyjelentésű szavak, rokon értelmű szavak, ellentétes jelentésű szavak, élőlények neve, tárgyak neve, gondolati dolgok neve, több hasonló név, saját név, személynév, állatnév, helynév

A fejlesztés várt eredményei

Az első és második osztályban elsajátított képességek további ápolása mellett a gyerekek képessé válnak összetettebb történetek és események pontos visszaadására.

Az epochák témájához kapcsolódó színdarabokban önálló szerepet is vállalnak.

Második osztálytól kezdve egyre nagyobb jártasságot szereznek az általuk ismert szövegek nagyobb egységekre tagolásában.

Ebben az évben szövegek hallás utáni mondatra tagolásában is gyakorlatot szereznek.

Megismerkednek a leggyakrabban előforduló írásjelek használatával (mondatvégi írásjelek, veszsző). Gyakorolják az ige, a főnév és a melléknév példákon keresztül történő felismerését, jellemzését, a mondatalkotást. Képessé válnak saját élményük egyszerű formában történő önálló megfogalmazására.

Jártasságot szereznek ismert szavak írásban történő elválasztásában, ismert szöveg szótagolás utáni olvasásában.

Képesek lesznek az órán leírtak, és elhangzottak megértésére és felidézésére a lényeg kiemelésére.

Gyakorlatot szereznek az ismert szavakat tartalmazó szövegek hangos értőolvasásában.

Egyszerű nyelvezetű könyvek önálló és hangos olvasását egyaránt elsajátítják ebben az évben.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 4. osztálytól kezdve egyre jobban szétválik az írás és az olvasás képességének gyakorlása.

Fontos, hogy a beszélt nyelv művelése is folytatódjon szavalással, beszédgyakorlatokkal, beszámolókkal, leírásokkal, megbeszélésekkel és megfigyelésekkel.

Igazán jól olvasni a jól beszélő, artikuláló ember tud, ezért megfigyelendő és kezelendő a gyerekek beszédtechnikája. Hangsúlyosnak tekinthető a beszédlégzés, a beszédritmus tagolása, a mondatok

dallamának játékos gyakoroltatása, a nem verbális kommunikáció eszközeinek mélyítése, szerep- és drámajátékok használata.

A szóbeli fogalmazás felől kell törekedni az írásbeli fogalmazás tanítása felé.

Kívánatos mind az írás, mind az olvasás terén a képesség szintjére jutni, hogy az önálló tanulás lehetőségét mélyíteni tudjuk a gyermekeknél.

Ennek az évnek az irodalmi anyaga a germán mitológia, illetve a magyar mondavilág a honfoglalásig. A mitológia nagy képei elbeszélései közvetítik azt a lelki tartalmat, amelyre szüksége van a gyermeknek ebben az életkorban. A lelki kötődéssel megélt szövegek nagy lendületet adnak az olvasás technikájának is.

Természetesen más népek teremtéstörténeteit és mitológiáját is feldolgozhatjuk (pl. Kalevala).

A feltételezhetően készülő olvasókönyv továbbra is az osztály arculatát követi. Anyagát a mondák és mitológiai történetek, illetve magyar költők versei, meséi alkotják.

Az írás képessége feltételezi a már tanultak alkalmazását. A tollbamondás jelentőségét a rendszeres gyakorlás által hangsúlyozzuk. Memoritereket is tanulnak a gyerekek, ezek kiválasztásában formailag az alliteráció a legfontosabb, a mozgással végzett versmondás mélyíti el igazán a mondanivalót.

A közösen feldolgozott irodalmi művek mellett házi olvasmányt is kaphatnak a gyerekek, melynek témája kapcsolódik az év hangulatához, a főoktatás témáihoz. Erről olvasónaplót készítenek sok illusztrációval a gyerekek.

Az év témái az ige, főnév és melléknév csoportosítása és felismerése mellett ismeretek átadása a névelőről a személyes névmásról és egyéb képszerűen megragadható szófajokról (pl. számnevek, igekötők). Mindezek a harmadik osztályos témakörök kibővítését jelentik.

A 4. osztály fő nyelvtani témája az igeidők. Fontos, hogy a gyermekek megéljék a három időnek – jelen, múlt, jövő – az állandóan változó minőségét, „folyó” jellegét. Ebben az életkorban hangsúlyt kap a szavak elválasztása, a magyar ábécé pontos ismerete, a szótövek felismerése.

A főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések szintén a 4. osztály témái.

A középpontozásban a kérdő és a felkiáltójelek használatát lehet továbbmélyíteni és kitérni a vessző szerepére a mondatban. A magyar nyelv szórendjével is foglalkozunk. A párhuzamokban való gondolkodás áthatja nyelvünk, műveltségünk és gondolkodásunk egészét. A mondat feletti szinteken is hasonlatokban és párhuzamokban szerveződnek szövegeink, lehetőleg kerülve az alárendeléseket és meghatározásokat.

A helyesírás fejlesztésében döntő szerepet játszhat a már előző években elkezdett munka: a hangos olvasás gyakorlása, a beszédművelési gyakorlatok, a figyelem koncentrációjának fejlesztése, a szó emlékezet fejlesztése s annak az igénynek kialakítása, mely a gyermeket ebben az életévben ösztönözheti arra, hogy írásbeli munkája igényes, pontos, szép legyen.

Törekedni kell nehezebb helyesírási helyzetek gyakorlására: az emlékezetből írásra, illetve önálló gondolatok leírására, megfogalmazására. Ebben segítenek azok a versek, mondókák, találós kérdések, melyeket a gyermekek ismernek, és az emlékezetükből könnyedén előhívnak.

Hangsúlyt kap a pontos „j” és az „ly” gyakoroltatása a leggyakrabban előforduló szavakon.

Órakeret: 160 óra

Előzetes tudás

–

–

Az első három osztályban tanítottakra építünk. A kialakuló szövegértési, írásbeli és olvasási készségre alapozzuk a negyedik osztályos tananyagot. A gyerekeknek kialakult anyanyelvi és irodalmi fogalmai vannak, ezeket bővítjük.

Tantárgyi fejlesztési célok

– legfőbb cél mind az olvasás, mind az írás terén a képességek fejlesztése olyan szintre, hogy az önálló tanulás lehetővé váljék

– a hallás utáni tollbamondás eredményeként a helyesírás elmélyítése

– a pontos „j” és az „ly” megkülönböztetése a leggyakoribb szavakban

a kommunikáció fejlesztése szókincs bővítéssel és szituációs játékokkal az

új nyelvtani ismeretek összekapcsolása a már megismertekkel

– a figyelem koncentrációjának fejlesztése

– a szóemlékezet fejlesztése

– annak az igénynek a kialakítása, mely a gyermeket ösztönözheti arra, hogy az írásbeli munkája igényes legyen

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Beszéd és figyelem

– az évszakhoz kötődő természet versek a józan észről és az emberi bölcsességről szóló versek, a főoktatás témájához kapcsolódó költemények – állatok, a helyi földrajz és történelem

– az Edda részletei, az alliteratív költészet, a Kalevala

– az Edda, az északi istenek és hősök legendái

– a magyar mondák és mítoszok és a Kalevala részletei

– beszámolók írása az iskolai és napi történetekről és eseményekről

– leírások állatokról, történelmi jelenetekről, a helybeli tájakról szerzett benyomásokról, –

utazásokról

– hosszabb szövegek másolása

– tollbamondás különféle módon

– gyakori, de nehéz szavak helyesírása

– ismeretlen szavak kiejtésének és helyesírásának gyakorlása

– ismerkedés az értelmező kéziszótárral

– az igeidők (a fő igeidők: múlt, jelen, jövő idő jellemzői, képzésük)

– a főnevek toldalékolhatósága, a térbeli viszonyok és elhelyezkedések

– a kérdő és felkiáltójelek, a vessző

– számnév meghatározása és alkalmazása, az igeidők szerepe és helyesírásuk

– osztálydarab a tanult mitológiai történetekből vagy az eposzokból

– felkészülés után tagolt szöveget érthetően olvas hangosan

– részt vesz az adott közösség kultúrájának megfelelő gyermekirodalmi mű közös olvasásában, és nyitott annak befogadására

– egyszerű magyarázat, szemléltetés (szóbeli, képi, írásbeli, dramatikus tevékenység) alapján megérti az új kifejezés jelentését

– mozgósítja a hallott és olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos ismereteit, élményeit, tapasztalatait, és összekapcsolja azokat

– felismeri, indokolja a cím és a szöveg közötti összefüggést

– azonosítja a történetekben a helyszínt, a szereplőket, a konfliktust és annak megoldását

–

–

képességeinek megfelelő szöveget hangos vagy néma olvasás útján megért

részt vesz a kortársakkal és a felnőttekkel való kommunikációban, az adott helyzetnek megfelelően alkalmazza a megismert kommunikációs szabályokat, alkalmaz alapvető olvasási stratégiákat

– megérti a nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a beszédhelyzetnek megfelelően reflektál
– a szöveg megértését igazoló feladatokat végez
– megismer néhány mesét és történetet a magyar és más népek irodalmából
– élményeket és tapasztalatokat szerez változatos irodalmi szövegtípusok és műfajok – klasszikus, kortárs magyar alkotások – megismerésével
– olvas és megért nép- és műköltészeti alkotásokat, rövidebb epikai műveket, verseket
– részt vesz népmesék és műmesék, regék, mondák, történetek közös olvasásában, feldolgozásában
– saját gondolkodási és nyelvi szintjén megfogalmazza a szöveg hatására benne kialakult élményt és képzetet
– a mesék, történetek szereplőinek cselekedeteiről kérdéseket fogalmaz meg, véleményt alkot
– képzeletét a megértés érdekében mozgósítja
– megfigyeli és összehasonlítja a történetek lényeges mozzanatait és a saját vagy társai élethelyzetét
– részt vesz regék, mondák, történetek közös olvasásában, feldolgozásában
– nyitottá válik a magyarság értékeinek megismerésére, fejlődik nemzeti identitástudata, történelmi szemlélete
– részt vesz az adott közösség érdeklődésének megfelelő gyermekirodalmi mű közös olvasásában, és nyitott annak befogadására
– élményt és tapasztalatot szerez változatos ritmikájú lírai művek megismerésével a kortárs és a klasszikus gyermeklírából és a népköltészeti alkotásokból
– megfigyeli a költői nyelv sajátosságait, megértésélményeit az általa választott módon megfogalmazza, megjeleníti
– képes családjából származó közösségi élményeit megfogalmazni, összevetni az iskolai élet adottságaival, a témakört érintő beszélgetésekben aktívan részt venni
– feladatvégzés során társaival együttműködik
– megéli a közösséghez tartozás élményét
– gyakorolja az ismeretfeldolgozás egyszerű technikáit
– ismer és alkalmaz néhány alapvető tanulási technikát

–

–

– néma olvasás útján megérti a rövid, életkorának megfelelő tankönyvi szöveg tartalmát és az utasításokat

– megérti a nyelvi és nem nyelvi üzeneteket, és azokra a beszédhelyzetnek megfelelően reflektál

nyitott az irodalmi művek befogadására értő

figyelemmel követi a tanító/társai felolvasását

– verbális és vizuális módon vagy dramatikus eszközökkel reflektál a szövegre, megfogalmazza a szöveg alapján benne kialakult képet

– röviden indokolja a cím és a szöveg közötti összefüggést

– mozgósítja a hallott és olvasott szöveg tartalmával kapcsolatos ismereteit, élményeit, tapasztalatait, és megfogalmazza a köztük lévő kapcsolatokat

– saját gondolkodási és nyelvi szintjén megalkotja a szöveg jelentését önmaga számára, megfogalmazza, néhány érvvel alátámasztja saját álláspontját; meghallgatja társai véleményét, azokra reflektál

– az egyéni sajátosságaihoz mérten olvashatóan ír és törekszik a rendezett írásképre, esztétikus füzetvezetésre

– kérdésre adott válaszában helyesen toldalékolja a szavakat

– a kiejtéssel megegyező, rövid szavak leírásában követi a helyesírás szabályait

– a kiejtéstől eltérő szavakat megfigyelés, szóelemzés alkalmazásával megfelelően leírja

– törekszik a tanult helyesírási ismeretek alkalmazására

– írásbeli munkáját önállóan vagy segítséggel ellenőrzi, hibáit javítja

– biztosan ismeri a kis- és nagybetűs ábécét, azonos és különböző betűkkel kezdődő szavakat betűrendbe sorol

– megfigyeli és tapasztalati úton megkülönbözteti egymástól a magánhangzókat és a mássalhangzókat, valamint időtartamukat

– különbséget tesz az egyjegyű, a kétjegyű és a háromjegyű mássalhangzók között

– a hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban

– biztosan szótagol, alkalmazza az elválasztás szabályait

– gondolatait, érzelmeit, véleményét életkorának, egyéni képességeinek és a kommunikációs helyzetnek megfelelően néhány mondatban írásban is megfogalmazza

– egyéni képességeinek megfelelően alkot szövegeket írásban

– a szövegalkotás során törekszik a megismert helyesírási szabályok alkalmazására és meglévő szókincsének aktivizálására

– írásbeli munkáját segítséggel vagy önállóan ellenőrzi és javítja

–

–

– részt vesz ismert szövegek (például versek, nyelvtörők, mesék) mozgással, dramatikus elemekkel történő élményszerű megjelenítésében

– képességeihez mérten bekapcsolódik párbeszédek, dramatikus szituációs játékok megalkotásába

– szavakat, szószerkezeteket, 3-4 szavas mondatokat leír megfigyelés és/vagy diktálás alapján

– megérti és használja az életkorának megfelelő (térbeli, időbeli) relációs szókincset

– hangjelölés megismert szabályait jellemzően helyesen alkalmazza a tanult szavakban

a kiejtéssel megegyező rövid szavak leírásában követi a helyesírás szabályait

a kiejtéstől eltérő ismert szavakat megfigyelés, szóelemzés alkalmazásával megfelelően leírja

– felismeri és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja a tulajdonságot kifejező szavakat és azok fokozott alakjait

– ellentétes jelentésű és rokon értelmű kifejezéseket gyűjt, azokat a beszédhelyzetnek megfelelően használja szóbeli és írásbeli szövegalkotásban

– felismeri és önállóan vagy segítséggel helyesen leírja a mennyiségeket kifejező szavakat és azok fokozott alakjait

– megkülönbözteti a múltban, jelenben és jövőben zajló cselekvéseket, történéseket

– helyesen alkalmazza a szóbeli és írásbeli szövegalkotásában az idő kifejezésének nyelvi eszközeit

– felismeri, önállóan vagy segítséggel helyesen leírja az ismert cselekvést, történést kifejező szavakat

***Ajánlott szé*pirodalom**

Negyedik osztálytól a gyerekek egy-egy irodalmi művet közösen dolgoznak fel.

Az alább felsorolt javaslatok közül/mellett az osztálytanító választja ki ezt a művet.

A kiválasztásnál fontos szempont, hogy a mű nyelve az osztály számára könnyen befogadható legyen, a könyv egységes irodalmi alkotás legyen, és témájában kapcsolódjon az év fő témáihoz (pl. az állattanhoz Fekete István regényei, Kipling: A dzsungel könyve stb.).

Edda; Germán-kelta regék és mondák; Tolkien: A Babó; Beke Margit: Északi hősök; Komjáthy: Mondák könyve; Lengyel Dénes: Régi magyar mondák; Fekete István: Vuk, Kele, Bogáncs stb.; Rudyard Kipling: A dzsungel könyve; Selma Lagerlöf: Nils Holgersson; Baum: Óz, a nagy varázsló; Lewis Caroll: Alice Csodaországban, Alice Tükörországban; Carlo Collodi: Pinocchió; Travers: A csudálatos Mary sorozat; Eric Knight: Lassie-regények.

Kapcsolódási pontok

A nyelv a tanítás egészét áthatja és meghatározza, ezért minden tanított tantárggyal összefüggésben van. Kiemelendők a magyarságismeret és az állattan tantárgyak, mert ezeken az epochákon nagyon sokat fogalmaznak a gyerekek.

–

–

Kulcsfogalmak / fogalmak

Beszédfejlesztés, beszédtechnika.

A nem verbális kommunikáció eszközei.

Az ige,igeidők, főnév, melléknév.

Szövegértési gyakorlatok.

Szövegalkotási gyakorlatok, leíró fogalmazások, szereplők jellemzése.

Önálló folyamatos, értő olvasás némán és hangosan.

Saját vélemény megfogalmazása, gondolatok, érzelmek kifejezése.

Az olvasott szövegekkel összefüggésben az aktív szókincs gazdagítása.

Lényeg kiemelés, szerkezeti egységek összefogása, vázlatkészítés.

Nyelvi-nyelvtani jelenségek felismerése gyakorlati tapasztalatok alapján.

Néhány alapvető helyesírási szabály megismerése és alkalmazása.

Az anyanyelv és az idegen nyelv különbségének felismerése.

Az irodalmi mű közvetlenül adódó jelentésének felismerése és megfogalmazása.

múlt, jelen, jövő, egybeírás, különírás, szótő, toldalék, cselekvést jelentő szó,

hang, betű, magánhangzó, mássalhangzó, egyjegyű mássalhangzó, kétjegyű mássalhangzó, háromjegyű mássalhangzó, hosszú/kettőzött mássalhangzó, hosszú/kettőzött kétjegyű mássalhangzó, rövid magánhangzó, hosszú magánhangzó, szótag, szó, összetett szó, ábécé, betűrend, szótár, „j" hang kétféle jelölése, szó, betűkapcsolat, hangkapcsolat szókapcsolat, mondat, szöveg, j-ly, írásjel, pont, kérdőjel, felkiáltójel, kisbetű, nagybetű, szótagolás, szótő, toldalék, szóelemző írásmód, szótő, toldalék, mennyiségeket kifejező szó, egybeírás, különírás, szótő, toldalék, tulajdonságot kifejező szó, önellenőrzés, hibajavítás, intézménynév, címek neve, mondat, szöveg, levél, helyszín, szereplő, cselekmény regény, meseregény, szerző, cím, kiadó, tartalomjegyzék, történet, szöveg, bekezdés, családi ünnep, közösség, szólás, szóláshasonlat, közmondás, körforgás, mesterség, foglalkozás, világ, földrész, ország, haza, környezet, közösség, család, monda, rege, vers, dal, mondóka, kiszámoló, soroló, népdal, verssor, versszak, rím, ritmus, refrén, költő, cím, népköltészet

A fejlesztés várt eredményei

A beszéd gyakorlatokban figyelni tudnak a helyes légzésre és a szavak helyes ejtésére.

Megtanulnak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni.

Az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereznek.

Képessé válnak szóban történő közös történet alkotásra.

Az osztálydarabban önálló szerepeket játszanak el.

Képesek az aktuális témához kapcsolódó történetek pontos elbeszélésére.

Magabiztos és önálló olvasásra képesek a központozás figyelembevételével.

Gyakorlatot szereznek gyakori nehéz szavak helyesírásában (pl. j-ly).

Olvasónaplót készítenek a házi olvasmányokból.

Jártasságot szereznek megtanult szövegek emlékezetből való – elfogadható pontossággal történő – leírásában.

Megtanulják az ige a főnév és melléknév definiálása mellett a leggyakoribb szófajok

jellemzőit.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az 5. osztályos diákok nyitottsága lehetővé teszi, hogy a tanárok különböző szövegeket választhassanak a közös és egyéni versmondáshoz, beszédgyakorlatokhoz. Ezenkívül a történelemepochákon az ókori kultúrákból származó szövegrészletek mondása is

lehetővé teszi a nyelvi készségek fejlesztését, mint például a Bhagavad-gítá, a Mahabharata, a sumér, akkád, egyiptomi himnuszok, imák. A távoli időkből és helyekről származó irodalom segíti a diákokat, hogy tisztelettel nézzenek és nyitottá váljanak más népek és kultúrák felé.

A gyerekek egyre objektívebb, sokoldalúbb leírást készítenek. Egy növény leírása vagy egy táj hangulatának lefestése lehet egy önálló munka témája.

A történetek és az olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból származnak (Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames története, egyiptomi és görög mitológia).

A görög mitológia történetei a tanév elbeszélésanyagának hangsúlyos részét teszik ki. A görög kultúra harmóniája a himnuszokban és a hősköltemények nyelvében is megnyilvánul.

Memoriterként olyan irodalmi műveket választunk, melyek képeikben, ritmusukban fejlesztően hatnak a gyermekekre. A hexameter segíti harmonizálni a szív és a légzés ritmusát.

Ebben az osztályban az irodalom mint önálló epocha jelenik meg. Javasolt témakör Petőfi Sándor János vitéz című műve, a költő életrajza, kiegészítve a korosztálynak megfelelő költeményekkel (pl. az Alföld, Tisza, Szeptember végén, Pató Pál úr, Falu végén kurta kocsma, Szülőföldemen, Anyám tyúkja).

Az 5. osztálytól a gyermekek olvasási szokásaira ajánlott olvasmányokkal igyekszünk hatni. Nyárra a gyermekek kaphatnak egy könyvlistát, amely segíti őket olvasmányaik kiválasztásában. Az általuk kiválasztott könyvet önállóan fel is dolgozhatják: vázlatot készíthetnek, kérdéseket fogalmazhatnak meg, ajánlást írhatnak mások számára, életrajzi kutatásokat végezhetnek. Ebben az évben egyre gyakrabban írnak önálló fogalmazásokat is, amelyek szorosan kapcsolódnak a főoktatás témáihoz (pl. földrajz, növénytan, geometria).

Elsősorban olyan témákról készítenek fogalmazást, amelyek világos leírást és jellemzést igényelnek.

Az osztálykirándulásokhoz hasonló események információgyűjtésre, különböző stílusú levelek megírására biztosítanak alkalmat. Ennek elsődleges célja, hogy a gyerekek megtanulják világosan kifejezni szándékaikat és kívánságaikat.

Ebben az évben az anyanyelvi nevelésben a hangsúly a nyelv szépségére helyeződik.

Nyelvi játékokon keresztül a nyelv gazdagságát érzékeltetjük.

A nyelv szóbeli és írásbeli használata során elsősorban nem a szabályok megfogalmazása a legfontosabb, mert előbb a gyermekeknek fel kell fedezniük a jelenséget, mielőtt azokat megneveznék, minősítenék és jellemeznék. A főoktatás során a másolást felváltja a tananyag hallás utáni leírása. Ez nagy mértékben elősegíti a helyesírás készségének fejlődését.

Ebben az életkorban a gyerekeknek különbséget kell tenniük saját és mások véleménye között.

Ezt a különbségtételt gyakorolják írásban is az idézőjelek helyes használatával. Figyelniük kell arra, hogy pontosan megfigyeljék és megismételjék mások mondanivalóját. Eközben a gyerekek egyértelmű különbséget fedeznek fel aközött, amit saját maguk láttak vagy gondolnak, és aközött, amit mástól hallottak. Ezen a területen lehet elmélyíteni mindazt, amit a központozásról idáig elsajátítottak (a vessző, az idézőjel, a kettőspont, a pontos vessző, a kötőjel és a zárójel használatát).

Az 5. osztály nyelvtani témája még az igeidők és igemódok rendszerének átlátása és helyes használata; a névmásokat és a kötőszavakat tartalmazó mondatok minőségének megvizsgálása és a melléknév fokozás is. A névelők és a névutók helyének és szerepének meghatározása is ebben az évben történik. Az egyszerű mondat elemzésének tanítása is megkezdődik. A magyar nyelv szókészletével, a hangalak és jelentés kapcsolatával is foglalkozunk.

Órakeret: 126 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozaton a gyerekek megtanultak olvasni és írni. Önállóan alkotnak rövidebb szövegeket több műfajban (pl. levél, leíró és elbeszélő fogalmazás), megalapozták a vázlatkészítés és a lényegkiemelés képességét. A legfontosabb szófajokkal megismerkedtek. Alapismereteket

szereztek a mondatról, ezeket a gyakorlatban is alkalmazni kezdték. Képesek a közös történetalkotásra. Megtanultak különböző ritmusú verseket kórusban szavalni és az önálló versmondásban is egyre nagyobb gyakorlatot szereztek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jól formált, érthető beszéd kialakítása. Hallott és olvasott szöveg teljes összefoglalása, vázlat készítése. Tanult szövegek szöveghű tolmácsolása, önálló szerep választása, eljátszása. Az aktív szókincs gazdagítása. Szövegek műfaji különbségének érzékelése. Jellemzések készítése az olvasottak alapján. A kreatív szövegalkotási készség továbbfejlesztése. Alapvető nyelvtani tudásuk alkalmazása. Rövidebb beszámolók készítése. Önálló feladatvégzés. Memóriafejlesztés mozgásos gyakorlatokkal, kívülről megtanulandó szövegekkel. A helyesírás további szabályainak megismerése és alkalmazása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek és szövegrészletek az ókori Kelet irodalmából (Bhagavad-gítá, Mahabharata, védák, sumér, akkád és egyiptomi himnuszok és imák, időmértékes versek
- történetek és olvasmányanyag az ókori keleti kultúrákból: Krisna és Arjuna hindu legendái, Gilgames sumér legendái
- görög mitológia
- Petőfi Sándor versei,a költő életrajza, a János vitéz közös feldolgozása, kiegészítése ennek az életkornak megfelelő versekkel
- szóbeli leírás, egy növény bemutatása vagy egy táj hangulatának megfogalmazása
- leírás és jellemzés írása a főoktatás témáiban
- ajánlott olvasmányok olvasása és bemutatása, a szereplők jellemzése, annak megfogalmazása, hogy miért tetszett a könyv, miért ajánlják olvasásra másoknak
- a helyesírás fejlesztése tollbamondással
- idézés, az idézőjel és a gondolatjel használata
- a névmások, a kötőszavak,a fokozott melléknév , a névelő és a névutó használata
- az igeidők és igemódok rendszere és helyes használata, az alany és az állítmány és a tárgy bevezetése
- a vesszők használata, az idézőjel, a kettőspont, pontosvessző, kötőjel és zárójel a központozásban
- színdarab az osztály számára a keleti vagy a görög mítoszok vagy a görög történelem kapcsán

– színdarab Petőfi Sándor műveiből

– az alapszófajok (ige, főnév, melléknév, számnév, névmás) felismerése

– nyelvi játékok, szójátékok, szóalkotás különféle módjainak megismerése

– a nyelvhasználati és a kommunikációs készség fejlesztése

– a kommunikáció nem nyelvi jeleinek megismerése, alkalmazása és üzenetének felismerése a mindennapi beszédhelyzetekben

– a nyelv zenei kifejezőeszközeinek megismerése, alkalmazása

– a hallás utáni szövegértési készség fejlesztése

– a szóbeli kifejezőkészség fejlesztése

– szerep- és drámajátékok gyakoroltatása

– aktív részvétel különböző kommunikációs helyzetekben

– az önálló véleményalkotás készségének fejlesztése

– a jelek felismerése, elkülönítése, csoportosítása

– a kommunikáció tényezőinek megismerése

– a kommunikáció nem nyelvi jeleinek felismerése, alkalmazása

– a kommunikációs kapcsolat illemszabályainak tudatosítása, alkalmazása

– az alapvető helyesírási szabályok megismerése (kiejtés elve, szóelemzés elve, hagyomány elve, egyszerűsítés elve)

– a megismert helyesírási esetek felismerése írott szövegekben, és tudatos alkalmazása a szövegalkotásban

– a hangalak és a jelentés kapcsolatának, illetve a jelentésmezőnek a felismerése

– az egyjelentésű, a többjelentésű, az azonos alakú, az ellentétes jelentésű szavak, a rokon értelmű szavak, a hasonló alakú szavak, a hangutánzó és a hangulatfestő szavak jelentése, felismerése

– gyakorlatszerzés a szavak jelentésviszonyainak sokféleségében

– a családi és baráti kapcsolatok sokféleségének megismerése irodalmi szövegek által

– különböző korokban keletkezett, különböző műfajú szövegek tematikus rokonságának, problémafelvetéseinek tanulmányozása

– a korábban megismert műfajokhoz (pl. mese, monda) kapcsolódó elemzési szempontok alkalmazása hasonló témájú szövegekben

– személyes vélemény megfogalmazása a szövegekben felvetett problémákról, azok személyes élethelyzethez kapcsolása

– a János vitéz témakörben: a mű szövegének közös órai feldolgozása; a mű cselekményének megismerése, fő fordulópontjainak értelmezése; a szöveg néhány részletében a poétikai eszközök felismerése, szerepük értelmezése: verselés, szóképek, alakzatok; alapvető verstani és műfaji fogalmak megismerése, alkalmazása a mű bemutatásakor

– a tájhoz, környezethez fűződő érzéseket, gondolatokat kifejező szövegek megértése, összehasonlítása

– a táj- és környezetfestés eszközeiként szolgáló nyelvi formák megfigyelése lírai és prózai szövegekben

– a nyelv változó természetének megfigyelése különböző példák alapján

– a különböző korszakokban született szövegek nyelvi eltéréseinek összevetése

– az irodalmi szövegek keletkezéséhez, megértéséhez, tartalmához kapcsolódó földrajzi kérdések megbeszélése

– a szövegek összevetése a keletkezésükhöz, megértésükhöz, tartalmukhoz kapcsolódó valós helyszínek különböző korokból származó képi ábrázolásaival

– irodalmi atlasz vagy térkép használata, [készítése]

– a szövegek vizuális értését erősítő ábrák, illusztrációk készítése különböző technikákkal

– kisebb projektmunkák, a szövegekhez kapcsolódó közös kutatási feladatok elvégzése

Ajánlott szépirodalom

Indiai regék; Rámájana; Mahábhárata, Védikus himnuszok; Pancsatantra; Bain: A hajnal leánya (hindu elbeszélés); Buddha élete; Egyiptomi teremtésmítoszok; Görög regék, Homérosz: Iliász, Odüsszeia (eredeti és próza is), Fekete István: Tüskevár, Hegedűs Géza: Az írnok és a fáraó, A milétoszi hajós, Burnett: A titkos kert; Verne-regények; Mark Twain regényei, Ifj. Gaál Mózes: A nyár szigetén, Ransome: Fecskék és fruskák, Galambposta, Téli szünidő, Fecskevölgy; Cooper: Nagy indiánkönyv

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak mitológia, védák, himnusz, görög istenek, teremtéstörténet, elbeszélő költemény, rím és ritmus, leíró kép, a központozás fogalmai, névmás, kötőszó, névelő, névutó

szófajok: ige, főnév, melléknév, számnév, határozószó, igenevek, névmások, viszonyszók, mondatszók; hagyomány, napló, személyesség, tájleírás, téma, útleírás verses epika, elbeszélő költemény; ütemhangsúlyos verselés, verssor; felező tizenkettes, páros rím; hasonlat, metafora, megszemélyesítés; párhuzam, ellentét, népmese, mese, mesealak, meseformálás, meseszám, kaland, motívum, monda, rege, mítosz, valamint a témakörhöz választott szövegek elemzéséhez kapcsolódó fogalmak: hagyomány, nemzeti hagyomány, nemzeti kultúra, hazaszeretet, eredetmonda, dal, életkép, idill, lírai én, elbeszélés, leírás, feleletterv, felelet, szóbeli beszámoló, vázlat, jellemzés, levélplakát, meghívó, könyvismertető

A fejlesztés várt eredményei

–

– a gyermekek ebben az évben is szerepelnek az osztályszíndarabban

– a korábbi években tanultakat folytatva összetett koncentrációs gyakorlatokat végeznek

– beszédben, versmondásban tudatosan alkalmazzák a helyes légzés, helyes ejtés szabályait

– a ritmusnak megfelelően tudnak időmértékes és ütemhangsúlyos verseket szavalni

– képesek választékosan kifejezni magukat szóban, a téma stílusához illő szókinccsel

versek, szövegek mondásában különböző érzelmi állapotokat tudnak érzékeltetni. Megtanulják az ige, a főnév, a melléknév jellemzése mellett a leggyakoribb szófajok jellemzőit

– a gyermekek jártasságot szereznek a magán és hivatalos levél írásában

– elemi fokon szabatos kifejezésre képesek többféle írásbeli műfajban (elbeszélés, leírás, jellemzés)

– különböző stílusú könyveket olvasnak önállóan és tartalmukat szóban össze tudják foglalni

– egy-egy ismeretlen szó jelentését ki tudják találni a szövegösszefüggésből

– több rendhagyó helyesírású szót ismernek és használnak

– felismerik az egyszerű mondatban az alanyt, az állítmányt és a tárgyat

– saját gondolkodási és nyelvi szintjén megalkotja a szöveg jelentését önmaga számára, megfogalmazza, néhány érvvel alátámasztja saját álláspontját; meghallgatja társai véleményét, azokra reflektál

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztály irodalmi anyagának fókuszában Arany János költészete áll, különös tekintettel a Toldira. Toldi Miklós személyében a fejlődésre, növekedésre képes hős lép a gyermekek elé. Egy olyan személyiség sorstörténetét ismerik meg, aki küzd indulataival, szenvedélyeivel, ösztöneivel, vágyaival és a próbák során igazi lovaggá válik.

Egy epocha keretében foglalkozhatunk a költővel és művével. A tanév sorána gyerekek több verset is megtanulhatnak, megismerkedhetnek a balladákkal. Dramatizálhatják a Toldi első két énekét vagy a költemény más részeit. A gyerekek legyenek képesek mondanivalójuk tömörítésére, ismerjék meg a mottó fogalmát, tegyenek különbséget a költői nyelv és próza nyelvre és eszközei között. Beszélgessenek a nagyobb lélegzetű irodalmi mű szerkezeti sajátosságairól, a bonyodalom, tetőpont és a megoldás szerepéről.

Ezen felül jó, ha a gyerekek továbbra is természetről szóló költeményeket szavalnak az évszaknak megfelelően, klasszikus és modern, XX. századi műveket egyaránt.

A nyilvánosság előtti beszédet és alapvető retorikát rövid beszámolók tartásával, lelkesítő beszédek, utasítások készítésével és tartásával (a gyerekek az ókori Róma történelmét tanulják) lehet tanítani.

Az ókori római birodalomban játszódik Móra Ferenc Aranykoporsó című regénye, a honfoglalástól az Árpád-házi királyokig tartó történelmi időszakról szól Hegedűs Géza Az egyetlen út és Gárdonyi Géza A láthatatlan ember és az Isten rabjai című műve.

Hatodik osztályban a cél, hogy a nyelv belső mobilitása iránti erős érzék a gyerekek nyelvérzékének részévé váljon.

Ebben segít, ha a szófajok rendszerét teljessé egészítjük, azt vizsgáljuk például, miként változik meg az ige; az ige tárgyas és tárgyatlan ragozásának árnyalatbeli különbségeit érzékeltetjük, vagy azt, a szófajok hogyan alakulnak át mondatbeli szerepükben (melléknév-jelző, ragozott főnév-határozó stb.).

Ezért is foglalkoznak a 6. osztályban a gyerekek a tárgyas és tárgyatlan igékkel és az igenevekkel. Hivatkozva az igemódokra, remek lehetőség kínálkozik a közvetlen erkölcsi tanításra a szükségesség, lehetőség, kötelesség és törvényesség, képesség, óhaj és kívánság kapcsán.

A 6. osztályban folytatódik a mondatelemzés tanítása, az alany, az állítmány, a tárgy, a határozók és a jelzők fogalmának és mondatbeli szerepének megismertetésével.

A magyar történelem tanítása kapcsán (honfoglalás) meg lehet beszélni a magyar nyelv szókincsét. Lehet keresni olyan szavakat, melyek az ősi alapnyelvi készletbe tartoznak, lehet beszélni a jövevényszavak eredetéről (török, szláv, latin, német jövevényszavak) esetleg lehet beszélni a gyerekekkel arról, hogy mi is az a nyelvcsalád, s hogyan alakult ki belőle a mi nyelvünk.

Ebben az évben folytatódik az esszéírás gyakorlásában 5. osztályban megkezdett munka. Több hangsúlyt fektetnek a kísérletek pontos leírására, a történelmi események gazdag, képszerű és drámai elbeszélésére. A gyerekek a természet tanulmányozásával és földrajzzal kapcsolatban leírásokat is készítenek és természetesen továbbra is gyakorolják a helyesírást.

Órakeret: 96 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már ismernek irodalomelméleti fogalmakat, jártasak a szövegértésben, vázlatok készítésében, a lényeg kiemelésében. Olvasónaplóikban össze tudják foglalni az olvasottakat, jellemezni tuják a szereplőket. Szövegalkotásban néhány műfajban már kipróbálták fogalmazásbeli tudásukat, felismerik a legfontosabb műfajokat is. Megismerkedtek a szófajok rendszerével, az egyszerű mondat részeivel, és a mondatelemzéssel is. Szókincsük bővebbé vált, képesek választékosan kifejezni magukat. A memoriterek tanulásában gyakorlatuk van. Képesek az önálló munkára.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érthető, jól artikulált beszéd. Szó szerinti olvasás. Folyékony, olvasható, a saját jegyeket hordozó írást tükröző íráskép kialakítása. Kreatív szövegek alkotása különböző műfajokban. A nyelvi egységek közötti egyszerűbb, rendszerszerű összefüggések felismerése.

Saját vélemény megfogalmazása és megvédése, mások véleményének meghallgatása, megértése. Az aktív szókincs gazdagítása. Alapvető nyelvhelyességi és helyesírási ismeretek tudatos alkalmazása. Önálló kiselőadás készítése.

Ismerkedés helyesírási kézikönyvek használatával. A költői nyelv sajátosságainak megfigyelése. Az irodalmi művek értelmezése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

–

– Arany János költészete, néhány versének megtanulása

– Arany János: Toldi – a mű feldolgozása

– a mondanivaló tömöríteni tudása

– a költői nyelv és a próza nyelve és eszközei közötti különbségek

– az irodalmi mű szerkezeti sajátosságai

– alapvető retorika, rövid beszámolók

– a szófajok rendszerének teljessé egészítése: az igenevek

– az igemódok

– a jelzők és határozók mondatban betöltött szerepe

– mondatelemzés és ágrajz készítése

– a magyar nyelv szókincse, az ősi alapnyelvi szavak, a jövevényszavak eredete (török, latin, német jövevényszavak)

a nyelvcsaládok

– természeti jelenségek pontos leírása

– a történelmi események gazdag képszerű és drámai elbeszélése

– a Toldi első két énekének, vagy más részleteinek dramatizálása

– osztálydarab a történelmi tanulmányokhoz kapcsolódva, vagy zenés színdarab részlet előadása (pl. Mozart: Varázsfuvola)

– a szókincsfejlesztése, a nyelvhelyességi szabályok alkalmazása

– az állandósult szókapcsolatok, szólások, közmondások értelmezése, szerkezetének, használati körének megfigyelése

– a leggyakoribb mindennapi metaforák jelentésszerkezetének megfigyelése a beszélt és írott szövegekben – játékos gyakorlatokkal

– a nyelv szerkezeti egységeinek és azok funkcióinak megismerése

– a nyelvi elemzőkészség fejlesztése

– a beszédhangok képzésének megismerése, csoportosításának alapjai

– otthoni olvasás és közös órai szövegfeldolgozás: nagyobb szövegegység áttekintő megértése és egyes szövegrészletek részletes megfigyelése

– a cselekményben megjelenő élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok azonosítása, véleményalkotás

– a cselekmény főbb fordulópontjainak felismerése

– egyes szereplők jellemzése

– főbb helyszínek, térbeli viszonyok azonosítása

– otthoni olvasás és közös órai szövegfeldolgozás: nagyobb szövegegység áttekintő megértése, és egyes szövegrészletek részletes megfigyelése

– a cselekményben megjelenő élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok azonosítása, véleményalkotás

– a cselekmény főbb fordulópontjainak felismerése

– egyes szereplők jellemzése

– főbb helyszínek, térbeli viszonyok azonosítása

– a hősiesség különböző példáit kifejező szövegek megértése és összehasonlítása

Ajánlott szépirodalom

Móra Ferenc: Aranykoporsó; Hegedűs Géza: Az egyetlen út; Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember, Isten rabjai; Molnár Ferenc: A Pál utcai fiúk; Kodolányi János: Julianus barát; Fazekas Mihály: Lúdas Matyi; Gárdonyi Géza: Egri csillagok; Cervantes: Don Quijote

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben a tanévben kiemelten a honfoglalást tárgyaló történelem epochához a nyelvtörténet szempontjából.

Kulcsfogalmak / fogalmak lovagi értékek, költői kifejező eszközök, leíró képek, párbeszéd, drámai fordulat, nyelvtörténet, szókincsbővülés, határozók, jelzők, igenevek, igemódok, mondatelemzés, mondatrészek, ágrajz egyjelentésű, többjelentésű, hasonló alakú, ellentétes jelentésű, hangutánzó, hangulatfestő szavak, jelentésmező természetes jelek, mesterséges jelek, jelrendszerek, feladó, címzett, üzenet, kód, csatorna, beszédhelyzet, arcjáték, gesztusok, testhelyzet, külső megjelenés, térköz; hangsúly, hanglejtés, tempó, hangerő, szünet, csend; megszólítás, bemutatkozás, bemutatás, kérdés, kérés hang és betű, ábécé, helyesírási alapelv (kiejtés elve, szóelemzés elve, hagyomány elve, egyszerűsítés elve) elválasztás, helyes kiejtés, nyelvi normáknak megfelelő mondatalkotás, határozóragok megfelelő használata állandósult szókapcsolat, szólás, szóláshasonlat, közmondás, szállóige, köznyelvi metaforák beszédhang, fonéma, magánhangzó, mássalhangzó, hangkapcsolódási szabályszerűségek, szó, szóelem, egyszerű szó, összetett szó, az epikai mű szerkezete: előkészítés, cselekmény, fordulat, bonyodalom, tetőpont, megoldás, végkifejlet, helyszín, főszereplő, mellékszereplő történelmi regény, elbeszélő, időszerkezet, több szálon futó cselekmény, jellemek líra, lírai alany, lírai én, téma, motívum; versforma, rímszerkezet, keresztrím, alliteráció; dal, népdal; verses epika, elbeszélő költemény; s, előhang, epizód, késleltetés; allegória; fokozás, túlzás, megszólítás; próbatétel, ismétlődő motívum, időmértékes verselés, vándortéma; daktilus, spondeus, hexameter; epigramma

A fejlesztés várt eredményei

– a gyerekek képesek mondanivalójuk tömörítésére.

– különbséget tudnak tenni a költői nyelv és a próza nyelvének eszközei között.

– felismerik az irodalmi mű szerkezetét alkotó elemek (epizód, párbeszéd stb.) sajátosságait.

– rövid beszámolókat tartanak meghatározott szövegek alapján való felkészülés alapján.

–

– a memoritereket szöveghűen tudják előadni, a hallgatóság figyelmének felkeltésével és fenntartásával.

– különféle műfajban és stílusban képesek a szövegalkotásra: tudományos kísérlet leírása, napló, meghatározott hangulat bemutatása, élménybeszámoló, rövid vers.

– szövegeiket tudatosan szerkesztik (bevezetés, tárgyalás, befejezés).

– önálló munkához referenciakönyveket használnak.

– használni tudják a nagyszótárt és az etimológiai szótárt.

– rendszeresen olvasnak egyénileg választott házi olvasmányokat.

– a különböző stílusú könyvek tartalmát írásban is szabatosan tudják összefoglalni.

– felismerik és szóban és írásban is meg tudják fogalmazni a hétköznapi helyzetek törvényszerűségeit.

– használ lexikonokat, ismeretterjesztő szövegeket

– helyesírási készség fejlesztése

a szójelentés, a metaforikus jelentés, a több szófajúság megismerése

– a szavak jelentésbeli szerepe és gyakorlati alkalmazása a szóbeli és írásbeli kommunikációban

– a szófajok felismerése helyes leírása a mondatban és a szövegben: ige, főnév, számnév, határozószó, igenevek, névmások, viszonyszók, mondatszók

– az iskolai helyesírási segédeszközök: szótár, szabályzat és helyesírási portálok önálló használata

– különféle megjelenésű és típusú szövegek megértése és alkotása

– szóbeli és írásbeli fogalmazási készség fejlesztése

– reflektálás a szöveg tartalmára

– a szöveghű és értő szövegolvasás gyakorlása

– a hagyományos és a digitális íráshasználat fejlesztése

– a kreatív írás gyakorlása

– a helyesírási készség fejlesztése

– a mérlegelő gondolkodás fejlesztése

– a nyelv szerkezeti egységeinek és azok funkcióinak megismerése

– a nyelvi elemzőkészség kialakítása

– Toldi: A mű szövegének közös órai feldolgozása; az olvasás és megértés nyelvi nehézségeinek feltárása, szókincsbővítés és olvasási stratégiák fejlesztése; az elbeszélő költemény műfaji jellemzőinek felismerése, értelmezése a mű vonatkozásában; az alkotás néhány stíluselemének megfigyelése (pl. verselés, szóképek, alakzatok); a mű erkölcsi

kérdésfelvetéseinek (bűn, bosszú, megtisztulás, testvérviszály stb.) megtárgyalása; az elbeszélői szerepek (narráció, költői kiszólások, rokonszenv) felismerése, értelmezése a jelentésteremtésben

– Egri csillagok, illetve a szabadon választott regény: Otthoni olvasás és közös órai szövegfeldolgozás: nagyobb szövegegység áttekintő megértése és egyes szövegrészletek részletes megfigyelése; a cselekményben megjelenő élethelyzetek, erkölcsi konfliktusok azonosítása, véleményalkotás; cselekmény fordulópontjainak összekapcsolása a műfaj jellegzetességeivel; a főbb szereplők kapcsolatának értelmezése; szövegalkotás az egyes szereplők nézőpontjának megjelenítésével

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban, az év karakterének megfelelően nagy reneszánsz történetekkel ismerkednek meg a gyerekek. A reneszánsz embereszmény áll előttük. Azt kutatjuk, arra keresünk választ, miért alakul ki egy új irodalom. Szóba kerülhet Shakespeare életének és műveinek tükrében a színház belső világának taglalása, amely már előkészítheti a jövő évi színdarabot is. Egy epocha keretében foglalkozhatunk a nyelvtani összefüggések taglalásával vagy akár a reneszánsz irodalom stíluseszközeivel, műfaji (szonett, óda, himnusz, dal, elégia) karakterizálásával.

A diákok kedvenc versei megjelenhetnek az órákon, bátoríthatjuk őket ezek bemutatására.

Olyan szövegeket érdemes választani, amelyek a diákoknak más népekhez és kultúrákhoz való kapcsolatát elmélyítik. A történelemtanítás témakörei adják a szövegválasztáshoz az anyagot a főoktatásban, ezek elsősorban a nagy földrajzi felfedezésekhez, a feltalálók életéhez és a reneszánszhoz kapcsolódnak. A gyermekeket ezeken a szövegeken, olvasmányokon keresztül arra ösztönözzük, hogy önállóan is olvassanak és kutassanak olyan területeken, amelyek az órai munkából merítve megérintették őket. Önálló munkáik eredményeit különböző módon ismertethetik: tanulmányt készíthetnek belőle, kiselőadást tarthatnak, írásban vagy szóban könyvismertetéseket végezhetnek.

Alternatívaként ebben az évben megismerkedhetnek a diákok a ballada műfajával is. Ezekben az irodalmi művekben a bűn és bűnhődés, igazság és hamisság, elhallgatás és szókimondás fogalmai – melyek a kamaszokat ebben az életkorban foglalkoztatják – a műfaj jellegéből adódóan tömören, drámaian jelennek meg. A népballadák mellett a középpontban Arany János balladái állnak.

A leíró nyelvtan keretében eljutnak az összetett mondatok elemzéséig. A gyerekeknek érezniük kell a minőségi különbséget az alárendelés és mellérendelés között.

A nyelv vizsgálatának másik előnye, hogy alkalmat ad a metaforák és költői képek világának felfedezésére. A költészet különböző módjainak feltárása is izgalmas terület a fiatalok számára.

Itt nem az irodalmi művek esztétikai elemzéséről van szó, hanem a nyelvek, mint jelenségnek a megtapasztalásáról.

Az önálló fogalmazások, tanulmányok, esszék írása tovább folytatódik ebben az osztályban.

A reneszánsz világa, felfedezők és feltalálók élete, távoli országok földrajzi sajátosságai, a

csillagok világa számos önálló munkára buzdító témával szolgál.

A diákoknak azon kell dolgozniuk, hogy miként figyeljenek meg természeti vagy kultúrtörténeti jelenségeket, hogy mit érdemes ezekkel kapcsolatban elmondani, úgy, mondandójuk közvetlenül a

–

tényekre vonatkozzanak. Írásban és szóban egyaránt pontos leírásokat kell adniuk folyamatokról, jelenségekről, eseményekről és más megfigyelésekről.

Órakeret: 106 óra

Előzetes tudás

A gyerekek az előző évben behatóan tanulmányozták a nyelvi rendszert és az egyszerű mondat elemzését és ábrázolását is megtanulták. Foglalkoztak retorikával és vitáztak egymással. A magyar nyelv történetével ismerkedtek. Feldolgozták Arany János életútját, néhány versét és balladáit. A szövegalkotás alapjain tovább építkeztek kreatív szövegek írásával. Olvasmányaikat egyre jobban értik, tömöríteni tudják, egymásnak ajánlani.

Tantárgyi fejlesztési célok

Empatikus együttműködés a beszélgető társakkal. Saját vélemény megfogalmazása adott témákban, adott szempontok szerint. Az aktív és passzív szókincs bővítése önálló munkával.

Rövidebb, a mai nyelvhasználattól eltérő szövegek megértése (útleírások, útinaplók) Az önálló jegyzetelés alapjainak elsajátítása. A helyesírási szabályok alkalmazása. Kiselőadások tartása, anyaggyűjtés, könyvtárhasználattal. Összefoglalás készítése megadott szempont alapján. A nyelvi egységek szerkezeti, jelentéstani megfigyelése.

Az empátia fejlesztése dramatikus formák, játékok során.

A problémamegoldó gondolkodás fejlesztése

A nyelvhasználati és a kommunikációs készség fejlesztése

A kommunikáció nem nyelvi jeleinek alkalmazása mindennapi helyzetekben

A kommunikációs zavar felismerése, néhány megismert korrekciós lehetőség alkalmazása A

szövegértési készség fejlesztése

A szóbeli kifejezőkészség fejlesztése

Szerep- és drámajátékok gyakoroltatása

Aktív részvétel különböző kommunikációs helyzetekben

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arany János balladái
- modern költészet
- eeneszánsz költészet és drámarészletek
- a reneszánsz irodalom stíluseszközei (szonett, epigramma, óda, himnusz, dal, elégia)
- Shakespeare élete és művei
- a színház belső világa
- életrajzok ismertetése és beszámolók a felfedezések korából
- a stílus és nyelvi kifejezőeszközei szóban és írásban
- a költői képek és alakzatok – mondatszerkezet
- mondatfajták
- az összetett mondat, alárendelés és mellérendelés
- a központozás helyes alkalmazása
- a témához megfelelő műfaj és stílus kiválasztása
- a történelmi vagy társadalmi kérdések ellentétes irányokból való megközelítése
- írásban és szóban egyaránt pontos leírások készítése folyamatokról, eseményekről és más megfigyelésekről
- reneszánsz színdarab jeleneteinek, vagy részletének előadása – a főoktatás témájához kapcsolódó színdarab előadása.
- a szavak szerkezetének felismerése
- a főbb szóelemek és funkciójuk (képző, jel, rag) felismerése, elkülönítése
- a szavak jelentésbeli és pragmatikai szerepének megfigyelése a kommunikációban
- a könyvtárak típusaival és jellemzőivel való ismerkedés
- megadott szempontok alapján önálló gyűjtőmunka végzése a könyvtárban és digitális felületeken
- az információ-keresés, -gyűjtés alapvető technikáinak gyakorlása
- képzőművészeti gyűjtemények megismerése vezetéssel
- részvétel múzeumpedagógiai és könyvtárismereti foglalkozáson, és az azt előkészítő osztálytermi órán

– néhány sajtótermék szerkezetének, tartalmának áttekintése

– megadott szempontok alapján reflexió megfogalmazása a múzeumban, színházban, könyvtárban szerzett tapasztalatokról

– a nyelv szerkezeti egységeinek és azok funkcióinak megismerése

– a nyelvi elemzőkészség fejlesztése

– a nyelv változásainak megfigyelése

– a helyesírási készség fejlesztése

– a mondatfajták azonosítása a közlési szándék szerint a beszélt és az írott nyelvben

– egyszerű mondat típusainak felismerése, elemzése

– az egyszerű mondat központozása

– az összetett szavak helyesírásának alapvető szabályai

– a mellérendelő és az alárendelő szószerkezet fajtáinak megismerése, elemzése

– a mondatrészek megtanulása (alany, állítmány, tárgy, határozók [időhatározó, helyhatározó, részeshatározó, mód- és állapothatározó, ok-és célhatározó, eszköz- és társhatározó, állandó határozó]), jelző [minőségjelző, birtokos jelző, mennyiségjelző, értelmező]

– a szórend és a mondatjelentés kapcsolatának vizsgálata

– a szó elsődleges jelentésének, illetve a metaforikus jelentésnek elkülönítése, tudatos alkalmazása

– a főbb szóalkotási módok (szóösszetétel, szóképzés) ismerete

– az összetett szavak alapvető helyesírási szabályainak elsajátítása

– a tanult hangtani, alaktani ismeretek megfigyeltetése és felismerése a szavakban

– a szófajok és mondatfajták megfigyeltetése és felismerése a szövegben

– a szókincs fejlesztése

– az állandósult szókapcsolatok, a szólások, a közmondások, a szállóigék értelmezése

– a szóbeli és írásbeli fogalmazási készség fejlesztése

– az olvasmány-feldolgozási stratégiák gyakoroltatása

– reflektálás a szöveg tartalmára

– a szöveghű, értő szövegolvasás gyakoroltatása

– a hagyományos és a digitális írás fejlesztése

– kreatív írásgyakorlatok alkalmazása

– a helyesírási készség fejlesztése

– a mérlegelő gondolkodás fejlesztése

– a megtanult szövegtípusok jellemzőinek felismerése és alkalmazása

– helyesírási, nyelvhelyességi szabályoknak és a szövegtípusoknak megfelelő hagyományos és digitális szövegszerkesztési szabályok átismétlése

– a mondatfajták felismerése a közlési szándék és szerkezet szerint

– az összetett mondatok típusainak megismerése

– alárendelő és mellérendelő összetett mondatok elkülönítése

– a központozás megtanulása az összetett mondatban

– az idézés szabályainak elsajátítása

– irodalmi szövegek olvasása, értelmezése

– egy adott mű különböző művészeti ágakban és médiumokban megjelenő adaptációjának öszszehasonlítása

– a korszakban keletkezett irodalmi szövegek olvasása, értelmezése

– a nemzeti hagyományunk szempontjából szimbolikus irodalmi szövegeink megismerése

– a barokk jellegzetes műfajainak és stílusjegyeinek megismerése

– a hazaszeretet megjelenése a korszak művészetében

– alapvető hangulatok, beszélői attitűdök, modalitások felismerése: pl. vidám, könnyed, humoros, ironikus, emelkedett, fennkölt, meghitt, idilli

– néhány alapvető lírai műfaj jellemző darabjának megismerése (pl.: dal, himnusz, epigramma, óda)

– alapvető szóképek felismerése: hasonlat, megszemélyesítés, metafora

– a novella és a regény műfaji sajátosságai felismerése

– novellákat és regények különböző szempontok szerinti (téma, műfaj, nyelvi kifejezőeszközök) értelmezése

– a kisepikai és a nagyepikai alkotások különbségeinek felismerése (cselekmény, szereplők, helyszínek, tematikus fókusz, stb.)

Ajánlott szépirodalom

Marco Polo életrajza, Bodo Kühn: Guttenberg mester élete; Barabás Tibor: Mágiák Firenzében; Baktay Ervin: Kőrösi Csoma Sándor élete; Leonardo da Vinci írásai; Erdődi Sándor: Így élt Magellán; Sasoknál magasabban, Így élt Husz János, Rónaszegi Miklós: Hínáros tenger; Karliczky Margit: Janus Pannonius; Eve Curie: Madame Curie; Hegedűs Géza: Megkondulnak a harangok, A menekülő herceg, Csingiz Ajtmatov: A fehér hajó; Gerarld Durrell: Madarak, állatok és rokonok; Mikszáth Kálmán: Szent Péter esernyője, A két koldusdiák, Jókai Mór: Az utolsó budai pasa, Törökvilág Magyarországon, Lamb: Shakespeare-mesék, Irwing Stone: Michelangelo, Majtényi Zoltán: Az utolsó ítélet, Gárdonyi Géza: Egri csillagok, Aszlányi Károly: Kalandos vakáció, Tarkovszkij: Az én nagy barátom, Mark Twain: Tom Sawyer

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben a nagy földrajzi felfedezéseket feldolgozó epocha a legfontosabb kapcsolódási pont.

Kulcsfogalmak / fogalmak reneszánsz világkép, himnusz, szonett, óda, dal, elégia, epigramma, ballada; költői képek: metafora, megszemélyesítés, alárendelő és mellérendelő összetett mondat, stílus, alany, állítmány, tárgy ballada, vígballada, népballada, műballada, balladai homály, kihagyás, szóelem, elektronikus levél, könyvtár, katalógus, digitális adattárak, múzeum, kiállítás, gyűjtemény, sajtó, folyóirat, rovat, célcsoport, könyvismertetés, egyszerű szó, összetett szó, mondatrészek, szószerkezetek (alárendelő: alanyos, tárgyas, határozós, jelzős; mellérendelő: kapcsolatos, ellentétes, választó, magyarázó, következtető); szóösszetétel, szóképzés, szórend, összetett mondat, alárendelés, mellérendelés, logikai viszonyok; idézet, idézés

A fejlesztés várt eredményei

Adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel. Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal bírnak. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olvasott szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlottan tudják ábrázolni.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Elsősorban az életrajzok, a történelmi eseményekről és a modern történelemről szóló regények tartoznak ennek az évnek a legfontosabb olvasmányai közé.

A XIX. század magas minőségű irodalmából érdemes meríteni: világirodalomban a világtörténelemhez kapcsolódva Dickens regényeiből; vagy akár nem elbeszélői jellegű munkákból, mint Jefferson Függetlenségi Nyilatkozatának nyitó sorai, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai. A magyar történelemhez kapcsolódva Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeiből ismerjenek meg részleteket, Kölcsey Parainesisének részleteit, a Himnuszt, Vörösmarty Szózatát.

Ösztönözzük a gyerekeket arra, hogy fedezzék fel saját érdeklődési körüket, ez egy egész éves munkájuk lehet, amelyet egy írásbeli dolgozat elkészítésével, egy szóbeli előadás megtartásával és egy hozzá kapcsolódó művészi munkával zárnak le. Az irodalomepocha kiemelkedő témája lehet a

romantika, a romantikus látásmód, mely mintegy ellenpólusává válik a forradalmakban megfáradt európai polgárosodásnak. Választhatjuk például Vörösmarty életrajzát, költészetét, középpontba állítva a Csongor és Tünde című művét, Maeterlinck Kék madár című mesejátékát. Választhatunk azonban a XX. század irodalmából életrajzokat és műveket: pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila életrajzát.

A 8. osztály először ismerkedik meg egy jelentősebb drámai művel. Természetesen osztályként már adtak elő színdarabokat az osztálytanítói évek során. Körültekintően kell a munkát előkészíteni, ha a cél egy teljes színházi alkotás.

Ebben a korban még mindig lehetséges, hogy az osztálytanító maga írja meg vagy adaptál egy színdarabot az osztály szükségleteire és képességeire szabott részekkel és témákkal.

Ami a szereposztást illeti, még mindig előnyös, ha a szerep pozitív kihívást jelent a diákok képességeinek fejlesztéséhez.

Nyolcadik osztályban összefoglalják az eddig tanult nyelvtani ismereteket, és a tanárnak törekednie kell arra, hogy a gyerekek előtt egységében jelenjen meg a magyar nyelv rendszere, a különböző nyelvi szintek (hangok, szavak, szófajok, mondatok). Új módszer a tanításban a szöveg felőli megközelítés: mind írott formában, mind az élőbeszédben. Egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten történhet, sőt egy-egy szépirodalmi idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondattani megközelítés mellé hozzátehetik a stilisztikai ismérveket is.

Órakeret: 142 óra

Előzetes tudás

Nyolcadik osztályban összefoglaljuk mindazt, amit már tanultak a gyerekek a leíró magyar nyelvtanból, kommunikáció témájából, szövegértésből és szövegalkotásból.

Irodalomból is a meglévő elméleti és gyakorlati képességekre építünk. A gyerekek adott témában különböző nézőpontokat és véleményeket tudnak védeni és cáfolni.

Rövid beszédet tudnak tartani meghatározott témában.

Saját jegyzeteik alapján be tudnak számolni az olvasott szövegekről, saját szavaikkal, szabadon.

Az olvasott vers és próza befogadói élményét árnyaltan tudják megfogalmazni, egyéni színezettel. Olvasható, jó tempójú egyéni írásmóddal rendelkeznek. Előadás utáni beszélgetést követően önállóan tudnak összefoglaló jegyzeteket készíteni.

Olvasott szövegekből jegyzeteket tudnak készíteni.

A gyerekek felismerik az alárendelt és mellérendelt mondatok fajtáit.

Ismerik a költői stílus sajátosságait.

Össze tudják hasonlítani a magyar nyelv és a tanult idegen nyelvek nyelvtani rendszerének bizonyos elemeit.

Az egyszerű mondat részeit gyakorlottan tudják ábrázolni.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érvelési technikák elmélyítése. Kommunikációs technikák alkalmazása a helyzetnek megfelelő módon. Szókincsfejlesztés. Nyomtatott és elektronikus formájú irodalmi és egyéb szövegek önálló feldolgozása. A tanult nyelvtani, helyesírási ismeretek normakövető alkalmazása. Különböző vélemények összevetése. A memória fejlesztése. A nyelvi egységek szövegbeli szerepének megfigyelése. A különféle irodalmi műfajok felismerése és megkülönböztetése. Kreatív történet és

elbeszélési és történet átírási gyakorlatok. Szituációk és instrukciók értelmezése. Az önálló műbefogadás teljesebb és minél gyakoribb élménye.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- versek, idézetek a modern történelemhez kapcsolódva: Kossuth Lajos és Széchenyi István beszédeinek részletei, a Himnusz, Vörösmarty Szózata
- erős életrajzi és érzelmi töltésű költemények (pl. Juhász Gyula: Párizsi elégia; József Attila: A Dunánál, Levegőt, Elégia; Radnóti Miklós: Nem tudhatom; Ady Endre: Föl-földobott kő)
- éves munka készítése szabadon választott témából, és előadása az osztály előtt
- életrajzok, történelmi események és a modern történelemről szóló regények – a XIX. század világirodalmából: Dickens regényei, Martin Luther King beszédei, Voltaire, Rousseau, Diderot felvilágosult gondolatai
- a magyar irodalomból az irodalomepocha témája lehet a romantika, a romantikus látásmód: például Vörösmarty életrajza, költészete, a Csongor és Tünde, Maeterlinck Kék madár című mesejátéka
- életrajzok és művek a XX. század irodalmából (pl. Kosztolányi Dezső vagy József Attila – életrajza)
- a tanult nyelvtani ismeretek összefoglalása és gyakorlása
- a nyelv egységes, egész rendszerének vizsgálata a különböző nyelvi szinteken (hangok,
- szavak, szófajok, mondatok)
- a szöveg tanulmányozása mind írott formában, mind az élőbeszédben
- egy-egy mondat megismerése egyszerre több nyelvi szinten, sőt egy-egy szépirodalmi
- idézet esetében a hangtani, szófajtani, mondattani megközelítés mellett stilisztikai
- ismérvek keresése is
- egy teljes színházi előadás létrehozása: választható reneszánsz, klasszicista vagy akár – romantikus darab is.
- a közéleti megnyilatkozás alapjainak elsajátítása
- az önálló véleményalkotás készségének fejlesztése
- az önálló tanulási és ismeretszerzési képesség fejlesztése hagyományos és digitális források, eszközök használatával
- a tömeg- és digitális kommunikáció jellemzőinek megismerése
- a kommunikációs zavar felismerése, javítása
- vita- és érvelési kultúra elsajátítása
- a közéleti beszédformák (felszólalás, hozzászólás, alkalmi beszéd) felismerése és alkalmazása

– digitális és papíralapú iskolai helyesírási segédeszközök: szótárak és szabályzatok és helyesírási portálok önálló használata

– a szövegek sajátosságainak megfigyeltetése, főbb fajtáinak tudatosítása: lineáris és nem lineáris, hagyományos és digitális szövegek

– digitális és/vagy nyomtatott szótárak használata

– az anyanyelv állandóságának és változásának tudatosítása

– a nyelv főbb változatainak megismertetése (köznyelv, irodalmi nyelv, csoportnyelvek)

– a nyelvek megjelenési formáinak ismerete

– a tanuló környezetében előforduló nyelvjárás néhány jellegzetességének megfigyelése

– a nyelvi tolerancia kialakítása, fejlesztése

– a tanuló környezetében előforduló nyelvváltozatok azonosítása

– anyanyelv, idegen nyelv, nemzetiségi nyelv összevetése

– különféle megjelenésű és típusú szövegek megértése és alkotása

– a szövegtípusok műfaji, retorikai és stilisztikai jellemzőinek megismerése, áttekintése

– a nyelv állandóságának és változásának megfigyelése különböző korok szövegeiben

– a szókincs változása, régi kifejezések, jövevényszavak gyűjtése irodalmi és beszélt nyelvi szövegekből

– a nyelvújítás és a nyelvújítók néhány szóalkotási módjának megismerése

– a magyar nyelv eredete, a nyelvrokonság hipotéziseinek megismerése

– otthoni olvasás és közös órai szövegfeldolgozás: nagyobb szövegegység áttekintő megértése és egyes szövegrészletek részletes megfigyelése

– a cselekményben megjelenő élethelyzetek, konfliktusok azonosítása, véleményalkotás

– a cselekmény ismertetése az elbeszélés időkezelésének megfigyelésével (pl. egyenes vagy fordított időrend, késleltetés, összefoglalás, időbeli ugrások, stb.)

– az elbeszélt világ főbb jellemzőinek összefoglalása

– a színpadi hatáskeltés eszközeinek vizsgálata

– a drámai döntési helyzetek, motivációk, konfliktusok felismerése, vizsgálata, megvitatása

– a dráma cselekményének megértése, rekonstruálása szerkezeti vázlat segítségével

– a komikum, a humor tartalmi és nyelvi jellemzőinek megismerése

– a monológ és a dialógus szerepének megkülönböztetése

– drámarészletekből drámaegész kibontása

– részvétel egy drámai mű színreviteléhez kapcsolódó tevékenységben

– az eddigi irodalmi ismeretek felelevenítése és alkalmazása a választott mű értelmezésében

Ajánlott szépirodalom

Jókai Mór: A kőszívű ember fiai, És mégis mozog a föld, Fekete gyémántok, Egy magyar nábob; Mikszáth Kálmán: A gavallérok; Dumas: Három testőr, Monte-Christo grófja; Jules Verne regényei; Dickens: Twist Oliver, Karácsonyi ének; Harriet Beecher Stowe: Tamás bátya kunyhója; Kertész Erzsébet: Harriet regénye; Móricz Zsigmond: Légy jó mindhalálig, Pipacsok a tengeren; életrajzi regények

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi nevelés minden tantárgyhoz kapcsolódik. Ebben az évben az év végi drámafeldolgozáshoz kapcsolódik leginkább a tantárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

modern líra, életrajz, útkeresés, szöveg felőli megközelítés, szintézis

tömegkommunikáció, kommunikációs zavar, vélemény, vita, érv, cáfolat, hozzászólás, felszólalás, alkalmi beszéd, szöveg, hagyományos szöveg, digitális szöveg, lineáris szöveg, nem lineáris szöveg, elbeszélés, leírás, jellemzés, érvelés, cáfolat, rovásírás, nyelvemlék, nyelvújítás, nyelvcsalád, nyelvrokonság, jövevényszó, szállóige, szónoklat, humor, óda, elégia, dal, himnusz, epigramma, kisepika, anekdota, novella, elbeszélés, történet és elbeszélés, előre- és visszautalás, késleltetés, epizód, jelenet, leírás, kihagyás, dráma mint műnem, tragédia, komédia, színház; a drámai szerkezet, alapszituáció, bonyodalom, konfliktus, tetőpont, megoldás; monológ, dialógus, tér- és időviszonyok; drámai szerepkörök, szereplők rendszere, jellemtípus

A fejlesztés várt eredményei

Önálló előadást tartanak – egyéni kutatás és forrásfeldolgozás után – szabadon választott témakörben.

Tájékozódni tudnak alapvető tömegkommunikációs műfajokban.

A gyerekek szerepelnek egy teljes színdarabban.

Fogalmazást tudnak írni egy, az órán megbeszélt témáról a fő pontok összefoglalásával vagy egy bizonyos szempont kiemelésével.

A gyerekek jártasakká válnak a különféle érvelő műfajokban: ismertetés, magyarázat, tudósítás.

Ismerik a fő költői képek és alakzatok jelentését és használatát: hasonlat, metafora, megszemélyesítés, párhuzam, ellentét, ismétlés, fokozás.

Elemezni tudják az összetett mondatokat és szavakat.

A szavakat tagolni tudják szóelemekre.

Tudatosan használják a szókincs különböző rétegeit (köznyelv, szaknyelv, irodalmi nyelv).

Biztos helyesírással rendelkeznek a közkeletű idegen szavak és tulajdonnevek írásában.

MATEMATIKA

Bevezetés 1-4. évfolyam

A matematikában is, mint minden más tárgyban, a gyerekek természetét figyelembe kell venni. A matematikatanítás három szakaszra tagolódik a Waldorf-iskolában. Az első három osztályt felölelő első szakaszban a számtant a gyermekek életfunkcióival közvetlenül kapcsolódó tevékenységi területről hívjuk elő, itt a ritmusra és művészi képzelőerőre építünk, a számokkal végzett munkát ritmikus mozgással is segítjük, legyen az futás, tapsolás vagy ugrás. A kisgyermek a 9. életév tájékáig a világot egységben látja. A számolástanításban kezdetben az egészből indulunk ki, és az egésztől haladunk a részek felé. A harmadik osztály végén a gyerekek biztonsággal mozognak a természetes számok világában. Mikor 10 éves korban az egységes világ töredezni kezd, eljön az ideje, hogy a törtekkel foglalkozzunk. A gyerekek egyre tudatosabban élnek a világban, így a számtanfeladatoknak is közelebb kell kerülniük a mindennapi élethez, valódi, praktikus, gyakorlati példákkal kell foglalkoznunk. Így a 4-8. osztályt felölelő második szakaszban a fő hangsúly teljes mértékben áttolódik a gyakorlatra. A 9. osztállyal kezdődő harmadik szakaszba való átmenetre a racionális szempontok belépése jellemző.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az akaratlagos tevékenység dinamikájának bensővé kell válnia a megszámlálhatóság megtapasztalása által. A képszerű ábrázolásban megnyilvánuló számminőség kell, hogy motiválja a gyermekek tevékenységét. Fontos szempont a test-orientált értelem iskolázása a mozgási tapasztalatok, a mozgáslehetőségek (nagy és finom motorikus mozgások) kihasználása, valamint a koordinációs gyakorlatok által. Emellett lényeges elem a számolástanulás első időszakában a képek alkalmazása.

Eleinte fontosnak látszik a tulajdonképpeni számolás lehető legkonkrétabb, legszemléletesebb megközelítése, valamint „az egésztől a részek felé” vezérmotívum szem előtt tartása. Ez azt jelenti, hogy ki kell alakítani az analitikus és a szintetikus gondolkodás helyes kapcsolatát.

A számolás tanításában kezdetben analitikusan kell eljárni. Az 1-ből, mint egységből kiindulva kvalitatív módon mutatjuk meg a többi számot 1-től 10-ig. A számok írása a szemléletesebb római számokkal kezdődik, amelyek az arab számoknál kevésbé absztraktak. Ezt követi az arab számok használata. A számfogalom kialakítását történetekkel segítjük, hogy a gyerekek érzelmi kapcsolatot tudjanak kialakítani a számokkal, így ne csupán egy absztrakt szimbólum-rendszert lássanak a számokban. A számok bevezetését követi a négy alapművelet bevezetése. Az első években a fejszámolás képességének kialakítása kap nagyobb hangsúlyt és csak bemutató jelleggel ismerik meg a négy alapműveletet leíró matematikai jelrendszert. Tehát a szóbeliség kap nagyobb hangsúlyt a feladatok elvégzésénél. A matematikai műveleteket kezdetben analitikus módon – az egészből, az eredményből kiindulva – részekre bontással vezetjük be. Ezzel a módszerrel a gyerekek a matematika válaszok lehetőségének sokszínűségét is megtapasztalhatják. A négy alapművelet egyszerre kerül bevezetése. A számsorok ritmikus, mozgásos tanulása is elkezdődik.

A feladatokat általában közösen vagy kisebb-nagyobb csoportban oldják meg, az egyéni feladatmegoldások még ritkán jelennek meg.

Órakeret: 120 óra

Előzetes tudás

A gyerekek számlálási képessége, eddigi számélményeik.

Tantárgyi fejlesztési ***célok***

Elsődlegesen a számfogalom kialakítása a tanulókban. Számjegyek írásának elsajátítása. A négy alapművelet segítségével a fejszámolás képességének fejlesztése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Tudatos megfigyeléseket tesz a környező világ tárgyaira, ezek viszonyára vonatkozóan; tájékozódik a környező világ mennyiségi és formai világában. Megérti a tanult ismereteket és használja azokat a feladatok megoldása során. A környezetében lévő dolgokat szétválogatja, összehasonlítja és rendszerezi egy-két szempont alapján. Megkülönböztet, azonosít egyedi konkrét látott, hallott, mozgással, tapintással érzékelhető tárgyakat, dolgokat, helyzeteket, jeleket. Válogatásokat végez saját szempont szerint személyek, tárgyak, dolgok, számok között. Felismeri a mások válogatásában együvé kerülő dolgok közös és a különválogatottak eltérő tulajdonságát. Folytatja a megkezdett válogatást felismert szempont szerint. Személyek, tárgyak, dolgok, szavak, számok közül kiválogatja az adott tulajdonsággal rendelkező összes elemet. Azonosítja a közös tulajdonsággal rendelkező dolgok halmazába nem való elemeket. Megnevezi egy adott tulajdonság szerint ki nem válogatott elemek közös tulajdonságát a tulajdonság tagadásával. Adott elemeket elrendez választott és megadott szempont szerint is. Sorba rendezett elemek közé elhelyez további elemeket a felismert szempont szerint. Két, három szempont szerint elrendez adott elemeket többféleképpen is. Megkeresi egyszerű esetekben a két, három feltételnek megfelelő összes elemet, alkotást. Megfogalmazza a rendezés felismert szempontjait. Tudatosan emlékezetébe vési az észlelt tárgyakat, személyeket, dolgokat, és ezek jellemző tulajdonságait, elrendezését, helyzetét; tudatosan emlékezetébe vés szavakat, számokat, utasítást, adott helyzetre vonatkozó megfogalmazást. Kérésre, illetve problémahelyzetben felidézi a kívánt, szükséges emlékképet. Alkalmazza a felismert törvényszerűségeket analógiás esetekben összekapcsolja az azonos matematikai tartalmú tevékenységek során szerzett tapasztalatait. Számlálás és egyszerű fejszámolás 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyek elsajátítása, kiindulva római/székely számjegyekből, amelyet az arab számjegyek bevezetése követ. Négy alapművelet bevezetése és alkalmazása a természetese számok körében 1-20-ig terjedő számkörben. Fejszámolás gyakorlása a megadott számkörben. Az alapműveletekhez kapcsolódó alapvető matematikai műveleti jelek megismerése. Számsoros mozgásos bevezetése.

Kapcsolódási pontok

A számlálás az egész életünket átszövi. Minden első osztályban tanított tantárgy lehetőséget biztosít a számlálásra, a négy alapművelet gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számlálás. Minőségi számfogalom. Összeadás, kivonás, szorzás, osztás. Igaz-hamis, kisebb, nagyobb, ugyanakkora, több, kevesebb, ugyanannyi. Párosítás, bontás számlálás, becslés.

Jobb, bal, le, fel, előtte, mögötte, mellette, kint, bent, előre, hátra, távolabb, közelebb.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók eligazodnak az 1-től 100-ig tartó számkörben. A számjegyeket ebben a tartományban felismerik. Fejben képesek egyszerű fejszámolásokat elvégezni a 100-as számkörben. Biztonsággal számolnak fejben és írásban a 1-20-ig terjedő számkörben.

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A második osztályban folytatódik az első osztály tanulási folyamata. A feladatok még mindig szóban hangoznak el, és fejszámolás segítségével oldják meg a tanulók. A mozgásgyakorlatok tovább kísérik a számolástanulást. Tapssal, lépéssel és egyéb ügyességet fejlesztő gyakorlatokkal: ujjgyakorlatokkal, fonalják segítségével fejlesztjük a koncentrációs és memória képességet és a finom motorikus készséget. Az írásos feladatok egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a szóbeli megoldások mellett. Gyakoroljuk az analitikus és szintetikus formában megfogalmazott számolási feladatok leírását. A számsorok gyakorlásával egyidejűleg bevezetésre kerül a szorzótábla. A szorzótáblák elsajátítását segítik a számsorok grafikus megjelenítése.

Órakeret: 120 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakult számfogalom és a négy alapművelet ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók koncentrációs képességének fejlesztése. A számolás iránti érdeklődés fenntartása. A természetes számok fogalmának bővítése. A négy alapművelet számkörének bővítése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Helyes képzete van a természetes számokról, érti a számnevek és számjelek épülésének rendjét. A számkör kibővítése. A négy alapművelet gyakorlása 100-as számkörben. Helyesen értelmezi az alapműveleteket tevékenységekkel, szövegekkel, és jártas azok elvégzésében fejben. Megfigyeli jelenségek matematikai tartalmát, és le tudja ezeket írni számokkal, műveletekkel vagy geometriai alakzatokkal. Életkorának megfelelően eligazodik környezetének térbeli és időbeli viszonyaiban. Érti a korának megfelelő, matematikai tartalmú hallott és olvasott szövegeket. Barkochbázik valóságos és elképzelt dolgokkal is, kerüli a felesleges kérdéseket. Példákat gyűjt konkrét tapasztalatai alapján matematikai állítások alátámasztására. Egy állításról ismeretei alapján eldönti, hogy igaz vagy hamis. Ismeretei alapján megfogalmaz önállóan is egyszerű állításokat. Fejszámolás gyakorlása. A négy alapművelet gyakorlása (a feladatmegoldás alapja még mindig a fejszámolás). Több különböző számtani műveletet tartalmazó feladatok bevezetése és leírása. Egyszerű szöveges feladatok megoldása. Az oszthatóság szabályszerűségeinek vizsgálata a páros és páratlan számok megismerésével. Számsorok rendszeres gyakorlása, ismerete. A szorzótáblák bevezetése 1-től 10-ig. Részt vesz memóriajátékokban különféle tulajdonságok szerinti párok keresésében. Megfogalmazza a személyek, tárgyak, dolgok, időpontok, számok, testek, síklapok közötti egyszerű viszonyokat, kapcsolatokat. Megfogalmazza a felismert összefüggéseket. Összefüggéseket keres sorozatok elemei között.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken folytatódhat a számlálás és számolás. A formarajz szimmetria-formáiban is megjelenik a számolás, de a második osztály más tevékenységeiben is megvan a lehetőség a matematikai feladatok gyakorlására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Számtani sorok vizsgálata, páros és páratlan számok, alapműveletek. Számjegy; egyjegyű, kétjegyű számok; páros, páratlan. Összeadás, kivonás, összeg, különbség, szorzás, bennfoglalás, egyenlő részekre osztás. Művelet, egyenlővé tevés. Többszörös. Kerek tízes. Szabály, sorozat, számsorozat, növekvő, csökkenő, kapcsolat, számpár, számhármas.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók képesek 100-as számkörben biztonsággal a négy alapműveletet elvégezni fejben és leírt formában. Ismerik a több műveletet tartalmazó feladatokat. Ismerik a páros és a páratlan számokat. Emlékezetből tudják a számsorokat és a szorzótábla egyszerűbb sorait.

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Amíg a korábbi évfolyamokon a számlálást és számolási feladatokat konkrét feladatokhoz kötöttük, addig a harmadik osztályban a számfogalmat a különböző mérésekkel és a mértékegységek bevezetésével általánosítjuk. A méréseket kezdetben alkalmilag választott, később szabvány egységekkel végezzük. A mérés-korszakban a gyerekek által a mindennapokban használt és „belakott” tereket vizsgáljuk. A mérés eszköze, a mérték az emberhez kötődik, ezzel szembesülnek a tanulók. A mértékegységek kialakulásának szociális szerepét és az egységes mértékegységek használatának fontosságát tapasztalják meg ezáltal. A mérés során a számegyenes bevezetésére is sor kerül.

Ebben az osztályban megismertetjük az írásbeli alapműveletekhez kapcsolódó feladatmegoldások módszereit, amelyek elsajátítása nagy hangsúlyt kap. Az „írásbeliség” a matematikában a helyi-és alaki értékek megértésében nyújt segítséget. A fejszámolás továbbra is lényeges eleme a matematika-tanulásnak. Ehhez kapcsolódóan a szorzótábla egyéni, emlékezetből való ismerete a tanév végéig megtörténik.

Órakeret: 110 óra

Előzetes tudás

A négy alapművelet használata fejben és írásban a százas számtartományon belül. Számsorok és a szorzótábla kezdeti ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A számfogalom általánosabb fogalommá válik. Megismerik a tér, tömeg, űrtartalom és idő meghatározását, a tanult mértékegységeket alkalmazzák. Ezzel párhuzamosan megismerkednek az írásbeli számolás technikai eljárásaival. A közös feladatmegoldást egyre többször az egyéni feladat megoldások váltják fel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Jártas a mérőeszközök használatában, a mérési módszerekben. Két szempontot is figyelembe vesz egyidejűleg. Megbecsül, mér alkalmi és szabványos mértékegységekkel hosszúságot, tömeget, űrtartalmat és időt. Mértékegységek ismerete, mérés választott és kialakított egységekkel. Tömeg, hosszúság, űrtartalom, idő fogalmának kialakítása.

Helyesen alkalmazza a mérési módszereket, használ skálázott mérőeszközöket, helyes képzete van a mértékegységek nagyságáról. Helyesen használja a hosszúságmérés, az űrtartalommérés és a tömegmérés szabványegységei közül a következőket: mm, cm, dm, m, km; ml, cl, dl, l; g, dkg, kg.

Ismeri az időmérés szabványegységeit: az órát, a percet, a másodpercet, a napot, a hetet, a hónapot, az évet. Fejszámolás fejlesztése. Többjegyű számok összeadása és kivonása fejben. Számtani műveletek számkörének bővítése 1000 fölé. A számok helyi-és alaki értékének bevezetése. Összekapcsolja a tízes számrendszerben a számok épülését a különféle számrendszerekben végzett tevékenységeivel. Érti a számok, százasokból, tízesekből és egyesekből való épülését, százasok, tízesek és egyesek összegére való bontását. Érti a számok számjegyeinek helyi, alaki, valódi értékét Megfogalmazott problémát tevékenységgel, megjelenítéssel, átfogalmazással értelmez. Az értelmezett problémát megoldja. A problémamegoldás során a sorrendben végzett tevékenységeket szükség szerint visszafelé is elvégzi. Megoldását értelmezi, ellenőrzi. Kérdést tesz fel a megfogalmazott probléma kapcsán.

A négy írásbeli alapművelet bevezetése és gyakorlása. Kétjegyű számok szorzása írásban. Osztás egyjegyű számokkal írásban. Számok kapcsolatainak vizsgálata, osztó és többszörös fogalma Ismert műveletekkel alkotott sorozat, táblázat szabályát felismeri; ismert szabály szerint megkezdett sorozatot, táblázatot helyesen, önállóan folytat. Tárgyakkal, számokkal kapcsolatos gépjátékhoz szabályt alkot; felismeri az egyszerű gép megfordításával nyert gép szabályát. Felismer kapcsolatot elempárok, elemhármasok tagjai között. Szabályjátékok során létrehoz a felismert kapcsolat alapján további elempárokat, elemhármasokat. A sorozatban, táblázatban, gépjátékokban felismert összefüggést megfogalmazza saját szavaival, nyíljelöléssel vagy nyitott mondattal. Egy- és többszemélyes logikai játékban döntéseit mérlegelve előre gondolkodik. Megadott szabály szerint sorozatot alkot; megértett probléma értelmezéséhez, megoldásához sorozatot, táblázatot állít elő modellként. Elsorolja az évszakokat, hónapokat, napokat, napszakokat egymás után, tetszőleges kezdőponttól is. Adatokat gyűjt a környezetében. Adatokat rögzít későbbi elemzés céljából. Gyűjtött adatokat táblázatba rendez.

Kapcsolódási pontok

Idegen nyelveken való számolás, tervek készítése a házépítés korszakban, mérések a kézimunkában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mértékegységek. Becslés. Pontosság. Számegyenes. Írásbeli alapműveletek. Szöveges feladat, adat, ismeretlen adat, információ, ellenőrzés, szöveges válasz, felesleges adat. Sorszám, számegyenes, számtábla, nagyobb, kisebb, növekedés, csökkenés, egyes számszomszéd, tízes számszomszéd. Csoportosítás, beváltás, leltár, bontott alak, tízes, egyes. Összehasonlítás, mérés, mérőeszköz, mérőszám, mértékegység, hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő, cm, dm, m, dl, l, kg, másodperc, perc, óra, nap, hét, hónap, év, kerület, km, ml, cl, g, dkg. Alaprajz. Százas számszomszéd, ezres számszomszéd, kerekítés.

Három- és négyjegyű számok, római számok. Helyi érték, alaki érték, valódi érték, százas, ezres, tízezres, helyiérték-táblázat, tízes számrendszer. Kerek százas, kerek ezres.

Írásbeli művelet, hiányos összeadás, pótlás. Visszaszorzás.

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók biztonsággal számolnak az 1000 számkörben. Emlékezetből tudják a szorzótáblát. Ismerik a számok helyi- és alaki értékét. A négy alapműveletet képesek írásban is elvégezni. Ismerik a tömeg, a hosszúság, az űrtartalom és az idő mértékegységeit.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyermekek fejlődésében a 9. életévük elérése körül lényeges változások mennek végbe. A környező világ és belső világuk harmóniája „darabokra törik". A lelkükben végbemenő változásokhoz igazodik a számolás és matematika tanterve, amikor is a 4. osztályban a gyermekeket bevezetjük a törtszámok világába. Arra kell törekednünk, hogy a gyerekek megtapasztalják és megértsék a törtek lényegét. Ezután gyakorolják a törtekkel a négy alapműveletet, valamint az egyszerűsítést, bővítés, a közös nevezőre hozást és a törtek összehasonlítását.

A harmadik évfolyamban a mérés és az írásbeli alapműveletek során felmerült a maradék fogalma. A pozitív egész számok halmaza már nem elégséges, hogy ezt a problémát kezelni tudjuk. A közönséges törtek bevezetésével lehetőség nyílik a pozitív egész számok rendszeréből kilépni és új szempont szerint vizsgálni a világot. Az egész és a rész vizsgálata a gyermekben zajló változásokhoz is kapaszkodót biztosít.

Órakeret: 110 óra

Előzetes tudás

A szorzótábla ismerte, a korábbi fejszámolási gyakorlatok és a négy alapművelet alkalmazása megfelelő alapot nyújtanak a törtek bevezetéséhez és a törtszámokkal való műveletek elsajátításához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A megfigyelőképesség, az önálló, fegyelmezett, logikus, problémamegoldó gondolkodás fejlesztése.
A matematikai tartalom képi, szóbeli és írásbeli kifejezőkészségének fejlesztése.
A matematikatanulással kapcsolatos tevékenységformák, szokások bővítése, erősítése.
A bővülő matematikai tartalomnak megfelelően a matematikai fogalomalkotás képességeinek fejlesztése. A szám- és műveletfogalom elmélyítése, tartalmi bővítése. A számolási rutin fejlesztése.
Az önállóság növelése a feladatok értelmezésében és megoldásában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Fejszámolás gyakorlása. Fejben pontosan összead és kivon a 100-as számkörben. Fejben pontosan számol a 100-as számkörben egyjegyűvel való szorzás és maradék nélküli osztás során. Fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a 100-as számkörben végzett műveletekkel analóg esetekben.

Számtani műveletek kiterjesztése 10 000-es számkörre. Kis darabszámokat ránézésre felismer többféle rendezett alakban; megszámlál és leszámlál; adott (alkalmilag választott vagy szabványos)

egységgel meg- és kimér a 10 000-es számkörben; oda-vissza számlál kerek tízesekkel, százasokkal, ezresekkel. Helyesen alkalmazza a feladatokban a több, kevesebb, ugyanannyi fogalmakat 10 000-es számkörben. Helyesen érti és alkalmazza a feladatokban a „valamennyivel" több, kevesebb fogalmakat.

Érti és helyesen használja a több, kevesebb, ugyanannyi relációkat, valamint a kisebb, nagyobb, ugyanakkora relációkat a megismert mennyiségekkel (hosszúság, tömeg, űrtartalom, idő, terület, pénz) kapcsolatban 10 000-es számkörben.

Használja a kisebb, nagyobb, egyenlő kifejezéseket a természetes számok körében.

Megtalálja a számok helyét, közelítő helyét egyszerű számegyenesen, számtáblázatokban, a számegyenesnek ugyanahhoz a pontjához rendeli a számokat különféle alakjukban a 10 000-es számkörben. Megnevezi a 10 000-es számkör számainak egyes, tízes, százas, ezres szomszédjait, tízesekre, százasokra, ezresekre kerekített értékét.

Számokat jellemez tartalmi és formai tulajdonságokkal. Számot jellemez más számokhoz való viszonyával. Helyesen írja az arab számjeleket. Ismeri a római számjelek közül az I, V, X jeleket, hétköznapi helyzetekben felismeri az ezekkel képzett számokat.

Helyesen írja és olvassa a számokat a tízes számrendszerben 10 000-ig.

Ismeri a következő becslési módszereket: közelítő számlálás, közelítő mérés, mérés az egység többszörösével; becslését finomítja újrabecsléssel. Nagyság szerint sorba rendez számokat, mennyiségeket. Megadja és azonosítja számok sokféle műveletes alakját.

Összeveti azonos egységgel mért mennyiség és mérőszáma nagyságát, összeveti ugyanannak a mennyiségnek a különböző egységekkel való mérésekor kapott mérőszámait.

Írásbeli szorzás és osztás többjegyű számokkal. A műveletek közötti kapcsolat vizsgálata, műveleti sorrend és zárójel használata. Alkalmazza a számolást könnyítő eljárásokat. Érti a szorzó- és bennfoglaló táblák kapcsolatát. Emlékezetből tudja a kisegyszeregy és a megfelelő bennfoglalások, egyenlő részekre osztások eseteit a számok tízszereséig. Érti a 10-zel, 100-zal, 1000-rel való szorzás, osztás kapcsolatát a helyiérték-táblázatban való jobbra, illetve balra tolódással, fejben pontosan számol a 10 000-es számkörben a számok 10-zel, 100-zal, 1000-rel történő szorzásakor és maradék nélküli osztásakor. Becslés, közelítő érték megkeresése. Elvégzi a feladathoz szükséges észszerű becslést, mérlegeli a becslés során kapott eredményt. A kerekített értékek fogalmának kialakítása. Teljes négyjegyűek összegét, különbségét százasokra kerekített értékekkel megbecsüli, teljes kétjegyűek két- és egyjegyűvel való szorzatát megbecsüli. Helyesen végzi el az írásbeli összeadást, kivonást; Helyesen végzi el az írásbeli szorzást egy- és kétjegyű szorzóval, az írásbeli osztást egyjegyű osztóval.

Szöveges feladatokban megfogalmazott hétköznapi problémát megold matematikai ismeretei segítségével. Értelmezi, elképzeli, megjeleníti a szöveges feladatban megfogalmazott hétköznapi szituációt. Az értelmezett szöveges feladathoz hozzákapcsol jól megismert matematikai modellt; a megválasztott modellen belül meghatározza a keresett adatokat. Megkülönbözteti az ismert és a keresendő (ismeretlen) adatokat; megkülönbözteti a lényeges és a lényegtelen adatokat. A modellben kapott megoldást értelmezi az eredeti problémára; arra vonatkoztatva ellenőrzi a megoldást. Tevékenység, ábrarajzolás segítségével megold egyszerű, következtetéses, szöveges feladatokat. Választ fogalmaz meg a felvetett kérdésre.

A közönséges tört fogalmának bevezetése. Tevékenységekkel megjelenít egységtörteket és azok többszöröseit különféle mennyiségek és többféle egységválasztás esetén. A kirakást, mérést és a rajzot, mint modellt használja a törtrészek összehasonlítására.

Azonos és különböző nevezőjű törtek összehasonlítása, átalakítása. Négy alapművelet a közönséges törtekkel. A legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös fogalmának megértése és használata.

Kapcsolódási pontok

Kézimunka-tervkészítés (keresztszemes hímzés), zenetanulás, anyanyelvi beszédképzés (különböző ütemű dalok, versek éneklése, mondása)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Bennfoglalás. Egyenlő részekre osztás. Közönséges tört. Áltört, vegyes tört. Számláló, nevező. Reciprok fogalma. Egyszerűsítés, bővítés. Közös nevező. Összevonás. Tört szorzása és osztása egész számmal. Alapműveletek törtszámokkal. Tag, tényező, szorzat, osztandó, osztó, hányados, maradék, maradékos osztás, zárójel, egész, törtrész, egységtört.

A fejlesztés várt eredményei

Elsajátítják az írásbeli szorzás és osztás műveletét többjegyű számokkal. Ismerik a törtszámokat és a hozzájuk kapcsolódó fogalmak jelentéseit. Elsajátítják a négy alapműveletet a közönséges törtekkel. A tanulók ismerik a közös osztó és közös többszörös fogalmát. Képesek összehasonlítani a törteket.

Bevezetés 5-8. évfolyam

A 11-12. életévüket betöltött gyermekek gondolkodási-logikai képessége lehetővé teszi, hogy a már meglévő tudásukat rendszerezni tudják. Ez a lépés, amely 7. osztálytól megjelenik az algebrában, elvezet a számolási folyamatok megfigyelésén át az általános érvényű összefüggések felismeréséhez. Ha a diákok gyakorlatot és biztonságot szereznek a matematikai törvények megismerése és a műveletek végzése során, magabiztossá válnak a matematikai feladatmegoldásokban. Ebben az életkorban felébreszthetjük a diákokban a világ iránti érdeklődést, ha a gondolkodást praktikus életszükségletekre, követelményekre irányítjuk. A számolás a gondolkodás területén végzett aktív akaratnevelés.

A geometria a legalapvetőbb fogalmak megismerésén át elvezet a világban lévő törvényszerűségek felismeréséhez. Ez a folyamat sokkal könnyebben sikerül, ha a diákok megismerik a geometriai törvényszerűségek mellett a szerkesztett formák szépségét is. Amit csodálkozással tapasztalnak meg az 5. osztályos szabadkézi geometriában, azt gondolati úton tanulmányozzák a 6-7. és a 8. osztályokban. A diákoknak meg kell ismerniük a matematika tanulásához szükséges nyelvi-logikai szerkezeteket, a köznyelvi és a matematikai nyelv különbözőségét és a szaknyelv szoros kötődését a tantárgyhoz.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A négy alapművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje. Számelméleti alapok. Műveletek közönséges törtekkel. A tizedes törtek bevezetése. Műveletek tizedes törtekkel. Szabadkézi geometria.

Órakeret: 116 óra

Előzetes tudás

A négy alapművelet az egész számok körében (írásban és fejben). A tört fogalma, műveletek közönséges törtekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 4. osztályban bevezetett törtszámítást gyakorolják. Az egyszerűsítést, bővítést a nevezők prímtényezőkre bontásával végzik. Ezt követik a tizedes törtek, mint a tört számok használata a mindennapokban. A maradékos osztás bevezetése után a diákok az 5. osztályban fedezhetik fel a tizedes törtekkel való számolás praktikusságát. Kifejlesztjük a gyermekekben azt a képességet, hogy az egész és törtszámokkal, valamint a tizedes törtekkel biztosan számoljanak. Az 5. osztályos szabadkézi geometriát a kör és az egyenes kettősségével kezdjük. Ahhoz, hogy a diákok számára ez a két mértani alakzat a lehető legintenzívebb élménnyé váljon, ajánlatos először körző és vonalzó nélkül, szabad kézzel rajzolni. A történelem órákon mesélt ó-egyiptomi történetekkel összefüggésben lehet tárgyalni Pitagorasz zsinórját (a derékszög kifeszítéséhez) és így a diákok először találkozhatnak Pitagorasz nevével.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fejszámolás állandó gyakorlása. Ismeri az egész számokat. Ismeri és helyesen alkalmazza a műveleti sorrendre és a zárójelezésre vonatkozó szabályokat. Fejben, írásban és géppel számolás esetén is a racionális számok körében. Ismeri és alkalmazza a 2-vel, 3-mal, 4-gyel, 5-tel, 6-tal, 9cel, 10-zel, 100-zal való oszthatóság szabályait. Ismeri a prímszám és az összetett szám fogalmakat; el tudja készíteni összetett számok prímtényezős felbontását 1000-es számkörben. Meghatározza természetes számok legnagyobb közös osztóját és legkisebb közös többszörösét; Írásban összead, kivon és szoroz. Gyakorlati feladatok megoldása során legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt.. A hányadost megbecsüli. Gyakorlati feladatok megoldása során tizedes törtet legfeljebb kétjegyű egész számmal írásban oszt.

A négy alapművelet összekapcsolása, műveletek sorrendje. Helyesen értelmezi a 10 000-es számkörben az összeadást, a kivonást, a szorzást, a bennfoglaló és az egyenlő részekre osztást. Helyesen használja a műveletek jeleit. Hozzákapcsolja a megfelelő műveletet adott helyzethez, történéshez, egyszerű szöveges feladathoz.

A műveleti szabályok ismeretében ellenőrzi számolását. A kapott eredményt észszerűen kerekíti. A gyakorlati problémákban előforduló mennyiségeket becsülni tudja. Feladatmegoldásához ennek megfelelő tervet készít. Elvégzi az alapműveleteket a racionális számok körében, eredményét összeveti előzetes becslésével. Érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját nagy számok esetén. Érti és alkalmazza a számok helyi értékes írásmódját tizedes törtek esetén. Ismeri a római számjelek közül az L, C, D, M jeleket, felismeri az ezekkel képzett számokat a hétköznapi helyzetekben. Értelmezi a műveleteket megjelenítéssel, modellezéssel, szöveges feladattal. Megérti a következő kifejezéseket: tagok, összeg, kisebbítendő, kivonandó, különbség, tényezők, szorzandó, szorzó, szorzat, osztandó, osztó, hányados, maradék. Számolásaiban felhasználja a műveletek közti kapcsolatokat, számolásai során alkalmazza konkrét esetekben a legfontosabb

műveleti tulajdonságokat. Megold hiányos műveletet, műveletsort az eredmény ismeretében, a műveletek megfordításával is. Alkalmazza a műveletekben szereplő számok (kisebbítendő, kivonandó és különbség; tagok és összeg; tényezők és szorzat; osztandó, osztó és hányados) változtatásának következményeit. Szöveghez, valós helyzethez kapcsolva zárójelet tartalmazó műveletsort értelmez, elvégez. Önállóan értelmezi a hallott, olvasott matematikai tartalmú szöveget. Helyesen használja a mennyiségi viszonyokat kifejező szavakat, nyelvtani szerkezeteket. Szöveges feladatokban a különböző kifejezésekkel megfogalmazott műveleteket megérti. Megfelelő szókincset és jeleket használ mennyiségi viszonyok kifejezésére szóban és írásban. Megfelelően használja szóban és írásban a nyelvtani szerkezeteket matematikai tartalmuk szerint. Szöveget, ábrát alkot matematikai jelekhez, műveletekhez. Játékos feladatokban személyeket, tárgyakat, számokat, formákat néhány meghatározó tulajdonsággal jellemez. Kérdést fogalmaz meg, ha munkája során nehézségbe ütközik. Nyelvi szempontból megfelelő választ ad a feladatokban megjelenő kérdésekre

Számolás törtekkel. A tizedes törtek bevezetése. Ábrázol törtrészeket, meghatároz törtrészeknek megfelelő törtszámokat. Megfelelteti egymásnak a racionális számok közönséges tört és tizedes tört alakját. Ismeri a racionális számokat, tud példát végtelen nem szakaszos tizedes törtre. Meghatározza konkrét számok reciprokát. Prím- és összetett számok. Két szám közös osztói, közös többszörösei, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös meghatározása (a nevezők prímtényezőkre bontása). Törtek ábrázolása számegyenesen. A helyi érték táblázat ritmikusan, mozgásszerűen és minőségileg bevezetve. A tizedes tört és a helyi érték kapcsolata. Számolás tizedes törtekkel, a tört számítás begyakorlása. Kerekítés. Mértékegységek, mint tizedes törtek

A szabadkézi geometria elvezet a mértani alakzatokhoz. Kör, négyzet, háromszög (egyenlő oldalú, egyenlő szárú, derékszögű -háromszög). Megméri különböző sokszögek kerületét különböző egységekkel. Területet mér különböző egységekkel lefedéssel vagy darabolással. Ismer a terület és kerület mérésére irányuló tevékenységeket. Színezéssel és fantáziával különféle minták érhetők el. A gyermekek kiszínezik ezeket a virágszerű formákat és ezáltal új geometriai formákat fedeznek fel. Szabadon épít, kirak formát, mintát adott testekből, síklapokból. Minta alapján létrehoz térbeli, síkbeli alkotásokat. Sormintát, síkmintát felismer, folytat. Alkotásában követi az adott feltételeket. Síkidomokat hoz létre különféle eszközök segítségével. Megtalálja az összes, több feltételnek megfelelő építményt, síkbeli kirakást. Megfogalmazza az alkotásai közti különbözősége. Megkülönbözteti és szétválogatja szabadon választott vagy meghatározott geometriai tulajdonságok szerint a gyűjtött, megalkotott síkidomokat; Megfigyeli az alakzatok közös tulajdonságát, megfelelő címkéket talál megadott és halmazokba rendezett alakzatokhoz. Megtalálja a közös tulajdonsággal nem rendelkező alakzatokat. Megnevezi a tevékenységei során előállított, válogatásai során előkerülő alakzatokon megfigyelt tulajdonságokat. Különbséget tesz testek és síkidomok között. Megnevezi a sík és görbült felületeket, az egyenes és görbe vonalakat, szakaszokat tapasztalati ismeretei alapján. Kiválasztja megadott síkidomok közül a sokszögeket. Megnevezi a háromszögeket, négyszögeket, köröket. Megkülönböztet tükrösen szimmetrikus és tükrösen nem szimmetrikus síkbeli alakzatokat: tudja a téglalap oldalainak és csúcsainak számát, összehajtással megmutatja a téglalap szögeinek egyenlőségét; megmutatja a téglalap azonos hosszúságú oldalait és elhelyezkedésüket, megmutatja és megszámlálja a téglalap átlóit és szimmetriatengelyeit.

Kapcsolódási pontok

Növénytan epocha (virágszerű geometriai formák, szimmetriák vizsgálata). Történelem epocha (egyiptomi törzs törtek, Pitagorasz zsinór).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Prím- és összetett szám fogalma. Közös osztó, közös többszörös fogalma, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös fogalma. Tizedes tört.

Kör, négyzet, háromszög szemléletes fogalma

Helyi érték, alaki érték, valódi érték, osztó, közös osztó, többszörös, közös többszörös

összeadandók, az összeg tagjai, kisebbítendő, kivonandó, különbség, szorzandó, szorzó, szorzat, a szorzat tényezői, felcserélhetőség. Csoportosit hatóság, széttagolhatóság, osztandó, osztó, hányados, maradék, zárójel, kerekítés, becslés, ellenőrzés

közönséges tört, számláló, nevező, törtvonal, vegyes szám, egyszerűsítés, bővítés, tizedes tört, tizedesvessző, helyi értékes írásmód, racionális szám, számegyenes

közös nevező, reciprok. Prímszám, összetett szám, prímtényezős felbontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Kerekítés. Becslés, ellenőrzés. Síkidom, sokszög, belső szög, külső szög; hegyesszögű, derékszögű, tompaszögű, egyenlő szárú és szabályos háromszög; téglalap, négyzet, szimmetriatengely, tengelyes szimmetria, merőlegesség, párhuzamosság, szakaszfelező merőleges, szögfelező félegyenes.

A fejlesztés várt eredményei

Az írásbeli szorzást, osztást a többjegyű természetes számokkal megbízhatóan végzik. A gyermekek ismerik a prím- és összetett számokat, a prímtényezős felbontást, a legnagyobb közös osztó és a legkisebb közös többszörös meghatározását. Ismerik a számok tizedestört alakját. Képesek öszszehasonlítani a tizedes törteket. A négy alapműveletet tizedes törtekkel képesek elvégezni. Felismerik a szabadkézi geometria során megismert alapvető síkbeli geometriai alakzatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tanulók megismerkednek a racionális számokkal és a négy alapműveletet is ebben a számkörben végzik. A százalékszámítást elsajátítják és alkalmazzák feladatokban. Az euklidészi szerkesztés elemeinek segítségével szabályos sokszögeket, háromszögeket szerkesztenek. Megismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait.

Órakeret: 136 óra

Előzetes tudás

Közönséges és tizedes törtekkel végzett műveletek ismerete.

A geometria elemeinek és alakzatainak tapasztalati úton szerzett ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerkednek a százalékszámítással, mint a matematika gyakorlati alkalmazásával. Körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések végeznek, képesek a szerkesztés menetének leírására. A geometriai törvényszerűségeket és összefüggéseket felismerik, bizonyítják a háromszögek egyszerű tételeit.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Összetett aritmetikai feladatok végzése a nem negatív racionális számok körében. Gyakorlati problémák megoldása során előforduló mennyiségeknél becslést végez. Megoldását ellenőrzi.

Egyenes és fordított arányosság. Arányos osztás.

Ismeri a százalék fogalmát, gazdasági, pénzügyi és mindennapi élethez kötődő százalékszámítási feladatokat megold. Százalékszámítás, az alap, a százalékláb és a százalékérték kiszámítása arányos következtetéssel. A százalékszámítás alkalmazása a kereskedelmi számításokban: kamat-, árengedmény-, átváltás-, nyereség- és veszteség-, áfa-számítás, valamint a képletek használatának általános bevezetése az egyszerű kamatszámítás segítségével.

A negatív egész számok bevezetése. A negatív egész számokat irányított mennyiségként (hőmérséklet, tengerszint alatti magasság, idő) és hiányként (adósság) értelmezi. Nagyság szerint összehasonlítja a természetes számokat és a negatív egész számokat a használt modellen belül. A négy alapművelet a negatív számokkal.

A szerkesztéshez tervet, előzetes ábrát készít. Ismeri az alapszerkesztéseket: szakaszfelező merőlegest, szögfelezőt, merőleges és párhuzamos egyeneseket szerkeszt, szöget másol.

megszerkeszti alakzatok tengelyes és középpontos tükörképét. Geometriai ismereteinek felhasználásával pontosan szerkeszt több adott feltételnek megfelelő ábrát. Ismeri a tengelyesen szimmetrikus háromszöget. Négyszögek fajtái és elemi tulajdonságaik. Ismeri a speciális négyszögeket: trapéz, paralelogramma, téglalap, deltoid, rombusz, húrtrapéz, négyzet. Ismeri a négyszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, konvex és konkáv közti különbség, átló fogalmát.

Tapasztalatot szerez a síkbeli mozgásokról gyakorlati helyzetekben. Felismeri a síkban az egybevágó alakzatokat. Felismeri a kicsinyítést és a nagyítást hétköznapi helyzetekben. Ismeri a kör részeit; különbséget tesz egyenes, félegyenes és szakasz között.

Háromszögek szerkesztésének alapesetei speciális (egyenlő szárú, egyenlő oldalú, derékszögű) és általános háromszögre. A háromszögek belső szögeinek összege.

Ismeri a háromszögek tulajdonságait: belső és külső szögek összege, háromszög-egyenlőtlenség. Összeszámlálási feladatok megoldása során alkalmazza az összes eset áttekintéséhez szükséges módszereket; a háromszögek és a speciális négyszögek tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában. A természetes számokat osztóik száma alapján és adott számmal való osztási maradékuk szerint csoportosítja. Síkbeli tartományok közül kiválasztja a szögtartományokat, nagyság szerint összehasonlítja, méri, csoportosítja azokat; csoportosítja a háromszögeket szögeik és oldalaik szerint; ismeri a speciális négyszögek legfontosabb tulajdonságait.

Kapcsolódási pontok

Kertművelés, földrajz (tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján, arányos becslés)

Kulcsfogalmak / fogalmak

A százalék, alap , százalékláb, százalékérték fogalma. Számok ellentettje, abszolút értéke. Ellentett, negatív szám, előjel, egész szám, abszolút érték, kerekítés, becslés, ellenőrzés. Az egyenes és fordított arányosság definíciója. Arány, egyenes arányosság, hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő szabványmértékegységei. Megfeleltetés; egyenes és fordított arányosság; grafikon. Hegyesszög, tompaszög, homorú szög, egyenesszög és a teljesszög fogalma. Egyállású-, váltó-, mellékszögek. Háromszögek egybevágósága. A négyszögek fajtái (négyzet, téglalap, paralelogramma, rombusz, trapéz, deltoid) Négyszög, konvex, konkáv, átló, trapéz, paralelogramma, deltoid, rombusz, húrtrapéz, körvonal, körlap, középpont, sugár, húr, átmérő, szelő, érintő, körcikk. Szimmetria-középpont, középpontos szimmetria, kicsinyítés, nagyítás

A fejlesztés várt eredményei

A diákok készségszinten végzik a műveleteket a nem negatív racionális számok körében. Az egyenes és fordított arányosságot felismerik és alkalmazzák egyszerű, konkrét feladatokban. Ismerik a százalékszámítás fogalmait (alap, százalékérték, százalékláb), és ezek kiszámításának módját. Képesek körzővel és vonalzóval pontos szerkesztések elvégzésére. Szerkesztési feladatokban önállóan tudják alkalmazni a szakasz- és szögfelezést, szögmásolást, képesek adott egyenessel párhuzamos és adott egyenesre merőleges egyenesek szerkesztésére. Ismerik a háromszögek és négyszögek fajtáit és tulajdonságait. A nevezetes szögpárokat, a háromszögek és a négyszögek belső szögeinek összegét alkalmazzák egyszerű feladatokban.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Bevezetés az algebrába. Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Pozitív egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Egybevágósági transzformációk. Kerület- és területszámítás.

Órakeret: 126 óra

Előzetes tudás

A négy alapművelet végzése a racionális számok körében. Térelemek,

síkbeli alakzatok ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az algebra bevezetésével a műveletfogalmat mélyítjük el és terjesztjük ki. Az egyenletek megoldása során a mérlegelv tudatos alkalmazására törekszünk, az eredmény ellenőrzése során a diákok megtanulják saját gondolkodásuk kontrollját és fejlődik az önellenőrző képességük. A geometriában a tanulók rendszerező képességét és a helyes kommunikációs képességet fejlesztjük.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Matematikából, más tantárgyakból és a mindennapi életből vett egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold. Gazdasági, pénzügyi témájú egyszerű szöveges feladatokat következtetéssel vagy egyenlettel megold.. A négy alapművelet végzése racionális

számokkal több zárójeles feladatokban, a műveletek tulajdonságainak alkalmazásával. A végtelen szakaszos tizedes törtek vizsgálata, a maradékos osztástétel.

A pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalma és műveleti tulajdonságai. Pozitív egész számok pozitív egész kitevőjű hatványát kiszámolja. Hatvány, hatványalap, hatványkitevő, hatványérték, négyzetszám, négyzetszámok négyzetgyöke négyzetszámok négyzetgyökét meghatározza. 2, 3, 5 hatványai, négyzet- és köbszámok. Négyzetre emelés és gyökvonás teljes négyzetből. Összefüggések a szorzótáblában. Grafikus formában megadott egyszerű statisztikai adatok vizsgálata és belőlük következtetések levonása. Valószínűségi játékokat, kísérleteket végez, ennek során az adatokat tervszerűen gyűjti, rendezi és ábrázolja. Állítások logikai értékét (igaz vagy hamis) megállapítja; igaz és hamis állításokat fogalmaz meg. A logikus érvelésben a matematikai szaknyelvet következetesen alkalmazza társai meggyőzésére. A logikus érvelésben a matematikai szaknyelvet következetesen alkalmazza társai meggyőzésére. Különböző szövegekhez megfelelő modelleket készít.

Algebrai kifejezések fogalma, értéke, összevonása és szorzása. Meghatározza konkrét számok ellentettjét, abszolút értékét. Elsőfokú egyenletek zárójelekkel, törtekkel és gyakorlati alkalmazásuk feladatok megoldásában. Egyismeretlenes elsőfokú egyenletet lebontogatással és mérlegelvvel megold. Arányok és aránypárok. A négyszögek fajtái és szimmetriájuk, származtatásuk. Logaritmikus spirál és archimédeszi – spirál, levélformák szerkesztése.

Egybevágósági geometriai transzformációk: tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma, tulajdonságai. Pitagorasz- tétel, a tétel bizonyítása. és alkalmazása. Ismeri a Pitagorasz-tételt és alkalmazza számítási feladatokban. Szimmetrikus alakzatok vizsgálata. A kör és egyenes kölcsönös helyzete. A kerület és terület fogalma, a háromszög és a négyszögek kerület- illetve terület képletei. Egyszerű perspektíva vázlatok.

Kapcsolódási pontok

Történelem (a reneszánsz), rajzolás (perspektivikus ábrázolás), fizika (az emelőtörvény alkalmazásának matematikai alapjai).

Kulcsfogalmak / fogalmak

Véges és végtelen szakaszos tizedes törtek fogalma. Az egész számok pozitív egész kitevőjű hatványának fogalma. Algebrai kifejezés, egynemű és különnemű algebrai kifejezés, egy- illetve többtagú algebrai kifejezés fogalma. Mérlegelv. Tengelyes- és középpontos tükrözés, pont körüli elforgatás, párhuzamos eltolás fogalma. Szelő és érintő. A tengelyes-, középpontos és forgás szimmetria. A kerület és a terület fogalma. Hatvány, hatványalap, hatványkitevő, hatványérték, négyzetszám, négyzetszámok négyzetgyöke.

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek tudatosan alkalmazzák a mérlegelvet elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldásában. Képesek szöveges feladatokat egyenlettel, illetve következtetéssel megoldani. Ismerik a pozitív egész kitevőjű hatványozás fogalmát és műveleti tulajdonságait. Az egybevágósági transzformációkat (tengelyes- és középpontos tükrözés, elforgatás, párhuzamos eltolás) képesek végrehajtani. Felismerik a szimmetriákat és tulajdonságaikat alkalmazzák háromszögek és négyszögek vizsgálatában. Képesek a tanult kerület-, s terület- képletek alkalmazására. Ismerik a Pitagorasz-tételt, és alkalmazzák alakzatok egyes hiányzó adatainak meghatározására.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek, elsőfokú egyenlőtlenségek. Szöveges feladatok megoldása egyenlettel, illetve egyenletrendszerrel. Négyzetgyökvonás. A háromszögek nevezetes vonalai, a kör és érintői. Térgeometria, felszín és térfogatszámítás. Bevezetés a valószínűségszámításba.

Órakeret: 126 óra

Előzetes tudás

Elsőfokú egyismeretlenes egyenletek megoldása. Algebrai kifejezés fogalma, összevonása. Pozitív egész kitevőjű hatványozás az egész számok körében. Geometriai alakzatok felismerése, tulajdonságaik, kerület és terület képleteik.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mérlegelv tudatos alkalmazása, értő, elemző olvasás, az összefüggések felismerése, modellezése. A következtetési képesség fejlesztése és az eredmények realitásának megítélése. Tájékozottság a koordináta-rendszerben. Függvényszemlélet kialakítása az algebrában és a számolási készség fejlesztése. Tapasztalatszerzés események megfigyelésben, relatív gyakoriság meghatározásában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az algebrában a műveletek tulajdonságai (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás)
- többtagú algebrai kifejezések szorzása és szorzattá alakítása
- elsőfokú, kétismeretlenes egyenletrendszerek és elsőfokú egyenlőtlenségek megoldása

Szöveges feladatok megoldása egyenlettel, egyenletrendszerrel. Sorozatokat adott szabály alapján folytat; néhány tagjával adott sorozat esetén felismer és megfogalmaz képzési szabályt. Négyzetgyök fogalma, négyzetgyökvonás. Számrendszerek. Bináris aritmetikai (számolás kettes alapú számrendszerben). Valószínűségi kísérletek, gyakoriság, relatív gyakoriság, az átlag kiszámítása néhány elem esetén. Részt vesz olyan játékokban, kísérletekben, melyekben a véletlen szerepet játszik; különbséget tesz tapasztalatai alapján a „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” események között. Megítéli „biztos”, „lehetetlen”, „lehetséges, de nem biztos” eseményekkel kapcsolatos állítások igazságát. Tapasztalatai alapján tippet fogalmaz meg arról, hogy két esemény közül melyik esemény valószínűbb olyan véletlentől függő szituációk során, melyekben a két esemény valószínűsége között jól belátható a különbség. Tetszőleges vagy megadott módszerrel összeszámlálja az egyes kimenetelek előfordulásait olyan egyszerű játékokban, kísérletekben, amelyekben a véletlen szerepet játszik. A valószínűségi játékokban, kísérletekben megfogalmazott előzetes sejtését, tippjét összeveti a megfigyelt előfordulásokkal. Valószínűségi játékokban érti a lehetséges kimeneteleket, játékában stratégiát követ; ismeri a gyakoriság és a relatív gyakoriság fogalmát. Ismereteit felhasználja a „lehetetlen”, a „biztos” és a „kisebb, nagyobb eséllyel lehetséges” kijelentések megfogalmazásánál. Descartes-féle derékszögű koordináta – rendszer, egyszerű lineáris kapcsolatok táblázata, grafikonja. Lineáris függvények. Felismeri az egyenes és a fordított arányosságot konkrét helyzetekben; tájékozódik a koordináta-rendszerben: koordinátáival adott

pontot ábrázol, megadott pont koordinátáit leolvassa. Megadott szempont szerint adatokat gyűjt ki táblázatból, olvas le hagyományos vagy digitális forrásból származó diagramról, majd rendszerezés után következtetéseket fogalmaz meg. Értelmezi a táblázatok adatait, az adatoknak megfelelő ábrázolási módot kiválasztja, és az ábrát elkészíti. Értéktáblázatok adatait grafikusan ábrázolja; egyszerű grafikonokat jellemez. Felismeri és megalkotja az egyenes arányosság grafikonját. Helyesen használja a tanult matematikai fogalmakat megnevező szakkifejezéseket; adatokat táblázatba rendez, diagramon ábrázol. Különböző típusú diagramokat megfeleltet egymásnak. Konkrét adatsor esetén átlagot számol, megállapítja a leggyakoribb adatot (modus), a középső adatot (medián), és ezeket összehasonlítja. Elsőfokú egyismeretlenes egyenlet, illetve elsőfokú kétismeretlenes egyenletrendszerek grafikus megoldása. A kör kerülete, területe. Thalész-tétel, a kör és érintői, az érintősokszög fogalma. Á háromszögek nevezetes vonalai, beírt köre, körülírt köre. Meghatározza háromszögek és speciális négyszögek kerületét, területét. A sokszögek kerülete és területe, a szabályos sokszögek szögei, tulajdonságai. Feladatok a Pitagorasz-tétel alkalmazásával. Hasonlósági transzformációk (nagyítás, kicsinyítés). Platóni testek (tetraéder, oktaéder, hexaéder, dodekaéder, ikozaéder), Eulertétel. Testek felszíne és térfogata (kocka, téglatest, gúla, hasáb, henger és kúp). A kocka, a téglatest, a hasáb, a gúla, a gömb tulajdonságait alkalmazza feladatok megoldásában. Testeket épít élekből, lapokból; elkészíti a testek élvázát, hálóját; testeket épít képek, alaprajzok alapján; elkészíti egyszerű testek alaprajzát. Alakzatok geometriai tulajdonságok. Megszámlálja az egyszerű szögletes test lapjait. Megnevezi a téglatest lapjainak alakját, felismeri a téglatesten az egybevágó lapokat, megkülönbözteti a téglatesten az éleket, csúcsokat. Megfigyeli a kocka, mint speciális téglatest és a négyzet, mint speciális téglalap tulajdonságait. Megnevezi megfigyelt tulajdonságai alapján a téglatestet, kockát, téglalapot, négyzetet; megfigyelt tulajdonságaival jellemzi a létrehozott síkbeli és térbeli alkotást, mintázatot. A kocka, a téglatest, a hasáb és a gúla hálóját elkészíti; testeket épít képek, nézetek, alaprajzok, hálók alapján. Ismeri a gömb tulajdonságait. Ismeri a kocka, a téglatest, a hasáb és a gúla következő tulajdonságait: határoló lapok típusa, száma, egymáshoz viszonyított helyzete; csúcsok, élek száma; lapátló, testátló. Egyenes hasáb, téglatest, kocka alakú tárgyak felszínét és térfogatát méréssel megadja, egyenes hasáb felszínét és térfogatát képlet segítségével kiszámolja. A képleteket megalapozó összefüggéseket érti. Ismeri az idő, a tömeg, a hosszúság, a terület, a térfogat és az űrtartalom szabványmértékegységeit, használja azokat mérések és számítások esetén. Idő, tömeg, hosszúság, terület, térfogat és űrtartalom mértékegységeket átvált helyi értékes gondolkodás alapján, gyakorlati célszerűség szerint

Kapcsolódási pontok

Fizika (Folyadékok törvényeinek vizsgálatában, optikai számítási feladatokban)

Kulcsfogalmak / fogalmak

Magasságvonal, középvonal, súlyvonal, szögfelező, oldalfelező merőleges. Háromszögek beírt és körülírt köre. Hasáb, gúla, gömb, alaplap, alapél, oldallap, oldalél, testmagasság. Test, kocka, téglatest, lap, él, csúcs, lapátló, testátló, alaprajz, háló, nézet. Gyakoriság, relatív gyakoriság, átlag. Descartes-féle derékszögű koordináta- rendszer, koordináták (abszcissza, ordináta). hasonlósági transzformáció Esély, gyakoriság, relatív gyakoriság.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek biztosan dolgoznak elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel, egyenletrendszerekkel és alkalmazzák azokat egyszerű szöveges feladatok megoldására. Ismerik a műveletek tulajdonságait (kommutativitás, asszociativitás, disztributivitás). Készség szinten tudnak pontot

ábrázolni a derékszögű koordináta-rendszerben. Képesek elsőfokú függvények ábrázolására. Tudnak algebrai kifejezéseket összevonni, többtagú kifejezéseket szorozni és szorzattá alakítani. Képesek háromszögekkel és négyszögekkel kapcsolatos feladatokat elvégezni. Ismerik a Thalész- és Pitagorasz-tételt és képesek háromszögek és négyszögek ismeretlen adatainak kiszámítására. Képesek a tanult kerület-, terület-, felszín-, és térfogat-számítási képletek alkalmazására egyszerű gyakorlati feladatokban.

TÖRTÉNELEM

Bevezetés

A történelemtanítás alapvető célja az, hogy segítsen megérteni a világot, amelyben élünk. A történelem – mint az emberiség múltjának ismerete – az emberi tudat fejlődésének folyamatára világít rá. A múlt tanulmányozása során felfedezzük a különböző történelmi korokat és kultúrákat, hogy azokat összehasonlíthassuk saját korunkkal. A történelem megismerése segít megérteni és feltárni a jelenkor összefüggéseit is. A történelem tanítása a jelenkorból, az adott helyzetből indul ki. Ez nem csak azt jelenti, hogy a jelenkorra vonatkozó, történelemmel kapcsolatos témakörökkel és azok hátterével foglalkozunk, hanem azt is, hogy a kiindulási pont megválasztásában a gyermekek életkorát, fejlettségét és érdeklődését is figyelembe vesszük. A történelemtanterv vezérmotívuma az emberiség tudatfejlődési folyamata és az egyes gyermek tudatfejlődése között meglévő párhuzam. Ez a tantervi anyag kiválasztásának szempontjait is meghatározza. A tanár példákon, a történelmi személyek és események képszerű megjelenítésén keresztül mutatja be a történelmi fejlődést előidéző erők meghatározó jellemzőit. A történelmi tanulmányokhoz nemcsak a múlt, hanem a jövő is szorosan hozzátartozik. A minden egyes emberben benne rejlő lehetőségek jelentik azt a forrást, melyet a tanulás során fel kell tárnunk. A tanulók várhatóan felismerik, hogy a különböző történelmi kultúráknak, vallásoknak, az egyes népek és nemzetek történelmi küldetésének mind megvolt a maga fontos szerepe az emberiség fejlődésében. Tisztelet ébred bennük az egymástól eltérő kultúrák, vallások, népek iránt, tisztelet és felelősségérzet a saját kultúrájuk iránt. Felismerik, hogy az emberi faj fogalma magába foglal minden népet, és az egyes népek kölcsönös függőségben, egymásra utalva élnek. Minden nemzedéknek megvan a maga felelőssége a történelem alakításában. Az emberi szabadság alapjainak lerakásához a történelemtanítás úgy járulhat hozzá, ha nem szabja meg a jövő generációjának gondolkodását, nem kész ideológiákat kíván átörökíteni, hanem segíti az önálló ítéletalkotás és gondolkodás, az erkölcsi értékek és a szociális érzékenység kialakulását. A mi felelősségünk, hogy olyan képességek kialakulását segítsük, amelyek által a felnövő fiatalok lelkesen és bátran lépnek az életbe és formálják jövőjüket.

5-8. ÉVFOLYAM

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tanulók ebben az életkorban figyelmesebbé, érdeklődőbbé válnak a világ iránt, egyre jobban belehelyezkednek az őket körülvevő valóságba. A gyermekeket megismertetjük az első valóságos történelmi fogalmakkal. Az évfolyam témája alapvetően az ókor: az ősi India, Perzsia, Mezopotámia és Egyiptom kultúrája (lehetséges még: ókori Kína, Közép- és Dél-Amerika kultúrája), történetek a görög mitológiából, görög történelem Homérosz idejétől Nagy Sándor koráig. A tanulók élményszerűen, a tanár képszerű elbeszélése alapján tapasztalják meg, mennyire eltérőek az ókori nagy kultúrkorszakok. Megfigyelhetik, hogy a földrajzi környezet és az akkori éghajlat mennyiben befolyásolta egy adott társadalmi kultúra kialakulását. Példákon keresztül a tanár bemutatja, hogyan alapozták meg a régmúlt idők a mai kultúránkat. Felébresztjük bennük azt az érzést, hogy a Föld népei együtt bontják ki az emberi civilizáció virágát, melyben minden kultúrának megvan a maga sajátossága, szerepe, ugyanakkor mindegyik hozzátartozik a történelem folyamatához, és szorosan kapcsolódik a jelen kultúrához is. Így a gyermekek látóköre nem zárul le saját földrajzi határaiknál, megélik az emberiség egyes kultúráinak egymással való kapcsolatát.

Órakeret: 80 óra

Előzetes tudás

Előzetes szaktárgyi ismeretek nem szükségesek. Ebben az életkorban minden egészséges gyermekben megjelennek olyan képességek, melyek lehetővé teszik a történelmi múlt jelenségeinek megértését. Értelmi fejlődésüket az jellemzi, hogy jobban felfogják a kérdések, jelenségek reális, racionális vonatkozásait. A képi elem a gondolkodás folyamatában továbbra is fontos szerepet játszik a gyermekek tudatában, de kezdetét veszi az a folyamat, amikor a fogalmak alkotása és megértése már nem annyira az egyes képek és gondolatképek alkotásán alapul, hanem azon, hogy képesek tiszta, tényszerű, érzésektől mentes fogalmakat felfogni. Azáltal, hogy növekszik az emlékezőtehetségük, kialakul az időérzékük is. Emlékezetük fejlődésével egyre inkább képesek visszatekinteni a múltba.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók megismerik az első valóságos történelmi fogalmakat és a tér- és időbeli tájékozódás alapelemeit. A tanári elbeszélés alapján megfigyelhetik a földrajzi környezet és éghajlat és egy adott társadalmi kultúra kialakulása közötti alapvető összefüggéseket. Felismerik az ókori nagy kultúrkorszakok közötti különbségeket. Példákon keresztül megfigyelik a múlt és jelen életviszonyai közötti különbségeket és párhuzamokat. A történelmi események elbeszélése és leírása által fejlődik a szóbeli és írásbeli kifejezőkészségük.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök:

- személyes történelem – fejezetek az ókor történetéből – az ókori India:
- a Védák, az indiai mitológia (Upanishad és Bhagavad-gítá), a kasztrendszer kialakulása, a kasztok élete, Krisna gyermekkora, Krisna és Arjuna, a hindu vallás fejlődésének bemutatásához Buddha élete
- az ókori Kelet világa:
- az ősi perzsa kultúra (a letelepülő közösségek fejlődése, a földművelés és az állattenyésztés kezdetei, Zarathustra élete, szövegek az Avestából)

– Mezopotámia városi kultúrái (a Gilgames eposz, az ékírás fejlődése, zikkurátok, Hammurabi törvényei)

– az ősi egyiptomi mitológia motívumai, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életről és halálról kialakult elképzeléseire, példák az egyiptomi kultúra nagy vívmányaira (piramisok, királysírok, hieroglifák, öntözőrendszerek), az állam kialakulása, a Nílus völgyének földrajza hogyan hatott az egyiptomiak életről és halálról kialakult elképzeléseire – az ókori görögök:

– történetek az Iliászból és az Odüsszeiából

– a görög poliszok felemelkedése (Athén, Spárta – különbségek)

– a görög-perzsa háborúk eseményei és hősei

– Periklész kora (művészetek, tudományok, hétköznapi élet)

– Nagy Sándor és a görög kultúra elterjedése

További lehetőségek:

– Közép- és Dél-Amerika ősi indián kultúrái

– Az ókori Kína

Fejlesztési követelmények:

– ismeretszerzés hallott elbeszélő szövegekből

– híres emberek, történelmi személyiségek jellemzése

– történelmi jelenetek eljátszása különböző szereplők nézőpontjából

– a különbségek felismerése (pl. Athén-Spárta), és a változások nyomon követése (pl. letelepedés, városok kialakulása) egy-egy történelmi jelenség kapcsán

– események, történetek elbeszélése élőszóban és írásban

– történelmi események helyszínének megkeresése térképen

– egyszerű történelmi térkép készítése

– időmeghatározás más ismert eseményre, jelenségre való utalással (pl. A görög-perzsa háborúk után, Nagy Sándor uralkodása idején), Krisztus előtt, Krisztus után

– események, tárgyak, személyek stb. időrendbe állítása

– kiegészítő anyag gyűjtése gyermekek számára készült ismeretterjesztő könyvekből

– a helyi gyermekkönyvtár használatának megismerése

Kapcsolódási pontok

Euritmia (kultúrkorszakok), Földrajz (tájékozódás történelmi térképeken), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (mitológiai történetek, Homérosz művei, fogalmazások írása),

Rajzfestés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése), Testnevelés (Waldorfolimpia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– történelmi idő, időszámítás, történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség. politikai: politika, állam, államszervezet, városállam, államforma, monarchia, köztársaság, egyeduralom, demokrácia, önkormányzat, jog, törvény, birodalom

– társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, nemzet, népcsoport, életmód

– gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, földművelés, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés, falu, város

– eszme- és vallástörténeti: kultúra, kasztrendszer, ékírás, hieroglifa,művészet, hit, vallás, egyház, világkép

A fejlesztés várt eredményei

– képes ismereteket szerezni személyes beszélgetésekből, olvasott és hallott, valamint a különböző médiumok által felkínált szöveges és képi anyagokból

– kiemel lényeges információkat (kulcsszavakat) elbeszélő vagy leíró szövegekből, illetve rövidebb magyarázó szövegekből, és az ezek alapján megfogalmazott kérdésekre egyszerű válaszokat képes adni

– megadott szempontok alapján rendszerezi a történelmi információkat

– felismeri, hogy melyik szöveg, kép, egyszerű ábra kapcsolódik az adott történelmi témához

– egyszerű következtetéseket von le, és véleményt tud alkotni

– képes megnevezni az események helyszíneit és azokat térképen megkeresni

– használ különböző történelmi térképeket a fontosabb történelmi események helyszíneinek azonosítására, egyszerű jelenségek leolvasására, vaktérképen való elhelyezésére

– egyszerű alaprajzokat, modelleket, térképvázlatokat (pl. települések, épületek, csaták) tervez és készít

– a gyermek kezdi megkülönböztetni a régmúltat, a múltat és a jelent

– a tanult történelmi eseményeket időrendbe tudja állítani

– össze tudja foglalni saját szavaival hosszabb elbeszélő vagy leíró szövegek tartalmát

– a történeti anyagot meg tudja jegyezni a tanár elbeszélése alapján, a történelmi személyiségeket röviden jellemezni tudja

– képes társaival történelmi szituációk eljátszására, megjelenítésére

– egyszerű történelmi témáról tanári útmutatás segítségével kiselőadást állít össze és mutat be

– rajzot, festményt, modellt tud készíteni történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről

– tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket

– felismeri a különböző korokra és régiókra jellemző tárgyakat, alkotásokat, életmódokat, szokásokat, változásokat, képes azokat összehasonlítani egymással, illetve a mai korral

– példákat hoz a történelmi jelenségekre

– felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tananyag kb. 2000 évet fog át, az ókori római történelmet és a középkort egészen Kr. u. 1400-ig. Ebben az életkorban a gyermek kezdi megérteni az ok-okozati összefüggéseket, fontossá válik számára, hogy a tanult történelmi eseményeknek, jelenségeknek milyen előzményei és következményei vannak. Egyre inkább előtérbe kerül a letisztult, tárgyilagos gondolkodás. A tanulók látóköre kiszélesedik, személyiségük egyre erősebben, karakteresebben nyilvánul meg. Különösen érzékennyé válnak az igazságosság és a jogosság kérdésében. Pontosan ismerniük kell kötelességeiket és a szabályokat. Önmaguktól és másoktól is elvárják ezek következetes betartását. Hasonló folyamatokat élhetnek meg a római történelem tanulmányozása kapcsán az emberiség fejlődésére vonatkozóan. A korai középkor tanítása során a rómaiak világához képest új lehetőség nyílik meg a béke és a keresztényi szeretet átélésével. Korunkban is erős vágyat tapasztalunk az erőszakmentes világ megszületése iránt. A gyermek megérti, hogy a görög-római és a középkor történelmének egészen a mai napig tartó hatásai vannak (pl. köztársaság, városi polgár, polgári jog, keresztes hadjáratok, arab kultúra hatásai a tudományokra, kereskedelemre).

Órakeret: 70 óra

Előzetes tudás

Az 5. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Ebben az életkorban a gyermek már képes arra, hogy a történelmi okság fogalmát megértse.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók világosan megkülönböztetik a jelen, múlt és régmúlt fogalmát. A megadott történelmi témákhoz kapcsolódó fogalmakat élőbeszédben is használják. Egyszerű kronológiai számításokat végeznek. A szónoki beszédek és viták megismerése során az érvekkel alátámasztott kulturált vita technikáját és szabályait gyakorolják. Tanári segítséggel megértik az egyszerű írásos források szövegét.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Javasolt témakörök –

az ókori Róma:

– az ókori Róma alapítása (Romulus és Remus, a királyság kora, patríciusok és plebejusok harca, a római vallás)

– a Római Birodalom felemelkedése (államszervezet, a köztársaság megszilárdulása, római jog)

– hadvezérek, csaták, uralkodók az ókori Rómában (pun háborúk, Scipio és Hannibál, Julius Caesar és hadserege, császárság, Augustus kora)

– hétköznapi élet, műveltség az ókori Rómában (híres szónokok, Róma, az ókori nagyváros, élet Pannónia provinciában)

– a középkori Európa

– a kereszténység. A kereszténység elterjedése a Római Birodalomban (Szent Pál élete, keresztényüldözések, korai keresztény közösségek, a keresztény egyház kialakulása, Nagy Constantinus)

– a középkor világai

– a népvándorlások kora (Róma hanyatlása, gótok, hunok)

– Nagy Károly és a frank birodalom

– az iszlám vallás, az arab hódítás és kulturális hagyatéka

– a középkori élet színterei és szereplői (uradalmak, kolostorok, városok, egyházi műveltség, katedrálisok)

– a lovagi életmód és a keresztes hadjáratok, a templomos rend

– a pápaság és császárság harca

– a középkor technikai újításai (vízimalom, szélmalom, lovagi páncél) – a magyarság történetének kezdetei és beilleszkedése Európába:

– történetek a magyarság vándorlásáról és a honfoglalásról, a kalandozások

– képek és portrék az Árpád-kor történetéből

– az államalapítás (Géza és Szent István, pogánylázadások, Szent Gellért legendája) – az Árpád-ház uralkodói, szentjei (Szent László legendák, IV. Béla és a tatárjárás, élet a várakban)

– városfejlődés Károly Róbert és Luxemburgi Zsigmond idején

– Hunyadi János a török ellenes küzdelmek élén

– új látóhatárok

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Európa), Angol nyelv, Német nyelv (a korszakhoz kapcsolódóan az adott nép mondáinak olvasása), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– Kr. e., Kr. u., évtized, évszázad, évezred ,történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, monarchia, császár, köztársaság, város, polgár, egyeduralom, demokrácia, önkormányzat, jog, törvény, birodalom; honfoglalás, államalapítás, népvándorlás

– társadalmi: társadalom, társadalmi csoport, nemzet, népcsoport, életmód; szerzetes, lovag

– gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés, falu, város

– eszme- és vallástörténeti: kereszténység, pápa, egyház, kultúra, művészet, hit, vallás, egyház, világkép

A fejlesztés várt eredményei

– egyszerű következtetéseket von le, és véleményt tud alkotni

– képes megnevezni az események helyszíneit és azokat térképen megkeresni

– ismeri a nagy történelmi korszakok elnevezését és időhatárait, néhány kiemelten fontos esemény és jelenség időpontját

– időrendbe tud állítani történelmi eseményeket, képes az idő ábrázolására pl. időszalag segítségével

– a tanult történelmi eseményeket, jelenségeket, személyeket, képeket hozzá tudja rendelni egy adott történelmi korhoz, régióhoz, államhoz

– használ különböző történelmi térképeket a fontosabb történelmi események helyszíneinek azonosítására, egyszerű jelenségek leolvasására, vaktérképen való elhelyezésére

– egyszerű alaprajzokat, modelleket, térképvázlatokat (pl. települések, épületek, csaták) tervez és készít

– a gyermek kezdi megkülönböztetni a régmúltat, a múltat és a jelent

– a tanult történelmi eseményeket időrendbe tudja állítani

– kérdések önálló megfogalmazása a tárgyalt témával kapcsolatban

– a történeti anyagot meg tudja jegyezni a tanár elbeszélése alapján, a történelmi személyiségeket röviden jellemezni tudja

– ismeretszerzés olvasott elbeszélő szövegekből

– képes rövid fogalmazások készítésére egy-egy történetről, történelmi témáról

– képes társaival történelmi szituációk eljátszására, megjelenítésére

– egyszerű történelmi témáról tanári útmutatás segítségével kiselőadást állít össze és mutat be

– tanult történelmi eseményekre jellemző vonásokat ki tud emelni képben

– rajzot, festményt, modellt tud készíteni történelmi eseményről, helyszínről, élethelyzetről

– korabeli használati tárgyak funkcióit képes felismerni

– egyszerűbb korabeli szöveget tanári segítséggel fel tud dolgozni

– egyszerű mennyiségi mutatókat (lakosság, terület) össze tud hasonlítani és értelmezni

– a történelmi térképek segítségével országok területi változásait nyomon tudja követni

– tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket

– képes megfigyelni és összehasonlítani a történelemben előforduló különböző emberi magatartásformákat és élethelyzeteket

– a történelmi szereplők megnyilvánulásainak szándékot tulajdonít

– önálló véleményt képes megfogalmazni történelmi szereplőkről, eseményekről

– felismeri a különböző korokra és régiókra jellemző tárgyakat, alkotásokat, életmódokat, szokásokat, változásokat, képes azokat összehasonlítani egymással, illetve a mai korral

– felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanári tekintély új, megváltozott szerepben jelenik meg. Ennek megfelelően a tanítás módja is megváltozik, egyre inkább helyet kap a tanuló önálló véleményalkotásának fejlesztése. A serdülőkor kezdetén állunk, amikor a gyermek szeretné felfedezni a világot, hasonlóan ahhoz, ahogy az emberiség történetében a XV. századtól az új világ felfedezése elkezdődött. Ezzel a korszakkal indul a 7. osztályos történelemtanítás. A tanuló előtt most a reneszánsz embere áll, aki egyre inkább saját megfigyeléseinek adott hitelt. Felfedezési vágya megnyilvánult a tudományok, a művészetek, a gazdasági- és a hétköznapi élet területein, és tükrözte világképének emberközpontúságát. Ez a korszak egyben a tudományok megszületésének kezdete is. A történelemórák anyagának megértését segíti, ha a tanuló látja a történelmi események tágabb összefüggéseit, s ezt saját felfedezéseivel, következtetéseivel is összekötheti. Ezáltal világossá válik számára, hogy a történelmi események nem véletlenszerűen következnek be, előzményeik és következményeik egyformán szerteágazóak. A tananyag a kulturális és a technikai fejlődés szemszögén át, a nagy földrajzi felfedezések korától a modern kor kezdetéig tartó mintegy 300 évet öleli fel. A felfedezések, találmányok (iránytű, távcső, óra, lőpor) és a kereskedelem, illetve a vallási élet új formáinak bemutatása során a tanuló ráébredhet, hogy egy új, eddig még nem létező dolog milyen forradalmi változást képes előidézni.

Órakeret: 60 óra

Előzetes tudás

Az 5–6. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Minden területen sokkal nagyobb önállósággal képes dolgozni. A világ jelenségei iránti tudásvágy mellett megjelennek az egymás iránti figyelem és az önreflexió képességének első megnyilvánulásai. Megjelenik az absztrakt gondolkodás képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az életrajzokról, az életképekről szóló önálló könyvtári kutatómunkák és kiselőadások nagyobb teret kapnak. A tanulók tájékozódnak a korosztályuknak készült lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében. Jártasságot szereznek a csoportmunkában. A vázlatkészítésen keresztül gyakorolják a lényegkiemelés képességét. Szerepjátékokban és színdarabokban jelenítik meg a tanult korszak történelmi alakjait, élethelyzeteit. A történelmi eseményekről kronologikus táblázatot készítenek. A különböző léptékű történelmi térképeken összehasonlító munkát végeznek.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények *Javasolt témakörök*

- háborús konfliktusok és hatalmi törekvések Európában (a százéves háború, Jeanne d'Arc)
- a nagy földrajzi felfedezések (az előzmények: a hajózás technikai fejlődése, csillagászat, Tengerész Henrik szerepe, Kolumbusz utazásai, spanyol hódítás, Magellán, Vasco de Gama, az Újvilág kulturális és gazdasági hatásai, a gyarmatosítás, rabszolga-kereskedelem)
- a humanizmus és a reneszánsz (Firenze felemelkedése, a Mediciek, Leonardo da Vinci, Michelangelo, művészetek és tudomány)
- képek és portrék a középkori magyar állam virágkorából
- Hunyadi Mátyás portréja, a reneszánsz Magyarországon
- Magyarország társadalma és gazdasága a XV–XVI. században (bárók, nemesek, jobbágyok, parasztfelkelések, bányászat)
- a tudományos világkép átalakulása a XV–XVII. században (könyvnyomtatás, Galilei, Kepler, Kopernikusz)
- vallási újítók (Husz János, Luther Márton)
- az Oszmán Birodalom terjeszkedése
- végvári küzdelmek, hétköznapok a három részre szakadt Magyarországon
- a gazdasági és kereskedelmi élet fejlődése a XVI–XVII. században (manufaktúrák, itáliai bankok, Fuggerek, Hanza-városok)
- VIII. Henrik kora Angliában (anglikán egyház, küzdelem a tengerekért, William Shakespeare világa)
- portrék és történetek Magyarország kora újkori történetéből
- az Erdélyi Fejedelemség virágkora Bethlen Gábor idején
- a török kiűzése és a Rákóczi-szabadságharc
- élet a kora újkori Magyarországon

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Afrika, csillagászat), Fizika (tudománytörténet), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– történelmi idő, történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont. felfedezések, politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, monarchia, köztársaság, egyeduralom, jog, törvény, birodalom, végvár, szabadságharc, országgyűlés

– társadalmi: társadalom, társadalmi csoport/réteg, nemzet, népcsoport, életmód, konkvisztádor, rabszolga, szultán, janicsár, fejedelem, kuruc, labanc

– gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés, falu, város; , gyarmat, kereskedelem, nemesfém, manufaktúra

– eszme- és vallástörténeti: reformáció, kultúra, művészet, hit, vallás, egyház, világkép, könyvnyomtatás, reneszánsz, építészet

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek tájékozódni tud a korosztálynak készült történelmi tárgyú lexikonok, ismeretterjesztő könyvek körében

– kiselőadást, rövid szöveges összefoglalást tud készíteni

– a tanult korok vívmányainak a mai napig érezhető hatására példákat tud felsorolni, felismeri jelentőségüket (pl. könyvnyomtatás)

– képes vázlatot készíteni tanári segítséggel

– képes önállóan kérdést és választ megfogalmazni egy-egy történelmi témáról

– élőbeszédben felhasználja a megismert történelmi fogalmakat

– adott korban, szituációban élt, ellentétes nézeteket képviselő történelmi sz*emélyiségeket és a közöttük lévő különbségeket felismeri, jellemzi*

– életképeket tud megjeleníteni tanári segítséggel, előzetes kutatómunka alapján

– képes adott témához képi információk gyűjtésére

– be tudja mutatni egy-egy történelmi korszak jellemző alakját, jelenségét az adott korban élők szemszögéből

– valamely témát fel tud dolgozni megadott szempontok alapján csoportmunkában

– térségek gazdasági, politikai, társadalmi, technikai jelenségeit tanári segítséggel időben és térben elhelyezi, ezek hasonlóságait, különbségeit felismeri

– önállóan képes kronológiai táblázat készítésére

– képes történelmi eseményeket időben elrendezni, és az események egyidejűségét megállapítani

– önállóan össze tudja hasonlítani országok területi változásait különböző történelmi térképeken

– képen, egyszerű ábrán, grafikonon, diagramon ábrázolt folyamatot, jelenséget saját szavaival

– biztonsággal használja az idő tagolására szolgáló kifejezéseket, történelmi eseményre, jelenségre, folyamatra, korszakra való utalással végez időmeghatározást

– ismeretei segítségével időrendbe tud állítani történelmi eseményeket, képes az idő ábrázolására pl. időszalag segítségével

– egyszerű alaprajzokat, modelleket, térképvázlatokat (pl. települések, épületek, csaták) tervez és készít

– meghallgatja és megérti – adott esetben elfogadja – mások véleményét, érveit

– tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket

– önálló véleményt képes megfogalmazni történelmi szereplőkről, eseményekről, folyamatokról

– az emberi (történelmi) cselekvés és annak következménye közötti kapcsolat felismerésének gyakorlása

– társadalmi és erkölcsi problémákat azonosít adott történetek, történelmi események, különböző korok szokásai alapján

– önálló vélemény megfogalmazása eseményekről, személyekről

– feltételezéseket fogalmaz meg néhány fontos történelmi esemény és folyamat feltételeiről, okairól és következményeiről, és tényekkel alátámasztja azokat

– felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 8. évfolyamon fontos az ipari forradalom vívmányainak és a kulturális fejlődés társadalomra gyakorolt hatásainak felismertetése. A tanulók hallanak arról, miként változtatta meg a gőzgép és a szövőgép feltalálása a világot. Az oksági összefüggések és a céltudatos emberi tevékenység kölcsönhatása jól megfigyelhető az ipari forradalomban. A gazdasági és technikai változásokat a társadalmi összefüggéseikkel együtt vizsgálva láthatjuk, milyen életforma- és tudati változások következtek be a XVIII. század végén (pl. hírközlés fejlődése), melyeknek máig ható következményei vannak. A tanulókkal feltérképezzük a pozitív fejlődési folyamatokat (orvostudomány, közlekedés, kereskedelmi és szociális szervezetek fejlődése), de áttekintjük a negatív jelenségeket is (munkások elszegényedése, gyermekmunka, gyarmatosítás, rabszolgakereskedelem, haláltáborok, a meg nem újuló energiaforrások intenzív kihasználása, a nagyhatalmak közötti konfliktusok). A hangsúly a gyorsan változó világban élő személyiség megtapasztalásán van. A XVIII–XX. századi történelem fő eszmei, társadalmi és politikai irányvonalait, a történelmi eseményeket részletesebben csak a felső tagozaton (9–12. osztály) tárgyaljuk. A tanulók 8. osztályban a történelmi jelenségeket a rövid, de színes egyéniségrajzokon keresztül tudják jól megragadni. A történelmet a jelenkorig követjük, de ebben nem a szigorú időrend és a tények mennyisége a meghatározó, hanem egy-egy kiválasztott szempont, századokon átívelő folyamat nyomon követése.

Órakeret: 60 óra

Előzetes tudás

Az 5–7. osztályban megismert általános történelmi fogalmakat megérti és használja. Még inkább előtérbe kerül a racionális gondolkodás és az ok-okozati összefüggések felismerésének képessége.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók tanári segítséggel összehasonlítják a történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését. Még gyakrabban teret kap a csoportmunka, melynek során a XIX. és XX. század történelmi eseményeiről szóló leírások, elbeszélések, korabeli tudósítások kerülnek feldolgozásra. Összefüggéseket keresnek a technikai-gazdasági fejlődés legfontosabb állomásai és a történelmi események között. Áttekintenek több korszakon átívelő fejlődési folyamatokat (pl. céhek–manufaktúrák–gyárak). A felismert összefüggéseket szóban és írásban önállóan fogalmazzák meg. Az ökológiai problémák összetevőit, azok okait, az ipari forradalomig visszanyúló történelmi gyökereit tanári segítséggel felismerik. Családjuk vagy lakóhelyük közelmúltját újszerű megközelítésben: pl. riport formájában is feldolgozhatják.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a modern kor születése. Az ipari forradalom előtti időszak jellemzése (a földrajzi felfedezések korának következményei az új energiaforrások felhasználásának szempontjából)
- az alkotmányos királyság létrejötte Angliában
- az ipari forradalom és hatásai (a textilipar fejlődése Angliában, a gőzgép, a közlekedés és a szállítás fejlődése, a vasút jelentősége, a mezőgazdaság gépesítésének következményei, az ipar munkaerő-elszívó hatása, a gyermekmunka, a munkások életkörülményei, a középkori kézművesipar, manufaktúrák és a gyárak közötti különbségek)
- az Egyesült Államok létrejötte (pl. Benjamin Franklin életrajza, rabszolga-kereskedelem, az amerikai őslakosok sorsa)
- az európai hatalmak és a gyarmatok.Napóleon fölemelkedése és bukása
- forradalmak kora. A magyar nemzeti ébredés és polgárosodás kora
- a magyar reformkor képviselői (az életrajzokban kiemelt hangsúlyt kap e történelmi személyek gyakorlati tevékenysége: Széchenyi István, Kossuth Lajos, Wesselényi Miklós)
- életképek a forradalom és szabadságharc történetéből
- a dualizmus kora: felzárkózás Európához, Az Oszták-Magyar Monarchia (Budapest világvárossá fejlődése, ipari fejlődés – pl. malomipar, hétköznapi élet a századfordulón)
- tudományos, technikai felfedezések, újítások és következményeik (távíró, telefon, elektromosság; feltalálók életrajza, a motorizáció fejlődése; Henry Ford, az orvostudomány fejlődése; Pasteur, Semmelweis Ignác) Népesedés és társadalom, Régiók története
- az első világháború és következményei Az első világháború jellemzői (a technikai fejlődés hatásainak megnyilvánulása a háborúban, élet a fronton, élet a hátországban), Együttélés a Kárpát-medencében
- a második világháború jellemzői, Mérlegen a magyar történelem, A megosztott világ, Az információs forradalom, a környezetvédelem mai kérdései, hatása hétköznapjainkra

– az információs forradalom, a környezetvédelem mai kérdései, hatása hétköznapjainkra

Kapcsolódási pontok

Földrajz (Amerika), Dráma (történelmi jelenetek eljátszása, március 15.), Irodalom (fogalmazások írása), Rajz-festés (füzet illusztrálása, a témákhoz kapcsolódó festmények készítése)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– történelmi idő, történelmi forrás, ok és következmény, változás és folyamatosság, tény és bizonyíték, történelmi jelentőség, értelmezés, történelmi nézőpont. politikai: politika, állam, államszervezet, államforma, monarchia, köztársaság, egyeduralom, jog, törvény, birodalom, alkotmányos királyság, parlament, társadalmi: társadalom, társadalmi csoport/réteg, nemzet, népcsoport, életmód, munkás, gazdasági: gazdaság, pénz, piac, mezőgazdaság, ipar, kereskedelem, adó, önellátás, árutermelés, falu, város, gyár, termelés, környezet, gépesítés, eszme- és vallástörténeti: reformkor, kultúra, művészet, hit, vallás, egyház, világkép, sajtószabadság, nagyhatalom, villámháború, állóháború, lövészárok

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek képes korabeli írásos forrásokat összevetni megadott és saját szempontok alapján

– történelmi személyiségek korabeli és utólagos megítélését tanári segítséggel képes összevetni

– a történelmi jelenségek jelentőségét megérti, és nyomon tudja követni napjainkig

– a XIX–XX. századi eseményekhez kapcsolódó dalokat, mondákat, elbeszéléseket képes feldolgozni

– olvasmányokból önállóan tud vázlatot készíteni

– egyszerűbb statisztikai adatokat tartalmazó táblázatokat, grafikonokat tud értelmezni

– riportot tud készíteni közösen gyűjtött kérdések alapján szemtanúkkal

– gazdasági, társadalmi, technikai jelenségek összefüggéseinek, változásának, fejlődésének folyamatát képes tanári segítséggel felismerni és megfogalmazni

– adott témát meg tud jeleníteni társaival szerepjátékban, színdarabban

– a tanult történelmi eseményeket, jelenségeket, személyeket, ikonikus szimbólumokat, tárgyakat, képeket hozzá tudja rendelni egy adott történelmi korhoz, régióhoz, államhoz

– önállóan, folyamatos beszéddel képes eseményeket, történeteket elmondani, történelmi személyeket bemutatni, saját véleményt megfogalmazni

– az általa gyűjtött történelmi adatokból, szövegekből rövid tartalmi ismertetőt tud készíteni

– képes önálló kérdések megfogalmazására a tárgyalt történelmi témával, eseményekkel, folyamatokkal, kapcsolatban

– meghallgatja és megérti – adott esetben elfogadja – mások véleményét, érveit

– tanári segítséggel dramatikusan, szerepjáték formájában tud megjeleníteni történelmi eseményeket, jelenségeket, személyiségeket

– a történelmi eseményekkel, folyamatokkal és személyekkel kapcsolatban önálló kérdéseket fogalmaz meg

– önálló véleményt képes megfogalmazni történelmi szereplőkről, eseményekről, folyamatokról

– társadalmi-történelmi, erkölcsi problémák felismerése, megfogalmazása

– felismeri, hogy az emberi cselekedet és annak következménye között szoros kapcsolat van

– képes felismerni a jelenbe vezető jelenségeket, és ezáltal önállóan képet tud alkotni a jövőről

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK ÉS FÖLDRAJZ

TERMÉSZETISMERET ÉS BIOLÓGIA

Bevezetés

– A Waldorf-iskolák egész tantervében felfedezhetjük az ökológiai gondolkodást. Az egésztől a részek felé haladó módszer önmagában is segíti azt, hogy a gyerekek fejlődésük és tanulmányaik során mindig képesek legyenek egy szélesebb, nagyobb összefüggéseket figyelő hozzáállást kialakítani.

– A különböző osztályokban biológiából tárgyalt témák szervesen beleillenek az egész iskolán végigvezető tantervbe, ily módon táplálva az egészen belüli egységérzetet.

– Az első három évfolyamban az osztályt átható hangulat hordozza magában a biológiához tartozó témákat. A gyermekek fejlődésének e szakaszai során az osztályban elhangzó történetek tükrözik a kisgyermekek és az élővilág folyamatosan változó kapcsolatát.

– Az 1. és a 2. osztályban a történetek az átváltozás témakörével foglalkoznak, a béka királyfivá változik, a nádszálból királykisasszony pattan elő. Ezek a történetek lehetővé teszik, hogy a gyermekek megértsék az állatok nyelvét, és megismerjenek más lényeket – manókat, tündéreket –, akik titkokat őriznek és védik az életet. Az ilyen fantáziaelemek nem holmi szeszélyes hóbort szüleményei, ezek alapozzák meg ugyanis azt az egészséges érzelmi kapcsolatot, melyet az állatok és a növények komplex viszonyával, összefüggéseivel szemben ki szeretnénk alakítani a gyerekekben. Ezek az érzések és gondolatok a bioszféra azon rejtett tulajdonságaihoz is közelebb visznek, amiket majd később, a felső tagozatban, a világos gondolkodás segítségével tanulmányoznak.

3. évfolyam

A 3. osztályban a teremtés története a maga teljességében ábrázolja a Föld, a növények, az állatok és az ember eredetét. A mezőgazdasági epochában a gyermekek megismerik, miként dolgozik a paraszt a természet erőivel. A szántáson, a vetésen és a betakarításon túl még rengeteg feladat van: élő sövényeket telepíteni, kerítéseket állítani, bárányokat gondozni, víztől mentesíteni földterületeket és gyomtalanítani a terményt.

Mindezek bevezetőül szolgálnak az élővilág következő évekbeli tudatosabb tanulmányozásához, valamint annak tudatalatti megerősítéséhez, hogy a Földet óvó ökológia etikai alapja nem más, mint az emberek erkölcsi fejlődése.

A 3. osztályban megjelenő témakörök, amelyeket egyrészt a képekben és a kultúr- vallástörténeti történetanyagon, másrészt a gyakorlaton, a tevékenységeken keresztül élnek meg a gyerekek:

– – Ószövetségi teremtéstörténet – bemutatja a világ teljességét, a kozmosz, az ásványi világ és az élőlények megjelenését a Földön;

– – Magtól a kenyérig – a gabona érését kíséri végig a szántástól a kenyérsütésig, amelyet a gyerekek tevékeny módon élnek meg, és a valóságban kísérik végig az érési folyamatot.

A 3. osztályos témákhoz rendelt éves időkeret: 30 óra

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– Az állattani epocha gondolati középpontjában az a sajátosan emberi tulajdonság áll, hogy a mi viselkedésünk nem csak ösztönös elemeket hordoz, hanem a gondolkodás, az emberi kultúra hatásai is befolyásolják. Az ember testi felépítésében sem találunk olyan specializációt, mint amilyen az állatokat segíti a természeti környezetben való tökéletes boldogulásban. Az állatok vizsgálatakor tehát mindig figyeljük az adott élőlény és az ember viselkedésbeli, testi felépítésbeli különbségét. Az emberi minőség megjelenését elsősorban a felegyenesedett testtartásban, a kéz szabaddá válásában, a beszéd komplexitásában és az öntudat erőteljes megjelenésében hangsúlyozzuk.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

– Nincs szükség konkrét tárgyi ismeretekre az állattan területéről.

Tantárgyi fejlesztési célok

– Az állatok és az ember összehasonlításával olyan szempontokat adunk a gyermekeknek, melyek segítségével értően tudják a környezetükben előforduló állatokat, azok életét megfigyelni. A testi jegyek, a viselkedés és a környezethez fűződő viszony alapos megismerése ebben az életkorban még jobban meg tudja erősíteni a gyerekek és az állatok amúgy is szeretetteljes kapcsolatát.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Az ember testi felépítésének rövid formai és funkcionális vizsgálata, mely alapul szolgál az állatokkal történő összehasonlításhoz.

– Ismert, vagy kevésbé ismert állatokból alakíthatunk ki olyan csoportokat, melyek vizsgálata során jól megmutathatók az ember felépítésétől való eltérések különböző irányú formái, tendenciái. A testfelépítés, a fogazat stb. különböző formáit mutathatja be például az emlősök

között a tehén, az egér és az oroszlán egymást követő tárgyalása, de hasonló módon sorba vehetjük a vízi világ olyan különböző formáit, mint a nyolckarú polip, a csiga és a tengeri sün. Az állatok végtagjait az emberével összehasonlítva jól megmutathatjuk a hasonlóságokat és a különbségeket. Az állati végtagok hatékonyságát (pl. ásóláb, szárny) az ember különböző technikai megoldásokkal (ásó, repülőgép) tudja utánozni, ez megmutatja, hogy nem testi módosulások, hanem szellemi tevékenység lesz jellemző az emberre.

– Az állati viselkedésben megmutatkozó jellegzetességek is tanulsággal szolgálhatnak az ember megismeréséhez (pl. kitartás, agresszív viselkedés vagy önfeláldozó utódgondozás).

Kapcsolódási pontok

– Mesterségek a 3. osztályban

– Honismeret: a környéken élő állatok és a környezet kapcsolata

Kulcsfogalmak / fogalmak

– a test részei, táplálkozás, utódnevelés, környezet, viselkedés, emlősök, madarak, hüllők, kétéltűek, halak, gerinctelenek, ragadozó, mindenevő, növényevő, rágcsáló, háziállat, vadon élő
állat

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek képes az órán tárgyalt állatok karakteres jellemzésére

– jól használja az újonnan megtanult kifejezéseket

– képes összehasonlítást végezni a különböző állatok között, rámutatva a hasonlóságokra és a különbségekre

– össze tudja hasonlítani az állat és az ember testfelépítését

– bevezetés

– a középtagozaton a biológia fokozatosan bontja ki a földi élet különböző rétegeit. Míg a negyedik osztályban az emberéhez hasonló testi és viselkedésbeli tulajdonságok jól érthető kapcsolatot mutattak az ember és az állat között, ez a kapcsolat az ötödik osztály növénytani megfigyeléseinél már jóval áttételesebb, kevésbé kézzelfogható. A hatodikosok az ásványok, a növények és az állatok összetett kölcsönhatásait gyakorlatban is megtapasztalhatják a kertművelés belépésével

– az emberből kiindulva ismerték meg az élő természetet, s immár alkalmassá válnak arra, hogy a hetedik osztálytól kezdve újból az emberi test felé forduljon a biológiai érdeklődésük

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– Az ötödikes növénytan megjelenése fontos lépés a megfigyelés és a gondolkodás fejlődésében. A kamaszkor viharai előtt ez egy olyan nyugalmi időszak, ami alkalmas a higgadt megfigyelésekre, a növényi formák sokaságának és szépségének elmélyült átélésére. Ebből a lelki hangulatból táplálkozva megerősödhet a Föld, mint élő organizmus iránti tisztelet. ***Órakeret: 30 óra***

Előzetes tudás

– Mezőgazdasági epocha a 3. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

– A növényeket a tájjal, a talajjal és az éghajlattal összefüggésben kell vizsgálni. A cserepes, de főként a földből kiemelt és lepréselt növények vizsgálatát nem tartjuk helyesnek, mert ebben az életkorban pontosan a növényvilággal való összekapcsoltságán van a hangsúly, nem pedig az analitikus, precíz összehasonlításokon, rendszerezésen. A növényre jellemző folyamatok ebből az összekapcsoltságból – a Nappal, a levegővel, a talajjal, a rovarokkal – érthetőek meg igazán, így juthatunk a formák sokféleségének érző megértéséhez és tiszteletéhez. A környékbeli növények nevének ismerete megerősíti a kapcsolatot, de óvakodnunk kell a növényhatározás sablonos menetétől, ami elidegeníthet a vizsgált élőlénytől. A növény részeinek elnevezéseit is megtanítjuk, de itt is óvakodni kell a túlzott szisztematizálástól, inkább a minőségi jellemzéseket igyekezzünk kialakítani a növény felépítése kapcsán (méretbeli arányok megfigyelése és leírása, hangsúlyosabb formák észrevétele, polaritások és kontrasztok felfedezése a formák világában). A növényi formák metamorfózisának megfigyelése nem pusztán érzékszervi megfigyelés, hanem belső nyitottságot is fejleszt a folyamatok érzékelése irányában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Ismerős helyi tájak és az ott honos növényfajták bemutatása. Lényeges, hogy a gyermekek megtanulják a környéken fellelhető növények és fák közkeletű elnevezéseit.

– A Föld különböző régióinak kontrasztja: sivatagi, erdei és tundra növényzet. A sarkvidéktől az egyenlítő felé, illetve a trópusokon a hegy tetejétől lefelé történő haladási irány növénytani hasonlóságai.

– A gombákat, a zuzmókat, a mohákat és a páfrányokat a virágos növényekhez viszonyítva vizsgáljuk, a formák változékony hangsúlyaira koncentrálva, és még nem előtérbe helyezve az evolúciós szempontokat.

– Magok csírázásának és a növény növekedésének megfigyelése, most is nagy súlyt helyezve a formák alakulására és a növekedési mozgásokra.

– A gyökér, a szár, a levél és a virág eleven fogalmait a különböző növényeknél fellépő polaritások megfigyelésén keresztül alkotjuk meg, stabilizáljuk.

– A fák, mint a növények és állatok együttélésének helye; kapcsolatuk az időjárással, a talajjal és a tájjal. Esetleg faiskola telepítése, amelyet a következő iskolaévekben is gondozni kell, és amely a facsemeték megfelelő helyre történő kiültetésében csúcsosodhat ki.

Kapcsolódási pontok

– Kertművelés a következő osztályfoktól kezdve

– Földművesség korszak a harmadik osztályban

– Földrajz: éghajlat, növénytakaró a különböző övekben

Kulcsfogalmak / fogalmak

– növekedési formák, gomba, moszat, zuzmó, moha, haraszt, virágos növény, egyszikű, kétszikű, gyökér, szár, levél, virág, termés, mag, gyümölcs, lágyszárú, fás szárú

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek ismerje a környéken élő növények közkeletű elnevezéseit

– képes egy megfigyelt növényt karakterizálni, a növény részeit megnevezni

– képes mind szóban, mind rajzban a növények fejlődésének fontos szakaszait megjeleníteni

– ismeri a növényvilág és az éghajlat közötti összefüggéseket, az évszakok váltakozásának hatását a növényvilágra

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– Ebben az évben összekapcsolódik mindaz, amit korábban az állatokról és a növényekről tanultak azzal, amit ebben az évben az ásványokról tanulnak. Ez a legintenzívebben a kertművelés tanulásával erősödik meg. Ebben az éven minden téren az oksági viszonyok feltárása lesz hangsúlyos a biológián belül is.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

– Növénytan az 5. osztályban, állattan a 4. osztályban, fafaragás az 5. osztályban

Tantárgyi fejlesztési célok

– A növénytan területén a növény felépítése, környezete és az életciklusok közötti oksági összefüggéseket hangsúlyozzuk ki. A geológia megismerteti velünk a különböző talajtípusokat, a flóra és fauna felépülésének fizikai alapját. A földrajzzal együttműködésben egyre jobban kirajzolódnak a különböző területek klímájának, vegetációjának és gazdaságának összefüggései, a biológiai szemlélet tehát kapcsolatokra lel a gazdasági gondolkodással is. A fafaragás kapcsán a gyerekeknek már gyakorlati élményeik is vannak a különböző fafajok tulajdonságairól is, melyet így az éghajlati igényekkel is összefüggésbe tudnak hozni.

– Az állattan területén különös figyelmet szentelhetünk a rovaroknak, ezen belül is az államalkotó rovarok tanulmányozásának. Ez a téma az állatok közötti viszonyok új szintjét világítja meg a gyerekek számára. A gerinctelenek közül olyan élőlényeket vizsgálhatunk, melyeknek fontos szerepe van a mezőgazdasági viszonyok megértésében.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– egyszikű virágok – liliomok, a hagyma és a gyöktörzs

– keresztes virágúak

– fűfélék, ernyősvirágzatúak, pillangósvirágúak, katángfélék, és fészkesvirágúak

– ajakos virágúak, és más fészkesvirágúak, a virágzatok példái

– szarkalábfélék és rózsafélék, ezek változatai

– ezeknek a virágos növényeknek a fejlődése követhető egész éven át. Az évszakonkénti ciklus is megtárgyalandó

– a növénytani és az állattan kapcsolata a lepkék életciklusában – a kertészkedéssel kapcsolatban – kártevő bogarak, fatetű stb.

– a talajlakó férgek

– a rovarok formai jellemzése: a bogarak, a lepkék és a méhek formai és élettani sajátosságai.

– a méhek életciklusa – beleértve a méhek gondozását, a méhészetet – méz, méhviasz stb.

– a hangyák és a hangyaállam

Kapcsolódási pontok

– Kertművelés

– Földrajz: övezetesség, klíma, növényzet és gazdasági viszonyok

– Történelem: Róma, mint állam és az államalkotó rovarok összehasonlítása

– Fafaragás: különböző fafajok igényei, tulajdonságai

Kulcsfogalmak / fogalmak

– Talaj, fűfélék, rovarok testfelépítése, virágtípusok, fafajok, férgek, gerincesek, gerinctelenek, erdő, erdőgazdálkodás.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek minden témakör esetén mutasson egyre fokozódó pontosságot a megfigyelések terén, a leírások árnyaltságában

– tudjon összefüggéseket találni a kertben végzett tevékenységek és az élővilág általános törvényszerűségei között

– ismerje fel a különböző állatok helyét az ember által művelt természeti világban

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– Míg az előző években az emberi test felépítése és működése az állatvilággal és a növényvilággal összefüggésben jelent csak meg, addig ebben az évben újból a tanulmányok középpontjába kerül. Ebben az életkorban úgy lehet az egészséggel kapcsolatos ismereteket megtárgyalni a gyerekekkel, hogy már objektív, illetve még objektív módon tudnak ezekhez a témákhoz viszonyulni. Míg korábban sokkal egyszerűbben, ösztönösebben, józanabbul viselkedtek a táplálkozás, a tisztálkodás, az öltözködés, az egészséges életmód terén, később pedig hajlamosak nagyon egocentrikusan illetve trendeket követve foglalkozni ezekkel a dolgokkal, ebben az időszakban tényleg lehet velük tárgyszerűen beszélgetni, akármelyik témában. Ez a témakör olyan területet érint, melyek kultúráját főleg a családi környezetből hozzák a gyerekek, de ezt a szokásrendszert most tanári segítséggel tudatosan átvizsgálhatjuk. A tanulmányokat át kell járnia az „egészség több, mint a betegség hiánya” érzésének.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

– A korábbi évek biológiai tanulmányai

Tantárgyi fejlesztési célok

– Ez a tanév a biológia egy sajátos fejezetét nyitja meg azzal, hogy az emberi test működését kezdi vizsgálni. Ezek a vizsgálatok a korábbi természettudományos szemléletet folytatják, ugyanis nem önmagában kiragadva próbálják az egyes szervrendszereket és funkciókat megtárgyalni, hanem a környezettel és a többi szerv működésével való kapcsolatukban. Ez a komplex megközelítés segítheti a diákokat abban, hogy felelős módon viszonyuljanak saját testükhöz, értékeljék annak nagyszerűségét.

– Ez a felelősség manapság nagyon fontos az ebben az életkorban kibontakozófélben szexualitás miatt is. A szerelem, az anyaság-apaság kérdése, a szexuális kapcsolatok, a fogamzásgátlás, mind olyan témák, ahol a biológia és a lelki higiéné szorosan összekapcsolódik, nem pusztán élettani jelenségeket tisztázunk tehát ezek megtárgyalásakor.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Az érzékek ápolása: gyakorlati ismeretek a látással a hallással, az ízleléssel és a szaglással és érintéssel kapcsolatban.

– A tüdő felépítése és szerepe, alapvető ismeretek a szívről és a keringésről, elég részletesen ahhoz, hogy gyakorlatias legyen (pl. a légcső védelme (csillós hám); a levegő és a vér közötti szoros kapcsolat a léghólyagok vékony membránjain keresztül) – de itt nem cél a részletes anatómiai tanulmányozás.

– Az étkezés fontossága: alapvető ismeretek az emésztőrendszerről, de az előbbiek szerint a hangsúly azon legyen, hogy milyen tényezőkre kell ügyelni az egészség tartós megőrzése érdekében (pl. növényi rostok szükségessége a belek stimulálására, a táplálkozási ritmus szükségessége, nehéz ételek után a testmozgás és a fürdőzés elkerülésének szükségessége). Fehérjék, szénhidrátok, zsírok, ásványi anyagok és vitaminok. Különböző táplálkozási meggyőződések tárgyalása, anélkül, hogy bármelyik módszer mellett kardoskodnánk. A

gyorsétkeztetés jellemzői, veszélyei, a „fogyókúrák” eredményei, a rendszeres mozgás szerepe a testsúly kialakításában. Az egészséges testkép kialakítása.

– Az alvás szükségessége és a napi tevékenységek (szellemi-fizikai) kiegyensúlyozása.

– A fenti témákkal kapcsolatos betegségek (pl. tüdőrák, tüdőtágulás, elhízottság, anorexia, cukorbetegség).

– Szenvedélybetegséget előidéző anyagok: alkohol, nikotin, drogok (pl. ópiumszármazékok, hallucinogének); a függőség alapvető természete (akár a koffeinhez, a csokoládéhoz, a cukorhoz, akár rossz szokásokhoz, mint a körömrágáshoz hasonlítva), valamint a felismerés és a változtatás lépései, a segítségkérés fontossága.

– Gyógynövények (pl. kamilla, körömvirág) és alkalmazásuk különböző módokon.

– Személyes egészség és higiénia: izzadás, a fogak, a bőr, a hajas fejbőr ápolása, a kézmosás, az ételek érintése, és ezek kapcsolata az egészséggel (pl. baktériumok, fejtetű, orsógiliszta fertőzések).

– Minden egyes témával kapcsolatban fontos a modern média hatásainak megtárgyalása.

Kapcsolódási pontok

– Kémia a 8. osztályban

Kulcsfogalmak / fogalmak

– érvékszervek, tápcsatorna, légzés, keringés, kiválasztás, nemi szervek, bőr, drogok, egészséges életmód, serdülés, személyi higiénia, élelmiszer-összetétel és -minőség, lelki egészség, függőség

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek ismerje fel a mindennapi tevékenységek és az emberi test biológiai funkcióinak összefüggését

– tudja elemezni az olyan hétköznapi jelenségeket, mint a légzés, a táplálkozás folyamata

– ismeri a tápcsatorna részeit, az egyes részekben történő folyamatokról tudjon általánosságokban beszélni

– érti az ember légzésének folyamatát, képes összefüggések keresésére a ruházkodással és a dohányzással kapcsolatban

– az érzékszervek jelentőségével tisztában van, ismeri ezek ápolásának módjait

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– Ebben a korosztályban nagy testi változások zajlanak, a végtagok növekedése nagyon intenzívvé válik. A nemi érés is nagy hatással van a diákok mindennapjaira. Ezen fontos átalakulásokat jól kíséri az emberi test idei két nagy témája: a mozgásrendszer és az érzékszervek. A felegyenesedett testtartás szellemi-lelki vonatkozásai túlmutatnak a biológiai tényeken, jó beszélgetések táptalaja lehet ez a téma.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

– az előző évek biológia epochája, különösen a hetedikes epocha, a hetedikes fizika mechanikai témaköre, a fénytan és a hangtan a hatodikos fizikából

Tantárgyi fejlesztési célok

– A csontrendszer felépítése rávilágít az emberi szervezet és a minket körülvevő ásványi világ szoros kapcsolatára az anyagösszetétel területén valamint a gravitáció és az ember viszonyára a csontgerendák formálódásában. A mechanikai viszonyok, melyek a csontrendszer felépítésében és működésében jól tetten érhetők, érdekesek lehetnek ebben az életkorban. Az érzékszervek tárgyalásakor jó megmutatható, hogy a külvilágban érvényes fizikai (optikai, akusztikai) törvényszerűségek miképp érvényesülnek az emberi szervezet működésében. Ezeket az érzékszerveket nem csak ábrák, hanem kísérletek segítségével is vizsgáljuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– A csontváz összességében és részeiben. Az aranymetszés, mint arányossági elv a csontvázban. A gerincoszlop formája és funkciója, a csigolyák felépítése, formagazdagsága, szerepük a felegyenesedett testtartás kialakításában. A gerincoszlop, a mellkas felépítése, a koponya és a végtagváz polaritása. Az egyes csontok formájának tanulmányozása, pl. a hátgerinc és a combcsont kontrasztja

– a végtagtok felépítése és mechanikája, az emelőelv: az erőkar és a teherkar viszonya

– a láb formája, a láb boltozata és viszonya a felegyenesedett testtartáshoz

– az alkar pronatioja és supinatioja

– az izmok általános felépítése és működése

– a csontok és izmok kapcsolódása, az ízületek felépítése és működése

– hajlító és feszítő izmok elhelyezkedése, az egymással együttműködő és az ellentétes működésű izmok elhelyezkedése, a mozgás és az izomrendszer komplex kapcsolata. Az izomgörcs – az emberi szem, illetve fül felépítése és funkciója

Kapcsolódási pontok

– Fizika: mechanika, erő fogalma, optika, akusztika. Művészetek: kupola és boltív, mint építészeti megoldás és mint élettani forma a csontváz különböző területein, csontok ábrázolása szénnel, agyagból való megformálás

Kulcsfogalmak / fogalmak

– Csontrendszer, koponyacsontok, gerincoszlop, csigolyák, bordák, a végtagok alapfelépítése, függesztőövek, izmok, hajlító- és feszítőizmok, mimikai izmok, inak, ízületek, a szem részei, a fül részei

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek ismeri a gerincoszlop részeit, annak jelentőségét az ember testtartásában

– tisztában van a végtagok és a függesztőövek felépítésével, az ízületek típusaival

– képes felismerni a fizikai törvényszerűségeket a csontváz felépítésében

– érti a csontok és az izomrendszer együttműködését az emberi mozgásban

– ismeri a tanult érzékszervek felépítését, jelentőségét az ember és a külvilág közötti viszonyban

– a tanult szakkifejezéseket képes megfelelően használni

– bevezetés

– A középiskolai szakaszban a diákok új gondolkodási szintre fejlődnek, így mindazt, amit eddig már tanultak, újból elővehetjük, hogy egy újabb megközelítésből újabb ismeretekhez juthassunk. A 9-10. osztályban a hangsúly az emberi test felépítésén és az élettani folyamatokon van. Jó, ha ezek mellett az epochák mellett meg tud jelenni a mezőgazdasági gyakorlat is, ami a növényekkel és állatokkal való foglalkozás új szintjét tudja megmutatni a diákok számára, hiszen immár az élettani tulajdonságok mellett a gazdálkodói szemléletet is megtapasztalhatják. A 11-12. osztályban már olyan diákokat tanítunk, akiknek gondolkodási képessége megérett az elméletek, eszmék mélyebb befogadására, megtárgyalására. Ezt az intellektuálisabb hozzáállást a növénytan és az állattan újbóli felfedezése támogatja, immár olyan elméletibb megközelítésekkel, mint a sejttan, a genetika, a darwini evolúciós elmélet. Az elméletek megtárgyalása összecseng a csillagászat, a fizika és a kémia tantervének hangsúlyos elemeivel is. Az elméletek megtárgyalásakor fontos azt hangsúlyozni, hogy az embernek az újabb kutatások eredményeinek fényében újból és újból rendeznie illetve módosítania kell elméleteit. A Waldorfiskolák biológia tanterve azt szolgálja, hogy a fiatalok eljussanak a jelenkori tudományos elméletek megértéséhez, amivel párhuzamosan állandóan figyelembe kell tudniuk venni a technológiák és a környezet dinamikusan változó kapcsolatát. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy felelősen gondolkodó, a jövő kihívásaival szemben tettrekész, a problémákra érzékeny fiatalok lépjenek ki az iskola kapuján.

KERTMŰVELÉS

Bevezetés

A Waldorf-pedagógia elsődleges feladata, hogy minden gyermek egészséges fejlődéséhez megteremtse a szükséges feltételeket. Az iskolakert, mint szabad tér az iskola szerves része. A heti rendszerességgel végzett tevékenységek során az évjárás nagy ritmusait élhetjük át. Ez kihívást és örömet jelent a gyermekek számára.

Ahhoz, hogy a gyermekek képessé váljanak saját lehetőségeik felismerésére, a kertművelés tantárgy bevezetésére és művelésére van szükség. Az élővel (az élő környezettel) való találkozás és tapasztalatszerzés elengedhetetlenül fontos a felelősségre nevelés szempontjából.

A kertművelés során a gyermekek elsajátítják az alapvető kerti munkákat, megtanulnak balesetmentesen bánni a szerszámokkal. Megtanulják és tapasztalják, hogy a komposztálással hogyan növelhető a talaj termékenysége – ez a környezetvédelem alapja. Megismerik a kert élővilágát, miközben saját maguk termelnek zöldséget, gyümölcsöt, virágot.

Mindezek olyan képességek kibontakozását segítik elő, amelyek az ember által kialakított természeti világhoz való kapcsolódásukban szükségesek.

Természetesen fontosak az előzmények, amikre építhetünk. Mire a 6. osztályban a kertművelés tantárgy bevezetésre kerül, a gyerekek túl vannak a földművelés-gabona epochán és lehetőségük volt valamely közeli állatot tartó gazdához, vagy akár egy lovardába ellátogatni, ahol az állatokkal (ló, szarvasmarha, juh, kecske, szamár...) való találkozás, az állatápolás személyes élményét megtapasztalhatták. Erre az óvodáskor és az 5. osztály között kellett sort keríteni.

A kertészet nem csupán egy különálló tantárgy a többi között, hanem sok szállal kapcsolódik a történelemből, földrajzból, irodalomból tanultakhoz. Az igényes kerttervezésnél felhasználhatók a geometriában tanultak. Az ásványtani ismeretek jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, biológiából a szaporodás, növekedés, fejlődés fázisai, valamint az elfogyasztható növények táplálkozás-élettani szerepe játszik fontos szerepet.

Ez a fajta „egybeszőttség” segít a gyerekeknek kapcsolódási pontokat találni, illetve egyre nagyobb tájékoztatást nyújt a kertben végzett tevékenység sokrétű összefüggéseivel.

A kertművelés oktatásának súlypontja elsősorban a gyakorlati munka, ezen keresztül válik érthetővé a gyerekek számára, hogy mit is kell és lehet tennünk a növények jó és kiegyensúlyozott fejlődéséért.

- a növények egészséges fejlődésének feltételei
- mi a különbség az élettelen kőzet és a termőtalaj között, a termőtalaj kialakulása
- a humusz, mint a talajtermékenység hordozója
- a komposztálás jelentősége
- a komposzt hatékonyságának fokozása a biodinamikus preparátumok segítségével
- az egyes növények talaj- és tápanyagigénye
- a talajmegmunkálás eszközei
- mi a különbség a természetes táj és a kultúrtáj között

– a kultúrtáj életének támogatása a biodinamikus preparátumokkal

– hogyan alkothat életközösséget a növény, az állat és az ember?

– az egészséges táplálkozás kérdése

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban jelentős fizikai, lelki és értelmi változáson megy keresztül a gyermek. A külvilág iránti érdeklődésük jelentősen megnövekszik. A meghosszabbodott végtagok és a megnövekedett fizikai erőnlétük képessé teszi őket arra, hogy megtanuljanak helyesen bánni a kerti szerszámokkal, ami mozgáskoordinációjuk fejlődését is segíti. A tudati változások eredményeképp képessé válnak a törvényszerűségek megértésére. Az oksági összefüggéseket működés közben értik meg, így a talaj- táj- klíma kapcsolatot a heti rendszeres munka során élhetik meg. Növekvő érdeklődésük a szociális kapcsolatok iránt jó alapot adhat a felelősségérzet kialakulásához, amit az élő környezettel való munka erősít. A gyerekek megismerik a kert talaját, rovar- és madárvilágát. ***Órakeret: 72 óra***

Előzetes tudás

Első osztálytól kezdődően az őszi időszakban a gyerekek az osztálytanítóval tavaszi hagymás növényeket ültetnek az iskolakertbe.

A 3. osztályban a földművelés epochán megélt kétkezi élmények a gabona vetésétől a betakarításon át a kenyérsütésig.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 11-12. életévben a kitartást igénylő munka a nevelési cél, amelyre a földdel való munka a legalkalmasabb (ásás, földhordás, ültetés). A földdel, a talajjal való munka hangsúlyos az egész év során. Ehhez javasolt egyes munkákhoz (pl. gyomlálás) a rövid nyelű szerszámok használata. Elvárás a pontos és folyamatos munkavégzés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– a kéziszerszámok szakszerű használatának bevezetése

– a talajművelés alapjai

– az ágyások megtervezése és kialakítása

– vetés, növényápolás (öntözés, gyomlálás, kártevők elleni védekezés) bio módszerekkel

– egyéves zöldségfélék és dísznövények termesztése

Téli hónapokra

– szerszámok, kerti eszközök karbantartása

– az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez talajminták vizsgálata

– a téli természet megfigyelése: Magyarország főbb erdőalkotó fái (tölgy, gyertyán, bükk), a fák felismerése, habitusuk, kérgük és rügyeik alapján

– az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglakozások természetes anyagok felhasználásával.

Kapcsolódási pontok

Történelem: az ősi folyó menti kultúrák felidézése, különös tekintettel gazdálkodásukra, az ehhez kapcsolódó hiedelemvilágukra, matematikai, csillagászati tudásukra, naptárjaikra, valamint az ókori görög és római kor birodalmat megalapozó gazdálkodására.

Szent Columbán élete kapcsán tanultak a gyerekek a közösségek önellátó mezőgazdálkodásának kialakulásáról.

Növénytan: a növény részei (gyökér, szár, levél, virág, termés), a növények életciklusai.

Ásványtani ismeretek: jó alapot szolgáltatnak a talajvizsgálathoz, alapkőzetek típusai. Fafaragás:

a felhasznált fafajták tulajdonságainak felismerése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Alapkőzetek, talaj, talajművelés, trágyázás, komposzt, humusz, egyszikű, kétszikű, egyéves, kétéves, évelő növény, kultúrnövények, gyomok, vetőmag, vetés, ültetés, palántázás, környezetvédelem, madárvédelem.

A fejlesztés várt eredményei

– a tanulók a kert talajának főbb tulajdonságait ismerik

– tudnak helyes testtartásban ásni, kapálni és gereblyézni, a szerszámokkal balesetmentesen dolgoznak

– ismerik a vetés, palántázás alapvető szabályait

– ismerik a kert rovar- és madárvilágát

– megismerkednek a környezetvédelem alapjaival

– tudnak komposztot készíteni

– összefüggéseket találnak a kertben végzett tevékenység és az élővilág összefüggései között

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ennek az életkornak a jellemzője a külső aktivitás és a dinamikus belső állapot. A fizikai változások általában megelőzik a lelki fejlődést. Figyelmüket a világ felé kell terelni és arra ösztönözni őket, hogy merjenek kezdeményezni, ugyanakkor az egyéni szociális felelősségnek is fontos szerep jut.

Ennek kapcsán hangsúlyossá válik a környezetvédelmi oktatás. Az ökológiai gazdálkodásban nagy szerepe van a sokszínűségnek. A gazdálkodás során úgy kell kialakítani a gazdaságot, iskolakertet, hogy az adott tájba beleilleszkedjék.

Az egészséges táplálkozás előfeltétele az egészséges talaj- növény- állat kapcsolata. Az egyes növények táplálkozásban betöltött szerepe megbeszélésre kerül. Hangsúlyosabb szerepet kap a gyógynövények ápolása és felhasználása. A komposzt készítés, trágyakezelés a talaj tápanyag utánpótlása szempontjából elengedhetetlen. A téli órákon a gyerekek megtervezik a zöldséges kertet a vetésforgó és a növénytársítás fogalmát figyelembe véve.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A 6. osztályban a talajművelésről, a komposztálásról, a vetésről, az ültetésről. és a környezetvédelem alapjairól tanultak.

Tantárgyi fejlesztési célok

A pubertás elérkeztével a gyerekek érdeklődővé válnak önmaguk változásaival szemben és nyitottá a külvilág iránt. Ebben az életkorban motiválja őket, ha a kapott feladatok „erőpróba-jellegűek” és végrehajtásuk kitartást igényel.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Minden alapvető fogás átismétlésre kerül, és innen léphetünk tovább:

- kétéves zöldségnövények termesztése
- málna, ribizli, szőlő művelésének megismerése
- szaporítás dugványozással
- növénytársítások
- talajvédelmi eljárások (teraszozás, mulcsozás stb.)
- komposztálás, komposzt oltása biodinamikus preparátumokkal és a komposzt felhasználása
- trágyázás szerves trágyával: fontos, hogy egy, az iskola körzetében található állattartó telepre a tanulók ellátogassanak és lehetőség szerint dolgozhassanak is
- a szüretelt termények tárolása
- új eszközök szakszerű és balesetmentes használata (metszőolló, vasvilla, ásóvilla, talicska, aprítógép)

Téli hónapokra:

- szárított gyógynövények csomagolása és felcímkézése
- az eszközök karbantartása

–

– erdészeti alapfogalmak, honos növények, adventív fajok. A különböző társulások (erdők, rétek stb., szerepe a tájban)

– az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával.

– az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával

Kapcsolódási pontok

Történelem: a középkori Európa jellegzetes gazdálkodási formái.

Földrajz: a nagy földrajzi felfedezések miként változtatták meg a kontinensünkön és hazánkban termesztett növénykultúrákat, ennek milyen társadalmi következményei lettek.

Csillagászat: ennek kapcsán a vetési naptár bemutatása.

Biológia: a növekedés, fejlődés szakaszai. Táplálkozástan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajvédelem, komposztoltás, honos növények, fotoszintézis, egészséges táplálkozás, talaj tápanyag-utánpótlás, dugványozás.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek balesetmentesen és szakszerűen használják a metszőollót, a vasvillát, az ásóvillát. ismerik a komposztérés folyamatát, jártasak a trágya és növényi komposzt készítésében, alapszintűen elsajátítják a fásszárú növények gondozását, ápolását

– ökológiai tanulmányaik új fogalmakkal bővülnek. ismerik egyes növények táplálkozásban betöltött szerepét

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyerekek egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, érzelmekkel telített kritikai hajlamuk mellett nagyobb szerepet kap a racionalitás. A végtagok nagyon megnyúlnak, mozgásukban robosztusabbak lesznek, ezért nagyobb hangsúlyt kell fektetni a nagyobb erőbedobást igénylő munkákra, amivel erőnlétüket és állóképességüket is folyamatosan fejleszthetik. Megjelennek az ún. projektmunkák, amelyek során utak, kerítések, sziklakertek, szőlőültetvény stb. létesülnek.

Folytatódik az ökológiai tanulmányok elmélyítése a helytelen gazdálkodás környezetterhelő szerepéről.

A metszés szerepe, fontossága. Az egyes koronaformák szerkezete.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A komposzt és a szerves trágya oltása, kezelése, növénytársítások, dugványozás, kétéves növények, gyümölcstermő bokrok, az egészséges táplálkozás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A 8. osztályban fontossá válik, hogy kinek milyen egyéni képességei vannak, de ugyanilyen hangsúlyos az is, hogy csoportmunkában ki mit tud elérni. A kertészetben mindkét aspektust tisztán elkülönülve ki tudják próbálni a diákok, mert sok egyéni feladatot ad a kert, ugyanakkor a munkamegosztással hatékonyabban elvégezhető feladatok száma is nagy.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- gyógy- és fűszernövények ismerete, gondozása
- gyümölcsfák ápolása, metszése
- új eszközök: fűrész, balta, fejsze használatának bevezetése
- növényvédő biolevek készítése, permetezőpreparátumok használata
- dombágyás készítése (csoportnak)
- terménytárolás, feldolgozás (pl. aszalás), gyógyteák készítése

Téli hónapokra:

- a növénynemesítés alapelvei, a géntechnológia veszélyei
- a közép-kelet európai kultúrtáj kialakulása
- a mezőgazdálkodás szerepe a környezetkialakítás szempontjából
- az adventi időszakra: a kertészethez kapcsolódó kézműves foglalkozások, természetes anyagok felhasználásával
- az év során gyűjtött vetőmagok tisztítása, válogatása és előkészítése a tavaszi vetésekhez
- kertterv készítése a növénytársítások figyelembe vételével és a vetésforgó alkalmazásával
- favágás, gallyak aprítása
- gyűjtött és szárított gyógynövények feldolgozása

Kapcsolódási pontok

- történelem: az ipari mezőgazdaság hatása a talaj termékenységére és az élelmiszer minőségére, az ökológiai problémák összetevői
- földrajz: az időjárás változásának törvényszerűségei, meteorológiai alapismeretek, felhőképződés
- kémia: különböző gabonafajták, kísérletek

–

Kulcsfogalmak / fogalmak

Talajszelvény, talajbiológia, növénynemesítés, biolevek, allelopátia, közép-európai kultúrtáj, a GMO és veszélyei, génbank, koronaszerkezet.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek felismerik a legfontosabb gyógy- és fűszernövényeket, megtanulják gondozásuk főbb tudnivalóit. a metszést elsajátítják. ismerik a terménytárolás módszereit és eszközeit megtanulják a fák metszését, a metszés során megismerik a különböző koronaformák szerkezetét. Jól bánnak a fűrésszel, baltával, fejszével. Megtanulnak zöldséges- és virágoskertet tervezni

FIZIKA

6-8. ÉVFOLYAM

Bevezetés

A tudományos ismeretek tanításának fő célja az, hogy kifejezze azt, hogy a tudomány az emberi létezés része, valamint az, hogy fantáziadúsan, az érzelmekre ható módon adja át azokat. Ez a természet valóságos jelenségeinek megfigyelésére, a jelenségek megfogalmazására és a modellalkotásra vonatkozó képesség kifejlesztését jelenti. A tényleges tudományos ismeretek oktatása a gyermek olyan életkorában kezdődik, amikorra szert tesz arra a képességre, hogy oksági összefüggéseiben szemlélje a világot, és amikor ezek az ismeretek a gondolkodási képesség fejlesztésére szolgálnak. A cél az, hogy olyan minőségi gondolkodás fejlődjön ki, amely folyamatában képes szemlélni az emberi lény és a való világ változó kapcsolatát.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A kísérleti úton nem vizsgálható modellek helyett valóságos érzékelésen, megfigyelésen alapuló gondolkodási módszert javasolt alkalmazni. Kezdetben a jelenséggel összefüggő érzelmi kapcsolatot kell kialakítani a tanulókban. Később ezt meg kell szabadítani a szubjektív elemektől azzal a céllal, hogy a belső értékek megragadhatók legyenek a megértési tevékenység során.

Emiatt a tudományos ismeretek tanítása a Waldorf-iskolában az érzékelés minőségéből indul ki. Ez a tanítási módszer különösen érzékelés- orientáltnak írható le. Ez fontos szerepet játszik, és higiéniai-pedagógiai jelentősége is van.

Órakeret: 40 óra

Előzetes tudás

A gyerekek a hangszeres zenélés során már megismerkedtek a hangok világával, a festésen keresztül pedig a színek világával

Tantárgyi fejlesztési célok

A fizikaoktatás a megtapasztalt és megfigyelt jelenségekből indul ki, nem pedig elméletekből vagy modellekből. Minden kínálkozó lehetőséget ki kell használni az ellentmondások bemutatására, a tények szembeállítása érdekében. A fizika szabályait sem szabad elszigetelten tárgyalni, hanem az egyéb tantárgyakkal való összefüggésben. Ezért a tanított gyermekek életkorának megfelelő időben be kell mutatni a művészethez és a technológiához való kapcsolódásokat. A középtagozat igyekszik gazdag tapasztalatokat nyújtani a fizikai jelenségekről, amelyekre ráépülhet a felső tagozat ismeretanyaga.

Kiemelt cél a pontos megfigyelés képességének fejlesztése és a megfigyelések írásbeli rögzítésének elsajátítása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A jelenségek egyszerű, teljesen érthető kísérletekkel történő megtapasztalása vezeti be a tanulókat a fizika világába.

A hangtan erre nagyon alkalmas. A különböző megközelítések közül álljon itt kettő:

a) bevezetés az alapvető hangjelenségekbe (rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín).

b) hangszerek vizsgálata, melynek során a tanulóknak módjukban áll felismerni a rezgést, mint a hang fizikai megfelelőjét:
   – a hangforrás, valamint a hangerő, a hangmagasság, és a hangszín közötti kapcsolat bemutatása, hangközök a monochordon, hangterjedés
   – Állóhullámok megfigyelése (Kladni-lemezen, húron, kötélen stb.), rezonancia hétköznapi példái (hinta, hangszer, lengő faág, billegő vizestál stb.)
   – A tanulóknak mindenképpen meg kell ismerniük a gége fizikai-élettani tulajdonságait

A festés során szerzett tapasztalatokra építve továbblépnek a következő témákra:

Színelmélet.

– egyszerű színtan (azaz elmélet nélküli ismertetés)
– a kiindulási pont a világosság, illetve sötétség ellentéte
– megvilágított színes felületek figyelésének abbahagyása után a szemben utókép képződik, ez vezetett a kiegészítő színek elméletéhez (Goethe „megidézett” színei)
– a színpompás és színes árnyékok szemléltetése, valamint keletkezésük feltételeinek bemutatása
– átlátszatlan közeg hátulról vagy oldalról történő megvilágításakor megjelenő színjelenség megmutatása
– a színelméletben cél a sötét/világos határokon megjelenő idegen színcsíkok tanulmányozása prizmán keresztül
– a színeken túl az árnyékok is tanulmányozhatók
– a mágnesesség bemutatása a természetben előforduló magnetit (mágnesvasérc) segítségével. A mágnesezhetőség vizsgálata
– a közönséges mágnesek, és a (burkolat nélküli) iránytű bemutatása. Ez a következő témák megvitatásához vezet:
– az északi és a déli pólus fogalma
– a mágneses vonzás és taszítás fogalma
– a Föld mágneses mezeje

Elektrosztatikában a vonzás és a taszítás jelenségének vizsgálata. Különbözőség a mágnességtől.

*A hőtan*i elméletek a következő ellentétekkel foglalkoznak:

– meleg és hideg, hő- és hidegforrások, a hőáramlás irányának bemutatása, megvitatása a hűtés megvalósítási lehetőségével együtt (de még technikai részletek nélkül)

– az égés és a súrlódás, mint hőforrás tanulmányozása

Kapcsolódási pontok gége működése (biológia), hangskálák

(zene), iránytű (földrajz)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– rezgés, hangmagasság, hangerő, hangszín, hangterjedés, rezonancia

– sötét/világos határokon megjelenő színek és azok minősége

– szivárvány színei, kiegészítő színek

– kölcsönhatás

– az északi és a déli pólus fogalma, a mágneses vonzás és taszítás fogalma, dipólus

– a Föld mágneses mezője

– elektrosztatikus vonzás és taszítás

– hő- és hidegforrások

– súrlódás, mint hőforrás

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek megtanulják a kísérletek megfigyelésének folyamatát, módját

– a látott, tapasztalt jelenségeket saját szavaikkal el tudják mondani

– ismerik a fizika különböző területeinek alapjelenségeit: világosság-sötétség, színek, alapvető hangjelenségek, mágneses illetve elektrosztatikai vonzás-taszítás, meleg-hideg

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az évben a mechanika a tanítás középponti témája, majd utána következik a hangtan, a fénytan, a termodinamika, a mágnesség és az elektromosság további részeinek ismertetése, megvitatása.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

Előző év alapjelenségeinek az ismerete. Egyenes és fordított arányosság és az azzal történő számolás.

Tantárgyi fejlesztési célok

A kísérletezés megismerése, felvetett problémákra válaszok keresése kísérleteken keresztül. (tanulókísérletek) A természettudományos gondolkodás elsajátításának első lépései.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A mechanikában az emelő tanulmányozására kerül sor. Ennek során az elméletalkotásnak kell dominálnia. A témakörök kulcsszavakban a következők:

- az emelők különböző fajtái, az erőkar, és a teherkar
- kétkarú mérleg (amely decimális beosztású és érzékeny)
- lejtő, állócsiga, mozgócsiga, csigasor, ék, csavar, csuklók, fogaskerék és szíjtárcsa, áttételek
- Ezeknek az „egyszerű gépeknek” a kombinációit meg kell vitatni, és az a cél, hogy a tanulók megértsék a súlyhajtású óra vagy kerékpárváltó vagy daráló vagy stb. működési elvét. Az emelő és a lejtő képleteinek levezetése (erő szorozva elmozdulással).
- sebesség, munka, teljesítmény fogalma, fonálinga lengésidejének tanulmányozása

Összegzésként megbeszéljük a diákokkal, hogy egyszerű gépekkel munkát nem takarítunk meg, mert kisebb erőt hosszabb úton fejtünk ki. Energiamegmaradás törvénye.

HANGTAN

Lyuksziréna. Lemezjátszó. A hang irányítása (hangszóró, hangfal). Hangsebesség és annak mérése. Visszhang, sztereo hatás (a 8. osztályban is tanítható).

FÉNYTAN

A következők megfigyelése:

- tükörképek és tükrözések (a rajzolással kombinálva, fénysugár pattogása a tükrök között)
- fényvisszaverődés sík- és gömbtükörről a gyakorlatban
- lencse nélküli kamera (az emberi szemmel összehasonlítva) [a 8. osztályban is tanítható]. Camera obscura

HŐTAN

Hővezetés. Hőmérők. Hőmérséklet.

MÁGNESESSÉG

- a föld mágneses mezejének deklinációja és inklinációja
- a mágnesesség alapjelensége

– az elektromosság új témái összesűrítve:
– áramforrások (galvánelem, dinamó)
– elektromos áram, áramkör, kapcsoló
– elektromos készülékek az elektromos áram hatásai
– mágneses effektusok, elektromágnes
– műszaki alkalmazások: elektromos tűzhely, bojler, vasaló, biztosíték

Fel kell hívni a figyelmet az elektromos áram és a villámlás veszélyeire (áramütés).

Kapcsolódási pontok

– mágnesség-hajózás-felfedezések (földrajz, történelem)
– munkavégzés-táplálkozás, áramütés-szívmegállás (biológia) – elektrolit-vezető (kémia)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– a mérés pontossága, a mért adatok átlaga, becslés, tudományos eredmény
– kétkarú mérleg, egyensúly, lejtő, állócsiga, mozgócsiga, csigasor, ék, csavar, csuklók, fogaskerék áttételek
– forgatónyomaték, mechanikai munka, sebesség
– hely, pálya, elmozdulás, út, idő, átlagsebesség
– hangsebesség
– fényforrás, szabályos visszaverődés, tükör, fénytörés
– beesési szög, beesési merőleges, törési szög, visszaverődési szög, fókuszpont
– hővezetés
– áramforrások, egyenáram és hatásai, elektromágnes

A fejlesztés várt eredményei

– a kísérletek pontos megfigyelése mellett a gyerekek önállóan meg tudják fogalmazni és leírni a látott jelenségeket
– képesek ok-okozati következtetések levonására, magyarázatok adására, amik közös megbeszélésre kerülnek
– ismerik a kétkarú mérleg, az emelők, a csigák működését, gyakorlati alkalmazását
– hétköznapi eszközökkel méréseket tudnak végezni, és rögzíteni a mérések eredményeit
– egyszerű áramkört tudnak építeni
– egyszerű számolási feladatokat el tudnak végezni, jó becsléseket tudnak adni

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Elsősorban a hidrosztatika, a hidrodinamika, az aerosztatika és az aerodinamika erősen gyakorlatiasan előadott új területei állnak ebben a korban a tanulók érdeklődésének középpontjában, de folytatódnak az előző évek témakörei is.

Órakeret: 40 óra

Előzetes tudás

Az előző években tanultak ismerete. Számolás elsőfokú egyismeretlenes egyenletekkel.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az embert körülvevő technikai világ működésének megértése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Arkhimédész törvénye (vízre és levegőre)
- hidrosztatikus felhajtóerő a hidrosztatikai nyomás
- közlekedőedények (hidraulikus mérleg)
- Cartesius-féle búvár
- szilárd anyagok, folyadékok és gázok fajsúlya
- stabilitás (pl. hajók stabilitása)
- statikus nyomás (összehasonlítva a vízben és a levegőben)
- szivattyúk elve (főképp a hidraulikus kos felé haladva)
- lamináris és turbulens áramlás
- örvények és ellenállás (vízben és levegőben, a hozzájuk tartozó ellenállási formákkal összefüggésben)

*A HANGTAN*ban például az alábbiak kifejtésére kerülhet sor:

- a hang sebessége (a levegőn kívül más anyagokban is)
- a hang irányítása: visszaverődése (visszhang) és elnyelődése [a 7. és 9. osztályban is tanítható]
- Kundt-féle cső
- épületek akusztikája, különböző hangszerek akusztikája

*A TERMODINAMIKÁ*ban az alábbiak lehetnek a témakörök:

- folyadékok, szilárd anyagok, és gázok állapotváltozása, fagyás, olvadás, párolgás, lecsapódás, forrás
- a víz nevezetes pontjai, és jelentőségük a természetben (a 9. osztályban is tanítható)
- meleg- és hidegvíz vezeték rendszerek, hőközlés légáramlás útján, hősugárzás. Hővezetés és hőszigetelés különböző anyagokban [a 7. osztályban is tanítható]

AZ ELEKTROMOSSÁG hatásai és törvényei

- az elektromos áram hőhatása és vegyi hatása
- különböző anyagok vezetési tulajdonságai, valamint a földelés
- az áram mágneses hatása és alkalmazásai: elektromotor, dinamó (lehetőleg a generátor is; mindenképpen mélyebben kell foglalkozni ezzel a témával a felsőbb osztályokban), mérések – feszültség, áramerősség, ellenállás, (Ohm törvénye)

Kapcsolódási pontok

- meteorológia (földrajz)
- ipari forradalom (történelem)

Kulcsfogalmak / fogalmak

- térfogat, tömeg, sűrűség
- nyomás, hidrosztatikai nyomás, felhajtóerő, Arkhimédész törvénye, fajsúly
- kapilláris csövek, úszás, lebegés, nyomáskülönbség
- melegítés, felvett és leadott hő
- állapotváltozások
- Ohm törvénye

A fejlesztés várt eredményei

- a kísérletek megfigyelésével szerzett tapasztalatokból egyre pontosabb következtetéseket képesek levonni
- képesek felismerni a tudomány által vizsgálható jelenségeket, kritikusan vizsgálni egy elképzelés tudományos megalapozottságát
- ismerik a hidrosztatikai alapjelenségeket és törvényszerűségeit
- tudják az elektromos áram hatásait és ezek gyakorlati alkalmazását

– szemléletes példákon keresztül felismerik a fizikai ismeretek bővülése és a társadalmi-gazdasági folyamatok, történelmi események közötti kapcsolatot

– önállóan keresnek és olvasnak fizikai témájú ismeretterjesztő szövegeket, törekednek a lényeg kiemelésére, adatokat gyűjtenek

– el tudják különíteni a számukra világos és nem érthető, további magyarázatra szoruló részeket

– projektfeladatok megoldása során önállóan, illetve a csoporttagokkal közösen különböző prezentációkat tudnak készíteni a tapasztalatok és eredmények bemutatására

KÉMIA

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban a kémia tanításának módszertana nagyban eltér a hagyományosan megszokottól. Fontos megjegyezni, hogy a Waldorf-iskolák kémia tanítását nem a hagyományos módszerrel szembeni bizalmatlanság, az azzal egyet nem értés alakította és alakítja ki, tehát nem valaminek a tagadására alapoz. A tartalmat és a módszert a gyermek lényének (a korábbi fejezetekben részletesebben tárgyalt) fejlődéséhez igazítja, nem pedig az általánosan elterjedt szaklogikához. A kémia tanításának itt tehát nem szakmai, hanem pedagógiai célja van. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a tudomány ezen ága iránt érdeklődők a számukra megfelelő mélységben tájékozottak legyenek a világ kémiai oldaláról, de igyekszik kizárni azt, hogy a kémia nevében elidegenedjenek magától a kémiától.

Annak érdekében tehát, hogy a tárgy tanítása ne öncélú legyen, hanem annak segítségével a tanulók az egész világ szemléléséhez nyerjenek új szempontokat (melyek szervesen beépülnek gondolkodásukba), nem szabad a Waldorf iskolában a kémia tanítását a legmodernebb elméletek leegyszerűsített változataival kezdjük. Ha a kezdés a gyermekek által jól ismert anyagokkal és változásokkal történik, ahol az újdonság a csak a szempontokban és a vizsgálat módszereiben rejlik, akkor biztos tapasztalati alapot adhatunk a későbbiekben egyre bonyolultabbá váló ismeretanyagnak. A jelenségekből indulunk ki, nem pedig a modellekből. Az elméleteket, modelleket a jelenségekből, tapasztalatokból vezetjük majd le, abban az életkorban, amikor a tanulók már pontosan meg tudják különböztetni a valóságot a valóságot leírni próbáló elmélettől. E két dolog különválasztása rendkívül fontos a modern tudományos gondolkodás kialakításában, de ehhez már megfelelően érett gondolkodás és elegendő tapasztalat szükséges.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A kémia tanításának kezdetén nem lehet cél az atomelmélet bevezetése és a kémiai elemek rendszerezése. Ez utóbbiak nagyrészt nincsenek is jelen elemi állapotban a természetben, így tárgyalásuk — kevés kivételtől eltekintve — nem hozza közelebb a diákot a körülötte lévő világhoz. A kémia tanításának első évében azokat az alapokat kell letenni, melyekre a továbbiakban építeni lehet. Ez vonatkozik a fogalmak kialakítására, a megfigyelés folyamatára, a kísérletezés

módszertanára egyaránt. Az égés, a sav-bázis ellentétpár, a különböző sók, az indikátorok használata, a fémek tulajdonságai mind-mind előkerülnek a későbbi évek során is, de ezek alapszintű tárgyalása jó lehetőséget ad a kémiai szemlélet kialakítására.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

Hőtani ismeretek a hatodik osztályból.

Tantárgyi fejlesztési célok

A metodika alapja a kémiai folyamatokba történő bevezetés. A folyamatokat nem mennyiségi szempontból kezdjük el vizsgálni, hanem minőségi megközelítést alkalmazunk. Ez segítheti a diákokat abban, hogy újfajta megértés fejlődjön ki bennük az eddig is ismert világ irányában. Ennek érdekében a hétköznapokban is rendszeresen használt, természetes anyagokkal kezdjük a vizsgálatokat. Nem az új anyagok szokatlan viselkedésével ébresztünk fel érdeklődést, hanem új szempontokat nyitunk, újfajta kérdéseket vetünk fel a jól ismert folyamatok kapcsán. A kémia ilyenkor úgy jelenik meg, mint az ember és az ismert környezet frissen felfedezett viszonya, nem pedig a gyorsan múló szenzáció eszköze.

Ebben az évben a kémia még nem szigorúan analitikus, sokkal inkább az összefüggéseket tanulmányozza, mintsem az alkotó elemeket. A vizsgálatok közben elsősorban a tanulók megfigyeléseire, élményeire támaszkodva építkezünk, nem pedig a mérésekre.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a tűz különböző megjelenési formáinak minőségi vizsgálata (a szén másképp ég, mint a szalma és a fa; a gyertya másképp, mint az alkohol és a kőolaj, a kén másképp mint a foszfor)
- az égés termékeinek és maradványainak vizsgálata (hamu, szén, szén-dioxid)
- indikátorok (növényi eredetű indikátorok, pl. vörös káposztalé)
- a levegő áramlása a tűz környezetében: az égést tápláló oxigén
- az O2 és a CO2 szerepe a vérkeringésben és az égésben
- a mész és a mészégetés. A savakat képző gázok (szén-dioxid, kén-dioxid) és a bázis megjelenése (mészlúg, hamulúg). További savak (pl.: sósav, foszforsav, kénessav)
- fémek (arany, réz, ón, bronz, vas)
- kultúrtörténeti és technikai vonatkozások:
- a gyertya vizsgálata (M. Faraday) és gyertyakészítés
- a tűzhelyek és a kémény fejlődése
- a savak és lúgok vizsgálata, semlegesítés, sóképződés
- néhány gondolat az arany bányászatáról és feldolgozásáról
- sóbányászat

Kapcsolódási pontok

Fizika, ásványtan, földrajz 6. osztály, rajz-festés,

Kulcsfogalmak / fogalmak

Égés, savak, lúgok, indikátor, levegő, szén-dioxid, oxigén, fémek, oldódás kísérlet, tapasztalat, magyarázat, balesetvédelmi szabály, veszélyességi jelölés, gáz, folyadék, szilárd halmazállapot, halmazállapot-változások, olvadás, párolgás, forrás, lecsapódás, fagyás, szublimáció, egyszerű mérési módszerek, tömeg, térfogat, sűrűség, elválasztási eljárások, kísérleti eszközök, kémiailag tiszta anyag, kémiai elem, fém, nemfém, keverék, fizikai tulajdonság, fizikai változás, oldat, oldott anyag, oldószer, gyors égés, lassú égés, só, kémhatás, közömbösítés

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermek képes pontos megfigyeléseket végezni
- egyszerű kísérleteket biztonságosan végre tud hajtani
- tisztában van az égés feltételeivel
- megérti a mészégetés, a mészoltás és a mész megkötésének kémiai hátterét
- képes egyszerű következtetések levonására
- le tudja írni az órán látottakat, jellemző rajzokat tud a jelenségekről készíteni – tisztában vannak a sav-bázis indikátorok felhasználásával

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 8. osztály kémiája a kiindulási pontba a táplálékot készítő embert helyezi. A környezet és az ember viszonya itt egyértelmű. Az ember a táplálkozása érdekében különböző élőlények életfolyamatait szakítja meg, szétválaszt, feldolgoz, átalakít, tisztít, finomít. Az egyes tápanyagokban mindezek után is tükröződik mindaz a folyamat, amely létrejöttükkor lejátszódott. A vizsgált anyagokban tehát az életfolyamatok pillanatképeit tapasztalhatjuk, ezen folyamatoktól nem elválaszthatóak anyagi tulajdonságaik sem. A tanítás egyik fontos célja ezen karakterisztikus tulajdonságok megragadása, megértése. A tanulói kísérletek ezt a folyamatot még elevenebbé tehetik.

Órakeret: 40 óra

Előzetes tudás

Táplálkozástani ismeretek 7. osztályban, kémiai alapismeretek a 7. osztályból.

Tantárgyi fejlesztési célok

A táplálékok és a tápanyagok kémiai vizsgálati módszerei. Olyan szemléletmód kialakítása, ami az élőlényekből származó anyagok minőségére érzékennyé teszi a diákokat. Az alapvető tápanyagok kémiai megismerése alapot ad a későbbi szerves kémiai tanulmányoknak. A vaskohászat a fémekkel történő kémiai ismerkedést bővíti az előző évhez képest.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a magtól a lisztig — különböző gabonatípusok, az őrlés technikái (az őrlőkőtől a vízi- és szélmalmon át a hengermalomig). Kísérletek a liszttel: a tészta, a sikér
- keményítő előállítása lisztből, burgonyából, a keményítő jellegzetességei, jód–keményítő reakció
- a sikér, mint a liszt fehérjekomponense (elszenesítési próba)
- a fehérje: tej, tojás, hús, toll, szőr, „állati eredetű termékek”
- a fehérje denaturációja, xantoprotein-reakció
- a cukor (a hozzá tartozó kultúrtörténettel): cukor a természetben. A keményítő cukorrá való átalakítása sav segítségével (hidrolízis) , a keményítő vízhez és a tűzhöz való viszonya. Fehling-oldat és felhasználása, ezüsttükör-próba, redukáló cukrok, nem redukáló cukrok
- zsírok és olajok: növényi olajforrások, állati zsiradékok A zsír, a meleghez és a tűzhöz való viszonya, vízzel szembeni viselkedése
- a szappan-előállítás folyamata
- cellulóz, papír-előállítás
- cukor-előállítás répából
- cukorfogyasztás, mint civilizációs probléma / a cukor túlfogyasztás következményei a fogazatra / vércukor és cukorbetegség
- a bőr és a cserzés folyamata
- sajtkészítés
- a fémfeldolgozás folytatása, a kohóban zajló folyamatok.

Kapcsolódási pontok

Táplálkozás és egészségtan a 7. osztályban, hőtan és mechanika a fizikában, különböző élelmiszerek megjelenése a történelem során, az ipari forradalom jelentősége (kohászat), növénytan, állattan a korábbi osztályokban.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lugol-oldat, xantoprotein-próba, Trommer/Fehling-próba, különböző cukrok elnevezése, redukáló cukrok, szappan, denaturáció, hidrolízis,

tápanyag, korrózió, rozsda, érc, ötvözetek, édes víz, sós víz, ásványvíz, ásvány, trágya, hulladék, szervetlen vegyület, szerves vegyület,

újrahasznosítás, szelektív hulladékgyűjtés, fosszilis tüzelőanyag, természetes szenek, megújuló energiaforrások.

A fejlesztés várt eredményei

- a tanuló képes egyszerű próbák segítségével a keményítő, a cukor, a fehérje kimutatására
- a látott kísérletek alapján önálló kísérleteket is meg tud tervezni, képes ezek kivitelezésére
- a tanult anyagok legfontosabb tulajdonságait képes ismertetni
- képes felismerni az összefüggéseket a különböző élelmiszerek összetétele és tulajdonságai között
- a tanult ipari folyamatokat képes lépésekre tagolni és az egyes lépéseket karakterizálni is tudja
- Ismeri a tanult savak és lúgok előállítási módját

HONISMERET ÉS FÖLDRAJZ

Bevezetés

„A gyermekek érdeklődnek a világ iránt, törekszenek arra, hogy kimenjenek a természetbe, hogy saját identitásuk eléréséhez kialakítsák önálló világképüket. Ez része az ember individualizálódási készségének. Minden gyermeknek egyesítenie kell világképét a testi tudatosságával, annak érdekében, hogy tudja hol a helye és ki is ő.” (D. L. Brierley)

A földrajz tanítását úgy építjük föl, hogy fölkeltse a diák világ iránti érdeklődését, és egyben életbátorságot is közvetítsen. Ehhez tartozik a Földnek, mint természeti környezetnek egyre jobb megértése, annak életritmusaival, sajátosságaival. A természeti környezet alapvetően meghatározza az ott élő emberek életét, de egyúttal az emberek gazdasági és kulturális tevékenysége meg is változtatja azt. Az ember környezete iránti felelősség tudatát és az ökológiai tudatosságot a gyermekkorban kell megalapozni.

Az emberi lény térbeli tájékozódása, léte a térben, jellegzetes fejlődési fokokon halad át. A földrajz tantárgynak az egyik feladata a gyermek térbeli tudatosságának erősítése. Ahogy a földrajz a kifelé forduló tájékozódást segíti, „testvér” tantárgya, a geometria a belső térbeli tájékozódást fejleszti. A földrajz tantárgy másik feladata a tér és az idő összekapcsolása, amely főleg a történelmi tanulmányokban jelenik majd meg.

A földrajz minden aspektusában, a tanterv összességén belül integráló tárgy szerepét tölti be.

A földrajz tanítás természetes, indirekt lehetőséget kínál a morális erők fejlesztésére is. Ha a gyermek megismeri az egymásmellettiséget a térben, szeretetteljesebben fordul majd a „mellette lévő” ember (embertársa) felé is. Ezért a Waldorf-iskola módszertanában a földrajz tanítás sarkalatos témái a következők:

- fizikai vagy természeti földrajz
- társadalomföldrajz
- belső vagy fejlődésföldrajz

A fizikai vagy természeti földrajz szisztematikusan ismerteti a föld jelenségeit, felszínét, belső szerkezetét, valamint atmoszféráját. A társadalomföldrajz az ember környezetre gyakorolt hatásával, gazdasági következményeivel, valamint a földrajzi környezet sajátosságainak és az ott

élő emberek társadalmi és kulturális fejlődésének viszonyával foglalkozik. A belső vagy fejlődésföldrajz azt elemzi, hogy az egyének környezetük iránti tudatossága miként tükröződik abban, ahogyan a világot látják. Célunk integrálni ezt a háromféle megközelítést.

Az első három osztály során a tanuló megismerkedik saját környezetével, az ott élő emberek által végzett munkákkal (pl. mesterségek – 3. osztály). Ezekben az években nagy szerepet kap a formarajz, a későbbi geometria előfutáraként, amely többek közt a gyermek saját testi viszonyainak megismerését is szolgálja. Az adott helynek és a környezetének a megértése két fontos lépés, amelyre ekkor válnak képessé a gyermekek, vagyis „én én vagyok, itt és ebben a családban, te meg te vagy, hozzám képest ott". Miután ez kialakult, csak akkor képesek kilépni, és a körülöttük levő világot felfedezni. Ezért kezdődik a földrajz tanítás – a külső világról való tudatos tanulás értelmében – a 4. osztályban, amikor új módon ébred fel a gyermekben a kíváncsiság a környezete iránt. Az első évek földrajzzal kapcsolatos témáit is ide gyűjtöttük, jóllehet ezek nem sorolhatók a tudományos értelemben vett földrajzhoz, a későbbi földrajzi tanulmányokat azonban jól előkészítik.

Tematikai egység / fejlesztési cél
1. évfolyam

A gyermekek magától értetődőnek veszik környezetüket, vagyis az embereket, az állatokat, a növényeket, a köveket, a csillagokat, a Napot és a Holdat, valamint az évszakokat. Ha folytonosan meg tudjuk újítani a különböző területek és a gyermek lelki világának ezen egységét, ezzel erősítjük a gyermekek bizalmát, elfogadását és magabiztosságát. A gyermekek élete első hétéves periódusának alapvető lelkiállapotát azzal az érzéssel tudjuk kifejezni, hogy 'a világ jó'.

Órakeret: integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Az első hét év alatt szerzett tapasztalatok a természettel, környezettel, azok jelenségeivel, anyagaival kapcsolatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket történetekkel, a természet megfigyelésével, az évszakok váltakozásának követésével, tapasztalataik lerajzolásával ösztönözzük arra, hogy elgondolkodjanak olyan dolgokon, melyek kihangsúlyozzák, hogy mi a különleges abban, amit látnak. Mi végtelenül nagy és mi parányi, mi törékeny és mi végtelenül erős a természetben. Az ilyen történetek és megfigyelések csak akkor válnak világossá a gyermekek számára, ha azokat szívvel-lélekkel mondjuk el nekik, azaz ha megszemélyesítés által, képekben gazdagon az érzelmekhez szólnak. Ezáltal felfogják, hogy semmi sem értelmetlen vagy jelentéktelen a természetben. Ezek a tapasztalatok különösen fontosak, mivel felkészítenek arra a valóságos helyzetre, amelyben manapság nap, mint nap találjuk magunkat. Ezzel nemcsak megalapozzák a jövőt, hanem mintát is állítanak neki.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A természet birodalmait, az elemeket, az évszakokat, a csillagokat úgy kell érzékeltetni, mintha saját maguk beszélnének. Ezen nem absztrakt történeteket értünk, hanem természetes meséket, melyek a dolgok lényegéről szólnak. Formájukat tekintve lehetnek példázatok, vagy természetről szóló legendák.

Kapcsolódási pontok

Mesék, rajzok, a tájékozódást szolgáló nagytesti mozgások, mozgási memóriát fejlesztő gyakorlatok

Kulcsfogalmak / fogalmak

irányok, évszakok, ismert égitestek (Nap, Hold), időjárás tényezői, csapadékfajták, települések alapszavai (utca, város, falu stb.)

Tematikai egység / fejlesztési cél
A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy fokozott odafigyelés a természet dolgai iránt, melynek során megérthetik, hogy a természetben minden lénynek és folyamatnak jelentősége van.

2. évfolyam

Az első osztályban a gyermekek megtanultak „más" szemmel tekinteni környezetükre, és elkezdték meghallani azt, amit a környezetük mond nekik. Most, a második osztályban megtapasztalják, miként kapcsolódik az emberi lény a természet birodalmaihoz. A természet átélése, a benne való tevékenység, munkálkodás fontossá válik.

Órakeret: integráltan a magyar nyelv és irodalomban

Előzetes tudás

Természetismereti alapok, egy-egy növény, állat. Eligazodás a testtájak között.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az állatmesék, mint például Ezópus meséi, antropomorfisztikus formában szólnak az emberek egymáshoz és környezetükhöz fűződő viszonyáról. A szentekről szóló legendák, de elsősorban Assisi Szent Ferenc személyéről elhangzó történetek a teremtett világ iránti alázat, odaadás és szeretet érzését erősítik meg a gyermekben. Erkölcsi érzékük fejlődik, anélkül, hogy tudatos megfogalmazást nyernének a tanulókban felkeltett érzések.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek környezetének egyre tudatosabb bejárása és felfedezése. Az ember viszonya a természethez történeteken, legendákon keresztül. Tájékozódás a külső világ tárgyai szerint, tájékozódás a síkban (pl. tájékozódás a síkon ábrázolt térben; tájékozódás szavakban megfogalmazott információk szerint).

Kapcsolódási pontok

A gyermekek elmesélik, hogy mi történik körülöttük a természetben, például mit láttak iskolába menet, vagy mit fedeztek fel egy kiránduláson. Azok a dolgok, amelyeket magukkal hoznak az iskolába (pl. madárfészkek, levelek, vadgesztenyék, gyümölcsök, kövek, agancsok, csigák) kiindulópontul szolgálhatnak a bennünket körülvevő világról szóló beszélgetéseknek.

A „szabadtéri tantermet" minden évszakban és többféle időjárási viszonyok között rendszeresen kell látogatni, és megtapasztalni. A tanteremben berendezett ún. évszakasztal a külső természetet, az évjárás fordulópontjait, az ünnepeket reprezentálja.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Tematikai egység / fejlesztési cél
A tájékozódást segítő viszonyok (pl. mellett, alatt, fölött, között, előtt, mögött).

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben alakuljon ki egy ős tisztelet a természet dolgai iránt, amelynek az emberi tevékenységeket is át kell hatnia, mivel mi is a természet elválaszthatatlan részei vagyunk. Tudjon tájékozódni a saját környezetében.

3. évfolyam

Kilencéves koruk táján a gyermekek világhoz való viszonya döntő változáson megy keresztül: a világ, amely eddig az ő részük volt, átváltozik az őket körülvevő világgá. A gyermekek képesek megérteni a hosszú ideig végzett komplex munkafolyamatokat (például a házépítés-, a mesterségek- vagy a földművelés-epochán), amely végigvezeti őket az ásástól és vetéstől a végeredményig, vagyis a kenyérsütésig tartó teljes folyamaton. A konkrét realitások, megismerési módszerek iskolázzák intelligenciájukat. A gyerekek a legtöbbet a valóságos helyzetekből tanulnak. Lényeges, hogy munka közben a tárggyal való kapcsolatuk ne törjön meg, ne forduljon át merő racionális és tárgyias absztrakcióba, hanem saját tevékenységeik vezessék őket önálló következtetésekhez. Az élő környezet tudatos megismerése kezdődik, amelyben a természet anyagainak sokoldalú használata, folyamatainak meglátása, összehasonlítása, cél szerinti felhasználása fejlődik.

Órakeret: 60 óra

Előzetes tudás

Térbeli tájékozódás nagytesti mozgással. Természeti körfolyamatok felismerése, megfigyelése, sorba rendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lehetőségekhez képest a gyermekeknek saját kezű, közvetlen élményeket kell szerezniük a különböző foglalkozásokról, mesterségekről. A tevékenységek folyamatait, tapasztalatait fel tudja idézni, szóban, írásban képes összefoglalni, rajzban kifejezni.

A lehetséges témák közül az iskola földrajzi elhelyezkedése figyelembe vételével kell választani.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– az ember és a föld: a földműves és a termőföldön végzett munka, a szántás (a ló, a lószerszámok, a patkolás), a boronálás, a vetés (különféle gabonafajták), a különféle talajok (vízelvezetés a vizes szántóföldeken), a betakarítás, a cséplés, az őrlés, a kenyérsütés, a vetésforgó. A hagyományos földművelés megismerése után a gyermekek megértik, hogy milyen munkát végeznek a traktorok, a kombájnok stb.

Tematikai egység / fejlesztési cél

– a házépítés munkafolyamatainak alkalmazása: téglagyártás (szárítás, égetés), malterkészítés, falrakás, ácsolás, tetőfedés

– „ősi” foglalkozások, mint például pásztor, vadász, halász, favágó, faszénégető, pék, szabó, suszter, fazekas, ács, tímár, szíjgyártó, fonó, takács vagy kovács

Kapcsolódási pontok

Ószövetségi történetek. Mozgássor ismétlése visszafelé. Mértékegységek (hosszmérték). Tájékozódás az időben. Élő, élettelen, növény, állat, ember. Évszak, életkor, életszakasz, körforgás. Naptár, hónap, nap, napszak. Olvadás, fagyás, párolgás, forrás, lecsapódás, mozgás, ütközés, égés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Földműveléssel kapcsolatos fogalmak, szerszámok nevei, a házépítés fogalmai, mesterségek fogalmai, a kenyérkészítéssel kapcsolatos fogalmak. Halmazállapot, mérés, mérőeszköz, mérőszám, mértékegység, hosszúság, űrtartalom, tömeg, idő

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek legyen képes az ember természetbeni tevékenységeinek megfigyelése révén az ember természetformáló szerepét felismerni. A tanulás során végzett tevékenységekkel a gyermek képessé válik arra, hogy társaival együttműködjön. Megtanul a csoporton belül különböző szerepekben feladatot végezni és munkájáért felelősséget vállalni.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Korábban általános szempontokra irányult a tanítás (kapcsolatok a természettel, munkafolyamatok megismerése), de mostantól a gyermekek figyelmét a térre és az időre irányítjuk. Jelentős fordulatot jelent a 10 évesek számára az oldalnézetből a felülnézetbe való átállás. Ennek a képzeletbeli felemelkedésnek a „tornáztatása” minél gyakrabban, minél többféle formában, erősíti a térérzékelést. A térképábrázolás elemeit is ekkor tudjuk megalapozni.

Az első hat évben művészeti módon tanítunk, a képek élő, eleven megteremtésével. A „vizualizáló szem” időszaka ez, amelyben a hallás alapján belső képteremtés zajlik a gyermekben. Fontos, hogy eközben hozzájáruljunk az otthon megismeréséhez, megszeretéséhez. A gyermek számára a lakóhelye valóban a világ közepe, a legfontosabb viszonyítási pont. Ettől a kötődéstől függ, hogy menynyire tud majd elrugaszkodni, és megismerni más tájakat, mennyire tud otthonná válni számára a nagyvilág.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

Az életről szóló általános ismeretek: kapcsolatok a természettel, a munkafolyamatok megismerése. Tájékozódás az irányokban. A felszínformák felismerése, megnevezése. A múlt, jelen, jövő, mint folytonosan változó fogalmak, például az előtte, utána, korábban, később megértése, használata; egy folyamat mozzanatainak időbeli elrendezése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az iskola, a környék, a városka vagy nagyváros közvetlen környezetét mutatjuk meg a gyermekeknek a földrajzi, vagyis térbeli, és a történelmi, vagyis időbeli fejlődésében, egészen a jelenig. Célunk: az otthon megismerése, tudatosítani a szülőföld karakterét. A gyermekeket a világgal összekötő általánosabb kapcsolat átalakul a társadalmi és térbeli hova-tartozás érzésévé. Igen hasznos az első félévbe beépíteni az égtájak megismerését és begyakorlását. A gyermekekben ez a képesség különböző pillanatban ébred fel, ezért elegendő időt kell hagyni ennek. A honismeret epocha eredményességét viszont nagymértékben segíti, ha ekkorra már mindenki jártassá válik az égtájak felismerésében és alkalmazásában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– a nap mozgásának megfigyelése, felismerve a négy fő égtájat

– néhány jellemző csillagkép mozgásának megfigyelése, ahogy a sarkcsillag körül felkel és lenyugszik, valamint a Hold mozgása

– a gyermekek különböző tárgyakkal (vagy építő kockával) megjeleníthetik a közvetlen környéket vagy egy képzeletbeli falut. Fehér porral leszórva, majd a tárgyakat elvéve, könnyű meglátni a felülnézeti képet

– az eddigi tapasztalatok tudatosításaként lerajzolni felülnézetben a saját szobát, házat, tantermet, iskolát

– rajz készítése az iskoláról (vagy a gyermek lakóhelyéről,) és városáról madártávlatból

– magas nézőpontról (hegyről, toronyból) valódi felülnézet megtapasztalása, a lefelé ereszkedés közben annak a változásnak a megfigyelése, hogy különböző szintekről hogyan látható a környező táj

– az egyes gyerekek iskolába vezető útjának elmondása, lerajzolása

– a környező táj megformázása homokból terepasztalon

– az első egyszerű térképek megrajzolása

– a közeli víz (patak, folyó, tó stb.) meglátogatása

– a földfelszín formakincsének elemei (domborzat, vízrajz)

– a szárazföld és a légkör arányának megvizsgálása (hegy/völgy/síkság)

– a természetes növényzet tudatosítása az adott helyen (hogy majd más tájakat megismerve, viszonyítani tudjon)

– a művelt területek aránya a környéken

– az ember jelenléte a tájban

– a település, illetve közeli városok megismerése, feltérképezése

– a környék fejlődéséről szóló történelmi események és legendák elmondása

– a táj domborzata és az ott élő emberek életének összefüggései (hegyvidék — erdőgazdálkodás, vízpart — halászat stb.)

– a helyi földművelési módok, a helyi ipar, munkahelyek és infrastruktúra vizsgálata

– a helyi vasútállomásra, vagy buszpályaudvarra tett látogatás érzékeltetheti a gyermekekkel, miként kapcsolódik lakóhelyük más városokhoz, miért utaznak más emberek a lakóhelyükre, milyen árucikkeket szállítanak városukba, illetve onnan máshová

Kapcsolódási pontok

A negyedikes formarajzban a négyes szimmetriával is dolgozunk (+), ez szintén szolgálhatja az irányok megerősödését. A kereszt a tükrözéses forma mellett egy hely szimbóluma is. A bújtatott formáknál a centrum és a periféria közti folyamatos mozgás feltételezi a térbeli tájékozódás

rugalmasságát. Természetes és mesterséges életközösség, erdő, mező-rét, víz-vízpart, élőhely, életmód, környezeti igény, alkalmazkodás, testfelépítés, tápláléklánc, táplálékhálózat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A Nap járása és az égtájak, a térkép, alapvető térképjelek, térképvázlat, alaprajz, domborzati térkép. Iránymérés, helymeghatározás eszközei, lehetőségei (az iránytű). Megye, megyeszékhely, település, főváros.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek legyen képes – otthona és iskolája környezetében – térben és időben tájékozódni, azaz irányokat, távolságokat, hosszúságokat, nagyságrendeket megnevezni, megbecsülni. Képes környezetét áttekinteni, megfigyeléseit összehasonlítani, csoportosítani, következtetéseket levonni azokból

– tudjon egyszerűbb térképeket (útvonalrajzot) készíteni, iránytűt használni

Bevezetés

9-10 éves kor táján a gyermeknek „egocentrikus világképe” van, vagyis a világ középpontjaként éli meg önmagát. A helyet ismeri, ahol él és mozog, „honismerete” van. A világot ebből a középpontból kiindulva fedezi fel, egyre messzebb és messzebb merészkedve, a világ egyre nagyobbá válik, koncentrikus módon tágulva, „koncentrikus világképpé”. A helyi polgárrá és a világpolgárrá válás párhuzamosan történik. Az ismert világból indulva az ismeretlen felé halad, majd visszatér az ismertbe. Ez a felfedezés útja. A földrajz tanításnak a 7. osztályban van a középpontja. Itt következik be az a változás, amely az adott környezetünkön túljutni akaró vágyakozást ébreszti fel. Az ismeretlen iránti vonzódás az emberben élő mély érzés, ez fontos hajtóereje az új dolgok felfedezésének. A terjeszkedés kiterjed az egész földre, valamennyi kontinensre, és ez által egy újabb rálátás születik meg a fiatalban. A „honismeret” átalakul „föld ismeretté”.

A gyermekek szellemi-lelki változásainak megfelelően ebben az időszakban áthelyeződik a földrajz tanítás súlypontja is. A „gyermekkor közepén” – 10-12 éves korban – még semmiféle egoizmust nem fejlesztenek ki, ezért a Föld gazdasági hasznát és kihasználását még anélkül, – a később természetes módon meglévő egoizmus nélkül – tudja szemlélni, átélni és befogadni. Fontosak lesznek azok a témák, amelyek a közvetlen környezetünkből kiindulva bemutatják, hogy miként használja – gazdaságföldrajzi értelemben – az ember a különböző földrajzi és éghajlati adottságokkal rendelkező területeket.

Ahogy a külvilágban egyre otthonosabban érzi magát a gyermek, egyúttal belső magabiztossága is erősödik. Ezért előnyös olyan időszakra tenni a földrajz epochát, amikor változás van a természetben (ősszel vagy tavasszal), mert a figyelmünk ilyenkor kint is, bent is jelen van. A térbeli tájékozódási képesség mélyebb rétegei ébrednek fel a földrajz tanítás során. Ennek érdekében folyamatosan sok térbeli érzékelési feladatot kapnak a diákok, térkép nélkül és annak segítségével is.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Minden félelem nélkül kellene belehelyezkednie a világba a gyermeknek, ezért nem beszélünk ebben az időszakban semmilyen környezeti problémáról. Jó szokásokat lehet kialakítani (pl. szelektív hulladékgyűjtés), a pozitív folyamatok megerősítésének szándékával, nem pedig a felhalmozódott környezeti ártalmak tudatosításának törekvésével. Ha meg tudja élni „a világ jó és szép" oldalát, kialakul benne a bizalom és az elkötelezettség, akkor lesz elég ereje és bátorsága, hogy az igazságérzetének felébredésével a felelősségérzete tenni akarással párosuljon. Összegezve elmondhatjuk, hogy 12 éves korig a földrajz tanítás feladata, hogy közelebb hozza a Földhöz a gyermekeket, megszerettesse és tudatosítsa bennük a környező világot.

Órakeret: 40 óra

Előzetes tudás

A magyar mondákkal és a honfoglalással kapcsolatos földrajzi ismeretek. A Kárpát-medence teremtésmondája. Környezettudatos jó szokások (pl. szelektív hulladékgyűjtés, újrahasznosítás). Térképészeti alapismeretek, a térkép legfontosabb alapelemeinek felismerése (vizek, domborzati jelölések, települések stb).

Tantárgyi fejlesztési célok

Megismerni, megérezni a hon nagyobb egységének (pl. Dunakanyarnak, a Bükknek) a sajátosságát. A kép táguljon addig, hogy az egész ország legyen benne a választott egységben. Mivel hazánk földrajzilag és kulturálisan is nagyobb egységhez tartozik, ezért a teljes Kárpát-medencét fontos érinteni. Az ismert földrajzi egységekből kiindulva építsük fel a nagyobb tájegységet. A térkép bevezetésére nagy gondot fordítsunk, mert a térkép egy absztrakt, elvont ábrázolás, amelynek az átlátását lépésről-lépésre tudja megszerezni a gyermek. A térkép mélyebb megértése hasonló a betűk megismerésétől az olvasásig és az önálló írásig tartó folyamathoz.

A gyermekkoruk középső periódusában lévő gyermekek számára szóló földrajztanítás megkívánja, hogy tapasztalatokon és élményeken alapuló tényekkel ismertessük meg őket. A gyermekeknek meg kell ismerniük a világ egy darabkáját, de oly módon, hogy az ismeretekhez átélhető érzések is kapcsolódjanak. Ennek során az oksági összefüggéseknek még a háttérben kell maradniuk. A 4. osztályban a környezetismeret tanítása során megkezdett gazdasági és infrastrukturális ismeretanyagot más vidékekre is ki kell terjeszteni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- térképészeti alapismeretek bővítése: méretarány, aránymérték, szintvonal
- Magyarország domborzati térképén az alapvető térképjelek megnevezése (államhatárok, felszínformák, vizek, főváros, települések, útvonalak)
- Táj és ember kapcsolata a Kárpát-medencében. A Kárpát-medence és hazánk nagy tájai, vizei és felszínformái, éghajlati sajátosságai, példák a legjellegzetesebb növényekre, állatokra. A gyerekeket „felfedező utakra" lehet vinni közvetlen lakóhelyük közelében lévő folyók mentén
- élet és gazdaság a hegységben, a dombvidéken és az alföldön, bányászat és más iparágak – a térképrajzolás folytatása
- a térképek bevezetése, falitérképek, atlaszok használata

– gazdasági és földrajzi kapcsolatok hazánk és a környező országok között, kiemelve a kölcsönös egymásrautaltságot, nemzetiségek,hazánk területi és fizikai földrajza

Kapcsolódási pontok

Szabadkézi geometria, tájékozódás a másik ember nézőpontja szerint, a történelem epochában tanult területek térképeinek elkészítése, családkutatás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Folyószabályozás, medencejelleg. Táj, talaj, tanya. Domborzati formák, felszíni és felszín alatti vizek. Hungarikumok. Magyarországon élő nemzetiségek és a szomszédos országokban élő magyarság, nemzeti kisebbség.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek ismerje hazánk és a Kárpát-medence főbb tájait és azok jellegzetességeit

– tudjon kapcsolatot teremteni a táj adottságai, az ottani mezőgazdaság, ipar és kultúra között –

ismerje és használja Földrajzi Atlaszát

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ahogy tovább tágul a koncentrikus világkép, a nagyobb földrajzi egységgel, a kontinensünkkel foglalkozunk, a mi esetünkben Európával. Mielőtt azonban belemélyednénk Európa megismerésébe egy kis világföldrajzot is tanulunk. Itt tárgyaljuk a csillagászat Földdel és évszakokkal kapcsolatos vonatkozásait. A pubertás kor kezdete szükségessé teszi, hogy egy kicsit eltávolodjunk a saját otthonunktól, hogy majd más szemmel tudjunk újra ránézni arra. Az éghajlati földrajz alapjaival ismerkedünk meg, az éltető nappal és vízzel, illetve ezek megjelenésével attól függően, hol vagyunk a Földön. Ebből jól látható, hogy Európa nem trópusi, nem sarki terület, hanem a kettő között van. Jól kirajzolódnak a tendenciák (pl. nedves – száraz, hideg – meleg) attól függően merre megyünk, de nem szélsőségesen. Ez után könnyebb vizsgálni, hogy hazánk vagy bármely más terület milyen kapcsolatban áll az európai kontinens többi részével.

Órakeret: 60 óra

Előzetes tudás

A Nappal kapcsolatos alapvető csillagászati ismeretek. Egymástól eltérő tájak, életmódok megkülönböztetése, ismerete a Kárpát-medencében. A növény- és állatvilág alapjainak ismerete. Görög korszak földrajzi háttere. A felszínváltozások főbb folyamatainak leírása, példák bemutatása, a változási folyamatok eredményeinek felismerése.

Tantárgyi fejlesztési célok

A földművelésen, az ipari viszonyokon, a települések szerkezetén, a közlekedésen keresztül – a gyerekek – még a 12. életévük előtt – megtanulják összekötni magukat a külvilággal, úgy, ahogy az emberek összekapcsolják a gazdasági életet a természettel. A 12. életév körül bekövetkező tudati változások eredményeként a gyerekek képessé válnak a törvényszerűségek megértésére; ez a szemlélet földrajztanításban a topográfia és a morfológia tanulmányozásában tükröződik.

A geológia (ásványtan- és kőzettan epocha) és a növénytan (földrajzi övezetesség) szintén kapcsolódik a földrajz epochához. A kőzeteknek és az ásványoknak a megfigyelésével jutunk a természetnek az embertől legmesszebb eső területére. A kőzetek legfontosabb csoportjai, azok jellemzői és a gyakorlati előfordulásuk, illetve az ásványok csodálatos világa a lényeges tartalom a kőzettan epochában, a Föld keletkezése és a kontinensvándorlás elmélete, illetve gyakorlata majd a 9. osztály megértési feladata lesz! Az általános iskolai években kiemelten fontosak az érzéki benyomások. Ez teszi lehetővé, hogy a fiatalok mélyen összekapcsolódjanak a Földdel, szimpátia ébredjen bennük és harmonikus viszonyuk legyen térhez és időhöz.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Föld alakja, mozgásai, a tengelyforgás és a keringés következményei: napszakok, évszakok, éghajlati övezetek és övek jellemzői, éghajlati elemek. A vízszintes és a függőleges földrajzi övezetesség természeti, társadalmi-gazdasági és környezeti megnyilvánulásai. Az övezetesség elemeinek kapcsolatai regionális példákon. A kontinensrészek földrajzi jellemzői, különböző életterek közös és egyedi földrajzi-környezeti jellemzői, a kontinensrészek összehasonlítása.

– a Föld, mint egységes egész, tágabb áttekintésével kapcsolatosan:

– a kontinensek és az óceánok formája, elhelyezkedése, az árapály és a Hold

– hogyan függnek a vegetációs övek a nap állásától és a klimatikus viszonyoktól, az évszakok kapcsolata a Föld Nap körüli keringésével – Európa:

– A polaritás szemszögéből vizsgáljuk, például elemezzük a víznek, a levegőnek, a fénynek, a hőmérsékletnek, a hegyeknek, és a talajfajtáknak az egyes régiók tájaira és gazdaságára gyakorolt különféle hatásait. Össze lehet hasonlítani egymással egy mélyföldi országot (például Hollandiát) egy hegyvidéki országgal (például Svájccal), vagy egy tengerparti, hagyományos gazdaságú régiót (például Norvégiát) egy szárazföldi országgal (például Csehországgal).Gyűrt, lánchegységek (pl. Alpok, Himalája, Andok), és törési formák (pl. a Rhone völgye).

– a nagy folyók és jellemzőik, pl. Rajna, Duna, Dnyeper

– az európai kulturális sokszínűség földrajzi alapjai

– ásvány és kőzettan

– a kőzetek keletkezése és csoportosítása, a jellemző hegyformák

– vulkanizmus, jellegzetes kőzetei, ásványai, hazai megjelenései

– az üledékes kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (mészkő és rokonai)

– átalakult kőzetek, jellegzetes fajtái, felhasználásuk (gránit, márvány, palák).

– ásványok, drágakövek, gyűjtésük, megmunkálásuk

– kövületek, élőlények a kőzetekben, energiahordozók

Kapcsolódási pontok

Történelem: római birodalom földrajzi háttere. Fizika: hőtan, halmazállapot-vátozások. Biológia: növényzet, állatvilág. Geometria. Kertművelés: a talaj, talajtípusok.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Földrajzi övezetesség, hideg, forró és mérsékelt öv, függőleges övezetesség, éghajlat, éghajlati diagram. Tagolatlan part, tagolt part, tölcsértorkolat, deltatorkolat, gleccser, fjord, jégkorszak, karsztvidék. Öregedő társadalom, természetes szaporodás és fogyás. Európai Unió. Ásványok és kőzetek, nyersanyagok és energiahordozók.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek tudja elhelyezni Magyarországot és a Kárpát-medencét Európa tájai és országai között, rendelkezzen egy általános képpel Európa földrajzi, gazdasági és kulturális viszonyairól

– tudja megkülönböztetni a magmás, üledékes és metamorf kőzeteket főbb képviselők alapján –

ismerje e kőzetek mindennapi jelentőségét

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ettől az évtől kezdve a tudományos módon, a jelenségeken keresztüli megközelítésen, a megfigyeléseken van a fő hangsúly. A „racionalizáló szem” időszaka ez. A látás, a megfigyelés, és az ebből való következtetés zajlik. Nemcsak leírunk egy-egy helyszínt, jelenséget, hanem összehasonlítjuk a már ismerttel, kiválasztott szempontok szerint. Az összehasonlító módszertani érzékenységet fejlesztjük. Például egy új terület megismerésénél érvényesülő szempontok: a partvonal lefutása, a szárazföld alakja, szigetek, félszigetek, a vízhálózat (folyók, tavak), a domborzat (hegységek, magasföldek, medencék, alföldek), a természetes növénytakaró (erdők, sivatagok), az élővilág, a települések, az emberi kultúra. Ezen a módon felfedezve egy új területet, a diák magáénak érezheti, mert az ő megfigyeléseiből indultunk ki, aktívan vett részt a folyamatban. A belső és a külső kép együtt mozog benne. Az egy helyhez való kötődéstől így eljuthatunk a bármely helyhez való kapcsolódási képességhez, a lényeg meglátásához.

A felfedezések témaköréhez kapcsolódva csillagászattal is foglalkozunk ebben az évben.

Órakeret: 50 óra

Előzetes tudás

5. osztály történelem epochájának földrajzi alapjai (India, Perzsia, Egyiptom). Összefüggések megfogalmazása a Nap járása, az időjárás és az éghajlat között, a Föld alakjának és tengelyforgásának következményei az éghajlati övezetekre. A Hold fázisainak megfigyelése, lerajzolása. Egy-egy jellegzetes csillagkép megfigyelése, lerajzolása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diák a reneszánsz tudatosság idejét éli. Eltávolodunk Európától és újabb kontinenseket ismerünk meg. Közben azonban újra és újra visszanézünk a már megismert területekre és az újat összehasonlítjuk az ismerőssel, a hozzánk közelivel. A kontinensek földrajzának megismerésénél az összehasonlító módszertant használjuk, míg az adott környezetben élő emberekről a korábban alkalmazott művészi módon alkotunk képet (a kultúrák megismerése rajzzal, festménnyel vagy más művészi gyakorlati munkán keresztül). A legalapvetőbb földrajzi nevek ismerete fontos feladata az általános iskolai éveknek, az könnyebben bővíthető a későbbiekben, viszont az alapok hiányát nehezebb pótolni.

A csillagászat témakörében a látható égbolt égitesteit tanulmányozzuk, bolygókat, csillagképeket, a Holdat. Megismerjük a ptolemaioszi és a kopernikuszi világképet is. Ez érzékelteti a gyermekekkel, hogy a Földről és az Univerzumról kialakított kép fokozatos változáson ment és megy át, és egyáltalán nem örök időkre kőbe vésett, megváltoztathatatlan rendszer.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A Nap, a Föld és a Hold egymáshoz viszonyított helyzete, mozgásai (holdfázisok, fogyatkozások). A Nap energiájának kapcsolata a földi élettel. Világegyetem. A csillagok és a Nap hasonlósága. A távolságok viszonyítása. Csillagképek (néhány jellegzetes példa). Az égitestek látszólagos mozgása. Csillagtérképek. A bolygók megjelenése, pályája, sajátosságaik.

A távoli kontinensek meghatározó jelentőségű országainak, országcsoportjainak földrajzi jellemzői és világgazdasági szerepe. A kontinensek megismerési sorrendjének javasolt szempontja a történelmi megismerési sorrend, tehát a 7. osztályban az Óvilág, a 8. osztályban az Újvilág kontinensei. Kiemelhetjük az európai gyarmati rendszerhez kötődő történelmi helyzetek (a mezőgazdasági nyersanyagok – gyapot, rizs, búza, kávé, tea stb. – származása) és a gyáripar közötti kapcsolatot. Ezeket sorjában összefüggésbe hozzuk a klimatikus zónákkal: például: Dél-kelet-Ázsia – rizs, gumi, keményfák, majd az észak-amerikai préri – búza, Karib-szigetek – banán, Dél-Amerika – marhahús, Ausztrália – gyapjú és bányászat stb.

ÁZSIA:

– a kontinens természetföldrajzi megismerése, „felépítése”, összehasonlítása a már megismert kontinensekkel

– a „legek” kontinense (legősibb, legmagasabb-legmélyebb pontok helye, legnagyobb területű stb.)

– a fő földrajzi régiók, úgymint a Himalája, illetve Hindukus, az Indiai szubkontinens, Tibet, illetve a Mongol fennsík, Észak- és Dél-Kína, Délkelet-Ázsia, Thaiföld, Fülöp-szigetek, Indonézia, Japán, Korea, Szibéria

– nagy tájegységek kulturális és földrajzi polaritása (a buddhizmus, hinduizmus, iszlám és kereszténység Ázsiában), a délkelet-ázsiai szigetvilág, Kelet-Ázsia óriási népessége, a csendesóceáni partvidék gyorsan fejlődő régiója, valamint az ázsiai kistigrisek gazdasági sikerei

– miként változik az ázsiai emberek szerepe a mai világban?

AFRIKA:

– a kontinens természetföldrajzi megismerése, „felépítése”, összehasonlítása a már megismert kontinensekkel

– Afrika fő földrajzi régióit jellemezzük a klimatikus, a topográfiai és a vegetációs zónák szempontjából

– különböző életformák a fekete-afrikai és az iszlám-afrikai különféle vegetációs zónákban (pl. pigmeusok és esőerdei emberek, nomád pásztorok, szamburuk, maszájok, farmerek és ültetvényen dolgozók, oázislakók, bányászok)

– a különféle vallások és tradicionális afrikai társadalmak továbbélése

– Franciaország, Anglia, Hollandia és Németország mint gyarmatosító Afrikában. Afrika a gyarmatosítás után. Világnézeti különbözőségek. Példák a fejlődő országok és a fejlett világ gazdasági kapcsolataira. Az éhínség és a polgárháború problematikája Afrikában, feszültségek a törzsi rendszer és a modern kereskedelmi érdekeltségek között Nyugat-Afrikában. Multikulturális társadalmak Dél-Afrikában stb.

Kapcsolódási pontok

Történelem: reneszánsz kor, nagy földrajzi felfedezések, földrajzi kutatók, kopernikuszi fordulat a világszemléletben. Geometria: térbeli testek ábrázolása síkban, térbeli testek készítése, egybevágósági geometriai transzformációk. Képzőművészetek: perspektívikus ábrázolás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Nap, Naprendszer, Világegyetem, Tejútrendszer, csillag, Föld-típusú bolygó (kőzetbolygó), Jupitertípusú bolygó (gázbolygó), holdfázisok, nap- és holdfogyatkozás, naptevékenység, napenergia, helymeghatározás, helyi idő, zónaidő, időzóna.

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje a gyermek a tanult kontinensek természeti adottságait, a földrajzi neveket, az ott élő emberek gazdasági viszonyait és kultúráját.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Mivel egyre szorosabb kapcsolatba kerülnek a világgal, a 8. osztályos magáénak érzi a világ problémáit. Ez fordítva is igaz, hiszen saját problémáját a „világ” problémájaként éli meg. Így különösen a földrajztanításban kell ügyelni az „én és a világ” kölcsönhatására. A 8. osztályos földrajztanítás másik megközelítése az, hogy hol fordulnak elő metamorfózisok, polaritások és megerősítések a földrajzi jelenségekben. 8. osztályban a Föld különböző területeinek kulturális viszonyai jobban előtérbe kerülnek. A 13-14 éves gyerekek (7-8. osztály) fizikai fejlődésében leginkább a csontrendszer változása dominál, és ezzel párhozamosan a korábbinál sokkal erőteljesebben vannak jelen a fizikai világban. Ennek ellensúlyozásaként foglalkozunk a népek sajátosságait adó lelki karakterrel, kulturális viszonyokkal. Hasonló célt szolgál az időjárás és változásainak törvényszerűségei témája is. ***Órakeret: 30 óra***

Előzetes tudás

Tájékozódás a valóságos viszonyokról térkép és egyéb vázlatok alapján (pl. térkép olvasása, készítése; térbeli mérési adatok felhasználása számításokban, arányérzék; a valóságos viszonyok becslése térkép alapján, koordináta-módszer). Az anyag- és energiatakarékos szemlélet (pl. közlekedés, fűtés, csomagolás, étkezés, szelektívhulladékgyűjtés, újrahasznosítás terén).

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig nem tárgyalt kontinensek megismerésével teljes képe alakul ki a Földről a diákoknak. A testükben érvényesülő nehézség mellett, az időjárásra, a felhőkre felfelé tekintő könnyűség is teret kap. A környezettudatos magatartás kialakításának fontos lépése, hogy megismerkednek a fenntarthatóság egyre több szempontjával, gyakorlati kérdésével. Eljött az ideje, amikor már szembe tudnak nézni a környezetet károsító hatások tényével. A 9-12. évfolyamok alatt egyre többet értenek majd meg a környezeti problémák hatásairól és okairól. Ezek alatt az évek alatt kell kialakuljon és megerősödjön bennük a változtatás igénye.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

É- és D-AMERIKA:

- a kontinensek természetföldrajzi megismerése, „felépítése”, összehasonlítása a már megismert kontinensekkel
- jellegzetes észak- és dél-amerikai tájak bemutatása, pl. elképzelt utazás közben, megnevezve az egyes helyeket a kulturális behatások bemutatására
- a kettős kontinens szerkezete, az egymástól eltérő állat- és növényviláguk
- az indiánok bevándorlása, és alkalmazkodásuk a különféle földrajzi adottságú életterekhez
- a spanyol-portugál és az angol-francia hódítások és következményeik (ásványkincs bőség, technika, a természet tönkretétele)
- A különféle társadalmi és etnikai csoportok lelki beállítottsága

Rövid rátekintés Ausztráliára, Óceániára és az Antarktiszra.

Meteorológia:

- a felhőképződmények megfigyelése és lefestése. Meteorológiai adatok leolvasása különböző eszközökről (barométer, szélzsák stb.) és táblázatba foglalása: csapadékmennyiség, páratartalom, légnyomás, szélsebesség stb.
- a felhőképződés és felhőfajták
- magas és alacsony légnyomás, időjárási frontok. Különleges szelek (misztrál, főn, passzátszél, monszun, és tájfun)
- a klíma és a nappal-éjszaka hosszának hatásai az egyes népek kultúrájára és életvitelére (sarkvidéki, északi, mediterrán, sivatagi stb.)

Globális kitekintési lehetőségek:

- az összes megismert kontinens ismétlése, összehasonlítások, kapcsolatok felfedezése

– A gazdaság természeti feltételei, a természeti erőforrások hasznosításának változása. A gazdasági ágazatok szerepe a földrészek, térségek, országok gazdasági életében. Földrészek, országok szerepe a világgazdaságban. Fogyasztási szokások változása. Az életminőség különbségeinek példái, urbanizálódás, környezeti és gazdasági problémák.

– Kína és a csendes-óceáni partvidék országainak kapcsolata Amerikával. Európa, mint közép szerepe a mai globális gazdaság viszonylatában, polarizálódási veszélyek. Az Európai Unió fejlődése.

Kapcsolódási pontok

Történelem: Amerika történelme, gyarmatosítás. Fizika: a légkör fizikája.

Kulcsfogalmak / fogalmak

környezettudatosság, energiatakarékosság, hulladékkeletkezés, szelektív hulladékgyűjtés, biotermékek; személyes és közösségi cselekvési lehetőségek; tudatos vásárlói magatartás. Harmatpont, felhőfajták, időjárási frontok, szélfajták.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje a Föld természeti adottságait, a különböző területen élő emberek természet adta lehetőségeit, életviszonyait és kultúráját, megfogalmazza azok közös és eltérő földrajzi vonásait. Érezze otthonosan magát a Földön. Tudjon tájékozódni a világatlaszon, ismerje a főbb földrajzi neveket. Megadott szempontok alapján információkat gyűjt. Az adatokat elemezni képes, egybeveti az új és a már ismert területek sajátosságait.

IDEGEN NYELVEK

Általános bevezető

A nyelvtanítás fontos eszköz a népek közötti kölcsönös megértés, a kulturális különbségek iránti fogékonyság kialakításában, a sztereotípiákat elutasító magatartás fejlődésében. Így a nyelvtanítás a kisiskolás korban az empátia iskolázása az érzékek fejlődésén és fejlesztésén keresztül. Fontos feladat az érdeklődés és kíváncsiság felkeltése a nyelvek iránt, valamint a kultúrák közötti kommunikáció iránt általában.

Az idegennyelv-oktatás elsődleges célja továbbá a mindennapi életben jól alkalmazható idegennyelv-tudás biztosítása. Ezért a Waldorf-iskolai nyelvoktatás egyrészt praktikus, hasznos célként törekszik arra, hogy a tanuló hallás és olvasás útján idegen nyelven megértsen másokat, és folyékonyan fejezze ki magát az adott idegen nyelven szóban és írásban egyaránt. Továbbá célja bemutatni a diákoknak az adott nyelven beszélő népek karakterét, szokásait, kultúráját, földrajzát, történelmét. Az idegen nyelvek tanításának pedagógiai célja, hogy segítse a gyermek fejlődését az életkori sajátosságainak megfelelő tematikával, és hogy betekintést nyújtson a világ árnyalt szemlélési módjaiba, ezzel tágítva perspektíváját. A nyelvtanításon keresztül szeretnénk segíteni a diákokat abban, hogy pozitívan forduljanak más kultúrájú és nyelvű népekhez, valamint abban, hogy közelebb kerüljenek a különböző gondolkodású emberek megértéséhez, jártasságot szerezzenek a kommunikációban, hogy empátiát alakítsanak ki magukban mások szemlélete és világlátása iránt. Az idegen nyelvek tanulása új perspektívát kínál az egyén számára saját nyelvéhez, kultúrájához, szemléletéhez, mentalitásához, ily módon segítve a diákokat, hogy a világot árnyaltabban láthassák.

Az idegen nyelv verbális tanulása a diáknak azt a képességét fejleszti, hogy egy másik emberre figyeljen, hogy követni tudja a másik ember kimondott és ki nem mondott szándékait. Az idegen nyelvek ismerete ösztönzi a rugalmas és mozgékony gondolkodást, mivel a különböző nyelvek kaput nyitnak a tapasztalás különböző birodalmaiba, így növekszik bennünk a világ és a más emberek iránti érdeklődés is.

A pedagógus a nyelvtanítás első éveiben az érző figyelem nevelésével nyújt alapot a későbbi életkorban ma már nélkülözhetetlen képességhez, a más kultúrájú és nyelvű népekhez való odaforduláshoz, mások szemlélete és világlátása iránti érzékenység, empátia kialakításához. A kisiskolás korú gyermek még érzékein keresztül fogadja be, így gyakorlatilag nem tanulja, hanem elsajátítja a nyelvet, belső képalkotása az idegen nyelv megértését is segíti. A nyelvtanításnak ebben a fázisában fontos, hogy a gyermek merüljön bele teljes intenzitással az élő nyelvtanítás folyamatába. Ebben az életkorban az érzékszervi benyomásoknak erősen kitett gyermek rendkívül fogékony az élőszóra. Ekkor alakul ki benne az idegen nyelv intonációs mintái iránti fogékonyság, amit sokkal nehezebb később, 10 éves kor után kifejleszteni, amikor már a beszédszervek plaszticitása csökken. Fontos, hogy a tanulók megszeressék a nyelvet, hozzászokjanak intonációjához, dallamához és nyelvi biztonságot szerezzenek. A tanítás során fontos szerepet kap a költői nyelv. A gyermekek, mondókákkal, dalokkal, játékokkal, rövid mesékkel, párbeszédekkel és olyan tevékenységekkel ismerkednek meg, melyek közvetlenül vezetik be őket az idegen nyelv világába. Nem absztrakt vagy sematikus módon sajátítanak el egyszerű nyelvtani szerkezeteket, szókincset, hanem életkoruknak megfelelően, játékosan tanulva a gyakorlatban teszik meg az első lépéseket a nyelvtanulás terén.

A tanulók lépésről lépésre megértik, amit hallanak és ismételnek. A szókincs tanulását a gyermeket körülölelő környezet alapozza meg, életkorának megfelelő érdeklődésre és a gyermek képzeletvilágára épül. A jelentés ilyenkor még gyakran helyhez és tárgyhoz kötött. Mivel a tanítás írott szöveg nélkül, nagyrészt idegen nyelven történik, így a beszéd nem-verbális formái mindvégig fontosak maradnak. A történeteket nem kell szó szerint érteniük. A megértést gesztusok, mozdulatok, a történeteknél pedig képek, bábok segítik.

Az órák és a tanév anyaga lépcsőzetes, ismétlésre és bővítésre épít, az új anyagot a tanár mindig a meglévő tudásra alapozza. Az első három évben döntően együtt szólal meg az osztály, az egyéni megnyilatkozások kevésbé hangsúlyosak, de a bátrabb tanulókat is biztatjuk és segítjük egyéni fejlődésükben.

3. osztály végére a gyermekek ismerik a testrészek, a ruhák neveit, az osztályterem tárgyait, a színeket, a hét napjait, a hónapokat, az évszakokat, az időjáráshoz, természethez kapcsolódó kifejezéseket, foglalkozások neveit, a mindennapi élethez kapcsolódó egyszerű tárgyakat és cselekvéseket.

Képesek egyszerű kérdéseket feltenni és megválaszolni a fent felsorolt szókincs segítségével. Az írásbeli munka még nem jelenik meg, de első osztálytól lehet olyan füzetük, amelybe a tanult dalokat, verseket lerajzolják. Mivel a Waldorf iskolában az írás-olvasáskészség megerősítése magyar nyelven a 3. osztályban történik, ezt nem előzheti meg az idegen nyelven történő írás-olvasás, de megjelenhet az ABC, elkezdődhet egy képes szótár bevezetése is.

4. osztálytól a gyermeki fejlődés új szakasza kezdődik, melynek egy tudatosabb nyelvtanulás felel meg, elkezdődik az önállósodási folyamat. A kilencedik életév környékén a gyermek már a világra és önmagára is tárgyilagosabban tud nézni. Már nem benne él a nyelvben, hanem kívülről tud rátekinteni, így már képes felismerni törvényszerűségeket az idegen nyelvben. Mindez a gondolkodás ébredését jelenti.

A kilencedik évtől kezdve, a gyermekkor közepén, előtérbe kerül az írás-olvasás. Az olvasás képessége az ismert szöveg felolvasásától a helyes hangsúlyok kialakításán át a maximális érthetőségig fejlődik. Az íráskészség fejlesztése a már tanult versek, dalok, ismert rövid szövegek leírásával és feldolgozásával, sok másolási feladattal kezdődik, majd egyszerűbb gondolatok kifejezését szolgálja. A tanulók saját szótáruk vezetésének segítségével folyamatosan ismerkednek a szótárhasználattal. A szóról szóra fordítást e szakasz végéig lehetőleg elkerüljük. Amennyiben szükséges, megjelenhet a kétnyelvűség, a tanulók idegen nyelvű szövegek tartalmát foglalják össze az anyanyelvükön, és egyszerű szövegeket alkotnak idegen nyelven.

A nyelvtani szabályokon keresztül tudatossá váló nyelvhelyesség élményéhez hozzájárul a nyelv szépségének átélése. A mondatok, versek, történetek helyes ritmusban való előadása, a karakterisztikus hanglejtés, a pontosabb kiejtés ennek az esztétikai igénynek a kielégítését szolgálja. A kiejtési szabályokat nem absztrakt módon tanulják meg a tanulók, hanem a tanár példái alapján.

Elkezdődhet az idegen nyelven történő írás, megjelennek az olvasmányok. Az emlékezést, a felidézést nagyban segíti, hogy a diákok a már ismert, feldolgozott szövegekből a nyelvtani szabályokat kezdik felfedezni, megfogalmazni. Mivel a két tanult idegen nyelv témái sokszor megegyeznek, illetve átfedik egymást, a két nyelvből – lehetőség szerint egyeztetve – nem ugyanabban a sorrendben tanítjuk az egyes témaköröket.

ANGOL

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel

– és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéséődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok (up, down, right, left, behind, in front of), testrészek , egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat
- nem idegenkednek az angol nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek). ***Órakeret: 72 óra***

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megértik
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az angol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak, melyek témái között szerepelnek az iskolai, a közvetlen környezeti és természeti témák, szituációk, és a szabadidő eltöltése (szórakozás) is. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések, szabadidő, iskola szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.: Where do you live? How old are you? Have you got a pet…? What is your mother's/father's name…?)
- az órákon használt angol nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen")

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok angolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg.

Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de egyszerű történetekkel, rövid ismeretterjesztő szövegekkel, személyes élményeikhez kapcsolódó illetve célnyelvi vonatkozású, interkulturális, országismereti szövegekkel is találkoznak, melyek segítségével megismerkednek egyes országok nevével, földrajzi elhelyezkedésével, ünnepeikkel, főbb jellemzőikkel. A tanév során nem csak tényközlő, hanem gyermekirodalmi szövegeket (meséket) is feldolgoznak.

A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az

elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket. Az ismeretszerzés, a tudásmegosztás kiemelten fontos szerepet játszik már ebben az életkorban. A tanulók szóban vissza tudnak adni szavakat, rövid válaszokkal felelnek kérdéseinkre.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a személyes interakcióikat és iskolai témákat érintő szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik. Egyre gyakrabban kerül sor pár- vagy kiscsoportos munkában végzett kreatív tevékenységekre, melyek során szavakat, rövid mondatokat írnak le. Megtanulnak rövid, egyszerű, néhány soros üzenetre röviden, egyszerűen reagálni.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése, a szavak kiejtése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre írásban és szóban egyaránt. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni, játékos írásbeli feladatokat megoldani. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédek, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám
- spelling, ABC ismerete
- személyes és mutató névmások
- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben)
- mondatszerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása
- to be és to have igék ragozása

– egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok

– egyszerű kérdőszavak használata

– folyamatos jelen idő

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

– helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót

– pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat

– önállóan alkotnak egyszerű mondatokat

– otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. üdvözlés, megszólítás, bemutatkozás, elköszönés, köszönetmondás, visszakérdezés, kérés, elköszönés

– eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni,

– tudnak magukról alapvető személyes információkat idegen nyelven egyszerű mondatokban mondani,- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben

– képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad, de emellett az írás, a szövegek értelmezése és létrehozása szintén nagy hangsúlyt kap. Egyre többet használjuk a már bevezetett szociális, csoportos munkaformákat, a kooperatív tanulás eszközeit. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg, rövid hír megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten írott vagy elmesélt történetek lényegének megértésére és szóban vagy írásban való visszaidézésére
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, szórakozás, iskola, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)
- megérti az életkorának megfelelő, élőszóban vagy digitális felületen elhangzó, rövid, egyszerű szövegek tartalmát, a beszélő szándékát
- további ismeretekre, tudásra tesz szert a célnyelvi országokkal kapcsolatban
- egyre inkább képes nyelvtudását tanórán kívüli helyzetekben is fejleszteni
- használ életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét. Újra feldolgozzuk és kibővítjük a személyes és a közvetlen környezeti és természeti témákat és szituációkat, átismételjük és kibővítjük az osztálytermi iskolai munkához kapcsolódó témákat, szituációkat. Mindemellett gyakran foglalkozunk a játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegekkel, történetekkel is.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a

megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra***

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Vannak epochák, melyekhez köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék)
- szórendek
- újabb kérdőszavak
- egyszerű jelen idő, kijelentő mondatok
- egyszerű és folyamatos jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban
- birtoklás kifejezése
- melléknévfokozás
- elöljárószók körének bővítése
- óra, idő kifejezése, dátum

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni
- a tanult szókincset fel tudják idézni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Emellett célnyelvi vonatkozású, ismeretterjesztő szövegekkel is találkoznak. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése, ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak

alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédekre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- egyszerű és folyamatos jelen idő gyakorlása
- birtokos névmások
- egyszerű, összetett mondatok
- egyszerű múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról
- ismernek brit vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi, aktuális és a mindennapos társalgási témák, így találkoznak személyes interakcióikhoz, élményeikhez kapcsolódó szövegekkel, valamint a szabadidős tevékenység, szórakozás témaköre is kibővül. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

A diákok egyre jobban megismerkednek a nyomtatott szótár használatával. Elkezdhetik használni a digitális eszközöket a nyelvtanulás gyakorlására, szótanulásra, ismeretszerzésre, szövegek olvasására, akár kisfilmek megtekintésére.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- folyamatos múlt idő
- jelen idők további használatai
- egyszerű jövő idő

– rendhagyó többes számok
– rendhagyó igék rendszerezése
– melléknevek fokozása
– megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek
– jelzős szerkezetek
– időhatározók

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

– felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
– jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében
– képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
– egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos, aktuális társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok, valamint az interkulturális, országismereti témák és célnyelvi vonatkozásuk. A brit kultúra mellett az amerikai, ausztrál és egyéb angol nyelvű kultúrák is szóba kerülhetnek. A diákok részben az órán, részben otthon olvasnak rövid vagy egyszerűsített ifjúsági irodalmi vagy tényközlő szövegeket, híreket. Elkezdenek érdeklődni a populáris kultúra, a közéleti témák és szituációk iránt, találkozunk ilyen témájú szövegekkel is. Megismerkedhetnek hazánk legfőbb országismereti és történelmi eseményeivel idegen nyelven.

Rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven, melyek során a tudásmegosztást is gyakorolják.. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja. A diákok további tapasztalatokra tesznek szert a digitális eszközök nyelvtanulási és ismeretszerzési céllal való tanórai és otthoni használata során.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat. Ebben az évben lehetőséget biztosítunk számukra egy általuk választott témában önállóan vagy közösen végzett projektmunkára, melyet kiselőadással zárnak.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakoroljuk az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Elsősorban a földrajz és a nyelvtan epochához lehet könnyen kapcsolódni..

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- idiómák
- segédigék
- határozók és határozószók
- Perfect igeidők
- kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk legalább A1 szintnek megfelelő

NÉMET

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéséődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok, testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, mondókák, dalok, játékok szavai, kifejezései is beépülnek emlékezetükbe.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat
- nem idegenkednek a német nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék, játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegek).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100 (20 fölött tízesével), bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönések és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
- az órákon használt német nyelvű utasításokat könnyedén megértik – egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az német írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak, melyek témái között szerepelnek az iskolai, a közvetlen környezeti és természeti témák, szituációk, és a szabadidő eltöltése,(szórakozás) is. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, családtagok, testrészek, tőszámok (1-100), gyümölcsök, állatok, évszakok, hónapok, napszakok, ételek, ruhák, tárgyak, esetleg foglalkozások nevei, szabadidő, iskola. Nyelvtani fogalmak tudatosítva még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.:Wo wohnst du? Wie alt bist du? Hast du einen Bruder? Wie heisst deine Mutter?)
- az órákon használt német nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az abc-t (szóban, „versszerűen”)

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok németül írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de egyszerű történetekkel, rövid ismeretterjesztő szövegekkel, személyes élményeikhez kapcsolódó, illetve célnyelvi vonatkozású, interkulturális, országismereti szövegekkel is találkoznak, melyek segítségével megismerkednek egyes országok nevével, földrajzi elhelyezkedésével, ünnepeikkel, főbb jellemzőikkel. A tanév során nem csak tényközlő, hanem gyermekirodalmi szövegeket (meséket) is feldolgoznak.

A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket. Az ismeretszerzés, a tudásmegosztás kiemelten fontos szerepet játszik már ebben az életkorban. A tanulók szóban vissza tudnak adni szavakat, rövid válaszokkal felelnek kérdéseinkre.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a személyes interakcióikat és iskolai témákat érintő szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik. Egyre gyakrabban kerül sor pár- vagy kiscsoportos munkában végzett kreatív tevékenységekre, melyek során szavakat, rövid mondatokat írnak le. Megtanulnak rövid, egyszerű, néhány soros írásos üzenetre röviden, egyszerűen reagálni.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése, a szavak kiejtése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre írásban és szóban egyaránt. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni, játékos írásbeli feladatokat megoldani. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédek, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- főnevek neme, többesszáma
- tőszámnevek
- sein és haben igék ragozása
- alany- és tárgyeset
- kijelentő, kérdő, tagadó mondatok

– egyszerű kérdőszavak használata

– jelen idejű igeragozás

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

– helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót

– pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat

– önállóan alkotnak egyszerű mondatokat

– otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. üdvözlés, megszólítás, bemutatkozás, elköszönés, köszönetmondás, visszakérdezés, kérés, elköszönés – eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni

– tudnak magukról alapvető személyes információkat idegen nyelven egyszerű mondatokban mondani,

– alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben

– képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad, de emellett az írás, a szövegek értelmezése és létrehozása szintén nagy hangsúlyt kap. Egyre többen használjuk a már bevezetett szociális, csoportos munkaformákat, a kooperatív tanulás eszközeit.A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg, rövid hír megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten írott vagy elmesélt történetek lényegének megértésére és szóban vagy írásban való visszaidézésére,
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, szórakozás, iskola, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)
- megérti az életkorának megfelelő, élőszóban vagy digitális felületen elhangzó, rövid, egyszerű szövegek tartalmát, a beszélő szándékát
- további ismeretekre, tudásra tesz szert a célnyelvi országokkal kapcsolatban,
- egyre inkább képes nyelvtudását tanórán kívüli helyzetekben is fejleszteni,
- használ életkorának és nyelvi szintjének megfelelő hagyományos és digitális alapú nyelvtanulási forrásokat és eszközöket.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét. Újra feldolgozzuk és kibővítjük a személyes és a közvetlen környezeti és természeti témákat és szituációkat, átismételjük és kibővítjük az osztálytermi iskolai munkához kapcsolódó témákat, szituációkat. Mindemellett gyakran foglalkozunk a játékos tanuláshoz kapcsolódó szövegekkel, történetekkel is.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a

megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra,***

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Vannak epochák, melyekhez köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék)
- újabb kérdőszavak
- személyes névmások alany- és tárgyesete
- mein, dein
- birtoklás kifejezése
- melléknévfokozás
- egyenes szórend

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni

– az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni

– önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni

– kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni

– a tanult szókincset fel tudják idézni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Emellett célnyelvi vonatkozású, ismeretterjesztő szövegekkel is találkoznak. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése, ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédekre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- névelőragozás (határozott, határozatlan) alany- és tárgyesetben
- birtokos névmások
- egyszerű összetett mondatok (und, oder, aber, denn)
- melléknévfokozás
- múlt idő felismerése (Imperfekt)
- gyakori elöljárószavak
- módbeli segédigék (können, mögen)
- időhatározók

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- ismernek német vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasás-készségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi, aktuális és a mindennapos társalgási témák, így találkoznak személyes interakcióikhoz, élményeikhez kapcsolódó szövegekkel, valamint a

szabadidős tevékenység, szórakozás témaköre is kibővül. . Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

A diákok egyre jobban megismerkednek a nyomtatott szótár használatával. Elkezdhetik használni a digitális eszközöket a nyelvtanulás gyakorlására, szótanulásra, ismeretszerzésre, szövegek olvasására, akár kisfilmek megtekintésére.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek, párbeszédek fontos szavai.

Nyelvtan:

- Perfekt
- felszólító mód
- módbeli segédigék (dürfen, können, müssen)
- fordított szórend (dann)
- részes eset

– személyes névmások részes esete

– elöljárószók (tárgy- és részes esettel)

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

– felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat

– jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében

– képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése

– egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos, aktuális társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok, valamint az interkulturális, országismereti témák és célnyelvi vonatkozásuk.. A diákok részben az órán, részben otthon olvasnak rövid vagy egyszerűsített ifjúsági irodalmi vagy tényközlő szövegeket, híreket. Elkezdenek érdeklődni a populáris kultúra, a közéleti témák és szituációk iránt, találkozunk ilyen témájú szövegekkel is. Megismerkedhetnek hazánk legfőbb országismereti és történelmi eseményeivel idegen nyelven.

Rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven, melyek során a tudásmegosztást is gyakorolják.. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja. A diákok további tapasztalatokra tesznek szert a digitális eszközök nyelvtanulási és ismeretszerzési céllal való tanórai és otthoni használata során.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat. Ebben az évben lehetőséget biztosítunk számukra egy általuk választott témában önállóan vagy közösen végzett projektmunkára, melyet ksielőadással zárnak.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakoroljuk az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

Kereszttantervi témák és szituációk, melyekhez kapcsolódhatnak egyes nyelvórák: Elsősorban a földrajz és a nyelvtan epochához lehet könnyen kapcsolódni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- helyhatározók (tárgy- és részes esettel)
- általános alany (es, man)
- módbeli segédige (sollen)
- mellékmondati szórend bevezetése (weil, dass)
- jövő idő bevezetése.időkben

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk legalább A1 szintnek megfelelő

FRANCIA

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéződését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, testrészek, a tanterem tárgyai, színek, gyümölcsök, állatok, családtagok, szokások és utasítások az osztályban, számok 1-20-ig. A tanult versek, dalok tematikája is nagyrészt ezekhez a témakörökhöz kapcsolható, így ezek szókincse is beépül a memóriájukba.

Egyszerű kérdések: pl. Qu’est-ce que c’est? Comment tu t’appelles?

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek tudnak

– reagálni köszönésre, egyszerű utasításokat megértenek, végrehajtanak

– Az óra vezetéséhez kapcsolódó kifejezéseket értelmezni tudják

– a tanult szavakat megértik

– segítséggel tudnak követni egy egyszerű mesét

– az osztállyal együtt tudnak emlékezetből elmondani verseket, mondókákat, dalokat

– a francia nyelv intonációja, hangzókészlete nem idegen számukra

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs bővítése elsősorban a természethez kapcsolható, gyümölcsök, zöldségek, állatok

– a hét napjai, hónapok, évszakok

– ruhadarabok

– egyszerű melléknevek (színek, petit, grand, rond...)
– egyszerű helyhatározók
– számok 1-60-ig
– c'est un/c'est une, ce n'est pas un/c'est n'est pas une...használata

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek:

– könnyedén megértik az órán elhangzó francia nyelvű utasításokat és képesek reagálni rájuk
– az ismert történeteket, meséket megértik, képesek felidézni őket, együtt mondják
– egyszerű találós kérdéseket megértenek
– a nyelvi játékokban szívesen, örömmel vesznek részt
– egyszerű begyakorolt kérdéseket megértenek, azokra válaszolni képesek

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az francia írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az előző években tanultak megszilárdítása, bővítése. (állatok, növények, tárgyak, napok, hónapok, évszakok, színek, ruhadarabok, család)

- mesterségek, foglalkozások
- gyakori cselekvések
- ház, lakás szókincse
- helyhatározók
- néhány kérdőszó (qui, qu'est-ce que c'est, combien, comment)
- időjárással kapcsolatos kifejezések
- alapvető ételek
- ABC
- számok 0-100-ig

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek:

- megért egyszerű, önmagára vonatkozó kérdéseket, és képes azokra válaszolni (Comment tu t'appelles? Ou habites-tu?...)
- több verset és dalt fejből tud és egyedül is képes elmondani
- az órákon használt francia nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- képes követni egy egyszerű, mozdulatokkal kísért történetet
- a tanult szavakat hallás után felismeri és képes megnevezni hétköznapi tárgyakat
- nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre, de képesek használni néhány személyes névmást és igeformát (je, tu, il, elle) észreveszik a különbséget „le„és „la"között

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az

írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok franciául írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz – környezetismeret.l

Kulcsfogalmak / fogalmak

- ABC ismerete, a franciára jellemző fonetikus elemek gyakorlása
- Egyes szám, többes szám
- C’est-ce sont, il y a

– határozott és határozatlan névelő
– egyszerű mondatok szórendje
– személyes névmások használata
– „er” végű igék és az être ragozása szóban
– melléknév egyeztetés kezdetei

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

– helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót
– pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat
– önállóan alkotnak egyszerű mondatokat
– otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás
– eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni
– alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben
– képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra, Előzetes tudás***

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes

kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- a tanult olvasmányok, párbeszédek szókincse
- határozott és határozatlan névelők egyes és többes száma
- alany és állítmány egyeztetése
- szófajok megkülönböztetése
- birtokviszony kifejezése „de”-vel, adjectifs possessifs
- „er” végű igék ragozása, être, avoir, aller, faire, prendre
- melléknév egyeztetés nemben és számban
- melléknév fokozás
- kijelentő mondat szórendje
- felszólítás
- tagadás (ne...pas)
- kérdő mondatok est-ce que-vel, néhány kérdőszó (Quand, Combien, OÙ, Qui, Que) – óra, dátum kifejezése

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni

– kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni

– a tanult szókincset fel tudják idézni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- Szókincsbővítés az olvasmányokra alapozva
- „ir” és „re” végű igék, gyakoribb rendhagyó igék (pouvoir, vouloir, devoir, savoir)
- Visszaható igék
- Tagadás (ne...rien, ne...personne)
- Egyszerű, összetett mondatok
- Fordított szórend
- Néhány vonzatos ige
- Az „à” és a „de” alakjai
- Futur proche

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról
- ismernek francia vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal.

Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- személyes névmások tárgyas és részes esete (me, te, le, la, les, lui, leur, stb.)
- múlt idő: passé composé, imparfait
- további rendhagyó igék
- anyagnévelő
- fordított szórend gyakorlása
- időhatározók
- határozók képzése

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat

– jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében

– képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése

– egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

– további névmások (y, en)

– vonatkozói mellékmondatok qui-vel és que-vel

– múlt idő gyakorlása, a passé composé és az imparfait használata

– Participe passé egyeztetése

- Futur simple
- Passif
- a névmások sorrendje a felszólító módban
- visszaható igék felszólító alakjai

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

SPANYOL

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéséődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, főbb irányok, testrészek , egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt kívülről tudnak mondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat – nem idegenkednek a spanyol nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

– az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják
– a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
– az órákon használt spanyol nyelvű utasításokat könnyedén megértik – egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az spanyol írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: ABC, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre
- az órákon használt spanyol nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”)

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok spanyolul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédek, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám
- főnevek neme
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok
- egyszerű kérdőszavak használata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót

– pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat

– önállóan alkotnak egyszerű mondatokat

– otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás

– eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni

– alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben

– képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására.

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

– képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)

– képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására

– képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére

– képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)

– képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra,***

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék)
- kérdőszavak
- személyes névmások alanyesete
- birtoklás kifejezése
- melléknév egyeztetése
- elöljárószók (en, con, a, de)
- szabályos igék ragozása jelen időben
- rendhagyó igék ragozása jelen időben (ser, tener)
- névelők alakjai

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni
- az ismert szavakat tollbamondás után le tudják írni
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és egyszerű nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni
- a tanult szókincset fel tudják idézni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül,
.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasmányok, párbeszédek fontosabb szavai.

Nyelvtan:

- tőhangváltós igék ragozása jelen időben
- további rendhagyó igék ragozása jelen időben
- visszaható igék
- melléknévfokozás
- egyszerű összetett mondatok (y, o, pero, porque)
- további elöljárószavak
- létigék
- hely- és időhatározók
- óra, idő kifejezése, dátum

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- használják a kibővült szókincset
- ismernek spanyol vonatkozású kulturális értékeket
- diktálásra le tudják írni, amit hallanak

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek, párbeszédek fontos szavai.

Nyelvtan:

- mutató névmások
- felszólító mód
- estar+gerundio
- gustar típusú igék
- személyes névmások részes esete
- további elöljárószók
- elbeszélő múlt

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegek, olvasmányok, párbeszédek szókincse.

Nyelvtan:

- személyes névmások tárgyesete
- közelmúlt
- folyamatos múlt
- kötőszavak
- jövő idő bevezetése

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

OROSZ

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéséődését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: köszönések, számok 1-20, osztályterem tárgyai, színek, család, testrészek, egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra, köszönésekre
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt tudnak emlékezetből felidézni, elmondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat
- nem idegenkednek az orosz nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönés és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket értik, emlékezetből fel tudják idézni, együtt mondják
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
- az órákon használt orosz nyelvű utasításokat könnyedén megértik
- egyszerű, begyakorolt kérdésekre megfelelően reagálnak, válaszolnak

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az orosz írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon. Cirill és Metód története, a cirill ábécé legendája, az ábécé ritmikus elsajátítása a harmadik osztály egyik fő feladata. Az írásbeliség megjelenése is fontos szerepet kap ebben az életkorban. A nagy nyomtatott cirill betűk formavilágát sok-sok gyakorlással az anyanyelvhez hasonlóan sajátítják el a gyerekek. A füzetben a képes ábécé megjelenése jelzi és előrevetíti a fordulópontot, amely a nyelvtanulásban is bekövetkezik. ***Órakeret: 72 óra***

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: az orosz ábécé ritmikus ismerete, tőszámok (1-100), gyümölcsök, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napi cselekvések szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre
- az órákon használt orosz nyelvű utasításokat könnyedén megérti
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az ABC-t (szóban, „versszerűen”)

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Ebben a tanévben kezdenek a gyerekek oroszul írni nagy nyomtatott cirill betűkkel. Az első három év szóbeli anyagát, immár tudatosítva, írásban is rögzítjük. Rövidebb mondókáktól haladunk a hoszszabb mesékig, történetekig. Az ismert szövegektől indulva ismerkednek újabb orosz nyelvű versekkel, dalokkal, mesékkel. Az írástól haladunk az olvasás készségszintű elsajátításához, rengeteg gyakorlással és türelemmel.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb

módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövidebb és hosszabb történetek, párbeszédek, az ezekhez kapcsolódó szókincs Nyelvtan:

- Cirill ábécé ismerete szóban ès írásban
- betűzés
- ismert szövegek folyékony olvasása, helyes intonációval
- új, eddig nem ismert orosz szövegek olvasása
- az orosz főnév sajátosságai : nemek és végződések
- a többes számú orosz főnevek (gyakori végződések)
- orosz nyelvű kérdések és válaszok nyelvtanilag is helyes használata (egyeztetés)
- bemutatkozás orosz nyelven szóban és írásban egyaránt

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok, a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)

– képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra,***

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az orosz nyelvű írás és olvasás készségszintre emelése a legfőbb cél. Ebben az évben bevezetésre kerül a cirill betűs folyó írás is. Így immár mind a „négy” ábécével (nagy nyomtatott, kis nyomtatott, nagy és kis írott betűvel) megismerkednek a gyerekek. A nyomtatott betűkről fokozatosan térnek át az írott betűk használatára. Ez a folyamat az egész tanévet átöleli. Az írás gyakorlásnál az orosz költői nyelvet előnyben részesíthetjük, miközben teret engedünk az önálló mondat- és szöveg alkotásnak is.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző. Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek. Waldorf-olimpia és sportágak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédekhez kapcsolódó szókincs Nyelvtan:

- az orosz főnév neme (kérdőszavak)
- az orosz melléknév (kérdőszavak)
- főnév és melléknév egyeztetés
- személyes névmások
- az ige 1. és 2.ragozása jelenidőben

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- emlékezetből önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket megértenek
- az ismert szavakat, mondatokat tollbamondás után le tudják írni
- önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni
- kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni
- a tanult szókincset fel tudják idézni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Igeragozás, múlt, jelen és jövő idő

- a főnév és melléknév egyeztetése
- az idő kifejezése, dátum, óra
- sorszámnevek
- birtokos névmások

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról
- ismernek orosz vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni. Megjelenik a műfordítás, Bulat Akudzsava verseivel, Oroszország kulturális adottságaival való találkozás, Moszkva és Szentpétervár nevezetességei, az orosz kultúra: irodalom, festészet, zene, balett és a konyhaművészet alapjaival való ismerkedés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az eddig tanultak áttekintése, rendszerezése és fokozatos bővítése az osztály képességeit figyelembe véve

- az igeszemlélet alakjai
- feltételes mód

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
- jártasak a koruknak megfelelő szövegek önálló olvasásában, megértésében
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- főnév ragozás táblázata
- tagadás, tagadó szerkezetek
- rendhagyó esetek az orosz nyelvben
- az eddig tanultak összefoglaló áttekintése

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait
- képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni
- képesek önállóan rövid szöveget alkotni
- képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni
- nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

SZLOVÁK

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az alsó tagozaton az idegen nyelvek tanításánál kezdetben az anyanyelv elsajátításának mintáját tűzi maga elé a Waldorf-pedagógia. A nyelv természetével folytatott munka azt eredményezi, hogy a gyermek teljes lényével belemerül a nyelvbe, ezért a nyelvórák elsősorban az adott idegen nyelven folynak. A gyerek utánzó- és befogadó-készségével odaadja magát a tanár szándékának, érzéseivel – és nem intellektuálisan – kapcsolódik a tanári tevékenységhez. Ezek az érzések, melyek a beszédszándék megragadására, felfogására irányulnak, inkább érzékelő, megismerő jellegűek. A gyermek a jelentést szituatív tapasztalás útján ragadja meg, ami lehetővé teszi a sokoldalú alkalmazást.

A tanár idegen nyelven köszön, búcsúzik, idegen nyelvű utasításokat ad. Rendszerint egy kis verssel, fohásszal kezdődik az óra és egy másik fohásszal fejeződik be. Mondókákat, dalokat és játékokat játszanak újra és újra, az óra kisebb részében foglalkoznak az új anyaggal.

A mozgással, gesztusokkal kísért dalok, mondókák, játékok segítik a ritmus, dallam-, és hangzásvilág érzéki tapasztalását, a helyes kiejtés formálását, valamint a tanultak hosszú távú memóriába való bevéződését.

A Waldorf-iskola korai nyelvtanítása (1-3. osztály) módszertan és tematika szempontjából egységet alkot, a feldolgozott témakörök és a szókincs spirálisan bővülve épülnek egymásra. A szavakat dalokban, versekben, történeteken keresztül élő szövegkörnyezetben tanulják a gyerekek, de néhány tematikus csoportot érintve is találkoznak már az alapszókincskészlettel. Az első három

iskolaévben tehát a gyermek utánzás útján tanul idegen nyelven beszélni, az írásbeliség még nem, vagy csak a harmadik év végén jelenik meg.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Nincs szükség előzetes tudásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az első osztályban a nyelvtanulás elsődleges célja ismerkedés az idegen nyelvvel, annak kiejtésével, ritmusával, dallamával, valamint az egyszerű utasítások megértése, reagálás rájuk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az első osztályos gyermekek a szóban tanult mondókákat, dalokat, rövid meséket együtt mondják, éneklik az osztállyal. Egyéni megszólalások lehetségesek, megtanulnak köszönni, bemutatkozni, de a közös, csoportos versmondás, éneklés, játék kerül előtérbe. Használhatnak füzetet: a hallott-tanult mesékhez, történetekhez, játékokhoz, dalokhoz kapcsolódóan képeket rajzolhatnak segítve a memorizálást.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatóak egyes történetbeli témák, valamint a számoláshoz az idegen nyelvű számok tanulásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A gyermek közvetlen környezetéből erednek: osztályterem, színek, család, főbb irányok (hore, dole, vpredu, vzadu) testrészek , egyszerű cselekvések, szokások és utasítások az osztályban. A versek, dalok, mondókák, játékok szavai, kifejezései is beépülnek memóriájukba. Továbbá: köszönések, számok 1-20.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- tudnak reagálni egyszerű utasításokra
- segítséggel követni tudnak egy egyszerű mesét
- az osztállyal együtt kívülről tudnak mondani verseket, mondókákat, énekelni dalokat – nem idegenkednek a szlovák nyelv kiejtésbeli sajátosságaitól

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban szerzett nyitottságot az idegen nyelv iránt tovább erősítjük. A második osztályban folytatódnak az első osztályban megkezdett tevékenységek, az órák továbbra is a szóbeli munkára épülnek. A gyermekekben erősebb az igény az egyéni megszólalásra, ebben bátorítjuk őket. A tanításban még mindig dominál a ritmikus elem mind az óra felépítésében, mind a tevékenységek jellegében. Tapsolós mondókák és pergőbb ritmusú versek is előtérbe kerülnek, ezeket nagy, lendületes mozdulatokkal kísérik. A gyerekek hosszabb meséket mondanak és játszanak el a tanár segítségével (pl. láncmesék, verses mesék).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban való ismerkedés a nyelvvel.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok egyre otthonosabban érzik magukat az órán a nyelvi környezetben. Az órai történések fő célja az idegen nyelv iránti érdeklődés, a kíváncsiság fenntartása. Közben hangsúlyt kap a szókincs bővítése, a beszédértés erősítése, a közös megszólalásokban való bátor részvétel és egy-egy egyéni megszólalás.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az alapvető idegen nyelvű utasítások megértése, reagálás rájuk. A tanulók képesek egyszerű, de már hosszabb történeteket, meséket megérteni, kórusban mondani, eljátszani.

Kapcsolódási pontok

Továbbra is elsősorban a főoktatáshoz kapcsolhatók egyes témák. A számok ismétlése, bővítése a számolás epochával egy időben történhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szókincs elsősorban a természethez (állatok, növények, időjárás, stb.) kötődik, valamint a hét napjai, napszakok, a számok 1-100, bemutatkozás, egyszerű kifejezések, köszönet és arra reagálás alkotják a szókincsbővítés alapjait.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- az ismert történeteket, verseket, meséket fejből tudják, értik, együtt mondják
- a nyelvi játékokban szívesen, örömmel, aktívan vesznek részt
- az órákon használt szlovák nyelvű utasításokat könnyedén megértik – egyszerű, begyakorolt kérdésekre tudnak reagálni, válaszolni

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A harmadik évfolyamon még mindig a célnyelven, az anyanyelv kizárásával dolgozunk együtt a gyerekekkel. Továbbra is alapvetően szóban folyik a tanítás. A tanárnak tudatosan kell arra törekednie, hogy olyan verseket tanítson, gyakoroljon ebben az évben, amelyekkel szeretné bevezetni az szlovák írást. Nagyban segíti a későbbi tanulmányokat, ha nyelvtani szerkezetek is előkerülnek ezekben a versekben. Ebben az életkorban a gyerekeknek már sokkal nagyobb érzékük van a nyelvhez, az árnyalatokhoz, mind a kiejtés, mind a jelentés terén. Hosszabb, változatosabb szövegekkel is boldogulnak. Párbeszédek, nyelvtörők, versek jelennek meg az órákon.

Füzetükbe a tanulók lerajzolhatják a hallott, olvasott történeteket, dalokat. Az év vége felé leírhatják az ABC-t, esetleg néhány szót, vagy egyszerű mondatokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első két évben tanultak, azaz ismerkedés a nyelvvel versek, dalok, játékok és rövidebb-hosszabb történetek formájában.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az idegen nyelven hallott történeteken keresztül a gyerekek bepillantást nyernek egy másik kultúrába. Elfogadják az idegen nyelv sajátosságait, egyre pontosabbak a helyes kiejtés, intonáció terén. A szókincs bővítése, az egyéni szereplések bátorítása fontos szerepet kap.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Képesek egyszerű mondatokat alkotni. Megértik a történeteket, válaszolnak a begyakorolt kérdésekre. Önállóan is meg mernek szólalni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz, például számtan, mesterségek, földművelés, házépítés.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincs: abc, tőszámok (1-100), gyümölcsök, állatok, évszakok, hónapok, napszakok, további állatok, ruhák, tárgyak, mesterségek, foglalkozások, napszakok, napi cselekvések szókincse. Nyelvtani fogalmak még nem kerülnek bevezetésre.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek

- válaszolni tud önmagára vonatkozó egyszerű kérdésekre (pl.:Hol laksz? Hány éves vagy? Vane állatod? Hogy hívják anyukádat, apukádat?)
- követni tud egy egyszerű történetet, amelyet egyszerű mozdulatokkal kísérve mesélünk el
- kívülről tud már egyedül is dalokat, verseket, mondókákat
- ismeri az abc-t (szóban, „versszerűen”)

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési célok

A 10. életévben a gyermekek az 'Én'-tudatosság egy új szintjére lépnek. Individualizálniuk kell mindazt, amit együtt tanultak meg. Az egyéni odafigyelés rendkívül fontos ebben a korban, mert az írás elsajátítása és a gyakori egyéni feladatok előtérbe emelik az esetleges nehézségeket, amelyek eddig ezen a téren nem voltak szembetűnőek. Néhány gyermek külön segítséget igényelhet.

Az első három év alatt kívülről megtanult szövegeket használva kezdenek a diákok szlovákul írni. Mind az írás, mind az olvasás sok gyakorlást igényel, ez segíti elő a szókép és a kiejtés összekapcsolását. Mielőtt nyomtatott szövegekkel ismerkednének meg, először azt olvassák, amit saját maguk írtak. A tollbamondások is elkezdődnek jól ismert szövegek alapján. Fontos figyelni a tollbamondás lépéseire. A látó-halló tollbamondást követi a hallás utáni írás. A házi feladatok bevezetésénél fontos a következetesség. Rövid szövegek, mondatok memorizálása, írásgyakorlás, rendszeres otthoni olvasás segítheti a későbbi sikeres nyelvtanulást.

Ahol csak lehetséges, a szavakat mondatokban, szövegösszefüggésekben tanulják meg. Elkezdődik az egyszerűbb nyelvtani szabályok tudatosítása és gyakorlása. Még mindig a ritmikus szövegek állnak előtérben, de történeteket is dolgozhatnak fel. A gyakorlás egyik leghatékonyabb módja ebben az életkorban a dramatizálás, a szerepjáték. A szóbeli munkát nyelvtörők, versek, mondókák, dalok, valamint kérdés-feleletek követik. Az elhangzott történetek tartalmát kérdések és válaszok segítségével idegen nyelven összefoglaljuk, esetleg elmesélhetjük anyanyelven is, ezzel támogatva a nehézségekkel küzdő gyerekeket.

A csoportos szereplés háttérbe kerül az egyéni megszólalással szemben. Az írás-olvasás tanulás mellett a szituációs játékok, rövid darabok, találós kérdések, az éneklés, egyszerű párbeszédek és szójátékok az órák fontos részét képezik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első három év tananyaga: versek, dalok, mesék ismerete, szókincs, egyszerű mondatok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás elsajátítása, gyakorlása a cél ebben az évben. A memoriterekkel való munka folytatódik, az egyéni szerepléseket bátorítja a tanár. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. A szókincs tovább bővül. Az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése közötti különbség kezd tudatosulni .

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Megértik az elhangzott történeteket, válaszolni tudnak a feltett kérdésekre. Gyakorolják az ismert szövegeken keresztül az írást, olvasást. Képesek egyszerű nyelvtani szabályokat felfedezni és használni. Vállalják az önálló szereplést.

Kapcsolódási pontok

Anyanyelv, állattan, földrajz-környezetismeret.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rövid párbeszédek, rövid történetek, hozzájuk kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- egyes szám – többes szám
- személyes és mutató névmások
- felszólító mód szóban és írásban (szövegkörnyezetben)
- mondatszerkezet, igék, főnevek, melléknevek gyűjtése, gyakorlása
- egyszerű kijelentő, kérdő, tagadó mondatok
- egyszerű kérdőszavak használata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek:

- helyesen betűzik a nevüket és néhány gyakori szót
- pontosan olvasnak begyakorolt szavakat és mondatokat, írásban felismerik azokat
- önállóan alkotnak egyszerű mondatokat
- otthonosan mozognak az egyszerű, begyakorolt kommunikációs helyzetekben, pl. bemutatkozás
- eldöntendő kérdésekre tudnak válaszolni
- alapvető szókinccsel rendelkeznek a feldolgozott témakörökben
- képesek egyszerű nyelvtani szabályok felismerésére és alkalmazására

Bevezetés 5-8. osztály

Kisiskolás korban a nyelvelsajátítás, a nyelvtanulás még főként személyekhez, szituációkhoz kötött, és csak a kilenc-tizenharmadik évben kezdődik el egy önállóbb, tudatosabb tanulás.

A szóbeli munka a középtagozaton is a tanítás középpontjában marad. Bevezetjük a különféle szociális, csoportos munkaformákat. A kórusbeszédet egyre inkább felváltja a gyermekek egyéni megnyilatkozása. A beszédgyakorlatok során a diákok megtanulnak egyszerűen társalogni az iskolai és otthoni életről, önmagukról, családjukról, az időjárásról, az időről, az évszakokról, napszakokról, az olvasott szövegek tartalmáról. A tevékenységek között szerepel versek és beszédgyakorlatok együttes és egyéni előadása, közös éneklés, nyelvtani kérdések megtárgyalása, gyakorlása, az adott nyelv hazájának történelmi, kulturális, földrajzi jellegzetességeivel való ismerkedés. Sor kerülhet egy-egy rövid színdarab vagy jelenet előadására is.

Az epochafüzetek mintájára vagy a tanár saját elképzelése szerint saját kis tankönyvet szerkeszthetnek a gyermekek, amibe a tanult verseket, dalokat, mondókákat és gyakorlatokat feljegyezhetik, nyelvtani szabályokat, ragozási táblázatokat írhatnak. Megjelennek az olvasmányok,

a szövegeket már alaposabban feldolgozzák. A folyamat, ahogy a diákok a nyelvtani szabályokat már ismert, feldolgozott szövegekből levezetik, illetve a lehető legegyszerűbben önmaguk megfogalmazzák, nagyban segíti az emlékezést, a felidézést. Gyakorlófüzetükben gyakorolhatják az írásbeli munkát akár az órán, akár házi feladatként.

A gyermek a tizenkettedik életév táján már képes ok-okozati összefüggéseket meglátni, az előzőleg tanultakra összefoglalóan rátekinteni. A hetedik-nyolcadik osztályban felébrednek az intellektuális, gondolkodási erők, lehetővé téve a nyelvtani szabályok gondolati úton történő megértését és tudatosabb alkalmazását is.

A nyolcadik osztály végére egy átlagos képességű, az órákon figyelemmel részt vevő diák képes az ismert és feldolgozott témakörökben az alapszintű kommunikációra, azaz:

- képes egyszerű nyelvezetű, hosszabb, írott szöveg megértésére, önálló feldolgozására (kérdések megválaszolására, kulcsinformációk megtalálására)
- képes rövidebb, egyszerű, összefüggő fogalmazás megalkotására
- képes alapfokú szinten történetek lényegének megértésére
- képes alapszintű kommunikációra életszerű helyzetekben az ismert témakörökben (pl. bemutatkozás, vásárlás, időpont-egyeztetés, telefonbeszélgetés)
- képes alapszinten beszélgetni egy-egy ismert témáról

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben a korban (11. életév) erősödik és a környezettől függetlenedik a gyermekek memóriája, így sokat képesek tanulni. Ekkor már használhatnak nyomtatott olvasókönyvet, melyet az órán közösen dolgoznak föl. Ez az a kor, amikor a nyelv szépségét képesek felismerni, ami nagyon fontos ahhoz, hogy a gyerekek élvezzék a nyelvet és a nyelvtanulást. A szóbeli munka nyelvtörőket, párbeszédeket, és verseket, életkoruknak megfelelő éneket tartalmaz, amelyek jó része memoriter. A valódi értékén túl a versmondás a tiszta kiejtés és mondatdallam begyakorlásának kiváló eszköze, és erősíti az idióma jellegű szókincset is.

A negyedik osztályban tanult egyszerű szerkezetekre építve erősödik a nyelvtan iránti érzékük. Nagy gondot kell fordítani arra, hogy a gyerekek megértsék és alaposan elsajátítsák a szóban forgó nyelvtani szerkezeteket. Az alapvető szabályokat deduktív módon maguk fedezik föl és fogalmazzák meg.

A szavakat ekkor már tudatosan tanulják és gyakorolják szövegösszefüggéseikben az olvasmányok feldolgozása során. Az egyre bővülő, változatos szókinccsel a gyerekeket arra ösztönözzük, hogy képzeletüket használva alkalmazzák a szavakat. Színes és jellegzetes leírásokat hallanak és olvasnak, ösztönözzük az olvasás szeretetét.

Ötödik osztálytól javasoljuk a csoportmunkát, a rendszeres pármunkát, nagyobb létszámú osztályok esetén a csoportbontást. Ebben az életkorban könnyen, jól motiválhatók a gyerekek, és a megtanulandó tananyagot eredményesebben tudják gyakorolni és alkalmazni kisebb létszámú csoportokban. ***Órakeret: 72 óra***

Előzetes tudás

A negyedik osztályban tanult szókincs, nyelvtani szerkezetek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az olvasás-írás gyakorlásán, megerősítésén, a szókincs bővítésén van a legnagyobb hangsúly ebben az évben. Továbbra is fontos a memoriterekkel való munka, az egyéni szereplések bátorítása meghatározó a jövőbeni nyelvtanuláshoz való pozitív hozzáállás elősegítéséért. Folytatódik a helyes kiejtéssel, intonációval kapcsolatos gyakorlás. Az idegen nyelv nyelvtani szerkezeteivel ismerkednek a diákok, erősödik a komparatív nyelvtani vizsgálódás, tovább tudatosodik a különbség az anyanyelv és az idegen nyelv szerkezete, felépítése között.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kis segítséggel megértik az olvasott történeteket, válaszolni tudnak az olvasmányra vonatkozóan feltett kérdésekre. A csoportos szereplés helyett egyre inkább az egyéni megszólalás a jellemző.

Képesek nyelvtani szabályokat felfedezni és használni.

Kapcsolódási pontok

Egyes epochákhoz köthetőek egyes olvasmányok, versek, dalok. A nyelvtan epochához jól kapcsolhatóak egyes tanult nyelvtani elemek, szerkezetek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott történetekhez, a tanult párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

- szófajok (főnevek, melléknevek, igék)
- szórendek
- újabb kérdőszavak
- kijelentő mondatok jelen időben
- jelen idő felismerése kérdésben, tagadásban
- birtoklás kifejezése
- melléknévfokozás
- elöljárószók folytatása
- óra, idő kifejezése, dátum

A fejlesztés várt eredményei

A tanulók:

- kívülről önállóan is el tudnak mondani verseket, párbeszédeket
- a tanult nyelvtani formákat felismerik
- egyszerű, rövid szövegeket meg tudnak érteni

– az ismert szavakat tollbamondás után le tudják írni

– önállóan tudnak a tanult szavakkal és nyelvtani szerkezetekkel mondatokat alkotni

– kiegészítendő kérdésekre tudnak válaszolni

– a tanult szókincset fel tudják idézni : ház, helységek, foglalkozások

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hatodik osztályban a prepubertás-kor jellegzetes vonásaival találkozhatunk. A rend és rendszer, az áttekinthető tervezés nagyon fontos ebben az életkorban. Hatodik osztálytól a földrajz, a kulturális sajátosságok, legendák, balladák, történelmi és mitikus személyiségek alkotják a fő témaköröket. A diákok idegen nyelven is érdeklődve fogadják ezeket a témákat. Egyre több idiómát, kifejezést és mindennapi társalgási szókincset építünk be a szóbeli munkába. Továbbra is folytatódik az olvasás-, és íráskészség fejlesztése. Ebben az évben ezeket a készségeket meg kell erősíteni. Elkezdődik a kreatív fogalmazások írása, először közösen, majd önállóan is. A diákok rendszeresen kapnak írásbeli és szóbeli házi feladatokat.

A nyelvtani szabályok és szerkezetek 6-8. osztályban gyakran átfedik egymást, és bármilyen praktikus sorrendben vehetők. Az eddig tanult nyelvtan és szókincs alapján a diákokat egyre inkább bátoríthatjuk arra, hogy szabadabban fejezzék ki magukat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, az írás-, olvasáskészség megerősítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése, az önálló szótárhasználat elősegítése jellemzi ezt az évet. A diákokat egyre inkább arra ösztönözzük, hogy bátran fejezzék ki magukat idegen nyelven, szólaljanak meg egyedül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok egyre többet tudnak magukról, környezetükről elmondani, egyre több mindenre tudnak válaszolni. A tanulók a koruknak megfelelő idegen nyelvű szövegkörnyezetben el tudnak igazodni, egyszerű önálló mondatokat tudnak alkotni. Képesek önállóan olvasni egyszerűbb szövegeket, nem riadnak meg ismeretlen szavaktól. Ismert szövegre, ismert szövegkörnyezetben kérdéseket tudnak alkalmazni. A rendszeres házi feladatok (szótanulás, írásbeli feladatok, olvasásgyakorlás) az önálló tanulás terén is fejlesztik a diákokat.

Kapcsolódási pontok

Elsősorban a földrajz epochához és a történelem epochához kapcsolhatóak könnyen egyes szövegek, történetek, legendák. A nyelvtan epocha és az idegen nyelv nyelvtanának tanulása közötti egyezések és különbségek erősítik a tanulók grammatikai kompetenciáit.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szókincsbővítés az olvasmányokra, párbeszédekre alapozva. A gyakoribb igék három alakja.

Nyelvtan:

- jelen idő (kérdés, tagadás)
- személyes névmások birtokos esete
- egyszerű, összetett mondatok
- múlt idő

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

- szabadabban beszélnek önmagukról, családjukról, környezetükről
- felismerik a tanult nyelvtani szabályokat és példákat találnak rájuk egy adott szövegben
- bizonyos helyzetekben meg tudják értetni magukat pl. útbaigazítás, vásárlás
- röviden tudnak beszélni Magyarországról, esetleg néhány más országról
- ismernek szlovák vonatkozású kulturális értékeket
- használják a kibővült szókincset: iskola, tantárgyak, órarend, napirend, utazás, közlekedési eszközök, étkezés, vásárlás, tájékozódás

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban alkalmazott módszer szorosan követi a hatodik osztályban leírtakat. Több a tanulnivaló, rendszeresek a tudáspróbák, szódolgozatok. A helyesírás fejlődését továbbra is segítik a diktálások. Gyakoribb a csoportos, a páros és az önálló munka. Az ügyesebb gyerekek már mernek saját tudásukra támaszkodva az adott idegen nyelven gondolkodva szöveget alkotni (és nem fejben fordítani). Segíteni kell őket abban, hogy el tudják fogadni, hogy gondolataikat még nem mindig tudják idegen nyelven megfogalmazni, és abban is, hogy törekedjenek a meglévő nyelvi eszközeik alkalmazására.

Az olvasáskészségüket, a szövegértést tovább fejlesztjük. Az irodalmi szövegek mellett továbbra is hangsúlyt kapnak a kulturális, földrajzi, történelmi és a mindennapos társalgási témák. Füzetüket a nyelvtani szabályokkal – a tanár segítségével – következetesen, szépen vezetik. Rövid írásos munkák készülhetnek, önálló fogalmazások: naplóírás, egy tárgy, város, táj leírása, elfogadható pontossággal. Szituációs helyzetekkel továbbra is bővítjük a beszédértés és beszédkészség fejlesztését. Egyre több ismerettel rendelkeznek az idegen nyelv hazájáról.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hat osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szókincs további bővítése, újabb nyelvtani fogalmak és formák megismerése jellemzi ezt az évet. Az értő, önálló olvasás fejlesztése fontos feltétele a továbblépésnek. A diákok egyre bátrabban szólalnak meg, fejezik ki magukat idegen nyelven, megbízhatóan tudják használni a szótárat. A diákokat különböző módszerekkel, kreatív írásokkal hozzásegítjük az önálló gondolatok megfogalmazásához, a megszólalásoknál az egyéni ötleteik alkalmazásához, hogy egyre bátrabban és jobban merjenek elrugaszkodni a betanult szövegektől, sémáktól. Megtanulnak szövegeket értelmezni fordítás nélkül, szöveggel kapcsolatos kérdésekre önállóan válaszolni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Önállóan tudnak korosztályuknak megfelelő szövegeket szóban elmondani, olvasni, írásban megfogalmazni. A motivált tanulók mind az írott, mind az olvasott szövegek értésében egyre határozottabbak. Szókincsük, nyelvtani tudásuk tovább szélesedik. A rendszeres tanulás már megszokássá válik.

Kapcsolódási pontok

A legkönnyebben továbbra is a nyelvtan, a történelem és a földrajz epochához lehet kapcsolódni a témákkal, történetekkel, olvasmányokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Az olvasott, tanult szövegek fontos szavai.

Nyelvtan:

- múlt idő
- jelen idő
- megszámlálható és megszámlálhatatlan főnevek
- jelzős szerkezetek

A fejlesztés várt eredményei:

A diákok:

- felismerik és alkalmazzák a tanult nyelvtani formákat
- jártasak az egyszerű szövegek önálló olvasásában, megértésében
- képesek világos, egyszerű mondatokban kifejezni magukat pl. meghívás, segítség kérése
- egyre aktívabban és kreatívabban használják a gyakorolt szókincset

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban is fontosak a mindennapos társalgási témák mellett a kulturális, földrajzi, történelmi érdekességek és életrajzok. Az órákon rendszeresek a párban, csoportban folytatott beszélgetések idegen nyelven. Az íráskészség fejlesztését rövid levelek, egyszerű leírások, egy-egy történet összefoglalása biztosítja.

A nyolcadik osztályra a diákok tisztában vannak a nyelvtani alapokkal, áttekintik és bővítik a már korábban megtanult nyelvtani formákat, szabályokat.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző hét osztályban tanult szókincs, nyelvtan.

Tantárgyi fejlesztési célok

A nyolcadik osztályban az eddig tanult nyelvtani szerkezetek ismétlése, áttekintése időszerű. Újra gyakorolják az igeidőket, hogy biztosan el tudjanak igazodni a nyelvtani szerkezetek között. Beszédben, írásban és szövegértésben egyaránt kreatívak, önállóak. Alapszinten jól kommunikálnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Rövidebb-hosszabb szövegek olvasása, önálló feldolgozása már nem jelent gondot. Életszerű párbeszédeket hallgatnak meg és gyakorolnak. A tanult szerkezeteket bátran variálják írásban és szóban egyaránt.

Kapcsolódási pontok

A földrajz és a nyelvtan epochához kapcsolódva lehet könnyen témát, szöveget találni.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A szövegekhez, olvasmányokhoz, párbeszédekhez kapcsolódó szókincs.

Nyelvtan:

– kijelentő-kérdő-tagadó mondatok a tanult igeidőkben

A fejlesztés várt eredményei

A diákok:

– elsajátítják a nyelvtan és a helyesírás alapjait

– képesek önállóan egyszerű szövegeket feldolgozni

– képesek önállóan rövid szöveget alkotni

– képesek önállóan bemutatkozni, kérdésekre válaszolni

– nyelvtudásuk A1 szintnek megfelelő

DIGITÁLIS KULTÚRA

A megújult Informatika tantárgyról

A Digitális kultúra a korábbi felső tagozatos Informatika tárgy új szemléletű és az alsóbb osztályokra is kiterjesztett utóda. Elsőtől hatodik osztályig tartó, más tárgyakba, tevékenységekbe integrált szakasza biztos alapokat teremt ahhoz, hogy a diákok hetedik osztálytól megfelelő felkészültséggel és tudatossággal kezdhessék meg a digitális eszközök használatát. A tantárgy ezért csak 7. osztálytól kap önálló órakeretet, ekkortól van lehetőség a különböző eszközök használatának megkezdésére. A megújult tantágy ***bevezetésének további feltételeiről alább, a tantervi rész után található információ.***

Elöljáróban

Korunk egyik nagy kihívása a helyes digitális eszközhasználat és a megfelelő médiatudatosság kialakítása. A technológia napi szinten óriási ugrásokkal fejlődik. A szülők, óvodapedagógusok, tanárok folyamatosan szembesülnek azzal a ténnyel, hogy a rájuk bízott gyermekek és fiatalok természetes módon használják a technológia újdonságait és olyan virtuális világokban mozognak, melyeket az értük felelős felnőttek el sem tudnak képzelni. Ezért ezek a felnőttek sokszor bizonytalanná válnak, félelmet és tehetetlenséget éreznek.

A Waldorf-pedagógia elkötelezett a gyermekek valós életre nevelésében. Rudolf Steiner 1919-ben kiemelte annak fontosságát, hogy ne lépjen ki a világba Waldorf-iskolából olyan diák, aki a villamos működésének legalább az alapjait nem ismeri. Ami az ő idejében a villamos és a telegráf volt, az ma az internet, számítógépek, okostelefonok és a mesterséges intelligencia. A cél ma is az, hogy az iskolából kilépve a fiatalok megfelelő módon és etikusan tudják használni ezeket az eszközöket. Ennek előfeltétele, hogy szülők és tanárok egyaránt megértsék és megfelő módon kezeljék a médiával és az eszközhasználattal kapcsolatos problémakört. A szülői ház és az iskola erős egymásrautaltsága jegyében ez a tanterv úgy íródott, hogy szülők és tanárok egyaránt segítséget meríthessenek belőle, valamint, hogy alapja lehessen közös beszélgetéseiknek is.

A teljeskörű média-kompetenciába nem csak a média-hordozók gyakorlott használata tartozik bele, hanem a médiaszövegek, hangok és képek helyes értelmezése is. A fejlesztés nem csak azokra a képességekre irányul, amelyekre azért van szükségünk, hogy kiválasszuk a tartalmat, működtessük az eszközöket és boldoguljunk a különböző média típusokkal, hanem figyelembe kell vennie a gyermek értelmi és érzelmi fejlődését is. Nélkülözhetetlen tehát, hogy a médiaoktatásról való gondolkodást megelőzze a fejlődéslélektani szempontok figyelembevétele. A felnövekvő emberi lényre kell rátekintenünk, amikor meghatározzuk, mikor van értelme bizonyos készségeket megtanítani a gyermeknek a média-kompetencia területén. Ezért ebben a tantervben nem csak a digitális eszközök iskolai használatáról lesz szó, hanem arról, hogyan érhetjük el azt, hogy gyermekeink tudatos felhasználókká váljanak. Így a kerettantervben a Digitális kultúra tárgy nem csak egy önálló tantárgyként jelenik meg, hanem tanítása az iskolai évek során sokféle tantárgy témaköreibe integrálódik.

A bevezetés időbeli kérdései

A Waldorf-pedagógia, ahogy minden más területen, úgy itt is a gyermek fizikai, érzelmi, társas és intellektuális fejlődési szintjét veszi alapul akkor, amikor bizonyos témaköröket, tevékenységeket

bevezet. A helyes egyensúly megtalálása – hogy valamit ne túl korán vagy ne túl későn tegyünk meg – szükségessé teszi, hogy a tanár folyamatosan érzékelje a diákok egyéni fejlődését és az osztály, mint közösség állapotát. Ahogy a gyermeknek folyamatos fejlődésre van szüksége a járás képességének elsajátításához, ugyanezt elmondhatjuk a technológiára is. Természetesen lehetséges, hogy valamilyen járássegítő eszközzel támogatjuk abban, hogy korábban kezdjen el járni, mint ahogy arra megérett volna, de ezzel megfosztjuk attól a – későbbi életében fontossá váló – tapasztalattól, hogy képes saját erejéből függőleges testhelyzetet elérni, ezen keresztül pedig újfajta kapcsolatba kerülni a környezetével. Ugyanakkor az is erőltetett beavatkozás lenne, ha megakadályoznánk, hogy a gyermek járjon, amikor már eljutott a fejlődésben oda, hogy ezt képes lenne megtenni. Nevelőként a feladatunk az, hogy *megteremtsük azt a környezetet, melyben a gyermek egészségesen fejlődni tud, de ne erőltessük a fejlődését.*

A technológia oktatása során is elsődleges szempont a médiatudatosság és digitális eszközhasználat életkornak megfelelő kialakítása. Attól, hogy előbb – vagy esetleg később – adjuk a gyerekek kezébe az eszközöket, nem válnak tudatosabb, egészségesebb felhasználókká. A gyerekeknek joguk van időre a fejlődéshez, joguk van ahhoz, hogy minden érzékszervükkel, mozgással, kreatív, szabad játékkal a valós környezetüket meghódíthassák.

A digitális eszközök használata során jellemző csekély testmozgás, a szemek fixáltsága, az intellektualitás túlsúlya, az ellenállás nélküli tapasztalás idegrendszeri félrestimulációhoz vezet, tehát az agy egészséges fejlődése ellen hat. Egyúttal olyan negatív hatások jönnek létre, mint az ékszervi túltelítettség, a függőségveszély, elidegenedés a természettől, valamint az impulzuskontroll és a reflexív gondolkodás károsodása.

A társadalom digitális átalakulásához olyan felnőttekre van szükség, akik önálló gondolkodásra, döntésre és cselekvésre képesek. Ezt a gyerekek elsődlegesen az osztályterem szociális közegében tanulják meg a párbeszéd, a közvetlen együttlét által. A tanulás a fej, a szív és a kéz harmonikus együttműködése által következik be. Az agy a kapcsolatok szerve, fejlődéséhez szükséges a testi aktivitás és a minket körülvevő környezet saját, valós megtapasztalása. Csak ez vezethet el oda, hogy a fiatalok az életkoruknak megfelelően fejlődve képesek lesznek magabiztosan lehorgonyozni térben és időben. Ez az egyik legfontosabb előfeltétele annak, hogy később a digitális eszközöket egészségesen tudják használni.

A média fogalma a tantervben; a közvetett és közvetlen médiaoktatás

Ebben a tantervben három fogalomkört különböztetünk meg a médiával kapcsolatban:

- a média-tartalom, amelyet tartalomnak veszünk (például egy regény tartalma)
- a média típusa, a folyamat, amely által valamit kommunikálunk vagy bemutatunk (szöveg, kép, vagy hang)
- a média hordozója, az anyag, amelyen keresztül a kommunikációs, vagy bemutatási folyamat megtörténik (könyv, újság, e-könyv, okostelefon, számítógép stb.)

A médiaérettséget egészen kisgyermekkortól kezdve, a gyermek életkori sajátosságai és szükségletei alapján, lépésenként építjük fel. Ezek a lépések – amint a mozgásfejlődésnél sem – nem hagyhatók ki, nem cserélhetők fel. Attól kezdve, hogy a gyerekek az ujjukkal kötnek és más kézműves munkákat végeznek az alsóbb osztályokban, az elektronikáig és a programozásig a felső tagozaton, a diákok folyamatosan fejlesztik technológiai jártasságukat. (A kötés azért is érdekes és fontos, mert ez a programozott technológia legkorábbi formája – a sima/fordított sorrendje a bináris kód utasításaival egyezik.)

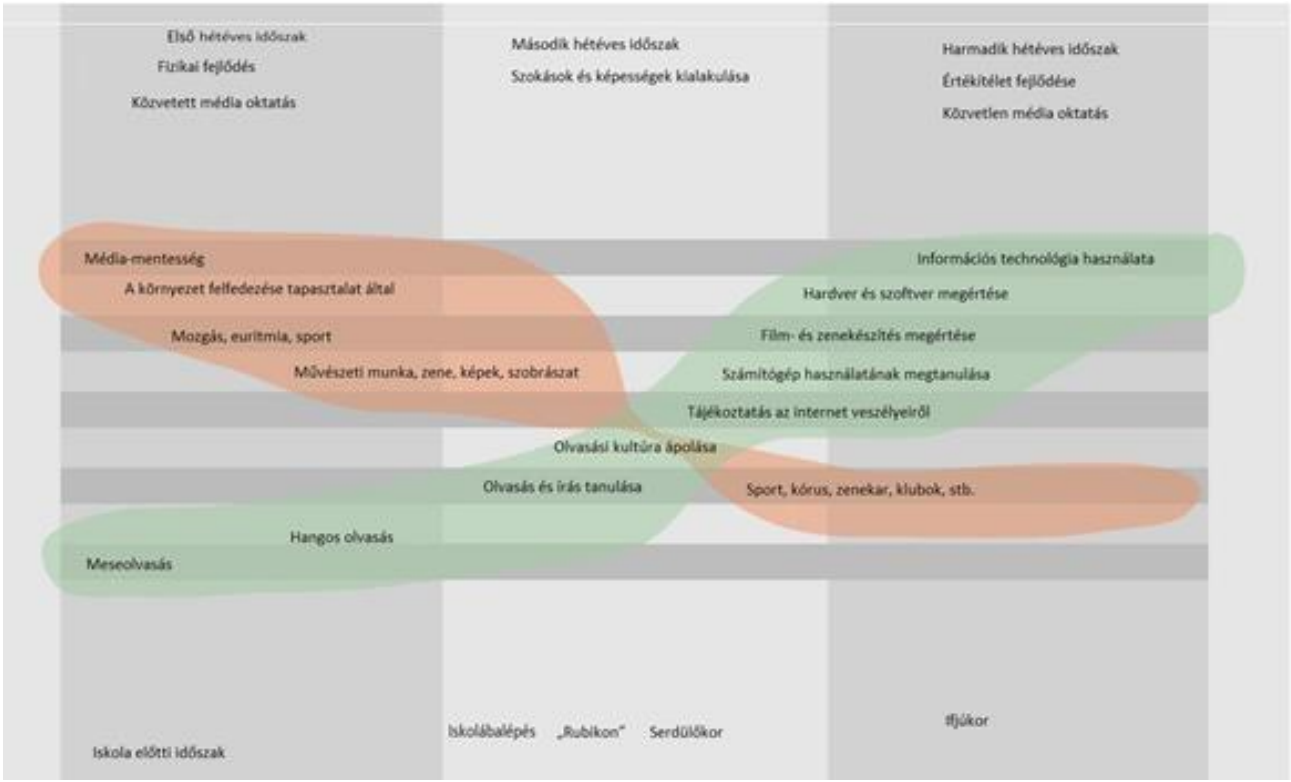
A Waldorf-pedagógia arra törekszik, hogy a diákok etikus és magabiztos felhasználói legyenek a technológia széles skálájának, miközben felismerik a technológia történelmi és társadalmi aspektusait is. A cél az, hogy képessé tegyük a gyermekeket és fiatalokat annak a technológiának a teljes körű alkalmazására, amely körülveszi őket. Annak érdekében, hogy ez megvalósuljon, a tanulóknak szükségük van segítségre, hogy a technológiát legbensőbb lényegében megértsék, figyelembe véve a benne jelenlévő emberi tényezőt. Ahhoz, hogy a technológia használatával járó etikai, kulturális és szociális kérdéseket is kezelni tudják, a gyerekeknek először egészséges én-képet kell kialakítaniuk magukról, valamint – valós kapcsolatokon keresztül – meg kell tanulniuk mások szükségleteit megérezni.

A médiaoktatás tehát két kérdésen alapul:

1. Mire van egy gyermeknek szüksége ahhoz, hogy korunk technika és média által befolyásolt világában fizikailag és mentálisan is erős felnőtt váljék belőle?
2. Hogyan tanulja meg egy gyermek a média világának megértését és az eszközök észszerű használatát?

A médiapedagógia ezért két nagy területet foglal magába: közvetett és közvetlen médiaoktatást. A *közvetett médiaoktatás* arra összpontosít, hogy a fiatalok olyan nevelésben részesüljenek, melynek során magabiztos, erős és független személyiség válik belőlük. A *közvetlen médiaoktatás* feladata pedig abban áll, hogy a fiatalok teljes egészében megértsék a média világát és tudatos felhasználókká váljanak.

A közvetett médiahasználatra nevelést a korai gyermekkorban kell elkezdeni. Ezzel párhuzamosan a közvetlen médiahasználat az egyes médiumoktól függően különböző időpontokban kezdődik. A digitális média tekintetében a hangsúly a pubertáskorra helyeződik. Az iskola elkezdésével kezdetét veszi egy fokozatos átmenet, melyet az alábbi ábra szemléltet:

A médiaérettség piramisa

Hány felnőtt mondhatja el magáról, hogy digitálisan médiaérett, hogy praktikusan, felelősen használja a digitális világ adta lehetőségeket anélkül, hogy hagyná magát (ki)használni? Ahhoz, hogy a gyermekeinket eljuttassuk erre a szintre, komoly munkára van szükség. Nézzük meg ezt a hasonlatot: Egy kis vitorlás hajó úszik a végtelen tengeren. Az áramlatok, a szelek próbálják ide-oda terelgetni, sodorni, de ha a tőkesúly a helyén van és megfelelő, a hajó irányítható marad, hogy a kitűzött irányt tartva haladjon célja felé. Ahogy a hajózásban a tőkesúly biztosítja a stabilitást és csökkenti a sodródást, a médiaérettség éppen ilyen stabiltást adhat és megóvhat attól, hogy az ember ide-oda sodródjon az információk és lehetőségek végtelen tengerén.

Az alap egy erős **szenzomotoros integráció** az első években, amit a sok mozgás, a világban való önálló tevékenység fejleszt: a kúszás, mászás, később a hintázás, szaladgálás, fáramászás, a szabad játék, a régi gyerekjátékok (ugróiskola, kötélpörgetés, „gumizás”…). Fontos, hogy minél több érzék stimulálva legyen (vö. a médiával, amely akár analóg, akár digitális, legfeljebb csak a szemet és a fület stimulálja).

A második lépcsőfok a **kommunikációs képesség** kialakulása. Ezt a közvetlen (vagyis közvetítő, médium nélküli) emberi kommunikáció fejleszti leginkább, amihez az élő beszéden kívül hozzátartozik az arcmimika, a gesztikuláció, testbeszéd is. Itt fontos, hogy kialakuljon az a képesség, hogy a másik embert komolyan vegyük és meg tudjuk vele értetni magunkat.

Jól látható, hogy az első két lépcsőfok kompetenciáinak fejlődését a képernyő, a videójátékok egyértelműen hátráltatják. Ez nem csak úgy igaz, ha azt a gyermek kezébe adjuk, hanem akkor is, ha a szülő, a pedagógus a telefonon „lóg”, miközben a gyermek közelében van, vagy ha a háttérben valamilyen digitális eszköz működik. Születéstől hároméves korig mindenféle képernyőtől távol kellene tartani a gyermeket. A későbbi években a „minél kevesebb, annál jobb, minél később, annál jobb” alapelvet kell szem előtt tartanunk a képernyőhasználattal kapcsolatban. Ebben a szakaszban még a hagyományos média jelenléte is felesleges, illetve korlátozandó – a képeskönyv, hangoskönyv, diafilm, „konzerv zene” helyett a fejből mesélés, az élő ének és zene javasolt.

A harmadik lépcsőfok az **alkotás képességének kialakulása**. Tudjuk jól, hogy ha teret adunk nekik, a gyermekek maguktól is szívesen alkotnak, készítenek dolgokat. A játékok kiválasztásánál érdemes erre figyelni: a jó játék 90% gyermek és 10% játék – vagyis egyszerű és sokoldalúan használható, a gyermek részéről aktivitást és kreativitást igénylő. Ami a médiaoktatást illeti, ma már rengeteg eszköz áll rendelkezésünkre, amelyeket alkotó módon, kreatívan lehet használni, mégis fontos, hogy először itt is az analóg eszközökhöz nyúljunk. Nem kell egyből elővenni a kamerákat, hanem eszünkbe juthatnak azok a különféle technikával készült papíralapú mozgóképek, amiket gyermekkorunkban készítettünk. 9-10 éves kor környékén nagyon hasznos, ha a gyermek elkezd zenélni, ami az alkotás egyik – egész életen át tartó – lehetőségét hozza el számára.

A negyedik lépcsőfok a **befogadás képessége**. Itt megint csak fontos, hogy az analóg eszközökkel kezdjünk. Először olvassunk a gyermekkel hagyományos újságot, menjünk el a könyvtárba és tanítsuk meg neki, hogyan lehet egy könyvet, egy információt megtalálni. Ezzel segítünk neki kifejleszteni az összpontosítás, elmélyült olvasás, kreatív gondolkodás képességét. Ez a képesség, hiába alakul ki, elveszíthető, folyamatos gyakorlást igényel.

A médiaérettség piramisának csúcsán a **kritikus reflexió** képessége áll. Mit kezdek azzal az információval, amit olvastam, hallottam? Ide tartozik az is, hogy egy reklám, álhír, „propaganda szöveg" üzenetén átlássak és a manipulációjának ellen tudjak állni.

Ha megnézzük az ábrát, még egy összefüggést találunk, ami tulajdonképpen összetartja ezeket a lépcsőfokokat: a piramison felfelé haladva növekszik a **választási képesség**. A választás képessége elengedhetetlen ahhoz, hogy megfelelő döntést tudjunk hozni a médiahasználatunkkal kapcsolatban. Ez alatt nem azt értjük, hogy tudunk választani két tévéműsor vagy videójáték közül, hanem hogy a gyermek választani tud, hogy elmegy a barátaival „bandázni" vagy moziba, megnéz egy YouTube videót, vagy inkább könyvet olvas. Figyelembe véve, hogy egyre több és több választási lehetőség van az életünkben, ez mindannyiunknak értékes képesség, melyre e pillanatban, a megfelelő alapok nélkül, a felnőttek közt sem képes mindenki.

Bár a szülő és tanár közötti egészséges és egyenrangú párbeszéd a Waldorf-pedagógia minden területén magától értetődő és fontos, a médiatudatosság és a digitális eszközhasználat felépítéséhez gyermekeink érdekében nélkülözhetetlen. Mivel az osztálytanítónak igen nagy felelőssége van abban, hogy a fentieket a szülőkkel megossza, velük ezen a téren (is) folyamatosan párbeszédben legyen, ezért a vertikális tantervben évfolyamonként külön ajánlásokkal is támogatjuk munkájukat, melyeket elsősorban a szülői estek során tudnak felhasználni.

Konklúzió: Nem véletlen, hogy mi és gyermekeink ebben a korban születtünk. Ezekkel a technikai vívmányokkal dolgunk van, nem zárkózhatunk el tőlük, hanem használnunk kell őket és természetes, hogy a gyermekeinket is meg kell tanítani a helyes, tudatos használatra. De fontos, hogy ne siettessünk semmit, hanem adjunk szilárd alapokat nekik, adjunk teret és időt, hogy a magok kicsírázzanak.

Ahogyan a tanterv többi részében, itt is azon az úton, azokon a fejlődési fokokon szeretnénk végigvezetni a gyermeket, amelyet az emberiség bejárt. Az szóbeliségtől az írásbeliség felé, az analógtól a digitális felé, a közvetettől a közvetlen felé haladunk, szem előtt tartva a gyermek fejlődését és életkori sajátosságait.

A tanár és a szülő részéről is fontos, hogy ismerje a rendelkezésre álló technológiát, ne féljen tőle, ugyanakkor ismerje minden hasznát és veszélyét. Fontos, hogy ne csak lépést tartsunk a gyermekekkel, de – legalább – egy lépéssel előttük is járjunk.

A tantárgy előzményei

A Waldorf-iskola egységes iskola, amely legtöbbször a szerves intézményfejlődést követve Waldorf-óvodapedagógiai előzményekre épül. Így lehetőség nyílik a fejlődési szakaszok egymásra épülő, egymással összefüggő tartalmainak előkészítésére, összehangolására, pedagógiai szempontból tudatos kezelésére. Ennek értelmében látjuk fontosnak a 7. és 8. évfolyamok konkrét tantárgyi tartalmait előkészítő, életszakaszokhoz kötött tanítási-tanulási előzmények bemutatását.

0 – 3 éves kor

Ebben az időszakban nincs lehetősége a Waldorf-pedagógiának a közvetlen segítségre, tájékoztatásra, viszont mindenképpen fontos mégis súlyt helyezni rá. Mivel az új belépőkkel valószínűleg nincs kapcsolatunk óvodás kor előtt, fontos a médiatudatosságra nevelő kiadványok, tájékoztatók könnyű hozzáférését lehetővé tenni (nyomtatott, online, előadások szervezése stb.). A szülők sokszor már a gyermek születése után elkezdenek tájékozódni, érdeklődni az óvodák, iskolák iránt. Megfelelő tájékoztatás esetén nem érik majd őket meglepetésként a Waldorf-pedagógia által képviselt alapelvek ezen a téren sem, így a későbbi együttműködés is sokkal könnyebb lehet.

Óvodáskor

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

*T*ájékoztatás szülői esteken felvilágosítás, beszélgetés, vita formájában, amennyiben az óvodapedagógus úgy dönt, esetleg külső szakember bevonásával.

Mivel a gyermek ebben az életszakaszban elsősorban az utánzás révén tanul, fontos az önreflexió, a jó példa hangsúlyozása.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Nem szabad elbagatellizálni érintettségüket. Bármennyire próbáljuk elzárni őket a különböző médiákkal való találkozástól, mindenképp járnak az utcán, áruházban stb., így folyamatosan éri őket a médiaszennyezés. Ezt sokszor nem értik, nem feltétlenül tudják befogadni, feldolgozni. A szóbeliségnek, a beszélgetésnek, a fejből mondott meséknek kiemelt szerepet kell tulajdonítani ebben az életkorban.

1-4. évfolyam

Pedagógiai tevékenység a szülőkkel

Tájékoztatás szülői esteken – hasonló módon, mint az óvodában, az életkori sajátosságok és az új pedagógiai környezet figyelembevételével. A Waldorf-kerettanterv pedagógiai íveinek és a közvetett pedagógiai eszközöknek (lsd. fent) a bemutatása annak érdekében, hogy a szülők megértsék és elfogadják az iskola digitális eszközhasználattal kapcsolatos koncepcióját. Lássák, hogy a koncepció mögött pedagógiai tudatosság van és azt, hogy honnan hova szeretnénk így eljutni. A mélyebb megértéssel várhatóan nagyobb együttműködési hajlandóság is jár. Szükséges az analóg média használatának és a szülői tudatosság fontosságának hangsúlyozása (képi elemek, életkorhoz illeszkedő tartalom, mennyiség helyett minőség). Ennek alátámasztására néhány közismert tény:

– A gyermek belső képalkotásának és gondolkodásának határtalanságát és nyitottságát erősen korlátozzák a készen kapott képek és sablonok.

– A képernyőből özönlő információáradat meghaladja a gyermek befogadó- és önálló feldolgozóképességét – egyszer ezt, máskor azt veszi fel belőle, és sok esetben nem tudja összefüggésbe hozni a látottakat a hallottakkal. Az agy ennek eredményeképpen töredékszerű, sablonosan asszociatív fejlődéshez, gondolkodáshoz szokik, és ezirányban fejlődik tovább. A látottak valóságértékét ráadásul nem tudja a gyermek önállóan ellenőrizni.

– Ebben a korban a gyermek könnyen befolyásolható, mindenre nyitott és befogadó, szűrő nélkül fogadja be az információt.

– A képernyő vibrálásra késztet és megakadályoz a tartós koncentrálásban. A képernyő előtt töltött természetellenes, passzív mozdulatlanságot, nyugalmat ugyanannyira természetellenes mozgásos nyugtalanság követi.

– Amikor a gyermek találkozik a virtuális világgal, szinte megszűnnek számára a fizikai korlátok, melynek következtében a valós természetet ingerszegényebb környezetnek látja. A határok átlépése iránti vágya egyre erősebbé válik, kíváncsisága űzi-hajtja. Hozzászokik, hogy vágyai és kívánságai különösebb erőfeszítés nélkül – mintegy „gombnyomásra" – teljesülnek.

– A passzív időtöltés korlátozza a személyes kapcsolatok kialakításának készségét. A korai években túlzásba vitt „képernyőbámulást" összefüggésbe hozzák a későbbi figyelemzavarokkal, hiperaktivitással, rossz szociális készségekkel és az empátia hiányával.

Pedagógiai tevékenység a gyerekekkel

Tevékenységek: Kinti és benti játékok, melyek együttműködést igényelnek. Egyensúly, mászás, karikák, labdák, stb. Kerti eszközök használata, többek között lapát, ásó, talicska.

Papírfonás, nemezelés, „körmöcskézés" és kötés, varrás, szövés többféle anyag használatával, majd a kézimunka tárgy további tevékenységei.

Egyszerű eszközök készítése (pl. kötőtű, egyszerű szövőkeret, stb.) Az iskolában használt eszközök története (pl. zsírkréta, ceruza, hangszerek).

A kreatív munkák és kifejezési formák sokszínűsége.

A szóbeliség után itt megjelenik az írásbeliség: kezdve a szimbólumoktól, képektől, ahogy az emberiség fejlődése során haladt, eljutva a konvencionális jelrendszerhez, az íráshoz. A kommunikációs technikák megjelenése a képektől az íráson keresztül az olvasás felé haladva.

Harmadik osztályban a *mesterségek, házépítés, mérés* epochák keretein belül bőven találunk alkalmat az eszközökkel való ismerkedésre és az alkotás élményének megélésére.

Az alsó tagozat vége felé mindenképp felmerül a telefonhasználat általában és az okostelefonok megjelenése. Erről az iskolán belül egységes álláspontot érdemes kialakítani és közvetíteni a szülők felé. A szülői esteken egyértelművé kell tenni az egyes családok felelősségét az iskola által meghatározott, vagy a szülőkkel közösen kialakított szabályok betartásában. Ehhez fontos, hogy már korábban megtörténjenek a fent említett tájékoztató beszélgetések.

Feladat lehet a gyerekekkel: a média és kommunikációs eszközök elvi (tehát nem fizikai) működésének megértéséhez vezető beszélgetések. A kritikus szemlélet alapjainak építése. Ellenőrzés, valóságtartalmak. Hogyan mondjunk nemet, hogyan kerüljünk el számunkra veszélyes, vagy kellemetlen helyzeteket, tartalmakat.

A technológia megértése és használata

– A gyermekek felfedezik, hogyan segíti a technológia bizonyos feladatok elvégzésében. Például a kötőtű használata megkönnyíti és tökéletesíti azt, ami az ujjukkal lehetséges, az olló pontosabban vágja a papírt, mint az eltépés.

– A gyerekek felfedezik az eszközök és anyagok közötti kapcsolatot, pl. megpróbálnak filcet vágni papírvágó ollóval.

– A gyermekek megtanulják a feladatnak megfelelő eszközt kiválasztani. Megtapasztalják például a különbséget a fa- és fémkalapács között, a szög és a csavar között stb.

– A gyerekek visszatekintenek arra, hogy az általuk választott és használt technológia hogyan érte el célját.

– A gyermekek megtanulják az éles és más „veszélyes” eszközök használatát, és a valós veszélyhelyzetek kezelését.

5-6. évfolyam

Ekkorra már szinte biztosan minden gyermek kapcsolatba került különböző médiatartalmakkal és eszközökkel akár a közvetlen (családi) környezetében, akár a kortárs vagy idősebb gyermekcsoportokon keresztül.

Feladat lehet a gyerekekkel: Azon kívül, hogy a korábbi tartalom továbbra is érvényes, el lehet indulni a konkrétabb témák felé. Az eszközök használatának etikettje, különös tekintettel a mobil eszközökre. Amennyiben releváns: a cyberbullying jelenségének körüljárása, elemzése. Hogyan mozogjunk virtuális közösségekben. A virtuális együttélés szabályai. Fontos a szociális vonatkozásokról is beszélni. Ebben az életkorban ismét visszatérhetünk a médiaszennyezés feldolgozására (ld.
fentebb).

Maga az oktatás még mindig analóg.

Mint ahogy arra a bevezetőben kitértünk, a fenti tartalmak a 7-8. osztály tanulási folyamatát előkészítve az osztálytanító pedagógiai tevékenységének részeként az egyes tantárgyak, epochák megfelelő tartalmaiba integráltan jelennek meg.

7. osztálytól kezdődően a Digitális kultúra tantárgy külön órakeretet kap.

7. osztály

A fiatalok egyre intenzívebben érdeklődnek az őket körülvevő világ iránt. Megerősödik bennük a felnőttektől való függetlenedés vágya. Előtérbe kerülnek a szexualitással kapcsolatos témák. Elkezdődik az a hosszú folyamat, melynek során felfedezik saját magukat: „ki vagyok én?”

A diákok ebben az életkorban már akarva-akaratlanul kapcsolatba kerülnek az egyik legerősebb médiummal, az internettel. Az ott található tartalmakat különböző eszközökön keresztül fogyasztják is. Kiemelt szerepet kapnak ezen belül is a közösségi oldalak, melyeken megjeleníthetik életüknek minden részletét, beleértve a fent említett nagy változásokat is. A fiatalok környezetében lévő felnőttek közös felelőssége egyik oldalról, hogy szabályokat dolgozzanak ki, határokat állítsanak fel ezekkel a tevékenységekkel kapcsolatban, ugyanakkor az is, hogy segítőként, támogatóként beszélgetőtársként is jelen tudjanak lenni.

Tematikai egység / fejlesztési cél

Készségfejlesztés területén itt elkezdődhet a 10 ujjas gépírás tanítása, gyakorlása, kiegészítve az alapvető szövegszerkesztési ismeretekkel (kisbetű- nagybetű, elválasztás, térköz, helyesírás ellenőrzése stb.). A témák között megjelenik az adatgyűjtés, források keresése és a megbízhatóság ellenőrzése. Internetes biztonság, közösségi oldalak használata. Viselkedési szabályok az interneten, különös tekintettel a közösségi magatartásra. A hagyományos könyvtár megismerése és használata.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az órák az összes, az alsóbb osztályokban megjelenő anyagokra, kézművességre, szociális, történelmi és gazdasági alapokra építenek. A kulcstevékenységek közé tartozik a *gabona-epocha, a mesterségek, a mérés, a házépítés a 3. osztályban*, illetve a *honismeret és földrajz a 4. osztálytól*, melynek keretében megvizsgálják a helyi környezethez kapcsolódó emberi és gazdasági kapcsolatokat, valamint ezek természeti forrásait.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a QWERTZ billentyűzet ismerete. A tíz ujjas gépelés tanulásának elkezdése
- digitális és analóg eszközök és munkafolyamatok megismerése és összevetése
- a szövegszerkesztés alapjainak elsajátítása
- ismerkedés az Internettel. Ismeretek a közösségi oldalakkal kapcsolatban
- online források ismerete, kritikus használata (pl. Wikipédia)
- biztonságos internet és közösségi oldal használat
- technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére
- analóg médiaismeret. Könyvtárhasználati ismeretek
- kalligráfia gyakorlatok

A pedagógusnak a szülőkkel és a diákokkal folytatott beszélgetések során folyamatosan teret kell biztosítania a digitális világ okozta problémák megbeszélésére. Segítenie kell a fiatalokat abban, hogy kérdéseikre választ találjanak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- sajátítsa el a tízujjas gépelést
- ismerjen több kalligrafikus írásmódot, az írásbeli munkáihoz alkalmazza azokat
- ismerje az analóg és digitális eszközök közötti különbséget
- tudjon alap szövegszerkesztési feladatokat megoldani, legyenek tipográfiai ismeretei és legyen képes egy egyszerű dokumentum megtervezésére és kivitelezésére
- legyen tájékozott az online források vonatkozásában, ismerje azok esetleges hátrányait
- ismerje és tudja használni az Internetet. Legyen tájékozott a közösségi oldalak használatával kapcsolatban
- tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználat szabályait
- ismerje a médiafüggőség leküzdését segítő technikákat

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegbevitel, megnyitás, mentés, kijelölés, másolás, törlés, áthelyezés, szövegegységek, karakter, karakter formázása, karakter típusa, karakter stílusa, karakter mérete, bekezdés, bekezdés formázása, behúzás, margó, lapméret, helyesírás-ellenőrző, elválasztás, kép beillesztése, képméret változtatása, információforrások etikus felhasználása, idézés szabályai, adat, információ, hír, digitalizálás, minőség, ergonómia, be- és kiviteli periféria, háttértár, kommunikációs eszközök, fájl, fájlműveletek, mappa, mappaműveletek, mobileszközök operációs rendszere, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés, rajz, rasztergrafika létrehozása, rasztergrafika szerkesztése, rajzeszközök.

A fejlesztés várt eredményei

A digitális eszközhasználat során a tanulók készségszinten kezdik elsajátítani a digitális ismeretszerzést és az információk továbbítását. Ez biztos alapokat képez számukra az információs társadalomba való későbbi sikeres beilleszkedéshez. A tevékenységek biztosítják a digitális kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybevételével.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

- tíz ujjal használják a klaviatúrát
- egyszerű szerkesztési feladatokat biztosan kiviteleznek
- biztonságosan és etikusan használják az Internetet
- megfelelően használnak analóg és digitális eszközöket

8. évfolyam

Tovább lehet mélyíteni a tízujjas gépelést. Írógépen vagy számítógépen önálló munkát is készíthetnek, amiben már az egyéniségük is megjelenhet. A diákok elmélyítik a 7. osztályban tanult ismereteket, gyakorlatra tesznek szert a digitális technológia használatában, alkalmazásában. Segíteni kell a tanulókat abban, hogy a média eszközei hasznukra legyenek előadásaik megtartása során, az otthoni tanulásban, felkészülésben, a 8. osztályos éves munka elkészítése során. Kiemelt fontosságú ebben az életkori szakaszban a hiteles és folyamatos tájékoztatás és felkészítés, melynek eredményeként a fiatalok tudatosan és felelősen lesznek képesek használni a közösségi és szórakoztató médiát.

Tematikai egység / fejlesztési cél

A készségfejlesztés területén folytatódik a 10 ujjas gépírás tanítása, gyakorlása, kiegészítve alapvető szövegszerkesztési ismeretekkel. Folytatódik az adatgyűjtés, immár szélesebb körben a források keresése, megismerése és a megbízhatóság ellenőrzése. Viselkedési szabályok az interneten, különös tekintettel a közösségi magatartásra. Internetes biztonság, közösségi oldalak használata. Az analóg médiaismeret jegyében a tanulók bővülő könyvtárhasználati ismeretekre

tesznek szert, mely hasznos támaszuk lesz a nyolcadikos éves munkájuk elkészítésekor. Az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése.

Elkezdődik a multimédiás anyagok készítésének tanulása. Lehet komolyabb eszközökkel is dolgozni, például „stop motion” filmet készíteni (agyagból, gyurmából vagy más anyagból készített beállított jelenetek, állóképsorozatok lefényképezése és mozgóképpé szerkesztése). Ezzel a diákok kudarctűrő és késleltetési képességét is fejlesztjük, ami a mai világban – ahol a gyors eredményekre törekvés jellemző – nagy kincs.

Az osztálytanítónak törekednie kell arra, hogy a különböző forrásokat ismerje, az eszközöket pedig készség szinten használja. Enélkül nem fog tudni segíteni diákjainak mindezek elsajátításában. Törekednie kell olyan bizalmi légkör kialakítására, melyben az online térben esetleg bajba került diákjai mernek hozzá fordulni segítségért.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A 7. osztályban tanult ismeretekre építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a tízujjas gépelés tökéletesítése
- a szövegszerkesztés fejlesztése, egyszerűbb szövegek szerkesztése, kiadványszerkesztő használata, a tipográfiai ismereteknek bővítése
- alapszintű képszerkesztés
- prezentáció készítés elsajátítása, helyes prezentáció készítés szabályai, helyes előadás módjának elsajátítása (kiemelten fontos a 8-os és később a 12-es éves munkához)
- alap multimédiás ismeretek, vetítés és bemutató készítése, hang, kép és videók önálló szerkesztése, készítése
- az Internettel kapcsolatos ismeretek bővítése (online programok, felhő stb.)
- biztonságos internet és közösségi oldal használat
- analóg médiaismeret, könyvtárhasználati ismeretek, az írásbeli dolgozatok készítéséhez szükséges „analóg” kutatási módszertan megismertetése, elmélyítése
- technikák ismerete a médiafüggőség megelőzésére, leküzdésére

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- tudjon egyszerű szövegszerkesztési feladatokat megoldani, legyenek biztos tipográfiai ismeretei és legyen képes egy egyszerű kiadvány megtervezésére, kivitelezésére
- legyen képes segítség nélkül egyszerű multimédiás tartalmakat elkészíteni
- tudjon biztonságosan tájékozódni az online források megbízhatóságának vonatkozásában, ismerje azok esetleges hátrányait
- ismerje és tudja sokrétűen használni az Internetet és a közösségi oldalakat
- tudja használni az analóg médiákat, ismerje a könyvtárhasználati szabályokat

– ismerje a médiafüggőség leküzdését segítő technikákat

Kapcsolódási pontok

A digitális kultúra ezen az osztályfokon is minden tantárgyhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

szövegszerkesztési alapelvek, tipográfia, dokumentumok szerkezete, objektumok, élőfej, élőláb, táblázat szövegben, táblázat tulajdonságai, dokumentumformátumok, csoportmunka eszközei, webes dokumentumkészítés, információforrások etikus felhasználása

prezentáció, animáció, dokumentumformátum, csoportmunka eszközei, lényegkiemelés, információforrások etikus felhasználása

e-Világ, e-kereskedelem, e-bank, e-állampolgárság, virtuális személyiség, információs társadalom, adatvédelem, internetes bűnözés, digitális eszközöktől való függőség

képek szkennelése, digitális fotózás, videofelvétel-készítés, fotó, hang, video készítése, szerkesztése, felhasználása, rasztergrafika, vektorgrafika, görbék, csomópontok, csomópontműveletek adat, információ, hír, digitalizálás, digitalizálás minősége, kódolás, kódolási problémák, ergonómia, be- és kikapcsolás folyamata, be- és kiviteli periféria, háttértár, kommunikációs eszközök, működési elv, működési paraméterek, hálózatok felhasználási területei, mobileszközök operációs rendszere,
operációs rendszerek eszközkezelése, operációs rendszer segédprogramjai, állományok és könyvtárak tömörítése, helyi hálózat, jogosultságok, etikus információkezelés

A fejlesztés várt eredményei

A digitális eszközhasználat során a tanulók készségszinten kezdik elsajátítani a digitális ismeretszerzést és az információk továbbítását. Ez biztos alapokat képez számukra az információs társadalomba való későbbi sikeres beilleszkedéshez. A tevékenységek biztosítják a digitális kompetenciák megszerzését és alkalmazását. Lehetővé válik az elsajátított tudás aktív, önálló bővítése digitális kommunikációs csatornák és eszközök igénybevételével.

A fejlesztés eredményeként a diákok:

– saját ritmusban, tíz ujjal gépelnek

– összetettebb szerkesztési feladatokat is képesek kivitelezni

– biztonságosan és etikusan használják az Internetet

– megfelelően használnak analóg és digitális eszközöket

Ajánlott témakörök a 7-8. osztály számára

– megérteni azokat a lépcsőfokokat, melyeken keresztül a nyugati civilizáció eljutott a modernizmusig: reneszánsz, reformáció, felvilágosodás, a materializmus fejlődése, mezőgazdasági és ipari forradalom, bankrendszerek az olasz városállamoktól a német pénzügyi házakig, gépesítés és az ipari központok, az első világháború, mint az első igazán ipari háború (ezeket a témákat alaposabban kifejteni a felső tagozaton)

– a személyes kreativitás fejlődése

– jogi és etikai kérdések, ideértve szellemi tulajdonjogot is; plagizálás/kalózkodás; egy koncert vagy más előadás páratlan élménye; ennek összevetése egy felvétellel; mit fizetünk meg, amikor zeneletöltésért fizetünk vagy streaming-elünk; az ingyen kapott zene gondolata)

– terveket készíteni: szándék és végrehajtás – mi az a sablon (template)? gondolattérkép (mind mapping).

– szerszámok és gépek kapcsolata az emberi lénnyel; kibővített kapacitások (pl. végtagok és emelőrudak); puskapor; Jethro Tull és a vetőgép; gépi fonás; gőzpumpák stb.

– feltalálók, fejlesztők életrajzai

– tevékenységi és baráti körök – együttműködés, kompromisszum, közösség – a szociális hálók (networking) természete; megfelelő védelem és cyber-bullying

– posztereket, képregényeket készíteni azzal a céllal, hogy „meggyőzzön" valamiről; reklám, propaganda

– adatok bemutatása; diagramok

– számítások: az ujjaktól és a kavicsoktól a számokig; a golyós számológép; Napier „csontjai" (készíteni és használni); Blaise Pascal 1642-es számológépe (fogaskerekek és emelő karok); Lord Byron, Lady Lovelace és William Babbage (az analitikus gép/differenciálgép; a logarléc stb.)

– Kempelen Farkas, Neumann János

– az áramkörök és a be/ki kapcsoló; a geometria, hálók, méretarány és algebra; bináris logika (pl. számítógép-tudomány analóg eszközökkel: www.csunplugged.org)

A MEGÚJULT TANTERV BEVEZETÉSÉRE VONATKOZÓ INFORMÁCIÓK ÉS RENDELKEZÉSEK

A tanterv figyelembe veszi az ebben a témakörben megfogalmazott nemzetközi ajánlásokat a Waldorf-iskolák munkájával kapcsolatban. E témában kiadott legfrissebb állásfoglalás a Hágai Kör 2019-es chartája, amely a grémium honlapján németül és angolul is olvasható:

https://www.waldorf-international.org/medienpaedagogik/charta/ vagy https://www.waldorf-international.org/en/media-education/a-charter/.

A Digitális kultúra tárgyat **7. osztálytól vezetik be a Waldorf-iskolák és 12. osztályig** taníthatják (az állami kerettantervben csak 11. osztályig szerepel, mint tantárgy).

A Waldorf-kerettantervben a tantárgyra fordítható időkeret évi 36, tehát **heti 1 tanóra**. Ez 7-8. osztályban megvalósítható a főoktatás keretein belül, vagy heti egy szakórában, valamint tömbösítve, témahetek, vagy epochák formájában is. Felső tagozaton megvalósítható szakórában, illetve tömbösített formában egyaránt.

A Digitális kultúra tárgy céljai, témakörei, megközelítései a tantervben szereplő módon, 12 évfolyamon keresztül, az adott életkornak megfelelő szinten jelennek meg a többi tantárgy anyagában is.

Az ajánlott tantervi célok és témakörök az egyes évfolyamok között átcsoportosíthatók. A javasolt időkeretek tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelése a jogszabályok adta keretek között szintén lehetséges.

A megadott időkeretet 7-8. osztályban az iskolák saját döntésük szerint felhasználhatják a tantervi anyag analóg, vagy digitális eszközökkel történő feldolgozására is. Ahogy az iskolában egyértelműen felnőtt jelenlétéhez kötött az eszközhasználat, a tanterv ebben az életkorban a digitális eszközök otthoni használata esetén is szoros felnőtt felügyeletet és támogatást javasol. Különös jelentősége van itt az internetelérással rendelkező okoseszközök tudatos használatára történő felkészítésnek.

Mivel a Waldorf-pedagógia pont az ehhez hasonló, erős és többoldalú szemléletformálást és támogatást igénylő területek miatt fogalmazza meg az osztálytanító kiemelt szerepét az osztályok életében, ezen a műveltségterületen az első 6 évfolyamon alapvetően az osztálytanító dolgozik a gyerekekkel, majd ezt szerves módon folytatva a Digitális kultúra tárgyat is ő tanítja 7-8. osztályban. Ehhez szükség szerint bevonhat szaktanári segítséget is. 9-12. osztályig a tantárgyat megfelelő végzettséggel rendelkező szaktanár tanítja.

A Nat rendeletnek megfelelően a tantervet 5. osztálytól felmenő rendszerben kell bevezetni, így az iskoláknak két évük van arra, hogy felkészüljenek a Digitális kultúra tárgy 7. osztályban történő bevezetésére, addig csak a tantervben szereplő, az osztályfoknak megfelelő tartalmak általános megjelenítése a feladatuk.

A bevezetésre rendelkezésre álló 2 év során szükség lesz a tanterv ezen részének folyamatos fejlesztésére és a szükséges feltételek fokozatos megteremtésére (tanárképzés, eszközellátottság bővítése stb.).

MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

Bevezetés

A mozgástanterv általános célkitűzése annak az alapvető folyamatnak a támogatása, melynek során a gyermek lelki-szellemi lénye a mozgáson keresztül összekapcsolódik testi organizmusával.

Így a tanmenet hozzájárul a mozgásérzék, a térbeli tudatosság, az egyensúlyérzék, a belső kiegyensúlyozottság, valamint a testi jólét érzésének fejlődéséhez a finom- és nagymotoros mozgások által.

A mozgástanterv célja, hogy segítse a gyermeket mozgásrendszere fölötti kontrolljának és tudatosságának formálásában és differenciálásában, hogy energiáit a megfelelő helyen és időben mozgósíthassa, és értelmesen irányíthassa.

A tanterv igyekszik a gyermek segítségére lenni mozgásrendszere átalakításában, hogy belső mozgékonyságot hozhasson gondolkozásába, érzésébe és akaratába, ezáltal is lehetővé téve az egyéni szándék teljesebb kifejeződését.

A tanterv a gyermek fejlődési útját korának megfelelő módon támogatja.

A gyermek fejlődő mozgásrendszerének támogatása során kialakul a közösségi élet alapja, és azon keresztül, hogy a gyermek ráébred az önmaga és az őt körülvevők között fennálló kapcsolatra, valós szociális rátermettség fejlődhet ki.

A mozgás tanterve igyekszik támogatni és kiegészíteni az átfogó tanterv egészét.

A mozgás tanterve azzal a középpontban álló fejlődési folyamattal foglalkozik, melynek minden ember részese: a fizikai testbe való megérkezés, a test irányítása és a test által történő önkifejezés. A mozgáson keresztül az individuum fizikailag lép a világba, ennek pedig elsődleges eszköze a fizikai test.

A mozgástanterv az ember mozgásrendszerével dolgozik, és segít az ahhoz vezető egyéni út megformálásában. Így az individuum megtalálhatja azt a biztonságos középpontot, ahonnan el tud indulni a világ felé.

Ezt a folyamatot támogatja a következő három tényező:

1. a gyermekfejlődés archetipikus természetének bensőséges ismerete, 2. magának a mozgás természetének bensőséges ismerete,
3. a külső körülmények, erőforrások és lehetőségek.

A következőkben a tanterv elemei és kulcsfontosságú gyakorlatai körvonalazódnak. A példaként említett gyakorlatok, játékok és azok variációinak részletes leírása megtalálható az ajánlott irodalomban. Ahol külön nem említjük, az általános szempontokat és célokat kifejtő részben az idézőjelek között szereplő szövegrészek, és a tartalomra vonatkozó részben szereplő játékok Kim Payne: *Gyermekeink játékai* c. könyvében találhatók meg. A Bothmer-gimnasztikai gyakorlatok Gróf Fritz von Bothmer, az első Waldorf-iskola testnevelője által kidolgozott gyakorlatokra utalnak. Ezeket Bothmer *Gymnastische Erziehung* című könyvében írja le.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A legfontosabb célkitűzés, hogy a gyermekek lelkesen vegyenek részt az órai tevékenységekben, szívesen mozogjanak. Figyelmesek legyenek a tanár utasításai felé. Az osztályteremnél nagyobb térben képesek legyenek a tanár köré gyűlni, őt figyelmesen meghallgatni, a játék hevéből lecsendesedni. Elfogadják egymás különbözőségeit, a megbeszélt szabályokat betartsák. A számukra kínált képekbe, történetekbe bele tudjanak helyezkedni, ez által megértsék a feladatokat, szabályokat, utasításokat.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Dalok, mondókák ismerete. Az óvodai foglalkozások alkalmával elsajátított tevékenységek.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletben tartása, játékszabályok betartása.

A finommozgások minél szélesebb körű ismerete. A mozgás könnyedségének megőrzése, dalokkal, mondókákkal kísért mozdulatsorok elsajátítása. A koordináció, a mozgékonyság, a térbeli orientáció fejlesztése, a ritmus, az utasítások követésének képessége és a növekvő magabiztosság erősítése. Testkép és a tanulás testi alapjainak (saját mozgás érzék, tapintó és egyensúly érzék) erősítése, megszilárdítása. (Mindezeket vízi környezetben is célszerű megerősíteni: Vízi tájékozódás, vízes játékok /amennyiben a körülmények adottak/.)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények.

Az együtt játszás öröme, egymás tiszteletbentartása, játékszabályok betartása. Ujj- és fonaljátékok, tapsos játékok, szökkenések, hosszú ugrókötél és babzsák használata, tárgyakkal végzett

manipuláció. Dalokkal, mondókákkal kísért körjátékok, népi játékok. A tevékenységek kapcsolódnak a Főoktatás tevékenységeihez.

Kapcsolódási pontok

Az finommotorikus tevékenységek, a szem-kéz koordinációt segítő gyakorlatok az írás előkészítését segítik, valamint kapcsolódnak a kézimunka órák tevékenységihez. A nagymotoros tevékenységek a tanítás-tanulási folyamat egészét támogatják. A játékok, tevékenységek bevezetéséhez használt képek, történetek a korosztályra jellemző mesevilág hangulatához, a dalokkal kísért körjátékok az ének-zene órákhoz kapcsolódnak. Öltözködési és higiéniás szokások kialakítása az egészséges életmódra való nevelés részeként.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonságérzet, elfogadás, tapintat, örömteli játék, szökkenések, ujj-, kézkoordináció, sok mozgást, futást kívánó körjátékok, dalok, mondókák. Szokások, szabályok kialakítása.

Babzsákgyakorlatok, labdagyakorlat, karikagyakorlat, ugrókötél-gyakorlat, utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás. Járás, utánzó járás, futás, mozgásirány, ritmus. Időjárás, öltözködés, szabadtéri foglalkozások, téli játékok, nyári játékok, természetvédelem. Helyes testtartás, testséma.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyerekek örömmel vesznek részt a játékokban, tevékenységekben
- kialakulnak a közösség szabályai, melyek lehetővé teszik, a mozgásos játékok, feladatok biztonságos végre hajtását
- képesek a képi megközelítésben való tájékozódásra, értik a képekbe, történetekbe ágyazott feladatokat, játékokat, fejlődik képzelőerejük
- javulnak a nagy- és finom – motorikus képességek, a mozgás-koordináció, az egyensúly és ritmusérzék
- ujj-, tapsos-, és fonaljátékokat ismernek meg
- képességeik szerint futnak, szökdelnek az ugrálókötél alatt, felett
- ismerik a dalokkal, mondókákkal kísért mozgássorokat, körjátékokat

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Célkitűzésünk az első évek során a játékokban lehetőséget nyújtani a gyermeknek, hogy a csoport biztonságát fokozatosan elhagyhassa, hogy kergethessék, és elválaszthassa magát a többiektől. Az izgalom és a megnyugvás megfelelő aránya. A játékszabályok elegendő segítséget nyújtsanak ahhoz, hogy kereteiken belül a gyermekek annyit kockáztassanak, amennyire készen állnak és vállalkoznak. Mindezek a tevékenységek szoros kapcsolattot alkotnak mindazzal, ami a Főoktatások alatt történik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az előző év tevékenységeinek ismerete. A játékokban való lelkes részvétel, szabályaik ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek veleszületett mozgásszeretetének megőrzése a számukra kínált csoportos játékok, feladatok (pl.dzsungeljátékok, állatok mozgásait utánozó játékok) által. Korábbi képességek (kis-és nagymotoros mozgások, mozgás-koordináció, téri orientáció, testséma, egyensúly, ritmusérzék) további fejlesztése.

Önállóságuk növekedjen. Utasításokat képesek legyenek követni, tartsák be a játékszabályokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Fokozódjon a gyermek biztonságérzete a csopotban. Önállósága növekedjen. Utasításokat képes legyen követni, tartsa be a játékszabályokat. Fejlődjön a gyermekek koordinációja, mozgékonysága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. További ujj- és fonaljátékok és szökdeléses játékok. Korának megfelelő fogók, állatokat utánzó mozgássorok. Dalokkal, versekkel kísért játékok, mozgások.

Kapcsolódási pontok

A mozgás a tanítás-tanulás minden elemét áthatja a kisisikolás korban. A játékok során megélt minőségek (pl.: kitartás, igazságosság, tappintat, együttműködés) közvetve hatással vannak más órákon folytatott tevékenységekre is. Az állatok mozgásait utánzó mozdulatok a Főoktatás történeteihez is kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Biztonság, önállóság, szabálykövetés, ritmus, koordináció, mozgékonyság, térbeli orientáció.

Utánzó gyakorlatok, kúszások-mászások kifejezései (pl.: medvejárás, rákjárás, pókjárás, fókakúszás, katonakúszás), irányváltoztatás, szabály, sebesség. Dobás, gurítás, hajítás, ütés. Egyensúly, gurulás, tarkóállás, „csikórugdalózás”, pókjárás, rákjárás, fókajárás, medvejárás, sántaróka-járás, nyúlugrás, térdelés. Labdaelkapás, gurítás. Szabályjátékok, népi és körjátékok, utánzó játékok, fogójátékok statikus és dinamikus akadályokkal, ugróiskola. Túrázás, tájékozódás, közlekedési szabályok.

A fejlesztés várt eredményei

A mozgások által fejleszthető képességek javulása. A csoport nyújtotta biztonság által az önbizalom erősödése. Szociális érzékenység fejlődése. Önállósága növekszik. Utasításokat képes követni, betartja szabályokat. Fejlődik a gyermekek koordinációja, mozgékonysága, térbeli orientációja, ritmusérzéke. Újabb fonaljátékokat, fogókat, dalokkal, versekkel kísért mozgássorokat tanulnak meg. Mindazoknak a testi alapoknak a további fejlesztése amik az első osztályban elkezdődtek.

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mozgás tanítása kötöttebb formát kap, fokozatosan elválik a beszédtől és az énekléstől. A tornaterem új eszközöket biztosít a gyerekek számára, ismerkednek a speciális eszközökkel, a biztonsági szempontokkal, a viselkedés közösségi szabályaival, valamint a megfelelő öltözékkel és higiéniával. A foglalkoztatási módok kialakítása, a szabályok elmélyítése, betartása, változtatásuk lehetősége. A játékok és különböző mozgásformák bevezetésében továbbra is támaszkodunk a gyermek képzelő erejére, ezeket képekben közvetítjük feléjük. Fontos a szabályok pontos ismerete és betartatása, ezek alakítása a csoport és a tárgyi feltételek figyelembe vételével. A kritikai érzék, a rálátó képesség megjelenésével elengedhetetlen az egymás iránti türelem és elfogadás fejlesztése. Úszás (amenynyiben a körülmények adottak).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az előző években tanult körjátékok, ritmusok, mondókák.

Tantárgyi fejlesztési célok

Tornatermi, öltözői rend kialakítása. Öltözék tisztázása, tanórai fegyelem kialakítása. Tornatermi felszerelések gyermek közeli bevezetése (torna zsámoly, szőnyeg, ugródeszka, svédszekrény…) Alapelv, hogy minden mozgást a hő hasson át, minden mozgásformát történet, kép készítsen elő. Ünnepkörnek, időszaknak, évszaknak megfelelő játékok választása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer első körjátéka. A gyerekek körben futnak, és a mondóka szerint galoppoznak, dobognak, ritmusra lépnek és egyhelyben állnak. Különböző tevékenységeket utánzó, imitáló mozdulatokat végeznek.
- A tanár köré gyűlni a feladat meghallgatására, bemutatására, majd annak elvégzése után újra egybegyűlni.
- Fogók, ahol egy gyermek áll szemben a csoporttal, pl.: Sárkányfogócska, Elefántfogó, Bolhás fogó, Madárijesztők.
- „Dzsungel”-jellegű játékok, tornaeszközökből és a torna mozgáselemeiből épített akadálypályák.
- Ugrókötél használata: átfutások, ugrások, egyéni és páros gyakorlatok.
- Állatok mozgását utánzó járások, szökdelések, mászások.
- Fonaljátékok.
- Egyszerű, végtelenített fogójátékok. Egyensúlyozós játékok. Torna: gurulóátfordulás előre – hátra. Korcsolyázás. Úszás.

Kapcsolódási pontok

A megfelelő autoritás felismerése, az együttműködés fontos eleme a harmadik osztály sok epochájának. A különböző mesterségekhez kapcsolódva utánzó mozdulatokkal, versekkel mélyítjük el ezeket az élményeket.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Állóképesség; fegyelem; egyensúly; koordináció; képi gondolkodás. Őszinteség, tapintat, elkötelezettség, autoritás. Bátorítás, nagyvonalúság, szimpátia.

Sasszé, galopp, oldalazó szökdelés, méter. Támasz, függés, függőállás, gurulás, gurulóátfordulás, mérlegállás, tarkóállás, vándormászás, felguggolás, alaplendület, madárfogás. Síelés, korcsolyázás. Csúszásveszély, lebegés, merülés, siklás, mélyvíz, levegővétel, vízbe fújás, talpas ugrás, kartempó, lábtempó, hátúszás, gyorsúszás, mellúszás, segítségnyújtás, úszódeszka, súlypontemelő bója, polifoam rúd. Függőleges, vízszintes, akadálypálya, páros feladatok, csapatfeladatok, mászás fel-le, függés. Ugrókötélhajtás, ütem.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek egyre inkább képesek csak a mozgásra koncentrálni
- elsajátítják a tornatermi viselkedés szabályait
- megtanulnak csoportként dolgozni, összegyűlni a tanár köré a feladatok meghallgatására, majd azok elvégzése után újra visszatérni oda
- a mozgásformák által nyújtott kihívások révén javulnak képességeik, növekszik önbizalmuk
- a tornaeszközökön biztonsággal mozognak

– képesek szabályok szerint együtt játszani
– a játékokban örömmel vesznek részt

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A „mi”-ről az „én”-re helyeződik át a hangsúly: *Itt vagyok én*, *ott vagytok ti.* Ezen belül a gyerekek olyan polaritásokat tapasztalnak meg, mint álom és ébrenlét, gyengeség és erő, biztonság és veszély, vagy alkotás és rombolás. Megerősödik a különválás elve az olyan játékokban, ahol egy ember áll az egész csoporttal szemben. Egyre több feszültség és izgalom és kihívás jelenik meg azokban a játékokban, ahol a gyerekeknek fel kell ébredniük a képekből, melyekbe a tanár a játékot ágyazta, és azokat, akik még mindig álmodoznak, elkapják. „Levegő”, ritmus hatja át a mozgásokat, tevékenységeket. Úszás (amennyiben a körülmények adottak).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A gyerekek már megszokták a tanórai rendet, az eszközöket biztonságosan, képességeik szerint használják, a játékszabályokat betartják, tisztelettel, tapintattal fordulnak egymás és a tanár felé.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak elmélyítése. Egyre összetettebb játékok elsajátítása, egyének szembenállása egy csoporttal. Gyors szerepcserén, váltáson alapuló fogójátékok segítségével az éberség, a jelenlét iskolázása. A tornatermi eszközök egyre biztonságosabb használata.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Bothmer második körjátéka (Állok, sétálok, futok…)
– A gimnasztikában, a tornában a gyermekek nehezebb, formáltabb elemekkel találkoznak. A tanár bemutatja a gyakorlatot, például a guruló átfordulást előre és hátra, melyet (le)utánoznak, de részelemeit a gyakorlás során továbbra is képeken keresztül írja le.
– Fogók, amelyekben a szerepek gyorsan cserélődnek. Átfutós fogójátékok, a fogójátékokban tudatosan megjelenik az egyenes és görbe minőség.
– Olyan játékok, amelyekben valamilyen negatív erővel kell szembeszállni, például Folyami banditák és Cápaszáj.
– Figyelemre és figyelmes hallgatásra épülő játékok, mint például az Iromba, mely egyéni bátorságot, kiállást, csoport előtti végrehajtást igényel.

–

– Egyszerű, elkapásra és dobásra épülő játékok egyre bonyolultabb helyzetekben, pl. padon egyensúlyozva.

– Tevékenységek, melyek az ütős (Méta-jellegű) labdajátékokra és alapelveire felkészítő játékok felé vezetnek, pl. Óra; Vasútvonal; Kisiklatós.

  Játszótéri játékokkal is megismertethetjük a gyermekeket, ha nem ismernék azokat, például a faltenisszel, tengóval, ugróiskolával, a golyózással és különféle reflex játékokkal, például Öklözős; Krokodilszáj; Jancsika; Amőba; Bakugrás.

– Bonyolultabb dzsungel játékok (akadálypályák).

– Talajon és tornapadon végrehajtott támaszgyakorlatok a későbbi tornaelemek megalapozására. Új talajgyakorlati elem: Fejállás

– Sor – és váltóversenyek, kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok. Korcsolyázás. Úszás.

Kapcsolódási pontok

A gyermekek fizikai testének ügyesebbé válása lelki, szociális, gondolkodási képességeik finomodását is magával hozza. Éberségük, felelősség vállalásuk, összedolgozásuk az iskolai tevékenységeiket általánosságban támogatja. A játékokat bevezető történetek, a tevékenységeket kísérő képek mind a korosztály kultúrtörténeti tartalmaihoz kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rálátás, éberség-álmodozás, játszótárs tisztelete, egyéni felelősség vállalás, összedolgozás.

Statikus gyakorlatelemek elnevezései, sorverseny, váltóverseny, állórajt, rajtjel, kartartás, lendítés, hajlítás. Hajítás, dobásirány. Oldalazó futás, keresztlépés. Egykezes dobás. Tarkóállás, kézállás, zsugorfejállás, kézenátfordulás oldalra, hajlékonyság, harántspárga, oldalspárga, híd, bakugrás, függőleges repülés, kéztámasz, segítségadás, akarat. Görkorcsolyázás, sportöltözet, ütős játékok, lovaglás. Felfekvés, csípőemelés, váltóverseny, levegővétel hátra fordulással, fejesugrás. Légzőgyakorlatok, korrekciós gyakorlatok, gerincmobilizáló gyakorlatok, testtudat.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek képesek egyéni feladatokat végrehajtani, akár a csoporttal szemben állva is

– egyaránt megtanulják elfogadni a vesztes és a győztes szerepét

– egyre inkább képesek végtagjaikat egymástól függetlenül használni

– egyre nagyobb biztonsággal mozognak a tornaszereken

– a gyors szerepcseréket követelő játékokban szívesen vesznek részt

– egyre több játszótéri játékkal ismerkednek meg

– a tanult játékokban és tornamozgásokban aktívan vesznek rész

–

– életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége a hozzá kapcsolódó ismeretekkel olyan mérvű, hogy képes a saját teljesítménye tudatos befolyásolására

– mozgáskultúrája olyan szintre fejlődött, hogy képes a hatékony mozgásos cselekvéstanulásra, testedzésre

– képes azonnali segítséget kérni

– önismerete, érzelmi-akarati készségei és képességei a testmozgás, a testnevelés és a játékok eszközei által megfelelően fejlődtek

– a tanult mozgásformákat összefüggő cselekvéssorokban, jól koordináltan kivitelezi

a tanult mozgásforma könnyed és pontos kivitelezésének elsajátításáig fenntartja érzelmi-akarati erőfeszítéseit

– a testnevelési és népi játékok művelése során egyaránt törekszik a szabályok betartására

– nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő alkalmazására, végrehajtására

– megfelelő motoros képességszinttel rendelkezik az alapvető mozgásformák viszonylag önálló és tudatos végrehajtásához

– olyan szintű relatív erővel rendelkezik, amely lehetővé teszi összefüggő cselekvéssorok kidolgozását, az elemek közötti összhang megteremtését

– megfelelő általános állóképesség-fejlődést mutat

– az alapvető mozgásformákat külsőleg meghatározott ritmushoz, a társak mozgásához igazított sebességgel és dinamikával képes végrehajtani

– futását összerendezettség, lépésszabályozottság, ritmusosság jellemzi

– különböző mozgásai jól koordináltak, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtása jól tagolt

– az egyszerűbb mozgásformákat jól koordináltan hajtja végre, a hasonló mozgások szimultán és egymást követő végrehajtásában megfelelő szintű tagoltságot mutat

– a támasz- és függésgyakorlatok végrehajtásában a testtömegéhez igazodó erő- és egyensúlyozási képességgel rendelkezik

– a funkcionális hely- és helyzetváltoztató mozgásformáinak kombinációit változó feltételek között koordináltan hajtja végre

– ellenőrzött tevékenység keretében mozog a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben

– a testnevelési és népi játékokban tudatosan, célszerűen alkalmazza az alapvető mozgásformákat

– játék közben az egyszerű alaptaktikai elemek tudatos alkalmazására törekszik, játék- és együttműködési készsége megmutatkozik

–

– célszerűen alkalmaz sportági jellegű mozgásformákat sportjáték-előkészítő kisjátékokban

– játéktevékenysége közben a tanult szabályokat betartja

– felismeri a különböző veszély- és baleseti forrásokat, elkerülésükhöz tanári segítséget kér – tanári segítséggel megvalósít a biomechanikailag helyes testtartás kialakítását elősegítő gyakorlatokat

– tanári irányítással, ellenőrzött formában végzi a testnevelés – számára nem ellenjavallt – mozgásanyagát

– aktívan vesz részt az uszodában végzett mozgásformák elsajátításában, gyakorlásában

– a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségeihez mérten rendszeresen végez testmozgást

– az öltözködés és a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait megismeri az életkorának megfelelő táplálkozás alapelveit, képes különbséget tenni egészséges és egészségtelen tápanyagforrások között

– a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is

– ismeri a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásait

Bevezetés

Az 5-8. osztályokban folytatódik az a munka, amelyet az alsó négy osztályban megkezdtünk. Jól elkülöníthetően két részre bontható az elkövetkező négy iskolai év.

Az 5. és 6. osztályokba az órai tevékenységek azt az átmeneti időszakot támogatják, amely a gyermekkort a serdülőkor felé vezeti. A játékosság, könnyedség mellett az egyéni erejüket, felelősségüket, lehetőségeiket élik át a gyerekek egyre inkább. A 7. és 8. osztályokban egyre szembetűnőbbek lesznek az egyéni különbségek testi, lelki, gondolkodásbeli területeken egyaránt. A másik fejlődésének segítése, másságának elfogadása egyenlő súllyal esik latba a gyerekek egyéni képességeinek fejlesztése közben. Önmaguk határainak folyamatos szélesítéséhez, képességeik folyamatos kimunkálásához próbálunk segítséget adni.

Az a célunk, hogy az órákon megjelenő feladatokkal, gimnasztikai és más mozgásformákkal, játékokkal, sportokkal is segítsük a felnövekvő gyermek világ- és önmegismerő képességét.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez a fizikai serdülést megelőző utolsó év; a gyermekkor szíve. A gyermek erőteljesen él a vér folyamataiban, a szívdobogás és a lélegzés üteme közti dinamikában. Szeretnek zabolátlanul

–
szaladgálni, ám ugyanakkor keresik a ritmusos mozgás kimért fegyelmét is. Vágynak a kihívásra. Ebben az életkorban nagyra értékelik a bátorságot és az óvatosságot is, a kockázatot és a körültekintést. Ilyenkor különösen fontos a mozgásban a ritmus. Legyen egyensúly a könnyűség és a nehézkedés, a képzelet és az intellektus, valamint az egyéni és csapat kihívások között. A gyermek öntevékenysége erősödik azzal, hogy a ritmusok gyors váltakozása közepette is képes a középpontot megtartani. Ez egy fontos átmeneti lépcsőfok a csapatjátékok bevezetése előtt.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A foglalkoztatási formák alapos ismerete. Az alsóbb osztályok játékainak, tevékenységeinek biztos ismerete, jártasság elsajátítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A Bothmer-gimnasztika gyakorlatain keresztül a harmonikus mozgásra törekvés. A torna mozgásanyagán keresztül az önálló, szép, erőteljes feladat végzés. A népi játékokon keresztül az éberség, a körültekintő, becsületes játék megteremtése. Az atlétikában az állóképesség továbbfejlesztése, az igazság-szépség-erő ideáljának megélése a mozdulatokban, mozgássorokban. Sportjáték előkészítő játékok egyre inkább fokozzák az egy időben több dologra való figyelem erősödését, mobilizálják a hatékony döntési képességet. Az időjárásnak és a főoktatásnak megfelelő alternatív környezetben űzhető a mozgásformákkal való ismerkedés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: a Könnyű ütem – Nehéz ütem gyakorlatok, melyekben a könnyűség és nehézség ritmikusan váltakoznak egymással.
- Torna: haladás az egyéni gyakorlatok felé; egyszerűbb szekrényugrások: guggoló felugrás különböző leugrási fajtákkal; repülő gurulóátfordulás (tigrisbukfenc); cigánykerék; egyensúlyozás, lengés és ugrás egyre nagyobb kihívásokkal (pl. csukott szemmel). Az öt klasszikus görög gyakorlat.
- Részvétel a korosztályuknak megfelelő sportprogramban. Például: magyarországi Waldorf-iskolák „ókori görög olimpiáján”.
- Játékok: Ez az életkor átmenet a játék és a sportok között. Macska-egér ház; Hajók, cápák, part, Színek háborúja, Várostrom. Stratégiai fogójátékok. Üstökös. Kéztenisz.
- Atlétika: Tartós futás, sprint futás, váltó futás, magas – távol ugrás, diszkoszvetés, gerelyhajítás.
- „Görög” birkózás; Ugrós fogójátékok; Kötélhajtás: egyéni és páros gyakorlatok; Dobások-elkapások; Korcsolyázás; Úszás; Lazító-nyújtó gyakorlatok.
- Gúlatorna alapjai.

Kapcsolódási pontok

A görög kultúrkorszakhoz kapcsolódunk a görög gyakorlatokkal, az ókori ideált idéző Olimpiai játékokkal.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Könnyűség-nehézség közti váltakozás, harmónia, vérkeringés, görög gyakorlatok, állóképesség, kitartás, önuralom, igazság-szépség-erő ideálja.

Váltás, lépéshossz, perc, távtartás, térdemeléssel futás, saroklendítéssel futás, indiánszökdelés, elugrási hely, leérkező hely. Mászás, mászókulcsolás. Futó ritmus, futó tempó, tempótartás, vezényszó, célvonal, futósáv, sprint – vágta futás. Lendületszerzés, ismétlésszám, elugró sáv, centiméter, talajra érkezés, elugró láb, lendítő láb, átlépő technika, optimális sebesség, kísérletszám. Lendületszerzés. Kitolás.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a ritmusok gyors váltakozása közepette is képesek a középpontot megtartani
- arra törekszenek, hogy mozgásuk tükrözze az ókori görög olimpia igazság-szépség-erő ideálját

– ismerik az öt klasszikus görög gyakorlatot, és részt vesznek az Olimpián

– a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokban alapvető jártasságot szereznek

– képesek a tanult tornamozgások végrehajtására

– aktívan bekapcsolódnak a tanult játékokba

– különféle labdákat képesek biztosan és pontosan dobni és elkapni

– sokoldalú mozgásműveltségének birtokában eredményesen tanul összetett mozgásformákat

– ismeri a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát

– a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorokat változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett kivitelezi

– nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő végrehajtására

– a motoros képességeinek fejlődési szintje révén képes az összhang megteremtésére a cselekvéssorainak elemei között

– futótechnikája – összefüggő cselekvéssor részeként – eltérést mutat a vágta- és a tartós futás közben

– segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelem bemutatására

– a torna és a táncos jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikaiművészeti kifejezőkészségét

– a versengések és versenyek közben toleráns a csapattársaival és az ellenfeleivel szemben, és ezt tőlük is elvárja

– tanári segítséggel, egyéni képességeihez mérten, terveztten, rendezetten és rendszeresen fejleszti keringési, légzési és mozgatórendszerét

– a családi háttere és a közvetlen környezete adta lehetőségekhez mérten tervezetten, rendezetten és rendszeresen végez testmozgást

– a higiéniai szokások terén teljesen önálló, adott esetben segíti társait

– a szabadban végzett foglalkozások során nem csupán ügyel környezete tisztaságára és rendjére, hanem erre felhívja társai figyelmét is

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Míg az előző év az ógörög kultúrához, a 6. osztály kultúrtörténetileg a római korhoz és annak értékeihez kapcsolódik. Jellemző fogalmai: a rend, a forma, a pontosság. A gyermekek ebben az életkorban lelkükben azt az egyensúlyt tapasztalják meg, amelynek fizikai képe a folyékony és a szilárd közti egyensúlyt megtartó izomrendszer.

Az egyenesség fontos minőség ilyenkor, és ez megkívánja a belső erők egyensúlyát.

A gyakorlatok végzésekor a játékosság mellett egyre nagyobb hangsúlyt kap a pontosság és a formák tisztasága, a rendre való törekvés. Taktikai elemek hangsúlyos jelenléte.

Méréseken és a játékok pontozásán keresztül, valamint a tanár bíróként, vezetőként való elfogadásával a tárgyilagosság alapelve kerül előtérbe.

A gyakorlatok végzésekor a tanulók magasság szerint állnak sorba, a legmagasabb leghátul.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A rend, a következetesség, a pontosság kialakítása az órai tevékenységekben. Az állóképesség, az izomzat fejlesztése. Csoportmunka. Mérések (alapképességek, ügyesség). Kevés bevezetés a feladatok előtt és nagyon sok munka. Eltűnnek a történetek, helyettük szabályok lesznek. Edzés jellegű órák megalapozása, kialakítása. Szigorú szabályokhoz való alkalmazkodás képességének kialakítása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Bothmer-gimnasztika: Könnyű, Nehéz, Nagyon nehéz háromszög; Fő elemük a függőlegesből való kizuhanás a vízszintesen keresztül és az éber egyenességbe való átváltozás. A botgyakorlatok: a gördülő bot, a négyszög, a háromszög gyakorlat bottal, a rendgyakorlatok, vívások, egyensúlygyakorlatok, mind az egyenesség élményét és a határok megélését erősítik. Felfelé nyújtózás közben is biztosan meg kell állniuk a földön.

- Testnevelés: Jól meghatározható fokozatok a gyakorlatok felépítésében: kézállás, kézállásból átfordulás, fejállás, egyszerűbb elemek (statikus és dinamikus) a korlátokon a gyűrűn és a gerendán, az egészségre és a biztonságra mind több figyelmet fordítva. Kötél- és rúdmászás. Ugrókötél gyakorlatok nagyobb ismétlésszámmal. Szekrényugrás: kismacska, guruló átfordulás ugrószekrényen, terpeszfelugrás, zsugorkanyar, huszárugrás. Nyújtógyakorlatok (stretching).

- Atlétika: rövid és hosszú távú futások (60 m, 600 m, 12 perces futás), magasugrás, távolugrás, kislabdahajítás, sprint- és rajtgyakorlatok, váltófutás, hosszútávfutás akadályokkal. Év végén felmérés keretében az elért eredményeket rögzítjük.

- Cirkuszművészetek: Akrobatikus elemek, gúlaépítés. Zsonglőrködés: diaboló, zsonglőrlabda, buzogány stb.

- Játékok: Átmenet a sportjátékok felé. Ez a következők előkészítését igényli: pontozás, vannak győztesek és vesztesek, az ellenfelet ki lehet cselezni, előfordulhat fizikai kontaktus. A kidobós játékok jó felkészülést jelentenek. Jellemző játékok: Fal labda, Ütős (méta jellegű) labdajátékok, Röplabdára előkészítő labdajátékok Kidobósok. Tollaslabda. Saját súllyal dolgozó fogóljátékok. (pl.: Elsősegély, Testvér segíts!) Légiós játékok. Labdás ügyességfejlesztés – sportjáték előkészítő játékok.

- Menet-, rend- és formagyakorlatok.

– Életkoruknak megfelelő csapatversenyeken való részvétel. Például: Waldorf Partizán Bajnokság.

– Általános erő, állóképesség és koordinációt fejlesztő gyakorlatok saját test-, vagy minimális (Edzettségi állapottól függően 1-5 kg.) túlsúllyal.

Kapcsolódási pontok

Kultúrtörténetileg a római korhoz kapcsolódunk. Ezen kívül a geometriához a pontossággal, a történelemhez az ok-okozat megtapasztalásával.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rend, forma, pontosság, következetesség, mérés, pontozás, tárgyilagosság, erő, izommunka, állóképesség, labdás ügyesség, stratégia.

Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; botgyakorlat. Dobás, gurítás, lökés, hajítás, terelés, ütés, célfelület, dobásirány, ütőfogás, tenyeres oldal, fonák oldal. Mellső átadás, felső átadás, alsó átadás, egy- és kétkezes átadás, labdavezetés, labdakezelés, labdaív, pattintó érintés, bekísérés, görgetés. Húzások, tolások, önkontroll, sportszerű küzdelem, esések, lábérintések, kézérintések, asszertivitás, közvetlen kontakt, pillanatnyi kontakt. Másodperc. Vetés, röppálya, kirepülési szög, távolságmérés, távolságbecslés, tenyeres ütés, fonák ütés, csapóütés. Támadó és védő szerep, pontszerző játék, célzó játék, kisjátékok, célfelület, szélességi mozgás, elszakadás a védőtől, passzsáv, együttműködés, csapatszellem, érintő távolság. Ellenfél tisztelete, felelősség, tompítás, esések, gördülések, grundbirkózás, mögé kerülés, kitolás, asszertivitás, önvédelem, menekülés, önuralom, kitartás. Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás, relaxáció, stresszkezelés. Függeszkedés, támlázás, fejállás, talajgyakorlat, terpeszleugrás, lefüggés, lebegőfüggés, hátsó függés, zsugorlefüggés, homorított leugrás, érintőjárás, hármaslépés, fellendülés, ellendülés, billenés, átfordulás, zsugorkanyarlati átugrás, huszárugrás, guggoló átugrás. Floorball – ütőfogás, labdahúzás és -lövés, kapuelőtér. Környezetvédelem. vázizomzat, izomérzékelés, önállóan végzett otthoni gyakorlatok, kontraindikált gyakorlatok, légzőizmok.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek az órai munka során a pontosságra, a formák tisztaságára és a rendre törekszenek

– ismerik a korosztályuknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat, és azok pontos végrehajtására törekszenek

– a tanult akrobatikai, atlétikai és tornagyakorlatokat biztonságosan, összerendezetten végzik

– a tanult csapatjátékok technikai alapelemeit ismerik, szabályaikat alkalmazzák

– életkoruknak megfelelő csapatversenyeken vesznek részt

– életkorának és testi adottságának megfelelően fejlődött motoros teljesítőképessége olyan mérvű, hogy képes saját teljesítménye és fittségi szintje tudatos befolyásolására

– ismeri és használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti ismeretanyagát

– a tanult mozgásforma készségszintű kivitelezése közben fenntartja érzelmi-akarati erőfeszítéseit

– minden sporttevékenységben forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik
– relatív erejének birtokában képes az elsajátított mozgástechnikák koordinált, kivitelezésére
– magabiztosan alkalmazza a távolugrás és a kislabdahajítás – számára megfelelő – technikáit
– testnevelési játékok közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat
– ellenőrzött tevékenység keretében rendszeresen mozog, edz, sportol a szabad levegőn, egyúttal tudatosan felkészül az időjárás kellemetlen hatásainak elviselésére sportolás közben
– a sportjátékok előkészítő kisjátékaiban tudatosan és célszerűen alkalmazza a technikai és taktikai elemeket
– A versengések és a versenyek közben csapatkohéziót kialakító játékosként viselkedik;

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákokban most már megvan az a fajta erő és finom mozgékonyság, amely képessé teszi őket az egyik tevékenységből a másikba való gyors áttérésre. Ez a mobilitás annak kifejeződése, hogy a gyermekek izomrendszere szépen fejlődik, ám a csontváz statikus tulajdonságai még nem kötik meg őket. A gyermekek mozgásfejlődésüket ebben az életkorban az ínszalagokon és az inakon keresztül fejezik ki.

Képesek önmagukat a csoporttól elválasztani, és egyenként is elég erősek ahhoz, hogy megállják helyüket a versenysportok kihívásaival szemben. Egyéni álláspontot tudnak formálni, amely nemcsak azt teszi lehetővé, hogy képesek legyenek helyezkedni, és helyüket megtartani a játék ideje alatt, hanem lassan az egész játszma és taktikájának átlátása is lehetővé válik.

Ahhoz, hogy a csapat sportokban valóban részt tudjanak venni, a tanulóknak világos képet kell alkotniuk saját helyükről a környezetükkel szemben, és tisztában kell lenniük a pálya dimenzióival és határaival. Ez az érzékszervek jó összehangoltságát igényli.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok alapos ismerete. A megismert foglakoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Vidám, jó hangulat kialakítása kemény munka közben. Egyéni kihívást jelentő feladatok.

A különböző lendülő mozdulatokkal a középpont és a periféria megtapasztalásához vezetni a tanulókat. A lendülő és inga gyakorlatokon keresztül megtanulják, hogyan lehet a súlyt, a súlyosságot élvezni, pl. a korlátról lógva a lendület segítségével tapasztalják meg a gravitáció új középpontját (új, a serdüléssel járó nyúlás, növekedés miatt). A játékokat a sportok bemelegítőiként használjuk. Az óra fele edzéssel telik, az új technika megtanulásával és begyakorlásával. A különböző képességekre egyenként is figyelmet fordítunk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Bothmer-gimnasztika: A Ritmus gyakorlat kiegészíti a Zuhanás gyakorlatát, amely kimondottan arra hivatott, hogy megragadja a serdülőkor térbeli térélményét. Bothmer eredetileg azt javasolta, hogy az Ugrás a középpontba előzze meg a Zuhanás gyakorlatot. Ennek mérlegelése és a döntés az érintett tanárok feladata. Oldalsó körzés, Egyensúly, Galopp, Álló és Mozgó ritmus. Megtalálják saját ritmusukat és felfedezik a mozdulásra késztető impulzus pillanatát.

– Testnevelés: Kézállás, fejállás, tarkóbillenés, kézenátfordulás, fejenátfordulás, kézenátfordulás oldalra és 180 fokos fordulattal. Szaltó, zuhanások, dőlések szekrényről matracokra. Szekrényugrások: guggoló átugrás, átterpesztés, repülő guruló átfordulás. Trambulin és ugródeszka használata. A birkózások és reflexjátékok különböző fajtái: Görög, Római, Indián, Pingvinharc, Csoportos, Öklözös, Krorkodilszáj. Egyensúlyozás, botgyakorlatok. Ugrókötél gyakorlatok az állóképesség fejlesztésére. Kötélmászás, rúdmászás.

– Atlétika: Az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem: Állórajt, mezei futás, sokszor a tájékozódási futáshoz kapcsolódva, térképhasználattal és előre jelölt utakkal. Gyakorlás után év eleji és év végi felméréseken vetjük össze a tanulók fejlődésének eredményeit.

– Játékok és sportok: Sportjátékokat előkészítő játékok. A főbb sportágak között található: kosárlabda: tempó dobás, fektetett dobás, sarkazás, „létrázás”, ismerkedés a szabályokkal, játék egy palánkra; röplabda: alkarérintés, kosárérintés, röplabdára előkészítő játékok (rabröpi, dupla labda, vakröpi, stb.); kézilabda: egykezes felső átadás, kitámasztásos, beugrásos és felugrásos lövés, indítások, ismerkedés a szabályokkal, játék; softball (Méta jellegű ütős játékok): egyre bonyolultabb szabályokkal; tollaslabda: alsó és felső ütés, szerva; floorball: ütéstechnikák és szabályok, játék; tenisz; asztalitenisz, Ultimate (Frizbi); úszás; teke; korcsolyázás.

– Akrobatikus és zsonglőr elemek továbbfejlesztése.

– Sportágválasztás elősegítése.

– Versenyzés életkoruknak megfelelő bajnokságokon.

Kapcsolódási pontok

Felfedezések kora, tájékozódás, térképismeret. A reneszánsz ember sokszínűsége, polihisztorjellege.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Inszalagok, inak, versenysportok, egyéni álláspont, taktika, tájékozódás, technikai elemek, labdás ügyesség, sokszínűség.

Belső, külső, teljes csüd, dekázás, alkalmazkodás, figyelemmegosztás, társak megjátszása, alacsony és magas labdavezetés, kosárérintés, alkarérintés, szemkontaktus, érintőfelület. Szergyakorlatok, izomhúzódás, izomszakadás, izomgörcs, izomláz, keringésfokozás. Elrugaszkodó láb, lendítő láb, térdelőrajt, hibás rajt, váltójel, váltótávolság, tempóérzék, pulzus, átlépő technika, lépő technika, nekifutási távolság, optimális sebesség, kidobási vonal, bástya, dobószektor. Kétszer indulás, lépéshiba, alsó egyenes nyitás, védőérintés, támadóérintés, állásrend, röplabda – forgás, hosszú- és rövidindulás, egy-és kétütemű megállás, sarkazás, indulócsel, fektetett dobás, labda fedezése, bedobás, szabaddobás, szabadrúgás, büntetődobás, büntetőrúgás, alakzattartásos passzgyakorlat, alakzatbontó és alakzattartó helyezkedés, kényszerítő átadás, területvédekezés,

emberfogás, egykezes tolt átadás, páros és hármas lefutás. Laza és szoros emberfogás, szélességi mozgás, mélységi mozgás, elszakadás a védőtől, célfelület védelme, algoritmikus gondolkodás, ütempassz, testcsel. Természetjárás, vízi túra, környezetvédelem, streetball, tájfutás, jégkorong, erdei tornapálya, térkép, turistajelzések. Úszásnem, hátúszórajt, rajtfejes, taposás, intenzív úszás, állóképesség. Menet- és futásgyakorlatok; oszlop-, sor-, kör-, szétszórt alakzat; utasítás, szóban közlés, bemutatás, bemutattatás, relaxáció, stresszkezelés, szergyakorlatok. Futólagos kézállás, csúsztatás, vetődés, összekötő elemek, erőfejlesztés, izomcsoport. Egyensúlyi helyzet kibillentése, fair play. Káros életviteli szokások, gerincferdülés, helytelen testtartások, terheléshatár.

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek képesek a tevékenységek közötti gyors váltásokra
- újabb, életkoruknak megfelelő Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat sajátítanak el
- képesek a tanult atlétikai és tornamozgások megközelítően helyes technikai végrehajtására
- megismerik néhány sportág alapvető mozgásanyagát és szabályait
- a játékokban, sportokban képesek helyezkedni, és pozíciójukat megtartani; képesek az egyszerű taktikai elemek alkalmazására
- életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt
- délutáni elfoglaltságként sportolnak
- képes értelmezni az életben adódó baleseti forrásokat és az egészséget károsító, veszélyes szokásokat, tevékenységeket
- használja a testnevelés életkorához igazodó elméleti szakkifejezéseit
- minden sporttevékenységben forma- és szabálykövető attitűddel rendelkezik, ez tevékenységének automatikus részévé válik
- nyitott az alapvető mozgásformák újszerű és alternatív környezetben történő felhasználására
- a relatív erejének birtokában képes a sportágspecifikus mozgástechnikák koordinált, készségszintű kivitelezésére
- az alapvető mozgásainak koordinációjában megfelelő begyakorlottságot mutat, és képes a változó környezeti feltételekhez célszerűen illeszkedő végrehajtásra
- a rajttechnikákat a játékok, a versengések és a versenyek közben készségszinten használja
- magabiztosan alkalmazza a magasugrás -számára megfelelő – technikáit
- segítségadással képes egy-egy általa kiválasztott tornaelemből önállóan alkotott gyakorlatsor kivitelezésére
- a torna és a táncos jellegű mozgásformákon keresztül tanári irányítás mellett fejleszti esztétikaiművészeti tudatosságát
- a tanult testnevelési és népi játékok mellett folyamatosan, jól koordináltan végzi a választott sportjátékokat
- a versengések és versenyek közben közösségformáló játékosként viselkedik

– az életkorának és alkati paramétereinek megfelelően tervezett, rendezett és rendszeres, testmozgással összefüggő táplálkozási szokásokat alakít ki

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a tanulók szembetalálják magukat fizikai testük teljes súlyával. Mozgásérzékük a csontváz szerkezetéig hatol. Testük új súlya lefelé húzza őket, ám fel is töltődnek ettől az új fizikai erőtől. Sok olyan lehetőségre van szükségük, ahol kipróbálhatják, és tapasztalatot szerezhetnek a súly és az erő ezen új kombinációjáról, vagyis több hangsúlyt kell, hogy fektessünk a nagy motoros tevékenységekre, mint a finom technikai fogásokra.

Sokfajta szabadtéri tevékenységet vezethetünk be ilyenkor, többek között a sziklamászást, kenuzást és kajakozást, túrázást, hegymászást, síelést stb. Az itt példaként említett tevékenységek mindegyikének megvan a saját nehézsége, alkalmazásuk az iskola helyi lehetőségeitől függ.

A nemek közti különbséget különösen tisztelnünk kell. A fizikai erőben és méretekben megjelenő különbségeket tudomásul kell venni a kontaktust igénylő sportokban, mint ahogyan a két nem egészen különböző energiaforrásait is. Legyenek az együttes és a külön választott tevékenységek egyensúlyban.

Órakeret: 108 óra

Előzetes tudás

Az előző évek mozgás anyagában való jártasság, a tanult játékok, sportjátékok alapos ismerete. A megismert foglakoztatási formák alkalmazása, a kidolgozott képességek használata.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az erőnlét és állóképesség folyamatos fejlesztése a gyermekek egyéni képességeihez mérten. Erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítsák. A szabadtéri tevékenységeken keresztül felismertetni velük, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez. Újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatok elsajátítása, a már ismertek gyakorlása. Az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyag elmélyítése, továbbfejlesztése. A tanult sportágak technikai alapelemeinek pontosítása, a különböző játékhelyzetekhez való alkalmazkodás. Életkoruknak megfelelő bajnokságokon való részvétel. A versenyzést mértéktartóan fokozzuk, és ezt fontos pedagógiai eszközként kezeljük. A versenyzés olyan, a tanár által használt és felügyelt elem, amellyel nevelheti a csapatmunkát, ösztönözheti a részvételt, egyes embereket teljesítményük újabb fokaira segíthet és előhívhatja legjobb tulajdonságaikat a bennük rejlő lehetőségekhez intézett kihívással. A pontozás egészséges marad mindaddig, míg alapvetően biztonságos, megbízható légkörben zajlik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– Bothmer-gimnasztika: Az Ugrás a középpontba gyakorlat.

– Testnevelés: A hetedik osztály folytatása, bár a gyakorlatok más minőséget kapnak a tanulók fejlődéséből adódóan. Folytatódnak a szekrényugrások, a kézenátfordulás, a szaltó. A legfőbb különbség a nyolcadik osztályban az, hogy a diákok sokszor húzódozóbbak, és tudatosabban

kell, hogy összegyűjtsék erőiket a szekrényhez futás előtt. Kerülő utakon helyes és életkoruknak megfelelő módszereket taníthatunk nekik. Hangsúlyossá válik az állóképesség és az erőnlét fejlesztése (erősítő gyakorlatok, köredzés).

– Torna: repülő guruló átfordulás 4-5 részes szekrény fölött, trambulin használata, szaltó, páros akrobatikus elemek, egyensúlyelemek és lépések a gerendán, gyűrűgyakorlatok.

– Atlétika: az eddig tanultak gyakorlása, felmérése. Új elem a súlylökés és a térdelőrajt.

– Játékok és sportok: A hetedikben játszott játékok folytatódnak: kosárlabda (büntető dobás, dobások gyakorlása, támadási és védekezési taktikák, játék.), röplabda (alsó és felső nyitások, nyitás fogadás, feladás, játék könnyített szabályokkal), kézilabda (kapura lövések gyakorlása, büntető dobás, gyors indítások, támadás és védekezés, támadó szerepekkel való ismerkedés, szabályok alkalmazása játékban), floorball (ütéstechnikák és szabályok, játék), softball (Méta jellegű ütős játékok), tollaslabda, tenisz, asztalitenisz, úszás, ha lehet bevezetjük a rögbit (dobások-kapások, biztonsági és egyéb szabályok, játék). Egyre többet használjuk a medicinlabdát.

Kapcsolódási pontok

A környezet megóvása, kitartó, tudatos munkavégzés, tervezés, elmélyülés, csont-tan.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Folyamatos fejlődés, tudatos összpontosítás, környezetvédelem, tervezés, csont, középpont, periféria, általános taktikai rendszerek, állóképesség, erőnlét, elmélyült munka, nagy motoros tevékenységek.

Olimpiai versenyszámok, világcsúcs, résztáv, pihenőidő; nyugalmi, munka- és terheléses pulzus; váltogatott iramú futás, ferde hajítás, függőleges és vízszintes vektor, támaszhelyzet, koordináció, kondíció. Védőtávolság, félaktív védő, aktív védő, felső egyenes nyitás, feladás, sáncolás, egyenes leütés, gyorsindítás, lerohanás, bedőlés, bevetődés, hármas nyolcas, tempódobás, átadócsel, rúgócsel, alakzatbontásos és építéses passzgyakorlat, területnyitás, pontrúgás, beugrásos és felugrásos kapura lövés, dugattyúmozgás, kosárlabda – indulási jog, megelőző szerelés, floorball – szabadütés, büntetőütés, védekezés, csere. Döntéshelyzet, játékstratégia, szabálykövető magatartás, fair play, célfelülethez igazított emberfogás, üres területre helyezkedés. Társ felemelése. Strandkézilabda, strandröplabda, tájoló, égtájak, folyadékpótlás, napsugárzás, egészség. Aerob és anaerob állóképesség, vízilabda, vízből mentés, hidrosztatika, hidrodinamika.

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek képesek erőnlétük és állóképességük önmagukhoz mért folyamatos fejlesztésére

– képesek erejüket tudatosan a feladatok elvégzésére fordítani

– a szabadtéri tevékenységeken keresztül felismerik, hogy a sport sohasem vezethet a környezet rongálásához, beszennyezéséhez

– újabb Bothmer-gimnasztika gyakorlatokat tanulnak, a már ismerteket gyakorolják

– az eddig tanult atlétikai, torna és sportági mozgásanyagot képesek használni, és ezekben továbbfejlődni

– pontosítják a tanult sportágak technikai alapelemeit, alkalmazkodnak a különböző játékhelyzetekhez

– életkoruknak megfelelő bajnokságon vesznek részt

– délutáni elfoglaltságként sportolnak

– használja a testnevelés életkorához igazodó helyes terminológiáját

– a tanult alapvető mozgásformák kombinációiból álló cselekvéssorok változó térbeli, időbeli, dinamikai feltételek mellett készségszinten kivitelezi

– a (meg)tanult erő-, gyorsaság-, állóképesség- és ügyességfejlesztő eljárásokat tanári irányítással tudatosan alkalmazni

– magabiztosan alkalmazza a súlylökés – számára alkalmas – technikáit

– sportjáték közben célszerű, hatékony játék- és együttműködési készséget mutat

– tanári irányítást követve hajt végre önvédelmi védéseket, ellentámadásokat

– az elsajátított egy (vagy több) úszásnemben helyes technikával, készségszinten úszik

– a küzdő jellegű feladatokban életkorának megfelelő asszertivitást mutatva tudatosan és célszerűen alkalmazza a támadó és védő szerepeknek megfelelő technikai és taktikai elemeket

– egészséges versenyszellemmel rendelkezik és tanári irányítás vagy ellenőrzés mellett képes a játékvezetésre

– megoldást keres a különböző veszély- és baleseti források elkerülésére

– ismeri tanult mozgásformák gerinc- és izületvédelmi szempontból helyes végrahajtását

– a helyes testtartás egészségre gyakorolt pozitív hatásai ismeretében önállóan is kezdeményez ilyen tevékenységet

A FŐOKTATÁS EGYÉB RÉSZEI

1-8. évfolyam

A főoktatás egyéb részeit – amely a mindennapos testmozgás tantervi követelményeit teljesíti – az adott korszak témájához kapcsolódó mozgásos, verseket, énekeket, körjátékokat tartalmazó tevékenység alkotja.

Ebben a tanítási részben követjük az év ritmusát, tartalmával kapcsolódik az évszakokhoz és az ünnepekhez is. A főoktatás ezen időszaka lehetőséget teremt a különböző szituációs- és drámajátékok gyakorlására.

Órakeret: 36 óra

A WALDORF-ISKOLÁK MŰVÉSZETI NEVELÉSÉNEK KERETTANTERVE AZ 1-12. ÉVFOLYAMOKON

A Waldorf-iskolákban a tanulók felkészítése az alábbi művészeti ágakban történik (a 3/211. (I.26.) NEFMI rendeletben foglalt szakági besorolás szerint)**:**

– Zeneművészeti ág – klasszikus zene – furulya tanszak: a Waldorf-kerettantervben Zene tantárgyként jelölve, valamint a tanulók által szabadon választható egyéb hangszer szakon

– Táncművészeti ág – kortárs tánc tanszak: a Waldorf-kerettantervben Euritmia tantárgyként jelölve (modern mozgásművészet)

– Képző- és iparművészeti ág – grafika, festészet, szobrászat tanszak – fatárgykészítő (vagy fémműves/bőrműves/bábkészítő) és textilműves tanszak: a Waldorf-kerettantervben Vizuális kultúra és Mesterségek tantárgyként jelölve

– Színművészeti-bábművészeti ág – színjáték tanszak vagy bábjáték tanszak: a Waldorfkerettantervben Dráma tantárgyként jelölve (valamint a Magyar nyelv és irodalom tantárgyban, a Gyakorlatok 'Színház' részében), illetve Bábkészítés tantárgyként jelölve

– Elméleti tárgy: a Waldorf-kerettantervben Művészettörténet tárgyként jelölve.

– A fenti tanszakok **mindegyike** szerepel a Waldorf-iskolák művészeti nevelésének 12 éves programjában, **minden tanuló számára kötelező tantárgyként** (a keret- és a helyi tanterv felkínálta kötelező választási lehetőségekkel) a kerettantervben megjelölt évfolyamokon és kidolgozott tartalmakkal.

–

A Waldorf-iskolák művészeti nevelésének szakaszai és vizsgái:

Alapfokú képzés és művészeti alapvizsga

A művészeti képzés alapfokú szakasza az 1-8. évfolyamokat foglalja magában, ezt a szakaszt zárja a művészeti alapvizsga. A nyolcadik tanév során a tanulók 'éves munkát' végeznek, mely egy szabadon választott témának elméleti, művészeti és gyakorlati összetevőket tartalmazó feldolgozása. Része egy „mestermunka”, mely egy tárgy művészi kivitelezésű megvalósítása, illetve előadóművészeti tárgy választása esetén élőben bemutatott zenei vagy színi alkotás.

A vizsga menete és értékelése

Az alapfokú művészeti vizsga a gyerekek 8. osztályos éves munkájának része. Az alapfokú művészeti vizsga, az éves munka szóbeli előadása elsősorban az osztály és a szülők (esetleg más meghívott tanárok és diákok) előtt viszonylag szűk, zárt körben zajlik. A szóbeli előadás keretében a gyerekek szabadon mesélnek az általuk végzett munkáról, a személyes élményeikről és benyomásaikról. Fontos szempont, hogy a gyakorlati-művészeti munkájuk álljon az előadásuk középpontjában is, és lehetőleg kerüljék az általuk át nem élt vagy nem tapasztalt „tudományos" magyarázatokat. Az előadást követően a hallgatóság kérdéseket tehet fel az előadónak, aki ezáltal is bizonyíthatja az adott témában való jártasságát.

A korábban leadott írásbeli munkát, a gyerekek által maguk készített gyakorlati-művészeti munkát és a szóbeli előadást egyaránt az osztálytanító értékeli. Az osztálytanító írásos értékelése az év végi szöveges értékelés, az év végi bizonyítvány része.

VIZUÁLIS KULTÚRA

Ebben a fejezetben a következô tárgyak tantervei szerepelnek:

Festés: 1-12. osztályig.

Rajz-grafika: A tárgy tanterve az 1-11. osztályig tartó időszakot öleli fel. Az 1-4. osztályokra vonatkozóan a Waldorf-iskolákra speciálisan jellemző formarajz tanítását mutatja be, 5. osztályban pedig a – szintén egyedi – szabadkézi geometriát. A geometria tanulmányok innentől – az eszközökkel történő szerkesztéssel – a matematika körében folytatódnak. A rajz-grafika tantervben 6. osztálytól a hagyományos rajztechnikák kerülnek előtérbe.

A tanterv 6. osztálytól választási, mérlegelési lehetőséget kínál a rajz, illetve a festéstechnikák továbbfejlesztése terén: 6. osztálytól kezdve a festést felválthatja a rajzolás, vagy, egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni. A festés és rajz-grafika tárgyak óraszámai egy soron, összevonva jelennek meg az óraszámtáblázatban. Ezek értelmezése a táblázat alatti szöveges részben olvasható.

FESTÉS ÉS RAJZ-GRAFIKA

FESTÉS

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az első nyolc osztályban a festés az osztálytanító birodalmába tartozik, munkáját 5. osztálytól szaktanár is segítheti. Megkülönböztetjük a szemléltetés gyanánt, viasz- vagy zsírkrétákkal, később színes ceruzákkal a füzetekbe végzett festést és rajzolást, valamint a szakórai időszakban zajló festést. Az előbbi végigkíséri az összes tantárgyat, része a rendszeres órai munkának, segíti az órák témájának feldolgozását. Utóbbiban a festészet, mint önálló művészi tevékenység jelenik meg.

A következő általános irányelvek segítségül szolgálhatnak:

1. A festés órát raminden szinten áthatja egyfajta művészi hozzáállás. Az elcsendesedésnek, a színekben élésnek a lehetőségét teremtjük meg, gondosan előkészítve az órákat. A vízfestéket a „nedves-nedvesen” technikával használjuk a kezdetekben, teljesen benedvesített papírra festünk vízzel hígított akvarellfestékkel, vastag ecsettel. Ezzel lehetővé tesszük, hogy a színek fénnyel összefüggő, áramló természetét megélhessék a gyerekek. A színek sajátos világába élhetik bele magukat a gyakorlatok segítségével, ami a további tanulmányokat alapozza meg.
2. Magával a festékkel történő művészi munkától kezdetben ne vonja el a figyelmet az az elvárás, hogy a gyermekeknek valamilyen dolog bizonyos „képét” kellene megalkotniuk. Az absztrakt festéshez igen hasonló módon kezdünk el a gyermekekkel festeni. Az effajta „színből kiinduló festésnek” a gyermekek számára lélektanilag egyértelmű, konkrét módon kell történnie.

Az első osztályban a festés órákon szín-történetekre épített színgyakorlatokat végzünk, ezzel bevezetjük a színeket és a festés módszereit. Csak ezután, a második osztálytól kezdhetünk el az óra elbeszélő anyagához (a mesékhez, legendákhoz, fabulákhoz és mítoszokhoz) kapcsolódó képeket festeni. A kitűzött feladat meghatározott lelki minőségekhez kell kapcsolnia a színek érzelmi

minőségeit, például leírható hangulatokhoz, mint csendes és visszahúzódó, erős és vakmerő, hideg és kemény, meleg és szétterülő. A külső forma belső élményt juttat kifejezésre. Ezeket az élményeket a tanár „szín-történetek", „színmesék" elmondásával készíti elő, amelyek életre keltik a színeket, mielőtt még használatukra sor kerülne. A szín-történet képeket, az életkornak megfelelő módon, az egész alsó tagozatban használhatjuk fantáziadús, ám mégis tárgyilagos hozzáállással. Kezdetben inkább arról van szó, hogy visszaadjuk egy-egy történet hangulatát, az erdő sűrű sötétjét, a tündér arany hajának, vagy a királyfi palástjának színét, később azonban fokozatosan megjelenhetnek a formák: növények és állatok, majd később az emberi formák is. Mindig arra törekszünk, hogy az alakok magukból a színekből emelkedjenek ki, semmint hogy szemléletes körvonalak legyenek. Nem erőltetjük a perspektíva semmilyen formájának megjelenését egészen ötödik osztályig, kivéve a legelemibb megnyilvánulásokat, ám a gyermekek szabadon kell, hogy megjelenítsék a képeket érzéseik szerint. Ez a folyamat jelen van az első négy osztály mindegyikében.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályos festés órák az érzékek iskolázásához a gyermek lelkét melengető, éltető módon járulnak hozzá. Színészleléskor egy, az érzékektől független elem is munkálkodik, vagyis a színek észlelése túlmutat az érzékek határain és a tárgyilagos, erkölcsi minőségek világába vezet. Az első osztályban az a cél, hogy megismerjük és jellemezzük a színek által felébresztett „lélek-mozdulatokat." A gyermekek a festésen keresztül ismerik meg ezeket a lélek-mozdulatokat; jellemezni pedig akkor tanulják meg őket, amikor a festés óra utáni napokon közösen beszélgetnek a képekről. Az úgy nevetett „szín-történetek" bevezetik a feladatokat és megszemélyesítik a színeket, valamint egymásra való hatásaikat.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodákban is vannak festésfoglalkozások, ahol ugyanezzel a technikával festenek a gyerekek. Az iskolai munka ennek folytatása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekeket bevezetjük a vizuális művészetekbe a festésen keresztül. Lefektetjük a festészeti technika alapjait a vizes festéssel. Az első osztályban a szín-történeteken keresztül az életkori sajátosságoknak megfelelően mese hangulatban bevezetjük a gyermekeket a színhasználat alapjaiba.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A színfelületeket a gyermekek szabadon alakítják ki azután, hogy a tanár elmesélte a szín-történetet. Így érzéseiknek, belső világunknak megfelelően töltik be a színekkel a papír fehér terét. A színek találkozásiban átélhetik a színek keveredéséből kialakuló új színminőségeket, anélkül, hogy ezt intellektuálisan elmagyaráznánk. A világban létező színek és emberi lélek világának összefüggéseit élhetik át a gyerekek a színmesék megfestésén keresztül.

Megalapozzuk a nedves-nedvesen festés technikáját, a szükséges előkészületekkel együtt (a papír benedvesítése és táblára erősítése). Erre a technikai tudásra épülnek majd a festésórák egyre nehezebb technikái.
Az elsődleges színekkel festünk: sárgával, pirossal, kékkel, kezdetben egyszerre egy színnel, hogy a gyermek minél jobban átélhesse az adott szín természetét, Ezen keresztül sajátítja el majd finomítja a festéstechnikát. Ezt követően egy színvilágban tartjuk a színeket (pl. ultramarin kék, kobalt kék, porosz-kék), így egy-egy színvilág gazdagságát élhetik meg a gyerekek. Majd ezután vezetjük be két szín használatát. A sárga/kék polaritással kezdjük és megismerjük azokat a színtónusokat, amelyek nagy/kis feszültséget hordoznak (pl. sárga/zöld). Tágítjuk a palettát a három kevert szín hozzáadásával. Itt építhetünk a két szín használatával kialakuló keveredésekről szerzett tapasztalatokra.

Kapcsolódási pontok

A színek választása összhangban áll az év körforgásával és az ünnepekkel. A színek hangulati erejét szem előtt tartjuk a feladatok megválasztásában, hogy a gyermek összhangot élhessen át a festésórák és az aktuális események között.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szín-történetekre épülő szín gyakorlatok. Vizes festés technikájának elsajátítása. Egy színnel, egy színvilággal, két színnel festés, három kevert szín bevezetése

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

- a gyerekek elsajátítják a festés alapjait, megtanulják a helyes ecsethasználatot és a vizes festés technikáját
- a színmesék segítségével elmerülnek a három alapszín világában
- a három alapszín használatával eljutnak a kevert színekhez
- a festésen keresztül megtapasztalják a különböző színharmóniákat, színhangulatokat

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A második osztályban az óvodai és első osztály festésóráinak folyamatait visszük tovább. Továbbra is a szín- történetek jelentik a festés alapját, de egyre nagyobb figyelmet igénylő munkára, finomabb ecsethasználatra törekszünk. A technika elsajátítását mutatja, ha már nem csak „magától” áramlik a nedves papíron a festék, ahogy a korábbi években, hanem a gyermek az ecsetet a törlőkendőbe is törölheti, s így maga is irányítani kezdi a papíron zajló folyamatokat; szárazabb és nedvesebb felületek és határosabb formák megalkotására is kezd képessé válni.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a szín-történeteken keresztül megélt tapasztalatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A második osztály témáinak megfelelően a színharmóniákkal, színek kapcsolataival foglalkozunk. A gyermekek gyakorolhatják a hiány kiegyensúlyozását, a szimmetria és a dualitás megteremtését. A cél az, hogy tevékennyé tegyük a gyermekek lelkét ebben az irányban, megtapasztalják, hogy a színharmóniák életében részt tudnak venni. Ehhez technikai tudásuk is megfelelőbbé válik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Második osztályban javasoltak olyan gyakorlatok, amelyek által a gyermekek a következő színharmóniákat tapasztalhatják meg: karakteresek (piros és sárga, sárga és kék, kék és piros, narancssárga és zöld, zöld és lila, lila és narancssárga); karakter nélküliek (sárga és narancssárga, narancssárga és piros, piros és lila, lila és kék, sárga és zöld, kék és zöld).
Végezhetünk „felcserélős gyakorlatokat”: például a középső színt egy másik színre cseréljük, míg körülötte a színek változatlanok maradnak. Aztán a körben lévő színeket cseréljük fel és a középső marad változatlan. Ezt a gyakorlatot a gyermekek megfestett képeivel végezzük, vagyis a saját festmény a gyakorlat tárgya. Ezt egymás után következő gyakorlatokkal tehetjük meg. Ezzel bevezetjük a festésfolyamatokat, egy-egy festmény nem csak egy alkalomhoz köthető.

Kapcsolódási pontok

Dolgozunk a festés óráktól függetlenül elhangzó mesék, legendák, történetek, fabulák stb. hangulataival.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Elsődleges és másodlagos színek használata, színkapcsolatok bevezetése (karakteres és karakter nélküli színek)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a nedves-nedvesen technikában továbbfejlődnek, a színtörténet-képeket egyre nagyobb pontossággal képesek megalkotni. Tudatosabban tevékenykednek a színek közötti kapcsolatok megalkotásában, a színharmóniák és színhangulatok konkrétabb, érthetőbb jelentéssel bírnak számukra.

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Harmadik osztályban a hangsúly a „világteremtés hatalmas tettére” (A teremtés könyvére) és a kisebb méretű világ megformálására kerül (gazdasági munkán és házépítésen keresztül). A gyermekek nemcsak a színekből történő képalkotást vizsgálják, hanem azt is, hogyan születnek maguk a kevert színek.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A második osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel a történetekhez, legendákhoz kapcsolódó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

Harmadik osztályban a Teremtéstörténet epochához kapcsolódóan előkerül a színek keletkezése. Tegyünk megfigyeléseket a természetben: a gyermek felfedezi, hogy a primér (elsődleges) vörös, sárga és kék színek a fény és a sötétség folyamataiból keletkeznek. A sötétség-világosság témája a kék-sárga polaritásban új módon kerülhet elő. Az ismert és használt színeket sötétséghez és világossághoz tartozásuk szerint is bemutatjuk.
A kevert (másodlagos) színek: zöld, narancssárga és lila születése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A teremtés hét napja színfestési gyakorlatként. A fény megteremtéséből kiindulva a fény és a sötétség polaritása, a fent és a lent, a föld és a vizek megteremtése, a növények és az állatok, és végül az emberi forma, amely egységes egészként emelkedhet ki a színekből, majd válhat kettővé.
A színek helyzeti komponálásával a teremtésben lejátszódó elrendezést tehetjük megélhetővé. A

festésfolyamatok megélésében is továbbléphetünk a téma által.

Ezt segítheti a következő gyakorlat is: fessünk színes papírra, vagy először fessünk egy halvány réteget valamelyik színből és miután a papír azt teljesen beszívta, festhetünk egy második színnel, vagy további színekkel (lazúrozást bevezető gyakorlat).

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tanulmányai, különös tekintettel a Teremtéstörténetet feldolgozó tanulmányokra

Kulcsfogalmak / fogalmak

Világosság, sötétség, a kék és sárga polaritás, a színek keletkezése (elsődleges és másodlagos) színek, a barna kikeverése, a színfoltokban festés bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

A színek különböző árnyalatainak a papíron történő megalkotását és használatát gyakorolják a gyerekek. Ennek felhasználásával a fény és a sötétség megjelenítésére képesek a képeiken.
Az ószövetségi történetek nyomán a teremtés hét napját megfestik, kifejezve az adott nap számukra megragadható színhangulatát.
A színes lapokra festés során újabb szempontokhoz jutnak a színharmóniák és színhangulatok megalkotásában.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A negyedik osztályban bevezetjük a figurális festést, a színfoltokkal való formateremtést a főoktatás történeteihez kapcsolódóan.

Ez az új irány nagy figyelmet igényel a gyermekektől. A nedves-nedvesen technika alapjainak alapos elsajátítása után lehet ezen a területen sikert elérni, hiszen a formák kialakításához jól kell tudni az ecsettel színeket felhordani, szárítani, visszatörölni, sűríteni vagy ritkítani a festéket, megérezni, hogy mit bír el a papír, mennyi vízre van szükség a rétegek hígításához. A vastag ecset mellett megjelenhetnek újfajta, finomabb festékmozgatást lehetővé tevő ecsetek. Érdemes ugyanazzal, de kevésbé hígított festékkel dolgozni a formák kialakítása érdekében. A sűrűbb és ritkább anyagfelhordás lehetővé teszi, hogy a képen megjelenjen a színperspektíva, amit a következő években egyre tudatosabban használunk majd.

A formák mellett továbbra is maradjanak színgyakorlatok, amelyek a színek minőségeivel foglalkoznak, és a színkörhöz kapcsolódó témákat dolgozzák fel.

Órakeret: 66 óra (Formarajz óraszámaival együtt)

Előzetes tudás

A harmadik osztály festészeti tanulmányai, különös tekintettel az ószövetségi történetekhez kapcsolódó, színhangulatokat megragadó festésgyakorlatokra

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály kezdetéig a gyermekek vízfestékkel festettek, s így szabadon teremtettek színharmóniákat és színtörténeteket. Most, összefüggésben az állattannal vagy a főoktatás témájával

(pl. az északi mitológiával), a feladatokat úgy vezetjük be, hogy a színek a téma lényegét figurális módon megragadó formákat ölthessenek. A nedves-nedvesen technika árnyaltabbá válik, a vastag ecset mellett finomabb ecseteket is használunk.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Kapcsolódunk a főoktatás tárgyaihoz: pl. engedjük, hogy állatformák bújjanak elő a színekből.

Végezhetünk a természetismerethez, fákhoz, egyszerű tájképekhez (dombok, hegyek, ég), a mező mintázataihoz a barna, a zöld és a sárga árnyalataiban, és az egyszerű, általánosított épületformákhoz (mint például: vár, hatalmas templom, tanya, istálló) kapcsolódó festést.

Kapcsolódási pontok

Figurális témák a főoktatás történeteihez kapcsolódva (északi mitológia), pl. Niflheim, Yggdrasil, a Világ Fa, Hel, a sötét birodalma, Ragnarok, Viking hajók vitorlákkal stb.

Kulcsfogalmak / fogalmak

A figurális festés bevezetése. A formák kialakításának technikai ismeretei.

A fejlesztés várt eredményei

A különböző epochák témáihoz kapcsolódva megismerkednek az egyszerűen megragadható formák (fák, házak, állatok) festésével

Bevezetés – 5-8. évfolyam

A gyermekek az első három évben a nedves-nedvesen technika segítségével hathatósan és megfelelően hosszú ideig tapasztalhatták meg és fedezhették fel a színeket, majd a negyedik osztályban továbblépünk afelé, hogy formákat találjunk a színekben: ásványok (hegységek, kövek) és az atmoszféra (felhők, naplementék, az égbolt hangulatainak) formáit, a növények és állatok alakjait. Ezáltal a színek elsődleges minőségeit érzékelni képes tudat egyre erősödik. A külső formának a színérzékelés belső élményéből kell kiemelkednie. Az ötödik osztályban a formák megalkotása egyre tudatosabbá, határozottabbá válik, és csodálatos összhangban áll a színek lelkünkre ható minőségeivel. A színek és formák harmonikus egységének megélésére van lehetőségünk.

Ahogyan más tantárgyak, a festésnek is figyelembe kell vennie a gyermekek tizenkettedik életévét és a velejáró jellemző lélektani változásokat. Ebben az életkorban lehetőséget kell teremteni az árny és fény játékának és az árnyék tanulmányozásának megközelítésére. Ehhez különböző utakon is eljuthatunk: az egyik lehetőség, hogy elhagyjuk a színeket és kizárólag szénnel vagy krétával dolgozunk. Ez azt jelenti, hogy a 6. osztálytól kezdve a festést felváltja a rajzolás (lásd ‘Rajzolás a hatodik osztályban’ című részt). Egy másik lehetőség, hogy folytatjuk a festést, és a felmerülő kérdéseket festő gyakorlatokkal igyekszünk megválaszolni.

A 7. és 8. osztályban a nedves-nedvesen módszer kiegészül egy egészen más elemmel, a rétegesen felvitt, ún. lazúrtechnikával. (A „veil-painting”, azaz fátyol-festés technikájával).

A főoktatás füzeteibe készített illusztrációk, a természet-megfigyeléshez vagy később a földrajzhoz kapcsolódó képek, és a pontos, esztétikailag is kielégítő, fizikai és kémiai kísérleteket bemutató rajzok mind folyamatos gyakorlást és a rajzolás technikáinak továbbfejlesztését kívánják meg; csak így teljesíthetők a tantárgy által támasztott igények. A festés lazúrtechnikájából a rajzoláson keresztül fokozatosan eljutunk a fedőfestékek (tempera, gouache, olaj, tojástempera) használatáig. Ennek alapjait rakjuk le ezekben az években.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mindennapi élet eseményeihez, a tantárgyakhoz egyre szorosabban kapcsolódnak a festésgyakorlatok. A figurális ábrázolás egyre határozottabbá és tudatosabbá válhat, a festés olyan vizuális nyelvvé válik, amelynek használatában és értésében a gyermek egyre pontosabb. ***Órakeret:*** ***66 óra*** (a szabadkézi geometria óraszámaival együtt)

Előzetes tudás

A nedves-nedvesen technika, az első négy osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a színminőségekről, színhangulatokról szerzett ismeretekre, és a figurális festészet alapjaira.

Tantárgyi fejlesztési célok

Ötödik osztályban a festésórák visszatükrözik a főoktatás különböző témáit. Ily módon a festésórák lehetővé teszik a minőségi elmélyülést a főoktatás adta témákban. Ugyanakkor a növénytan témái arra teremtenek lehetőséget, hogy mindazt, amit a tanulók az órán láttak és hallottak, áthozzák festésórára is. Ehhez tartozik, hogy a tanulmányok készítése felé megtegyük az első lépéseket.

Mostantól fogva a gyermekek elkezdhetnek dolgozni a színek finomabb megkülönböztetésével és árnyalataival. Ahelyett, hogy az óra eredményeinek megfigyelésekor és megbeszélésekor egy vízfestékkel készített kép csodálatos „véletlenjeit" vennénk szemügyre, most inkább azt figyeljük, hogyan akartak a gyermekek tudatosan felfedezni és megalkotni különböző színkülönbségeket. A cél továbbra is, hogy a formák a színekből lépjenek elő, a háttér és az abban megjelenő formavilág egymást éltető módon tartozzon össze.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- növény-hangulatok teremtése zöldből és sárgából
- állítsuk szembe a „rózsapirosat" és a „liliomfehéret" a vízililiom rózsaszínes fehérjével, találjuk meg a minőségi különbséget a 'mohazöld' és a „nyír-zöld" között, fantáziából dolgozzuk fel a növényi motívumokat (fa, levél, termés), játszva a ritmussal
- festhetünk térképeket, megmutatva a minőségi különbségeket partvonal és óceán, a folyó formái valamint a hegységek és a síkságok között
- mitológiai képekkel is dolgozhatunk, a görög művészethez kapcsolódva

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tárgyakra és a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Formák és színek harmóniája, komplementer színek, színárnyalatok minőségi különbségei, bevezetés a tanulmányfestésbe

A fejlesztés várt eredményei

Egyre tudatosabban ragadják meg a gyerekek a különböző színminőségeket.

A térkép-és növényfestés során egyre árnyaltabb, tagoltabb és finomabb képi világot teremtenek.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A festés mellett új technikák is megjelennek, amelyek egyúttal átmenetet jelentenek a rajzolás és festés között (porpasztell, olajpasztell, színes ceruza, pitt-kréta, szén, tinta stb.). A hangsúly a sötét és világos minőségeken vannak, s ezzel a polaritások területére irányítjuk a figyelmet. A konkrét

megfigyelések, a tónusok, a határokat kijelölő kontúrok megjelenése a festmények főbb motívumai.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a formák és színek harmonikus használatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A hatodik osztályban a színekre, mint a térteremtés eszközeire tekintünk, és elindulunk a geometrikus formák felé. A polaritások a komplementer színek használatában, valamint egy szín világos és sötét árnyalatainak használatában jelennek meg. A színkeverésben a színes szürkék, barnák árnyalatai is fontosak. A tanulmányokban a tárgyak és tér geometriája mellett felfigyelünk az árnyékokra, mint a látvány vizuális alkotóelemére.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- jussunk el a szürkéhez és a feketéhez a három primér színen és a kevert színeken keresztül. Ez egy hosszú festési folyamat, amelyet fokozatosan építenünk fel
- a színek használatával nyert szürkét és feketét kipróbálhatjuk növénytani témákban (fák), vagy a kőzettanban. Tanulmányozzuk az árnyékokat. Ha az árnyék tanulmányozása fák megfigyelésével történt, most átváltoztathatjuk őket színes képekké
- festhetünk a főoktatások, pl. geológia vagy történelem témáiból is
- pasztellkrétával is készíthetünk képeket, akár fekete papírra is
- a színekkel kapcsolatos eddigi ismereteket rendszerezhetjük (hatrészes színkör)

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, ásványtan, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak szürke, fekete kikeverése és használata, új

festészeti technikák bevezetése.

A fejlesztés várt eredményei

- a főoktatás epocháihoz kapcsolódva (pl.: ásványtan) a gyerekek elsősorban a fekete, a szürke és a barna színekkel festenek. Egyre nagyobb jelentősége van a tónusoknak, s ezek térteremtő szerepének
- a fák és különféle tárgyak megfigyelését kiegészíti az árnyékok tanulmányozása és ezek képi megformálását gyakorolják

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az új technika, a lazúrozás, amely türelmet és kitartást igényel a tanulóktól. Ez a technika sok új lehetőséget nyújt a színek differenciálására és mélységeik tapasztalására. A rajzolás ‘perspektíva’ témáját így vesszük fel a festésen keresztül. A megvalósítás érdekében érdemes a festésnek a főoktatás egy bizonyos idejére bekerülnie, hogy egymás utáni napokon tudjanak festményeiken továbbdolgozni a gyerekek. A technika lényege, hogy a megszáradt festékrétegre visszük fel a következőt, így a gyerekek megélik az átalakulási folyamatok jelentőségét és szerepét.

Cél a színek tudatosabb használata, a formák és színek egységének megértése, ugyanakkor egy érzékenyebb határfelület alkotásának átélése.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 6. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel az új festészeti technikákra

Tantárgyi fejlesztési célok

Egy témán való hosszabb dolgozás, vázlatkészítés, a kivitelezés lépcsőfokainak felismerése.

A természet-megfigyelések egyre határozottabbak, teljes egészében a színekből emelkednek ki, különböző technikák használatával. A különböző technikák egyre pontosabb használata hangsúlyos. Metamorfózis gyakorlatok a „nedves-nedvesenből” a lazúr technikába és fordítva.

A festést kiszélesíthetjük egy másik módon is, a földrajzzal kapcsolatosan. Ha hetedikben Ázsia a témánk, a tanulók gyakorolhatják a tintával festést. A kínai ecsettechnika olyan komoly összpontosítást igényel, hogy terápiás hatásúnak

tekinthető, nemcsak egyes gyermekek esetében, hanem a serdülő évekre jellemző általános lazaságra, hanyagságra nézve is. Az önfegyelmet illetően jó utódja lehet a lazúrnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Hetedik osztályban a történelem a reneszánsz időszakkal foglalkozik. A nagy felfedezésekhez kapcsolódhatunk új eszközök kipróbálásával is pl. gouache, tempera, viaszkréta.
- Lazúrozás vízfestékkel. Kezdetben egyetlen színnel gyakoroljunk.
- A perspektíva tudatos megteremtése a színekkel.
- Figyeljük meg, mit követel meg egy szín egy festői kompozícióban.
- Rajzolás és festés tintával a földrajzórákhoz kapcsolódva.
- Dolgozzunk tintával, ecsettel és tollal.
- A papír megfelelő előkészítése.
- A festő belső felkészülése festés előtt.

Kapcsolódási pontok

Főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a földrajz, történelem, irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

színperspektíva, lazúrozás (veil-painting), metamorfózis, új technikák, vizuális kifejezési eszközök, médium, kiemelés, figyelemirányítás, képkivágás, nézőpont, tér, nézőpont, képkivágás, rövidülés, fókuszpont, horizont, képzőművészeti műfaj, stíluskorszak, stílusirányzat, fény- és színhatás, kontraszt, színkontraszt, enteriőr, perspektíva, axonometria, építészeti elem, művészi kifejezés, : vizuális kifejezési eszközök, médium, kiemelés, figyelemirányítás, képkivágás, nézőpont, tér, nézőpont, képkivágás, rövidülés, fókuszpont, horizont, képzőművészeti műfaj, stíluskorszak, stílusirányzat, fény- és színhatás, kontraszt, színkontraszt, enteriőr, perspektíva, axonometria, építészeti elem, művészi kifejezés

A fejlesztés várt eredményei

- új technikákat (pl.: lazúrozás) próbálnak ki és gyakorolnak a gyerekek
- megtanulják a perspektivikus ábrázolás alapjait
- a különböző technikák használatával metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján.)

8. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 8. évfolyamban folytatódik a lazúrozás és technikájának tökéletesítése. A gyermekek megpróbálhatják ugyanazt a feladatot a nedves-nedvesen módszerrel, majd lazúrozással elvégezni. Az ilyen gyakorlatoknak az a célja, hogy a tanulók döntésképességét fejlesszük, valamint hogy elmélyítsük a festésről, mint művészetről alkotott fogalmaikat. Mit jelent a színekkel együtt dolgozni egy bizonyos technikán és témán belül, és mit jelent ellenükben, és így a téma ellenében is dolgozni? Ilyen módon a szükségszerűséget, a szembenállást és a szabadságot művészi eszközökkel gyakorolhatják. Ezeket a gyakorlatokat, melyek kéz a kézben haladnak a tanulók önkeresésével, még tovább erősíthetjük. Az ehhez hasonló gyakorlatok felfedhetik a festésben rejlő lehetőségeket és a munka megfelelő módszereit.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály festészeti ismeretei, különös tekintettel a lazúrozásra és a színperspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

A lazúrozás technikájának további gyakorlása, valamint a fekete-fehér kép színesbe való átírása. A konkrét megfigyelés, másolás és a fantáziából alkotás a színekről alkotott ismeretek alapján egyaránt hangsúlyos. Új technikák tudatosabb használata vizuális játékokra és kísérletekre ad lehetőséget, amely támogathatja a gyermekek önkereső attitűdjét is. Hangsúlyosabbá válik az

elkészített alkotások közös megbeszélése, a gyermekek maguk kezdik megfogalmazni tanulságaikat. Az érték a művészetben/műben olyan téma, ami saját ízlésük alakításához alapvető. Ezekkel a beszélgetésekkel támpontokat adhatunk, támogatva őket az értékek felfedezésében.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Tanulmányok készítése egy színvilágban, vagy komplementer színekkel.

Az árny és fény játékának vagy fekete-fehér kompozícióknak színes képekbe való átváltoztatása, pl. Dürer Melancoliája vagy a Szt. Jeromos dolgozószobájában (a 9. osztályban is, ha vannak festés órák). Hasonló feladatokat végezhetünk Franz Marc ceruzarajzait és színes, állat-tanulmányait váltogatva. Kapcsolódhatunk az osztály által készített színdarabhoz.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a természettudományos tantárgyak, az irodalom, a történelem ismereteire, valamint az osztály-színdarab készítésére

Kulcsfogalmak / fogalmak

Lazúrtechnika; fekete-fehér képek színes átirata; értékesség; vizuális játékok pl. monogram, ritmus, motívum figurális alkotás, portré, képmező, kompozíció, karakter, hangulat, kollázs, montázs, lényegkiemelés, karakter, gesztus, személyiségjegy, kiemelés, sűrítés, vizuális átírás, kiemelés eszközei, A figurális alkotás, portré, képmező, kompozíció, karakter, hangulat, kollázs, montázs, lényegkiemelés, karakter, gesztus, személyiségjegy, kiemelés, sűrítés, vizuális átírás, kiemelés eszközei.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek a lazúrtechnikát használja; másolásban ügyesebbé válik. Képes fekete-fehér képet megadott szempontok alapján színesben újraalkotni.

Kísérletező, játékos, fantáziáját megmozgató képek alkotásával lelki minőségek megragadására törekszik a vizuális eszközök segítségével.

A különböző technikák használatával a metamorfózis gyakorlatokat végeznek. (Pl.: Kísérleteket tesznek az árnyék és fény játékának színes képekbe való átváltoztatására konkrét művek alapján. Évszakok, őselemek témájának feldolgozása)

Törekszik megfogalmazni, hogy milyen értékek vannak egy-egy alkotásban.

RAJZ-GRAFIKA

Bevezetés 1-8. évfolyam

A rajzórák sok mindenben különböznek a festésóráktól. A rajzórák elsősorban a folyamatra, a képességre és a tevékenység ideje alatt születő érzésekre helyezik a hangsúlyt.

Kezdetben a gyermekektől nem azt várjuk, hogy valamilyen külső tárgyat rajzoljanak le, hanem egy mozgásminőséget kell, hogy megtapasztaljanak. Ezt a fajta rajzolást – amely az 5. osztályban a szabadkézi geometriához vezet – a Waldorf-iskolákban formarajznak hívják.

Az iskola korai éveiben a gyermekek egyszerű formákat rajzolnak, és átalakításokat végeznek, miközben megtapasztalják ezek minőségeit is. Ez segítséget jelent számukra a formák megragadásához szükséges élő, belső képességek kialakításában. A gyermekek egyre erőteljesebben kezdik megérteni a természet- és ember-alkotta környezetben fellelhető formagesztusokat.

Tehát kezdetben a formarajz célja az, hogy felébressze a gyermekek formaérzékét. Ezért írás-előkészítő gyakorlatként is használjuk az írástanításban.

Amikor 5. osztályban elkezdődik a geometria, a formarajz beleolvad a geometrikus ábrázolásba, a rajzolás és grafika önálló területként kezd megjelenni. Hatodik osztályra a gyermekek elérnek az „okozatiság korába," amely igazi pontosságot követel rajzaiktól. Ezzel egy időben a művészi rajz újabb válfajával kezdenek ismerkedni, nevezetesen a szénnel való rajzolással. Ez kezdetben több hasonlóságot mutat a festéssel, és tartalma főleg a fény és árnyék játékában fellelhető kontrasztokból áll. Ez a fajta rajz elvezet majd a vetület és az árnyékok tanulmányozásához. Mielőtt ezeket a gyermekek felsőbb osztályokban geometriailag megszerkesztenék, az „árnyékok érzékelését" és az „árnyékkeresést" teljességgel művészi eszközökkel közelítjük meg.

1. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

A rajzolás kiindulópontja az egyenes és a görbe vonal. A gyermekek tapasztalatot szereznek az egyenes vonalak és a görbék közti jellemző különbségről rajzoláson keresztül is, miután előzőleg már felfedezték jellemzőiket úgy, hogy egész testükkel mozogtak a térben. Az egyenes vonal egyértelmű iránya összpontosítást követel és azt, hogy az akaratnak a gondolkodás mutasson utat. A dinamikus, vándorló görbe vonal, melynek pontos céliránya nincs, helyet ad az egyéni variációknak; az akaratot az érzés irányítja. Miután a gyermekek biztonságra tettek szert a vonalrajzolásban, az első osztály fő elemei a szimmetrikus forma és a formakiegészítés lesznek. A formarajz előkészíti az írás bevezetését.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A kisgyermekkorban megszerzett forma- és térérzékelése segíti a formák pontos kialakítását. Ugyanakkor a mozgás- és egyensúlyérzék is fontos szerepet játszik ebben a tanulás folyamatban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A betű- és írástanulás bevezetését formarajz epocha előzi meg. Felváltva gyakoroljuk az egyenes és görbe vonalakat, ezekből különböző formákat alkotunk. Nagy- és finommotorikus mozgásokon keresztül tapasztalatot szereznek és átélik a gyerekek a nyomtatott nagybetűket alkotó alapvető formákat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- függőleges, vízszintes és átlós vonalak gyakorlása tompa- és hegyesszögekkel, csillagformával, négyszögekkel és más szabályos oldalú alakzatokkal
- homorú és domború görbék, hullámok, körök, ellipszisek, spirálok és más dinamikus formák gyakorlása
- folyamatos minták és sorozatok a folyó írás előkészítéséhez

Kapcsolódási pontok

A formarajz, mint írás-előkészítő gyakorlat közvetlenül kapcsolódik a betűtanuláshoz, a szabályos íráskép kialakításához.

Kulcsfogalmak / fogalmak egyenes,

görbe, mozgás

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek elsajátítják a zsírkréta használatát
- biztonságot szereznek az egyenes és a görbe vonalak megrajzolásában

– a megrajzolt formákat meg tudják nevezni

– eligazodnak a térben, azt követően átlátják a írásbeli munkában számukra adott kereteket – az írásbeli munkában formák méreténél és elhelyezésénél képesek a megfelelő arányokkal dolgozni

2. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

A formarajznak az a célja, hogy oly módon ösztönözze a belső észlelést, hogy általa a gondolkodás az intellektuális formákba való visszalépés nélkül fejlődhessen. Ezt a következőképpen lehet még gyakorolni: a gyermekeknek odaadjuk egy szimmetrikus forma egyik felét majd hagyjuk, hogy maguktól találják meg és egészítsék ki a másik felét. Tehát a cél a kiegészítés, hogy tökéletessé tegyenek egy formát a képzeletükben (és természetesen papíron is), ami egyelőre még befejezetlen és nem tökéletes.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban kialakított formaérzékre támaszkodhatunk. A formáknak mozgáson keresztül történő átélése nagy segítséget jelent a második osztályos szimmetrikus formák kiegészítésében.

Tantárgyi fejlesztési célok

A formarajz ezen az évfolyamon még mindig elsősorban az írástanulást, a nyomtatott kisbetűk írásának – és esetleg a folyóírás – elsajátítását szolgálja. Mivel a nyomtatott kisbetűk írása és az írott betűk a térben és a papírlapon egy másfajta eligazodást követelnek, ezért a kisbetűk írását és a folyóírást is – a nagybetűkéhez hasonlóan – a formarajz segítségével alapozzuk meg. A szimmetrikus formák rajzolása – a hiányzó formarészek kiegészítése által – a gondolkodás erőit iskolázza.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Függőleges tengely körüli gyakorlatok, amely tengelyt lehet, hogy csak elképzelik. Egyenes- és görbe vonalak tükrözése; szimmetria és tükröződések.

Ezt követően hasonló gyakorlat a vízszintes tengellyel; Készítsenek átalakításokat: egyenes vonalú formákat alakítsanak görbe vonalúvá és visszafelé, valamint változtassanak át olyan formákat is, amelyekben görbe és egyenes vonalak egyaránt találhatók.

Átlós tengely körüli gyakorlatok; később két egymást metsző tengelyt is használva (vagy függőleges/vízszintes vagy két átlós tengely).

Keret rajzolása írott munka vagy illusztráció köré. Folyamatos

vagy ritmusosan ismétlődő formák.

Kapcsolódási pontok

Az írástanulás folyamatához kapcsolódik közvetlenül a formarajz. A szimmetrikus formákhoz a természetben fellelhető formákat (pl. levelek formáit) kapcsolhatjuk.

Kulcsfogalmak / fogalmak síkbeli és térbeli tájékozódás, arányok, szimmetria,

hiányzó formák kiegészítése

A fejlesztés várt eredményei

- szimmetrikus nagy mozgásokon keresztül átélik a különböző szimmetrikus formákat
- év végére képesek a vízszintes és függőleges szimmetrikus formákat kiegészíteni, megalkotni
- eligazodnak a papírlapon és sorokban, amely a nyomtatott kisbetűk és az írott betűk arányos és pontos írásához szükséges

3. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Miután a gyermekek gyakorolták a tengelyes szimmetriákat, most már elkezdhetnek szabad, „aszimmetrikus" formákkal dolgozni. Ez segíti a forma- és stílusérzékük fejlődését, mivel most szabadon kell felfedezniük a megfelelően illeszkedő formákat. Ezek a feladatok alkalmasak egy belső térérzékelés ápolására, valamint minőségileg előkészítik a geometriai ábrázolást. A formaérzéket bonyolultabb szimmetriák és kereszteződő minták segítségével fejlesztjük. Ezek az elemek alapvető fontosságúak a tervezésben, és jól szolgálják az alakzatok kiegyensúlyozására és megértésére, valamint a formák szembeállítására képes érzékeket. A tanult mintákat felhasználhatjuk illusztrációkhoz (pl. címlapokhoz) vagy a kézimunkában (pl. hímzésben.)

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A gyerekek egyre határozottabban megjelenő tér- és formaérzéke kellő alapot nyújt a harmadik osztályos bonyolultabb formák kialakításához. A korábbi minták pedig megfelelő alapozást jelentenek az önálló, esztétikus formák létrehozásához.

Tantárgyi fejlesztési célok

A folyóírás elsajátításához szükséges forma- és mozgásérzék megalapozása történik a betűelemeket is tartalmazó folyamatos formák gyakorlása során. A bonyolultabb szimmetrikus formák megrajzolása az esztétikai élmény mellett kellő intellektuális kihívást is nyújt a gyerekek számára. Az önálló formakeresés és alkotás a fantázia-képességüket iskolázza.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- bonyolultabb folyamatos és ritmikusan ismétlődő minták
- egymással összefonódó, tekeredő és átfedésben lévő spirálok és más dinamikus formák

– tükörképek és tükrözött formák függőleges és vízszintes elrendezésben

– háromszögre, négyszögre, ötszögre stb. épülő formák

– négyes szimmetriák, vagyis a függőlegest, a vízszintest és az átlós szimmetriákat ötvöző formák

– találjunk megfelelő külső formát a belsőhöz és fordítva, pl.: ha a belső forma szögletes, találj rá „görbe választ", és fordítva

– harmonikus formák gyakorlása

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelvi gyakorlásban még mindig erőteljes szerepet játszik a formarajz, hiszen a folyóírás begyakorlásához szükséges betűelemeket itt alapozzuk meg. A harmadik osztály új honismereti korszakaihoz (mesterségek, házépítés) az egyszerűbb népi motívum-formák vagy részek bemutatásával kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

folyamatos, dinamikus formák, önálló formaalkotás, esztétikai élmény, vízszintes és függőleges szimmetria, egyszerű geometriai alapformák

A fejlesztés várt eredményei

– képesek a bonyolultabb szimmetrikus formák kiegészítésére, megalkotására

– a folyóíráshoz szükséges íráselemek arányosan és pontosan rajzolják – ismerik az

alapvető geometria formákat

4. osztály

Tematikai egység / fejlesztési cél

Folytatódik a térbeli képzelőerő gyakorlása. Több tudatosság szükségeltetik akkor, amikor a vonalak

különböző szögekben metszik egymást, valamint fejlődik az összpontosítás képessége is. ***Órakeret:***

30 óra

Előzetes tudás

Az előző évek gyakorlásai biztonságot adnak a negyedik osztályos formák megrajzolásához. A szimmetrikus formák rajzolásában és kiegészítéseben szerzett jártasság jó alap nyújt a bonyolultabb ornamentális minták megalkotásában.

Tantárgyi fejlesztési célok

A negyedik osztály történeti anyaga (északi mitológia) szolgáltat témát a formarajzhoz, egymásba fonódó díszítő motívumok formájában, pl.: bevésések brossokon és karpereceken, díszítések fegyvereken, sisakokon és hajóorrokon, összefonódó kelta szegély és csomózásos motívumok. Új vonás, hogy a kereszteződéseknél megmutatjuk, hol mennek a szálak egymás alatt és fölött. Ezzel kapcsolatosan gyakorolhatjuk tengerészcsomók kötését majd rajzolását.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- egyszerűbb, jól átlátható fonott, ornamentális formák megrajzolása
- bonyolultabb motívumok pontos másolása, lerajzolása
- csomózási technikák, csomóformák megismerése
- az északi mitológia történeteihez kapcsolódó illusztrációk elkészítése

Kapcsolódási pontok

A negyedik osztályos mitológiai és mondakincshez közvetlenül illeszkedik a formarajz az ornamentális formák rajzolásával. A fonott, csomózott formavilággal való ismerkedés már egy kezdeti történelmi-művészettörténeti betekintést is jelent.

Kulcsfogalmak / fogalmak fonott

formák, csomók, ornamentika,

A fejlesztés várt eredményei

- átlátják a gyerekek a fonott formák szabályszerűségeit, az egymás alatt és fölött futó szálak rendszerét
- képesek követni és önállóan megrajzolni az egyszerűbb és bonyolultabb ornamentális formákat
- képesek színezéssel esztétikusan kiegészíteni a megrajzolt formákat

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az ötödik osztályban a formarajz szabadkézi geometriai ábrázoláshoz vezet. Itt is lehet kiinduló pont az egyenes és a görbe vonal közti polaritás. Azért, hogy a tanulók intenzív tapasztalatokat szerezhessenek erről, kívánatos lehet szabad kézzel rajzolni, színes ceruzák használatával.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

A formarajz és dinamikus rajz ismeretei

Tantárgyi fejlesztési célok

A szabadkézi geometria a formarajz és tanulmányrajz között alkot átmenetet. A gyerekek kör, négyzet, háromszög, egyenlő oldalú és egyenlő szárú háromszög, derékszögű háromszög formáit felhasználva színezéssel és fantáziával különféle mintákat alkothatnak körző és vonalzó használata nélkül. Ezeket a sokszor virágszerű formákat kiszínezve kapcsolatot létesíthetnek a növénytanepochával, s ez átvezeti őket a tanulmányrajzok területére. A növénytanepochához kapcsolódóan részben megfigyelés alapján készítik el rajzaikat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabadkézi rajzolás bevezetése a főoktatás tantárgyaihoz kapcsolódóan, részben megfigyelés után.

Kapcsolódási pontok

Mértan, geometria, növénytan

Kulcsfogalmak / fog**a**l**mak

Geometrikus szabadkézi rajzok, a megfigyelés utáni rajzolás bevezetése

A fejlesztés várt eredményei

A rajzolás a látható valóság leképezésének eszközévé kezd válni. A formarajz és a szabadkézi geometrikus rajz a művészi rajz előfeltételeit megteremtette.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Miután a gyermekek elérték 12. életévüket belevethetik magunkat a fény és sötétség ellentétének konfliktusába, a feloldás és sűrűsítés, a magasság és a mélység, a könnyűség és a nehézség ellentéteibe. A kontrasztok eme világa egzisztenciálisabb tapasztalat, mint az egyenes formáké. A gyermekek fénnyel és sötétséggel kapcsolatos munkája azonban nem elvont, a vetület (projekció) és árnyékok tanulmányozásakor kapcsolódik valamely tudományos tantárgyhoz, például a fizikához. A tanulóknak pontosan meg kell érteniük, hogyan viszonyulnak egy test megvilágított oldalai az árnyékához.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A formarajz és az 5. osztály ismeretei, különös tekintettel a geometrikus szabadkézi rajzokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákok beállításokat tanulmányoznak, amelyeket lámpával megvilágítva a fény-árnyék szempontjából fokozunk. A cél a geometrikus formák megragadása, az árnyék és a tárgy

viszonyának értelmezése és vizuális megragadása, a tónusozás használatának bevezetése. Ezek a világos-sötét kontraszt grafikai megjelenítésének kezdetei.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Szabad rajzgyakorlatokat végzünk szénnel, ill. különböző rajztechnikák segítségével, így formáljuk a felületet fényből és sötétségből.

Térbeli tömör tárgyakként rajzolunk gömböt, hengert, tölcsért és kockát. Különböző fényforrásokkal dolgozunk, figyelembe véve, hogyan változnak hatásukra az árnyékok. Rajzolunk falra, padlóra és szöget bezáró felületre vetülő árnyékokat. Különböző tömör testek árnyékaikkal (árnyék csendélet), amikor is az árnyékok rávetődhetnek más testekre.

A tónusozást segítő fantáziagyakorlatokat végzünk egy színnel pl. felhőrajzok. A kontrasztokhoz kapcsolódóan fekete papíron fehér krétával dolgozhatnak.

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a geometria, számtan, matematika, fizika, ásványtan, növénytan ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak fekete-fehér kontrasztok, tónusozás, szénnel, pasztellel, egy színnel (grafit, színes ceruza)

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek részben megfigyelés alapján képes geometrikus formákat (pl. gömb) lerajzolni, tónusokkal megjelenítve a térbeliséget, megértve a megvilágítás és az árnyékképződés viszonyát. A geometrikus formákon keresztül a formák vizuálisan megragadható törvényszerűségeire kezd figyelni. Fantáziarajzaiban a látványt szabadon mozgatja ritmusok, kontrasztok, tónusok használatával.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban folytatódnak a fény- és árnyék-gyakorlatok. A perspektívával megismerkednek a gyerekek, és ez a fény-árnyék gyakorlatokat pontosabbá, határozottabbá teszi. Lelkiekben a tanulóknak ebben az életkorban olyan gyakorlatokra van szükségük, amelyekben a perspektívával, az iránypontokkal és az enyészponttal dolgozhatnak. A rajzórák bevezetik a grafikai, térbeli rendezés törvényeit is.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 6. osztály rajzórái, különös tekintettel a kontrasztok és tónusozás ismereteire.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulmányrajzok területén a diákok továbbfejlődnek. Geometrikus testek, vetületi és árnyék megjelenítésével tanulmányokat készítenek: tömör testek egymásba nyomulása (hengeres vagy éllel rendelkező rúd gömbbe szúródik, tölcsér szúródik kockába, kocka nyomódik gömbbe stb.) Külön figyelmet fordítunk a találkozási felületekre és a változó hátterekre vetett árnyékokra (sík, szöget bezáró, konkáv és konvex felületek.) Axonometrikus szerkesztéseket készítünk: testek, vetületi és árnyékábrázolások.

Perspektívával kapcsolatosan rajzgyakorlatok: központi (enyészpontos) perspektíva;

iránypontos perspektíva: „madár", „lineáris", „béka" perspektíva. A függőleges testek (pl. toronyház) perspektivikus megjelenítése. Ennek a témának fantáziadús feldolgozása különféle grafikai technikák bevezetésével pl. kollázs, monotípia stb.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- Egymásba fúródó geometrikus formák tanulmányozása, perspektivikus ábrázolással kapcsolatos ismeretek és ezek gyakorlati feldolgozása különféle grafikai eszközökkel. Fantáziagyakorlatok a levegőperspektíva megjelenítésére
- Axonometrikus szerkesztések
- Reneszánsz epochához kapcsolódóan grafikák másolása, feldolgozása
- Vizuális játékok ritmussal, motívummal kapcsolatosan, az ismert technikák felhasználásával

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem,és irodalom ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus ábrázolás, másolás, szerkesztés, perspektívához kötődő fantáziaalkotások, új grafikai technikák, játék ritmusokkal, motívummal

A fejlesztés várt eredményei

A fiatal a perspektíva törvényszerűségeit értő módon alkalmazza, képes a tér megjelenítésére a rajzon, pontos tanulmányokat készíteni geometrikus formákról, tárgyakról, térről, és szerkesztésekkel megjeleníteni ismereteit. Megtanulja a grafikai másolást. Fantáziarajzaiban használni képes a perspektivikus törvényszerűségeket.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban a grafika törvényeit fontos helyesen alkalmazni; nemcsak szabad kompozíciókban, hanem a régi mesterek, mint Dürer vagy Leonardo tanulmányozásában is. Ezek a

témák folytatódnak a felső tagozatban, amikor is a technikák tökéletesítésére törekszünk, pl. karcolatokon keresztül.

Elkezdődhet az arányviszonyok törvényeinek tanulmányozása: az aranymetszés, mint a kompozíció titka.

A természet-megfigyelésben is a perspektivikus látványon van a hangsúly.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

A 7. osztály ismeretei, különös tekintettel a perspektivikus ábrázolásra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tér- és tárgyábrázoláson,a pontos megfigyelésen van a hangsúly. Tárgyak és terek tanulmányozása és grafikai megragadása a perspektívával kapcsolatos ismeretek felhasználásával, a tónusok és kontúrok harmonikus használatával, pl. egy épület vagy egy belső tér.

Fantáziagyakorlatok a perspektívával kapcsolatban, a reneszánsz kori művészetből vett motívumok felhasználásával. Új grafikai technikák bevezetése: pl. kollázs, tus, olajpasztell, linómetszés

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Dürer Melancolia c. művének másolására előkészítő gyakorlatokat végezhetünk. Dolgozhatunk szabadon a kép részleteivel, mint például a gömbbel, a poliéderrel, a szerszámokkal és eszközökkel. Figyelmet fordítunk a drapériákra, ruházatokra,

tanulmányozhatjuk a természet jelenségeit (nappalt, éjszakát, szárazföldet, tengert, égboltot és földet), valamint az építészetet és az állatokat is. A képzőművészet reneszánsz kori alkotásainak másolását gyakoroljuk.

A természet-megfigyelésekkel összefüggésben a fa témával foglalkozhatunk, felmutatva pl. Rembrandt fa és tájkép karcolatait, Van Gogh fatanulmányait, pácrajzait. Ezek másolására, és a természetben végzett tanulmányokra is sor kerülhet.

Fantáziarajzok a perspektívához kapcsolódóan készülhetnek pl. fasor, városrészlet, ritmusokkal

tagolt felület színperspektívával. A festészet és a grafika kapcsolódásának megragadása. Játék a

ritmusokkal: rajzi gesztusok ritmusos használata pl. ferde-vonalazás, pöttyözés

Kapcsolódási pontok

A főoktatás tantárgyai, különös tekintettel a történelem, magyar irodalom, geometria, és a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Perspektivikus tanulmányok, egy reneszánsz kori grafikai mű másolása, feldolgozása; perspektívához kapcsolódó fantáziarajzok; színperspektíva; rajzi gesztusok

A fejlesztés várt eredményei

A diákok a perspektivikus tanulmányok készítésének területén továbblépnek, egyre pontosabb megfigyelésre és kitartóbb munkára képesek. A perspektívára vonatkozó ismereteiket fantáziarajzokban is hasznosítani tudják. A másolásban egyre pontosabb munkára képesek.

ZENE

Bevezetés 1-4. évfolyam

A zeneoktatás célja messze túlmutat a zenélés tevékenységén, valamint a zene megismerésén és megértésén. A személyiség formálásban kreatív, nyitott, egymásra figyelő, közösségi ember nevelésében alapvető eszközünk lehet. Egyszerre fakad az ember legmélyebb belső világából (csak azon keresztül válik hallhatóvá), egyben, mint külső szellemi erő felépíti, gazdagítja és harmonizálja azt.

A zeneiség alapvető hármasságában (dallam, harmónia, ritmus) az ember lelki tevékenységeinek hármassága is tükröződik (gondolkodás, érzés, akarat). A zene fejlődése a különböző korszakokon át leképezi az emberi fejlődés tudatváltozásait és fellelhető az egyes ember fejlődési útjában is.

Körülbelül kilencéves koráig a gyermek, mint „érzékszerv” nyitott lényként él a világban. Még kevéssé alakult ki a saját belső élete, eggyé válik az őt körülvevő világ folyamataival, kívülről érkező impulzusok irányítják. A zene is egyfajta atmoszférát teremt köréjük, amely hat rájuk, amelyben benne élnek s amely „mint a szobrász keze”, segít megformálni azt a belső középpontot, amire a későbbiekben a zene műveléséhez és értő hallgatásához is szükségük lesz. Ebben az első időszakban a zene természetét igazítjuk a gyermek természetéhez. A „kvinthangulat” a gyermek kitárulkozó lelki állapotához alkalmazkodik. Ebben a „kvinthangulatban” (ahogy Rudolf Steiner ezt az életkori szakaszt jellemezte) a dallam, a harmónia és a ritmus jelenségei, a tiszta dallamminőségben találkozva, egy egységes szövetet alkotnak. Harmóniai akkordok még nincsenek jelen, az egyszólamúságban maradunk, mint ahogy alaphang és egyenletes lüktetésbe, illetve ütemekbe kényszerített ritmus sincsenek. Ahogy a pentaton dallamot sem köti meg az alaphang, úgy a szabadon áramló, beszédszerű ritmus is inkább a ki- és belégzés nagyobb ívéhez igazodik.

Ebben a korban a rendelkezésünkre álló időt nem fordítjuk zeneelméleti ismeretekre.

Kilencéves koruk után a gyerekek egyfajta tudati és lelki változáson mennek át. A világ teljes egységérzését elválasztottság érzése váltja fel. Ugyanakkor csupán most kezdenek „kívülről rálátni” az eddig megélt dolgok törvényszerűségeire.

A zenei nevelésben áttevődik a hangsúly a belső zeneiség kialakítására. Vezető szerepet kap a zenei minőségek közül a harmónia, azaz elkezdődik a többszólamúság felépítése az éneklésben és a hangszeres játékban is. A szabadon áradó légzésszerű ritmusba beleszól az egyenletes lüktetés (szívdobbanás) és mérhetővé válik, majd később a nehézkedés, a súly is belehallatszik a zenébe és ez a ritmust ütemekre bontja.

A közös hangszereket (pl. pentaton furulya, gyermekhárfa, fa- és fém ütősök) gazdagítja – ha lehet minden gyermeknél – az egyéni szólóhangszer, amelyet már a bontakozó individualitást is figyelembe véve segítünk a gyerekeknek kiválasztani. Később ezek a sajátos egyéni utak újra találkozhatnak az osztályzenekarban. Az 1-4. osztály a lehető legsokrétűbb zenei élményszerzés időszaka. A zene elméleti oldala csak annyiban jelenik meg, amennyiben ez a közös, illetve az egyéni zenélésből természetesen fakad, így a kilencéves váltáshoz kötődik a merev kottakép újraélesztésének a képessége, amely a többszólamúság megjelenésével és az egyéni hangszer tanulásával is összefügg. A kottaírás és -olvasás tanítása ekkor életkorilag helyes, lehetséges és fontos is. A Kodálymódszerre épülő zenepedagógiai gyakorlat sikerrel használható, ennek velejárója a magyar nemzeti hagyomány ápolása, hatalmas dalkincsének kiaknázása.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az iskola első éveit az óvodához hasonlóan a „kvinthangulat” hatja át. Mégis változás, hogy az iskolában már elvárásként jelenik meg a gyerekek felé a zenei tevékenységekbe való belekapcsolódás; tehát éberebb jelenlétre van szükségük. A tanítás témáihoz dalok kapcsolódnak. Az éneklés áthatja az egész nap ritmusát, lehet jeladás, hangulatteremtés vagy átvezetés két mozzanat között. Az odaillő mesék, történetek megteremtik a hangulatot a zene hallgatásához és átéléséhez, illetve segítik egy-egy hangszer bemutatását és az irántuk való áhítat felébresztését.

Az „kvinthangulat” egyik legfontosabb jellemzője a légzés minősége. Annak, hogy a gyerekek váltakozva hol maguk zenélnek, hol hallgatókká válnak ébresztő, harmonizáló hatása van a lelkükre.

Éneklés és mozgás még együtt járnak ebben az életkorban. A gyerekek csak a külső mozgás segítségével képesek egyfajta belső csendet, nyugalmat átélni, amire a zene befogadásához és műveléséhez szükségük van. Ez a mozgás nem néptánc. A dallamvilágot még nem köti „földhöz” a metrikus mozgás. De lehetnek népi gyermekjátékok, természetutánzó mozgások. A zene mozgó kép szerepét töltheti be.

Az első osztályokban legfontosabb hangszer az emberi hang. Az éneklés mellett olyan egyszerű technikájú hangszereket ismertetünk meg a gyermekekkel, melyek sokféleségükben is egy egész érzetét próbálják táplálni a tanulókban. Ezeket a hangszereket minden gyerek használja, néha egy időben, néha kisebb csoportokban, egyenként is.

Ebben a korban a gyermek még nem képes a saját hangjára ráfigyelni. Az intonáció a felnőtt tiszta hangja meg a jól behangolt hangszer hatására fokozatosan csiszolódik.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

- számtalan gyerekdal, dalos körjáték ismerete az óvodából
- spontán énekbeszéd mozgásos játékokhoz kötődve

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- szabadon áramló „kvinthangulatú” dallamok a D E G A H D’ E’ „hangtérben” (nem igazán hangsorként használjuk), melyekkel hallás után ismerkednek meg a gyerekek – s ritmus még össze van kötve a szöveggel, nem kötődik a mérőhöz, sem az ütemhez, hanem a beszéd szabad lélegző ritmusát követi.
- zene és mozgás teljes egysége
- irány, hallás és térhallás fejlesztése különböző mozgásos-zenei játékok segítségével (pl. csukott szemű játékok)
- mesét, történetet „illusztrálnak” különböző hangszerekkel

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– az éneklés mellet minden gyerek tanul hallás után játszani a gyermekhárfán és az ugyanúgy hangolt pentaton furulyán

– a hangszereken a tanár által előjátszott improvizált dallamokat, vagy már ismert dalokat játszanak

– egyéb hangolt és nem hangolt hangszerekkel (pl. metallofon, fácskák, kavicsok, csengők, csörgő, triangulum, stb.) minél sokszínűbb hangélményt nyújtunk a gyermekeknek

– körjátékok, táncok, geometrikus formák lejárása különböző hangszerekkel

– népi gyermekjátékok, egyszerű pentaton népdalok megismerése

Kapcsolódási pontok

– a különböző epochákhoz kapcsolódó mesék illusztrálása, dramatizálása zenei elemekkel

– az éneklés mint jeladás, átvezetés két mozzanat között, hangulatteremtés

Kulcsfogalmak / fogalmak

– népdal

– gyerekjátékdal

– körjáték

– különböző anyagok – fém, kő, fa – hangszínének minőségek

– hosszabb, rövidebb időtartamú hangok

– gyors-lassú

– furulyatechnika alapfogalmai (ujjak mozgása és a hangok változása közötti összefüggések)

A fejlesztés várt eredményei

– dalokat ismernek meg hallás után

– aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein, tematikus projektjein

– megismeri a gyermekdalokhoz kapcsolódó játékokat

– megtanulják helyesen használni a pentaton furulyát, a gyermekhárfát, a pentaton xilofont, melyeken a tanár által előjátszott dallamokat és a már tanult énekeket játsszák

– találkoznak még sok más, különböző hangulatú, „mozdulatú”, hangszínű hangszerrel is

– differenciálódik a zenei hallásuk

– bár zeneelméleti ismeretekkel, kottaírással nem foglalkozunk, jelentősen fejlődik a ritmikai, dallamvezetési képességük

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az első osztályban megkezdett folyamat folytatódik, intenzívebbé válik. A második osztályban van az egyszólamúság kiteljesedése. Több figyelmet fordítunk a ritmikus munkára, de a ritmus még mindig nem kapcsolódik a mérőhöz, továbbra is a dallam egy elemeként van jelen.

A dalok hangulatának kiteljesítésére és önálló zenei hangulatok felépítésére is használhatjuk a különböző hangszereket, melyeknek köre ebben az évben kibővülhet. A hangszerjáték minőségére, a megszólaltatás mozdulatára, szépségére is fontos odafigyelni, és azt javítani is kell, bár a tanulás során még mindig a személyes példa a legfontosabb. A hangszerjátékot továbbra is utánzással sajátítják el a gyerekek.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

- pentaton furulya helyes használata
- A gyerekhárfa, xilofon és más kezdetleges „hangszerek” hangzásvilágának ismerete – Összeszedettebb egyszólamú együtt-éneklés

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- új dalokat ismertetünk meg a gyerekekkel, többek közt a különböző napszakokhoz, évszakokhoz kapcsolódóan, amelyek továbbra is a „kvinthangulatban” maradnak (D E G A H D’ E’ hangtér, szabad ritmus, egyszólamúság)
- szabad játék, beszélgetés a hangszerekkel, improvizáció
- a hallás fejlődését szolgálja, ha a gyerekek váltakozva énekelnek, zenélnek és hallgatják egymást
- a dalokat és hangszerjátékot kísérő geometrikus mozgások, illetve a hallást és a térbeli tájékozódást fejlesztő mozgásos-zenei játékok bonyolultabbá válnak

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- az utánzáson keresztül a ritmus és a dallam fokozatosan tudatosabbá válik (pl. a gyerekek csukott szemmel mutatják a dallam ívét a kezükkel)
- a hangok első élménye (világos-sötét) továbbfejlődik és tér-élménnyé alakul (magas-mély)
- bonyolultabb népi gyermekjátékok

Kapcsolódási pontok

A hangszerjáték, éneklés a tanítás legkülönbözőbb fázisaihoz kapcsolódhat (pl. dramatizált állatmesék, fabulák, vagy a szentek életéről tanult történetek csodáinak illusztrációja)

Kulcsfogalmak / fogalmak

– Hangszerkíséret
– Hangos-halk
– Hangerő
– Magas hang – mély hang
– Különböző hangszínminőségek

A fejlesztés várt eredményei

– különböző hangszíneket, hangmagasságokat, ellentétes dinamikai szinteket hallás után megfigyel és reprodukál
– rövid dallamsorokat rögtönöz
– a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódján
– a gyermekek dalkincse további „kvinthangulatú” dalokkal bővül (állatokról, szentekről, napszakokról, évszakokról)
– kialakul a magas, illetve mély hangok érzése
– a furulya-, xilofon-, metallofon-, gyermekhárfajátékban nagyobb biztonságra tesznek szert
– tudatosabbá válik a ritmus és a dallam különbözősége
– fejlődik az egymásra figyelés képessége (hol zenélők, hol hallgatók)
– zenei hallásuk továbbfejlődik, a hangszerjáték hatására tisztul az intonáció

3. évfolyam

***Tematikai* egység / fejlesztési cél**

A gyermekek szellemi-lelki fejlődése lehetővé, sőt szükségessé teszi a zenei kihívások változását, így pl. a kottaírás és -olvasás bevezetését. Egyre hallhatóbbá kell válnia az alaphangnak és beleszól a dalokba az egyenletes mérő. Ekkor érkezik el az ideje az egyéni, személyiségre szabott hangszer gondos kiválasztásának is. A legnagyobb feladatunk a belső zenei középpont kialakítása és megerősítése. Ennek a zenei centrumnak a megszületése az egyes gyerekekben feltétele annak is, hogy az első egyszerű lépéseket megtehessük az osztállyal a többszólamúság felépítésében.

Fontos megjegyezni, hogy ez az egész fent leírt zenei folyamat az osztály szellemi-lelki érettségétől, igényétől függően eltolódhat. Gyógyító, tápláló, ha minél tovább belemerülhetnek a „kvinthangulatba”, amely minden később kibomló zeneiség ősforrása, így ennek elhagyását jobb késleltetni, mint siettetni.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- a számtalan dal ismeretéből adódó differenciált zenei hallás
- furulya, hárfa, xilofon, metallofon, stb. helyes használata
- biztonság az intonációban, ritmikai elemekben

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- kilépve a gyerekekkel a kvinthangulatból, az első lépés a modális hangsorok felé vezet (D, G vagy E alaphanggal, vagyis dór, mixolid vagy fríg hangsorok).
- a gyermekhárfáról áttérhetünk a gyermeklíra használatára, amely már alkalmas a hétfokúság és többszólamúság megtapasztalására és amelynek a hangja is erősebb (van rezonátorteste).
- bevezetjük a C-szopránfurulyán való játékot, amelyet továbbra is utánzással sajátítanak el
- különböző szólóhangszerek bemutatása, amely az egyéni hangszerválasztást készíti elő

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- bevezetjük a többszólamúság legegyszerűbb formáit: kérdés-felelet (szóló-tutti), tartott hang, osztinátó szólam, kánon, kvódlibet
- jó gyakorlási lehetőséget nyújtanak mind az éneklésben, mind a furulyázásban, illetve lírázásban a magyar népdalok és más népek dalai is
- tudatos módon kiemelhetjük a dalok ritmusát és a többszólamúság bevezetésével egyidejűleg megjelenhet a zenében a mérő, az egyenletes lüktetés is
- elkezdjük a zenei írás-olvasás tanítását, az ötvonalas kotta, a violinkulcs, a hangmagasság lejegyzését, szolmizációt Kodály-módszer szerint
- a hangjegyírást legkönnyebben a furulyázáshoz köthetjük

Kapcsolódási pontok

Az epochák témáihoz (mesterség, házépítés, Ótestamentumhoz kapcsolódó héber) dalok, kánonok megismerése, munkadalok és az ehhez kapcsolódó jellegzetes mozgások, ritmusok

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kíséret
- népdalfeldolgozás
- vonal-vonalköz

– pótvonal
– kezdőhang – záróhang
– osztinátó
– dallam
– dallamsor
– kánon
– hangjegy
– forte-piano
– halkítás-erősítés
– dallam- és szöveghangsúly
– hétfokú hangsor
– pentaton
– ötvonalas kotta, violinkulcs, hangmagasságok, szolmizációs elemek fogalmainak megismerése
– a mérő, egyenletes lüktetés, hangsúly tudatosítása

A fejlesztés várt eredményei

– a zeneművek befogadásában kreatívan használja képzeletét
– életkori sajátosságának megfelelően képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására
– adott szempontok alapján figyeli meg a hallgatott zeneművet
– kitágul a gyermekek hangzásvilága, megismerkednek egyes modális hangsorokkal
– ebben az évben fokozatosan képessé válnak az egyszerű többszólamúság átélésére, kipróbálására (kánon, kvódlibet, osztinátó, orgonapont), mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban
– megismerkednek a C-szopránfurulyával és a hétfokú gyermeklírával
– képessé válnak a ritmus és a mérő kihallására a dalokból
– tovább bővül a népdalkincsük
– megkezdik az ismerkedést a szolmizációs hangokkal, az ötvonalas kottával

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban a zenei tevékenységek között hangsúlyosabb lesz a ritmikus munka, mint eddig, bár még a harmónia a legfontosabb. Főleg az egyenletes mérő sokrétű gyakorlása kerülhet előtérbe. Az alaphang most már teljes súllyal jelen van. A „kvinthangulat" és a klasszikus zene dúrmoll kettőssége között fontos átvezető minőség lehet ebben az életkorban a modális zene sokrétű világa (régi zene, magyar és más népek zenéje), amelyben még bármely hang alaphanggá válhat. A negyedik osztályban fontos, hogy minden gyerek tanuljon egyszerű dallamokat lapról olvasni.

A törtek tanulásához kapcsolódóan, mely a főoktatás egyik kulcsfontosságú korszaka, a hangok időbeli értékével kiemelten foglalkozunk, megtapasztalás és tudatosítás szintjén. Megjelennek az egyszerű ütemek.

Hangsúlyt fektetünk az egyéni szereplésre, a reszponszoriális vagy concerto formák ősképének megismerése kapcsán (szóló-tutti).

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- kottaolvasási alapelemek birtokában vannak
- számtalan hangszeres és énekes dal ismerete
- többszólamúsággal kapcsolatos alapfogalmak ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- továbbra is a modális hangsorok sokszínű világában maradunk (népdalok, vándordalok, trubadúr énekek, stb.)
- a gyerekek lehetőséget kapnak a szóló minőség megélésére
- elkezdődhet az ismerkedés a néptánc bizonyos elemeivel (kör- illetve láncforma)
- bevezethetjük a C mellé az F-hangolású alt, de akár a C-tenorfurulyát is, a középkorú zene kvint-párhuzamos (faux-bourdon kíséretes formájában)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kánonok, kvódlibetek, egyszerű kétszólamú éneke hangszeren is
- lehetőséget adhatunk, hogy játékos formájában vezényeljenek a gyerekek (hangerő, tempó, ritmus jelzése egyéni kézmozdulatokkal, szóló-tutti beintése)
- megerősödik a ritmikus munka a gyerekekkel: különböző ritmusok körbeadása lábbal, tapssal, irányváltások a körben, ritmuskánonok, két különböző ritmus egyszerre, ritmuskíséret a dalokhoz

– sokféle módon gyakoroljuk a mérő, ritmus és dallam kapcsolatát
– újféle ütőhangszereket vihetünk az osztályba (térdfákat, különböző nagyságú dobokat)
– folytatódik és hangsúlyosabb lesz a szolmizálás és a kottaírás-olvasás tanulása
– dallamdiktálás, egyszerű dallamok lapról olvasása hangszerrel és énekelve is
– megismerkednek az ütemekkel, egyszerűbb ritmikai elemekkel
– az élő zenéből kiindulva tudatosítjuk az egyszerű zenei formákat

Kapcsolódási pontok

– a honismeret tantárgyhoz kapcsolódóan előtérbe kerül a magyar népdal (Kodály Zoltán: Háry János)
– a törtek megismeréséhez kapcsoljuk a hangjegyértékek (az idő törtjei) elsajátítását

Kulcsfogalmak / fogalmak

– néptánc, tempo giusto, magyar népszokások, jeles napok, táncház – zenekar
– duó, duett, szólóének
– ritmus
– szünet
– ütem
– ütemvonal
– záróvonal
– ismétlőjel, visszatérés a zenében, vagy ABA forma
– ütemmutató
– ritmushangszer
– rögtönzés
– ritmuskánon
– a kottaolvasás-íráshoz szükséges elméleti alapfogalmak: hangmagasság, ritmus, hangjegyértékek, egyszerű ütemek, szolmizáció
– egyszerű formai elemek alapfogalmai

A fejlesztés várt eredményei

– egyszerű ritmussorokat rögtönöz
– további modális dallamokat, népdalokat, vándordalokat, trubadúr énekeket, stb. tanulnak meg énekelni és hangszeren játszani
– bonyolultabb kánonokat, kétszólamú darabokat képesek énekelni

– jelentőset fejlődik a ritmusérzékük, hangfantáziájuk
– a dalokat képesek más ritmussal kísérni
– ismerik a szolmizációs hangok és hangnevek használatát
– egyszerű dallamokat képesek lapról énekelni, illetve hangszeren játszani
– elkezdik a tanulmányaikat egyéni szólóhangszereiken
– kialakul az osztályközösség „zenekarai", együttesei

Bevezetés 5-8. évfolyam

Ebben a korban a gyerekek zenei világát a „terchangulat" jellemzi. A modális hangsorokat a dúr-moll (kis és nagyterc) kettőssége, az érzésvilág polaritásának vidám-szomorú, világos-sötét zenei megszólalása váltja fel. Következő lépésként pedig a terchangulatban megjelenő szubjektív lelki kifejezés a tudás felé fordul.

Az eddig megszerzett tapasztalatokat tovább lehet tudatosítani. Ebben nagy segítséget nyújthat a Kodály-koncepcióra épülő zenepedagógiai gyakorlat, ennek velejárójaként a magyar nemzeti hagyomány ápolása.

Fontosak a szabad improvizatív zenei gyakorlatok, játékok, melyek intenzíven járulnak hozzá az egymásra figyelés, formaérzék, szociális képességek kialakulásához. Megerősödik az összetartozás érzése, az egyén helye az egészben.

Az óra legnagyobb része továbbra is közös zenéléssel telik. A zenehallgatás valódi képessége a zenei aktivitásból születik meg azáltal, hogy ez a külső aktivitás az évek során belső lelki mozgékonysággá alakul át. Ez a sorrend a 9-10. életév után fokozatosan megfordul, s ettől kezdve az intenzív belső aktivitásból kell, hogy a füllel is hallható zenei tevékenység megszülessen.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ötödik osztályban feltétlenül időszerű, hogy most már a gyerekek kezdjenek el alkalmazkodni a zene törvényeihez és ne fordítva.

A gyerekeknek újfajta igénye ébred belemerülni a harmónia minőségébe (modális harmóniák, illetve átmenet a dúr-moll világába) és ez lehetővé teszi, hogy olyan többszólamú darabokat énekeljünk velük, melyek felbecsülhetetlen értékű alapot szolgálnak a későbbi zenei tevékenységeikhez. Ebben az életkorban az alaphang viszonyítási alap lesz számukra, ez megnyitja az utat a modális zenéből a dúr-moll világa felé. A többszólamúságban a valódi kétszólamú polifóniához érkezünk el. Fontos, hogy ebben a kétszólamúságban addig maradjunk, amíg biztosan nem képes az osztály (vagy legalább a többség) a zenei tevékenység közben a másik szólamra is figyelni). Csak ekkor érdemes a szólamok számát növelni, illetve bonyolultabb darabokat választani.

Az osztályközösség „zenekara" a szoprán, alt, tenor, basszus, azaz a teljes furulya-család hangszereit magába foglalhatja, és esetenként már a gyerekek egyéni hangszereit is be lehet vonni a közös zenélésekbe.

Bár a kotta szerepe évről évre nő, a gyerekek továbbra is tanulnak komoly darabokat hallás után.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- csaknem az egész osztály tisztán intonál
- képesek tartani a saját szólamukat a többszólamúság keretén belül
- egyszerű kottát leolvasnak lapról (hangszeren és énekelve)
- ritmikai biztonság

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- áttérés a dúr-moll hangrendszerekre
- népballadák, nehezebb, díszesebb népdalok
- valódi két- esetleg háromszólamúság
- nagyobb koncentrációt igénylő „szociális” hangszerekkel ismerkedhetünk meg (pl. vasrudak, hangolt gongok)
- egy-egy ügyesebb gyerek már behozhatja a saját szólóhangszerét és bevonhatjuk a közös zenélésbe (ezzel gyakran a hangszertanuláshoz is új lendületet adunk)

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- ritmusdiktálás furulyával
- ütem és ritmus kapcsolatának érzékeltetése
- hangbemelegítők
- hangértékekhez kapcsolódó ismeretek fejlesztése, tudatosítása
- bonyolultabb ritmusképletek (pontozás, szinkópa, felütés) megismerései
- a dúr és a moll hangsor megismerése
- az alaphang felismerése
- újabb ütemjelzések

Kapcsolódási pontok

- a történelem epocha hangulatához kapcsolódnak a gongok, csövek, vasrudak, valamint szanszkrit, görög szövegű dalok
- szomszédos országok népdalai, balladái, néptáncai a földrajz epocha hátttereként

– népies műdalok a magyar költészethez kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

– újabb szakkifejezések: ötvonalas kotta, G-kulcs, oktáv, allegro, felütés, da capo, stb.

– a zeneelmélet ritmikai, dallami, formai területeinek összes alapfogalmának ismerete

– régi és új stílusú népdal

– kvintváltás

– ereszkedő és kupolás dallamvonal

– tempo giusto, parlando, rubato, mezzoforte

–

–

–
népi és klasszikus hangszercsaládok és

hangszerek kis éles, kis nyújtott ritmus tizenhatod

– váltakozó ütem
– dúr-moll jelleg
– dúr
– természetes moll
– abszolút hangnevek
– tempójelzés

A fejlesztés várt eredményei

– csoportosan vagy önállóan, életkorának és hangi sajátosságainak megfelelő hangmagasságban énekel, törekszik a tiszta intonációra, kifejező, a zene stílusának megfelelő előadásra – változatosan tudja alkalmazni a tempó és dinamikai, előadási utasításokat (tempo giusto, parlando, rubato, piano, mezzoforte, forte)
– a tanult dalokhoz kapcsolódó dramatizált előadásokban osztálytársaival aktívan részt vesz – aktívan részt vesz az iskola vagy a helyi közösség hagyományos ünnepein és tematikus projektjeiben
– a tanári instrukciók alapján alakít, finomít zenei előadásmódján
– a gyerekek fokozatosan megismerkednek a dúr-moll hangzással, illetve hangsorral
– újabb népballadákat, nehezebb, díszesebb népdalokat tanulnak
– biztonságot szereznek a kétszólamú éneklésben, mely mellé esetenként harmadik szólam is társulhat
– diktálás után képesek ritmusokat leírni
– további ütemeket, ütemjelzéseket ismernek meg
– ismernek alapvető zenei szakkifejezéseket
– csaknem teljesen tiszta intonáció
– furulyajátékuk technikailag nagyot fejlődik

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az óráknak egyre fontosabb szempontja az esztétikai élvezet, komolyan lehet, sőt kell is dolgozni a zenei megszólaltatások minőségén.

Megjelenik a zene és dráma kapcsolata, például az opera műfajában (Mozart: Varázsfuvola).

A gyerekeknek új élményt adhat más osztályokkal együtt formális énekkarban együtt énekelni, ezért jó, ha van középtagozatos kórus. Az akusztika tanulmányozása során (fizika főoktatás) a gyerekek találkozhatnak a zene tudományos vonatkozásaival, pl. a rezgő Chladni-lemezek (a zenei hangok különböző térbeli formáit jeleníti meg), felhangok, illetve elkezdődhet a különböző anyagok hangszínének felfedezése.

Feltétlenül jó, ha az egyéni hangszerek ebben az évben visszatérnek az osztályba és helyet kapnak a zenei munkában. A háromszólamúság mind az éneklésben, mind a hangszeres játékban biztosan megcélozható.

Az eddig elsajátított, többnyire magyar dalkincs az európai népek dalaival bővül.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- a dúr-moll hangsor ismerete
- biztonság a két- és háromszólamú darabok éneklésében
- ismerik az ütemeket, ritmikai értékeket, egyszerűbb ritmusképleteket
- ismerik az alapvető zenei szakkifejezéseket

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- hangszeres zene: egyszerűbb reneszánsz és barokk táncok, átíratok a meglévő hangszerekre és képességekre
- az improvizációhoz kötődve elkezdődhet a zenei ítélet és ízlés fejlesztése (hogyan indult, hogyan ért véget, figyeltek-e a zenélők egymásra?)
- újabb formai elemek bevezetése
- kamarazenélés, osztályzenekar
- középtagozatos kórus, klasszikus háromszólamú darabok
- a zene találkozása a mozgással a néptáncban

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

–

–

–

– népi táncdalok, népballadák

– európai népdalok

– improvizatív énekgyakorlatok (megírt ritmushoz dallamot találni, kérdés-felelet játék, hanggal vezetés egy, illetve két csoportban, visszhang-éneklés, stb.)

– improvizációs gyakorlatok (hangbeszélgetések egyénileg vagy csoportban, vezénylések, csoportos improvizáció a megadott témára, illetve előre megbeszélt instrukciók szerint: dinamika, sűrű-ritka, tempó, stb.)

egyszerű kánonok komponálása kottaolvasás és írás

gyakorlása, előjegyzések helyes olvasása hangnemek

megismerése és felismerése

– párhuzamos hangnemekkel való munka

– találkozás a kvintkörrel

– hangközök hallgatása, megismerése

– dallamalkotás improvizációval és annak helyes lejegyzése

Kapcsolódási pontok

– akusztikai elemek a fizikai tanításához kapcsolódóan

– oktáv, kvint, terc arányai

– európai dalok a földrajz epochához

– középkori zene, latin szövegű dalok a történelem epocha hátttereként

Kulcsfogalmak / fogalmak

– madrigál

– módosított hangok

– módosító jelek

– előjegyzés

– relatív szolmizáció

– hangrezgés

– kvintkör

– párhuzamos hangnemek

– hangközök, arányok

– frekvencia, felhangok

A fejlesztés várt eredményei

– a tanult ritmikai és dallami elemeket alkalmazva egyszerű ritmussorokat, dallamokat kiegészít és improvizál

– kérdéseket vet fel a zeneművel üzenetére és kifejezőeszközeire vonatkozóan, többféle szempontot érvényesítve alkot véleményt

– hangszerkíséretes dalokat énekel, tanára vagy hangszeren játszó osztálytársa kíséretével

– klasszikus három, esetleg négyszólamú (Taizé) darabokat képesek a gyerekek énekelni)

– saját hangszereikkel is be tudnak kapcsolódni a közös zenélésbe

– négyszólamú furulyazenekar, dalok kísérete, kamarazene, szólóhangszer bemutató, osztályzenekar

–

–

–
az improvizációs gyakorlatok közben fejlődik a zenei ítélőképességük és ízlésük

a kottaírás-olvasásban megtanulják az előjegyzések helyes olvasását felismerik a

dúr és moll hangnemeket, valamint egyszerűbb hangközöket – megismerkednek

a kvintkör fogalmával

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az életkorban feladatunk, hogy felébresszük a minőségi zenei hangzás igényét és vágyát a gyerekekben. Segíthetünk első ítéleteiket megalkotni a zenéről. Megtanulják megkülönböztetni az egyes művek karakterét. Javasolt a diákok zenei műveltségének szélesítése koncertlátogatások segítségével is.

A ritmus egyre inkább a mérőhöz kötődik, és most már határozottan belép a zenébe a súly. Ekkor érdemes bevezetni az afrikai dobokat. A főoktatásban az év központi témája a reneszánsz korszak, illetve a reneszánsz életérzés, ami kiemelt helyet kaphat a zeneórákon is (reneszánsz tánc, az egyházi és világi zene ellentéte, a tökéletes szépség keresése, a féktelen öröm- és szabadságérzés). Ehhez az időszakhoz kapcsolódóan elkezdhetünk foglalkozni a zeneszerzők életrajzával is.

Fontossá válik ebben az életkorban a hangképzés, hiszen mind a fiúk, mind a lányok (ha kisebb mértékben is), ekkor esnek át a hangváltáson. Általában megjelenik a basszus hangszín, s ezzel együtt a négyszólamú éneklés lehetősége.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– képesek négy szólamban énekelni, figyelnek az összhangzásra
– egyre jobban eligazodnak a kottában
– az énekelt kórusműveket hangszeren is elő tudják adni

Tantárgyi fejlesztési célok

– zeneművek, énekes anyag
– hallás fejlesztés
– zenei írás, olvasás
– zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés – a különböző kultúrák dalai

– reneszánsz világi és egyházi zene

– ismerkedés az opera műfajával, áriák közös éneklése (pl. Monteverdi: Orfeusz, Mozart: Varázsfuvola)

– hangszeres csoportok, osztályzenekar, esetleg közép-tagozatos zenekar

– osztálykórus vagy alsó tagozatos diákkórus

hangszeres zene reneszánsz, barokk, klasszikus zeneirodalomból a

gitár megismerése (kadenciák, akkordok fogalma)

zenei életrajzok (főként reneszánsz, de lehet barokk zeneszerzők élete is: Palestrina, Monteverdi, Bach)

– harmóniák megfigyelése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– négyszólamú madrigálok hangszeres vagy vokális megszólaltatása

– egyszerű műdalok, duók kísérettel, szintén közösen énekelve (Monteverdi, Carissimi, Purcell, Mozart, Haydn, stb.)

– hangképzés

– új hangszerek (gongok, vas- és bronzrúdak, tam-tam, líra, zengőhárfa, vonós pszaltérium) és klasszikus hangszerek közös improvizációja

– ritmikus improvizációk afrikai dobokkal és beszédhangokra is

– a basszuskulcs bemutatása

– tempó, ritmus, dinamika drámaiságának tudatosítása

– újabb ritmusképletekkel való ismerkedés, ütemváltások

– többszólamú ritmusok (Orff) lejátszása ütőshangszereken

Kapcsolódási pontok

– a világ népeinek zenéje a világtörténelem epochához

– a reneszánsz kor egyházi és világi zenéje a reneszánsz epochához

– afrikai sajátosságok és ritmusok, afrikai dobok – földrajz

– hangszeres improvizációk keleti zenére – földrajz

Kulcsfogalmak / fogalmak

– vegyes kórus, harmóniai elemek, műfajok (opera, oratórium), agogika

– kadenciák, akkordok

– a cappella

–

–

–

– kamaraének – társasének

– versmegzenésítés

– karmester; karvezető

– cselekmény, műfaj

– hangzat

– hármashangzat

– a vegyeskar szólamai (szoprán, mezzo, alt, tenor, bariton, basszus)

A fejlesztés várt eredményei

– megfigyeli az egyes hangszerek hangszínének a hangszerjáték és az előadásmód különbözőségéből adódó karakterét

– a zeneművektől inspirálódva produktívan használja képzeletét, megfogalmazza a zene keltette érzéseit, gondolatait, véleményét

– a világtörténelem epochához kapcsolódva különböző kultúrák dalait tanulják meg

– elmélyednek a reneszánsz kor énekes és hangszeres zenéjében

– találkoznak az opera műfajával, áriákat tanulnak meg

– saját hangszereiket egyre több formációban használják improvizatív módon is

– megismerkednek különböző fontos zenei életrajzokkal

– a kottaírás-olvasás terén a basszuskulcs megismerése a feladatuk – további hangközöket képesek felismerni

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Folytatjuk a zenei élvezet, mint cél megerősítését, és az ítélőképesség kiművelését. most már megvitathatjuk a zenei stílus és karakter kérdéseit is. A gyerekekben feltörő erős igazságérzet, magányosság és az önálló egyéniséggé válás igénye tükröződhet a romantikus szólódalokban. Ebben az évben folytathatjuk az ismerkedést a kiemelkedő jelentőségű zeneszerzők életútjával, egészen a romantikus korszakig. Felerősödik az oktáv-élmény, mint a saját szellemi út keresése, mint önmagam központjának felfedezése (tritónusz problematika, feszültség-oldás). Tovább erősödhet, bővülhet a ritmikus munka a gyerekekkel, a dobolás, folytatódhat az egyes ütemek, ütemváltozások, bolgár ritmusok megismerése, átélése. Ez az év lehet a valódi négyszólamúság

(igazi tenorral és baszszussal) megszületésének ideje az osztályban, amely a közös éneklés új dimenzióit nyitja meg a gyerekek számára.

Emellett még további figyelmet igényel a fiúk változó hangja, feltétlenül szükséges a hangképzés.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– jól összekapcsolódik a hallás utáni (nem tudatos) és a kottakép utáni (tudatos) zenei szöveg gyors elsajátítása

– jól kifejlesztett ritmusérzék

– jártasság a többszólamú zenében

– ismerik a négyszólamú vegyes kórus hangzásminőségét

Tantárgyi fejlesztési célok

- zeneművek, énekes anyag
- hallás fejlesztés
- zenei írás, olvasás
- zenei ismeretek, ritmikai fejlesztés
- balladák, műdalok, spirituálék kísérettel
- kettő-négyszólamú dalok a capella és kísérettel (saját hangszereken)
- többszólamú énekes és hangszeres improvizáció
- szavalt, ritmikus kórusok és spirituálék
- dúr és moll kontrasztja
- az évzáró drámaelőadás zenéjének megalkotása
- hangszeres zene: romantikus átíratok

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- ritmus- és dallamdiktálás
- improvizált zárlatok
- folytatódik a hangnemekkel való ismerkedés
- hangszeres technikai fejlődés
- életrajzok folytatása (klasszikusok és romantikusok, pl. Mozart, Beethoven, Schubert, Liszt, Erkel)

Kapcsolódási pontok

- a magyar irodalomban tanult versek zenés feldolgozásai
- idegen nyelv (angol, német) irodalmi szemelvényeinek zenés feldolgozása – a világháborúk korszakának dalai

Kulcsfogalmak / fogalmak

- 3/8-os ütemmutató, 6/8-os ütemmutató, felütés/súlytalan kezdés
- a műfajokkal kapcsolatos kulcsfogalmak
- gitártechnikai és harmóniai fogalmak
- funkciók: tonika, szubdomináns, domináns

A fejlesztés várt eredményei

– követni tudja a zenei elemek összetartozását, egymást kiegészítő vagy egymástól eltérő struktúráját, a zenei kifejezésben betöltött funkcióját

– a zeneművek befogadásának előkészítése során részt vesz olyan közös kreatív zenélési formákban, melyek segítenek a remekművek közelébe jutni, felhasználja énekhangját, az akusztikus környezet hangjait, ütőhangszereket, egyszerűbb dallamhangszereket

– képessé válik a zeneművek érzelmi és intellektuális befogadására

– megfigyeli és felismeri az összefüggéseket zene és szövege, zenei eszközök és zenei mondanivaló között

– újabb operaáriákat, műdalokat és balladákat, illetve spirituálékat tanulnak kísérettel

– négyszólamú darabokat énekelnek a capella, illetve kísérettel

– képesek több szólamban improvizálni hanggal és hangszerrel egyaránt

– a hangnemeket most már biztosan ismerik fel, különböztetik meg egymástól

– további életrajzokkal ismerkednek meg (klasszikusok és romantikusok)

DRÁMA

Bevezetés

A dráma szerepe a kompetenciák kialakításában

A dráma, mint művészi és művészetpedagógiai tevékenység olyan képességek megalapozásában vesz részt, mint az árnyalt önkifejezés, a kommunikáció, az együttműködés, az igényesség és a szépség iránti fogékonyság, a kreativitás, az alkotóképesség, a felelősségtudat. Ezek a képességek olyan kompetenciák kialakításában játszanak fontos szerepet, mint a kulturális kompetencia (gondolatok, élmények és érzések kreatív kifejezése), a kommunikáció, a személyközi kompetencia (a személyközi készségek hatékony alkalmazása a köz- és magánéletben) és a vállalkozói kompetencia (az egyén felelőssége saját cselekedetei iránt). Ily módon a drámával való foglalkozás célja nem művészek nevelése, hanem a művészi tevékenységen át a minden egyes gyermekben szunnyadó saját képességek és életcélok kibontakoztatása. A tehetséggondozás természetesen részét képezi a feladatoknak.

A dráma a testi kifejezőképességek gyakorlásával hatással van az érzékek fejlődésére, a térbeli tájékozódásra, a verbális és nem verbális kifejezőeszközökre, a mozgás harmóniájára és a beszéd tisztaságára. Mint közösségi tevékenység elősegíti a mások iránti empátia és megértés kifejlődését, a kapcsolatteremtést, tudatosítja a közösségi együttélés szabályait, ezáltal hatással van a gyermek morális fejlődésére. Segít abban, hogy belső értékeit konstruktívan tudja a közösség javára fordítani. Mint alkotó tevékenység hozzásegíti önálló, a világra nyitott személyiségének kifejlődését.

A dráma természeténél fogva szorosan és tudatosan kapcsolódik más művészi és testi nevelést szolgáló területekkel: az euritmiával, a beszédműveléssel, az irodalommal, a testneveléssel és Bothmer-gimnasztikával, a zenével, a képzőművészetekkel és a mesterségekkel. Mint összetett terület, megjelenhet önálló óraként, de átszövi a tanítás napi gyakorlatát.

Témakörök

csoportos játék

- érzékek fejlesztésére irányuló gyakorlatok
- térbeli tájékozódást segítő gyakorlatok
- koncentráció, a figyelem iskolázása
- memória fejlesztése
- ritmusérzék fejlesztése
- utánzásra és fantáziára épülő beszéd- és mozgásgyakorlatok
- Szabályjátékok, népi játékok, Dramatikus játékok (szöveggel, hanggal, bábbal, zenével, mozgással, tánccal)
- *rögtönzés* egyéni és csoportos improvizáció (improvizáció és dramatizálás szövegre, zenére, képzőművészeti alkotásra)
- bábok és maszkok alkalmazása gyakorlatokban és előadásokban *történetek feldolgozása*
- tananyag feldolgozása drámai eszközökkel (tanítási dráma)

- alapvető dramaturgiai ismeretek elsajátítása
- irodalmi művek – drámák, drámarészletek, versek elemzése, feldolgozása
- a népi kultúra, hagyományok, ünnepek megismerése, felelevenítése
- Saját történetek feldolgozása
- Műalkotások feldolgozása *színház nyelvének megismerése*
- színházi előadások megtervezése, próbái és kivitelezése
- napi rítusok, évkörhöz tartozó ünnepek megformálása
- a színház alapvető kifejezőeszközeinek megismerése, tudatosítása (szöveg, hang, báb, zene, mozgás, tánc)
- különböző színházi irányzatok, stílusok, alkotók megismerése
- dramaturgiai alapfogalmak
- színházi műfajok, stílusok
- színházi előadás megtekintése
- dráma- és színháztörténet
- dráma- és színházelmélet
- kortárs dráma és színház
- színjátékos tevékenység (vers- és prózamondás, jelenet, előadás stb.) *Megismerő- és befogadókészség*
- színházi produkciók értő elemzése
- a nézői szerep nevelése

Beszédművelés

Kiemelt területként jelenik meg a beszédművelés, amely az anyanyelv tanításához is szorosan kapcsolódik.

A gyermek a második hét év során kezdetben teljesen tudattalanul éli meg a beszéd ritmusát, tagoltságát, dallamát. Csak a 9. életévtől kezd mindez tudatosulni benne. A 12. évet elérve alakulnak ki képességei és igénye, hogy a beszéd zeneiségén túl annak gondolatiságát is megélje és megragadja. A pubertással nyílik meg annak lehetősége, hogy a költészet drámaiságát is átérezze.

Egy másik megközelítés szerint a gyermek beszédhez való viszonya három felismerhető fejlődési lépcsővel is jellemezhető

- Az 1-3. osztályban a gyermeknek a grammatikailag helyes beszéd érzékelése és elsajátítása a legfontosabb. Az elsődleges feladatunk megtanítani pontosan hallani.
- A 4. és 5. osztályban a szép beszéd érzékelése és az erre való törekvés a születőben lévő Ént kapcsolja kialakult fizikai testéhez

– ***A 6-8. osztályban a beszéd hatalmának megérzése történik, amikor fokozatosan tudatosul a kam***aszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

A dráma szerepe a Waldorf-iskolában

A Waldorf-iskolák életét összetett módon szövi át a színház és a dráma szeretete és ápolása. Ez a művészeti ág az ókori görögöknél született meg, előzményeit a rítusokban és a mímes játékokban találjuk. Az egyes társadalmakban mindig az adott világképnek megfelelő színházi és színpadi formák alakultak ki. A mai színház ismét feloldja a klasszikus formákat és kísérleteiben visszanyúlik az alapokhoz. A pedagógiában a gyermekek életkorának és tudati fejlődésének megfelelő módon kapcsolódunk a dráma és a színház változatos formáihoz, eszközeihez.

A napi szokások, kis rítusok gyakorlása (pl. bizonyítványvers, reggeli fohász stb.), az évszakünnepek, ahol egy-egy osztály bemutatószerűen ízelítőt ad az adott időszakban tanultakból, az éves színdarab, a közösségi ünnepek, például a Mihály-napi mérlegelés lehetőséget ad a kitágított értelemben vett színházi formák gyakorlására mind az aktív részvétel mind a befogadás oldaláról. Az éves színdarabok bemutatására sok iskolában szokás drámanapot tartani, máshol az osztálytanító maga választja meg a bemutató időpontját. Az évkörben két időszak különösen alkalmas erre: a farsang és a pünkösd, mely utóbbi az újjászületett közösség ünnepe.

A felsorolt tevékenységeknek köszönhetően a művészi megmutatkozás szokássá válik, így a felső tagozatban, amikor a dráma már önálló óraként jelenik meg, a tapasztalatokra építve lehet megkezdeni az eszközök tudatosítását. Mindez a napi szertartások megélésétől a megmutatkozás örömén át a 12.-es színdarab minden művészetet magába foglaló eseményéig ível, ahol a fiatal emberek már saját mondanivalójukat mutatják meg tanáraik segítségével a közösségnek.

1-4. évfolyam

Tematikai *egység* / fejlesztési cél

A kisgyermek számára a világ ugyanúgy egységet alkot, ahogy a görögöket megelőző időkben a rítusokban a művészetek, a tudomány és a vallás. Ezért a drámai tevékenységek is szoros egységben élnek a többi művészi tevékenységgel.

A főoktatás ritmikus részében bőségesen nyílik lehetőség a csoportos játékokra, a napi szintű gyakorlás pedig lehetővé teszi, hogy az érzékek, az emlékezet, ritmusérzék stb. fejlődését célzó gyakorlatok valóban képességeket hozzanak létre. Fontos, hogy a szövegek tanulását még mozgás kíséri, ami a gesztus későbbi alapja lesz. A szerepbe lépést természetes módon és sokszor metakommunikációval tanulják meg a gyermekek, amikor egy gyertya meggyújtása vagy egy csengő hang jelzi a következő esemény kezdetét. A dráma szempontjából alapvetően fontos a rend, a csend jelentősége, a közös mozdulás élménye – ezek képezik alapját a későbbi színpadi jelenlétnek.

Órakeret: A főoktatás ritmikus részében.

Előzetes tudás

A Waldorf-óvodában az ünnepekhez kapcsolódó dramatikus játékok.

Tantárgyi fejlesztési célok

Érzékek, alapképességek fejlesztése. A drámai tevékenység megalapozása, a rend, a csend, a szerepbe lépés, a közös mozdulás, a rítus megélése. Közös szövegmondás, szó és mozdulat egységének megteremtése. Népi hagyományok megismerése, az évkör ünnepeinek átélése közös tevékenységen keresztül. Dramatizált történetek előadása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A játék, beleértve a dramatikus játékokat is, ebben az életkorban a maga természetes formájában fakad a gyermek lényéből. A tanár elsődleges feladata, hogy minőségi táplálékot adjon a gyermekek képzeletének, életkornak megfelelő, archetipikus képeket hordozó mesék, legendák, történetek, irodalmi művek, versek feldolgozásával. Emellett – mivel a civilizációs ártalmak (a televízió, a filmek, számítógép hatása) rombolják a természetesen meglévő játéktevékenységet – fontos, hogy tudatosan ápolja és védje a játék agressziótól mentes, képzeletre épülő, tiszta formáját.

A történetek feldolgozásánál érdemes törekedni a kevés, de minél több fantáziával alkalmazható eszközre. A gyermek tudattalanul megtanulja, hogy minden mozzanatnak jelentősége van. A díszletek, jelmezek egyszerűek, de szépek legyenek.

Az alsóbb osztályok színdarabjai inkább zenei és mozgásos elemekkel átszőtt dramatikus történetmesélésnek tekinthetőek, az igazi drámai erő (konfliktus, katarzis, karakterformálás stb.) még csak érintőlegesen van jelen. Fontos, hogy minél több verses-ritmusos szöveggel dolgozzanak a gyerekek, a szövegek nagy részét kórusszerűen recitálják.

A darabot az osztálytanító választja, esetleg írja. A választást pedagógiai szempontok vezetik. Ilyenkor érdemes átgondolni, van-e olyan erkölcsi természetű probléma (pl. az osztályközösség valamely nehézsége, egy gyermek körül kialakult konfliktus stb.), amelynek megoldásában az adott mese utat mutathat. Van-e olyan fontos eszmei-morális tartalom, amelyet az osztálytanító szeretne mélyen elültetni a gyermekekben. Szempont lehet egy-egy gyermek szerepbe hozása, egy neki szóló szerep megélésének jelentősége. A színdarab óriási lehetőség: mélyebb, akarati-érzelmi szinten átjárja a közösség minden egyes tagját, a tanulás élményszerű és maradandó formája.

Az éves színdarab formájának kialakításakor kisiskolás korban törekedni kell a bensőségességre a helyszín megválasztásában, a nézőtér és a színpad viszonyának kialakításában. Az előadás az évben tanultak örömteli megmutatása legyen.

Beszédművelés

1. osztály

Mivel az utánzás igen erős, a tanár beszédpéldája az első években meghatározó. A mesélés legyen epikus (hang, ritmus, gesztus), a kiejtés jól artikulált, a légzés kiegyensúlyozott, a tónus meleg. Kerüljük a drámaiságot! A gyerekek a ritmikus részben rövidebb verseket, mondókákat mondanak együtt mindig mozgással (nagy és finom mozgás) kísérve. A ritmus még egyenletes belső ritmus (mérő). A betűtanításhoz kapcsolódóan fejlesztjük fonémahallásukat, képekkel segítve a felismerést. A hallási differenciálás segít a betűtévesztések megelőzésében.

A tanév során a tanító – ha kell, szakember segítségével- folyamatosan készítsen feljegyzéseket a gyermekek beszédállapotáról, fejlődéséről, hogy szükség esetén terápiás tervet készíthessenek a következő tanévre. (A súlyosabb beszédhibával küzdő gyermekek terápiája természetesen hamarabb is megkezdhető.)

2.osztály

A gyerekek először állnak az osztály elé, hogy minden héten elmondják a bizonyítványversüket. Ez jó alkalom arra, hogy hétről hétre ápoljuk ezt a folyamatot. Rendszeresen adjunk egyéni segítséget a továbblépéshez, hogy évvégére tökéletesre csiszolódjon a vers. A ritmikus részben a verseket és mondókákat közösen és kisebb csoportokban váltogatva, felelgetve mondják a gyerekek. A ritmus már határozottabb, de még mindig nem feszes. Használjuk mind a négy alap ritmust (jambus, trocheus, anapestus, daktilus). A mérőtől a ritmizálás felé az első lépcső a szótaglépés. Közösen végezzenek játékos, belső képekkel instruált hanggyakorlatokat, támogatva ezzel a tanulók egyéni beszédterápiáját is.

3. osztály

Folytatva az előző években megkezdett munkát az év folyamán elérkezik az az időszak, mikor az osztály nagy változáson megy keresztül: elérkezik a Rubikon időszaka. Leválva a világról kezdik felfedezni a saját hangjukat is. Ez elbizonytalanítja a gyerekeket – ekkor kell rálépniük arra a útra, ami a következő szakaszhoz vezet: a beszéd szépségének érzékelése felé. A ritmikus részben megjelenik a mérő után a hosszú és rövid hangzók adta feszes versritmus, a hangerő váltakozása, a lassú és gyors beszéd. Elkezdődnek a beszédakrobatikai mutatványok: a nyelvtörők, a versek visszafelé mondása szavanként. A beszédet még mindig mozgással kísérjük, egyre inkább a hang karakterének megfelelő kéz és láb mozdulatokkal. Megfigyeljük a hangok hangulatfestő jellegét.

4. osztály

Az életkori sajátosságoknak megfelelően ezen az osztályfokon a legfontosabb feladata a beszédművelésnek az alliteráló versmondás elsajátítása. Az akarat és a gondolkodás az érzésen keresztül kapcsolódik ily módon össze. Szövegként az Edda (esetleg a Kalevala) egyes részeit használjuk, akár eredeti nyelven is. A gyerekek hangereje megnő – ez az állapot a tudatosan végzett mássalhangzó-gyakorlatokkal jól kordában tartható. A gyakorlatok során az érthetőség, a megformáltság, a folyékonyság és tagoltság egyaránt fontos szempont.

***Kapcsolódási* pontok**

A színdarab témáját az évben megismert történetek közül érdemes választani. A művészi tevékenységek eredményeit – tanult dalok, euritmia gyakorlatok, elkészített tárgyak – beleszőhetjük az előadásba. Ezek bármelyike középpontba is kerülhet.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Rítus, játék, rend, csend és közösségi megmozdulás, természetes játéktevékenység, utánzás és képzelet, szerepbe lépés, közös recitálás, szöveg és mozgás egysége.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek alapvető készségei (emlékezet, önkifejezés) és érzékei fokról fokra fejlődnek. Képes örömmel és természetesen megmutatkozni a színpadon. Megtanul a közös cselekvésekben a szabályokhoz és a közösség tagjaihoz alkalmazkodni. Az előadások során hosszú szöveget képes együtt recitálni másokkal, kisebb szövegek önálló elmondására is képes. Ötleteivel segíti a közös munkát. Gesztussal kíséri a szöveget. Tudja a szerepbe lépés jelentőségét, figyel a közös mozdulásra, tiszteletben tartja a csend jelentőségét. Aktívan részt vesz többféle dramatikus tevékenységben tanári irányítással, önállóan, illetve társakkal való együttműködésben.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az 5. osztály egyik legfontosabb eleme, hogy a gyermekek megismerkednek az antik görög kultúrával és történelemmel. A görög ember tudati állapota jól tükrözi az 5. osztályos belső fejlődési állapotát. A dráma mint önálló műnem ekkor jelenik meg a történelemben, a színház ekkor kristályosodik önálló művészeti ággá. Elsősorban a formáról és nem a tartalomról van szó, hiszen a görög drámák szívbe markoló tragikuma vagy harsány komikuma még nem illik az 5. osztályos hangulatba (majd 9. osztályban kerül középpontba). Ez az a pillanat azonban, amikor a kórusból kiválik a színész, a gyermekben ettől kezdve jelenik meg az igény a tudatosabb játékra, az önmagára való rátekintésre.

Órakeret: A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében

Tantárgyi fejlesztési célok

A memória fejlesztése, a harmónia, a belső mozgékonyság kiteljesítése a játékok során és az éves előadásban, a karból való kilépés, önállóság pillanatának első megélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kifejezett hangerő, tempó, hangmagasság gyakorlatok 5., de inkább 6. osztálytól ajánlottak. Különösen ajánlottak a ritmusérzéket és a memória fejlesztését célzó gyakorlatok.

Az 5. osztályos záró színdarabban bármelyik tanult kultúrkorszak történetei megjeleníthetőek, de az irodalomepochán tanultakból (pl. János vitéz) is választhatunk témát. Mindenképpen mérvadó a görög színház formája, ahol a kórusban mondott szövegek mellett hangsúlyosabban megjelenik az egyéni játék; a tánc, a zene, az euritmia szerves része az előadásnak. A gyermekek mozgásának ösztönös harmóniája és szépségére építhetünk. A görög drámában megjelenik a monológ-dialóguskar hármas tagoltsága, erre a felépítésre lehet alapozni bármilyen témájú előadásban.

Beszédművelés

A tíz-tizenegy éves gyermek szívesen foglalkozik beszéde művelésével, örömét leli megtalált új hangjában, megerősíti, hogy képes uralni azt. Az új reggeli fohász megtanulásakor már tudatosabban vezethetjük be a gyerekeket az ilyen típusú szövegek feldolgozásába. A történelemepochához kapcsolódva régi kultúrák hangján szólaltathatunk meg archaikus imákat. A légzést harmonizáló lépésgyakorlattal készítjük elő, majd a görög epochához érve teljesítjük ki a hexameter-gyakorlatokat. Szövegként Homérosz Odüsszeiáját használjuk görögül és magyarul, majd egyéb ókori irodalommal egészíthetjük ki ezt.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Harmónia, egység, monológ, dialógus, kórus és színész kapcsolata

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekben harmonikusan továbbfejlődik az előadói képesség, az önkifejezés igénye átlépi a közösségi határt, önálló szerepformálásra egyre inkább alkalmassá válik. **6. évfolyam**

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 6. osztályban hangsúlyossá válik az önállóság és az éberség, amit gyakorlatokkal lehet fejleszteni. A koncentrációs és figyelem gyakorlatok egyre nagyobb teret kapnak. Fontossá válik az önérvényesítés, a küzdelem, a konfliktus mint fogalom itt vezethető be. A jelenetek, improvizációk megbeszélése, a külső nézőpont (ne takarj, kifelé játssz stb.) tudatosítása is hangsúlyosabbá válik. A mozgás és mozdulatlanság (pl. szobros játékok), a hang és a csönd a ritmus és tempó megteremtésének alapja. A gyerekek vitakedve nagy ebben a korban, erre építve bevezethetünk retorikai alapfogalmakat és gyakorlatokat. A középső négy érzékre irányuló gyakorlatok fontosak, de az alsó érzékeket is tovább csiszolhatjuk összetettebb feladatokon keresztül (pl. botos egyensúlygyakorlatok).

Órakeret: A főoktatás ritmikus részébe integráltan.

Előzetes tudás

Az alsóbb osztályokban átélt előadások élménye, a gyakorlatok eredményei a képességek fejlődésében. A monológ, dialógus, kar szerepének megérzése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az éberség növekedésének elősegítése, az önreflekxió képességének megalapozása, a színpadi tér alapfogalmainak megértése, a konflitus mint pozitív erő megélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

6. osztálytól fontos a gesztusok és a hang energiájának, intenzitásának megteremtése, a játékbátorság erősítése, hiszen ez a kamaszkor előtti utolsó pillanatban vagyunk, amikor majd egyre nehezebbé válik a megmutatkozás.

Beszédművelés

3. szakasz (6-8. osztály) a beszéd hatalmának megérzése, amikor fokozatosan tudatosul a kamaszkorba lépő ifjú emberben, hogy beszédét uralni, céljának megfelelően használni tudja.

Ez az osztály átmenet a vezetettségből az önállóság felé. A tanulók leválnak tanítójuk beszédéről, gesztusairól. A légzésük mostanra beállt a felnőtt pulzus: légzés 4:1 arányú légzésre, de még mindig nem jött el a direkt légzőgyakorlatok ideje. Fontos az intenzív munka, amely során jó, ha lehetőséget kapnak önálló gyakorlásra, gyakorlatok kitalálására és azok megosztására. Jól működnek a régi mássalhangzó-gyakorlatok, de most pármunkában: egymást javítva, segítve. A különböző ritmusú versmondást kiegészíthetik osztinátós mozgásgyakorlatokkal. A lírai versek mellett jelenjenek meg rövid epikus művek is, de a drámai hangvétel még nem ennek a korosztálynak való. A római történelem kapcsán foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (lelkesítő beszéd és vita). Előtérbe kerül a mondat és szöveg szerkesztése, és ehhez kapcsolódóan a beszéd dallama, tagolása, a szünetek jelentősége.

Kapcsolódási pontok

Történelem- és irodalomepochák tananyaga a darabválasztásánál, az egyéb művészeti tantárgyak az előadás megformálásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Önállóság, külső nézőpont megjelenése, ritmus és tempó, erő, egyensúly kint és bent között, tagolás, retorika, vita.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek éberségének, önállóságának növekedésével nagyobb hangsúly kerül az egyéni játékra. A jelenlét a drámai helyzetben segít az önmagára ébredésben. A konfliktus mint pozitív fogalom és mint játéklehetőség segít az önérvényesítés helyes módjának megtanulásában. A külső nézőpontra ráérezve megérti a színpadi tér sajátos törvényeit. Megtanulja értékelni saját és társai munkáját. Belső kifejező ereje növekszik.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A drámai hangvétel természetesen jelenik meg a hetedikesek közt ébredő antipátia és szimpátia heves hullámzásában. Most érkezett el az idő, hogy „kölcsönvett” irodalmi szövegekkel belehelyezkedve mások szélsőséges érzéseibe drámain megnyilvánuljanak.

A karakterformálás előtérbe kerül. A kamaszodó gyermek egyre kritikusabban nézi a világot maga körül, felfedezi a jellemhibákat. Ennek az élménynek a feldolgozásában sokat segít a karakterekkel való foglalkozás és a humor oldó ereje. Mind a jellem- mind a helyzetkomikum megismerése fontos. Egyre többet bízhatunk a fantáziára, ezért a rögtönzés szerepe megnő.

Órakeret: A dráma a főoktatás ritmikus részébe integráltan van jelen.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése.

Tantárgyi fejlesztési célok

Cél a jelenet fogalmának megismerése, az improvizációs képesség kibontakoztatása, a lelkiállapotok, karakterek differenciáltabb megformálása, a stílusérzék fejlesztése, a dramaturgia alapfogalmainak megismerése, a kritikai érzék pozitív irányú gyakorlása, a kapcsolatteremtés ápolása.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A fantáziára építve gyakoroljuk helyszínek, tárgyak, típusok megteremtését improvizációkban. A karakterek formálásánál a stílusérzékre alapozhatunk. Megjelenik az érzelmek és lelkiállapotok kifejezése a mozgás- és beszédstílusban. A stiláris mozgékonyságra építve a paródia központi szerepet kaphat. Humorral oldva a jelenetek megbeszélésében a kritika kultúrája és az önismeret is megjelenik. A jelenetek adott szempont szerinti megfigyelése, a nézőre tett hatás visszajelzése, a minőség iránti igény – a gyermekek érettségi szintjének megfelelő formában – nagyon fontos. Mindezek alapja lehet a bizalomra épülő, páros és csoportos játékok bevezetése, ahol a gyermek megtanul visszajelzést adni társának. Az érintés, érintkezés – fizikai és lelki síkon is – egyre nehezebb, különösen fiúk és lányok között. A páros gyakorlatok és bizalomjátékok ebben segítséget nyújtanak. Az év végi színdarab alapja lehet improvizációsorból épített cselekmény, vagy feldolgozhatunk adott témát improvizatív eszközökkel. A fantázia szárnyalhat, ugyanakkor megismerhetik azokat a korlátokat, amelyeket a dráma szerkezeti egységei – bevezetés, fordulat, kibontakozás, tetőpont, megoldás – szabnak. Tisztázódik a jelenet fogalma. Kiváló lehetőséget ad minderre a commedia dell'arte megismerése, amely egyben a történelmi epocha anyagához is kapcsolódik.

Ajánlott darabok: Varázsfuvola, Baumarchais, Goldoni, Gozzi, mesejátékok, commedia dell'arte, reneszánsz darabok és darabrészletek stb.. Idegen nyelvű darab előadásával is érdemes próbálkozni.

Beszédképzés

Jól jönnek a balladák, erősebb hangvételű versek. Mivel nagyon különbözőek a diákok, jó lehetőséget teremteni nekik, hogy kiválaszthassák kedvenc verseiket (saját versgyűjtő füzet), majd bizonyos időközönként, azokat összefűzve előadják az iskola közösségének. Igényük a pontos, személyre szabott segítség, de ez mindig építő, előremutató kell legyen. A testükben zajló elnehezedés a beszédszerveiket is érinti, ezért különösen fontos, „emberformáló” a mássalhangzó-gyakorlatok végzése. A mássalhangzókat a négy elemhez kapcsolódóan csoportosítva gyakoroljuk (tűz – réshangok; víz – oldalréshang; föld – zárhangok; levegő – pergő hang).

Kapcsolódási pontok

Irodalmi szövegek feldolgozásával, vagy tanítási dráma formájában kapcsolódhatunk a főtanításhoz. A művészeti órákon tanultak továbbra is megjelenhetnek a darab előadásában.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Árnyalt önkifejezés, karakter, dramaturgiai egységek, stílus, páros és bizalomgyakorlatok, személyre szabott segítség, reflexió és önreflexió.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek képes önálló karakterformálásra, stílusérzékének kibontakoztatására, improvizációk során helyszínek, tárgyak, típusok érzékeltetésére, képes irodalmi szöveggel dolgozni, ismeri meg a dramaturgiai egységek és a jelenet fogalmát. Kritikai érzékét a jobbítás szándékával használja. Képes kapcsolatot teremteni társaival, visszajelzést adni gyakorlatok során. Ismeri és alkalmazza a különböző verbális és nonverbális kommunikációs eszközöket. Fejleszti az együttműködésre és a konszenzus kialakítására irányuló gyakorlatát. Felfedezi a tárgyi világ kínálta eszközöket, ezek művészi formáit (pl. a bábot és a maszkot). Felfedezi a színházi kommunikáció erejét. Felismeri és azonosítja a dramatikus szituációk jellemzőit (szereplők, viszonyrendszer, cél, szándék, akarat, konfliktus, feloldás). Felismeri és megvizsgálja a problémahelyzeteket és azok lehetséges megoldási alternatíváit. Értelmezi a megélt, a látott-hallott-olvasott, a kitalált történeteket a különböző dramatikus tevékenységek révén. Megfogalmazza egy színházi előadás kapcsán élményeit, gondolatait. Az alkotótevékenység során használja a megismert kifejezési formákat. Megkülönbözteti és alapszinten alkalmazza a dramaturgiai alapfogalmakat.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez az év lehetőség az összegzésre. Az órákon az eddig megismert eszközök összekapcsolása, elmélyítése történik.

Az érzelmi hullámzás rövid időre nyugvó pontra jut, a diákok sokkal inkább uralni tudják érzéseiket, mint az előző évben. Kedvelik a szerepjátékokat, szívesen próbálják ki magukat különböző karakterekben.

Az év végi záró színdarab, amely egy teljes dráma színpadra állítása, jelentős esemény az osztály és az iskolai közösség életében is.

Órakeret: Lehet heti rendszerességgel dráma óra, bontott csoportban, vagy elképzelhető a ritmikus részben epochaszerűen dolgozni. Az órákat esetleg már tarthatja szaktanár, aki a színdarab megformálásában is segíthet.

Előzetes tudás

A görög színházi forma, monológ, dialógus, kar szerepe, konfliktus, külső nézőpont, jelenetek megbeszélése, a jelenet, dramaturgiai egységek, karakter fogalmának ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az eddig tanultak összegzése, egy teljes alkotási folyamat átélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A darabválasztás az osztálytanító feladata, az együtt töltött nyolc évben olyan alapossággal megismerte az osztályt, hogy bátran építhet intuícióira. Természetesen ehhez sokat kell beszélgetnie a gyerekekkel, és figyelembe vennie érdeklődésüket. A szereposztás végső eldöntése is az ő

feladata, de a gyerekeket egyre inkább partnerként kell kezelni, fontos kikérni véleményüket, teret adni ötleteiknek. Szempont lehet annak átgondolása, hogy valakinek olyan szerepet ad, ami a gyermek alapkarakteréhez, vérmérsékletéhez illik, vagy épp az ellenkezőjét. A nyolcadikos záró színdarabnál a pedagógiai szempont az elsődleges, de művészi színvonal elérésének jelentősége van.

Fontos, hogy a tanárok csoportja segítse az osztálytanítót, a díszletek és a jelmezek kialakításában a kézműves és kézimunkatanár, a mozgásban az euritmista, a rendezésben a drámatanár. Ez mintát ad a gyerekeknek, és előremutat a felső tagozat felé. Ebben az életkorban indokolt a gyerekek vágya a komolyabb színházi háttér, világítás, színpad stb. megteremtésére, azonban számolni kell vele, hogy ez legalább annyira fárasztó, mint amennyire érdekes. Mindenképpen érdemes a kőszínház, a világítás stb. történeti és technikai hátterét is megismerniük, hogy átlássák, mi történik velük. Ajánlott szakember bevonása. Több előadás is lehetséges, de figyelni kell rá, hogy öröm maradjon a játék.

A felkészülés folyamán ajánlott színdarabok nézése, közös megbeszélése.

Színházi előadások megtekintése és megbeszélése nagyban támogatja az év munkáját.

Ajánlott darabok: Shakespeare, Moliére drámái, Vörösmarty Csongor és Tünde, magyar színművek (pl. Kisfaludy Károly, Szigligeti Ede).

Beszédművelés

A lelki tartásokhoz kapcsolódóan foglalkozzunk most a magánhangzókkal. Az elmúlt évek munkája mostanra beérett: tudatosan képesek használni hangjukat (hangszín, hangerő), ritmusváltásokkal jól tagolják a szépen artikulált szöveget, így készen állnak a 8. év végi drámaelőadásra. Az éves munka előadások előkészítéseként ebben az évben is hangsúlyosan foglalkozunk a retorika egyes elemeivel (meggyőzés, érvelés), a testbeszéddel.

Kapcsolódási pontok

A nyolcadikos színdarab összművészeti alkotás, amelyben szoros együttműködés történik a művészeti tárgyak között. Színdarabok olvasása, értelmezése történhet az irodalomórák keretében is.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kiteljesedés, összművészet, teljes alkotó folyamat pedagógiai szempontok átgondolásával, kőszínház, színháztechnika megismerése.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek váljon képessé egy teljes művészi folyamatban való aktív, kitartó részvételre, együttműködni közösségével egy cél érdekében. Különböző területeken szerzett képességeit tudja kamatoztatni, legyen képes szerepének megformálására, ebben másokkal való együttműködésre, legyen tisztába a színházi alapfogalmakkal. Felfedezi a szerepbe lépésben és az együttjátszásban rejlő lehetőségeket. Felismeri és azonosítja a dráma és a színház formanyelvi sajátosságait a látott előadásokban. Ismeri és alkalmazza a drámai és színházi kifejezés formáit. Alkalmazza a tanult dramatikus technikákat a helyzetek megjelenítésében. Felismeri a színházi élmény fontosságát.

KÉZIMUNKA

Bevezetés 1-4. évfolyam

A kézimunka órákon a gyerekek nem csak kézügyességre tesznek szert, hanem megtanulnak különböző szerszámokkal dolgozni, az anyagokkal gazdaságosan bánni. A kézimunka tanítójának arra is módja van, hogy a tanulókat fokozatosan tudatosságra ébressze a színek, formák és funkciók összetartozásáról. A szépségen, színeken, formákon keresztül a kézimunka segít a gyermekeknek a játéktól a munkáig való gondolkodásig eljutni.

Az ősi, egyetemes kézműves technikák (szövés, kötés, hurkolás, fonás, csomózás …) már az első évfolyamon megjelennek a kézimunka órákon, melyekről a gyermekek ismereteik egy-egy osztályfokon tovább bővülnek. A különböző népek kultúráiból merítünk, miközben tudatosan keressük és mutatjuk meg a diákoknak az egyezéseket és különbözőségeket saját néphagyományunk gyökereivel.

A kézimunka órák többre hivatottak, mint hogy kizárólag a kéz mozgékonyságát és ügyességét elősegítő eszközökként gondoljunk rájuk. Míg a gyermekek életkoruknak megfelelő feladatokon dolgoznak, a ritmikusan ismétlődő mozdulatok és gyakorlatok által a kezek, elősegítik mind az akarat, mind a logikus gondolkodásra való képesség megerősödését. Mindennapi életünk nyelve még mindig használ fizikai kifejezéseket mentális tevékenységek leírására, pl.: „megragadni valamit”, „felvenni a fonalat”, „összekuszálni valakinek a gondolatait”. A feladatoknak mindig van gyakorlati célja, és úgy kell alakítanunk a tevékenységeket, hogy azok felébreszthessék a gyermekekben a mások munkája iránti szociális érzékenységet. A környezetért érzett egyéni felelősség felé az első lépés az alapanyaganyag tisztelete, valamint az el- és felhasznált tárgyakkal való bánásmód, melyeket – ha tehetjük – saját, természetes környezetünkből, a gyerekekkel együtt gyűjtsük! Minél több alkalmat kell biztosítanunk arra, hogy az órákon, az éppen adott anyagokkal, pl.: fával, növényi rostokkal, fonállal, levelekkel, kéreggel, agyaggal, vízzel, textíliákkal, papírral stb. dolgozhassanak. A sokféle alapanyaggal való ismerkedés során felébresztjük a tanulókban a tiszteletet a kézzel végzett tevékenységek iránt, mely később egyes szakmák iránti érdeklődésüket felkeltheti.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az év elején fontos, hogy minden órán készüljön egy konkrét munka, amely a következő feladatok megalapozását szolgálja (pl. kötözés, csomózás, fonás, gombolyítás stb.).

Ahhoz, hogy a tanulás belső tapasztalattá váljék, az egész éves tevékenység során fontos a tapintás érzékének állandó fejlesztése különféle anyagminőségek és technikák megismerése nyomán. Cél, hogy a gyermekek a gyakorlati életben hasznosítható tudás felé induljanak el. Ebben az időszakban a tevékenységek az érzésekre hatnak, az akarat fejlesztése pedig szociális és érzelmi téren válik meghatározóvá fejlődésükben.

A fő téma a kötés, mely fejleszti mindkét kéz mozgékonyságát és a róluk való tudatosságot, másrészt felébreszti és serkenti a gyermekek mentális erőit a betűtanulás során.

Órakeret: 72 óra Előzetes

tudás

Az életkornak megfelelően fejlett test és térérzék, kézkoordináció, irányok ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

- megismerési és befogadóképesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása,
- térbeli tájékozódás
- kreativitás, fantázia működtetése, fejlesztése
- érzelmi gazdagodás, az empátia, intuíció fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- a gyapjú – mint alapvető alapanyag – előkészítése, megtapasztalása különböző módon, gyapjúfonállal ujj-játékok (körmön-fonás)
- kötőtű készítése
- a szemek felszedése. kötés sima szemmel: törpék, labdák, furulyatokok
- egyszerű öltéstechnikákkal uzsonnakendő varrása (pl. formarajzminta előöltéssel)
- kiegészítő munka: selyempapírtépés , papírlampionok, egyszerű papírsárkány, évszakokhoz, ünnepekhez kapcsolódóan,rongybabák, gyapjúbabák és állatok vágás és varrás nélkül kötözéssel, fonás füvekből és puha természetes anyagokból

Kapcsolódási pontok

Két tűvel való kötés elősegíti és fejleszti a kéz finommotorikus mozgását, melynek az írástanulás során van szerepe.
A kötés alatt megjelennek az irányok, honnan – merre kötünk, ezt fejleszti a téri orientációt. A számolás gyakorlati funkciót kap, hiszen számoljuk a szemeket, sorokat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

- szemfelszedés, sima szemek
- irányok
- öltés
- tűbefűzés
- csomó- és masnikötés
- természetes anyagok, mesterséges anyagok, termések, magvak, fa, papír, fém, textil, fonal, műanyag, szín, árnyalat, átlátszóság, illat, keménység, rugalmasság, felületi simaság

A fejlesztés várt eredményei

– legyen képes a gyermek a kötés elkezdésekor segítséggel a szemek felszedésére két tűvel.

– biztonsággal tudjon sima szemekkel kötni.

– ismerje és alkalmazza önállóan az egyszerűbb fonási technikákat (sodrás, háromágú fonás).

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A horgolás, mint technika a motorikus idegrendszer fejlesztését célozza meg. A 2. osztályban a hangsúly a domináns kéz fejlesztésére helyeződik. Ennek gyakorlati megvalósítása a tanár személyén keresztül történő szituációs tanulás.

A kötésben való jártasságukat a fordított szem elsajátítása fejleszti tovább. A kétféle technika váltakozása kiegyensúlyozó hatású a gyermekekre.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Tudatos koncentráció ,és irányított figyelem képessége a munka során. Az előző évben megtanult sima kötés technikájának biztonságos alkalmazása. A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tantárgyi fejlesztési célok

– megismerőképesség fejlesztése: különböző anyagok élményszerű megtapasztalása, az élmények közös megbeszélése

– eszköz nélküli és kézi szerszámmal: kötőtűvel, horgolótűvel végzett anyagalakítás

– készségek, rutinok kialakítása az önálló munkavégzés felé – kreativitás fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– kötés: fordított szem

– horgolás lánc és egy-ráhajtásos pálca

– fonási technikák 2-3 szállal

– alapöltésfajták

Kapcsolódási pontok

– a horgolás során az egykezesség dominanciájának erősítése a folyóírást támogatja

– a két kéz egyre differenciáltabb mozgása a kötés által a logikai képességek fejlődését mozdítja elő

– a második éve gyakorolt ritmikus mozdulatok hatnak a gyermek zenei fejlődésére, és hozzájárulnak a memoriterek könnyebb elsajátításához

Kulcsfogalmak / fogalmak

– láncszem, egy-ráhajtásos pálca
– fordított szem
– sodrás, hármasfonás, körmön-fonás
– öltésfajták
– hurkolás, csomózás
– anyagtakarékosság, újrahasznosítás

A fejlesztés várt eredményei

– önállóan tudjon szemeket felszedni két kötőtűre, bővítse a kötésben való jártasságát a fordított szemek kötésének megtanulásával
– horgolótűvel tudjon láncsort készíteni, illetve ismerje meg az egy-ráhajtásos pálca horgolását
– a kézi varrás alapjainak elsajátítása: tűbefűzés, csomókötés, előöltés, elvarrás

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ez az az időszak, amikor a gyermek fel-felvillanó tudatossággal először különíti el magát a környezetétől. Az elkülönülés és a valahová tartozás igénye egy időben lép fel. A munkák is ezt az érzést tükrözik.

A kötés folytatásaként az eddigi sík után térbeli formák alkotása következik, a szaporítás és fogyasztás technikájával. A sima és fordított szemek váltakozása passzékötésnél, és a fogyasztás nagy figyelmet és pontosságot követel. Ezeket a technikákat kombinálhatjuk is, és egyszerűbb mintákat is beépíthetünk. A fő téma a sapkakötés.

A színek használatában új elem a megjelenő önálló alkotói vágy, amely az egyedi színkomponálásban teljesedhet ki.

A varrás továbbfejlesztéseként új technika a láncöltés használata egy-egy tárgy formájának kiemelésére vagy használatának visszatükrözésére.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A kötés vagy horgolás már megismert alapmozdulataiban otthonosan érzik magukat (sima és fordított szemek, lánchurkolás, egy-ráhajtásos pálca).

A két kéz egyre differenciáltabb mozgása.

Tudatos koncentráció és irányított figyelem a munka során.

Tantárgyi fejlesztési célok

– megismerési és befogadó képesség: közvetlen tapasztalatszerzés, az anyagokkal való érintkezés, az érzékelés érzékenységének fokozása

– a kéz intelligenciájának működtetése, a manuális készség fejlesztése

– érzelmi gazdagodás, empátia, intuíció fejlesztése, önálló ízlés, belső igényesség kialakulása – fantázia, kreativitás fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– kötés: sima, fordított szemek, szaporítás, fogyasztás

– horgolás: lánchurkolás, rövid pálca ismerete, szaporítás, fogyasztás

– sapka kötés vagy horgolás

– láncöltés ismerete

– nemezkép vagy -labda díszítése láncöltéssel

Kapcsolódási pontok

– új geometriai jelenségek megtapasztalása, a térgeometria tudattalan megismeréséhez vezeti a gyerekeket a gömb, a henger, a kúp, a téglatest síkidomokból való kialakításával

– a fogyasztás és szaporítás fejleszti számolási képességeiket

Kulcsfogalmak / fogalmak

– szaporítás

– fogyasztás

– láncöltés

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megtanulják a kötésben vagy a horgolásban a „szaporítást” és a „fogyasztást”. Ezt alkalmazzák a sapkakészítésénél, amely fejleszti akaratukat és figyelmüket.

Hímzett nemezlabda vagy nemezkép elkészítése, amely fejleszti fantáziájukat, kitartásukat.

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az egyik fő téma a negyedik osztályos kézimunka órán a keresztszemes hímzés. Ez a hímzés különösen hasznos a gyermek fejlődésének ezen szakaszában. Ebben az életkorban a gyermekek az önállóság és öntudatosság felé tesznek lépéseket. A világban áttekinthető rendet kívánnak,

akarattartásuk, feladattartásuk is kitartóvá válik. A keresztszemes hímzés aprólékos, átgondolni való, precíz munkát igényel. A hímzéssel minden mozzanatában jól követhető, állandó koncentrációt igénylő feladatot kapnak. Az önálló tervezés jelentősége megnő, az előkészületekben már nem csupán a műveletek, anyagok, de az eszközök pontos feltérképezése is fontossá válik. Ebben a korban fedezik fel azt, hogy a minta és a funkció hogyan kerülhet harmóniába az elkészítendő használati tárgyon.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

- a hímzés alaptechnikáinak ismerete
- jártasság hímzés és varrás eszközeinek használatában
- koncentráció, figyelem és egyre nagyobb önállóság a munkavégzés során
- téri orientációban, irányokban való eligazodás

Tantárgyi fejlesztési célok

- a feladatok önálló megoldásában a rutinok, készségek kialakításán és az egyre önállóban végzett tevékenységeket keresztül a gyerekek eljutnak az önálló megoldásokig
- a tevékenységek közben a figyelem és az akarat fejlesztése
- a síkban, térben való tájékozódási képesség erősítése, differenciáló megfigyelés
- a hímzés ritmikus ismétlődésével segít gyermekeknek a rend megtapasztalásában
- a szín – forma kapcsolatában annak megtapasztalása, hogy a szín mennyire kiemeli a formát
- az egyéni munkákban az önállóság, a közös alkotásban a szociális érzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- keresztszemes hímzés
- szövés kézi-váltós kereten
- vizes technikával síkban és térben nemezelni
- zsinórfonások

Kapcsolódási pontok

- a keresztszemes hímzés során a szimmetria belső át- ill. megélése
- a tükörszimmetria gyakorlata és különböző hímzéstípusokban váltakozó iránytartások a korábbi formarajzból már ismert formák elmélyítését, és a későbbi tudatos geometriai tanulmányok megalapozását segíti
- ősi magyar kézműves tevékenységek (nemezelés, szövés) a magyar mondakörhöz kapcsolódóan

Kulcsfogalmak / fogalmak

– keresztszem

– nemezelés, gyapjú

– szövőkeret, kézi-váltó, vetőszál, átalvetés, hajó, buba

– anyag, termék, fizikai tulajdonság

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek megtanulja a keresztszemes hímzés technikáját, a tűbe cérnát fűzni, a cérna végére csomót kötni; elkezdeni és befejezni a hímzést

– elsajátítja az asztali kézi váltós szövőkeret használatát, a szövés technikáját, és elkészít egy munkadarabot

– a nemezelés technikájával önállóan elkészít egy tarsolyt vagy közösen elkészítenek egy (ősi magyar motívumot ábrázoló) nemezképet

Bevezetés 5-8. évfolyam

Egy régi mondás szerint „Aki a kezét használja az munkás, aki a kezét és a fejét, az mesterember, aki a kezét, fejét és a szívét is használja, az művész.”

A kézimunka órákon mindhárom terület megjelenik. Amikor visszaemlékezünk az elmúlt órán végzett munkára, amikor eltervezzük az aktuális feladatainkat, kiválasztjuk a megfelelő nyersanyagokat, akkor a gondolkodást használjuk. Az érzéseinkre támaszkodunk, amikor a színekkel dolgozunk. Amikor pedig az elképzeléseinket megvalósítjuk a végtagjainkat és az akaratunkat használjuk.

A kézimunka segítségével azt az érzést kell felkeltenünk a gyermekben, hogy a szépség és a hasznosság összetartozik. A gyermekek szemét rá kell irányítani a hasznos és praktikus dolgok szépségére. Ily módon is megtanulnak kreatívan nézni, és hasznos tárgyakat készíteni művészi módon a maguk és mások javára.

A gyermekek a saját cselekvőkészségükön keresztül meg tudnak erősödni akaratukban, személyiségükben, kreativitásukban.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Tematikai egység: A gyermekek a tizenkettedik életévük táján jutnak el abba a harmonikus állapotba, amikor nyugalomba kerülnek önmagukkal. Ehhez kapcsolódik a kör mint alapforma, mint az újból megjelenő egység

jelképe, melynek nyomán az 5 tűvel való körkötést vezetjük be. A fej után a kezeken és a

lábakon a sor, hogy öltözetet kapjanak. Így ebben az évben zoknit vagy egy- illetve

ötujjas kesztyűt kötünk. Az olimpiai játékokhoz kapcsolódva, – az eddig megszerzett varrási ismereteket felhasználva – görög ruhákat készítünk, melyeket a történelmi kornak megfelelő mintákkal díszítünk textilfestéssel vagy hímzéssel.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Az eddig tanult kötési technikáknak biztos alkalmazása, az akarati tevékenység tudatos irányítása: tervezés, színválasztás, a munkafolyamat ütemének tervezése, a méret állandó ellenőrzése, megtartása, a funkció és a forma egysége.

Technikai hibák felismerése, és önálló javítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

- a kitartás folyamatos erősítése
- bonyolultabb térbeli struktúrák átlátása
- A sík-és térbeli formák különbözőségének megtapasztalása
- a szimmetria iránti érzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- kötés öt tűvel: zoknik, egyujjas és ötujjas kesztyűk
- nemezelés-technikák ruhadarabok készítésére
- a tanult öltési technikák alkalmazása a görög ruha készítésekor
- textilfestési technikák bevezetése

Kapcsolódási pontok

- A szemek számolása során a matematikai alapismeretek elmélyítése
- a térlátás fejlesztése
- a színeken és a formákon keresztül az érzésvilág finomítása
- a testformák intenzívebb megtapasztalása biológiai ismereteiket bővíti

Kulcsfogalmak / fogalmak

- kezdő szemszám
- passzé
- beillesztett saroksapka
- ék – és betoldás
- ujjkötés

– gépöltés
– boszorkányöltés (szegőöltés)
– kontúrfestés
– minta-előrajzolás
– mintafestés

A fejlesztés várt eredményei

– ismerje meg a gyermek az öt tűvel való kötést, tudjon zoknit vagy kesztyűt készíteni
– szemek fogyasztása, szaporítása
– passzé és sarokkötés, betoldás
– szimmetrikus mintaelosztás
– sajátítsa el a gépöltés és szegőöltés technikáját
– tanulja meg a textilfestés alapjait

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

– emberi és állati formákból kiindulva háromdimenziós tárgyakat készítenek, saját elképzelés, tervezés és minta szerint
– saját testük arányainak felfedezése és megtapasztalása
– megfigyelésen alapuló állatfigurák varrása
– kitöméssel emeljük a síkból a térbe az elkészítendő tárgyakat

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– a sokféle öltéstechnika célszerű használata
– a kötési, horgolási ismeretek készségszintű alkalmazása
– a tervezési folyamatok önálló kivitelezése

Tantárgyi fejlesztési célok

– a megfigyelések által az empátiás képességek fejlesztése

– állati karakterek , minőségek felismerése

– önálló ízlés, belső igényesség fejlesztése

– arányérzék fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– szabásminta készítése

– pontos előrajzolás és kivágás

– tömés

– kiegészítő munkálatok (horgolás és subatechnika igény szerint)

– díszítővarrások elsajátítása és alkalmazása

Kapcsolódási pontok

– testarányok és méretek megtapasztalásával a környezetükhöz való kapcsolódásuk reális szemléletének erősítése

– az sokszínű emberi és állati minőség minél többrétű megtapasztalása és a gyakorlatba való átültetése, biológiai ismereteik további bővítése

– a gondolati tartalmak tükrözése a tárgyakban

– a saját és más népek öltözködési kultúrájának megismerése, a földrajz tantárgyhoz kapcsolódva

Kulcsfogalmak / fogalmak

– előrajzolás

– szabásminta

– elkötözés

– illesztés

– ráhagyás

– behajtás

– szegés

– behúzás

– pontosság

– anyag színe, visszája

– kifordítás

– kitömés

– szegés

– tisztázás

A fejlesztés várt eredményei

Az eddig tanult öltéstechnikák, a horgolás és a kötés tudásának elmélyítése, biztos alkalmazása. Egy baba teljes öltözékkel, és egy élethű állatfigura kivitelezése.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A testi formákban szerzett folyamatos tapasztalás a ruházkodás terén folytatódik. A diákok önállóan tervezik ruhadarabjaikat, és kézi varrással állítják össze ezeket. Az alapanyagokról, öltésfajtákról szerzett tudást tovább bővítjük és le is jegyezzük ezeket az ismereteket. Színt és a funkciót megfelelően kiválasztva otthoni lábbeliket , és egyszerű felsőruházatot készítünk velük. ***Órakeret: 54 óra***

Előzetes tudás

– önálló tervezés képessége, szabásminta szerkesztésének megértése
– matematikai számítások biztonságos alkalmazása, alapvető anyagismeret
– a varrásban való jártasság készségszintű alkalmazása

Tantárgyi fejlesztési célok

– fantázia, kreativitás fejlesztése
– a pontosság, mint alapvető követelmény erősítése
– a szerkesztési ismeretek erősítsék matematikai képességeiket, és a térben való tájékozódást – koncentráció fejlesztése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– az eddig megismert alapanyagokból szabadon dolgoznak különböző módszerekkel,textíliák, bőr és fonott szálak kombinálásával
– kézzel egyszerű öltözékeket és kiegészítőket varrnak: ingeket, mellényeket, táskákat,hátizsákokat
– fő téma a cipővarrás

Kapcsolódási pontok

– a lábbeli kapcsán a különböző kultúrkorszakok áttekintése
– a szabásminta szerkesztési folyamatában kapcsolódunk geometriai ismereteikhez

– a cipő díszítésénél a hagyományos magyar motívumvilág kincseiből meríthetünk, népi kultúránk ismereteit felhasználva

Kulcsfogalmak / fogalmak

– szabásminta
– cipőfelsőrész és talp
– bélés
– hímző öltések
– gépöltés, pelenkaöltés
– rátétek
– illesztés
– színe-visszája
– magyar tájegységek és egyéb kultúrák motívumai

A fejlesztés várt eredményei

Ismerje meg a gyermek saját testének arányait, és ennek alapján tudjon magának szabásmintát készíteni cipőjéhez, papucsához vagy egyéb egyszerűbb ruhadarabjához. A szabást és összeállítást tanára segítségével, míg a varrást önállóan kivitelezi.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ezen az osztályfokon a mechanikus szerkezetek működésének megértése kapcsán közel kerülnek az ok és okozati összefüggésekhez.

Ekkor ismerkednek meg a lábbal hajtható, és elektronikus varrógép használatával, szerkezetével és ehhez kapcsolódóan funkciójával. Használatuk remek lehetőséget nyújt a láb-ritmus (akarat), a kézügyesség (érzés) és a figyelem (gondolkodás) összehangolására. A textíliákról szerzett tudást elmélyítjük és rendezett jegyzeteket is készítünk (munkafüzetben, munka-naplóban).

Hangsúlyt fektetünk az eltérő anyagok minőségeire és a kiválasztásukra, ezen keresztül is fejlődik a diákok differenciálási képessége. Az anyagok kezelési útmutatóinak megismerése szintén fontos mozzanat, (pl.: a mosás, vasalás, vegytisztítás), csakúgy, mint a természetes valamint a szintetikus anyagok közti különbségek. Megtapasztaltathatjuk a színek minőségét, jelentését. Beszélgethetünk az otthoni és ünnepi öltözködésről, a különböző korok ruháiról, népviseletetekről illetve általában a divat fogalmáról. A színpadi kosztümök speciális jellegzetességeit is megvitathatjuk, tervezhetünk közösen jelmezeket. Készítsenek szabásmintát, saját ruhadarabot.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– fércöltés ismerete, szabásminta készítés, testarányok átlátása
– önálló munkában való jártasság
– a folyamat átlátása és logikus végigvitele, hatékony időbeosztás képessége
– a funkció és a forma reális megítélése, elképzelésének pontos gyakorlati megvalósítása

Tantárgyi fejlesztési célok

– kreativitás és a fantázia fejlesztése mellett a realitásérzék működtetése
– önismereti tapasztalatok elmélyítése a saját méretre készült ruhadarab kapcsán
– a folyamatos, önállóan vezetett tevékenység során akaratuk erősítése
– a gyakorlati munka diktálta sorrend fejleszti a logikus gondolkodást

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– varrógép használata egyenes öltésekhez, és tisztázásnál cikk-cakk varráshoz
– egyéni szabásminta készítése
– szabás és összeállítás önálló kivitelezése
– díszítések egyéni kialakítása
– színek és színárnyalatok áttekintése, ismerete

Kapcsolódási pontok

– a mechanikus varrógép működésének ismerete kapcsolódik a fizika tantárgyhoz
– a megvarrt jelmezeket a drámaórákon használják
– a testarányok megtapasztalása a biológia órák ehhez kapcsolódó ismereteit egészíti ki

Kulcsfogalmak / fogalmak

– alsó szál
– felső szál
– orsó
– szálfeszesítő
– öltéshossz
– cérnabefűzés
– varrógéptalp
– cikk-cakk öltés

– egyenes öltés

– természetes, szintetikus anyagok

– fércöltés

– szabás

– igazítás

A fejlesztés várt eredményei

– ismerjék meg a gyerekek a mechanikus és az elektromos varrógép használatát, és ennek segítségével varrjanak össze egy egyszerű ruhadarabot, melyet önállóan terveznek meg, és készítenek róla önálló szabásmintát.

– varrógépen tudjon egyenes varrással dolgozni, illetve cikk-cakk öltéssel tisztázni

Az alapfokú művészetoktatás további kötelező tantárgyai a Waldorfiskolában

KÉZMŰVESSÉG

FAMUNKÁK

Bevezetés

Az 5-8. osztályban a kézműves órák szinte kizárólagos alapanyaga a fa.

A Waldorf-iskola művészi igénnyel oktatja a kézművesség alapelemeit. A kézműves foglalkozások célja nem az, hogy kis kézműveseket vagy képzőművészeket neveljünk, hiszen a Waldorf-iskola nem szakiskola, sokkal inkább arra fektetjük a hangsúlyt, hogy az emberi képességek sokoldalúságát ápoljuk, elrendezzük.

Fontos, ha a gyerek a műhelyben létrehoz valamit, akkor ne egy hűvös, tárgyias elképzelés vezesse, hogy valahol, valamikor külsőleg látott már ilyesmit; a világot megismerni, benne helyt állni, a fej egyedül nem képes. Alkotása szoros kapcsolatban legyen a személyiségével: a benne elevenen élő alkotó erők alakítsák a munkadarab formáját, ne egy előrajzolt vonalat kövessen. Ezáltal tudja a gyerek kifejezni magát a formálásban, a formaadásban. Ezért is van, hogy fiúk és lányok többnyire ugyanazzal a feladattal birkóznak meg, hiszen a hangsúly nem elsősorban a fizikai munkán, hanem a szépségen, az alkotáson és az egyéni kidolgozáson van.

Különösen a városi gyerek számára fontos, hogy valódi élményhez jusson, ne csak elképzelései, elméleti ismeretei legyenek a nyersanyagokról, amelyekkel dolgozik. Ezért törekedni kell arra, hogy a fa megmunkálását ott kezdjük, ahol a faanyag még rönkös, kérges állapotban van: hasítással, méretre fűrészeléssel, majd baltával való előfaragással. A hasított nyersanyagfa – szemben a deszkára fűrészelttel – sokkal plasztikusabb, eredetibb, magán viseli még a fa természetes növekedésének változatosságát, sokféleségét, fantáziát életre keltő formáit. Ezért olyan sokoldalú alakíthatósága, és egyedibb a belőle kihozott forma.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Ebben az évben többnyire faragókéssel dolgoznak, főleg puha fákon (hárs, nyárfa, fűzfa, fenyő). Ez jó alkalmat ad arra, hogy a munkadarabbal folytonos fizikai kontaktusban legyenek, mivel a forma a kezükben alakul ki. Fontos fejlesztési cél a famegmunkálási technikák alapjainak megismerése, ami magabiztosabbá teszi őket a hétköznapi életben végzett munkák során is. Fontos élmény a szerszámhasználat gyakorlata során kialakuló érzés: felnőttem ehhez a munkához, ezt már önállóan el tudom végezni.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

Alsó tagozatban a gyermekek főleg osztálytanítójuk vezetésével kerülnek közel a kézműveskedéshez. Természetben talált gallyakkal, faágakkal és termésekkel dolgoznak. Kevés és egyszerű megmunkálást igénylő, szinte már „kész” fákat gyűjtenek, amit csak fűrészelni, kézi fúróval fúrni, csiszolni, a tanár segítségével hasítani kell.

Ezeket felhasználva egyszerű, kreatív játékokat, bababútorokat, törpeházikókat készíthetünk, vagy díszíthetjük az évszakasztalt. Olyan eszközöket is készíthetnek, amelyeket tanóráikon használnak, mint például írás epochán a lúdtoll, vagy kézimunkaórán a kötőtű. Munkájuk során alapvető szerszámokkal találkoznak, mint a fűrész, kalapács, reszelő vagy faragókés.

Tantárgyi fejlesztési célok

Fontos, hogy legyenek olyan első munkák, amikor minden tanuló ugyanazt a témát csinálja (pl. pörgettyű), és a tanár pontról pontra bemutatja az egymást követő lépéseket. A gyerekek elkezdik megélni egy készülő famunka optimális sorrendjét. Törekedni kell arra, hogy a megkezdett feladatok megfelelő minőségben be legyenek fejezve.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- készíthetünk egyszerű eszközöket: pörgettyű, röppentyű, kötéllétra, zúgattyú, szélharang, ejtőernyős, képeslaptartó, serpenyőlapát, tutaj, diszkosz, gerely
- használhatunk (formájában kifejező) kérget és gallyakat különböző varázslatos alakzatok, állatok, törpék, juh és pásztor készítésére, vagy kéregcsónak építésre
- körhinta, karácsonyfa egy darabjából dióhéj ülésekkel
- habverő– szintén a karácsonyfa egy darabjából
- elkezdhetjük a különböző fák és faanyagok tanulmányozását, vizsgálatát

Kapcsolódási pontok

- a kisállatfaragások az állatmegfigyelésekhez, illetve az állattan-epochához kapcsolódnak
- fajáték a kézimunka órán készített nemez golyóhoz
- a görög epochához kapcsolódó eszközök: diszkosz, gerely

Kulcsfogalmak / fogalmak

- faragókés
- fajátékok
- fantázia
- szálirány
- akarati nevelés
- biztonságos szerszámhasználat

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek a megismert famegmunkálási technikák alkalmazásában (pl.: kézzel faragás, fűrészelés, hasítás, reszelés, csiszolás, baltázás) jártasságot szereznek és ezek felhasználásával tárgyakat faragnak

– fajátékokat, egyszerű eszközöket tudnak készíteni

– a gyerekek vigyáznak a szerszámokra és a műhely rendjére

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Többnyire ekkor használnak először vésőt, fabunkót, s ezzel alapvetően megváltozik a kézműves tartás. Megjelenik a satupad, s ezzel az egész munkafolyamat objektívabbá válik.

Ebben az évben kiemelt feladat a fakanál faragása – akár keményebb fából –, melynek egyedi alakját, a kanálfej és a nyél formáját a gyerekek maguk találják meg. A feladat során tapasztalatot szereznek a faragóvéső használatáról. Megtanulnak egyenes, majd szépen görbülő felületeket kialakítani, míg eljutnak a teljesen térbeli formához.

Hasznos tapasztalat, ha egy tárgyat többször is elkészít a gyermek, mindenesetre különböző céllal – egyet magának, egyet az iskolai vásár, bazár számára.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– gyakorlatuk van a faragókés használatában, amellyel egyszerű fajátékokat tudnak készíteni

– ismerik az egyéb alapvető szerszámokat, például a fűrészt, ráspolyt, baltát

– megélték egy-egy famunka elkészítésének optimális sorrendjét

– ismerik a műhely rendjét, viselkedési és balesetvédelmi szabályait

Tantárgyi fejlesztési célok

A munkadaraboknál fokozott hangsúlyt kap a szép, és igényes kidolgozottság mellett a használhatóság. A faragott tárgy a funkciójának megfelelő fafajtából készüljön el.

A fahasábok fokozatosan nagyobbak lehetnek, s megjelenhetnek keményebb fajták is, de arra figyelnünk, kell, hogy nem minden gyermek keze elég erős még a legkeményebb fák megmunkálásához. Ezen a téren is fokozott egyéni figyelemben kell részesíteni őket.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– konyhai fakanál (esetleg merőkanál bográcsba, szaunába)

– egyéb konyhai eszközök (lisztes kanál, kenőkés, favilla, salátaszedő kanál)

– tojás forma vésővel. jó gyakorlat a térformákra, mert a tojás alakja se nem szabályos gömb, se nem szabályos ovális

– műhelyben használatos eszközök, pl. fabunkó

– egyszerű fajátékok

– állatformák faragókéssel

– levélbontó kés

– monochord

Kapcsolódási pontok

– a famunkák visszautalnak az iskoláskor legelső óráira, amikor a gyermekek egyenes és görbe vonalakat rajzoltak. mindkét forma ott van a készített tárgyak hátterében, mint egyenes és görbülő felületek

– más órákon használatos eszközök készítése (íróka a római epochához)

– hangtan epochához monochord készítése

Kulcsfogalmak / fogalmak

– faragóvéső, fabunkó

– satupad, rögzítés

– egyenletesen vékony falvastagság a fakanálnál

– szálirány

– akarati nevelés

– ok-okozati összefüggések

– egyedi formák

– egyszerűbb használati eszközök

A fejlesztés várt eredményei

– megismerik az egyenes és görbe (homorú, domború) formák kimunkálás módjának különbségeit

– a gyerekek kezdik megélni egy famunka optimális sorrendjét, amit elejétől a végéig ők maguk végeznek

– megtapasztalják a felhasznált fafajták tulajdonságait és különbségeit

– a szerszámokat biztonságosan használják és ismerik a faanyagok megfelelő megmunkálási módját. (például a helyes vágásmód, a szálirány megtalálása.)

– szociális gesztus gyakorlása, amennyiben a gyerekek nem csak maguknak készítenek tárgyakat

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Egy faragott tál elkészítése kellő kihívás ebben az életkorban, a domború és homorú formák váltakozása megfelelően nehéz a diákok számára. De nem csak ezt a formát jó gyakorolni, hiszen az összefüggések, mechanizmusok legalább annyira érdeklik őket, mint a szépség. Ha ebben a korban mozgatható játékokat készítenek a gyerekek, minden figyelmük, teljes érdeklődésük és értelmük afelé fordulhat, hogy mintegy saját testükön kívül találjanak ki, fedezzenek fel mechanikus mozdulatokat.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

- a gyerekek már gyakorolták a domború és homorú formák kialakítását, ügyelve az egyenletes anyagvastagságra (fakanál)
- tapasztalatuk van a faragóvéső használatában
- gyakorlatuk van a fa helyes szálirány szerinti megmunkálásában
- nagyobb rálátásuk van a faanyagok sokféleségére

Tantárgyi fejlesztési célok

A játékkészítésnél tisztában kell lenni a jellemző mozgással,valamint meg kell érteni annak mechanikai oldalát is, melyet aztán ügyességgel kivitelezhetünk. Ez egészen egyszerű dolgokkal is kezdődhet, pl. mérleghinta készítésével. A 7. osztályban az ehhez hasonló hatásokat tökéletesíthetjük, többek közt a gyermekek képzelőerejének szabadon engedésével. A játékok sokkal tetszetősebbnek tűnnek, ha szépen be is festik őket.

A 6.osztály végéig az elkészített tárgyak felülete jórészt egyre finomabb csiszolópapírral vált véglegessé, a konyhai eszközök esetében ráadásul makulátlanná. Ettől a kortól azonban nagyobb figyelmet, jelenlétet szentel a diák az utolsó felületnek, ha az is a vésővel, vagy a késsel átdolgozott. Ez az ún. „pikkelyezés” jóval izgalmasabb, élőbb felületet eredményezhet, s mivel a szálak növésirányát is folyamatosan figyelembe kell venni, az alkotó figyelme is aktív marad.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- különböző méretű, formájú fatálak, akár osztott belső terekkel
- kisebb-nagyobb hajók vájása kettéhasított rönkfából
- ivócsanak, bögre
- sótartó
- szappantartó
- kis ház ablakokkal, rászerelt, működő ajtókkal, vájt belső térrel. az osztály belefoghat egy nagyobb lélegzetű munkába is az óvoda vagy esetleg az iskolai bazár számára, pl. készíthetnek egy gazdaságot állatokkal, istállókkal vagy egy falut házakkal, tornyokkal és kúttal
- mozgatható játékok (pl. kopácsoló harkály, kerekeken húzható totyogó kacsa, ugráló nyuszi, mérleghintázó medve stb.)

– diótörők

Kapcsolódási pontok

A mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak.

Kulcsfogalmak / fogalmak

– növekedés, elnehezedés
– fatál, belső tér
– mozgatható játék, mechanikus mozdulatok
– pikkelyezés
– szálirány
– akarati nevelés
– ok-okozati összefüggések

A fejlesztés várt eredményei

– megszerzett ismereteiket felhasználva tálakat, használati tárgyakat készítenek
– megtanulják a külső és belső formákat megfelelő módon kidolgozni
– a gyermekek a fizikából szerzett mechanikai ismereteiket a használati tárgyak, és játékok készítésében alkalmazni tudják
– mozgatható játékokat készítenek ügyelve a mozgás valódiságának kimunkálására – biztonsággal képesek használni a szerszámokat

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyerekek egyre inkább különböznek erőben, ügyességben, szorgalomban. A tanár feladata felmérni, hol kell több segítséget nyújtania, vagy jobban motiválnia, újabb feladatot kitalálnia, vagy a diákok ötleteinek nagyobb teret engednie. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabad munkák, többek között az éves munka művészeti része is szokott fából készülni. A diákoknak egyre időszerűbb lesz a „választani tudás”, amelyben a vonzódás vagy az elutasítás egy bizonyos munkaötlet iránt már az önismeret kezdeménye lehet.

Ebben az évben több szempontból is közösségként kell helyt állniuk. Egy közös műhelymunka, amikor minden diák képességeihez mérten kiveszi a részét egy nagyszabású faragásból, mélyítheti, árnyalhatja ezt az érzést.

Órakeret: 54 óra

Előzetes tudás

– a domború és a homorú formákat már nagyobb felületen, és keményebb fafajtából tudják kialakítani

– több darabból álló, mozgatható játékokat tudnak készíteni, a mozgás valódiságának megjelenítésével

– magabiztosan használják a szerszámokat

Tantárgyi fejlesztési célok

Ebben az évben a famunkák vezetettsége más jelleget ölthet. Nagyobb lélegzetű feladatoknál – főleg, ha nem mindenki ugyanazt csinálja – nem kerülhet minden egyes lépés bemutatásra. Például egy csavarodó formánál a diák faanyag felé forduló figyelmén múlik a faragás helyes irányának megtalálása. A famunkák terén szerzett tapasztalatuk és magabiztos szerszámhasználatuk nagyobb pontosságot és önállóbb munkát igénylő feladatokkal fokozódik. Jó témák erre a mechanikus áttételekkel készített mozgatható játékok és a csapolással összeállított ülőke. Az év egy szakaszában előtérbe kerülhetnek a szabadon választott munkák, amelyben nagy hangsúlyt kap az önálló feladatmegoldás. Egy jó témaválasztáshoz szükséges, hogy a diák tisztában legyen a képességeivel. Ehhez megfelelő önismeretre és ítélőképességre van szüksége.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– gyertyatartó (csavarodó formájú, a fa növésirányainak önállóbb felismerésére)

– bonyolultabb mozgatható játékok (fogaskerék, szíjhajtás)

– szabadon választott önálló munkák (pl. fedeles dobozka)

– kisebb fadomborművek (pl. névtábla, házszám)

– csoportos munkák a folyosók, osztálytermek számára, a közösségi terek díszítésére farönkből ülőke, osztálytermek fölé „névtábla”, több pallóból összeállított nagyméretű dombormű faragása, mérleghinta, gördeszka rámpák készítése)

– az asztalos munka előkészítése (pl. ülőke, pontosan beékelt lábakkal)

– madarak fészkelő dobozainak vagy etetőtálcáinak készítése

– hangszerek (xilofon, líra)

– sportszerek (baseball-ütő, íj)

Kapcsolódási pontok

– a mozgatható játékok a fizika epocha mechanika részéhez kapcsolódnak

– díszletek és kellékek a színdarabhoz

– hangszerek a zene órákhoz

Kulcsfogalmak / fogalmak

– önismeret, saját témaválasztás

– közös faragás
– figyelem
– pontos munka
– szálirány
– akarati nevelés
– ok-okozati összefüggések

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermekek megtanulják egy fatárgy, famunka elkészítésének legoptimálisabb lépéseit és képesek azok önálló és pontos megtervezésére, kivitelezésére
– a munkatervet a gyakorlati munkába következetesen át tudják ültetni
– a munkák elkészítése során nagy hangsúlyt fektetnek a pontos tervezésre, és kivitelezésre
– társaikkal együtt tudnak dolgozni egy nagyobb lélegzetű, közös alkotáson
– szabadon választott munkát önállóan megtervezve elkészítenek
– biztonságosan és szakszerűen használják a szerszámokat, a műhelyt rendben tartják

EURITMIA

Bevezetés 1-4. évfolyam

Az euritmia egy látható nyelv, mimika nélkül. Lelkesült mozgásokkal ragadja meg a testet, és öszszeköti a lelki-szellemivel. Ellentétében a testneveléssel, melynek más funkciója van a test megértésében és erősítésében, az euritmiának a lelki részvétel a célja, amely mozgással fejeződik ki. Az euritmia arra törekszik, hogy egy-egy mozdulatban a test, a lélek és a szellem egyformán részt vegyen, és átélje az individuumot, a világ és az ember egységét. Célja, hogy az akarat, érzés, gondolat egymást átjárva, a gyermekben harmonikus egységet tudjon létrehozni. Az euritmia mozgásalapját objektív törvényszerűségek alkotják. Az anyanyelv elemei, nyelvtan, retorika is kifejeződésre kerülnek.

Az euritmia feladata, hogy gondozza a nyelv képekben való látásának képességét, és így könnyebben vezesse át a gyermeket egy-egy tárgyról alkotott képek sorozatán át az élő fogalmak megértéséig. Láthatóvá teszi a beszédet úgy, hogy a beszédképzés összetett mozgásait kibontja, és azt az egész test mozgásává nagyítja.

Az emberi test zenei törvények és viszonyok szerint épül fel.(pl. csontváz, testarányok, stb.) Ezeknek

a zenei alkotóelemeknek mozgásait látható élménnyé teszi a zenei euritmia.

A csoportos munkákban az egyéni mozgásra való figyelem mindig kötődik a többiek mozgásába való szociális beleérzéssel. Az euritmia tantárgy fontos segédeszköze a nevelésnek, művészi értéke mellett fontos pedagógiai-didaktikai értéke van:

- harmonizálja a testi lelki szellemit a gyermekben
- a beszéd és zenei euritmia tanulása folyamán mély, élő kapcsolatba kerül a gyermek a költészettel, a zenével
- a művészi munka folyamán bővülnek a kifejezési eszközeik, szépség és harmónia hatja át a mozdulataikat
- a különböző geometriai formák tanulása közben téri tájékozódásuk folyamatosan fejlődik
- a közös, csoportos munkákban az egymásra való figyelmük, szociális érzékük is fejlődik

Az euritmiatanítás 1-12. osztályig szorosan egymásra épül. Az euritmiatanár szorosan együttműködik az osztálytanítóval és az órák anyagával kapcsolódik a főoktatáshoz.

1. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tanítást a mesehangulat hatja át. A mesék képeivel belső átélésből jelennek meg a térbeli formák. A mozdulatok teljesen az utánzásra épülnek, a zene csak kíséri a mozgást, hangulati aláfestést biztosít. Minél több térbeli formát sajátítanak el és gyakorolnak a gyerekek.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Alapvető az iskolaérettséggel járó biztonságos mozgás és egyensúlyérzék.

Tantárgyi fejlesztési célok

- az utánzás készségének fenntartása, amely elősegíti a tanulási képességeket
- az alapvető térirányok megkülönböztetése, a térben való tájékozódást segítő gyakorlatok megismerése, gyakorlása
- a különböző lépés-, szökkenésfajták elsajátítása
- a gyermek érzelmi biztonságának megalapozása, szociális érzékenységének megerősítése

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- egyenes és íves mozgások gyakorlása (kör, spirál, lemniszkáta)
- magán- és mássalhangzók utánzása (kevés, nagy hangzók)
- lépés, szökkenés, dobogás, galoppugrás (fogváltós ugrás)
- finommozgások fejlesztése, ügyességi gyakorlatok
- térirányok (jobb, bal, fent, lent, elől, hátul)
- pentaton dallamok, kvinthangköz mozdulata

Kapcsolódási pontok

A mozgás a gyermek megismerő tevékenységének az alapja, ezért szorosan kapcsolódik a tanításhoz. Az epochák témája meghatározza az euritmia órák tematikáját , így kapcsolódik a formarajzhoz, írás, olvasás tanításhoz. A zenei hallás fejlesztése a zene élményszerű átélésével történik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, finommotorika, légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat, zeneiség

A fejlesztés várt eredményei

A különböző mesék utánzásán alapuló mozgások által, mélyebb kapcsolat jön létre a nyelvi és zenei elemekkel, a nyelv és a zene kifejező erejével. Ez segít megalapozni a gyermek érzelmi biztonságát, elősegíti tanulási képességeit.

Az egész osztállyal tud különböző térformákban együtt mozdulni.

Megtanulja a főbb térirányokat megkülönböztetni, a különböző lépés és szökkenésfajtákat örömmel és biztonsággal váltogatni.

Fejlődik az utánzóképessége.

A sok mozgás javítja az izomtónus-szabályozást, élénkíti az anyagcsere folyamatokat.

2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az euritmia szorosan kapcsolódik az epochákhoz, követve azok témáját. Ez határozza meg a tematikai egységét, hangulatát is. Ezáltal segítjük az elmélyülést és ráhangolódást egy bizonyos témakörben. Így biztosabb tudást kap a gyermek, ami segíti érzelmi biztonságát is.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első osztályban tanult térformákban és térirányokban való biztos tájékozódás. Különböző lépések és szökkenések biztos tudása, a magán- és mássalhangzók pontos utánzása.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az utánzás készségének folyamatos fenntartása. Az alapvető térirányok biztos tudásának elmélyítése, különböző pedagógiai formák megismerése, gyakorlása. A lépés és szökkenés fajták kibővítése és gyakorlása. A gyermek érzelmi biztonságának és szociális érzékenységének megerősítése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- még mindig az utánzás a mozdulatok alapja, de kisebb egyéni feladatok is megjelennek
- a térformák fajtái kibővülnek, megjelennek a különböző pedagógiai gyakorlatok: „én és te” és „mi”, „keressük egymást” (wir suchen uns)
- hullámok, szögek lejárása a kör vonalán
- két körben való csoportos munka
- egyensúlyteremtő gyakorlatok: csukódás-kinyílás, légzés a térben
- alapritmusok bevezetése: jambus, trocheus, anapesztus (kizárólag utánzással)
- tükrözések a térben
- ¾-es ütem; rövid, hosszú hang a zenében; dallamív

Kapcsolódási pontok

Az óra tematikája kapcsolódik a főoktatás anyagához. A szentek történetein és az állatmeséken keresztül gyakorolhatók a lépésformák, a különböző karakterek. A térben való tükrözés jól előkészíti és elmélyíti a formarajzi tükrözést. A zenéhez való kapcsolódás is egyre konkrétabb lesz (ütem gyakorlatok), de ez még mindig játékosan, meseszerűen jelenik meg az órán.

A ritmusok gyakorlásával segít a harmonikus mozgás és beszédritmus kialakításában, így az írás olvasás órákhoz kapcsolódik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

nagy térformák, tükrözés, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, finommotorika, szem – kéz koordináció, légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat, zeneiség, ¾ es ütem, jambus, trocheus, anapesztus

A fejlesztés várt eredményei

A mesehangulatban a mozgások egyre karakteresebbekké válnak a különböző szentek, állatok megjelenítésével. Ez segíti a világra való ráébredés folyamatában, annak harmonikus lefolyásában.

A gyermekek egyre bonyolultabb térformák lejárásának és átlátásának képességét szerzik meg. Folyamatosan fejlődik a térbeli tájékozódásuk. Javul a mozgáskoordinációjuk.

Az anyanyelvi érzékük fejlődik.

A zene alapelemeit (ritmus, taktus, hosszú és rövid hangok) átélik és megkülönböztetik.

A szociális érzékeik, az erre irányuló fejlesztő gyakorlatok („én és te”, „keressük egymást”) által finomodnak.

3. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyermek lelki fejlődéséből kiindulva alkotjuk meg az euritmia formáit és mozgásait. A főoktatáshoz kapcsolódva ritmikus mozgásokat, verseket, térbeli formákat gyakorolnak a gyerekek. Önállóan kell orientálódniuk a térben, a magánhangzókat fel kell ismerniük, és egyénileg kell mozgásukban használniuk.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

A második osztályban tanultak már képesség szintjén vannak jelen.

Tantárgyi fejlesztési célok

Különböző pedagógiai formák gyakorlása, kibővítése segíti szociális érzékük biztonságát. A magánhangzók és térformák ismerete és tudása képessé teszi őket az önálló munkára. A testséma gyakorlatok folyamatos jelenléte segíti saját testének megismerését, ami a koordinációját erősíti. A beszéd hangzóinak megismerése és gyakorlása segíti a belső beszéd rendezését, egyre jobban alakítja a beszédfigyelmet. A figyelem tartóssága is növekszik ezáltal.

A gyakorlatsorok, ritmusok, történetek megjelenítése serkenti az észlelési folyamatokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények –

a négy elem – föld, víz, levegő, tűz – megjelenítése

– magánhangzók bevezetése, gyakorlása

– mértani formák (háromszög, négyszög) játékos megjelenítése a térben,

– lemniszkáta keresztezéssel

– szociális gyakorlatok, mint kérdés-felelet, keressük egymást..., én és te

– ügyességi és koncentrációs gyakorlatok

– nyílás csukódás testben, térben

– könnyebb formagyakorlatok vezetése (heiterer auftakt a körben)

– kis és nagy terc átélése, kánon

Kapcsolódási pontok

A különböző mesterségeket is a mozgáson keresztül mélyítjük el és a teremtéstörténet mélyebb átéléséhez is nagy segítséget nyújt ebben az évben az euritmia. A zene órákat segítjük a kánon gyakorlásával. A zenei hallás is finomodik a hangközök felismerésével. Az anyanyelv órákhoz kapcsolódik az euritmia a főnevek játékos mozgásos megkülönböztetésével.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, testséma, koordináció, koncentráció, lateralizáció, légzés, ritmus, játékosság, mesehangulat,magánhangzók, zeneiség, szocializáció kánon, kis és nagyterc

A fejlesztés várt eredményei

– a gyermek fokozódó környezettől való elválásában a szellemi-lelki biztonságát növeli, azaz segíti a világra való újfajta ránézésre és a világban való új fajta részvételre

– megtanulja az euritmia mozdulatai közül a magánhangzókat

– átéli a kis és nagy tercet a zenében

– geometriai formákat tanul meg a térben lejárni

– a különböző szociális gyakorlatok továbbra is folyamatosan ápolják és fejlesztik a társas kapcsolatokban való kiegyensúlyozott részvételét

4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyermekkor középső szakaszának átlépésekor a fantázia és a képzelet új erőit, valamint a moralitást kell a gyermekben kifejleszteni és ápolni. Jobban tagolódik az egységes beszédélmény a nyelvi elemek által. Az euritmia segítségével a gyermek a nyelvtani elemeket nemcsak értelmi erőivel érti meg, hanem érzelmi és akarati erőivel is. A középpontra irányuló kör a mozgás során mindig feloszlik, a térbeli formák frontálisan, előre irányulva valósulnak meg. Ügyességi gyakorlatok kísérik az önállóság felé tartó fejlődést.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

– a tanulók már jól kiigazodnak a térben, alapvető térirányok megkülönböztetése nem okoz gondot. tudják hosszabb ideig tartani a figyelmüket, önállóan is több gyakorlatból álló feladatot el tudnak végezni
– biztonsággal tudják az összes magánhangzó mozdulatát, pontosan használják
– egyszerűbb dallamíveket követni tudnak mozgással, felismerik a kis és nagy tercet

Tantárgyi fejlesztési célok

Másfajta térlátást igényel a frontális forma. Megváltozik a nézőpont, nehezebbé válnak a már megszokott térformák, ez a váltás segíti a gyermek gondolkodási erőinek fejlődését. Konkretizálódnak a zenei elemek a hangok megtanulásával, tudatosan élik meg a zenei élményt.

A zenében ill. versekben rejlő összefüggések felismerése fő célként vonul végig az évben.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– mássalhangzók bevezetése, az ábécé gyakorlása
– nyelvtani elemek térformában való átélése (ige, főnév, melléknév)
– tükörképek formái, gyorsasági és ügyességi gyakorlatok
– koncentrációs gyakorlatok
– alliterációk
– zenei hangok, c-dúr skála
– alsó, felső szólam, egész, fél, negyed, nyolcad hangok megkülönböztetése, csoportos megjelenítése
– polonéz forma
– pedagógiai gyakorlat („wir wollen suchen”)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és irodalom órák anyagához szorosan kapcsolódhat az euritmia az alliteráció gyakorlásával, a különböző szófajok mozdulattal és formával való megjelenítésével. A zene órákat jól kiegészíti a zenei C dúr skála megtanulása, a negyed, nyolcad, stb. hangok gyakorlása. A zenei törvényszerűségek megismerése segíti a matematika oktatást.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai térformák, térben való tájékozódás, koordináció, koncentráció, légzés, ritmus, zeneiség, magánhangzók, szocializáció, frontalitás, mássalhangzók

A fejlesztés várt eredményei

– a világban való éberebb, egyre inkább határozott formát igénylő és kereső, tagoltabb részvételnek alapvető feltétele és előkészítője a nyelv mássalhangzóinak mozgásban való tudatos átélése és a nyelvi elemek térformái

– a zenei euritmia elemeinek kigyakorlásával differenciálódik a tanulók mozgása

– a gyermekek megtanulnak frontálisan mozogni a térben

– a speciális, szociális érzék fejlesztését elősegítő gyakorlatok elsősorban a lelki-akarati és a morális készségeket nevelik

Bevezetés 5-8. évfolyam

Negyedik osztályig az euritmia tanulásában az utánzásé a főszerep, természetesen ennek intenzitása fokozatosan csökken. Felső tagozatban már az önálló, individuálisan vezetett munka veszi át a fő szerepet. E két pólus között állnak a középtagozatos évek, ahol igazán át lehet élni azt, hogy az euritmia lélekkel teli, testi kifejezési formát kereső belső mozdulat. Ezekben az években a gyerekek egyre erőteljesebben tudják érzékelni, hogy mennyire urai a saját mozgásuknak, érzelmi kifejezési lehetőségeiket is egyre jobban megismerik. Szépség, ügyesség, teljesség érezhető mind a zene, mind a beszédeuritmiában.

A kamaszkor beköszöntével ugyan nehéz lesz ismét önmaguk mozgás által való kifejezése, de a zene és költészet erejével, újfajta mozgássorok, mint a tartásjavító gyakorlatok bevezetésével az euritmia segíti a tanulók egészséges fejlődését.

Középtagozaton a tanulók már heti két euritmia órán vesznek részt. Ez nagyban segíti őket abban, hogy a tanult feladatokat gyakorolhassák és a gyakorlás adta biztos fejlődést átéljék.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyelvtani elemek elmélyítése mellett különös hangsúlyt kap a hang- és szómozdulat megalkotása. A nyelv szépségének, ritmusának és formájának átélése és megértése fontos célkitűzés. Az idegen nyelvek beszédminőségének, hangzásának átélése új elemként jelenik meg a tanításban. A saját test geometriáján túl a térben elképzelt geometriai formák transzformációja vezérfonalként húzódik végig az évben.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban tanult, átélt mozgásformák biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

– a történelemmel összefüggésben a régi kultúrkorszakok hangulatának megismerése. ősi templomi táncok elemeinek a megismerése. az ötágú csillag, mint az emberi alak geometriájának megismerése, gyakorlása, tükrözése, térben való elhelyezése

– a hang és szómozdulat megkülönböztetése, megalkotása
– a karok és lábak különféle mozgásának összerendezett koordinálása
– a hexameter folyamatos gyakorlása
– idegennyelvű versek megjelentése
– zene euritmiában kétszólamú művek feldolgozása

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– nyelvtani formák elmélyítése
– mértani formák, bonyolult formagyakorlatok: ötöscsillag, lemniszkáták, harmonikus-nyolcas
– egyszerű geometriai formák eltolása a térben
– régi kultúrákból való szövegek feldolgozása (indiai, perzsa, egyiptomi, görög)
– „evoe", „halleluia", energia és béketánc
– idegen nyelvű versek, szövegek kidolgozása
– különböző dúr hangzások, kétszólamú dallamok, kánonok
– ritmus gyakorlatok rúddal

Kapcsolódási pontok

Szorosan kapcsolódik az euritmia történelem tanításhoz a különböző kultúrkorszakok mozgásainak, táncainak átélésével. A nyelvtani elemek megismerésével az anyanyelv oktatást egészíti ki. Az különböző nyelvű versek bemutatásával az idegen nyelv oktatást segíti. A geometriai eltolások, transzformációk a matematika oktatást támogatják.

A ritmusok, a kétszólamúság a zeneórákat egészíti ki. A téri tájékozódást igénylő feladatok az új tantárgyként belépő földrajzot segítik.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák, koordináció, légzés, ritmus, zeneiség, kétszólamúság, hangmagasság, dallamív, zenei hangok,ütem, ritmus, akkord, transzformáció, ige, főnév, melléknév, határozók, konkáv,konvex, ötös csillag, hatszög, hexameter, daktilus, anapesztus, kis nyolcas, lemniszkáta, harmonikus nyolcas, szocializáció, frontalitás, idegennyelvűség

A fejlesztés várt eredményei

A gyermekek a mozgás által megtanulják átélni a régi kultúrákat és azok mozgáskultúráját. A nyelvi formák és az idegen nyelvű versek kidolgozása mélyítik ismereteiket a nyelvi szabályszerűségekben. Egyre biztosabban használják az euritmia alapjait adó nyelvi és zenei mozdulatokat.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A mértani alakváltozások és eltolások a térben, egészen elemi módon segítik a növekvő tájékozódási és elvonatkoztató képességet. Ebben a korban kezd a gyermekek – eddig magától értetődő – mozgásharmóniája gyengülni. Különösen koordináló hatású lehet a zenei hangok tanulása, gyakorlása, illetve a hangközökön belül az oktáv átélése. Minden gyakorlatot át kell járnia a mozgás folyamatosságának és pontosságának. Nagy hangsúlyt kap ebben az évben a rúdgyakorlatok nehezebb térformákkal való kidolgozása, ami nemcsak a koordinációjukat, hanem térlátásukat és gondolkodási erőiket is nagymértékben fejleszti.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Biztos téri tájékozódás. A szófajok ismerete. Alapvető verslábak, mint jambus, trocheus, anapesztus, daktilus ismerete mozgásban. A zenei hangok ismerete. Karok és lábak egymástól független, de összerendezett mozgásának irányítása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A mozgás harmónia, a helyes tartás megsegítése a rúdgyakorlatok által. A geometriai térlátás fejlesztése. A költészet alapelemeinek megismerése (rím, versláb,sorfajták). A tiszta gondolkodás alakítása. Zenei hangok, hangközök, dúr és moll megkülönböztetése felismerése, átélése.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- rúdgyakorlatok
- bonyolult tükörformák
- mértani alakváltozások, eltolások
- oktáv, a hozzá tartozó térformával
- dúr és moll megkülönböztetése
- hallás gyakorlatok
- rímformák
- a tiszta gondolkodást elősegítő gyakorlat: „TIAOAIT”
- középkori latin szöveg feldolgozása
- magánhangzók térformái

Kapcsolódási pontok

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége elősegíti a geometria jobb megértését. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A latin illetve római kori szövegek kidolgozásával nemcsak a történelemhez, de az irodalomhoz is szorosan kapcsolódik az euritmia.

Kulcsfogalmak / fogalmak

bonyolult geometriai formák eltolása, tartásjavítás, légzés, ritmus, zeneiség, oktáv, kvint, terc, rúdgyakorlatok, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek különböző tér, illetve geometriai formákban való mozgáskészsége segíti térlátását, téri tájékozódását. A rúdgyakorlatok hozzájárulnak mozgásharmóniájuk koordinálásában. A hallás gyakorlatok, illetve a zene euritmia elemei gyakorlásával tovább fejlődik zenei értésük. A pedagógiai gyakorlatok támogatják gondolkodásuk helyes alakulását.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az anyanyelvi oktatással összefüggésben a nyelv differenciáltsága, plasztikussága élhető át a mozdulatokban és mozgásokban. (Lelki hangulatok kifejezése, mint öröm, komolyság, vidámság stb.) A bonyolult geometriai térformák tiszta, világos rendszert, biztonságot adnak a gondolkodásban.

A zenei euritmiában differenciáltabbnak kell lennie a munkának. Gyakorolni kell a kicsi, gyors hangok, a forte, piano megjelenítését. A dúr és moll akkordok csoportos megjelenítésének, átélésének komoly akaraterősítő szerepe lehet.

Fontos, hogy többféle hangszerkíséretet is kipróbáljanak a gyerekek, a hangzás különbségét érezzék a mozgás kifejezésben is.

Ebben az évben a helyes lépés gyakorlása is elkezdődik.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Biztos geometriai térlátás. A szófajok ismerete. Zenei hangok, hangközök (prim, terc, kvint, oktáv) megkülönböztetése és felismerése. A rúdgyakorlatok pontos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

- lelki kifejezőeszközök megismerése. a kamaszkori lelki állapotok, mint agresszió, bizonytalanság önértékelési zavarok kezelése. különböző korok, műfajok stílusjegyeinek megismerése. a zenei ismeretek bővítése: dúr, moll, akkordok, forte, piano)
- kisebb önálló szóló munkák kivitelezése
- a reneszánsz emberideál átélése mozgásban

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– nyelvtani formaelemek kibővítése dramatikus mozdulatokkal (lelki tartások, fej, lábtartások) – humoreszkek
– öt, hat, hét, nyolcszög eltolások bonyolult formában
– önálló munkák
– agresszivitást kezelő gyakorlatok: „streiten heftig miteinander”
– dúr és moll hangnemek
– akkordok
– hangközök felismerése
– rímformák elmélyítése
– reneszánszkori versek feldolgozása
– bonyolult rúd és koncentrációs gyakorlatok
– idegen nyelvű szövegek feldolgozása

Kapcsolódási pontok

Az újonnan belépő csillagászat megértéséhez szorosan kapcsolódhat az euritmia a bolygók mozgásainak térben való megjelenítésével. Az irodalom órák anyagát jól kiegészíti a reneszánsz kori versek feldolgozása. A zenetanulásban folyamatosan segíthet a zenei összefüggések megértésében.

Kulcsfogalmak / fogalmak rúdgyakorlatok, dúr, moll, akkord, hangköz, lelki kifejeződés, fej és lábtartások, humor

A fejlesztés várt eredményei

– megtanulják a lelki kifejezőeszközöket az euritmiában. a szociális gyakorlatok az agresszivitást kezelik, ápolják a kamaszkori lelki állapotokat
– a zene és a nyelv lelki megjelenítését is adó elemeit (zene: forte, piano, dúr, moll, akkordok, nyelv: különböző műfajok és korok verseinek stílusjegyei) megtanulják euritmiai mozdulatokkal kifejezni

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Minden lelki és térbeli kifejezési lehetőséget nagyobb drámai költeményekben foglalunk össze. A gyermek életkorának a balladák és humoreszkek igen jól megfelelnek, melyek erős lelki polaritásokat tartalmaznak. A zenei euritmiában nagyobb csoportformákat lehet kidolgozni, melyekkel a szociális

együttlét fejleszthető. A dúr és moll feszültséggel teli várakozása, ennek átélése, jó hatással van erre a korosztályra.

A nyolc év alatt tanult mozgások, mozgásformák, törvényszerűségek átismétlése segítséget jelent a felső tagozatos munkában.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az első nyolc év anyagának biztos ismerete.

Tantárgyi fejlesztési célok

A szociális együttlét fejlesztése. A nyolc év alatt tanult mozgásformák átismétlés.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

- dramatikus prózai művek feldolgozása
- balladák
- humoreszkek
- intenzív munka dúr és moll hangnemben
- dramatikus zenedarabok
- ütemgyakorlatok
- nagy, bonyolult térformák (harmonikus nyolcas több irányból)
- különböző nyelvek összehasonlítása a mozgáson keresztül
- pedagógiai formák: „schau in dich” előkészítése

Kapcsolódási pontok

Az irodalom órák anyagához jól kapcsolódik a dramatikusság kifejezésének gyakorlása mozdulatok által. A különböző zenedarabok kidolgozása, a hangszerek különböző megjelenítése szorosan kapcsolódik a zenetanításhoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak dráma, humor,

ütem, ütemvonal, dúr, moll

A fejlesztés várt eredményei

Különböző műfajok mozgásban való kifejező eszközeit elsajátítják. Az előző években tanult euritmiai eszközöket egyre inkább önállóan és tudatosan tudják használni. Képességeik már lehetővé tesznek nagy és bonyolult térformák megjelenítését és áttekintését. Egyre önállóbban és biztonságosabban kezelik a beszéd és a zene euritmiai elemeit.

SZABADON VÁLASZTHATÓ TANTÁRGYAK

SZABAD VALLÁS

Bevezetés

A Waldorf-iskolákban is dönthet a szülő arról, hogy kívánja-e gyermekét vallásoktatásban részesíteni. Amennyiben igen, a tanulók abban a vallásoktatásban vesznek részt, amelyet szüleik választanak. Ha az iskola helyet tud adni és időt biztosítani saját épületében és órarendjében, akkor a tanítás az iskola épületében történik. Ha erre nincs mód, akkor a tanulók a különböző felekezetek által felajánlott helyen és időpontokban részesülnek vallás oktatásban.

A Waldorf-iskola elsősorban a felekezeti vallásoktatásban nem részesülő gyermekek számára szabadvallás-oktatást tart. A részvétel fakultatív. E tantárgy megjelenésének oka, hogy a Waldorfiskola fontosnak tartja, hogy a tanuló valamilyen vallás oktatásban részesüljön. A tanítás a Waldorfpedagógia módszerei és embertani megfontolásai alapján történik, az életkori sajátosságokhoz alkalmazkodva, a tanterv részeként. Ugyanúgy, ahogy az emberiség fejlődésének kezdetekor a tudomány, a művészet és a vallás együtt, egymással összefonódva jelent meg, ma sem jut érvényre az ember továbbhaladásának lehetősége vallásos érzések és az ehhez fűződő akarat nélkül.

A szabadvallás-oktatás a gyermek természetéből adódó spontán vallásosság lépésenkénti tudatosulásához nyújt támaszt.

1–2. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A természet és a környezet jelenségei, melyek a teremtett világ értelmét megérző tiszteletet és érdeklődést váltanak ki a gyermekből – a vallásórák és a szülői ház bizalmat sugárzó légköre biztonságot ad a tanulók érzésvilágának és akaratának: ezáltal elkerülhetővé válik Istenre vagy a Gondviselésre vonatkozó bizonyítás szükségessége.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat az évkör nagy ünnepeihez kapcsolva ápoljuk.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A vallásos érzület, az áhítat és a csodálkozás, a tisztelet és az odaadás, az iskoláskor előtti időszakban már erőteljesen kifejlődhetnek egy egészséges lelkületű családi és óvodai környezetben, amely pedagógiai tudatossággal teremt légkört a gyermek számára. Ezekre a magukkal hozott „erényekre” építjük fel a vallásoktatás kezdeteit, felekezeti színezet nélkül, egyformán, minden résztvevőre vonatkozóan.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az isteni, emberi és természeti világ szentsége iránti érzékenység, és a világ jelenségei iránti tisztelet továbbápolása, illetve felébresztése meséken és a keresztény hitvilág legendáin át történik.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Mindegyik olyan mese, történet, amelyben közvetlenül szólal meg egy természeti jelenség: a felhő, a patak, az erdő, magában rejti a teremtett világ szépsége és nagyszerűsége iránti hálaérzet elmélyítését. A szentek életéről szóló legendák a lélek megnemesítésének, megtisztításának lehetőségére mutatnak példát. Az elhangzott mesék, történetek, legendák átélése és az ehhez kapcsolódva szabadon történő megnyilatkozás szóban és rajzban

Kapcsolódási pontok

A szabad vallás tantárgy az életkori sajátosságoknak megfelelő mesék, történetek és az ezekhez kapcsolódó beszélgetés, éneklés, megjelenítés, rajzolás és más képzőművészeti tevékenység által közvetlenül kapcsolódik az alsó tagozatos műveltségterületekhez.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Természetről szóló mesék, gondoskodás a veszélyeztetett természetről, környezetünkről, szabályok megtartása, lakóhelyünk értékeinek megóvása, szeretete.

Legendák, történetek: Szent Mihály, Szent Márton, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez kapcsolódva, az egyházi ünnepek, jeles napok, hétvégék.

Népszokások, helyi szokások értékei, büszkeség, tisztelet, segítőkészség, együttműködés, türelem gyakorlása, alkalmazkodás, jó és rossz viselkedés, örömeink, bánataink, félelmeink megosztása testbeszéddel, szóban, az én viszonyulása társakhoz, felnőttekhez, környezethez,, a fejlődés jelentősége, védettség, egészség, biztonság az iskolában, és otthon, a családi kör, a rokonok, a család ismerősei, barátai, szomszédok, a bizalom, tisztelet a hétköznapokban, vitatkozás, sértés, a lelkiismeret hangja**,** egymás elfogadása, megbocsátás, kibékülés.

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

A természetben működő élet, a teremtett világ szépsége, és annak teremtője iránti hálaérzet és tisztelet ápolása, illetve felébresztése az elhangzott mesék, legendák és azok megbeszélése során.

3–4. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az embert Isten képmásaként állítjuk a gyermekek elé. A világra és önmagukra vonatkozó, a korosztályra jellemző kérdésekre, kételyekre az Ószövetségből merített történetekkel növeljük biztonságérzetüket és hitüket A történetek által mutatunk rá a **test** és a **lélek** mindig továbbfejlődő kapcsolataira a világgal és az embertársakkal.

A régi korok mítoszaiban, a legendákban átélhetjük a népek sorsát, kapcsolatukat égi és földi vezetőikkel, örömeiket, vesződéseiket, ünnepeiket, mindennapi életüket, szokásaikat és a közösségüket összetartó törvényeiket.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Szentek életéről szóló legendák és az évkör ünnepeihez kapcsolódó korábbi történetek

Tantárgyi fejlesztési célok

Átélik a fájdalom és az öröm megjelenését, és annak fontosságát az emberi kapcsolatokban. A cél, hogy tudatosuljon bennük, hogy milyen módon okozhatjuk az egyiket és a másikat. Ezzel a szociális élet természetes gyökereit erősítjük. Az engedelmesség szerepe a világfejlődésben és az ember életében az Ószövetség példáin kerül a látószögükbe. Ezeknek a történeteknek gondolat- és érzésköréből kiindulva alapozzuk meg a keresztény értékrendet: A tízparancsolat, Dávidban élő kegyelem Saul iránt, Dániel próféta hűsége Istenéhez, az irgalmas szamaritánus, a hit általi gyógyulások és más példák, melyek az említett reális folyamat részei a Bibliában.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Ótestamentum történetei, a kereszténység történetének előkészítése a héber nép sorsában megerősítik bennünk, hogy az ember az isteni világból a földre helyeztetett, a léleknek helyet adó, testet öltött isteni teremtmény. Ezt közvetítik az elhangzó történetek.

A történetek elmondása és a beszélgetések során példák adódnak az isteni világ bölcs vezetése és az egyes emberi sorsok közti kapcsolatra (magyar mitológia, a magyarok őstörténetének részletei, a kereszténység felvétele, más népek mitológiájának ismertetése: például az északi-germán mitológiáé).

A Messiásról szóló jövendölés és a Máté evangéliumának néhány részletének feldolgozásával zárul az alsó tagozatos szabad vallás órák témája.

Az évkört követő hagyományokat, szokásokat, Szent Mihály, Szent Márton, Szent Lucia, Szent Erzsébet, Szent Ferenc, Szent György és más szentek ünnepéhez, az évkör nagy ünnepeihez és a jeles napokhoz kapcsolhatjuk. (Betlehemes játék, Pünkösdi királyválasztás…)

Kapcsolódási pontok

Az anyanyelv és rajz-festés órákon mitológiai történetek képeinek megjelenítése.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ószövetségi történetek, tízparancsolat, mitológiai történetek, erények, lemondás, önzetlenség, mértékletesség, igazságosság, megbocsátás, lelkiismeret, isten, élet, halál, lovagiasság, történelmi érték, befogadás, felelősségvállalás, szabályalkotás, nemzet, tulajdon, jog és kötelesség, következmény, megértés, véleményalkotás, együttérzés, türelem, feladatmegosztás, közösség, ünnep, egyházi ünnep a környezetkárosítás elkerülésére tett igyekezet, többek között a szelektív gyűjtéssel, lakóhelyünk védelme, óvása, együttműködés a település ezirányú kezdeményezéseivel, környezettudatosság, környezetvédelem, újrahasznosítás, természeti értékek megóvása

A fejlesztés várt eredményei a két évfolyamos ciklus végén

Olyan értékrend felé vezető ösvények közös felfedezése a cél, mely majd az 5–8. osztályban hivatkozási alapként szolgálhat az Újszövetség tanításakor, mint minden emberre vonatkozó értékrend.

Bevezetés

Az alsó tagozatban megalapozott területek az életkori sajátosságok változásával újabb nézőpontból kerülnek megvilágításba, az emberi értelem fejlődésére, az érzelmi élet és az akarat megnemesítésére szolgáló világirodalmi, történelmi és újtestamentumi példákon keresztül.

5-6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az emberi **sors** iránti érzékenységet ápoljuk a **család, a barátság, az emberi kapcsolatokkal** foglalkozó történetekben, és az ehhez kapcsolódó beszélgetésekben. Az **erkölcsösség** alapját képző **hálaérzés** ápolásával fejlődik ki az emberek iránti szeretet és a **kötelességtudat,** mely a későbbiekben nem erkölcsi előírásoknak, hanem belső meggyőződésnek **engedelmeskedik.** A tanulók számára kiderül (ha magukba néznek), hogy él bennük a **szeretet** érzése. Ezt az érzést az újtestamentumi példák alapján tágítani kezdjük, olyan emberek, természeti lények irányába, akik felé esetleg eddig nem fordultak szeretettel.

Az órák meghitt légkörében a tanulókkal őszinte, mély beszélgetésekre nyílik lehetőség.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az alsó tagozatban a mesék, a történetek és a hozzáfűződő beszélgetések, tevékenységek által megalapozott vallásos érzület, mely a 4. osztályban a mitológiai történetek és a Messiásról szóló jövendölésekkel zárul. Jártasság az ünnepekhez kapcsolódó ismeretekben és szokásokban.

Tantárgyi fejlesztési célok

A jó és rossz, a bűn és erény megjelenésére a mitológiai történetek, életrajzok bőséges példát adnak. A lovagkor nemes érzelmeihez, az akarat jó irányba történő edzéséhez a lovagkori erények megismerésével juthatunk közelebb. Az ösztönök néha életet mentenek, néha tönkreteszik azt. Történetek kapcsán megbeszéljük, hogyan tanuljunk meg bánni velük.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Az Arthur királyról és Parzivalról szóló történetekben a betegség, a gyógyulás és a megbocsátás kérdéseivel találkoznak. Jézus Krisztus élete, a példázatok, Jézus gyógyításai, a gyógyulások, melyek elsősorban a lélek gyógyulására vonatkoztak, minden évfolyamnál egyre magasabb szinten részei az órának. Szent Pálról, Tarsiciusról vagy Milonról, a kereszténnyé vált árva rabszolga fiúról szóló történeteken keresztül a kereszténység korai időszakára világítunk rá.

Milon sorsának követése során a **családról**, a **barátságró**l a **sors** kérdéseiről, a **Gondviselésről** szóló beszélgetésekre adódik jó lehetőség.

Kapcsolódási pontok

A történelem tantárgyhoz kapcsolódva az ősi kultúrákkal és vallásokkal ismerkednek meg. Zarathusztra tanításaiban a jó és rossz, Buddha tanításaiban az **együttérzés** és a **lélek megnemesítése**, megtisztulása, melyek a szabadvallás-órákon közvetlenül kapcsolódnak a történelmi ismereteikhez.

Az ókorról és a korai középkorról tanultak a szabadvallás-órákon elmélyítésre kerülnek.

Az évkör ünnepeinek, és az ezekhez fűződő szokásoknak, hagyományoknak ápolása a tanévben.

Kulcsfogalmak / fogalmak sors, család, barátság, emberi kapcsolatok, életút,

együttérzés, megbocsátás, gyógyulás

ókori kultúrák, vallások, Jézus tanításai, Szent Pál, korai kereszténység, lovagi erények, jó-rossz harca, vallási tanítás, istenhit, egyház, világkép, példakép, történelmi érték, kortárs**,** önismeret, önállóság, fejlődés, felelősség, harmónia, elfogadás, tervezés, tanulás, tény, vélemény, ismeret, hitelesség, együttélés, tudás, jövő tervezése, tisztelet, segítségadás, figyelmesség, támogatás, törődés, kapcsolatok, szokások a családban, rokonságban, érzések megosztása, ellenszenv, rokonszenv, barátság, őszinteség, megértés, összeütközések, lelkiismeret, békülés, közösség, baráti csoport, érdek, egyenlőség, kirekesztés, igazságosság, nemzet, vezető, felelősségvállalás, mértékletesség, létszükséglet, egészség, természetvédelem, környezetszeretet, takarékosság,

A fejlesztés várt eredményei

Az elhangzottakhoz kapcsolódva szabadon nyilatkoznak meg az órán folyó beszélgetésekben.

A tárgyalt témakörökben a sors, a Gondviselés, az emberi kapcsolatok, a szeretet megnyilatkozásainak átélése.

7-8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nagy földrajzi felfedezések, feltalálások hátterére, nagyjaink az emberiség továbbhaladása érdekében vívott küzdelmeire világítunk rá életrajzok segítségével. A **meggyőződés, kitartás**, a **közösségért hozott áldozatok** átélése a történelmi hősök életútjának követésében domborodik ki.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

Az 5-6. osztályban megalapozott ismeretek, a sors, az emberi kapcsolatok, az együttérzés megbocsátás, az eddig tárgyalt kereszténységgel kapcsolatos és más vallásokról szóló tanítások, az évkör ünnepei és az ezekhez kapcsolódó szokások ismerete

Tantárgyi fejlesztési célok

A tárgyalt életrajzokban finom összefüggéseket fedezhetünk fel a **gyermekkorban átéltek**, az **ifjúkori évek** és a **felnőttkor** kapcsán. A **szerelemről, párkapcsolatokról, a házasságról,** a **gyermekáldásról,** az **anyaságról** emberi sorsok bemutatásával és ezekhez kapcsolódó

beszélgetésekkel alapozzuk meg a 9-12. évfolyamokban a családi életről szóló témaköröket. Példaképpé akkor válik igazán az életrajzokban tárgyalt kiváló személy, ha egész emberi lénye ragadja meg a gyermekeket, s az erényei, nagyszerűsége mellett a hibáit sem kendőzzük el. Ez a lelki folyamat csendesen, a lelkük mélyén játszódik le, nem feltétlenül szükséges szavakba önteni.

A szegények világának javításán segítők munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete **együttérzést** vált ki a gyerekekből.

Az **egyén** és a **közösség,** a **szabadság** és **korlátozottság**, a **felelősség- és áldozatvállalás** kérdéseinek átélése életrajzokon keresztül.

Az Apostolok cselekedeteihez vagy egy-egy evangéliumi részlet ismertetéséhez a jelenkor etikai kérdései is kapcsolódnak. Gandhi, Albert Schweitzer vagy Teréz anya munkásságának megismerése által a harmadik világ életmódja, szegénysége, egészségi helyzete iránti együttérzés erősödik a tanulókban. A szegénység, az elhanyagoltság, a felemelkedésre vágyódó emberekről szerzett közeli tapasztalatok, olvasmányok, hírek közvetlenül kapcsolódnak a témához.

A fogyatékkal élők elfogadására és megértésére szép példa Helen Keller „Csöndes, sötét világom” című naplója. A naplóból részleteket dolgozunk fel önállóan és csoportosan.

A székelyek középkori szervezete, az ősi indián társadalmak berendezkedése, a szerzetesrendek közössége, a szabad királyi városok élete és más történelmi példák alkalmasak arra, hogy a szabadság és a korlátozottság, a felelősségvállalás, az egyén és a közösség életének változásait nyomon kövessék és beszélgessenek róla.

A keresztény és nem keresztény vallások megértése, az ókori vallások, a zsidó vallás, a pogány magyarok hitvilága, az iszlám vallás, a buddhizmus és ezek gyakorlásáról szóló ismeretekben való elmélyülés lehetőséget ad arra, hogy nyitottá váljanak a tanulók más vallások előítélet nélküli elfogadására.

Kapcsolódási pontok

a 7–8. osztályban a szabadvallás-órák témáiban való eligazodáshoz a történelem- és földrajzóra ismeretei hozzásegítik a tanulókat a térben és időben való jobb tájékozódáshoz.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Aktuális etikai kérdések önismeret, önazonosság, boldogulás, jólét, munka, pénzzel való bánás, jóllét, szegénység ,egyenlőtlenség, gazdagság, szenvedély, függés, bizonytalanság, stressz, rendkívüli helyzetek emberi kapcsolatok, szerelem, család, párkapcsolatok, anyaság, érzelem, vonzódás, diszkréció, bizalom, hűség, igényesség, értékrend, önvédelem, zaklatás, emberi jogok, egyén, közösség, felelősségvállalás, viszonyulás, konfliktusok megoldása, jóvátétel, alkalmazkodás, önállóság, átélés, előítélet, elfogadás, hazaszeretet, nemzet, nemzetiség, tolerancia, szolidaritás, szabályszegés, jogsértés, tízparancsolat, aranyszabály média, hitelesség, vallás, hit, erkölcs kereszténység, más népek vallásai, bűn, büntetés, agresszió, társadalmi cél, kultúra, az élet tisztelete, erőforrás, globális hatás, újrahasznosítás, környezetbarát technológia, egyéni felelősség, fenntartható fejlődés szabadság és korlátok, együttérzés, Apostolok cselekedetei,

Szent Johanna, Albert Schweitzer, Teréz anya, Gandhi

A fejlesztés várt eredményei

A példaképek, a közösségért tevékenykedő személyek életén keresztül a családi élet, az ifjúkori elhatározások, áldozatok vállalása, a kitartás, a hazaszeretet, az együttérzés, a segíteni akarás, a nemes célokért való munkálkodás, az egyén felelőssége a közösségért, a közösségek élete, a másokkal való együttélés, együttérzés és elfogadás példáinak átélése, a jelenkori etikai kérdéseinek összekapcsolása a megbeszélésre kerülő témákkal, más vallások ismerete, és ezek iránti nyitottság és elfogadás.

AGYAGOZÁS – SZOBRÁSZAT

Bevezetés 5-8. évfolyam

Az agyagozás, amely a szobrászat agyag használatához kapcsolt területe, a vizuális nevelés fontos része. *(Az agyagozás-szobrászat a kézművességhez szorosan tartozó tantárgy, így az iskolák lehetőségeik szerint jeleníthetik meg a kézművesség mellett. A kézművességtől eltérő jellege inkább a középiskolában domborodik ki, és a szobrászat, mint önálló művészeti ág jelenik meg a maga sajátosságaival. Ezért a szabadon választható tantárgyak közé tartozik 5.-8. és 9.-12. osztályban.)* Noha a tárgykészítés, a kerámiázás is megjelenik ebben a tantárgyban, mégis inkább az a célja, hogy a világ formaképző erőivel annak konkrét és absztrakt megragadhatóságában találkoztassa a gyermeket. Nem a használati jelleg, hanem az életben kialakuló, létező és elhaló formavilág megismerése az elsődleges. Az ásványok, növények, állatok és az emberi formák világa az életkori sajátosságoknak megfelelő mértékben és jelleggel kerül előtérbe. Az organikus és a geometrikus formák világa egyaránt jelen van, ahogy a konkrét és absztrakt formaalkotás is.

Az első három osztályban, amikor az osztálytanító azt megfelelőnek látja, engedi, hogy a gyermekek méhviaszból formázzanak. Ez a gyermekkezek melegétől lágyuló anyag kiváló bevezetést biztosít a formázás világába. A kilencedik életévüktől kezdődően a formarajz függetlenül is létező kiegészítőjévé válhat a formázás. A negyedik osztályban a gyermekek megismerkednek az agyag használatával. Ezt az új tevékenységet érdemes az állattan-órákhoz kapcsolódóan bevezetni, állatformákat készíthetnek gömbből kiindulva. Pl.: alvó macskát, pihenő szarvast, fekvő tehenet stb. Ezekben a kezdeti időkben elsajátítják a tenyérrel formázás technikáját és megismerkednek az alapformák (gömb, piramis, kocka) kialakításával.

A formázás a kezek közti játékból fejlődik ki, melyek együtt egy belső teret alkotnak. Nyomás és ellennyomás alakítják a felszín formáit. A formázás mélységet adhat a formarajznak és más, főoktatás-béli tantárgynak, melyektől inspirációt kölcsönöz.

Formázáskor a fejlődő gyermek természetében aktív formáló-erőkkel dolgozunk. A formázás folyamatában a forma-, mozgás- és a tapintóérzék válik különösen tevékennyé. A munkára való ránézéskor, történjen ez akár annak folyamatában, akár a feladat befejezésekor, a gyermek „látóképességei” aktiválódnak különösen erőteljes módon.

A gyermekek megtanulják használni a forma leírására alkalmas szókincset. A szóbeli kifejezőképesség gazdagítása és fejlesztése szintén az agyagozás feladatának.

A megformált dolog tárgyilagos leírása által a gyermekeknek el kell távolodniuk saját munkájuktól, talán még a következő óráig is várniuk kell. A formát megítélni képes érzéküket nagy gonddal kell iskoláznunk pontos megfigyelések és leírások által, melyek arra bátorítják őket, hogy „belebújjanak” a formába és leírják, mi „történik”. Beszélgetéseket folytathatunk a gyermekekkel már a formázás órák kezdeti szakaszában is, az életkoruknak megfelelő terminológiát használva, mikor a gyermekek elegendő tapasztalatot szereztek már a forma fő elemeiről. Különösen fontos, hogy tudatában legyenek a formák és környezetük kapcsolatának, valamint annak, hogy különféle formák hogyan felelnek meg egymásnak.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az ötödik osztályban az állat, növény és ember formavilága jelenik meg, kapcsolódóan a főoktatás témáihoz pl. állat- és növénytan. A kézben formázott állatok (madár, kutya, mókus stb.)

megjelenhetnek környezetükben, és társaikkal együtt, kapcsolódhatnak a növényvilághoz és emberi alakokhoz. Az emberi alakot megjelenítő formáknál kezdetben törekedjünk az egységre, a forma az arányok irányában legyen határozottabb, ne részleteiben. A lábakat és karokat kidolgozatlanul hagyatjuk (pl. köpönyegbe csavarva, bölcsőben fekve), így az alkotás örömét a statikai problémák nem veszélyeztetik. Ahogy a gyermekek ügyesednek, mozdulatokat is egyre inkább megjeleníthetnek. Pl.
a karok elmozdulhatnak a testtől, és a lábak is felvehetnek egy bizonyos pózt.

A görög történelemmel foglalkozó epocha kapcsán bevezethetjük a tárgykészítést, a kerámiázást is. Pl. görög ivókehely. Ebben az évben készülhetnek az első domborművek a görög művészethez, a formarajzhoz, vagy akár az ünnepekhez kapcsolódóan pl. Szent Márton.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első négy év formázási tapasztalatai, különös tekintettel a gömb és a piramis alaptapasztalatára.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek az agyagozás technikájának egyre határozottabb ismeretére tesznek szert. Megtanulják használni az agyagot kézbe vehető mennyiségből alakok formázására. Bevezetést kapnak a tárgykészítésbe és dombormű-készítésbe. A formák leírására szolgáló szókincsük bővül.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A növénytan epochában, gömb- vagy tojás-formából kiindulva, készítünk rügyeket, gyümölcsöket és más növényformákat. Ezek nem kell, hogy naturalisztikus formát öltsenek, a fontos az, hogy a gyermekek megérezzék a növekedést és a formaképző erőket, amelyek alakítják a formátlan anyagot.

Készítünk:

- emberi formákat, álló, majd ülő alakokat
- tárgyakat agyagból pl. ivókehely
- domborműveket pl. formarajzhoz kapcsolódóan

Kapcsolódási pontok

A főoktatás epochái, különös tekintettel a növénytan, történelem ismereteire, valamit kapcsolódás az ünnepekhez

Kulcsfogalmak / fogalmak

Kézben alakított állatformák környezettel, növényformák gömbből, tojásból kiindulva; emberalakok; tárgyalkotás; dombormű-készítés; formák leírása

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a növénytan-korszakhoz kapcsolódóan gömbből vagy tojásalakból kiindulva növényformákat formáznak, ezáltal tapasztalatot szereznek a formaképzés folyamatairól

– megtanulják az emberi alak formázását (az alakkal még egységként dolgozva)

– közösen ránéznek a készült munkákra és betekintést nyernek a formák sokféleségébe

– megtanulják megfogalmazni tapasztalataikat és egymást meghallgatni

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Hatodik osztályban a 12. életévükbe lépnek a gyermekek. Ezt a pre-pubertás kort a „földi-érettség" korának is nevezzük. Ezért ennek az életkornak az élettani és lelki vonatkozásait és változásait minden tantárgy, így a szobrászat is erőteljesen figyelembe veszi. Az ötödik évfolyam harmonikus, a környezetet, az emberi arányokat, az átalakulási folyamatokat, a formák élőhöz tartozó jellegét hangsúlyozta. A hatodik osztályban a formák az ásványokon keresztül jelennek meg, a statika, a formák szilárd jellemzői, határvonalai fontosak, „a két lábbal a földön" jelleg válik hangsúlyossá. Továbbá az erő kifejeződése az állatvilágban és az emberek által, olyan téma, amely közel áll ehhez a korosztályhoz. A római építészetben megjelenő ívek (diadalív, vízvezeték) kiváló lehetőséget adnak a statikai problémák bevezetésére. Az agyag mennyiségében is nagyot léphetünk, ahogy a gyermekek erőteljesebbekké válnak: már nem csak kézből, hanem szobrász asztal és szobrász kések, eszközök használatával is dolgoznak. Bevezethetjük a kettesével, csoportban, vagy akár az egész osztály bevonásával készülő közös alkotásokat pl. vízvezeték építése. Az agyagozást az ötödik osztályban a tárgyalkotás irányába bővítettük, most az építészet felé mutathatunk irányt. A közös munka során az irányítás, a szolgálat, a jutalom, az igazságosság, a szabály, a törvény témáit élhetik meg, amely a római joggal kapcsolatos történelmi ismereteikhez is köthető.

Ezeken a munkákon keresztül a gyermekek megtanulják a több alkalommal készülő munkák technikai megvalósíthatóságát, az agyag száradással kapcsolatos jellemzőit.

Az emberalakokkal való munka is továbbvihető a csoportok felé, illetve az ember és állat együttes

megjelenítése felé. ***Órakeret: 36 óra***

Előzetes tudás

az ötödik osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a formaképzés folyamatiról szerzett tapasztalatokra.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tömeg, a határvonalak, és a statika problémáival, az erő témájával, és a közösségben dolgozás eseményeivel találkoznak ebben az évben a gyermekek az agyagozás során. Cél, hogy már a több alkalommal készülő munkákon is képesek legyenek dolgozni.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A földrajz-epochához kapcsolódva formáljuk meg a különböző hegységképző kőzetek alakjait: gránitot, homokkövet és éles határvonalakkal bíró formákat, melyek a kristályokra emlékeztetnek. Formázhatunk barlangot is és vízesést sziklákkal.

Az alakokkal való munka továbbmehet a csoportok felé: anya és gyermek, gazda és ló, birkózók stb. Az arcok, kezek, lábak és a ruházat részleteit a lehető legkevésbé dolgozzuk ki.

Az állatok formázásában nagyobb, erőt kifejező állatok: bika, oroszlán, sas

Római vízvezeték vagy diadalív készítése nagy csoportban

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel a természettudományos szaktárgyakra, valamint a történelemre.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Ásványok sajátosságai; nagyobb állatok; embercsoportok; állat-ember kapcsolódások; építészeti ívek; egyéni és közös munka

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek a földrajz tantárgyhoz kapcsolódóan kövek, hegységek formálását sajátítják el
- továbbmélyítve az emberi alak megformálásában szerzett ismereteiket csoportokat, és alakok, valamint ember és állat közötti kapcsolatokat formáznak meg
- nagyobb állatokat tudnak megformázni, szobrász asztal és eszközök használatával
- közösen tudnak dolgozni egy római építészeti alkotást modellező művön

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban a polaritás jelenik meg a feladatválasztások területén. Egyrészt erőteljesebb hangsúlyt kap a geometria, másrészt a fantázia, a játékosság. A gyermekek egyéni megközelítése, ízlése is hangsúlyt kap azzal, hogy egy adott témához maguk közeledhetnek. Ezekkel segíthetjük azoknak az életkori sajátosságoknak a megélését, ami ebben az időszakban jellemző. A hatodik osztály után a kamaszkor felé haladva a szabályok, a törvények, a határok kérdése még határozottabb formában jelenik meg. Ugyanakkor a személyiség, az egyéni választás, a felfedezés, a kísérletezés is belső igény.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

6. osztály agyagozás ismeretei, különös tekintettel a csoportok megformázására, valamint az építészeti alkotásokat modellező művekre

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test tanulmányát előkészítő, a geometriához kötődő testek formázásával (tetraéder, oktaéder) a szabályosság és szabálytalanság, szimmetria, aszimmetria témáját vezethetjük be a szobrászatba. Ezt a témát vihetik tovább játékos formában egy golyópálya megépítése által. Ez a korábbi évhez hasonlóan két-három gyermek együttműködésével is, nagyobb méretben és kellő bonyolultsággal készülhet. Fontos, hogy működjön, és tapasztalatot szerezzenek a lejtés és a golyó mozgásának összefüggéséről. Az elkészült golyópályákat a csoportok maguk alkotta szabályok szerint egymással is játszva használhatják.

Az állat téma ebben az évben úgy jelenik meg, hogy a gyermek egy maga által választott állatot formázhat meg.

Az emberi alaknál a mozdulat és a gesztus összefüggései válhatnak hangsúlyossá.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A kivetítéshez (projekció), az árnyék tanulmányozásához vagy a geometriához kapcsolódva készíthetünk tömör formákat, pl.: tölcsért, kockát vagy nyolc- és tizenkét oldalú formát. Az utóbbit úgy kaphatjuk, ha gömbből kiindulva a tenyerekkel dolgozunk.

A gömbből vagy más geometriai formából forma-változások folyamatát jeleníthetjük meg.

Az alakokkal dolgozva járjuk be a gesztus és a mozgás világát: kezdjük forduló, el- vagy lehajoló, mutató vagy valamiért nyúló alakokkal. Az arckifejezéseket hagyjuk kidolgozatlanul.

Működőképes golyópálya készítése, közreműködve társakkal.

Szabadon választott állat arányos megformázása szobrász asztalon.

Művészettörténeti ismeretekhez kapcsolódóan készíthetnek domborművet másolat alapján, amelyben megjelenik a perspektíva.

Kapcsolódási pontok

Főoktatási epochái, különös tekintettel az irodalom és a történelem, valamint a művészeti szaktárgyak ismereteire.

Kulcsfogalmak / fogalmak

geometriai formák; metamorfózis gyakorlatok; emberi alak, mozgás és gesztus; golyópálya; választott állat megformázása

A fejlesztés várt eredményei

- a gyermekek megtanulnak gömbből geometriai formákat (kocka, nyolc- tizenkét oldalú forma) tenyérrel kialakítani
- gömbből vagy geometriai formából mozgás-átalakításokat végeznek
- az alakok megformálásában a gesztus érzékeltetését meg tudják formázni
- használható játékot alkotnak agyagból
- az állatok testarányait meg tudják ragadni

– domborműben megjelenítik a perspektivikus teret

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A nyolcadik osztályban három fő témával követjük az életkori változásokat. A geometrikus formák az öt platóni test pontos, tömör formaként való megmintázásában kerülnek új szinten elő.

Ezzel párhuzamosan a minőségek felé tehetünk lépéseket az őselemek feldolgozásával. Ehhez kapcsolódóan elkezdhetjük a temperamentumokat tanulmányozni.

Tanulmányokat készíthetünk a földi szárazságról (melankolikus), tüzes lángokról (kolerikus), vizes selymességről (flegmatikus), és légies elpárolgásról (szangvinikus). A munkák készülhetnek absztrakt és figuratív formában is.

A harmadik fontos téma a színházi munkához kapcsolódhat; az emberi alakok dramatikus gesztusokat és viszonyokat fejezzenek ki.

Az állat téma a domborműben jelenhet meg pl. ló

A használati tárgy is megjelenhet ebben az évben, amelyen keresztül a belső tér-külső fal megalkotását, a két kéz között kialakított formák létrehozását vezetjük be. Pl. nagyobb váza felépítése ***Órakeret: 36 óra***

Előzetes tudás

A 7. osztály agyagozás óráinak ismeretei, különös tekintettel a geometrikus formákkal, arányokkal és perspektívával kapcsolatos ismeretekre.

Tantárgyi fejlesztési célok

Az öt platóni test formázásán keresztül az ókori geometrikus (filozófiai) gondolkodás globális szemléletével, az őselemekkel és temperamentumokkal való összefüggéseiben találkozhatnak a gyerekek. Megjelenik a konkrét és az absztrakt formázás, amely egy új gondolkodásmódot, az eddigi tapasztalatok összegzését jelenti. Új módon kezdenek az agyaggal bánni, ahogy üreges formák megalkotása felé tesznek lépéseket a tömör formák alkotása után. A belső és külső térrel való együttes munka bevezetése a felső tagozatban folyó szobrászati munkának. Noha ezek még használati tárgyalkotáshoz kötött feladatok, mégis megélhetővé teszik azokat a lelki és testi változásokat, amelyeket megélnek. Az érzelmek erőteljes kifejezése az emberi alakok formázásában szintén egy új minőséget hoz.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

– öt platonikus test

– őselemek, temperamentumok

– dombormű lóval

– használati tárgy pl. nagyobb váza felépítése

– dramatikus gesztusok tanulmányozása: gyermeket védő felnőtt, táncoló, alvó ember, szerelmesek ölelkezve, és más, egész testben kifejeződő gesztusok, melyeket meg kell jeleníteniük, mielőtt megformáznák őket

Kapcsolódási pontok

Főoktatás epochái, különös tekintettel a természettudományos tantárgyakra, valamint a művészeti szakórák és az osztály-színdarab

Kulcsfogalmak / fogalmak

Szabályos, platóni testek megformázása; a négy őselem ((Föld, víz, tűz, levegő) különböző minőségeinek megjelenítése; használati tárgyak, és belső terek kialakítása; dramatikus gesztusok; dombormű lóval

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek absztrakt és figuratív formák kialakításában megjelenítik tapasztalataikat. Megismerik az emberi dramatikus gesztusokat, először megjelenítik, majd megformázzák azokat. Használati tárgyak alkotásához a két kéz közötti formázással és az üreges formák kialakításához gyakorlati ismereteket és tudást szereznek..

GAZDASÁGI ISMERETEK

Bevezetés

A Waldorf-iskola egyik célja, hogy a gyermeket bevezesse az őt körülvevő társadalomba, hogy annak építő, formáló tagja tudjon lenni. Ehhez elengedhetetlenül szükséges, hogy megismerje, értse, átgondolja kora és a régebbi korok társadalmi, gazdasági folyamatait. A társadalmi szociális organizmus megismerésének alapjául a társadalom egymással életösszefüggésben lévő három egységének, a gazdasági, a jogi és a szellemi életnek a szabályszerűségeit kell a gyerekek elé tárnunk a 10-18. életév között, a mindenkori életkori sajátosságoknak megfelelően. Meg kell mutatnunk, hogyan áll benne az ember, mint egyén a társadalom három rétegében. A tantárgy tanítása során fokozottan támaszkodik a földrajzi, történelmi, matematikai ismeretekre.

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapításával a jövő nemzedékek számára vázolt fel egy utat. A modern kori ember legégetőbb kérdése, a szociális kérdés megválaszolására, egy új szociális impulzus megjelenítésére tett kísérletet. A szociális és gazdasági ismereteket az életismeret, a szabadvallás és az euritmia, mint szociális művészet mellé állította alapnak.

Célok és feladatok az 5-8. évfolyamig:

Az általános iskolai szakaszban a szociális és gazdasági ismeretek tanulása során arra törekszünk, hogy a gyerekekben kialakuljon egy kép arról, hogy a gazdasági folyamatokban a testvériség, a jogi viszonylatokban az egyenlőség, a szellemi-kulturális szférában a szabadság kell legyenek a meghatározók erők, ahhoz, hogy megfelelő környezetet biztosítson a társadalom a szociálisan érzékeny, de kiteljesedő emberi személyiség kifejlődéséhez. Ezen az új nézőponton keresztül mutatjuk meg a gyerekeknek az ember kapcsolatát az őt körülvevő természeti és társadalmi környezettel, és alakító szerepét a világban.

Mára már a gazdasági életben a javak előállításában kialakult a világméretű testvériség, hiszen mire szellemi tervből és ásványi nyersanyagból elkészülnek és a kereskedelem segítségével a használatunkba kerülnek a minket szolgáló használati eszközeink, addigra az egész Földet bejárják. A jog előtti valódi egyenlőségre is egyre komolyabb törekvések láthatók az elmúlt évszázadokban. A szellemi életnek a jog által biztosított szabadsága és a gazdaság általi nem piaci alapú finanszírozása terén is naponta elénk tárulnak a jelen feladatai és eredményei is. Ezekre az emberiség élete során kibontakozó folyamatokra kívánunk e tantárgy keretein belül rátekintést nyújtani a felnövekvő nemzedékeknek, hogy ezáltal is képesek legyenek alkotó állampolgárokká válni.

5. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A Waldorf-tanterv egyik gazdasági ismeret epochája által a 11 éves gyermek úgy pillanthat rá az ember születésére, mint ahogy azt a görögség tette: az isteni világ felé forduló ember tekintete egyre inkább a többi ember felé fordul. Felfedezik, hogyan kíséri egyik ember a másikat, hogyan állnak egymással harmóniában az együtt élő emberek, akik más-más képességek birtokában vannak. Hogyan szerveződik az egymásrautaltságban társadalommá az emberiség. Az ember ember közti testvériség legkifejezőbben a gazdasági életben jelenik meg. Ennek a szépségét, sokrétűségét kell, hogy felfedezzék a képzeletbeli és a valós utazások során.

Javasolt témakörök

- Az ötödik osztályban a napi élet ismeretéből indulunk ki. Kiválasztunk egy tárgyat a környezetünkből: végigkövetjük azt utat, ahogy hozzánk került ez a tárgy. Lehet ez például egy füzet, egy csomag tea, vagy vaj a konyhaasztalról, vagy bármi más.
- A füzet útját visszavezethetjük: az azt elvárásként megjelenítő tanároktól, az iskolai igényeket összesítő gazdaságvezetőn át a szállítóig, a kereskedőig a füzetgyáron át a papírgyárig és onnan egészen az alapanyagul szolgáló megfelelő cellulóztartalmú facsemetéket elültető gazdákig.
- Felfedezhetjük, hány ember munkája kellett hozzá közvetlenül:. tisztelettel tekinhetünk a papírgyári munkásokra, akik a hőségben dolgoznak; a kamionsofőrökre, akik hetekig az úton vezetik az óriás teherautóikat; a darusra a kikötőben, aki nagy magasságba felemelkedve rendezi a fülkéből a hatalmas konténereket; a büfésre aki a szolgáltatói oldalról enni ad mindkettőjüknek…
- Az igazi meglepetést az okozza, amikor áttérünk a közvetve segítőkre: az útépítő munkásokra, a mérnökökre, akik a gépeket tervezték; a tanítókra, akik mindnyájuknak megadták az alapot ahhoz, hogy azzá váljanak, amivel épp a közösséget szolgálják…
- Érdemes felkeresni egy-egy üzemet, meghívni a választott témánkban megjelenő szakembereket, meséljenek az életükről, munkájukról.
- Kísérletet tehetünk arra is, hogy az időben rátekintsünk arra is, mikor, hol, hogyan született meg a történelem során az első abból a vizsgált eszközből, aminek a kialakulását végigkövettük a jelenben; és arra is, hogy milyen valós emberi igényből születik meg egy tárgy. Megpróbálhatjuk magunk is előállítani a választott terméket.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

A gyermekek a harmadik osztályos „mesterségek-korszakban” megismerkednek a földre teremtett embernek azzal a képességével, hogy a természetben talált, termesztett anyagokból hogyan képes önmagát ellátni az életszükségleteihez elengedhetetlen tárgyakkal. Negyedik osztályban pedig egyszerű módon ismereteket szereznek a „honismeret korszakban” az ember és a táj viszonyával, kölcsönhatásával. Ezenkívül rendelkeznek azokkal az alapvető számolási és önálló ismeretszerzési képességekkel, melyekre a gazdasági és szociális ismertek tanulása során építünk.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek szerezzenek egy eleven, átélhető képet arról, hogyan kapcsolódik egyik ember munkája a másikéhoz az embertársainkban felmerülő igények kielégítése során. Kezdjen el ébredni a gyerekekben egy szociális érzékenység az őket körülvevő tárgyak kapcsán.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek a választott tárgy útját a kész terméktől az alapanyagig néhány mondatban elmesélni. Fedezze fel, hogy az egyes emberi munkatevékenységek miféle képességek által válnak hasznossá a társadalom számára!

Kapcsolódási pontok

A tantárgy tanulása során jól használhatók a Kárpát-medence földrajza kapcsán tanult ötödik osztályos ismeretek: hiszen mai világban egy nemzetgazdaság teljes mértékben beleágyazott világgazdaságba. A tantárgy sokrétű lehetőséget biztosít a matematikából szerzett ismeretek gyakorlására, valamint a mértékegység-váltások gyakorlati hasznosítására.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Munka, közvetett és közvetlen, alapanyag, árú, szállítás, szociabilitás, kölcsönösség, termék, késztermék.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel az őt körülvevő tárgyi környezetben azt a rengeteg emberi erőfeszítést, ami által ő használhatja azokat. Legyen képes néhány szóban elmondani a választott termék születését. Megpróbálhatja önállóan kikutatni egy általa választott másik tárgy születését. Megjelenhetnek a környezettudatosságnak az alapjai is a tanulmányok következtében. Felébredhetnek a másokért érzett felelősség és hála érzései is az epocha során.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A gyermekben a 12 évében egyre inkább el kezd ébredezni a világ megértése iránti vágy. Még egy inkább gyermeki nézőpontból, de a gyerekek megnyílnak a felnőttvilág kérdései felé. Nagyon

szeretnének, nagy, komoly a családban, a környezetben hallott problémákhoz, gondolatokhoz kapcsolódni. Rendkívül nyitottak az emberek közötti viszonyok észlelésére és megértésére: ezekben a kérdéseknél a fókuszban testvériség eszméje helyett sokkal inkább a kölcsönösség elve áll. Ahogy Római történelemben az ember és ember közötti törvényekben, úgy közöttük is megjelennek az első kérdések a jogi élettel kapcsolatban.

Megjelenik a pénz természetének, a pénz ismeretének megértésére való igény is. A hatodik osztályban a gazdasági ismeretek tanítása során a középpontban pénz metamorfózisa áll. Fő kérdésünk, hogyan juthatunk el a pénz születésétől annak felismeréséig, hogy a pénz a legszellemibb jelenség a világban: mi módon szolgálja a pénz az szellemi életünk működését – feladatunk, hogy a gyermek ismerje meg az alapvető gazdasági folyamatok egészséges kialakulását, hogy majd ráismerhessen azokra a környezetében is.

Javasolt témakörök

– A gazdaság fő részeinek, a termelésnek, a kereskedelemnek és a fogyasztásnak az összekapcsolódását bemutatni az epocha során.

– Megmutatni a pénz nélküli kereskedelmet Herodotosz és XIX. századi utazók leírásai alapján. – Bemutatni a cserekereskedelmet.

– Tárgyaljuk a pénz keletkezését: Miért épp a görög gondolkodás megjelenésével egy időben születik? A pénz keletkezésének helye az a Lüdia, ahová a görög hagyomány Tantalosz legendáját teszi. Hogyan lett az arany-ezüst ötvözetből a mai papírpénz. Kik voltak, vannak a pénzeinken?

– A munkamegosztás megjelenése a társadalomban. A pénz összehozza a termelőt a fogyasztóval. Milyen, amikor a pénz kommunikációs eszköz, és milyen, amikor csere-eszköz? Hogyan biztosítja a kölcsönösséget a termelők és fogyasztók között?

– Piac. Ahol individuális teljesítmények találkoznak szükségletekkel a pénz segítségével. Tegyünk látogatást egy nagybani zöldségpiacon. Hozzunk létre az osztályban is egy cserepiacot kisebb használati tárgyakból. Figyeljük meg az itt lezajlott folyamatokat.

– A középkori városok piaccal kapcsolatos szabályait is tekintsük át. Hogyan védték a vevőt? Hogyan jön létre az árú?

– A pénz, mint jogi kategória. Az árú-pénz egyensúlyának szükségességét megmutatni. Mutassuk be az infláció és a defláció kialakulását .

– A tőkepénz kialakulása. A munka képességek szerinti differenciálódásával megjelenik a tőke keletkezésének a lehetősége. A tőke megszületésével lehetővé válik a hitel-pénz megszületése. Ahhoz, hogy az ég /a szellemi/ a földdel /fizikai/ összekapcsolódjon, kell a ‘bizalom’ jelentésű szavunk ‘hitel’ (a ‘hit’ szóból ered a kifejezés; mint ahogy a ‘credit’ szó is a ‘credó’-ból). A hitel segítségével tud a találmány megvalósulni és a gazdaságban más emberek szükségleteit kielégíteni.

– Végül manapság megjelent a számlapénz is, ami már fizikálisan nincs is megjelenítve.

Ezen epocha során fel lehet keresni egy piacot, egy bankot és a Nemzeti Bank oktatóköz-pontját is.

Órakeret: 20 óra

Előzetes tudás

Az ötödik osztályban megszerzett gazdasági alapfogalmak, mint szükséglet, árú, fizikai és szellemi munka, termelés, alapanyag. Görög mitológia.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermek ismerje meg a pénz természetét, a pénz mögött álló gazdasági folyamatokat.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A gyerekek szerezzenek ismereteket a valós gazdasági folyamatokról. Ismerjék fel az egyes ember szerepét és felelősségét a társadalom gazdasági szereplőjeként. Ismerkedjenek meg olyan alapfolyamatokkal, melyekkel az egyén kapcsolódik a társadalom többi szereplőjéhez.

Kapcsolódási pontok

A korszak során építünk a földrajzból szerzett ismeretekre Európa földrajzával kapcsolatban. Kapcsolódunk a középkor történelme során tanult városok kialakulásához, valamint a társadalomban megjelenő új szerepek ismeretéhez. Matematikában pedig a százalékszámítás gyakorlati felhasználására is jó lehetőséget nyújt ez a tárgy.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Valós emberi szükségletek, cserekereskedelem, vásárló pénz, hitel, hitel pénz, árú pénz, tőke pénz, munkamegosztás, gazdaság, termelő, fogyasztó.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje fel, hogy a kezébe kerülő pénznek nincs saját értéke, és értékteremtő képessége. Tudjon különbséget tenni a pénz egyes szerepei között. Ismerje fel azt a morális felelősséget, ami az árúk előállításához és a pénzzel való vásárláshoz kötődnek. Legyen képes saját szavaival leírni gazdasági fogalmakat. Tudjon önállóan példát hozni tőkeképzési helyzetekre egy kisvállalkozásban. Nyerjen rátekintést az egészséges gazdasági folyamatokra, hiszen hatodik osztályban még az alkotó ember megismerésén van a hangsúly.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A hetedik osztályban az adó, mint adomány megismerése a fő cél a gazdasági ismeretek elmélyítése során. A gyerekek a saját iskolájuk, mint a szabad szellemi élet egy intézménye felől közelítve ismerhetik meg annak a jog által biztosított gazdasági környezetnek a kialakulását, amiben élnek. A gyermekek megismerésében egyre nagyobb szerep jut a vitának, mint megismerési útnak. A tantárgy feldolgozása során egyre nagyobb teret biztosítunk eme képesség kialakulásának. Rövid rátekintést kaphatnak arra a folyamatra, ami során a felismert érdekekből a jogi élet segítségével társadalmi megegyezés alakulhatott ki az emberek között a teokratikus társadalmi formáktól a demokráciához vezető úton. Eljuthatnak az alapvető állampolgári ismeretek kialakulásától a valós állampolgári kompetenciák felé. Felismerhetik az emberi együttélés szabályainak születését a belátástól az alkotmányig; a tizedtől egy lehetséges igazságos adózáshoz, közteherviseléshez.

Javasolt témakörök

Mint mindig a Waldorf-pedagógiában itt is a jelenből, az egészből haladunk a részek, részletek megismerése felé. Az iskolánk működéséből a múltba, és onnan egy lehetséges jövő felé.

– Mi kell ahhoz, hogy az iskolánk működni tudjon: – dologi feltételek, szolgáltatások, személyi feltételek… Ezek költségek, amik fedezéséhez tervezésre, költségvetésre van szükség. Honnan van ehhez a pénz? Hogyan kerül a pénz a gazdaságból, ahol megtermelődik az oktatásba? Ki garantálja, hogy ez megtörténjen? Kik, milyen arányban járuljanak hozzá? Mit jelent az, „az egyenlők egyformán, a nem egyenlők pedig különbözően járuljanak hozzá…" elv? Hogyan lehet eljutni az ehhez szükséges társadalmi megegyezésig?

– Az oktatás, a „szellemi élet" költségeinek fedezése a gazdaságban megtermelt értékekből lehetséges. Az államnak szerepe, hogy a társadalmi megegyezést törvénybe foglalja, és gondoskodjék a betartásáról.

– Az állam szerepe: törvényekkel biztosítani a szabad iskolaválasztás jogát.

– Megvizsgálni egy régi falu működését. Miben voltak az emberek önállóak? Mit tudtak közmunkával, összefogással tenni a közösségért? Miből lehetett fenntartani a jegyzőt, mint a jog, a tanítót, mint a szellemi élet és a papot, mint a lelki élet gondozóját? Miért nem lehetett helyi szinten gondoskodni a külső és a belső biztonságról? Miért kellett ehhez országos összefogás? Mik azok a közös terhek, amiket együtt kellett vállalni?

– Megvizsgálni az István király által kialakított államszerkezetet. Kik milyen szolgálatot láttak el? És kik felé irányult a szolgálat? Ki gondoskodott az ország külső biztonságáról, ki a belső jogi bíráskodásról, ki a lelki egészségről, ki a gyógyításról? Kik adóztak terményben, kik szolgálatban, kik katonai szolgálatban, kik pénzben? Hogyan valósult meg a végrehajtás, elszámoltatás?

– Milyen adózási lehetőségek, ötletek élnek, jelennek meg ma a világban? Milyen lenne, ha minden adó megszűnne, és csak fogyasztási adókkal járulnánk hozzá a közösség életéhez? Ebben az esetben mindenki a fogyasztása mértékében adózna. Képesek lennének-e a közgazdászok, képviselők egy ilyen rendre átalakítani a jelenlegi rendszerünket?

– Lehet kitölteni egy szja bevallást a gyerekekkel.

Órakeret: 30 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági fogalmak terén ismeretekkel. Ismeretek a középkori társadalmak társadalmi berendezkedéséről.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyermekek kapjanak egy életkoruknak megfelelő rálátást a társadalom szerkezetére. Legyenek tudatos állampolgárok, akik belátásból járulnak hozzá munkájukkal, akaratukkal a társadalomhoz.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Jussanak a gyerekek belátásra a kulturális, a gazdasági és a jogi szféra feladatairól és kapcsolódási pontjairól a társadalomban. Fedezzék fel, milyen felelősséggel jár az ember részvétele a társadalomban.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az európai városok, társadalmak, társadalmi rendek kialakulása. Matematikából az arány és százalékszámítás már képletek szerinti számítása. Anyanyelvből az üzleti levélírás felhasználására mutatkoznak lehetőségek.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Adó, állami szféra, gazdasági szféra, kulturális szféra, közteher, közfeladat, közbiztonság, állampolgári szabadság és kötelesség.

A fejlesztés várt eredményei

Ezen nagy képek megvitatásán, vezetett beszélgetésein keresztül felébredhet a gyerekek érdeklődése a felnőtt világ eme sokat emlegetett társadalmi kérdései iránt. Képesek lehetnek felismerni és elmondani a modern társadalom működésében az adók, az adózás szerepét. Röviden legyen képes a saját szavaival elmondani, mi az állami-jogi élet, a gazdasági élet és a szellemi élet feladata a társadalomban. A tanulók értsék az alapvető állampolgári kompetenciákat.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A 14 éves gyerekek figyelme befelé, az ember belső kérdései felé fordul. Az individuum szerepe, feladata a világban a fő kérdés, melyhez csatlakozik a személyes jövővel kapcsolatos kérdések ébredése is. Ekkor mintegy összegzi, az addig megszerzett tudását és kíváncsi arra, miként tudja a szintetizált ismereteit alkalmazni. Ebben az életszakaszban a figyelem az egyéni biográfiák felé fordul.

Javasolt témakörök
A tanulók ismerjék meg részletesen egy nagy gazdasági világszereplő életútját. Jó lehetőséget nyújt erre Henry Ford, vagy a Rothschild család felemelkedésének bemutatása. Megjelenhet esetleg a kortárs Steve Jobs is a feldolgozható életrajzok között. Ehhez a következő szempontokat alkalmazzuk:

- Melyik életszakaszában találkozott a későbbi életfeladatával?
- Milyen volt a világ, a gazdasági társadalmi környezet, amikor megkezdte tevékenységét?
- Milyen társadalmi igényt fedezett fel?
- Hogyan építette fel a vállalkozásait?
- Milyen emberi képességei segítették az életműve megalkotásában?
- Milyen hatást gyakorolt kora közvetlen gazdaságára és tágabb környezetére?
- Milyen hatással volt a történelem alakulására?

– Hogyan van jelen a kiválasztott személy munkásságának eredménye a mai világgazdaságban, és a ma élő hétköznapi emberek életében?

Órakeret: 20 óra

Előzetes tudás

A gyermekek rendelkeznek az alapvető gazdasági ismeretekkel. Az előző tanév során megismerkedtek sok ember biográfiájával. Földrajzból sokféle módon megismerkedtek az ember és táj viszonyával, az ember környezetformáló tevékenységével. Matematikából az arány és a százalék számítással.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek jussanak el oda, hogy teljes mértékben megközelítsék, hogy egy-egy „kiválasztott" ember milyen módon képes megváltoztatni kora gazdasági, társadalmi életét, és ennek milyen kihatásai lehetnek akár az egész emberiség történelmére is.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

Legyen képes a gyermek megtalálni olyan helyzeteket egy külső ember életében, amikor az ráismer egy-egy élethelyzetben a feladatára! Legyenek képesek alapvető szinten összefüggéseket találni az egyén és a társadalom kapcsolatában, és jussanak belátásra az egyéni döntések felelősségéről.

Kapcsolódási pontok

Történelemből az ipari forradalom, ipari felfedezések. Földrajzból a világgazdaság kialakulásának következményei.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Egyéni adottságok, társadalmi környezet, egyéni felelősség, az egyes életszakaszokban rejlő feladatvállalási lehetőségek.

A fejlesztés várt eredményei

A gyermek ismerje meg az egyén, mint önálló individualitás világformáló szerepét. Keresse a saját magában esetleg megjelenő képességeket. Legyen képes tanári segítséggel kapcsolatot találni az egyes ember gazdasági tettei és annak politikai következményei között. Ébredjen benne egy elemző kíváncsiság az őt körülvevő technikai eszközök kialakulása és világban betöltött szerepe iránt. Legyenek képesek tanári segítséggel mérlegelni az emberi döntések közvetlen és közvetett következményeit és kockázatát.

TÁRSADALMI ÉS ÁLLAMPOLGÁRI ISMERETEK

5-8.évfolyam

FŐ TÉMAKÖRÖK AZ 5–8. ÉVFOLYAMON a Nat-ban

1. A család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmodell
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Településünk, lakóhelyünk megismerése
4. Nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
5. A magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
6. Mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
7. A fogyasztóvédelem alapjai
8. A nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás

Az egyes témakörök elhelyezhetősége a Waldorf-iskola 5-8 évfolyamán:

Az osztálytanító témakörei

A Waldorf-iskolában az osztálytanítónak középtagozaton az osztályával történő beszélgetésekre sokkal nagyobb tere van, mint amire más iskolákban az osztályfőnöki órák lehetőséget nyújtanak. Ezekben a beszélgetésekben a következő témakörök feltétlenül megjelennek (erre a Nat is utal az I.1.1 fejezetben, mely a Fejlesztési területek – nevelési célok leírásakor beszél az osztályfőnöki órák szerepére az alábbi területeken (is)): Nemzeti öntudat, hazafias nevelés; Állampolgárságra, demokráciára nevelés; Családi életre nevelés; Gazdasági és pénzügyi nevelés.

– a család, a családi szocializáció jellemzői, a hagyományos családmodell
– nemzet, nemzetiség; a haza iránti kötelezettségeink
– mindennapi ügyintézés, felkészülés a felnőttkori szerepekre, feladatokra
– a fogyasztóvédelem alapjai

Tantárgyi tartalmak

A következő témakörök megjelennek az alsó- és középtagozat egyes tárgyaiban:

– településünk, lakóhelyünk megismerése: 4. és 5. osztályos földrajz anyag
– a család gazdálkodása és pénzügyei: 6. osztályos matematika anyag

A felső tagozatra áthelyezendő területek

– a magyar állam alapvető intézményei, az állam szerepe a gazdaságban
– a nagy ellátórendszerek: oktatás, egészségügy és a szociális ellátás
– településünk, lakóhelyünk megismerésének összetettebb kérdései

A fentieken felül a Nat is kiemeli azt a lehetőséget, hogy bizonyos témakörök témahetek, tematikus hetek, tematikus napok, tehát különböző projektek keretében is megjelenhetnek. Erre példák a Natban: Családtörténeti kutatás, Településkutatás, Szakmák, foglalkozások, mesterség és hivatás

TANULÁSMÓDSZERTAN

Bevezetés

A tanulás tanítása bizonyos készségek, képességek fejlesztését jelenti. Akkor tud hatékonyan működni, ha az osztálytanító a tanulásmódszertant nem csak tanítja, hanem használja is, azaz épít rá az egyes epochák közben. Ha a diákok nem csak elméletben tanulnak a helyes szokásokról, módszerekről, hanem a gyakorlatban is van lehetőségük kipróbálni a tanultakat, hallottakat.

A koncentrálóképesség minden szellemi munka alapja, ezt a diákok az epochákon már elsős koruk óta fejlesztik, de középtagozaton és később a felsőtagozaton kiemelt szerepet kap. Az emlékezőképesség fejlesztése minden életkorban létfontosságú, ehhez a rendszeres memoriterek is hozzájárulnak. Az önismeret, az önbizalom fejlesztése elengedhetetlen ahhoz, hogy valaki sikeres legyen az iskolai megmérettetésekben. A szókincs bővítése, fejlesztése magától értetődően történik meg a legtöbb tantárgyból. Az írott szövegek értése az eredményes tanulás egyik elengedhetetlen feltétele egy bizonyos életkor után. Kiemelten fontos terület a vázlatkészítés, jegyzetelés elsajátítása, amit nap mint nap használhatnak az egyes órákon. A problémamegoldó képesség és a gondolkodóképesség két olyan terület, mellyel a Waldorf pedagógus nap mint nap dolgozik. A 8.osztály végi kiselőadás összeállítása, megtartása önálló munkát igényel, amire felkészítjük a diákokat.

A tanulásmódszertan tantárgyszerű bevezetése helyett a Waldorf iskolákban arra van szükség, hogy az osztálytanító és a szaktanárok a megfelelő életkorban a megfelelő feladatokat, feladattípusokat gyakoroltassák saját tantárgyaik tanításakor. Mégis, legalább havi egy alkalommal, a gyakorlóóra keretében vagy félévente egy-egy héten át az epochába építve javasolt időt szánni bizonyos jó tanácsok összegyűjtésére, megbeszélésre és gyakorlására. Ez a kevésnek tűnő idő akkor ér valamit, ha a szakórákon és az epochákon rendszeresen történik visszautalás és van lehetőség a további fejlesztésre.

Az osztálytanítóknak javasolt Oroszlány Péter: Könyv a tanulásról vagy Tanulásmódszertan című tankönyvének használata.

6. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A diákok emlékezőképességét memoriterekkel, koncentrálóképességét óra eleji játékokkal fejlesztjük. Ugyanakkor ebben az életkorban fontos annak a tudatosítása, mit jelent a tanulás, az órai figyelem. Ehhez némi önismeretre is szükség van. Hangsúlyt kap a tanuláshoz való szándék, a cél tudatosítása, a kíváncsiság, az érdeklődés felébresztésének fontossága.

Órakeret: 10 óra

Előzetes tudás

Eddig megszerzett tanulási tapasztalatok, ismeretek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A diákokkal tanulási szokásaikról beszélgetünk, segítve őket abban, hogy kifejlesszék saját technikáikat. Jó tanácsokat gyűjtünk és adunk. Arról is beszélgetünk, ki miért tanul, mire jó a tanulás. Megbeszéljük, hogyan lehet azt is megtanulni, ami kevésbé érdekel, hogyan lehet magunkban a kíváncsiságot felébreszteni, a figyelmet, érdeklődést magunkban szándékosan fenntartani.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A diákok megtanulnak tudatosan, hatékonyan tanulni, figyelmüket tudatosan irányítani, érdeklődésüket fenntartani. Koncentrációs gyakorlatokkal (szókeresés, hibakeresés) fejlesztjük éberségüket.

Kapcsolódási pontok

A diákok minden tantárgyban használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Mire való az iskola? A tanuláshoz szükséges belső állapot, a tanulást segítő külső körülmények. Tanácsok a tanuláshoz. Jó szokások. Önismeret, önbizalom. Tanulást segítő módszerek. A figyelem. Az otthoni és az iskolai munka összefüggése. Az ismétlések jelentősége. Kíváncsiság, érdeklődés, tudásvágy. A cél, mint motiváció.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok sikeresek a tanulásban, tudják, mire jó a tanulás. Szívesen végzik házi feladataikat, tudják, milyen külső-belső körülményeket kell megteremteniük ahhoz, hogy rövid idő alatt elsajátíthassák a megtanulnivalót. Az órákon tudatos figyelemmel dolgoznak. Képesek hosszabb ideig koncentrálni egy adott feladatra.

7. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

Az olvasott szövegek értését ebben az életkorban tudatosan gyakoroltatjuk. Megfelelő módszereket tanítunk az olvasási készség fejlesztéséhez, a helyes olvasási szokások kialakításához. A másik fontos terület a jegyzetelés, vázlatírás technikájának megtanulása. Először írott szövegből készítünk vázlatot, jegyzetet, majd a diákok a szóban elhangzottakat is megtanulják írásban rögzíteni. ***Órakeret: 10 óra***

Előzetes tudás

Az eddig megismert hatékony tanulási technikák alkalmazása, a megszerzett ismeretek felhasználása.

Tantárgyi fejlesztési célok

A tanulók olvasási szokásait nagyító alá vesszük és segítünk javítani rajta. Önálló olvasási gyakorlatokkal fejlesztjük szövegértési képességeiket. Megtanulják a feladatokhoz tartozó utasításokat egyedül értelmezni.

Megtanítjuk a diákokat olvasott és hallott szövegekből vázlatot írni, jegyzetet készíteni.

Mindkét területet rendszeresen beépítjük az epochákba és a szakórai tevékenységekbe.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulóknak a szintjüknek megfelelő olvasott szövegeket jól kell érteniük. Megtanulják, hogyan kell felébreszteniük magukban és fenntartani a kíváncsiságot, az érdeklődést egy szöveg iránt. A szövegekkel kapcsolatban feltett kérdésekre tudnak válaszolni. Értelmezni tudják az egyes feladatokra vonatkozó utasítást. Az önálló vázlatírás, jegyzetelés már nem okoz nehézséget számukra.

Kapcsolódási pontok

A diákok a legtöbb tantárgyban, a legtöbb órán használni tudják az itt tanultakat.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Címmeditáció. A lényeg megragadása. Kulcsszavak. (Skimming, skipping) Vázlat. Jegyzet. Utasítások követése.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok olvasási szokásai jelentősen javulnak, az olvasott szövegek értése nem okoz különösebb gondot számukra. A szöveggel kapcsolatos kérdésekre olvasás után akkor is tudnak válaszolni, ha nem látják a szöveget. Önállóan tudják értelmezni a feladatokra vonatkozó utasításokat. Tudnak kulcsszavakat gyűjteni, azokból önállóan vázlatot írni. Az olvasott és hallott szövegekből jegyzetet is tudnak készíteni.

8. évfolyam

Tematikai egység / fejlesztési cél

A tiszta beszéd technikáját ebben az életkorban már fontos tudatosítani. Ehhez remekül használhatók a memoriterek közös és egyéni felmondása, a légzőgyakorlatok, különböző artikulációs gyakorlatok, a hangos olvasás. Az évvégi színdarab előadásához rendkívül hasznos, hogy a diákok a színpadon érthetően, hangosan tudjanak beszélni.

A 8. osztályban az éves munka során kiemelten fontos szerepet kap a kiselőadás. Ehhez ismerniük kell a megfelelő technikákat.

Órakeret: 10 óra

Tantárgyi fejlesztési célok

Előzetes tudás

Különböző tanulási technikák alkalmazása.

A diákok tudnak közönség előtt érhetően, tisztán, jól artikulálva hangosan olvasni és beszélni.

Az év végére kis segítséggel önállóan fel tudnak készülni egy szabadon választott témából tartott kiselőadásra, amit leírnak és élvezhetően, szemléletesen elő is adnak.

Követelmények – ismeretek / fejlesztési követelmények

A tanulók közönség előtt tudnak hangosan, jól érthetően, tisztán beszélni. Gyakorolják a hangos olvasást. A diákok megtanulják, mitől jó egy kiselőadás, amit önállóan állítanak össze. Tudják, hogyan kell a hallgatókban felébreszteni az érdeklődést, a kíváncsiságot a téma iránt, és hogyan lehet azt ébren tartani. Megismerkednek a szemléltető eszközök lehetőségeivel.

Kapcsolódási pontok

Bármely tantárgyból tartott kiselőadás, valamint évvégi színdarab, éves munka előadás.

Kulcsfogalmak / fogalmak

Légzőgyakorlatok. Artikuláció. Hangos olvasás. Blattoló olvasás. Szereplés. Anyaggyűjtés egy témához, annak írásbeli kidolgozása. Szemléltetés.

A fejlesztés várt eredményei

A diákok képesek közönség előtt színpadon jól érthetően, megfelelő tempóban, megfelelő hangsúlylyal megszólalni. Az év végi színdarabban mindenki tudásának, képességének és kívánságának megfelelő szerepben kap lehetőséget a szereplésre. Az éves munka előadására a legtöbb diák alaposan fel tud készülni, le tudja írni és azt élvezhetően elő tudja adni.

ERDŐJÁRÁS

(A mindennapos testnevelés szabadon választható tantárgya)

Bevezetés

,,Nincs rossz idő, csak rossz ruházat."

Az általános iskolai évek első felében kiemelt fontosságú a rendszeres kapcsolatot az erdővel. Ahogy az alcím is mutatja, az iskolai élet szerves egészébe kívánjuk beemelni az erdőt, a gyerekek jelenlétét az erdőben, ahol ezt az iskola helyi adottságai megengedik. Nem az időjárás határozza meg, hogy alkalom nyílik-e az erdő felkeresésére, hanem a gyerekek alkalmazkodnak megfelelő ruházatukkal a váltakozó időjáráshoz: a tűző napsütéstől a szakadó esőig. Ennek köszönhetően lehetőség nyílik megismerni az erdő összes arcát.

Az érzékszervi tapasztalatok teszik lehetővé a gyermekek számára a világ megismerését. Ezek hiányában egyre inkább sorvad az emberi megismerési képességünk is. Minél több természetes tárgygyal és élőlénnyel találkozik élő közegében a kisgyermek, annál jobb alap képződik a későbbi tantárgyak megértésére. Érzékszerveink mind gyakrabban találkoznak manapság egy művi világgal, több és több időt töltünk az elektromos készülékek garmadája előtt és között. Ha a gyermek első 89 éves korában nem kap megfelelő ellensúlyt mindezekhez, nem lesz mire alapoznia a későbbi években és eleve kevesebb eséllyel vág neki az intellektuális tartalmak felvételéhez! Az agykutatás kimutatta, hogy az érzékek által közvetített tapasztalatokon keresztül jönnek létre a kognitív struktúrák az agyban, melyek minden tanulás alapját képezik. A gyermekek érzékelése egységben zajlik, egyszerre vesz részt benne minden érzékszerv.

1-2. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Képek segítségével, mesékbe szőve jelöli ki az osztálytanító a ,,határfákat", melyek körbehatárolják a játék színterét. Fontos, hogy legyen egy törzshely, ahova újra és újra megérkeznek. Egy hely, ami burokként szolgál a kialakulandó osztályközösség számára. Egy állandó, kiválasztott központi hely, amely megadja a kiindulási és gyülekezési pontot. Mindezek segítik a gyerekek tájékozódását, biztonságos keretet adnak a játékhoz. Az erdőjárás alapvetően az életfolyamatok egészségét szolgálja, s egyben terápiás feladatot is ellát az elakadt áramlások újra indulásában, a legyengült életerők felerősítésében. A játékok során megfelelő mesékkel fel kell hívni a gyerekek figyelmét a növények, állatok szeretetére, de módot kell adni elfojtott agressziót felszínre hozó játékaikban azok kiélésére is. A gyerekek ösztönösen megtalálják a nekik legmegfelelőbb tevékenységeket.

Második osztályban központi szerepet kap a 'víz' és a 'víz körforgása' témakör. A víz körforgása, a forrástól a torkolatig szépen nyomon követhető például egy pataknál. Jó olyan helyekre elvinni a gyerekeket, ahol két merőben más, akár ellentétes minőség találkozása van a természetben. A gyerekek ebben az életkorban is igénylik még, hogy egy helyen megállva hosszabb időt játszhassanak, de képesek nagyobb távok megtételére is.

Órakeret: 72 óra

Előzetes tudás

A tapasztalatok azt mutatják, hogy az első iskolás években a gyerekek képesek sok mindent pótolni a korábban esetleg elmaradt tapasztalatokból. Vannak folyamatok, amelyek bepótolhatatlanok, mások viszont különleges módon mégis teljesülhetnek.

Tantárgyi fejlesztési célok

A gyerekek többsége ösztönösen ráérez saját lényének legmegfelelőbb terápiájára. Nem véletlen, ha egy gyermek több erdőjárás órán keresztül újra és újra gurul lefele a hegyoldalon teljesen magától, vagy egy másik gyermek állandóan a felvizezett sarat dagasztja, harmadik társuk pedig fák törzsének közelében tartózkodik túlnyomórészt. Találkoznak önmagukkal, s egyben az erdő lényeivel is. Ebből a találkozásból gyümölcsöző kapcsolat születik, ami mindkét fél számára gazdagító. A lemaradt képességű gyerekeket ugyanúgy tudjuk foglalkoztatni ebben, mint a mozgásukban jól fejletteket. Az erdőjárás azon kevés közeghez tartozik az iskolai életben, ahol az egészséges csoportdinamika és a természetes közösségformálás teret kaphat. Például a fizikailag gyengébbet segíti az erősebb fára mászni, míg az intellektuálisan fejlettebb az állatokról fog tanítani a többieknek.

A Waldorf-pedagógia alapját képező antropozófia az erdőt egységes organizmusnak tekinti. Nemcsak gazdaságilag pénzzé tehető értékeket lát az erdőben, hanem egy élő szervezetet, melynek megnyilvánulási formái mögött mindenhol egy magasabb tudat áll. Az erdő az a világ, ahol megelevenednek az otthonról hozott és az iskolában elmesélt történetek: bebocsátást nyernek a gyerekek a különleges lények birodalmába, a faunok, törpék, manók, sellők és tündérek életterébe; saját élőhelyükön találkozhatnak békákkal, mókussal, fácánnal, rákkal, vaddisznókkal, madarakkal. Nem csupán a négy fal között tanulnak róla, hanem átélik az évszakok váltakozását, hétről hétre megtapasztalják, hogyan sárgulnak, barnulnak meg a levelek, hullatják le lombjukat a fák, száll alá a köd, jelenik meg a dér, hogyan fagynak be a patakok, változik meg a táj a hótakarótól. Látják: milyen, amikor megjelennek az első virágok, kipattannak az első rügyek; hogy a tölgyfa jócskán várat magára, ahogyan zöldbe borul az egész táj. Ellepik a réteket a virágok, s megjelennek a rég nem látott madarak. Hétről hétre saját bőrükkel érzékelik az év körforgását. Másodikban az erőben mesélt mesék egyre hosszabbakká és bonyolultabbakká válnak. Megjelenik a természet és annak látható alkotói: a kövek, növények, állatok. Egy-egy megfigyelt állat megjelenik másnap egy történetben, ahol további érdekes dolgokat tudnak meg róluk a gyerekek. Állatok találkoznak egymással, különböző tulajdonságaik kidomborodnak, és kapcsolódnak a gyerekek tapasztalataihoz. Ezek nem a klasszikus, valamilyen tanúságot tartalmazó állatmesék - amik szintén fontosak ebben az életkorban -, hanem főként a tanár által megfigyelt természeti jelenségek és saját lényén átgyúrt történetek. Ezt képesek a gyermekek érzés szinten is megélni, s ezzel a későbbi tudatos megélést előkészíteni.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

Az erdőjárás során az érzékszervi tapasztalatok gazdagítása által természetes környezetben fejleszthetők a különböző érzékelések: egyensúly, tapintás, mozgás, hallás, szaglás, látás, hőérzékelés, testtudat érzékelés. Kialakul és mélyül a gyermek önképe és önismerete, valamint a világban való eligazodás és biztonság érzés az öntudatra ébredést, helyes önértékelést, önbecsülést és önbizalmat segíti elő.

Kapcsolódási pontok

Formarajz, ritmikus rész és mesék a főoktatásban, természetmesék

Kulcsfogalmak / fogalmak

– érzékszervi tapasztalatok: természetes kontra mesterséges közeg
– egészséges fejlődés: erdő mint lehetőség – az érzékelés egysége; védett és változatos természetes tér és idő
– hiánypótlás, önterápia
– erdő, mint élő organizmus, mögötte magasabb tudat
– az erdő birodalma: ritmus, körforgás; ahol ég és föld találkozik

A fejlesztés várt eredményei

Az erdőjárások alatt szerzett tapasztalás a gyerekek életének egészére kihat és alapvető érzést ad a természet szeretetéről. Ezáltal olyan emberek válnak így belőlük, akik az erdőt és lényeit nem ellenségnek, nem kizsákmányolandó terepnek, hanem társnak tekintik, olyan helynek látják majd, ahol az ég és föld találkozik, s amelynek egészséges léte záloga az emberiség fennmaradásának.

3. évfolyam

Tematikai egység / Fejlesztési cél

Ebben az évfolyamban fontos sokat gyalogolni a gyerekekkel, életkorukból kifolyólag gyógyító hatással van rájuk ebben az időszakában. Persze szívesen játszanak egy-egy helyen hosszabb ideig, mégis az újabb és újabb helyek felfedezése kerül előtérbe, ami a tanártól is komoly bátorságot igényel, a járt és ismert út elhagyásakor. Elkezdjük felfedezni a távolabbi helyeket is az iskola körül. Ez már előkészítése a negyedikes honismeret korszaknak, annak, hogy lábukkal bejárják és tudat alatt magukba szippantsák néhány kilométeres körben az iskola közvetlen környezetét. Az első két év alatt megerősödött gyerekek hallatlan kitartással és jókedvvel sétálnak az erdőben.

A mesterségek kapcsán fel lehet keresni a környéken fellelhető helyeket, melyek emlékeztetnek hajdanvolt mesteremberek hétköznapjaira.

Órakeret: 36 óra

Előzetes tudás

Az első két osztályban megismert alapvető szabályok és szokások, amikre figyelni kell az erdőben. Jó fizikai kondíció, ami a korábbi gyakori erdőjárások hozadéka.

Tantárgyi fejlesztési célok:

Bensőséges viszony alakuljon ki a gyermek és környezete között. A fizikai erőnléte tovább fejlődjön, ne riadjon vissza ez erdőben őt ért kihívásoktól. Biztosan közlekedjen a járatlan úton is, keresztül kasul mindenen úgy, hogy közben figyelemmel legyen a természetes élettérre.

Követelmények - Ismeretek / fejlesztési követelmények

– az iskola környezetének bejárása minden irányban legalább 2 km-es távolságban
– a jelzett ösvények, földes utak elhagyása
– kihívások keresése az erdőben. Lehetőség teremtése bátorságuk kipróbálására, s eddigi tapasztalataik kamatoztatására

Kapcsolódási pontok

Mesterségek korszak, házépítés korszak

Kulcsfogalmak / fogalmak

Fizikai erőnlét, magabiztos közlekedés az erdőben, erdő lényeinek tisztelete és szeretete

A fejlesztés várt eredményei

A gyerekek megismerik közvetlen környezetüket, képesek kitartóan vándorolni folyamatosan az erdőben több mint egy órán át. Erős érzelmi kötődés alakul ki az erdő élőlényei iránt.

A WALDORF-ISKOLÁK NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ SZÜKSÉGES HELYISÉGEK, BERENDEZÉSEK ÉS ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

„I. HELYISÉGEK

Eszközök, felszerelések	**Mennyiségi mutató**	**Megjegyzés**
tanterem	osztályonként 1	
szaktanterem	a helyi tantervben foglaltaknak megfelelően	a szaktantermet igénylő tárgy belépésének évfolyamától
tornaterem	iskolánként 1	kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
tornaszoba	iskolánként 1	ha az iskolának nincs saját tornaterme
sportudvar	iskolánként 1	helyettesíthető a célra alkalmas szabad-területtel, szabadtéri létesítménnyel; kiváltható szerződés alapján igénybe vett sportlétesítménnyel
iskolatitkári iroda	iskolánként 1	a három és az ennél kevesebb évfolyammal működő iskolában az nevelőtestületi szobával közösen is kialakítható, ha a helyiség alapterülete ezt lehetővé teszi
nevelőtestületi szoba	iskolánként 1	
intézményvezetői iroda	iskolánként 1	iskolatitkári irodával összevontan is kialakítható
könyvtár	iskolánként 1	kivéve, ha a feladatot nyilvános könyvtár látja el
könyvtárszoba	iskolánként 1	ha az iskolában nincs könyvtár vagy a székhelyen, telephelyen nem működik könyvtár**;** a könyvtárszoba tanteremben is kialakítható
orvosi szoba	iskolánként 1	
Kiszolgáló-helyiségek		
sportszertár	iskolánként 1	

aula (előtér, közösségi tér)	iskolánként 1	attól az évfolyamtól kezdve, melyben a tanulók létszáma eléri a 120 főt, kiváltható szerződés alapján igénybe vett helyiséggel
ebédlő	iskolánként 1	kivéve, ha az étkeztetést iskolán kívül oldják meg
főzőkonyha	iskolánként 1	ha helyben főznek
melegítőkonyha	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
tálaló-mosogató, ezen belül felnőttétkező	iskolánként (székhelyen és telephelyen) 1	ha helyben étkeznek
öltöző	iskolánként és nemenként 1	
hideg-meleg vizes zuhanyozó	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) és nemenként 1	
személyzeti WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) nemenként 1	
tanulói WC	iskolánként, (székhelyen és telephelyen) szintenként, nemenként 1	tanulói létszám figyelembevételével
élelmiszerhulladék-tároló	iskolánként 1	ha helyben étkeznek
éléskamra	iskolánként 1	ha helyben főznek
szárazáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
földesáru raktár	iskolánként 1	ha helyben főznek
egyéb raktár	iskolánként 1	
szertár	iskolánként 1	

II. A HELYISÉGEK BÚTORZATA ÉS EGYÉB BERENDEZÉSI TÁRGYAI

Eszközök, felszerelések	**Mennyiségi mutató**	**Megjegyzés**
1. Tanterem		
tanulói asztalok, székek	tanulók létszámának figyelembevételével	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak, középsúlyos értelmi fogyatékosok és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; gyengénlátóknál – szükség szerint – egyéni megvilágítási lehetőséggel; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
nevelői asztal, szék	tantermenként 1	
eszköztárolók	tantermenként szükség szerint	
tábla	tantermenként 1	
ruhatároló (fogas)	tanulók létszámának figyelembevételével	Az épület adottságait figyelembe véve egyéb helyen (pl. a folyosón) is kialakítható
szeméttároló	helyiségenként 1	
2. Szaktantermek (a tantermi alapfelszereléseken felüli igények)		
a) számítástechnikai terem		
tábla vagy flipchart	1	
számítógépek és perifériák	tanulónként 1	szoftverek az általános alapfeltételek között
b) művészeti nevelés szaktanterem		nem kötelező, a foglalkozások az osztálytermekben szervezhetők
asztal vagy rajzpad, rajzbak	tanulónként 1	

vízcsap (falikút)	1	
pianínó	iskolánként 1	
tábla	tantermenként 1	

Audiovizuális eszköz	iskolánként 1	
c) mesterségek szaktanterem	csoportbontásos foglalkoztatásra	berendezése a helyi tantervben szabályozottak szerint, a tantárgy megjelenésének évfolyamától szükséges
3. Tornaszoba		
kislabda	5	
labda	5	
tornaszőnyeg	2	
tornapad	2	
zsámoly	2	
bordásfal	2	
mászókötél	2	
gumikötél	5	
ugrókötél	5	
medicinlabda	5	
stopper	1	
kiegészítő tornakészlet	1	
egyéni fejlesztést szolgáló speciális tornafelszerelések		a pedagógiai programban foglaltak szerint
4. Tornaterem (mindazok a felszerelések, amelyek a tornaszobában, továbbá)		

kosárlabda palánk	2	
gyűrű	1	
mászórúd	1	
5. Sportudvar		
szabadtéri labdajáték felszerelése	1	bármelyik játék kiválasztható
egyéni fejlesztést szolgáló	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához	fogyatékos tanulót oktató iskolában; pedagógiai programban foglaltak szerint

speciális tornafelszerelések	szükséges menynyiségben	
6. Intézményvezetői és iskolatitkári iroda		
asztal	felnőttlétszám szerint	
szék	felnőttlétszám szerint	
iratszekrény	1	
telefon	1	
7. Nevelőtestületi szoba		
asztal	pedagóguslétszám szerint 1	
szék	pedagóguslétszám szerint 1	
Könyvszekrény vagy könyvespolc	1	
Napló és folyó-irattartó	1	e-napló használata esetén nem szükséges

ruhásszekrény vagy fogasok	pedagóguslétszám figyelembevételével	
Számítógép és perifériái, internetkapcsolattal	1	
7. Könyvtár		
tanulói asztal, szék	egy iskolai osztály egyidejű foglalkoztatásához szükséges menynyiségben	életkornak megfelelő méretben; mozgáskorlátozottak és gyengénlátók esetén állítható magasságú, dönthető lapú, peremes, egyszemélyes asztalok; mozgáskorlátozottak székei állítható magasságú ülőkével, lábtartóval
egyedi világítás	olvasóhelyenként 1	
könyvtárosi asztal, szék	1-1	asztal egyedi világítással
szekrény (tároló)	1000 könyvtári dokumentum elhelyezésére	

tárolók, polcok, szabadpolcok	2	
számítógép,	1	
8. Könyvtárszoba		
asztal, szék könyvtári dokumentum (tanári, tanulói felkészüléshez)	3 6 ötszáz	legalább hat tanuló egyidejű foglalkoztatásának feltételeiről, illetve az iskolai könyvek, tankönyvek, segédkönyvek elhelyezéséről gondoskodni kell
könyvespolc vagy szekrény	ötszáz könyvtári dokumentum elhelyezésére	

III. A NEVELŐMUNKÁT SEGÍTŐ ESZKÖZÖK

ÁLTALÁNOSAN SZÜKSÉGES ALAPFELSZERELÉSEK:

– fehér és színes táblakréták

- sima, nagyalakú füzetek
- méhviasz kréták
- méhviasz gyurma
- akvarell festék, akvarell papír, vastag ecset
- filc, gyapjú, fonalak
- színes papírok (selyem, transzparens stb.), olló
- vastag és vékony színes ceruzák, grafit, vonalzók
- agyag (edények a használatához)
- babzsákok
- furulyák
- ütőhangszerek
- húros hangszer
- gyertyák, csengők
- rajzgyűjtő dossziék

Technikai eszközök:

- CD lejátszó
- televízió, (9. évfolyamtól)
- DVD lejátszó
- személyi számítógép (konfiguráció)

Tárgyak, eszközök, információhordozók a tantárgyak alapján

1. MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM

- méhviasz kréták (tégla és ceruza formájú)
- méhviasz gyurma, agyag
- fonalak
- színes selyempapír, olló
- lúdtoll, tollszem, tollszár, tinta, nádtoll, itatóspapír, töltőtoll
- golyóstoll
- vékony színes ceruzák, grafitceruzák,
- vonalas füzetek
- osztálykönyvtár, szakkönyvtár

– saját készítésű szemléltető eszközök
– akvarellfesték, ecset
– akvarellpapír
– rajztábla
– filc, gyapjú
– színes selyempapír

2. SZÁMTAN ÉS MATEMATIKA

– szemléltető eszközök (termények, termések, kövek, hétköznapi tárgyak stb.)
– méterrúd, térfogatméréshez eszközök, mérleg + súlyok
– táblai vonalzók, körzők, szögmérő
– négyzethálós füzetek
– saját készítésű szemléltető eszközök
– fonalak, kartonpapír, műszaki rajzlap
– zsebszámológép
– függvénytáblázat, feladatgyűjtemények

3. TÖRTÉNELEM

– falitérképek, atlaszok
– saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
– jelmezek, tárgyi kiegészítők

4. HONISMERET ÉS FÖLDRAJZ

– a tervezett ház építéséhez szükséges építő és kötőanyagok
– a választott mesterségek alapanyagai és szerszámai
– a földműveléshez szükséges vetőmagok és kézi szerszámok
– iránytű, létra, homok, agyag, papír
– atlaszok, térképek, földgömb, éggömb, távcső
– saját készítésű és speciális szemléltető eszközök
– tárgyi kiegészítők
– földmérő eszközök (kölcsönzéssel is megoldható)
– ásványok, kőzetek

5. TERMÉSZETRAJZ ÉS BIOLÓGIA

– saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

– koponya, csontváz

– anatómiai atlaszok

– mikroszkóp

– bonceszközök

6. FIZIKA

– a fizikai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, anyagok

– saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, tárgyi kiegészítők

7. KÉMIA

– a kémiai kísérletekhez szükséges szemléltető- és mérőeszközök, laboratóriumi felszerelések, alapanyagok

– védőfelszerelések

8. IDEGEN NYELVEK

– bábok és speciális szemléltető eszközök

– szótárak, hangzó- és képanyagok

9. MOZGÁS ÉS TESTNEVELÉS

– zsonglőr és akrobatikai eszközök

– szalagok, fonalak, kötelek, botok, kislabdák, frizbik, nagyméretű szivacslabdák

– saját készítésű és speciális eszközök, tárgyi kiegészítők

– gerelyek, diszkoszok, súlyzók

– sportági felszerelések, labdák

10. KERTMŰVELÉS

– kerti (kézi)szerszámok

– vetőmagok, hagymák

– kertészeti felszerelések

11. INFORMATIKA

– számítógépek és azok perifériái

– internet kapcsolódások

– kapcsolások alkatrészei (diódák, vezetékek, tranzisztorok, kapcsolók stb.)

– szoftverek

12. MŰVÉSZETI NEVELÉS

(i) *Kézimunka:* filc, gyapjú, kötőtűk (faanyag az elkészítésükhöz és kész tűk), fonalak, papír, ragasztó, cérna, olló, tű, vastag fonal, kongré, hímzőfonal, nagylyukú himzőtű, gyöngyök, textíliák, szövőkeret, varrógép és minden olyan (segéd)eszköz, amely a tantervben megadott oktatási témákhoz kapcsolódik

(ii) *Kézművesség:* a különböző mesterségek – a fa-, a fém-, a bőrmegmunkálás – eszközei, speciális kézi-, (amennyiben az iskola kiépített műhellyel rendelkezik) gépi szerszámai, a plasztikához és a szobrászathoz szükséges anyagok és kéziszerszámok

(iii) *Művészettörténet:* audiovizuális eszközök, művészeti albumok, reprodukciók, filmek

(iv) *Rajz-festés, formarajz*: rajz- és festő papírok, különböző festékek és kréták, ecsetek, tinta, rajzszén, különböző minőségű ceruzák, saját készítésű és speciális szemléltető eszközök, művészeti albumok

(v) *Dráma:* saját készítésű jelmezek, textíliák, tárgyi kellékek (többnyire szintén saját készítésű munkák.

(vi) *Euritmia*: rézrudak, fagolyók, színes anyagok, zongora, egyéb hangszerek

(vii) *Ének-zene:* pentatonfurulya, C-szoprán furulya, különböző ütőhangszerek (apró dobok, triangulum, csörgődob, csengettyűk, apró cintányérok), kottafüzet, kották.

13. EGYÉNI FEJLESZTÉST SZOLGÁLÓ SPECIÁLIS TANESZKÖZÖK

– az egyéni terápiának megfelelően a fejlesztő pedagógus által meghatározott eszközök

(viii) A tizenhárom évfolyammal működő Waldorf-iskolák akkor rendelkeznek a működésükhöz szükséges eszközökkel és felszerelésekkel, ha rendelkezésükre állnak a kerettantervben felsorolt helyiségek, berendezések és eszközök. Nyolc évfolyammal általános iskolaként, illetve öt évfolyammal gimnáziumként működő Waldorf-iskolákra a jegyzékben foglaltakat a megfelelő eltéréssel kell alkalmazni.

(ix) A kerettantervi jegyzékben foglaltak teljesülése esetén az iskola rendelkezik a működéséhez szükséges, jogszabályban meghatározott feltételekkel.

(x) Ha a helyiséget létszám figyelembe vételével kell kialakítani, a helyiség olyan méretű és berendezésű kell, hogy legyen, amelyben minden egyidejűleg jelenlévő tanuló, munkát végző felnőtt igénye egyidejűleg teljesíthető. A tanulók részére kialakított helyiség akkor megfelelő, ha – rendeltetésétől függően – alapterülete lehetővé teszi az iskolai osztály, osztálybontás esetén a csoport valamennyi tagjának egyidejű befogadását a tényleges tanulói létszám alapján.

A WALDORF-ISKOLÁKBAN A PEDAGÓGUS-MUNKAKÖRÖK BETÖLTÉSÉHEZ SZÜKSÉGES VÉGZETTSÉGEK

1. Osztálytanító munkakörben foglalkoztathat *az 1-8. évfolyamon, aki*

a) tanítói, konduktor-tanítói vagy gyógypedagógusi végzettség mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,

b) általános iskolai vagy középiskolai tanári végzettség mellett akkreditált pedagógustovábbképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik,

c) magyarországi illetve külföldi Waldorf-pedagógusképzésen szerzett Waldorf-osztálytanítói képesítéssel rendelkezik

Az osztálytanító taníthatja a kötelező és a szabadon választható tantárgyakat az alábbiak kivételével:

– idegen nyelvek
– kézművesség
– euritmia
– szabad vallás
– mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika 3. osztálytól – zene 5. osztálytól

Ez utóbbiak oktatására csak akkor jogosult, ha rendelkezik a 2-5. pontokban előírt végzettségekkel.

2. Az 1-8. évfolyamon szaktanárként foglalkoztatható, aki

– a tantárgynak megfelelő műveltségi területet végzett tanító, e mellett akkreditált pedagógustovábbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdi Waldorf-pedagógiai tanulmányait,

– a tantárgynak megfelelő szakos tanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdi Waldorf-pedagógiai tanulmányait,

– a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

3. Fejlesztő pedagógusként foglalkoztatható az 1-12. évfolyamon, aki pedagógus végzettség mellett fejlesztő pedagógus végzettséggel rendelkezik.

4. A Kézművesség tantárgy oktatására az 5-13. évfolyamon a 2-3. pontban foglaltaktól eltérően foglalkoztatható, aki

– a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik,

– az oktatott tartalomnak megfeleltethető végzettséggel bíró művész, iparművész; népi iparművész vagy 5 éves szakmai gyakorlattal rendelkező szakember.

– (Így például megfelelő: a fémművességek körében a kovács, a maszk- és bábkészítés körében népi iparművész, bábkészítő alkalmazása, faragás: asztalos...)

5. A Waldorf kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyak

6.1. Mozgás és testnevelés, Bothmer-gimnasztika tanárként foglalkoztatható az 1-6. évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik,

a 3-4. évfolyamon, aki osztálytanítóként elvégezte a Bothmer-képzés megfelelő modulját,

a 7-8 évfolyamon, aki Bothmer-tanárként elvégezte a Bothmer-képzés 7-8. osztályos modulját,

az 1-8. évfolyamon, aki testnevelőtanár végzettség mellett Bothmer-tanár végzettséggel vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdi Bothmer- vagy Waldorfpedagógiai tanulmányait,

a 9-13. évfolyamon, aki testnevelőtanár (főiskolai vagy egyetemi végzettséggel), e mellett Bothmer-tanár végzettséggel, vagy akkreditált pedagógus-továbbképzésen szerzett Waldorf-pedagógusi képesítéssel rendelkezik vagy a munkába lépéstől számított 2 éven belül megkezdi Bothmer- vagy Waldorf-pedagógiai tanulmányait.

6.1.1. Mozgás és testnevelés tantárgy keretében Bothmer-gimnasztikát taníthat és Bothmergimnasztika tanárként foglalkoztatható a 7-12.évfolyamon, aki a Bothmer Movement International által elismert magyarországi vagy nemzetközi képzésen megszerzett Bothmer-tanár végzettséggel rendelkezik.

6.2. Euritmiatanárként foglalkoztatható az 1-13. évfolyamon, aki az Euritmia Iskolák Nemzetközi Szövetsége, a „Goetheanum, Freie Hochschule für Geisteswissenschaft, Sektion für redende und musizierende Künste” által elismert magyarországi vagy külföldi képzésen szerzett euritmia alapdiplomát, valamint a pedagógiai euritmia oktatására jogosító diplomát.

6.3. Kertművelés-tanárként foglalkoztatható, aki

a) a tantárgynak megfelelő szakos tanári végzettséggel rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,

b) közép- vagy felsőfokú szakmai (kertész vagy agrár) végzettséggel vagy hároméves igazolt szakmai (kertész vagy agrár) gyakorlattal rendelkezik, és részt vesz a Biodinamikus Egyesület által jóváhagyott vagy ennek megfelelő nemzetközi biodinamikus szemléletű (Demeter irányelvek szerinti) gazdálkodást oktató tanfolyamon,

c) a tanított tantárgynak megfelelő Waldorf-szaktanári képesítéssel rendelkezik.

6.4. Szabadvallás-oktatás tanáraként foglalkoztatható, aki gyakorló Waldorf-pedagógusként részt vesz a hazai szabadvallás-tanárok szakmai találkozóin és továbbképzésein. E mellett részt vesz a tanári kollégium által felkért mentorral való rendszeres szakmai konzultációkon.

6. Intézményvezető

A Waldorf-iskolákban az intézményvezetőt a Tanári Kollégium döntése alapján a fenntartó bízza meg, pályázati eljárást az iskolák alkalmazhatnak. Az iskolaképviselőnek az állami kötelezettségeknek megfelelő végzettséggel kell rendelkeznie.

7. Egyéb rendelkezések

1. Új alkalmazás esetén osztálytanítóként az a pedagógus is foglalkoztatható, aki tanulmányait a Waldorf-osztálytanító képesítést nyújtó képzésben a munkába lépés évében megkezdi.

2. Ha a Waldorf-iskolában foglalkoztatott pedagógus szakképzettsége e kerettantervben meghatározott képesítésnek nem felel meg, és a kerettanterv jóváhagyásakor
   a) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél kevesebb ideje van, legfeljebb a nyugdíjkorhatár eléréséig változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható,

   b) a nyugdíjjogosultság eléréséhez szükséges korhatárig tíz évnél több ideje van, a kerettanterv jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.

   c) legalább 8 éves Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben eltöltött gyakorlattal rendelkezik, az iskola ajánlásával mentesül a Waldorf-képesítés megszerzése alól.

   d) A b) pontban meghatározottak alól mentesül és változatlan munkakörben tovább foglalkoztatható a Waldorf-iskolában tanító pedagógus, ha rendelkezik Waldorfképesítéssel és a kerettanterv jóváhagyásakor Waldorf-iskolában pedagógus munkakörben való foglalkoztatása eléri a tizenöt évet.

3. Új alapítású Waldorf-iskolák osztálytanítói az iskola működésének első három évében a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő testületével egyeztetve mentességet kaphatnak a fenti esetekben meghatározott szakos végzettségek alól, kivéve a Waldorf-kerettanterv alapján bevezetett speciális tantárgyakat (l. fentebb, 5. pont)

4. Pedagógusképző felsőoktatási intézmény hallgatójának iskolai gyakorlati képzés vezetésére vagy pedagógusok továbbképzésére vezető tanári (gyakorlatvezető tanítói), továbbá szaktanácsadói megbízást az kaphat, akinek Waldorf-pedagógus munkakör betöltéséhez szükséges felsőfokú iskolai végzettsége és szakképzettsége, valamint Waldorf-iskolai nevelő-oktató munkában eltöltött legalább ötéves szakmai gyakorlata van.

MINŐSÉGGONDOZÁS A WALDORF–ISKOLÁKBAN

Bevezető

A minőség gondozása vagy biztosítása?

A nemzetközi Waldorf-mozgalom 1999-ben rendezte első minőségbiztosítási konferenciáját Rotterdamban, melyet továbbiak követtek 2001-ben Zürichben, 2005-ben Berlinben, 2008-ban Budapesten. Ezeken a konferenciákon az volt a központi téma, hogy hogyan lehet minél jobb minőséget, minél magasabb színvonalat elérni a Waldorf-intézményekben. Az első konferenciákon sok eljárás bemutatására került sor, sok pozitív tapasztalatot osztottak meg az előadók, de a konferenciák résztvevői közül sokan mégis szkeptikusok maradtak, mert hiteltelennek érezték, hogy különböző eljárásokkal biztosítani lehet, hogy jól működjön egy Waldorf-iskola. Azt fogalmazták meg a minőségbiztosítási eljárásokkal szemben, hogy az iskola minősége elsősorban azon múlik, milyen pedagógusok dolgoznak benne: jó pedagógusok jó iskolát csinálnak mindenféle eljárás nélkül is, a rosszak pedig rosszat. Másik aggályuk az volt, hogy ezek az eljárások elterelik a figyelmet az iskola alapfeladatáról, a nevelésről. További ellenvetés volt a kollégák részéről, hogy sok plusz

adminisztrációs feladattal járnak a bemutatott eljárások, amik megint csak a gyermekekkel való foglalkozástól veszik el az időt.

Vagyis elmondható, hogy sokáig nagy volt az ellenállás a konferencia résztvevői, vagyis a gyakorló pedagógusok körében. A konferencia programjában szerencsére az előadások mellett voltak fórumbeszélgetések is, ahol volt lehetőség ezeknek az aggályoknak felvetésére, megvitatására. Ezeken a vitákon fogalmazták meg a kollégák, hogy az iskola, különösen egy Waldorf-iskola, úgy működik, mint egy élő organizmus, megvannak a szervesen kialakult működési folyamatai. Egyet értettek a résztvevők azonban abban, hogy bár egy külső mechanikus eljárással nem lehet biztosítani azt, hogy az iskola jól működjön, de lehet vigyázni az iskola egészségére, lehet gondoskodni arról, hogy a lehető legjobb módon élje a mindennapjait s a vele kapcsolatban lévő emberek a lehető legjobban érezzék magukat a helyükön (gyermekek, pedagógusok és szülők egyaránt), vagyis sokat lehet tenni azért, hogy az iskola jó minőségű, jó hírű legyen. E viták eredményeképpen fogalmazták meg a kollégák, hogy mindannyian gondoskodni akarnak arról, hogy az intézményben magas színvonalú oktatás, nevelés történjen, de nem gondolják, hogy egy eljárás önmagában a jó minőséget biztosítani tudja. Ezért bevezettek egy új fogalmat a 2001-es zürichi konferencián, a „Quality Care” fogalmát, amit magyarra a MINŐSÉGGONDOZÁS szóösszetétellel fordítottunk le.

A 2001-es Zürichi konferencia óta mi is ezt a fogalmat használjuk, mert meglátásunk szerint ez a fogalom magában hordozza a Waldorf-pedagógusok törekvését és elkötelezettségét a jó minőségű nevelés és oktatás iránt.

1. A Waldorf-pedagógiából adódó minőségi sajátosságok

Az első Waldorf-iskola 1919-ben Stuttgartban nyitotta meg kapuit Rudolf Steiner szakmai vezetésével. Rudolf Steinernek az akkori tanárok számára tartott előadásai és az iskola indításakor folytatott szemináriumi beszélgetések a mai kor pedagógusai számára is alapvető iránymutatást nyújtanak a Waldorf-pedagógia alapelveit illetően. A Waldorf-pedagógia tartalmi alapelvei mellett olyan működési elveket is tartalmaznak, amiket a Waldorf-pedagógia minőségi sajátosságainak is tekinthetünk annak ellenére, hogy ezek megfogalmazására sok-sok évtizeddel azelőtt került sor, hogy a minőségbiztosítás vagy minőséggondozás fogalmai megjelentek volna az oktatás területén.

Nézzük meg most két szempontból ezeket az alapelveket, először az iskola szereplőinek oldaláról, majd az intézmény működésének szemszögéből.

Az iskola szereplőit érintő alapelvek

Tevékenységünk középpontjában a gyermek áll.

Minden Waldorf-intézmény, legyen az óvoda vagy iskola, elsődleges céljának tekinti a GYERMEK fejlődésének segítését. Nem a gyermekekét általában, hanem az egyes gyermekét, az iskolába járó minden egyes gyermekét, külön-külön. Ezen a helyen nem feladatom a pedagógiai célok részletes kifejtése, de amiatt szükséges megemlíteni ezt az elsődleges célt, mert ez okozza, hogy olyan sajátos a Waldorf-iskolák oktatás-szervezési rendszere és más működési alapelvek is erre a célra vezethetők vissza.

A pedagógus egyéni felelőssége

A Waldorf-iskolában kiemelt hangsúlyt kap a pedagógusok egyéni felelőssége elsősorban amiatt, mert a nevelést és az oktatást nem egy tevékenység eredményének tartjuk, hanem a gyermek és a pedagógus között létrejövő szabad interakciónak, ahol a pedagógus teljes személyiségével nevel azáltal, hogy kreatívan alkalmazza a gyermek egyéni fejlődését leginkább segítő pedagógiai

eszközöket. Mindehhez nagy szakmai felkészültség, fejlett művészi érzék és sok-sok önnevelés szükséges a pedagógusok részéről. Ezért már az első Waldorf-iskola indításakor elvárás volt a pedagógusokkal szemben a rendszeres önértékelés (napi rendszerességű visszatekintés) és olyan gyakorlatok végzése, amelyek által a pedagógusok olyan lelki erőkre tehetnek szert, melyek a mindennapi feladatok ellátásához, a hibákból való tanuláshoz és a morális fejlődéshez is segítséget jelentenek.

A pedagógusok közössége

Az egyes pedagógus felelősségét az előbb említettük, nem szabad megfelejtkeznünk ugyanakkor arról, hogy az iskola teljes pedagógiai életéért a pedagógusok közössége felel. A pedagógusok közösségét Pedagógiai Kollégiumnak, vagy Tanári Kollégiumnak nevezzük, akik egymás munkáját segítve komoly együttműködésben vezetik az iskola pedagógiai életét.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium határozza meg az iskola Pedagógiai Programját.

A Tanári Kollégium, vagy Pedagógiai Kollégium alakítja ki az új pedagógus kollégák felvételének folyamatát és gondoskodik arról, hogy a felvétel után az új kolléga bevezetése minél gördülékenyebben történjen. – Tekintve, hogy az Waldorf-iskolák működése sok ponton eltér a hagyományos iskolákétól szükséges a kiemelt figyelem ezen eltérések megismeréséhez. – Az új kolléga segítésének, bevezetésének legalkalmasabb eszköze a Mentorálás, amikor az új kolléga mellé egy olyan kollégát – mentort – választ a Tanári Kollégium, aki nagy tapasztalttal bír és már régóta az intézményben dolgozik. A mentor feladata, hogy folyamatosan figyelemmel kísérje az új kolléga munkáját, segítséget nyújtson, tanácsokkal lássa el, megismertesse vele az intézmény szokásrendjét, működési szabályait. Így az új belépőnek van kihez fordulnia kérdéseivel, nem érzi magát idegennek, tájékozatlannak az új környezetben.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium tagjai minden héten találkoznak az ún. Tanári / Pedagógiai konferencián, ahol egyrészt közös pedagógiai munkát folytatnak, másrészt megbeszélik az aktuális feladatokat. Minden iskola maga határozza meg a konferencia konkrét tartalmát és menetét, de azt elmondhatjuk, hogy egy Konferencia általában a következő jól elkülöníthető részekből áll.

– A Stúdium, melynek keretében Waldorf-pedagógiai szakirodalom egyes elemeinek közös feldolgozása történik. A kollégák közösen mélyednek el a Waldorf-pedagógia alap elveiben, így alakul ki a közös értés, az „egyet-értés” a kollégiumon belül.

– Gyermek-megbeszélés vagy osztálymegbeszélés, ahol előre meghatározott metódus alapján fordítják a kollégák figyelmüket egy-egy gyermek, vagy egy-egy osztály pedagógiai problémájának megoldására. Így az osztálytanítók, vagy a szaktanárok az egész kollégium segítségével tudják megoldani a számukra nehéz pedagógiai feladatokat.

– Közös művészi tevékenység, ahol a pedagógusok közösen vesznek részt valamilyen alkotó, művészi folyamatban (éneklés, festés, euritmia, vagy akármi más). A közös művészi tevékenység hozzájárul ahhoz, hogy a pedagógusok a nevelést, mint művészi alkotó munkát élhessék meg, továbbá sokat segít a közösség összekovácsolásában, az együvé tartozás érzésének s a bizalom légkörének kialakításában.

A konferenciamunka elengedhetetlen az iskola egységes pedagógiai arculatának kialakításához és a pedagógusok szakmai fejlődéséhez.

A Tanári Kollégium vagy Pedagógiai Kollégium feladata a pedagógiai munka belső értékelési rendszerének kialakítása és megvalósítása is. Minden iskola maga fogalmazza meg, hogy milyen

rendszer szerint járnak a kollégák egymás óráit meglátogatni, és milyen rendszer szerint tartanak viszszatekintéseket, rátekintéseket egymás munkáira, beszámolókat, stb...

Az iskolánkénti különbségek mellett is elmondható, hogy iskoláinkban minden tanév végén sor kerül a Tanárértékelésekre. Ezekben a beszámolókban a kollégák önértékelése emellett egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a kollégák visszajelzései (hospitálások, illetve az együttműködés tapasztalatai alapján), a diákok értékelései, illetve a szülői értékelések is. A tanárértékelések közül kiemelt jelentőségűek a végzős (8-os) osztálytanító, illetve a végzős (13-os) osztálykísérő visszatekintése az osztályával együtt töltött évekre. Az itt megfogalmazott tapasztalatok az egész iskola életére hatással vannak.

A szülők szerepe a pedagógiában

Az iskolai élet harmadik szereplője a gyermek és a pedagógus mellett a szülő. Mivel a szülőnek azzal együtt, hogy gyermekének iskolai nevelését és oktatását a pedagógusokra bízta, továbbra is jelentős szerepe van a gyermek nevelésében, ezért a Waldorf-iskolában úgy tartjuk, hogy a gyermek fejlődésének biztosítása a szülő és a pedagógus közös felelőssége. Ennek a közös felelősségnek a viseléséhez elengedhetetlen a szülők és a pedagógusok nyílt, bizalomteljes együttműködése, problémamegoldásra törekvő hozzáállása.

Emiatt iskoláinkban különös hangsúlyt fektetünk a szülőkkel való együttműködésre, havi rendszerességű szülői esteken és egyéb rendezvényeken beszélgetünk a szülőkkel a Waldorf-pedagógiáról, a gyermekek életkorából adódó pedagógiai kérdésekről és rendszeresen tartunk fogadó órákat is. Sok iskolai rendezvényt szervezünk a szülők részvételével, amelyek során közvetlen személyes kapcsolatok tudnak kialakulni a szülők és a pedagógusok között.

Az intézményi működést érintő alapelvek:

Autonómia, egyéni felelősség, önigazgatás

Rudolf Steiner az első Waldorf-iskola megalapítása előtt előadásokban foglalta össze a pedagógiai alapelveit (ezek az előadások magyarul az Általános embertan, mint a pedagógia alapja címmel jelentek meg a Genius kiadó és a Magyar Waldorf Szövetség közös kiadásában) az előadássorozat előtti este 1919. augusztus 20-án, dr. Steiner egy megnyitó beszédet tartott, ahol nem a pedagógiáról, hanem a pedagógia céljáról beszélt. Arról, hogy a Waldorf-iskolának valódi kulturális tetté kell válnia, hogy a társadalom megújításának eszközévé lehessen. Itt olvashatunk a Waldorf-iskola sajátos működési elvéről és az egyéni felelősség jelentőségéről is. „...Ezért nem irányítási, hanem igazgatási elvek alapján alakítjuk ki az iskola működését, és republikánus módon fogjuk irányítani. Egy valódi tanár-köztársaságban nem támaszkodhatunk kényelmes vánkosként olyan rendszabályokra, amelyek az igazgatóságtól jönnek. Nekünk kell belevinnünk (magunkban hordoznunk) mindazt, ami megadja a lehetőséget a teljes felelősség viseléséhez az iránt, amit tennünk kell. Mindenkinek magának kell a teljes felelősséget viselnie....”

Ezen alapelvek mentén születik egy-egy Waldorf-iskola azoknak az embereknek szabad kezdeményezése által, akik a Waldorf-pedagógiában a kultúrtettet, a társadalom formáló feladatot látják. Az egyének belső elhatározásaiból közös cél születik és a közös célért küzdő emberek (szülők és pedagógusok) közösséget alkotnak, amely jogilag egy civil szervezet alakját veszi fel, és az így létrejött civil szervezet válik az iskola alapítójává és fenntartójává. A feladat nagyságát nem lehet eléggé hangsúlyozni. Olyan feladatra vállalkoznak szülők és pedagógusok, ami igen nagy hozzáértést és elköteleződést kíván. A gyermek nevelésére egy új forma létrehozásával vállalkoznak: autonómián, egyéni felelősségen és önigazgatáson alapuló iskolai működést

alakítanak ki, mert tudják, hogy minden, ami körülveszi a gyermeket, még az iskola struktúrája is nevelő hatással bír.

Tanuló közösség

Az önigazgatásból adódóan az iskola működtetésével kapcsolatos szervezési feladatok éppúgy hozzá tartoznak a pedagógusok feladataihoz, mint a tanórák megtartása. A tanulók szociális képességeinek fejlesztése ott kezdődik, hogy a gyermeket körülvevő felnőttek is nap, mint nap fejlesztik szociális készségüket. Az együttműködés területén elsősorban példával nevelnek. Szükség van a folyamatos tanulásra az új és újabb feladatok megoldásához, így válik a Waldorf-közösség tanuló közösséggé, ahol nemcsak a gyermek, hanem a közösség minden tagja fejlődhet.

Szülők és pedagógusok együtt a gyermekekért

Ahogy az iskola a szülők és a pedagógusok közös elhatározásából születik, úgy a szülők és a pedagógusok egymást segítő és kiegészítő együttműködése elengedhetetlen a működés évei alatt is. Az iskola a gyermekért van s a szülők és a pedagógusok együtt tesznek meg mindent, hogy a gyermek nevelése, oktatása a lehető legjobb mederben folyjon. Ez a szokatlanul intenzív együttműködés a közösséghez újonnan kapcsolódó szülők számára először meglepő, de a tapasztalat azt mutatja, hogyha az iskola kellő figyelmet fordít az új szülők bevezetésére, akkor a kezdeti idegenség nem sokáig tart. Hamar megértik az újonnan érkezett szülők is a nevelésnek és az intézmény fenntartásának közös felelősségét. Hiszen egy Waldorf-iskolában a szülői szerepek bővebbek egy „átlagos iskolai" szülői feladatnál abból adódóan, hogy az iskoláinkat fenntartó civil szervezetek lényegében a szülőkből állnak, akik ezáltal jogilag és gazdaságilag is felelősek az intézmény-működéséért. Így elmondható, hogy a Waldorf-szülők a pedagógiai együttműködés mellett napi szinten részt vesznek az intézmény-fenntartás és működtetés feladataiban is.

Tudatosság az intézményi működésben

Ahogy a pedagógiában törekszenek a Waldorf-iskolák a lehető legmagasabb színvonal elérésére, úgy az intézményi működés terén is a minél gördülékenyebb működés, a problémák kiküszöbölése s a folyamatok folyamatos jobbá tétele a cél. Ennek érdekében az intézmények különböző minőséggondozási eljárásokat alkalmaznak. Jelenleg még nincs egységes minőséggondozási rendszer a Waldorf-iskolák körében. Az intézményi autonómia alapján minden intézmény maga dönt arról, hogy melyik rendszert választja. Ugyanakkor elmondható, hogy a Magyar Waldorf Szövetségben, azon belül az Iskolák Gyűlésében megszületett az elhatározás arra vonatkozóan, hogy az iskolák közösen kialakítanak egy olyan minőséggondozási rendszert, amely elkészülte után meghatározó lesz a Waldorf-intézményekre nézve.

2. Az intézmények együttműködése a Magyar Waldorf Szövetségben

Ha a minőséggondozás első szintjének az intézményen belüli minőséggondozást tekintjük, akkor egy második, magasabb szintnek tekinthetjük az intézmények közötti együttműködésben közösen megfogalmazott elvárásokat, alapelveket, kritériumokat.

Az iskolák ilyen együttműködésének tere a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), mely 1997-ben jött létre és azóta képviseli a Waldorf-intézmények és az egész Waldorf-mozgalom érdekeit.

A MWSZ egyesületi formában működik, jelenleg 78 tagszervezete van (iskolák, óvodák, képzések, intézmény-fenntartó civil szervezetek). Szervezeti struktúrája biztosítja, hogy az iskolák, képviselőik útján, maguk döntsenek az Iskolák Gyűlésében az őket érintő kérdésekről, ahogy az óvodák ugyanígy tesznek az Óvodák Gyűlésében és így tovább.

Így az iskolák aktív együttműködéséből, közös döntések által születnek azok a dokumentumok, amelyek kívülről határozzák meg a magyarországi Waldorf-intézmények működését.

Az első ilyen közös döntések által létrejött dokumentum a Magyarországi Waldorf-iskolák Kerettanterve volt, mely első formájában 2001-ben készült el, 2005-ben átdolgozásra került és jelenleg egy újabb átdolgozása folyik.

Második ilyen – a Waldorf-iskolák összefogásán és közös döntésein alapuló – dokumentum a Waldorf-iskolák névhasználati eljárásrendje, melynek alapelvein az iskolák képviselői a 2010/2011es és a 2011/2012-es tanévben dolgoztak. A következő tanévre maradt a névhasználati eljárásrend közgyűlés általi elfogadása, és az eljárások lefolytatása.

Következő közös kritériumrendszer felállítását a Minőséggondozás területén határozta el az Iskolák Gyűlése, ennek kidolgozását a következő tanévre tervezik a kollégák.

3. Waldorf Ház – Pedagógiai Szolgáltató Intézet

A Waldorf-intézmények minőséggondozásának elengedhetetlen támasza a Waldorf-pedagógiai alapokon, országos feladatellátással működő Pedagógiai Szolgáltató Intézet, melyet a MWSZ 2008ban Waldorf Ház néven alapított.

A Waldorf Ház a pedagógiai tanácsadás, a pedagógiai tájékoztatás, az intézményműködtetés, pedagógiai értékelés területén, valamint továbbképzések szervezésében nyújt szolgáltatásokat Waldorf-pedagógusoknak, -szülőknek, -fenntartóknak és a Waldorf-pedagógia iránt érdeklődőknek. Célja, hogy szolgáltatásaival a Waldorf-intézmények munkáját segítse és ezáltal hozzájáruljon megerősödésükhöz, az ott folyó szakmai munka minőségének javulásához.

Tevékenységei közül kiemelendőek a Waldorf-pedagógiai továbbképzések, melyek egyedülálló továbbképzési lehetőségeket biztosítanak tanárainknak; az intézmény-működtetéssel kapcsolatos konzultációk, melyek a Waldorf-iskolák sajátos működési elveit és a szintén sajátos jogi helyzetét ismerve nyújt segítséget az intézmény-működtetéssel foglalkozó kollégáknak, civil intézményfenntartóknak; és végül de nem utolsósorban említeném az „Utak a minőséghez” elnevezésű minőséggondozási eljárást, mely szintén a Waldorf Ház által szervezett rendezvények és képzések által kezdett meghonosodni Magyarországon.

4. Nemzetközi viszonylat

Az országos szinten egyesületi formában együttműködő Waldorf-intézményeink a nemzetközi Waldorf-mozgalomhoz is sok szálon kapcsolódnak.

Elsősorban képviselőink útján részt veszünk a nemzetközi Waldorf-szervezetek munkájában

- ECSWE: European Council for Steiner Waldorf Education,
- IASWECE: International Association for Steiner Waldorf Early Childhood Education,
- IAO: Internationale Assoziation für Waldorfpädagogik in Mittel- und Osteuropa und weiter östlichen Ländern e.V.)

Másrészt sok kollégánk vesz részt a különböző nemzetközi szervezetek által szervezett továbbképzéseken, pedagógiai találkozókon.

„Utak a minőséghez” eljárás bemutatása:

A nemzetközi együttműködés egyik eredményeképpen jutott el Magyarországra az a svájci kollégák által kidolgozott, „Utak a minőséghez” nevű minőséggondozási eljárás, amely a Waldorf-

intézmények sajátosságait messzemenően figyelembe véve segíti az intézmény működésének javítását, a közösség tudatossági szintjének emelését, az intézményi célok szolgálatát.

Egyre több intézmény ismerkedik meg ezzel az eljárással és a megismerés után egyre többen döntenek úgy, hogy ezt az eljárást akarják bevezetni a mindennapi működésük szinvonalának emelésére.

Álljon itt egy rövid ismertető az „Utak a minőséghez" eljárásról:

Az „Utak a minőséghez" nevű minőséggondozási eljárást a svájci székhelyű Stiftung „Wege zur Qualität" munkatársai dolgozták ki azzal a céllal, hogy az olyan intézmények számára, ahol a munka ember-ember közötti kapcsolatokon alapul, releváns minőségbiztosítási megoldást nyújtson. Az eljárás különlegessége, hogy az ipari termelésben ismert vásárló-termék-folyamatszabályozás alapú minőségbiztosítás helyett az ember-ember közötti kapcsolat szabadságának biztosítására helyezi a hangsúlyt azt vizsgálva, hogy milyen körülményeket kell ahhoz biztosítani, hogy az emberi kapcsolatokon alapuló ún. kapcsolati-szolgáltatás (tanítás, nevelés, gyógyítás, gondozás) a lehető legjobb minőségben valósulhasson meg az intézményben.

Az eljárás az intézmény működésének alábbi 12 területét öleli fel:

1. Feladatkitűzés

Egy intézmény szolgáltatásainak a minőségi követelményei, valamint ezek megítélése azoktól a feladatoktól és céloktól függ, amelyekre az intézmény maga vállalt kötelezettséget. Azokat a feladatokat, amelyek a mindenkori célcsoport igényeihez igazodnak, egy kötelező jellegű vezérképben határozzák meg. Ezáltal a vezérkép szakmai és jogi alapul szolgál (teljesítményígéret) az intézmény minden belső és külső szerződő fele számára.

2. Egyéni felelősség

Egy intézmény olyan mértékben tudja betölteni feladatát, amilyen mértékben az alkalmazottak hajlandók és képesek felelősséget vállalni (helyi delegáció). Ez egyrészt a feladatkitűzésen való rendszeres munkálkodással, valamint az alkalmazottak szakmai, szervezeti és szociális képzettségének állandó biztosításával érhető el; másrészt – a rendszeres visszatekintés és periodikus beszámolók segítségével – ellentétes irányból is reflektálnak a valóságos fejlődésre. Ez az ingamozgás jellegű munkaritmus képezi „dinamikus delegációként" a fenti eljárás alapvető folyamatát, és ezzel a minőség megteremtésének, megtartásának és az innovatív minőségfejlesztésnek a feltételét.

3. Képesség és tudás

A teljesítmény minőségét döntően meghatározza a résztvevő munkatársak képessége és tudása. A minőségi célokból vezethető le, hogy a funkció-orientált követelmények alapján milyen legyen az alkalmazottak képzettsége. Másrészt a folyamatosan felhalmozódó tapasztalatok szakmai, szervezeti és szociális tekintetben állandó képzési és továbbképzési szükségletet eredményeznek, hogy a rendelkezésre álló szaktudás és szakmai képességek minden felelősségi szinten korszerűek, színvonalasak legyenek. Az „Utak a minőséghez" a külső továbbképzési lehetőségek mellett az intézményen belüli tanulási folyamatok megszervezésére helyezi a hangsúlyt, amelynek a meglevő munkastruktúrákba és -folyamatokba való integrációja a nap mint nap növekvő tapasztalatpotenciált nélkülözhetetlen továbbképzési forrássá teszi. A képesség és tudás területéhez az együttműködési képességek is hozzátartoznak.

4. Szabadság

Az eljáráshoz alapvetően hozzátartozik, hogy mindenekelőtt azoknak a feladatoknak, amelyek egyes személyekhez kötődnek, egyre inkább egyedivé, személyre szabottá kell válniuk. Az egyes ember helyzetébe történő beleélés képessége – mint az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások fontos minőségi mutatója –, csak akkor bontakozhat ki, ha a kompetens felelősségviselők számára alkotó munkatereket tudnak biztosítani egy teljesítményorientált intézményben is. A feladatleírások ezért nemcsak a munkához kapcsolódó kötelezettségeket tartalmazzák, hanem a kreatívan alakítandó kompetencia- és felelősségterületeket is tisztázzák. A 3. területen leírt képzés és továbbképzés megvalósítása, valamint a 2. területen tárgyalt mindenkori reflektáló folyamatokba történő beágyazás biztosítja, hogy a feladatteljesítésnek ez a nyitott része ne fusson vakvágányra.

5. Bizalom

Minden szervezeti szabályozás ellenére sem jöhet létre egy intézményben minőségileg magas szintű munka az érintettek közötti bizalom nélkül. Mivel a bizalmat nem lehet „elrendelni”, ez a terület azokkal a feltételekkel foglalkozik, amelyek között létrejöhet és megmaradhat, ill. megerősödhet a bizalom. Az ehhez szükséges formák és viselkedésmódok kutatása mellett ehhez a területhez tartozik a bekövetkezett bizalomhiány kezelésének szabályozása is.

A bizalomteremtő intézkedések kérdése egyrészt az alkalmazottak közötti kapcsolatokat érinti (alá/fölé-, valamint mellérendeltségi viszonyban egyaránt), másrészt a szolgáltatásokat igénybe vevőkhöz, hozzátartozóikhoz, ill. az intézmény más partnereihez – mint a hivatalok és/vagy költségviselők – fűződő viszonyokat, ha különböző súlyozottsággal is.

6. Védelem

A megfelelő egyeztetések (jogok és kötelességek) képezik az együttműködés minden formájának az alapját, ezáltal az egyes cselekedetek egy célirányos egésszé állnak össze. Az „Utak a minőséghez” a felnőttek közötti megegyezések legmegfelelőbb formájának a szerződést, ill. a megállapodást tartja. Ez tulajdonképpen csak az egyéni és együttes felelősség elvének következetes alkalmazása, egy szerződés ugyanis kétoldalú kötelezettségvállalást és a közös feladatvállalás teljesítési szándékát jelenti a szerződő felek részéről. Így a szerződéseknek kettős védelmi jellegük van: minden más szerződő fél számára garantálják a szerződésben vállalt (saját) szolgáltatás teljesítését (teljesítési kötelezettség), ezzel együtt biztosítják a saját felelősségi területet a másik fél túlkapásaival szemben (kompetenciavédelem). Mivel egy szerződés alapja a közös akarat, a szerződésben foglaltak teljesítéséért mindkét fél felelős. A külső, az intézmény számára kötelező előírások automatikusan a belső szerződések részének minősülnek.

7. Pénzügyi kiegyenlítés

A feladatkitűzés megvalósítását és annak minőségét döntően befolyásolják a rendelkezésre álló anyagi eszközök. Ezektől függ ugyanis, el lehet-e végezni a munkát, és ha igen, milyen személyi és tárgyi feltételekkel. Minél hosszabb távon biztosítottak az anyagi eszközök, annál inkább lehet a feladatteljesítésre koncentrálni. A pénzügyi kiegyenlítést illetően három szempont áll a középpontban. – 1. Az eszközök előteremtése: Az anyagi eszközök elsősorban a teljesítések ellenértékeként és hozzájárulások formájában folynak be az intézmény számlájára. – 2. Az eszközfelhasználás: Mennyire célszerűen, szakszerűen és gazdaságosan használják fel a kapott anyagi eszközöket? – 3. Az anyagi szükségletek meghatározása: A hozzáállás a pénzügyekhez hosszú távon attól függ, milyen mértékben vonják be tudatosan az érintetteket feladatukhoz mérten a költségvetés kidolgozásába és kezelésébe.

8. Felismerésből fakadó felelősség

A munkateljesítmény alapja, hogy mind a felelősségviselők, mind az alkalmazottak helyesen értelmezzék a feladatot. Az ehhez szükséges szakmai tudás és képességek (l. 3. terület) elsősorban azokhoz a tevékenységekhez igazodnak, amelyek a mindenkori feladatok teljesítéséhez szükségesek, ezért elsősorban speciális tudásról van szó. Az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatások esetén nem lehet elválasztani a teljesítés megtörténtét a teljes emberi létnek, az emberi individualitásnak és felépítettségének, belső fejlődésének, biográfiai élethelyzetének, valamint kapcsolati és társadalmi beágyazottságának megértésétől. Így a megértésnek olyan irányokba is ki kell terjednie, ahol a szakmai tudás csak részlegesen van jelen. Ebből egy olyan folyamatos felismerési folyamat alakul ki, amin állandóan dolgozni kell. Ezzel a munkával létrejön egyrészt az alkalmazottak speciálisan különböző tevékenységeinek közös alapja, másrészt kialakul a saját feladatkitűzéssel szemben egy reflektáló-kritikai tudatosság.

9. Egyéni fejlődés

Az együttműködés tapasztalatai alapján köztudott, hogy a teljesítmény minősége messzemenően függ a résztvevők hozzáállásától. Minél igényesebbek a feladatok, annál inkább fontos, hogy maguk az emberek is felnőhessenek hozzájuk, és fejlődésük biztosított legyen. Hogy milyen mértékű az effajta fejlődés, az egyrészt attól függ, hogy a résztvevők megtanulják-e saját kezükbe venni fejlődésüket. Másrészt arról van szó, hogy az együttműködési folyamatokat úgy szervezzék, hogy ösztönözzék és támogassák a fejlődést. Külön jelentősége van annak, hogy figyelembe vegyék és kialakítsák a munka világa és a privát szféra közötti határt.

10. A jelennek megfelelő cselekvés

Minden intézmény részese az állandóan változó társadalmi életnek. A saját változásnak belső vagy külső konkrét indítékai lehetnek. Ez különösen érvényes az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokra, amikor a cselekedet tárgya az ember, aki egyben önálló szubjektum: amennyiben magát az embert mint egy már állandóan fejlődő lényt tekintünk, ennek megfelelően kell a kapcsolati szolgáltatásoknak is átalakulniuk. A civilizációs környezet is, amely nagy sebességgel fejlődik, hasonlóképpen egyre újabb tájékozódási és szervezési kihívás elé állítja az intézményeket. Míg korábban a teljesítmény állandósága volt a minőség jelzője, addig ez ma egy intézménynek az a képessége, hogy a változásokra időben és alkotó módon reagáljon. A „jelennek megfelelő cselekvés” munkaterületén arról van szó, hogy egy intézmény mennyire érzékeli időben a változtatás szükségességét, hogyan kezeli ezeket a felismeréseket, és milyen módon reagál ezekre a kihívásokra anélkül, hogy elvesztené impulzusát.

11. Individualitás / egyén és közösség

Minden munkaközösség a választott jogi forma révén társadalmilag elismert jogi személlyé válik, amely felelős magáért. Ezen saját maga választotta egység szakmai és személyügyi alakítása, szervezése és igazgatása az önigazgatás, és egyben az intézmény vezetőségének a feladata. Amenynyiben az egységet elsősorban eszköz és szervezeti vonatkozásban igyekeznek megvalósítani, akkor az intézmény teljesítményének a standardizálása felé mozdulnak el. Az alkotói cselekvés által létrejövő egyéni differenciálási lehetőség, amely szükséges az emberi kapcsolatokon alapuló szolgáltatásokhoz, ebben az esetben áldozatául esik az intézményi egység elvének. – Ha ezzel szemben minden személyes szándék esetében az egyéni-alkotónak a célzatos szabályfeloldó elvét alkalmazzák, úgy szubjektíven visszaélnek az intézmény egységével. Az önigazgatás akkor éri el minőségbeli célkitűzéseit, ha az alkalmazottak egyéni tevékenységeiben az egész közösség szándékai fejeződnek ki, és ha a közösség támogatja az alkalmazottak egyéni felelősségteljes tevékenységét (l. A vezérkép). A vezető szerveknek az a feladatuk, hogy a két szükséges tendencia között (egység és egyén) harmóniát teremtsenek.

12. A közösség, mint sors

Csak úgy maradhat vagy erősödhet meg hosszú távon a résztvevők azon szándéka, hogy odaadóan dolgozzanak egy munkaközösség céljaiért, ha a feladatkitűzéshez fűződő érdekeltségen túl kialakítják a többi érdekelt iránti kölcsönös érdeklődést is. Ez kiemelten vonatkozik a kapcsolati szolgáltatásokra, ahol maga az ember a tevékenység tárgya. Egyértelműen látható a munkahelyen töltött idő élethosszhoz viszonyított nagy arányából, hogy milyen mértékben befolyásolják a munkában szerzett tapasztalatok az életút fejlődését és ezzel az érintettek sorsát. Ami az ott dolgozókra érvényes, még erőteljesebben áll azokra, akik az intézmény szolgáltatásait keresik, és igénybe veszik. Amit az intézményben és az intézmény révén megtapasztalnak, az kötődésük ideje alatt teljes életvezetésük jelentős részét teszi ki. Ezért az intézmény nemcsak egy szervezeti egység, hanem egyben szociális felelősségközösség is. Nemcsak a tevékenység tartalma, a „mit” fontos, hanem a „ki” és a „hogyan” is.

A WALDORF-ISKOLÁK ÖNIGAZGATÓ RENDSZERE, SZERVEZETE ÉS MŰKÖDÉSE

I. A Waldorf-iskolák típusai

– nyolc évfolyammal működő Waldorf-iskola, amely ellátja az általános iskola és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát

– tizenhárom évfolyamos Waldorf-iskola, amely többcélú intézményként (egységes iskola, közös igazgatású többcélú intézmény) ellátja az általános iskola, a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát

– öt évfolyamos Waldorf-középiskola, amely ellátja a gimnázium és az alapfokú művészeti iskola alapfeladatát

– Waldorf-iskola egész napos iskolaként is megszervezheti az oktatást a jelen kerettantervben foglaltak megtartásával és megfelelő alkalmazásával

II. Az alapfokú művészetoktatás sajátosságai

– A Waldorf-iskola választásával a tanuló (szülő) egyben azt is választja és elfogadja, hogy a Waldorf-iskolában kötelezően részesül alapfokú művészetoktatásban. Erre figyelemmel a Waldorf-iskola tanulója további alapfokú művészeti képzésbe a mindenkori jogszabályi rendelkezéseknek megfelelően kapcsolódhat be.

– Az alternatív Waldorf-művészetoktatás sajátosságait a kerettanterv IV. fejezetének (A Waldorfiskolák művészeti nevelésének kerettanterve az 1-12. évfolyamokon) bevezető rendelkezései mutatják be.

– A sajátosságokból fakadóan a művészeti csoportok megegyeznek az osztályokkal, a közismereti órák és a művészeti órák egymástól nem különülnek el, együttesen és egységesen alkotják a Waldorf-nevelést. Ez megjelenik az adminisztrációban is: az iskola a két köznevelési alapfeladat együttes nyilvántartására egységes tanügyi dokumentációt vezet.

Tanulói kötelező órák

A kerettanterv két tantervi programot tartalmaz: az általános műveltséget megalapozó oktatás tantervét, amelynek alapján a tanulók a Waldorf-pedagógia szerint részesülnek általános iskolai és gimnáziumi képzésben, valamint a művészeti nevelés tantervét, amely az alapfokú művészetoktatás alternatív tantervi programja. A két tantervi program egymástól elválaszthatatlanul és egymáshoz kapcsolódva alkotja a Waldorf-pedagógia tantervi modelljét, ezért a művészeti nevelés tantárgyai kötelezőek, a művészeti órák a tanterv által ajánlott szabadon választott órákkal együtt a tanulói kötelező óraszámot megnövelhetik.

III. A Waldorf-iskolák szervezete és önigazgató rendszere

A Waldorf-iskolák önigazgató intézmények, melyek szervezeti életük kialakítása során a Rudolf Steiner által a szociális élet hármas tagozódásáról megfogalmazott elvek megvalósítására törekszenek. A Waldorf-pedagógia legfontosabb célja a szociális megújhodás, az egészséges szociális fejlődés, amely tükröződik a Waldorf-iskola szervezeti felépítésében, vezetési szerkezetében. Az iskolák a feladatok delegálásának elvén működnek, amely során egyének és csoportok vállalnak felelősséget a vezetés és döntéshozatal bizonyos területein a közösen meghatározott célok figyelembevételével. A Waldorf-iskolák a fenntartóiktól elkülönült, szakmai és szervezeti szempontból önálló jogi személyek, köznevelési feladataikat e kerettantervnek megfelelve, a mindenkor hatályos jogszabályokban meghatározott felelősséggel valósítják meg.

A tanári kollégium

– Az iskolát a **Tanári Kollégium** felelős testületként vezeti, dönt az iskolát érintő minden kérdésben és ellátja az igazgatói felelősség körébe tartozó feladatokat. Az iskolát a Kollégium által választott **igazgató/iskolaképviselő** képviseli, aki a jogszabályok szerinti jogok gyakorlása során, valamint minden más esetben a Kollégium döntésének megfelelően jár el. A Tanári Kollégium a heti rendszerességgel tartott *Tanári Konferencián* foglalkozik a pedagógiai munkát érintő kérdésekkel, az igazgatási-működési kérdésekre ajánlott külön *Igazgatási Konferencia* szervezése. A Kollégium a pedagógusok köréből konferenciavezetőt vagy vezetőket választ, a körforgás elvének megfelelően. A Kollégiumban minden pedagógus szabadon alakíthatja ki szakmai munkáját. A közös pedagógiai és igazgatási-működési feladatokból az egyének vagy csoportjaik szabad kezdeményezésre vállalnak, teljes körű felelősséggel.

– Az iskola gazdasági szervezetét a nem pedagógus munkatársak alkotják: a gazdasági vezető (gazdasági felelős), iskolatitkár, könyvelő, gondnok, takarító stb. A gazdasági vezető (gazdasági felelős) az elfogadott iskolai költségvetés alapján, a munkakörére meghatározott jogkörrel és felelősséggel látja el az intézményi gazdálkodással felmerülő feladatokat. A gazdasági szervezet munkatársai részt vesznek az Igazgatási Konferencia munkájában. Az intézmény éves költségvetését a gazdasági vezető készíti elő és a Tanári Kollégium fogadja el.

– A Tanári Kollégium saját döntésével az intézményvezetést részben vagy egészben átruházhatja, és a vezetői feladatok ellátásával – beszámolási és tájékoztatási kötelezettség mellett – *egyszemélyben felelős igazgatót vagy néhány fős vezetői csoportot is megbízhat.*

– A Tanári Kollégium maga alakítja ki működésének rendjét, amely az iskola szervezeti és működési szabályzatának részét képezi.

A fenntartó

A Waldorf-iskolák fenntartói a szülői közösség által működtetett közhasznú civil szervezetek: alapítványok, egyesületek. A fenntartók önálló jogi személyként a hatályos jogszabályoknak megfelelően biztosítják a működési kereteket és – az iskolával közösen kialakított együttműködési rendben – ellátják a fenntartói feladatokat.

A szülői szervezet

A Waldorf-iskolákban a szülők különböző szinteken vesznek részt az intézmény életében. A szellemi élet részesei a szülői estek és egyéb események pedagógiai beszélgetései során, az ünnepeken való részvétel alkalmaival, teremtői, amikor hangversenyt, színházat, kiállítást stb. szerveznek az intézmény felnőtt közössége számára. A gyermekek beíratásakor, az iskola rendjének formálásakor a jogi élet résztvevői. Gazdasági szerepben vannak azáltal, hogy támogatják a Waldorf-iskola fenntartásának finanszírozását. Minden egyes szülő hordozója mindhárom funkciónak. A szülők szabad vállalással és felelősen, az iskolával kötött megállapodás, iskolai szabályzat alapján bekapcsolódhatnak az iskolai feladatellátásba. Az iskolákban működhet iskolaszék vagy ennek mintájára más hasonló szervezet is létrehozható.

Szabályozás

– A Waldorf-iskolák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az iskola működése, mint közös cél szolgálatában az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogosítványaikat rendeltetésszerűen és a Waldorf-pedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az iskolák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködés területeit, formáit és szerveit, valamint a feladat- és felelősségmegosztást, a tanári kollégium szervezetét és működését, az intézményvezetői jogkörök megosztását, az egyszemélyi, testületi vagy közösségi döntés és felelősség területeit és szerveit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak.

– A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák szervezetére és működésére irányelvet, állásfoglalást adhat ki.

IV. A Waldorf-iskolai munkakörök sajátosságai

Fejlesztő pedagógus

– A Waldorf-pedagógiai célok és feladatok megvalósítása érdekében az iskolákban ajánlott az általános iskolai szakaszban fejlesztő pedagógus alkalmazása.

– A fejlesztő pedagógus feladata az iskolára való készség megállapítása, a teljes tanulói kör rendszeres szűrése, a tanulási és viselkedési nehézségek kiszűrése és ezek nyomán a tanuló fejlesztése, vagy megfelelő fejlesztő szakemberhez, szakmai szervezethez irányítása, e szervekkel folyamatos és rendszeres kapcsolattartás. Fejlesztő pedagógus alkalmazása esetén az általános iskolai szakaszban az iskolapszichológus feladatait a kerettantervi sajátosságok figyelembevételével a fejlesztő pedagógus látja el, alkalmazása megfelel az iskolapszichológus munkakör betöltésének.

– Fejlesztő pedagógus foglalkoztatásának hiányában és a középiskolai képzésben a Waldorfiskolára az általános előírások vonatkoznak.

Igazgató, igazgató-helyettes

– A Waldorf-iskolákban kialakult gyakorlat, hogy a vezetői munkakörökkel (igazgató, igazgatóhelyettes) megbízott pedagógusok nem, vagy csak részben élnek a vezetőkre előírt kötelező óra kedvezménnyel, arra is tekintettel, hogy az intézményvezetői feladatok egy részét az önigazgatás folytán a Tanári Kollégium, vagy annak különböző testületei, munkacsoportjai látják el. Amennyiben a vezető a vezetői kötelező órájánál többet tanít, az iskola jogosult a fel nem használt órakedvezményt delegálni a vezetői feladatellátásban közreműködő pedagógusokra.

– A Waldorf-iskolák választhatják a vezetői munkakörök betöltését az általánosan irányadó szabályok szerint is.

Egyéb nem pedagógus munkakörök

– A Waldorf-iskolák többsége évfolyamonként egy, legfeljebb két osztállyal működő, méretüket tekintve kis iskolák. Fenntartóik többségükben szülői kezdeményezésre létrehozott és általuk működtetett civil szervezetek (alapítványok, egyesületek), a fenntartói tevékenységet a mindenkori szülői közösség valósítja meg. Az iskola működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (gondnoki, karbantartói feladatok, pénzügyi-gazdasági-adminisztrációs tevékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével. A nem pedagógiai feladatok ellátása az iskolában történhet

– a fenntartói tevékenység keretében,

– külön technikai létszám biztosításával vagy

– önkéntes szülői közreműködéssel.

– Az iskolák és fenntartóik saját helyi lehetőségeikhez mérten döntik el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

V. A pedagógus munkakör sajátosságai

– A pedagógusokkal szemben többletkövetelményeket támaszt a tanórákra való felkészülés, a Tanári Kollégium ülésein megvalósuló közös pedagógiai munka (gyermek- és osztálymegfigyelések), az önképzés, valamint a Tanári Kollégium vezető szerepére épülő önigazgatás. Munkaköri kötelezettségként jelenik meg a heti rendszerességgel megtartott konferencia-üléseken való részvétel, a vezetői feladatok ellátásában való közreműködés delegálás alapján, amelyek a pedagógus javára kötelező óraként vagy órakedvezményként elszámolhatók.

– Az epochális oktatásszervezésben a szaktantárgyi epochák 3-4 hétig tartó időszakok, a tantárgyi órák tehát a tanévre egyenlőtlenül elosztva jelennek meg. A munkavállalói érdekek megkövetelik és indokolják a munkaidőkeret és ezen belül a kötelező órákra tanítási időkeret alkalmazását. A tanéves viszonylatban alkalmazott átalányelszámolás mellett a tanévi epochális órák havi átlagában számított „kötelezőóra-átalány” kiegyenlítetté teszi a munkaidőt, biztosítva a pedagógus egyenletes havi bérezését.

– Az iskolák mindenkori helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött és kötetlen munkaidejét, valamint az osztálytanítók, a szaktanárok és a középiskolai tanárok szabad évre / időszakra való jogosultságának feltételeit és a pedagógus szabad év / időszak alatt ellátandó feladatait.

VI. Tankönyvhasználat, könyvtár

A speciális tankönyvhasználati elvek és az iskolai méretek (egy évfolyamon általában egy osztály) folytán az iskolai könyvtárral szemben támasztott követelmények az általános szabályoktól az alábbiak szerint eltérhetnek.

A Waldorf-iskolában az iskolai könyvtár feladatát kiválthatja nyilvános könyvtár és az iskolai könyvállomány gondozását elláthatják az iskola pedagógusai. A Waldorf-iskolákban a könyvtárra vonatkozó rendelkezéseket azzal az eltéréssel kell alkalmazni, hogy a minimális állomány 500 könyvtári dokumentum, a könyvtári SZMSZ-nek csak a könyvtárhasználatot és a katalógusrendet kell szabályoznia.

VII. Bizonyítványok, értékelés

– A Waldorf-iskolák szöveges értékelése minden tanuló esetében egyénre szabott, részletes értékelés, amely terjedelme folytán a hivatalos és kötelező bizonyítvány-nyomtatvány (bizonyítványkönyv) formai kereteit meghaladja. A Waldorf-iskolák minden tanulóra kiállítják a bizonyítványkönyvet és abban feltüntetik, hogy a tanulóról szöveges értékelés készült. A tanuló teljesítményéről az egyes Waldorf-iskolákban alkalmazott formai szokásoknak megfelelően kézzel vagy géppel kiállított részletes szöveges értékelés („Waldorf-bizonyítvány”) a hivatalos bizonyítvány-nyomtatványtól elválaszthatatlan, annak hivatalos kiegészítő mellékletét képezi. Az iskolák a szöveges értékelésre rendszeresített, egyedi nyomtatványaik kezelésére és nyilvántartására megfelelően alkalmazzák a bizonyítványokra vonatkozó előírásokat.

– Az iskolák a szöveges értékeléstől a tanuló vagy szülő kérésére nem tekintenek el, az érdemjegyre átváltást kizárólag iskolaváltás és továbbtanulás esetén alkalmazzák. Az iskolák az érdemjegyre átváltás szabályairól pedagógiai programjukban maguk rendelkeznek. A Magyar Waldorf Szövetség a Waldorf-iskolák közös munkája eredményeként a szöveges értékelés és az érdemjegyre átváltás alapvető követelményeiről és szabályairól irányelvet alkothat.

IX. Magántanulói jogviszony

A magántanulói jogviszony természeténél fogva nehezen illeszthető a Waldorf-iskola keretei közé. A Waldorf-pedagógia a tanulók folyamatos jelenlétére és munkájára épít, az értékelés a tanuló teljes tanévi teljesítményére és jelenlétére irányul, a vizsgáztatást csak szűk keretek között fogadja el. A magántanulói jogviszony létesítése nem automatikus, az iskolának körültekintően kell vizsgálnia, hogy szülői felkészítés mellett miként teljesíthető és értékelhető a tantervi követelmény. A Waldorfiskolákban a magántanulói státusz az iskola engedélyéhez kötött.

X. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-iskolák és fenntartóik közös tevékenységével ellátja a kerettantervvel kapcsolatos feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviseletét. A kerettanterv felhatalmazása alapján állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiai-szakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

ÚTMUTATÁSOK A WALDORF-ISKOLÁK HELYI TANTERVÉNEK ELKÉSZÍTÉSÉHEZ

A Magyar Waldorf Szövetség ajánlása szerint az egyes iskolák a magyar Waldorf-kerettanterv adaptálása során a helyi tantervük kidolgozásánál a következőket vehetik figyelembe:

1. A tanterv egészére vonatkozó általános szempontok

– Lehetséges a különböző tantárgyak integrációja és a témakörök egymás közötti átcsoportosítása.

– A tantárgy kerettanterben szereplő megjelölésével módosíthatják a tantárgyak megnevezését (a helyi tantervben lévő indoklás alapján).

– Lehetséges az egyes tantárgyakhoz javasolt időkeretek tanéven belüli, illetve tanévek közötti átcsoportosítása, valamint a tantárgyi óraszámok növelése a jogszabályok adta keretek között.

– A helyi tantervben a kerettantervtől eltérően lehetséges a kötelezően választható és a szabadon választható órák meghatározása (a kerettantervben megfogalmazottak a jelenlegi gyakorlaton alapulnak, mely szerint néhány tantárgy, pl. a szabadvallás-oktatás a szülők igényei alapján szabadon választható tárgynak számít; az 1-4. évfolyamon a mindennapos testneveléshez kötelezően választható tevékenységek tartoznak; a felső tagozatos gyakorlati-művészeti nevelésben pedig választható tevékenységek találhatók).

– A szabadon választható éves órakeretek a tanévek között átcsoportosíthatók.

– A szabadon választott órakeret terhére bármely kötelező tantárgy óraszáma megnövelhető (pl. Gyakorlatok), illetve a tantárgyhoz szervesen hozzá kapcsolódó tevékenységgel kiegészíthető (pl. a Magyar nyelv és irodalom tantárgy mellett már középtagozatban is megjelenhetnek a dráma-foglalkozások).

– Az iskolák a szabadon választható órakeret terhére a helyi tantervükben meghatározott tantárgyakat vezethetnek be (pl. ökológia, néptánc stb.); a Waldorf-kerettantervben nem szereplő tantárgyak bevezetéséhez a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyása szükséges.

– Kis tanulólétszámú iskolák esetében összevont évfolyamos oktatás is szervezhető. Az ilyen helyi tantervek kidolgozásánál figyelembe kell venni a külföldi és hazai tapasztalatokat, és a helyi tantervet a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő testületével véleményeztetni kell.

2. Az egyes szaktárgyakra vonatkozóan NYELVOKTATÁS

– Az idegen nyelvek tantárgyban kidolgozott nyelvi tantervek mintaként szolgálnak más nyelvi tantervek kidolgozásához. Az iskolákban bármely más idegen nyelv oktatása

lehetséges, amennyiben megszerezték a Magyar Waldorf Szövetség megfelelő szakmai szervezetének jóváhagyását.

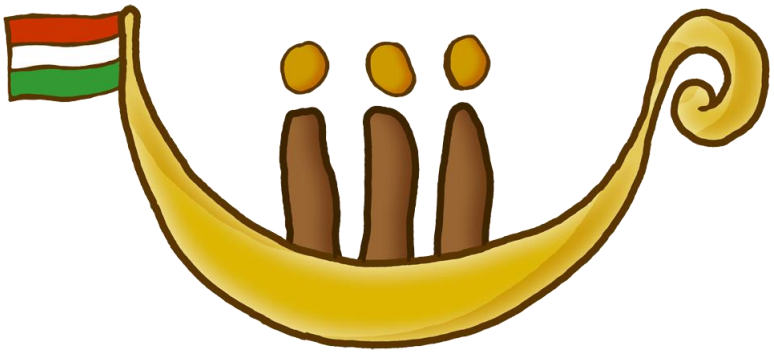
KERTMŰVELÉS

– A Kertművelés tantárgy az iskola lehetőségeinek függvényében projekt-szerűen is megszervezhető, óraszámai az évfolyamok között átcsoportosíthatóak.

5.2 „Waldorf Óvodapedagógiai Program”

Magyar Waldorf Szövetség

WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM

A program szerzői:

Annette Stroteich dr.
Takácsné Ivaskó Ilona
Strazicky Ágnes

Budapest, 2012

Az 1997-es WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM
megírásában közreműködtek:

dr. Jakab Tibor belgyógyász
Mesterházi Zsuzsa tanszékvezető főiskolai tanár dr.
Vekerdy Tamás pszichológus

A magyar Waldorf-óvónők munkacsoportja
A Solymári Waldorf-Óvoda szülői közössége

A 2012-es kiegészítéseket végezték:

Tankovicsné Elek Valéria szakértő
Kaszás Katalin szakértő
Dr. Németh Ágnes jogász valamint
Kiss Jolánka, Justh Anita, Szedresi Gáborné,
Gfellner Csilla, Somodi Tamásné, Baráth Ilona
Waldorf-óvónők

Lektorok:
Fábián Katalin, 1997
Stöcker Károlyné, 1997

© Magyar Waldorf Szövetség

„Az ifjúságot nevelni azt
jelenti, a holnapot a
mában,
a szellemet az anyagban, a
szellemi létet a földi életben
ápolni ...”

(Rudolf Steiner)

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETŐ 5

II. A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE 7

III. A KISGYEREK 8

A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv 8

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia 9

Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban 12

Az iskolaérettség 13

IV. A WALDORF-ÓVODA CÉLJA ÉS FELADATAI 15

A Waldorf-óvodai nevelés alapgondolatai 15

A Waldorf-óvoda, mint burok – érzelmi biztonság – áttekinthető világ 16

V. RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN 18

Az ünnepek ritmusa 18
A hét ritmusa 21
A nap ritmusa 22
A napi ritmus egy példája 23
Nyitva tartás, szünidők 24

VI. A WALDORF- ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI 25
Háztartási, kerti munkák, kézművesség 25
Mese – bábozás – babázás 28
Zene – ének – vers 31
Szép mozgás – a ritmikus játékban, euritmiában 34
Képalkotás és formázás 37
Szabad játék 41

VII. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI 43
Az óvónő feladatai összefoglalva 43

Tervezés és visszatekintés 44
Gyerekmegfigyelés, gyerekmegbeszélés 44
A konferencia 45
Együttműködés a szülőkkel 45

VIII. A WALDORF-ÓVODA MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI 47
A személyi feltételek 47
A tárgyi feltételek 48

IX. ÖSSZEFOGLALÁS 50

IRODALOMJEGYZÉK 52

MELLÉKLETEK 53
1. Mi a Waldorf-óvoda? 53

2. A délutánosság 55

3. Gyermekvédelem a Waldorf-óvodában 58

4. A Waldorf-óvodák szervezete, működése 60

5. A Waldorf-óvodák nevelő munkájához szükséges helyiségek, berendezések és eszközök jegyzéke 66

I. BEVEZETŐ

A Waldorf-óvoda a gyerek ismeretéből – életkoronként változó testi, lelki és szellemi szükségleteinek felismeréséből – kiindulva biztosítja a kisgyerek számára az egészséges fejlődést, az egészséges életmódot.

A Waldorf-pedagógia egészét megalapozó élettani, orvosi, pszichológiai és antropológiai ismeretek mellett a Waldorf-óvodapedagógiában a több évtizedes gyakorlati tapasztalatok mélységeiből nyert felismerések is igen nagy súllyal jelen vannak. Mindezzel az ember belső lényét és fejlődését helyezi központba.

A Waldorf-pedagógia filozófiai háttere a Rudolf Steiner által a századelőn kidolgozott emberismeret, az úgynevezett ANTROPOZÓFIA (Antroposz-szófia ‹görögül› = az emberre vonatkozó bölcsesség). Az antropozófia hatással volt a gyógypedagógiára, az orvostudományra, a művészetekre, a mezőgazdaságra és más életterületekre is. (Sok esetben az antropozófia megismerési módszerei által nyert – az egyéb szakterületekre vonatkozó – alapvető megállapítások csak évtizedekkel a koncepciók kimunkálása és sikeres alkalmazása után nyerték el az egyértelmű tudományos bizonyítást.)

Az első Waldorf-óvodák megnyitására a Waldorf-iskola 1919-es megalapozását követően mintegy hét-nyolc évvel került sor. Ma már több ezer Waldorf-óvodai csoport működik világszerte. Szakmai és hivatalos központjuk a Stockholmban székelő Waldorf Óvodák Nemzetközi Szövetsége a Waldorf Steiner Kisgyermekkori Nevelésért (IASWECE), mely részt vesz a Waldorfóvodapedagógiát érintő kutatásokban, rendezvényekben, valamint képzési és kiadói tevékenységekben is.

Helyi, regionális, országos és nemzetközi szinten rendszeresen együttműködnek a Waldorf-óvónők. Céljuk, hogy a Waldorf-óvoda ideáját a maguk számára minél életszerűbbé, elevenebbé, magukat egyre inkább képessé tegyék arra, hogy e pedagógia sajátos, de egyetemes koncepcióját egyre elmélyültebben tudják megvalósítani a mindenkori helyi adottságok és körülmények között: „itt és most”.

1988-ban Solymáron jött létre az első magyar Waldorf-óvoda, amelynek munkája igen nagy érdeklődést váltott ki a szülők és az óvónők körében.

1990. szeptemberében kezdte meg munkáját Solymáron a posztgraduális Waldorf-óvónőképzés – pontos nevén Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium. Azóta több száz hallgató vett részt ezen a 900 órás kurzuson.

Magyarországon ma közel 60 Waldorf-óvodai csoport működik, több mint 1500 kisgyerekkel. A hazai Waldorf-mozgalom hivatalos képviselője a Magyar Waldorf Szövetség (MWSZ), melynek központja Budapesten található.

A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGIAI PROGRAM képet kíván adni a Waldorf-óvoda nevelésének alapjairól, lehetőségeiről, feltételeiről.

A magyarországi óvodákban folyó pedagógiai munka alapelvei, melyet az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja dolgozott ki, teljes mértékben és tervszerűen jelennek meg a Waldorf-óvodapedagógia valóságában.

II. A WALDORF-PEDAGÓGIA EMBERKÉPE

A Waldorf-pedagógiának az európai hagyományokban gyökerező antropológiai felfogása az embert – az emberi lény legbensőbb magját – transzcendens eredetű individualitásnak tekinti.

Minden individualitás egyetlen és egyszeri. Nemcsak minden ember ujjlenyomata különbözik, hanem én-struktúrája is. Ebben az értelemben az individuum rejtélyes, megközelíthetetlen mások számára, de saját maga számára is sokáig ismeretlen. Öntudatra kell ébrednie a világ és a többi ember megismeréséhez, fel kell fognia az individualitás szabadságát, amely egyben felelősségvállalás is. E felfogás szerint az emberi lét célja az egyén erőinek mind teljesebb kifejtése a világ, s a többi ember javára is.

A megtestesült és magát testiekben és lelkiekben kinyilvánítani törekvő individualitásnak vannak az életkorral változó megismerhető, regisztrálható törvényszerűségei. Mind testi, mind lelki, mind szellemi értelemben leírhatóak és nyomon követhetőek ezek a változások, amelyek meglehetős határozottsággal különítik el az egyes életkori szakaszokat egymástól. Más-más szükségletek és képességek lépnek fel az egyes életkorokban, ezen túlmenően jellegzetes alkati, temperamentumbeli sajátosságok is felismerhetőek.

A nevelés, majd az önnevelés célja és feladata: segítséget nyújtani ahhoz, hogy az ember a fejlődési útján egészségesen haladva, a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy képes legyen nemzetiségétől függetlenül kiválasztani a személyiségének megfelelőt.

Így váljon testileg egészséges, lelkileg szabad és szellemileg kreatív emberré. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa, környezetét ne visszautasítsa, hanem emberségesebbé tegye.

III. A KISGYEREK

Rudolf Steiner szerint az élet valósága nemcsak azt foglalja magában, ami szemmel látható, hanem rejtett mélységeiben egy eljövendő állapotot is hordoz. Így minden

gyereket mint a „jövő csíráját” lehet szemlélni, aki az őt nevelő egyént arra indítja, hogy új képességeket fejlesszen ki magában: tanulja meg a jövő jeleit minden jelenségében, minden gyerekben felfedezni, megismerni, ápolni.

Ilyen értelemben a Waldorf-pedagógia, alapítója Rudolf Steiner szerint, az emberben élő szellemi individualitást a világban élő szellemiséghez akarja vezetni.

A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv

A kisgyerek érzékleteiben él. Minden, ami a környezetében történik, akarvaakaratlanul hatást fejt ki rá. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetik tapasztaló, megismerő tevékenységében. (S ezen túlmenően természetesen a „többi” érzéklet, mint például a nagy fontosságú egyensúlyérzékelés, vagy a saját mozgásokat visszajelző kinesztetikus érzékelés.)

A gyerek azonban nem csak a fizikai világot érzékeli, hanem a pszichikus világot is. Ezen belül elsősorban a számára fontos másik embert – az anyát, apát, testvéreket, majd az óvónőt.

A Waldorf-pedagógia felfogása szerint a gyerek nem csak kommunikatív és metakommunikatív jelzésekben fogja fel a másik ember pszichikus állapotát, realitását, hanem mintegy közvetlenül is. Átél – ha nem is tudatosan – olyan gondolatokat és érzelmeket, melyeket a környezetében élő, számára fontos személyek gondolnak és éreznek.

Az első években még nagyon közel áll egymáshoz a testi és a lelki fejlődés, és így számos kölcsönhatás figyelhető meg: ha szeretettel, figyelemmel, örömmel, pozitív érzéssel és gondolattal veszik körül a kisgyereket, akkor az kedvezően hat az ő érdeklődésére, az érzékelés intenzitására. Egy ingergazdag, sok érzékszervet igénybe vevő környezet előhívja a gyerek belső aktivitását, erősíti a tevékenységekben, mozgásban is megnyilvánuló „testi intelligenciáját”.

Nagyon fontos, hogy a gyereknek elég ideje legyen arra, hogy a saját tempója szerint tudja felfedezni a világot, feldolgozni a tapasztalataiból származó élményeket, és elsajátítani a sokféle minőséget, különbözőséget mindegyik

érzékszerv területén. A kisgyereket környező felnőtt világ felelőssége és egyben feladata, hogy biztosítsa az ingergazdag fizikális, pszichés környezetet és, hogy ne „csapják be” érzékleteiben:

– ezért javasolt a természetes anyagok használata, a fajsúly és a felületi viszonyokat „tévesen” reprezentáló műanyagjátékokkal szemben (az állat szőrös, a fém fémes tapintású és nehéz, stb.)

– mindezen felül: a nevelőnek megfelelő belső tartalmakkal – érzelmekkel és gondolatokkal – kell a gyerekek közé lépnie.

Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás – játék – fantázia*

Az utánzás

Az kisgyerekkor tanulásának legfőbb formája az önkéntelen figyelem által vezérelt spontán utánzás.

Az utánzás első feltétele az érzékszervek megfelelő működése, a már születéskor elkezdődő érése és tagolódása. A kisgyerek nem tudja nem utánozni azt, amit érzékel, átél, megtapasztal. Ilyen értelemben a kisgyerek „kiszolgáltatott” érzékelő és „kiszolgáltatott utánzó” – testi és lelki értelemben egyaránt.

Spontán utánzással tanulja meg a gyerek anyanyelvét. Ez olyan rendkívüli teljesítmény, melyhez hasonlóra a későbbiekben nem igen lesz képes. (Ha ezt a tanulási folyamatot direkt tanítással és korrigálással akarják serkenteni, az eredmény rossz is lehet: a gyerek később kezd el és esetleg rosszabbul fog beszélni.) Hasonló a helyzet a járás tanításával is: siettetés, erőltetés, iskolás értelemben vett tanítás mind ortopédiailag, mind az egyensúly érzékelést illetően,

* Megjegyzés: Utánzás – játék – fantázia = Tevékenységekben megvalósuló tanulás

mind pszichikusan káros. (A gyerek bizonytalanabbul fog járni, nehezebben korrigál, így veszélyesebben esik.)

Az utánzásban a gyerek nemcsak a test mozgását és ügyességét utánozza, hanem – mivel a test és a lélek kisgyerekkorban még nagyon szoros összefüggésben áll – lelki folyamatokat is. A gyerek például az öregkor érzelmeiről is tapasztalhat valamit, ha egy öreg ember járását, mozgását, fejtartását utánozza. A felnőtt számára döbbenetes mélységben tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, mivoltába, lényébe.

A gyerek a cselekvést éli át, és ebből kiindulva kötődik érzelmileg a tapasztaltakhoz. Majd utólag fogja felfedezni a folyamatban megjelenő képzeteket és fogalmakat. A felnőtt a gondolkodással kialakított fogalmak és információk alapján mérlegeli cselekvésének lehetőségeit. A lelki képességek sora a gondolkodást, az érzést és a cselekvésben megnyilvánuló akaratot, motivációt illetően ellenkező irányulást mutat a felnőtt és az óvodás viselkedésében.

A kisgyerek nem a szóból tanul, hanem a szemlélődésből, tapasztalatból, cselekvésből.

A Waldorf-pedagógia egy olyan érzéket is elismer, amellyel a gyerek csak a szemlélt mozgásokat, cselekvéseket érzékeli és követi úgy, mintha ő maga is végrehajtotta volna ezeket. (Összefüggést lát ebben az értelemben a test mozgékonysága és a később kifejlődött belső érzelmek és gondolkodás mozgékonysága között.)

A kisgyerek tehát elsősorban utánzással tanul és ehhez megfelelő követendő mintákat kell látnia és átélnie maga körül. Látható, hogy a gyerekek mélységesen élvezik a cselekvésekben megnyilvánuló emberi munkát, a munkáját szerető és az azzal azonosuló ember látványát. A megfigyelt, átélt és megtapasztalt cselekvések sorrendjéből a gyerek leolvassa azok tartalmát és nagyon fontos, hogy ő maga fogalmazhassa meg az ily módon megszerzett tapasztalatainak értelmeit és magyarázatait.

Az utánzásos tanulásnak és a spontán érlelődésnek ezen sajátosságai az egész kisgyerekkort jellemzik, mintegy a hetedik életév fordulójáig, amikor az önkéntelen, igen intenzív, de könnyen elterelhető figyelem helyébe a sokkal kisebb hatékonyságú, de a tárgynál már megtartható szándékos figyelem lép, a gyerek képessé válik a szóbeli, verbális tanítás befogadására.

A játék

A Waldorf-pedagógia nagyon komoly szerepet tulajdonít a gyerek játékának. A játszó gyerekben megjelenő természetes erőket és képességeket óvni, ápolni és erősíteni kívánja.

A játék a kisgyerekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége.

Mint a pszichológiai kutatások eredményeiből tudjuk, a kisgyerek a külvilágból és saját belső világából nyert tagolatlan benyomásait játékában vetíti ki s ott újra szemügyre véve tagolja.

A játék szabad kell, hogy legyen, csakis így vezet céljához, az egyéni benyomások feldolgozásához.

A játszó gyerek örömmel és megelégedettséggel követi a belső világából fakadó indíttatásokat, melyek így egész szervezetét erősítik.

Ezt fizikai külsejében friss arcszíne, meleg keze, lába, csillogó szeme jelzi. A szabad játékban megjelenő, sokszor nagyon erős lelki és egyben testi aktivitás a keringési rendszer egészséges kialakulását is elősegíti. A gyerek belső indíttatása, akarata úgy jelenik meg szabad játékában, mint a tanulási és megértési vágy, a mozgás- és tettvágy, az érzelmi kötődés vágya, s alkotó erejének kifejeződése.

A gyerek nem kis felnőtt! A gyerekkor sajátságos létforma, saját szükségletekkel és lehetőségekkel.

A Waldorf-pedagógia azt állítja, hogy a természetben található lehetőségek változásai és sokszínűsége adják a legjobb teret a gyerek különböző játékformáihoz. Komplex élményt adnak, amelyre a gyerek a számára éppen szükséges játékkal reagál (érzékszervi, funkciós, explorációs, konstruktív játékok egészítik ki a szimbolikus és szerepjátékot).

A fejlődés folyamán változó játékformák megfelelő játékeszközöket igényelnek.

Fontos, hogy a benti játékszerek is tartalmazzák a szabadban található, érzékszervek számára kínált változatosságot, hívják elő a gyereki fantázia minél gazdagabb érvényesülését. A gyerek szabad játéka közben megismerheti a tárgyak tulajdonságait és saját akaratának és szabadságának határait is.

Eközben kipróbálhatja és megtapasztalhatja a megfelelő viselkedési formákat játszótársaival, és így fejlesztheti szociális képességeit.

A Waldorf-pedagógia összefüggést lát a gyerek játék közben megjelenő magatartása s majdan a felnőttkori munkához kapcsolódó magatartása és életvitele között. Célja, hogy ebből az „átfűtő melegből”, amely erőként lép fel a gyerek játékában és jelzi valódi belső aktivitásának teljes kielégítését, minél többet mentsen át a későbbi életszakaszokra is.

A fantázia

A gyerekben természetesen megjelenő erőket (teljes figyelem az érzékelésben, utánzásos tanulás, fantáziadús játék) úgy kell segíteni, hogy a gyerek szabadon tudja azokat felhasználni s ezzel fejleszteni.

Mindezekhez megfelelő környezet, tér és idő szükséges.

A modern élet szokásai és hatásai sokszor nem kedvezőek a gyermeki játék számára és a szabad tapasztalat megszerzésére. Nagyon szűk és kevés a szabad mozgástér – főleg a városi gyerekek életében –, miközben túl sok az élmény és az információ, amit feldolgozni „időhiány" miatt nem tudnak. Felgyorsult, rohanó világunkban kevés az idő arra, hogy a tárgyakkal, az emberekkel tartós kapcsolatot teremtsen a gyerek és érzelmi kötődést alakítson ki.

A technikai fejlődés folyamán áttekinthetetlenné vált az emberi munka érzékelhető folyamata. (Évtizedeken át a gyerek közvetlen környezetében, szeme láttára folytak a mindennapi létfenntartó tevékenységek, a tehénfejéstől a kenyérsütésig; a fonalak fonásától a szövéséig.) Ma már az óvodáskorú gyerek is a megfelelő tapasztalatok hiányában a televízióra, könyvekre, magyarázatokra, tanításokra szorul, miközben az életkorának megfelelő tanulási módszer (utánzásos tanulás, szabad játék) nem érvényesülhet. A felnőttek világából származó divatáramlatok kényszerítően irányítják, torzítják el a gyerek fantáziáját: élményekhez csak a megvásárolható holmik által juthat.

A mese a fantázia táplálója, a maga törvényeivel erkölcsi útmutató. Ha a mesének nincs valóságos viszonya az örök emberi lelki tartalmakkal, akkor a fantázia öncélúvá válik, nem ad lelki táplálékot, fantasztikum lesz s ezzel károsítja a gyerek belső világát.

A fantázia mint elemi gyerekkori képesség, mint a játékot megváltoztató „elvarázsoló" erő eleveníti és mozdítja meg a gyerek belső világát. Ennek tisztaságát – kapcsolatát a valódi pszichikus világgal – biztosítani és őrizni a felnőtt feladata.

Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban

A Waldorf-pedagógia nagy hatású fejlesztő erőnek tekinti ebben a korban a gyerek spontán aktivitását (akaratát), amely külső és belső cselekvésre indítja őt, s arra vezeti, hogy felépítse testi és lelki erőit. A fizikai, az érzelmi, a szociális és az értelmi fejlődés számos tényező együtthatásaként jelenik meg az utánzás és a játék fejlődésében.

0 – 2 1/2 éves kor

A gyerek öntudatlanul teszi amit tesz. Nem gondolja meg, hogy mit tanul éppen, hanem elsősorban testi ügyességét gyakorolja teljes odaadással, fáradhatatlanul. Utánzással mindent úgy vesz át, ahogy az a környezetében él.

3 éves kor körül

Az öntudat ébredése: a gyerek felfedezi a saját lénye és az őt körülvevő világ közötti különbséget. Még úgy gondolkodik, ahogy a környezete. A játékban még nem együttműködő, mindent szeretne birtokába venni és kipróbálni. Érzelmeiben a környezetétől függ, mindent átvesz és mindenre reagál.

A 3. és az 5. életév között

Két új képesség jelenik meg: a gyerek fantáziája (belső képteremtő képessége) és az emlékezet gyerekkori formája. A totális utánzás gyengül és a fantázia segítségével változtatni kezd azon, amit megél. A sajátját – ami rá jellemző, ami belülről fakad – már bele tudja vinni a dolgokba. Bizonyos távolságtartás lép be a környezete és ő közé, kialakul a függetlenség elemi formája. A gyerek reagál a környezetéből jövő ingerekre, fantáziadús játékával építi belső világát. Külső dolgok és tárgyak adják a játékötleteit.

Céltól független tevékenységeket is végez, vagy nagyon gyorsan terv nélkül változtatja célját; három-négy évesen kezdi el felfedezni a másik embert, de még mindig saját magát figyeli, kezd adni-venni, elosztani, ehhez a szükséges tapasztalat öt éves kor körül fejlődik ki.

Az 5. és a 7. életév között

A gyerek végtagjai egyre ügyesebbé válnak. Aki eddig fantáziadúsan és kreatívan játszott, krízist él meg, mert hiányozni kezdenek – fogyóban vannak – az ötletei. Külső dolgok közvetlen indítása helyett fokozatosan mutatkoznak meg a jelei annak, hogy maga tervezi a játékát. A belső képben kidolgozott előzetes elképzelés szerint keresi ki a gyerek a megfelelő anyagot és tárgyat a játékához, amely még mindig szoros kapcsolatban áll élményeivel és tapasztalataival. Érzéket fejleszt ki a többiek szükségletei iránt, másokért, másoknak is csinál dolgokat.

Az iskolaérettség

A Waldorf-óvodából kilépő gyerek erre irányuló külön erőfeszítés nélkül iskolaérett, ez általában a hetedik életév folyamán következik be. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában – annak sokféle fent felsorolt formájában – a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában való jártasságában.

A fizikai, testi változások a legszembetűnőbb jelei az iskolaérettségnek, melyek ebben az életkorban radikálisan jelentkeznek a gyerekeknél:

A test arányai megváltoznak, s ennek következtében a gyerek fizikai képességei is. Nem csupán a nagy, aktív mozgásokban jelennek meg új elemek, mint például az, hogy tud szökdécselni, fél lábon ugrálni, labdát dobni és elkapni, masírozni, hanem a legaprólékosabb mozgásokban is finomodik az ügyessége, tud már csomót és masnit kötni, gombolni, varrni.

A szociális viselkedésben is fejlődés tapasztalható:

A gyerek belső világa erősebb lesz a külsőhöz képest. A játéka céltudatos és tervezett, a tárgyakhoz való kapcsolódása megváltozik, konkrét célokra inkább a speciálisan erre készített eszközök megfelelőek számára. A barátságai már hosszabb ideig tartanak, elfogadott tagja az egész csoportnak. Arra is van már érzéke, önuralma, hogy a másiknak szót fogadjon, ajánlott tevékenységbe is be tud kapcsolódni. A gyerek belső egyensúlya engedi, hogy a különböző helyzetekhez alkalmazkodjon. Képes arra, hogy utasításokat hajtson végre, kötelességeket vállaljon, melyeknek teljesítése örömet szerez neki és önbizalmát növeli.

Alkotó tevékenységeiben is megfigyelhetjük az érettség jeleit:

Rajzaiban törekszik a tudatos komponálásra, figyelme a vonalról a felületre, a színekre helyeződik át, részletesebben kidolgozott emberformát rajzol, rajzaiban megtalálható a szimmetria.

Érzelmi élete is sokkal összetettebbé válik:

Szereti elmesélni álmait, szeret sugdolózni, titkot tartani; mindez azt mutatja, hogy kezd különbséget tenni a külső és a belső világ között, a kívánság és a valóság között. Érzelmeit jobban kezeli, kevésbé adja át magát viharos érzéseknek, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá válik. Vágyik arra, hogy a felnőttben

követendő és követhető tekintélyt lásson, akit szeretetből megajándékozhat bizalmával.

Gondolkodásában is új tartalmak jelennek meg:

Az iskolaérett gyerek képes igazi kérdéseket feltenni, 10-15 percig koncentrálni szabadon vállalt munkájára, valamilyen feladatra, tárgyra, összefüggésekben gondolkodni, valamit pontosan megmagyarázni, folyamatosan tisztán beszélni. A gyerekben kialakul az ok-okozati gondolkodás, helyesen használja a múlt időt, emlékezete tudatossá válik. Mindezek képessé teszik őt arra, hogy a későbbiekben új gondolati struktúrákat fogadjon be.

Most már várja az iskoláskor tanulási formáit.

IV. A WALDORF-ÓVODA CÉLJA ÉS FELADATAI

A Waldorf-óvodai nevelés alapgondolatai

A Waldorf-óvodapedagógia a későbbi egészséges életvitelt akarja megalapozni munkájával; e tevékenység eredményei ennek megfelelően csak a későbbi életszakaszokban mutatkoznak majd meg teljes mértékben.

Minden egyes gyerekben megnyilvánul a sokrétű emberi természet, melyet az óvónő tisztelettel tanulmányoz. A pedagógus a gyerek megnyilatkozásaiból „tudja meg”, hogy mire van szüksége a gyereknek, s ezek nemcsak szóbeliek, hanem ugyancsak sokrétűek: ezek közé soroljuk például a test-meleget, az egészségbetegség jeleit, a lelki állapotok megnyilvánulásait s a tudati fejlődés megtapasztalható mozzanatait is.

Ez speciálisan kimunkált megfigyelést igényel, amely ítélet- s előítélet-mentes. Nem engedi a szabadon feltörő kritikát; sőt nehézségeket leküzdő szeretetteljes együttélést vállal a gyerekkel, amelyben a gyerek emberi méltóságát megőrizheti.

A Waldorf-óvodai nevelés a gyerekben működő természetes erőket támogatja, úgy hogy a gyerek szabadon tudja azokat alkalmazni, fejleszteni. Ez szeretetteljes, meleg légkört kíván, amely biztosítja a megfelelő fizikai és pszichés környezetet, s kizárja a zavaró és erőszakos befolyásokat.

A cselekvés, az érzés és a gondolkodás fejlődésében figyelmes, tapintatos vezetéssel segíti az óvónő, amely nem engedi a túlterhelést, hanem védi a gyerek saját érésének és kibontakozásának tempóját. Lehetőséget nyújt arra, hogy a gyerek saját útját a megfelelő módon találja meg, s ezen egyre önállóbban járjon.

Óvni kívánja a gyerek fejlődő belső világát, fokozatos érlelődését segíti elő: ott ajánl segítséget, ahol a gyerek éppen tart, és megvárja, hogy a gyerek önállóan találja meg a következő lépését.

Elvárások helyett érzelmi biztonságot, védettséget nyújt: A nevelő törekszik megérteni a gyerek világát, s tiszteli alakuló világképét.

Az óvónő tudatában van annak, hogy minden érzékelés kihív a gyerekből válaszként egy belső gesztust, megmozdulást, amit majd annak átélése után, képszerű, álomhoz hasonló szemléletben dolgoz fel. Ha ezt a folyamatot nem sürgetik, akkor a természetes érési folyamatok biztosítják a sajátos gyerekkori erők (teljes figyelem és nyitottság, fantázia, kezdeményezés – mint akarati erő, eredetiség és szociális érzés) átmentését a későbbi életszakaszokra is. A külső, a nevelő által gyakorolt vezetést a gyereki személyiség belső vezéreltsége helyettesíti, amely vezetés alapot képez a szabad önismeret által meghatározott közösségi élethez.
Az óvónő kivárja azt az időpontot, amikor a gyerek maga kezd cselekedni.

A Waldorf-óvodapedagógia ebben az életkorban mellőzni szeretné:

- A példakép és tapasztalati tartalmak hiányát.
- Az idő előtti, túl korai fejlesztést.
- A tevékenységekben vagy más módon megnyilvánuló egyoldalúságot.
- A gyereket körülvevő s rá ható idegességet, hajszoltságot, – ebből fakadóan – a kezdeményezési kedv hiányát.
- A rossz (beteg) példák követését, s ez által a nem egészséges testi-lelki diszpozíciók megtanulását.
- Az elidegenedést (például a természeti és az emberi világ, az ember és ember közötti kapcsolatok átláthatatlanságát; az emberi munka és a mindennapi szükségletek közötti összefüggés megtapasztalhatatlanságát).
- A magányosságot (ha a gyerek nem oszthatja meg belső élményeit mással).

A Waldorf-óvoda, mint burok – érzelmi biztonság – áttekinthető világ*

A tárgyi, a szokásbeli, az érzelmi és a tartalmi környezet bölcsője kell, hogy legyen a gyerek fejlődésének, játékának és tanulásának.

* Megjegyzés: Burok – érzelmi nevelés – áttekinthető világ = Érzelmi nevelés biztosítása

A Waldorf-óvoda minden apró mozzanatával a kisgyerek életformáját szolgálja. Igyekszik jó minőségű táplálékot adni a gyerek testének, lelkének, egész személyiségének.

A gondozás szeretetteljes tevékenységei: a testápolás, a táplálkozás, a melegen tartás, az öltöztetés-öltözködés nemcsak a gyerek fizikai szükségleteit elégítik ki, hanem egyben a lelkét is ápolják, növelik biztonságérzetét.

Ezt az „anyai" gondoskodást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része: e tevékenység közben folyamatosan tájékozódhat a gyerek állapotáról, testi és lelki közérzetéről. Kis rítusok alakulhatnak ki e szokásos teendők körül. Fejlődése során a gyerek egyre önállóbban látja el testi szükségleteit, majd az óvónő mintáját követve, ő is felajánlja segítségét a kicsiknek. A családias kapcsolat az egész csoportot átöleli.

A Waldorf-pedagógia az érzelmi biztonság fontosságát hangsúlyozza a kisgyerek pszichikus és mentális fejlődésében.

Ezt az érzelmi biztonságot elsősorban természetesen a családnak kell megadnia, de meg kell, hogy adja a gyereket fogadó első intézmény, az óvoda is, mely az anyát követve egyfajta szociális anyaöl szeretne lenni a kisgyerek számára.

A Waldorf-óvoda áttekinthetővé teszi a mindennapi cselekvések világát a gyerek körül. A gyerek látja a felnőtt tevékenységében, hogy mi miből lesz (kenyér a búzából, baba a fadarabból, stb.), így a későbbi életkorokban is otthonosan mozog az őt körülvevő világban, s nem lép fel az áthatolhatatlan elidegenítő érzés.

A Waldorf-óvoda az életünket és világunkat átszövő összefüggéseket megkísérli érzékelhetővé és tapasztalhatóvá tenni a gyerek számára.

Óvni szeretné a gyerekkort, hogy a gyerek csak lassan ébredjen fel a kreatív erőket felszabadító, képdús gyermeki álomvilágból. Ennek az a célja, hogy az „ébredés” után viszont valóban önállóan, biztosan, erőteljesen, éberen tudjon élni a világban.

A Waldorf-nevelés a gyerek individuális fejlődését differenciált módon segíti, és módot nyújt lényének a közösségben való kibontakoztatására is. Lehetőséget ad valódi közösség létrehozására, melyben minden gyermeki személyiségre szükség van. Ezáltal, hogy „mindenkinek” van szerepe, a „mindenkire szükség van” élmény és a szolidaritás érzése végigkíséri őket kibontakozó életük során.

A Waldorf-óvodák csoportjai életkorilag szándékosan mintegy egyharmadegyharmad-egyharmad arányban foglalják magukban a három óvodai „évjáratot” (ezek az úgynevezett vegyes életkori csoportok). Ezzel egyrészt nem törik meg a család természetes közegét (testvérek), másrészt a felnőtt és kisgyerek között a nagyobb gyerekekben kitűnő közvetítőket találnak, akik a csoport szokásait, ritmusait, napirendjét is teljesen természetes módon hagyományozzák át – az utánzás által – az utánuk következőkre. Az óvónő által gyakorolt nevelési stílus, módszer is a gyerek utánzási képességére épül. Követendő mintát nyújt a mindennapokban a maga tevékenységével, cselekvés-soraival, érzelmeivel, gondolataival.

A csoportvezető óvónő megteremti azokat a valós helyzeteket, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint feltalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is követendő mintává válhat a többi gyerek számára. Mindez csírája egy későbbi, kreatív, az életben természetesen eligazodó személyiség kialakulásának.

Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

V. RITMUSOK A WALDORF-ÓVODÁBAN

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorfóvodapedagógia ezt a folyamatot úgy segíti elő, hogy a gyerek életét

mindig ismétlődő, rendszeresen visszatérő időbeosztással tagolja. Általában három év telik el az óvoda kezdete és az óvodáskor vége között. Elfogadott tény a vegyes életkorú csoportban, hogy minden gyerek máshol tart a fejlődésben, ezért tudásuk és képességeik nem lehetnek egyformák. Az óvónőből sugárzó felfogásból biztatást érezhet mindenki a maga számára arra, hogy mindenhez van elég idő, és mindennek eljön az ideje.

A Waldorf-óvoda tudatosan él a ritmikus ismétlés én-erősítő, szorongásoldó hatásával.

A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalos ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. Egészséges változásban élhetik át a gyerekek az elfeledésből lassan felmerülő felismerést, az örömteljes várakozás szakaszainak végén a beteljesülést.

Az ünnepek ritmusa

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei,* a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák.

(Megtapasztalják, hogy a tél után újra kibújnak a virágok, visszajönnek a fecskék, gólyák és ősszel mindez újra eltűnik. Mindenben átélik elemi és jelképes szinten a vallásos ünnepek érzelmi sorrendjét is, megjelennek az élet nagy állomásai: születés, halál, feltámadás – mindez kimondatlanul.)

Egy-egy ünnepen a mindennapi élmények tudatosan kiválasztva töltenek be egy kijelölt helyet és formát s ezzel majd újra visszahatnak a hétköznapokra.

Megjegyzés: Évkör ünnepei = Külső világ tevékeny megismerése

Rudolf Steiner szerint az ünnepek az év és az élet forduló- és csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemiségével kapcsolhatják össze az embert.

A természet szüntelen körforgásban, az évszakok váltakozásában – tavaszi újulásban, nyári fényben, őszi érettségben, téli álomban – éli ritmusát. Mindez a ki- és belégzés ritmusát követi és megszabja az ember életét, munkáját. A

Waldorfpedagógia felfogása szerint alvás és ébrenlét, nyár és tél, a ki- és belégzés hasonló, egymást imitáló ritmusok, melyeknek az ember lényére gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nevelés folyamatában sem.

– A tavasz és a nyár: kitágulás – kilélegzés, a megnyilvánulás és keletkező élet évszaka. A Föld ereje megmutatkozik: a rügyfakadás, növekedés, virágzás időszakát éljük.

– Az ősz – tél ellenkező előjelű: befelé fordulás, koncentráció, a Föld ereje is, így a növények is visszahúzódnak.

A Waldorf-óvodában ünneptől-ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban próbál élni óvónő és gyerek. Születésnapokon és az év ünnepein nemcsak személyes élményt élhet meg a gyerek, hanem sokkal többet: a „közösen emberit”.

Az ünnepek megformálását, bizonyos tradíciók segítik, melyek részben ősi, népi hagyományokhoz kapcsolódó „természetvallásos” megértésből, részben – a mi kultúránkban – keresztény szokásokból, részben pedig átélhető „kép”-ekből állnak.

Mivel a gyerek koránál fogva még nem értheti meg közvetlenül az ünnepek belső tartalmát, ezért az óvónő felelőssége ezeket a tartalmakat érzékekkel felfogható, átélhető formába önteni számára.

Az ünnepek megjelenítése minden évben új személyes viszonyt kíván az óvónőtől az ünnepek időt álló tartalmával és a jelképekkel. Ezekkel a jelképekkel, (melyeket közvetlenül él át és ért a gyerek) akarja körülvenni őt a hétköznapi életben. Ezen a módon tudja az ünnepek mindenkori jelen idejűségét a maga számára élővé, a gyerek számára átélhetővé tenni, az évszakokhoz, a természethez, a hagyományokhoz új kapcsolatot teremteni.

Ezenkívül a csoportszobában tükröződnie kell az adott évszak hangulatának és az évkörön belüli ünnep jellegzetességének. Ez megjelenhet:

- a képválasztásban, a szimbólumokban (egy-egy képzőművészeti alkotás reprodukciója, általában képeslapnyi nagyságban)
- a virág vagy a termés díszekben
- a használatban lévő anyagok, terítők színeiben.

Mindezek helye lehet az úgynevezett évszakasztal vagy szépsarok, amely egyben a gyertya helye is. Az óvónőtől függően ez nagyon élő és élményt keltő sarok lehet a gyerekek számára, ahol nap mint nap találkoznak a mesevilággal is, az ünnep tartalmával, a szertartások áhítatával, közös együttlétek élményeivel, emlékeivel. (Például: karácsonykor itt van a betlehemes figurák és a jászol helye; ősszel itt bujkálhatnak a törpék, majd tavasszal a tündérek jelenhetnek meg itt.)

A természet átélésében nem elég „visszafordulni" a természethez. Pontosan meg kell figyelni jelenségeit, elmélyülni bennük, azaz el kellene sajátítani egy bizonyos „természet-érzéket".*

A gyerekkel való eleven kapcsolatában az óvónőnek lehetősége van a gyerektől tanulni: felfedezni a már ismert világot is, úgy mintha sose látta volna, átadva magát a megismerésnek, mely erőként segíti őt.

Az ünnepeknek akkor van értelmük, ha azok nem üressé vált formák – csak kikapcsolódások – hanem megszületik az emberben az ünnepet teremtő erő. Ez az erő él a hétköznapok fáradhatatlan készülődésében, munkájában.

Ez a folyamat tevékeny, mégis türelmes várakozással teli. Van remény arra, hogy az ünnep eljön és ragyogó fényével bevilágítja a környezetét és megszólít minket.

Minél hosszabb a ritmus, minél tovább kell várni míg visszatér egy olyan jeles nap, mint például a gyerek születésnapja, névnapja, amit az óvodástársaival együtt ünnepelhet, annál nagyobb érzelmi töltéssel éli meg a várakozást, a beteljesülést, majd a rá való emlékezést is.

Havonta egy illetve két ünnep tartalmával találkoznak a gyerekek:

- A gyerekek születésnapja
- Aratás – betakarítás – hálaadás
- Szent Mihály időszaka

Megjegyzés: Környezettudatos magatartás kialakítása
Szent Márton időszaka

- Advent – Szent Miklós
- Vízkereszt – Három király időszaka
- Farsang
- A tavasz kezdő napja
- Húsvét
- Mennybemenetel
- Pünkösd
- Szent János időszak – a nyár ünnepe.

A hét ritmusa

Egy-egy időszak ünneppel fejeződik be a Waldorf-óvodában, amelyre azt megelőzően hosszabb ideig „készülnek” a csoportok. A heti és mindennapi tevékenységekben bekövetkező egyre gyakoribb enyhe változásokból lehet érzékelni azt, hogy az ünnep közeledik már.

Az óvoda berendezése, színei, virág és növény díszei az évszakasztalon, a választott mesék, versek és dalok tartalma, a tevékenységek és munkák jellege – mindez együtt egyértelmű nyelven beszél a kisgyerek számára érzékelhető szinten arról, hogy milyen időszakban él ő éppen. A hét napjaihoz kötődő, mindig visszavisszatérő azonosságok tagolják a hetet érzékletesen. Az óvónő mindezt nagyon tudatosan alakítja ki, úgy, hogy a változásokat a művészeti tevékenységek heti ritmusában is fel lehessen fedezni: a rajzolás, festés, sütés, gyapjúkép készítés és a viaszozás is tükrözi az adott időszakot, és egyben alapanyagul is szolgál az ünneplés eszközeihez.

Ezek így kapcsolódhatnak például a heti művészeti foglalkozásokhoz:

- lámpás a gyerek saját festményéből
- papírsárkány, pillangó a gyerek rajzából

- különböző formájú és fajtájú sütemények az ünnepekhez
- a betlehemes tál figurái viaszgyurmából
- angyalok, nyuszik, madarak gyapjúból.

Évi, havi, heti ritmusok a Waldorf-óvoda étrendjében is megjelennek.
Havi változásban mindig az idényjellegű zöldségek, gyümölcsök szolgálnak táplálékul, a hét napjait pedig a feldolgozott gabonafajták különböztetik meg.
Példa az étkezésben kialakult heti rendre:
Hétfő – rizs; kedd – árpa; szerda – köles; csütörtök – rozs; péntek – zab; (szombat – kukorica; vasárnap – búza).

A nap ritmusa

A kisgyerek igényli az ismert és áttekinthető ismétlődésekkel tagolt időrendet. A családban is fontos a kisgyerek számára az étkezések, a lefekvések és felkelések, a séták és más tevékenységek tagolt rendje, ugyanúgy igényli ezt az óvoda rendjében is. A Waldorf-pedagógia a gyerek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ez által ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik. Így lesz képes a gyerek egészségesebben élni, mélyebben aludni, sőt egészségesebben lélegezni fizikailag is. Ezek a folyamatok ugyanis jelentős mértékben függnek a lelki feltételektől:

Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad a gyerek; ha viszont túl kevés az élmény, akkor unalom és érdektelenség lép fel, ilyenkor nem alszik elég mélyen és fáradtan ébred fel.

A napirend kiépítése az óvónő feladata s ebben is természetesen nagy mértékben tekintetbe veszi a helyi igényeket, lehetőségeket és szokásokat. Fontos szempontok a következők:

- Olyan rendszer alakuljon ki, hogy minden gyerek végig részt vehessen a csoport életében (az óvodai napnak közös kezdése és befejezése van). Az ettől eltérő, esetleg már a nyitást megelőző vagy a zárást követő ott tartózkodások mindig egyénileg megoldandó gyerekmegőrzési helyzetek legyenek.
- Egymás után következzenek inkább rövidebb időtartamú, az óvónő által „vezetett helyzetek”, és hosszabb „szabadon választott tevékenységek” (játék), felfrissítő váltakozásban.
- A különböző tevékenységek jellegét tekintve maradjon minden nap azonos felépítésű, de a tartalma a heti, havi ritmusokban változatosan térjen vissza. Természetesen legyen helye a kivételeknek és kivételes alkalmaknak is.
- Vegyék figyelembe a délelőtt és a délután közötti minőségi különbséget.

A napi ritmus egy példája

Hozzávetőlegesen a következőképpen lehet egy napirendet felépíteni (egyéni eltérések természetesen lehetségesek):

7:00 – 8:30 Az óvónők közösen kezdik el a napot, előkészítik tevékenységeiket A gyerekek megérkeznek, szükség esetén megreggeliznek, majd bekapcsolódnak a játékba.

7:00 – 9:30 A szabad játék ideje: A gyerekek önállóan játszanak, míg a két óvónő a hét különböző napjaihoz és az évkör ritmusához igazodó munkát végeznek, elkészítik a tízórait, előkészítik a művészeti tevékenykedéseket, amelyekbe a gyerekek szabadon bekapcsolódhatnak.

9:30 – 9:45 Rendrakás: Ezt az óvónők és a gyerekek együtt végzik.

9:45 – 10:00 Reggeli kör: Székkörben gyülekeznek az évszakasztalnál, gyertyagyújtás, köszöntik a mai napot, az időjárásról versben vagy dalban „beszélnek”, imaszerű verset mondanak.

10:00 – 10:20 Ritmikus játék: Az óvodásokhoz szabott történetbe ágyazott verses, dalos, ritmikus mozgás.

10:20 – 10:30 Kézmosás: Ezt követően egyéni játék a gyerekekkel, például: „lovagoltató”-játék, ujj-játék, illatos olaj osztása a tenyerekbe.

10:30 – 11:00 Tízórai: A csoport egy asztalnál, közösen asztali áldással kezdi és köszönéssel fejezi be az étkezést.

11:00 – 12:00 Szabad játék, munka a kertben vagy séta.

12:00 – 12:30 Mese vagy bábozás, az óvodai nap közös befejezése.

12:30 – 13:30 Mosogatás, takarítás.
A szülők jönnek a gyerekekért.

Nyitva tartás, szünidők

A gyerek valódi szomatikus és pszichés szükségletei ebben az életkorban egyrészt megkívánják a családon kívüli kapcsolatépítés lehetőségét, másrészt mintegy félnapos, de inkább négy-öt órás csoportban tartózkodás után feltétlenül szükségük volna arra, hogy visszatérhessenek személyes életükbe.

Az óvoda a szülők munkaidejéhez többé-kevésbé alkalmazkodva reggel nyit. Nem túl korán, mert a gyereknek ki kell aludnia magát. (Reggel hét, fél nyolc tájban az óvodák általában nyitva vannak, s fél kilencig lassan minden gyerek

megérkezik.) Ennek az időpontnak a betartását azért kéri az óvónő, hogy a (minimálisan egy órai) benti szabad játékra lehetősége legyen minden gyereknek.

A Waldorf-óvoda igyekszik a szülőket arról tájékoztatni, hogy a gyerek érdeke megkívánná, hogy délben hazamehessen, mert maga a csoportban tartózkodás is fárasztó számára. Az volna a kedvező, ha a gyerekek az ebédet már otthon ehetnék meg s a délutáni alvás után egy sokkal nagyobb és megnyugtatóbb személyes térben játszva és merengve dolgozhatnák fel a délelőtti élményeiket.

”Természetesen ahol erre szociális okokból nincs lehetőség, ott a családdal közös mérlegelés és döntés után a Waldorf-óvoda magára vállalja, a gyerek érdekében a délutáni elhelyezést, szükség esetén más megoldások keresését.” Nagyon szerencsés, ha a gyerek ezt az időt esetleg egy másik családban tölti el, amely egy vagy több gyereket fogad a csoportból. Amennyiben ilyen áthidaló megoldás nem lehetséges, akkor nagy gondot kell fordítani arra, hogy ezeket a délutáni órákat, amit a gyerek az óvodában tölt, csak a megfelelő feltételek mellett vállalja magára a Waldorf-óvoda! *

Külön óvónő(k)re van szükség és a napirend egészének gondos átdolgozására. (Semmiképpen sem jó, ha a délutáni program abból áll, hogy a gyerek szüleit várja, miközben a többiekért már jönnek!)

Ebédeltetés, lefekvés és külön délutáni program szükséges. Művészeti tevékenykedésre, nagyobb háztartási munkákra van ilyenkor lehetőség (befőzés, gyapjúfeldolgozás, mosás, vasalás, stb.), de ekkor is mindenképpen legyen a napnak közös befejezése a gyerekekkel.

Megjegyzés: Továbbiakat lásd az 1. sz. melléklet 3. pontjában, illetve a 4. sz. mellékletben

A ritmikus váltásokba és változásokba tartoznak a pihenők és a szünetek, ugyanúgy, ahogy az alvás hozzátartozik az emberi természet ritmusához. Negyedévenként szüksége van a gyereknek legalább kéthetes szünidőre, amikor a gyerek az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza.

A kifáradás hosszabb idő után többek között irreverzibilis dekoncentrálódási folyamatokat is elindíthat.

VI. A WALDORF-ÓVODAI ÉLET TEVÉKENYSÉGI FORMÁI

Háztartási, kerti munkák, kézművesség

A gyerekek minden tevékenysége az óvónő jelenlétében vagy tudomásával folyik. Teljes figyelemmel és mindig érdeklődve kíséri a Waldorf-óvónő a körülötte zajló eseményeket. Minden, a csoport életéhez szükséges munkát (öltöztetéstől kezdve a takarításig) az óvónő végez, a gyerekek előtt. Alapelv, hogy az óvodai időben az óvónő semmit se csinál, amit gyerekek nem utánozhatnak. (Ezért az adminisztrációs munkára és a szülőkkel való beszélgetésre a gyerekekről csak a gyerek távollétében kerít sort.)

Tudatában van annak, hogy valamennyi tevékenysége inspirálja és táplálja a gyerek szabad játékát. Igyekszik úgy dolgozni, hogy a gyerek szívesen kapcsolódjon be a munkájába, őt utánozva. Biztosítania kell azonban, hogy a gyerek – fejlődési fokától és életkorától függően rövidebb, vagy hosszabb idő múlva – a munka jellegű tevékenységek után visszataláljon a kortársaival való spontán játékba. A Waldorf-óvónő által végzett háztartási *□ és kerti munkák zöme hasonlít egy régi, hagyományos háztartás munkáihoz, ahol nem gépek működnek, hanem az emberi kéz dolgozik.

E tevékenységek különbözőek lehetnek:

- □ a mindennapi munkák (vásárlás, sütés, főzés, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, virágöntözés, állatgondozás, takarítás)
- □ heti visszatérő munkák (mosás, vasalás, varrás, játékszer javítása, évszakasztal „felújítása”)
- □ havi, évszakonkénti munkák (veteményezés, aratás/betakarítás, befőzés, gyapjú feldolgozása, selyemfestés).

□

Megjegyzés: Háztartási munkák = Külső világ tevékeny megismerése

Ezeket a munkákat az óvónő a (benti és kinti) szabad játék ideje alatt végzi, egymást átható ritmusokban. A gyerekeknek lehetőségük van a különböző folyamatok átélésére:

Példaként: Egy ilyen tevékenységi kör az ültetés vagy palántázás, a termések leszüretelése, a befőzés, vagy a gabonák feldolgozása, mely tevékenységek többrétű és természetes módon épülnek be az óvoda mindennapi életébe.

Ősszel a gyerekek – a saját kézzel varrott – kis filczsákokban hazaviszik a búza vagy egyéb gabonafajta magvait. Ezeket egész télen át őrzik tavaszig, amikor visszahozzák őket. A tavasz ünnepe alkalmával elültetik a magokat egy tálkába és így megismerik a csírázó búzát. Kiránduláson vagy a kert elkülönített részén látják, amint a búza növekszik, kibontja kalászát, majd megsárgul. Talán módjuk van az aratást is szemügyre venni, s az aratás után a tarlón elhullott kalászokat felszedegetni. Az óvodában aztán kibontják a magot a héjából s üvegekbe gyűjtik. Az óvodában, kis kézi-malmokon ledarálják a magokat, s a sárgás magból fehér liszt lesz. Néhányan, több kis csoportban talán a boltba is elmennek és ott vásárolnak még búzát, rozsot, vagy más egyebet. Látják, amint a boltos méri az árut, s az óvónő fizet. Víz, só, kovász és még ki mit szeret bele – maguk gyúrják, dagasztják a tésztát, s kis cipókat szaggatnak, majd letakarva kelni hagyják, s a sütőbe (kemencébe) teszik. Hamarosan az egész óvodát betölti a sülő kenyér illata. A kész, de még meleg cipót felvágják, megvajazzák és megeszik.

A gyerekeknek lehetőségük van különböző feldolgozó folyamatok átélésére is. Például: Gyapjút mostak, majd szárítottak a szabad ég alatt, ezután behozzák a tiszta gyapjút, majd elkezdődik a megmunkálása: kártolás és fonás, amit az óvónő egy rokkán végezhet, miközben énekel vagy mesél az őt körülvevő gyerekeknek.

A fonás jó, nyugodt hangulatot keltő munka, főleg a téli időszakban. A gyerekek elkérhetik a kész fonalat és az ujjukkal csomózhatnak, fonhatnak, horgolhatnak vagy esetleg az úgynevezett „körmöcskén” hosszú köteleket kötnek belőle.

Mindaz, ami elkészült, felhasználható a játékukhoz, például lókantár is lehet belőle.

Meleg időben sor kerülhet a gyapjú színezésére is, nemezelésére is, labdákat is így lehet készíteni. A színezett és nyers színű gyapjút később képkészítésre vagy kis figurák, állatok készítésére is használhatják.

A gyerekek számára így különös hangsúlyt kap a kézművesség,* mint elemi játékkészítési lehetőség.

A kézimunkához tartozik továbbá a szövés: az óvónő egy nagy szövőkereten dolgozik, miközben a gyerekek számára kicsi keretek vannak, amelyeken az ujjukkal kis terítőt vagy tarisznyát szőnek.

A varrást, a hímzést valamint a speciális eszközöket (körmöcske, szövőkeret) igénylő munkákat is nagy kitartással végzik az iskolába készülő gyerekek az utolsó óvodai évükben. Az óvónő itt is példaként szerepel, aki játékokat készít a gyerekek jelenlétében. Nem csak a gyapjú és a különböző textilek képeznek jó alapanyagot a játék készítéséhez: fadarabból, ágakból vagy gyökérből házikót, hajót, autót, bababútorokat lehet készíteni. Így sor kerül kalapácsolásra, fűrészelésre, reszelésre, csiszolásra igazi szerszámokkal a satupadnál.

A kicsik, akiknek még nem szabad az ilyen munkákat végezni, a munka jellegű tevékenységek körül egy teljes játékvilágot építenek ki: például várják a fűrészport, amit összesöpörnek, elszállítanak, majd „főzéshez" használnak a babakonyhában.

Ezek a folyamatok is érzéki és mégis áttekinthető tapasztalatokkal szolgálnak a külvilág fontos, hozzánk kapcsolódó eseménysorairól.

Honnan van a mindennapi kenyerünk ?
Honnan van a méz, a viasz (kréta, gyurma, gyertya)?
Honnan van a ruhánk alapanyaga (gyapjú)?
Honnan vannak az építészet anyagai (agyag, homok, fa)?
Hogyan lesz mindezekből az emberi életet szolgáló dolog?

Ezek a kérdések átszövik a Waldorf-óvodás mindennapi életét és meghatározzák az óvónői munkák tartalmát; így a választ a gyerek számára saját érzéki tapasztalata, s nemegyszer saját – az óvónőt utánzó – tevékenysége adja meg.

Megjegyzés: Kézművesség = Külső világ tevékeny megismerése

Mese – bábozás – babázás

A mese

Ahogyan a gyerekek az ősi kézművességekben valóságos folyamatokkal megtapasztalható módon találkoznak, s így az óvónői munkában átélhetik a valóság változásait (ahol a minőség függ a szakszerűségtől és következetességtől és mérhetővé válik az eredmény), ugyanúgy a mindennapi mese is – másfajta, belső úton – bepillantást jelent a gyerekek számára a valóság világába, amely megfelel mágikus világképüknek.

Az óvodáskorú gyerekre jellemző, hogy számára egy lénynek a külseje tükrözi belső lényegét: a gonosz egyenlő a csúnyával, a jó mindig szép vagy csak el volt varázsolva. A gyerek számára az is természetes, hogy harcot kell vívni, helyt kell állni ahhoz, hogy valami jó bekövetkezzék.

A Waldorf-pedagógia úgy látja, hogy sok igazság rejlik az eredeti népmesékben, mert olyan lelki-szellemi értékekről és példakép erejű emberi fejlődési folyamatokról szólnak, melyek éppen olyan igazak, mint az érzékelhető világ tényei.

A Waldorf-óvodában a mesék mindig az aktuális ünnepkörhöz, évszakhoz kapcsolódnak. Az óvónő hosszabb időn keresztül, legalább egy hétig meséli fejből szóról-szóra ugyanazt a mesét. Az ismétlés nem unalmassá teszi a mesét, hanem elmélyíti az azonosulást és a megértést. Belső képként (tájkép-szerűen) jelenik meg a mese a gyerekben. Az érdeklődése és biztonságérzete nő, s örül, ha tudja, hogy mi következik. A gyerek érzelmei előre látható sorrendben jelennek meg és így élvezi a gyerek a feszültséget is, majd a feloldást. A mesélés a mindennapokba beépített szertartás, mindig ugyanabban az időpontban, mindig ugyanazon a helyen van, és minden gyerek egyformán résztvevője. Mindig ugyanazok a gesztusok és események adják meg a jelet a mesekezdésre; például: az óvónő halk lantjátéka, mialatt a másik óvónő meggyújtja a gyertyát, kialakul a kör és egy közös ének után megszólal a mese.

A mesemondás fejleszti a gyerek érzelmi, értelmi és anyanyelvi képességeit egyaránt.

A Waldorf-pedagógia az idegen nyelv tanítását csak az iskolában, de ott már az első osztálytól kezdve (egyszerre két idegen nyelven is) helyesli. Az óvodáskorú gyereknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél

biztosabban tanulja meg. Különös hangsúlyt élvez a Waldorf-óvodában az a szókincs, amely segíti a belső képek kialakítását* *– mint például az eredeti népmesék szókincse s képei – és felidézi a fogalmak érzelmi töltését, amely mindig sokszínű és többrétegű. Nem csupán a megnevezés mint az érdeklődést lezáró magyarázat a fontos, hanem az is, hogy érzékelhetővé, átélhetővé váljon a tartalom. Olyan régi szép szavakon megszólaló mesét is szívesen mesélnek az óvodában, amelyeket nem szükséges azonnal érteniük az óvodásoknak. Jó, ha a gyerekek csak sejtik a szavak jelentését, – de az érzelmi töltés ilyenkor is jelentős – és majd idővel tisztul az értés.

Az óvónők nagy értékűnek tekintik a gyerek alakuló világképét. Ha a gyerekek megosztják az óvónővel még képlékeny világnézetüket, amely sokszor kevés információból következtetve és ezért hiányosan alakult ki, az óvónő nem javítja ki feltétlenül állításaikat a tudomány legutolsó eredménye szerint. A nyitott és eleven kérdésként átélt képzeleteket meghallgatja, esetleg feltesz egy kérdést, de csak ha nem zavarja így a gyerek mesélőkedvét, melyben megnyilatkozik belső titkairól.

A bábozás és a babázás

A vegyes életkorú csoport összetétele igényli a gondos mesekiválasztás mellett a pedagógiai segítséget is arra, hogy egy egyszerűbb mesét örömmel tudjanak végighallgatni és követni a nagyobbak, és egy hosszú komplikáltabb mese alatt (amit mondjuk a születésnapja alkalmával választhat a gyerek) ne fáradjanak el a kicsik. Segítség lehet a bábozás, amelyre egy ünnep alkalmával is sor kerülhet.

A Waldorf-óvoda bábszínházának bábui nem kézi vagy kesztyűbábok, hanem úgynevezett álló bábok, vagy marionett figurák. Ezeket az óvónő az asztal mögött ülve vagy állva, takaratlanul vezeti az asztalszerű színpadon vagy felülről zsinórral mozgatja, ha marionett. Az óvodást nem zavarja, hogy látja a báb mozgatóját – ellenkezőleg, ez számára érzelmi biztonságot nyújt.

Másfelől az óvodás jobban, mélyebben azonosítja magát a kívülről vagy felülről láthatóan vezetett teljes figurával, mint a sokszor csak derékig látszó „belülről” megelevenített, önálló életre kelt bábbal.

Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

A Waldorf-óvoda bábjai általában saját készítésűek; a leggyakrabban a szülőkkel együtt készítik az óvónők, esetleg a nagyobb gyerekekkel – mint ahogy az összes többi játékállatot és lényt, törpét, babát is. A bábuk arca csak nagyjából kidolgozott, hogy helyet és teret adjon az intenzív gyereki projekciónak.

Színes selymekkel letakart, kellékekkel berendezett asztalon, a képzeletre támaszkodva valamilyen utat jár be a gyerek a hőssel együtt. Amellett, hogy a bábozás erősíti a gyerek figyelmét, színeivel, mozgásaival alátámasztja a gyerek belső képeit, aktivizálja őt, indíttatást ad arra, hogy a szabad játékban ő maga is fölépítsen egy tájat, anyagokat és bábként használható figurákat keressen, vagy készítsen, s végül előadja bábszínházát a többieknek is.

Egy ilyen – a gyerek által felépített és elmesélt bábjátéknak különleges varázsa van. Sokszor több gyerek vesz részt az előadásban, és az ő „függöny mögötti" kommunikációjuk rendkívüli szociális teljesítmény, mert mindent a sokszor „rögtönzött", az adott pillanatban kitalált mese fontosságának és folyamatosságának rendelnek alá a bábozók. Olyan is előfordul azonban, hogy az óvónőt kérik, hogy ő meséljen, miközben ők előadják, a még mindkét fél számára (mesélő és bábozó) ismeretlen – mert rögtönzött – mesét. Az előadás folyamatosan születik meg. Ilyenkor mutatkozik meg, hogy közös képi nyelvben tudnak gondolkozni a gyerekek az óvónővel. Sokszor már a pici gyerekek is elkezdenek bábozni, de ők még nem mernek, még nem tudnak mesélni. Inkább a nagyobbak állnak elő a saját maguk által kitalált mesével sokszor megdöbbentően gazdag szókinccsel.

Fontos számukra, hogy a meséléssel és a bábozással kapcsolatos csoportszokásokat ők is betartsák; például: letakarják a felépített színpadot előadás előtt és után is, énekszóval vagy zenével kezdik, és kísérik, majd fejezik be az előadást.

Sokszor az óvónők saját mozdulataikat figyelhetik meg a bábozó gyereken. Annyira szokássá válik a bábszínház, hogy otthon is – ünnepekkor vagy más alkalommal – nagy örömmel báboznak a gyerekek a családjuknak, rokonaiknak, vendégeiknek, vagy ha más néző nem akad, a babáiknak és kedvenc állataiknak.

Az óvodáskorú gyereknek legyen lehetősége egy olyan babát szeretni, amelyre az ő saját „énjét", személyiségének magját kivetíti és barátként vagy játszótársként osztja meg vele minden örömét és bánatát. Egészségesen hat, ha a gyerek ilyen

módon feldolgozhatja a számára még érthetetlen helyzeteket vagy más élményeit. Van olyan Waldorf-óvoda, ahol minden gyerek részére készítenek az óvónők a szülőkkel együtt egy-egy ilyen babát.

Ezek az úgynevezett „Waldorf-babák” körültekintő gondossággal készülnek: a szabástól a baba felöltöztetéséig bezárólag. Figyelembe véve azt, hogy minden, ami a gyerek kezébe kerül az esztétikán túl, jó minőségű, minta értékű legyen, nemcsak a természetes anyagok (pamut, gyapjú) használatát tartják fontosnak a Waldorf-óvodában, hanem a testarányok (fej-test arányai) pontos betartására is törekednek, s a színeiben (test, haj, ruha), az arckifejezésben finom, lágy harmónia tükröződjön a „kedves játékbabából”. Mind ezáltal szabad teret kaphat a gyerek fantáziája és képzelete.

Zene – ének – vers

A zene

A Waldorf-pedagógiára jellemző, hogy mindig a gyerekből indul ki, mégpedig abból a fejlődési szakaszból, amelyben a gyerek éppen van. A kisgyerek teljesen másképpen hall, mint a felnőttek, mert más tudatállapotban él. A zene éltetően hat, életerőt adva, de lehet káros hatása is. A jó zene a csendből indul ki, és a gyerekek is csak oldott, nyugodt légkörben kezdenek el énekelni, nyugtalan környezetben nem. A műszaki zajoktól és a tömegkommunikációs eszközök hang-áradatától kímélni kívánja a Waldorf-pedagógia a kisgyereket. A gyerekeknek meg kell tanulniuk csendben lenni, hallgatni, hangot várni. Nagy zajban, a szabad játék közepén, önkéntelenül is elcsendesednek, ha az óvónő elkezd zenélni, énekelni.

Főként a kvint intervallumú, és a pentaton zene nyugtatja meg őket ebben az életkorban. Fontos, hogy a gyerek fel tudja fedezni, hogy honnan erednek a különböző hangok. A zenélő embert akarják látni, a hangszert, a mozgásokat, a zenélő érzéseit, koncentrációját. (A gyerek érezze, hogy az ember hibázik is, de tudja kezelni a hibát. A kazettánál ez nincs így, hisz az mindig tökéletes, sohasem hamis.) A Waldorf-pedagógia nem használ kazettát, magnót, s más technikai eszközöket (mesehallgatásra se ajánlja őket), mert fontosnak tartja, hogy a gyerek mindig emberrel kapcsolatosan élje meg a dolgokat, hogy érezze, a hang ott keletkezik, ahol valaki zenél, mesél.

A hallás nemcsak a fülben zajlik. Szétárad. A gyerek az egész testében érzékel, és hall, ezért kezd el a zenére rögtön mozogni, táncolni. A zenéhez közvetlenül kapcsolódik a mozgás.

A gyerekeknek nagy szükségük van a különböző csengő-zengő hangokra, ezért fontos, hogy több különböző hangszer legyen az óvodában elérhető közelben: kis rézharangok, harangjáték, xilofon vagy gyerek-hárfa, csörgők, botok, pengetős vagy fúvós hangszerek. A hangszerek segítségével a gyerekek érzékelhetik a különböző minőségeket. (Meg lehet hallgatni, hogy a sok összeütögetett fadarab mind különbözően szól; össze lehet hasonlítani ezeket, majd esetleg egy ezekkel zenélő zenekart alapítani.)

A gyerekek életkoruktól függően más és más hangszert használnak.

Az ének

A mesejátékok teljes élményt nyújtanak a gyerek számára, hiszen a történethez játszhat egy hangszeren, és mozoghat is. A zenélés, az improvizálás, ugyanúgy, mint az éneklés a Waldorf-óvoda napirendjének szerves része. A mindennapos tevékenységeket – a különböző munkákat is – gyakran kíséri ének és vers. Bizonyos helyzetekhez szokásszerűen fűződik egy-egy az alkalomhoz illő dal vagy vers, amely a gyerek számára mintegy jelzi, hogy az óvónő éppen mit csinál (például: sütésnél, cipőkötésnél, rendrakásnál, ételosztásnál, mesélésnél). Így az énekszó belevonja a gyereket az óvónő tevékenységébe anélkül is, hogy most éppen részt venne az adott helyzetben. Máskor már része volt benne, s majd újra lesz még.

Az óvodában csak egy szólamban, és – mint a gyerekek – magas hangon énekelnek az óvónők.

A vers

Nem elsődleges cél az, hogy minél több verset vagy dalt tanuljanak meg a gyerekek (spontán folyamat) hanem, hogy ritmizált beszéddel és énekelve, az óvónő olyan hangulatot teremtsen, ahol az ének és a vers az öröm, a tisztelet és a belső világ kifejezése.*

A nap folyamán azonban olyan helyzetek is vannak, amikor a vers és a dal szertartás elemeként szerepel.

Például: Kézmosás után a frissen mosott tenyerekbe az óvónő illatos olajat cseppent, verssel, dallal kísérve. Minden gyerekhez külön – külön szól, az őt megillető egyéni hangon, miközben testi „dajkáló” közelséget teremt meg egy-egy lovagoltató- vagy ujj-játék segítségével. Ez a napnak – mind a gyerekek, mind az óvónő számára – kiemelkedően fontos része, mert érzelmileg nagyon intenzív és személyes mozzanat.

A vers és a dal legnemesebb formáit használják, mint asztali áldást és hálaadást, mint születésnap vagy egyéb ünnep köszöntését, vagy mint mindennapi fohászt a meggyújtott gyertya bensőséget teremtő eleven fényénél, a
reggeli körben és az elbúcsúzáskor.

Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

Mese előtt és mese után is dallal vagy verssel jelzi az óvónő, hogy kiemelkedő esemény kezdődik, végződik éppen a napi életben.

A mesék, versek, és dalok kiválasztása, összeállítása az óvónő folyamatos, állandó feladata. Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodván, a csoport összetételének megfelelően, elsősorban népi forrásokból keres igazi meséket, verseket és dalokat. Azzal is megpróbálkozik, hogy történetet találjon ki, meséket verses formába ritmizáljon, vagy már meglévő vershez dallamot komponáljon, esetleg új dalokat írjon. Mindezekben arra törekszik, hogy a zeneiség, a tempó, a ritmus, a dinamika és a hangzás sokféle változásban jelenjen meg, így kelt a gyerekben örömteljes, frissítő indíttatást arra, hogy megszeresse a szép beszédet és éneket.

Az a tapasztalat, hogy a gyerekek ezeket a kifejezési lehetőségeket szívesen használják fel szabad játékukban, és gyakran otthon is, szabadon, önkéntesen. Mindezzel sok esetben a logopédiai korrekció is megelőzhető.

A vers- és a dal örömteli elsajátítását szolgálja az is, hogy a gyerek sohasem kényszerül arra, hogy egyedül szerepelve kelljen egy verset vagy dalt előadnia. Mindez csak az óvónő és a csoport védő burkában történik.

Szép mozgás – a ritmikus játékban és az euritmiában

A ritmikus játék

A kisgyerek saját test- és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmusos mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában és a mesei jelenetek megelevenítésében jelentős szerepet játszik a mindennapos ritmikus játék.

Ez a tevékenység, amely naponta 15-20 percig tart, a kisgyerek közvetlen utánzóképességére épül. (Mozgást látva, érzékelve ő is együtt szeretne mozdulni a környezetével.)

Jellemző erre az életkorra, hogy a gyerek bizalommal követi az óvónő mozdulatát anélkül, hogy előre tudná milyen célból végzik azt. Mozgásnyelvről is beszélhetünk.

Egy dalt énekelve vezeti az óvónő a gyerekeket arra a helyre, ahol majd együtt tudnak mozogni és táncolni. Az életkorukból adódóan a gyerekek nem körformában, hanem inkább fürtformában csoportosulnak az óvónő köré, miközben ő elkezdi a játékot. Mondókákat, verseket, dalokat mozgással kísérve, egy történetbe ágyazva játszik el az óvónő, mindig az aktuális ünnephez és évszakhoz kapcsolódva (például: a paraszt kimegy a rétre szántani és aratni, elviszi a lovát a kovácshoz patkolni, megfigyeli a gólyát, fecskéket vagy a méhecskéket, végzi a munkáját, törpékkel találkozik, táncol velük.... stb.).

Fontos, hogy a természet élete és az emberi munka sokféle szempontból jelenjen meg ebben a mozgásnyelvben, s ezt az élményt a vers és a dal zeneiségével és tartalmával megfelelően egészítse ki.

A napnak ebben a szakaszában lehet helye például: a betlehemezésnek, a mese dramatizálásának vagy a születésnap megünneplésének is.

Az óvónő mindig úgy állítja össze a ritmikus játékot, hogy benne frissítő változásban jelenjenek meg az erőteljes és gyengébb, illetve a nagy és egészen finom mozgások, a vidám és komolyabb hangulatok.

Lehetőleg mindig váltakozva kövessék egymást a gyors és lassúbb mozdulatok. Az óvónő megpróbálja a gyerek testét (és lelkét egyaránt) úgy mozdítani, hogy utasítást ne kelljen adnia. Ennek ellenkezője a Waldorfpedagógia szerint zavarná a gyereket abban az álmodozó és önfeledt tudatállapotában, amely erre az utánzó gyermeki korszakra jellemző.

Az óvónő egyszerűen mozdul és énekel, úgy mintha ott helyben találná ki, mesélné el az egészet és az óvodások szabadon kapcsolódnak be és követik őt ebben a ritmikus játékban.

Helyet kaphatnak itt a szabályosabb gyerekjátékok is, ugyanúgy mint a körtáncok, de mindent át kell hogy öleljen a tartalmi összefüggés és ennek egy szokásrenden alapuló felépítettsége. Semmi sem történik öncélúan, minden része kell hogy legyen az egésznek, hogy mondanivalójával, tartamával azt szolgálja.

A tartalom mindig változik, természetesen az ünnepkört követően, de legalább két hétig naponta ismétlődik egy-egy ritmikus játék.

Az euritmia

A hétnek mindig ugyanazon a napján euritmia tanár jön az óvodába, és a ritmikus játék idejében elemi euritmiát tart. A gyerekek jól ismerik őt, sokuk már az óvodáskort megelőzően találkozott vele, és nagyon várják.

Az euritmia mozgás-művészet, mely szintén Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Körülírható mint látható beszéd, látható zene.

A Waldorf-iskolákban pedagógiai euritmiát tanítanak, ezenkívül van még művészeti euritmia, ami színpadon jelenik meg, és az orvostudományban használt terápiás lehetőség, a gyógyeuritmia.

Az euritmia a hangzókat, hangokat, intervallumokat speciális mozdulatokkal fejezi ki, s így képez szabályos, testi „gesztus-nyelvet”.

Míg a ritmikus játékban az óvónő olyan mozdulatokat használ, amely minél inkább a természetes mozdulatokat kívánja utánozni (például az aratást), addig az euritmia inkább azokkal a mozdulatokkal játszik el, amelyek a beszéd-, nyelv- és zene szerkezetével függnek össze.□□□

Az euritmia, a tánc, a ritmikus játék szép harmonizált mozgást hívnak elő a gyerekből. Ezt belső érzésből, a tartalomból, egy felnőttet utánozva hozzák létre. Versre vagy dalra való önálló dramatizálással, tornával, gimnasztikával csak a Waldorf-iskolában találkozik majd a gyerek.

A Waldorf-óvodapedagógia szerint az óvodáskorú gyereknek elég természetes mozgást jelent a benti és kinti játék és a napi „szép mozgás”.

Megjegyzés: Anyanyelvi nevelés

A ritmikus játék és az euritmia mellett a gyerekeknek megfelelő mozgásfejlődésük érdekében a mindennapi benti és kinti játékban egyaránt lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelő természetes játékos mozgásokra: futásra, ugrásra, dobálásra, kúszásra, csúszásra, mászásra, függeszkedésre.

Ezért is célszerű a csoportszobát könnyen mozgatható, többfunkciós bútorokkal, például padokkal is berendezni. Így lehet csúszni, mászni, kúszni az asztalok, székek és padok között, alatt... és csúszni vagy egyensúlyozva járni a padokon...

A teremben kötött labdákat, babzsákokat is találhatnak a gyerekek.

Az udvaron is lehetőséget kell teremteni a mászásra, függeszkedésre. Egyensúlyozni lehet egy farönkön is és ezt a célt szolgálják (az udvari játékszerek közül) a gólyalábak is. Mindez fejleszti a gyerekek testi erejét, ügyességét.

Ahol megfelelőek a körülmények, ott alkalom nyílik az udvari játék idejében, néha azon túl is az óvoda környékén kisebb vagy nagyobb sétákra, kirándulásokra. A séta, a hegymászás, fára mászás, stb. fejleszti a gyerek állóképességét, testi ügyességét és kedvezően hat az egészséges fizikai test kialakítására.

Képalkotás és formázás

Hetente egyszer a Waldorf-óvodában lehetősége van minden gyereknek arra – általában a szabad játék ideje alatt -, hogy a rajzolásban, festésben, gyurmázásban és a gyapjúkép készítése folyamán alkotó- és formáló készségét fejlessze. Így rendszeresen tapasztalhatja meg a különböző minőségeket. A hét minden napjához kötődik egy-egy művészeti tevékenység. (Eltérések lehetségesek.)

Hétfő – rajzolás

Ez a tevékenység segíti a hétvége utáni visszaérkezést az óvodába, és a gyerekek gyakran rajzolják le hétvégi élményeiket. Méhviaszból készült (ezért illatos), élénk, telített színű téglácska alakú kréták a rajzeszközök. A kisebbek kis kosárkában a három alapszínt találják a rajzlap mellett. A nagyobbak már több színt használhatnak, az iskolába készülők pedig már vastagabb ceruza formájú viaszkrétát is kapnak. (Mivel az óvodás keze még nem alkalmas a „három ujjas” ceruzafogásra – ilyen fogás esetén ugyanis a kéz görcsössé válik – ezért kapnak

vastagabb téglácska alakú krétákat a kisebb gyerekek.) Így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok, az életkornak megfelelő, nagy érzelmi telítettséggel.

Témához nem kötötten, önállóan tevékenykednek a gyerekek, majd amikor befejezik a munkájukat, az elkészült rajzokat odaadják az óvónőnek, aki minden gyerek számára külön mappába gyűjti össze azokat. Az óvodáskor végén majd valamennyit ajándékként hazavihetik a gyerekek.

Az óvónő maga is rajzol időnként a gyerekek előtt: plakátot készít, vagy olyan képet rajzol, melyben a kivágott mozgatható figurákkal egy mesét is el lehet játszani.

A Waldorf-óvodapedagógia a gyerekrajzokat üzenetnek tekinti, amit a gyerek ad a fejlődéséről. A gyerek rajzaiban nemcsak az figyelhető meg, hogy a képek egyre finomabbak és szebbek, s hogy egyre jobban ábrázolja az őt körülvevő tárgyi világot s a lényeket, hanem a gyerek egész testi és lelki fejlődése tükröződik olyan pontosan, hogy az arra képzett óvónő leolvashatja belőlük a gyerek fejlettségi szintjét, esetleg hiányosságait, speciális szükségleteit.

Kedd – gyapjúkép készítés

Ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjúfeldolgozás, a plasztikus formálás és a kép-alkotás között. Sok színnel megfestett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és így képet készíteni, ami a rajzolás és festés tapasztalatait kiegészíti. Rajzoláskor kemény viaszkrétával, kemény lapon dolgozik a gyerek, festésnél vízfestékkel vizes alapon fest, levegős gyapjúból „levegős”, kevéssé kontúros képet tud készíteni.

A gyerekek minden héten lehetőséget kapnak egy ilyen kép készítésére, ami egy rövid „kiállítási” idő után szétszedhető és ugyanabból az anyagból következő alkalommal is lehet képet készíteni.

Havonta egyszer az óvónő szintén készít egy nagyobb képet az ünnep témájával kapcsolatosan, és így a gyerekek láthatják a fejlettebb technikát, amit az óvónő használ: Szépen előkészíti, fésüli a gyapjút, színek szerint rendezi egy kosárba mielőtt elkezdené a munkáját. Ezek után úgy kezdi a képet, hogy először különböző színekkel „befesti” a hátteret, majd egyre több nagyon puha, vékony réteget felhasználva alakulnak ki a tárgyak, lények a képen. Csak egy bizonyos távolságból hasonlít az egész egy „rajzolt” képhez.

Szerda – gyurmázás, plasztikus formálás

A csoportszobában a formázáshoz a Waldorf-óvodások élénk, telített színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használnak. (Míg a agyag hőt von el az azzal tevékenykedő kezétől, addig a viasz megpuhulása után maga is átmelegszik, s mintegy hőt sugároz. A kisgyerekkori érzékelés szempontjából ez a különbség nagyon fontos.)

A gyerekek mindent formálhatnak, amit akarnak: gyertyákat díszíthetnek, egész vékony, kevéske viasszal; kialakíthatnak egész kis játék-világokat is tárgyakkal, állatokkal, emberi figurákkal. Az elkészített munkákat az évszakasztalhoz, a megfelelő helyre teszik, vagy karácsonykor, mint egy kis betlehemest, ajándékba hazaviszik a szüleiknek.

Az udvaron – főleg a meleg időszakban – a homokkal és vízzel való játék indítja a gyereket „természetes agyagozásra”.

Nagyon fontosnak tartja a Waldorf-óvodapedagógia, hogy a gyerekek megtapasztalják a föld, víz, hő és egyéb természetes „elemi” dolgok minőségét közvetlenül, kipróbálják az anyag és a saját maguk lehetőségeit.

Télen hóvár építésre, hóember készítésre és hóval való mindenféle játékra kerül sor a kinti szabad játékban.

Csütörtök – a sütés mint formálási tevékenység

A hetenkénti kenyér vagy cipósütés alkalmat ad tésztával dolgozni, azt kiformálni és megsütni. Alapvető formák jönnek létre: kör alakú vagy hosszúkás cipó, „kígyók”, rudak, csigák, fonott kalácsok, koszorúk. Az óvónő az ünnepekhez kapcsolódóan különböző, egyszerű formákat alkalmaz a sütésnél. Ezek az évköri változásban ilyenek lehetnek:

- Szent Mihály időszak: kard vagy sárkány
- Márton ünnep: perec vagy liba, törpe, manó
- Advent: karácsonyi sütemény, mézeskalács forma
- Szent Miklós: fehér ló
- Farsang: a témához tartozó forma
- Húsvét: kakas
- Mennybemenetel: csillagok
- Pünkösd: galamb
- Nyári ünnep: rózsák

Ezek a formák (miután mind nagyon egyszerűek) időnként visszaköszönnek a gyerekek sütemény formáiban, de emellett mindent kipróbálhatnak a gyerekek, és nagyon változatosan élnek is ezzel a formázási lehetőséggel.

Nagyon fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a sütést, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig szépen, nyugodtan haladjon a munka: kézmosás után, fehér kötényben, felhúzott ingujjal ülve az asztalnál lehet elkezdeni dolgozni, ahol belisztezzük a munkafelületet és az óvónő a gyerek kezébe adja a tésztát...

Péntek – festés

Ugyanúgy mint a sütés, a festés is nagyon körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő elrendezi a helyet: összeállítja az asztalokat egy bizonyos formára, letakarja viaszosvászonnal és a megszokott sorrend szerint rendezi be a gyerekek munkahelyét: rajztáblákat, szivacsokat, vizes üvegeket, majd festékeket rak az asztalra. A jó minőségű, akvarell papírt a gyerekek vízbe mártják, majd kiterítik a rajztáblákra. Az óvónő énekelve kezdi osztani a nagy széles ecseteket, amelyekkel a gyerekek jó minőségű akvarell színeket helyeznek el, s futtatnak szét a papíron. (A három alapszínt kapják meg a gyerekek és ezekből tudják a vizes papíron „kikeverve” előállítani a többi színt.) Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki és kontúrtalan. A hatás: egymásba folyó színhatárok.

Az a rajzolásban is megfigyelhető folyamat, hogy tükröt mutat az elkészült kép a gyerek saját világélményéről és fejlődéséről, a festésénél is megfigyelhető. A gyerek szabadon dönti el, hogy melyik színnel fest és, hogy mikor van a munkájának vége. Befejezéskor egy festőszekrénybe viszik a rajztáblákat, ahol majd megszáradnak a képek, amelyek szintén a gyerekek mappájába kerülnek. Ahogyan az előkészülésnél is segítettek a gyerekek, ugyanúgy részt vesznek az ecset és a szivacsok kimosásában, a víz cserélésében, – majd amikor az utolsó kis csoport is befejezte a képeit, a rendrakásban és az üvegek kimosásában is.

A festésnek ez a fajta, az életkor sajátosságainak megfelelő megközelítése vezeti el a gyereket későbbiekben a valódi ábrázoló tevékenységig az iskolában. Igazi festményekkel is találkoznak az óvodások. Különböző ünnepekhez tartozó reprodukciókat tesz ki az óvónő a falra és az évszakasztalon képeslap formában

változó tartalommal mindig jelen vannak a képek. Születésnapi ajándékként az ünnepeltnek az óvodástársai választanak ki az óvónő gyűjteményéből egy képeslap nagyságú festmény reprodukciót.

Szabad játék

Ahogy már többször szóba került, a gyerek szabad játéka kiemelt fontosságot élvez a Waldorf-óvodai élet tevékenységi formái között. A megfelelő tanulási forma ebben az életkorban nem az úgynevezett játékos tanulás: hanem a valódi tapasztalatszerzés, melyre a Waldorf-óvodai élet egésze ad lehetőséget.

A szabad játék idejében végzett munka jellegű tevékenységek az udvari játék, a kerti munka vagy a séták, kirándulások). A játék mellett a gyerekek rácsodálkozhatnak a természetre, az évszakoknak megfelelő változásokra.

A Waldorf-óvodai napirendben minimálisan kétszer, egy-egy óra szabad játékra van ideje a gyereknek. Ezzel biztosított a kisgyerek szükségleteiből fakadó játék igényének kielégítése az óvodában.

Ez alatt az idő alatt látóterükben az óvónő különböző munkákat végez (háztartási, kerti, kézműves tevékenységben). Az óvónő feladata, hogy a munkája körül olyan hangulatot áradjon szét, hogy a gyerekek ebben a meleg, derűt sugárzó légkörben, „mint egy burok alatt” érezzék magukat, s így folytathassák a játékot. Arra is van lehetőség, hogy a gyerek rövidebb időre „segítsen” az óvónőnek. Nem a munka eredménye, a teljesítmény a fontos, hanem az igazi örömet okozó tevékenység folyamata. A gyerek rácsodálkozva veszi fel az óvoda „életműhely”-nek is nevezhető mindennapjainak mozzanatait és saját helyét megtalálja a csoport élő, tevékeny közösségében. A szabadon játszó gyerekek rendelkezésére állnak a különböző kuckók, állandó vagy ideiglenesen kiépíthető házacskák és az ezekhez tartozó berendezések, a sarokba támasztott bot-paripák vagy a fogasra akasztott palástok, koronák, kardok ugyanúgy, mint a bábsarok bábui és babái vagy a nagy fa és kő építőelemek, illetve a különböző természetes anyagok, bársonyok, vásznak, szőrmék, selymek.

A játékszerek nagy része alapelvszerűen nem részletesen kimunkált, s ezzel

is elősegíti a gyerek fantáziájának tevékenységét.

A különböző, természetből származó tárgyak alkalmasak arra, hogy sok mindent jól helyettesítsenek anélkül, hogy rendeltetésükkel ellentétes módon kerülnének felhasználásra.

A gyerek úgy alkalmazza a játékszert és játékbútort, az anyagokat, ahogyan szüksége van azokra: környezetét alakítja, játékvilágát megteremti és annak lakosává válik. Fontos, hogy a felnőtt ezt figyelemmel kísérje és megértéssel kövesse.

Az adott helyzetben, megfelelő eszközt vagy ötletet tudjon felajánlani, ha például: a gyerek nem talál be a játék világába, hangulatába, a játék elakad vagy túl erősen leragad a játszó egy monoton, egyoldalú játékformánál.

Az óvónő törekszik arra, hogy a konfliktushelyzeteket megelőző jeleket észrevegye és ilyenkor időben, tapintatosan belépjen a gyerekek játékvilágába mint szereplő, aki továbbsegít, majd kilép újra, mintha ott se lett volna.

A probléma megoldását esetleg egy kérdés felvetésével segíti elő, így a gyerekeket egy általuk megtalált, új folytatási lehetőségre vezeti. A szabad játék ilyen vezetése nem jelenti a tevékenységbe való beavatkozást, és annak irányítását. Azt az érzést kelti a gyerekekben, hogy ők uralják a saját játékukat, egész helyzetüket – és ez így is van.

VII. A WALDORF-ÓVODAPEDAGÓGUS FELADATAI

Waldorf-óvodában felsőfokú, állami diplomával és Waldorf Óvodapedagógiai Szemináriumi végzettséggel rendelkező óvónő vezethet csoportot.

Segítőként dolgozhat mellette még átképzésen lévő óvónő. (A továbbképzés minimálisan három éves, amit kiegészít a legalább egy éves tapasztalt Waldorfóvónő melletti gyakorlati év.)

A csoportvezető Waldorf-óvónő nagy szabadsággal és teljes körű pedagógiai felelősséggel végzi a munkáját a Waldorf-óvodapedagógiai alapelvek szerint.

Az óvónő feladatai összefoglalva

1. A csoportegység benti és kinti berendezéseinek és tárgyainak kiválasztása.
2. Az évi, havi, heti, napi ritmusok folyamatos kidolgozása, a szokásrendszer kiépítése.
3. A csoport egészséges életmódjának kidolgozása és betartása.
4. A különböző tevékenységek megtervezése, előkészítése, levezetése, majd utólagos áttekintése.
5. Az óvodai csoport összeállítása (pedagógiai szempontok szerint).
6. Minden gyerek egyéni fejlődésének megfigyelése és segítése.
7. A szülőkkel való közösségi kapcsolat kialakítása és ápolása, problémák esetén közös megbeszélés és útkeresés.
8. Együttműködés a többi óvónővel. Gyakorlatvezetés vállalása a továbbképzésen lévő óvónők számára.
9. Aktív részvétel a pedagógiai vezetésben, és a kollégákkal való konferenciákon.
10. Együttműködés az orvossal, az iskolával és egyéb szakemberekkel.
11. Folyamatos önképzés, továbbképzéseken való részvétel, bekapcsolódás a Waldorf-óvodák regionális, országos és nemzetközi együttműködésébe.

Tervezés és visszatekintés

A Waldorf-óvoda pedagógusai jelentős időt és munkát szánnak arra, hogy következetesen és állhatatosan megformálják és kidolgozzák a maguk munkájának tervszerű egyéni keretét, figyelembe véve a napok, hetek ritmusát, a legapróbb részmozzanatokat és módszertani lépéseket az egész év folyamatában.

A Waldorf-óvónő rendszeres visszatekintést végez: mérlegeli, végig gondolja, hogy elképzelései milyen formában váltak valóra.

A visszatekintés több szintre vonatkozik: a napra, az adott ünnepszakra, a gyerekek egyéni fejlődésére. Általában az óvónő saját magának naplót vezet a tapasztalatairól, megfigyeléseiről, s a problémás helyzetekről. Ezek a feljegyzések azért fontosak, mert a csoportvezető óvónőtől elvárható, hogy a gyerek fejlődési szintjét, problémáit, lehetőségeit folyamatosan kövesse az óvodaérettség és a iskolaérettség között.

Gyerekmegfigyelés, gyerekmegbeszélés

Már az óvodába való felvételkor a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésen át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyerek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyerek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit. A gyerek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva élő, belső képet alakít ki a gyerekről, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszthető marad. A gyereket úgy tekinti, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben. Ebből a célból az óvónők maguk elé idézik – lehetőleg minden nap – az esti órákban, elalvás előtt csoportjuk gyerekeit, s ez a mindennapos praxisban igen hasznos gyakorlatnak bizonyul.

 Megjegyzés: Tervezés, visszatekintés□□□□□□Gyerekmegfigyelés, gyerekmegbeszélés□□□□□A konferencia c. alfejezetek tartalmazzák a Waldorf-óvodák ellenőrzési és értékelési alapelveit

Ha alszanak rá egyet, a következő napon előálló helyzetekben feltehetőleg nagyobb intuíciós, improvizatív erővel találnak majd gesztust, szót vagy cselekvést segítségül.

A gyerek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékáig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetésein.

A konferencia

A Waldorf-intézményekben a tanárok és óvónők – együtt vagy külön – minden héten rendszeresen tartanak konferenciát.

A konferencia pedagógiai és technikai, adminisztratív részből áll, s mivel a Waldorf-intézményeknek egyszemélyes hierarchikus vezetőjük gyakorlatilag nincs: minden nevelésre, pedagógiára közvetve vagy közvetlenül kiható kérdésben a konferencia vezeti az óvodát, iskolát. Itt születnek azok a döntések, amelyeket az intézmények életében elkerülhetetlenül meg kell hozni.

A konferencia leglényegesebb része azonban nem e fenti technikai vezetés, hanem a pedagógiai erőforrások megnyitása. A pedagógiai részben minden esetben gyermekmegbeszélésre is sor kerül, és ez a legterjedelmesebb, leglényegesebb mozzanat. Itt próbálják a gyakorlatban tudatosan alkalmazni azokat az ismereteket, melyeket a pedagógiai konferencia másik, folytonosan továbbképző részében szereznek a pedagógusok, illetve amelyeket a mindennapi gyakorlatból az önnevelésben kifejlesztett intuitív megismerő erőket is alkalmazva merítenek.

A gyermekmegbeszélésen megint csak a szomatikus orvosi szempontoktól kezdve, a lelki és szellemi állapotrajzon át az alkat és temperamentumbeli beágyazódottságig, a családi helyzetig mindaz szóba kerül, ami egy gyerek szempontjából további fejlődését illetően lényeges lehet. Amikor a konferenciai eset-megbeszélésen a pedagógus bemutatja a gyereket, általában érezhetővé válik a testi és lelki állapotrajz részletező finomságában és plasztikus kivitelezésében, hogy itt többszörösen feldolgozott, elmélyült ismeretről van szó.

A csoportvezető óvónők közössége, amely egyben az óvoda pedagógiai vezetése, közösen érez és visel felelősséget az óvoda minden gyereke iránt. Ezért mindig közösen döntenek egy-egy gyerek óvodai felvételéről, ezért folytatnak közös gyerekmegbeszéléseket és közösen keresnek utakat és megoldásokat a

gyerek javára. Ezeken a konferenciákon lehetőleg az orvos és az euritmista is részt vesz a többi óvónővel együtt.

Együttműködés a szülőkkel

A Waldorf-intézményekbe való felvételkor az az alapvető kérdés, hogy a szülők ismerik-e a Waldorf-pedagógiát és az intézmények működését legalább olyan mélységig, hogy világos képük legyen arról, milyen közegbe, környezetbe hozzák, adják gyerekeiket. Ehhez természetesen programok, cikkek, előadások és a nyitott ünnepek is hozzásegítik őket. Vannak óvodák, ahol a jelentkező gyerekek szülei a felvételt megelőző évben részt vehetnek előkészítő szülői esteken, esetleg a gyerekekkel közös baba-mama csoporton, közös munkadélutánon, pedagógiai beszélgetéseken. Az óvodai közösség kialakítása és a gyerek fokozatos óvodához szoktatása érdekében az óvónő és a szülők közötti megállapodás szerint a felvett gyerek előzetesen „vendégségbe" járhat leendő csoportjába.

A szülők és az óvoda pedagógusai kölcsönösen egy bizonyos fajta együttműködést kell, hogy felajánljanak egymásnak és elfogadjanak egymástól. Ez az együttműködés természetesen a gyerekre irányul és a gyerek javát keresi. Fogadóórákat, családlátogatásokat tart az óvónő, és a szülői esteken a szülők tovább ismerkednek a Waldorf-pedagógiával, itt maguk is átélhetik a gyakorlati tevékenységekben mindazt, amit gyerekeik csinálnak napközben az óvodában.

A szülők intenzíven részt vesznek az óvoda fenntartásának mindennapi tevékenységében, mind gyakorlati, mind anyagi értelemben. A Waldorf-óvoda szociális szervezeti forma, ahol a gyerekekért történik minden, és a felnőttek együttműködnek azért a célért, hogy eredményesen és zavartalanul folyhasson a pedagógiai munka.

VIII. A WALDORF-ÓVODA MŰKÖDÉSI FELTÉTELEI

A személyi feltételek

A csoportban dolgozó mindkét óvónő rendelkezzen felsőfokú, állami végzettséggel. A csoportvezető óvónőnek szükséges, hogy rendelkezzen a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képesítéssel is.

A csoport másik óvónője amennyiben ez utóbbival nem rendelkezik, azt folyamatosan szerezze meg.*

Az óvoda vezetését Waldorf-óvodapedagógiai és tanügy-igazgatási végzettséggel rendelkező óvónő láthatja csak el.

Az „anyai" gondoskodást, gondozást a Waldorf-óvodában az óvónő tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része.

Ha a csoport munkáját folyamatosan és egy időben két óvónő látja el, nincs szükség egy harmadik személy: dajka, segítő jelenlétére.

A csoport beindításának feltételei

A szülők ismerjék a Waldorf-óvodapedagógia céljait, az óvónő vezetésével a célok helyi megvalósításának legyenek aktív részesei.

A gyerek felvételéről a csoportvezető óvónő (óvónők) döntenek.

Az óvodai munka beosztását, a szülőkkel való közös tevékenység munkarendjét, a szülőkkel egyeztetve, a módszertani követelményeknek megfelelően, a csoportvezető óvónő határozza meg.

Az induló Waldorf-óvodai csoport bekapcsolódik a regionális, országos és nemzetközi szinteken folyó közös pedagógiai munkába, mely szakmai támogatója és egyben kontrollja.

A csoport folyamatos működésének feltételei

Megjegyzés: További részleteket lásd a 4. számú melléklet 2. pontjában

A pedagógiai és szellemi munkáért a csoportvezető óvónő felelős. A szülők a munka eredményességét együttműködésükkel és támogatásukkal segítik. Az évkör ünnepeit közösen készítik elő. A szülők részt vesznek a csoportszoba berendezésében, a játékkészítésben, a tárgyi feltételek gazdagításában.

A csoport életéhez szükséges berendezések, felszerelések, speciális anyagok beszerzéséről a rendelkezésre álló költségvetési keretösszeg erejéig a csoportvezető óvónő gondoskodik. Fokozatosan kialakítja a Waldorf-pedagógia ajánlásainak megfelelő környezetet (kert, udvar, konyha) és az igényelt étkezési rendet.

A tárgyi feltételek

A Waldorf-óvoda teljes egészében és minden részletében az óvodáskorú gyerekek sajátos életformáját, egészséges fejlődését szolgálja.

A tárgyi feltételek területén a Waldorf-óvodapedagógia szükségesnek tartja a rendkívül tudatos választást. A pedagógiai szempontot mindig elsődlegesnek tekintve, a legegyszerűbb környezet (tér, tárgyak, bútorok) is alkalmas lehet a Waldorf-óvoda megvalósítására.*

Feltételek

Az épület árasszon minél családiasabb, otthonosabb érzést; célszerű, ha a csoportszoba, az előtér, a vizes blokk, az öltöző, a konyha és a kamra egy családi házhoz hasonló egységet képeznek, főbejárattal és teraszajtóval a kertbe, akkor is, ha többcsoportos az óvoda.

Az udvar és a kert legyen elég nagy ahhoz, hogy szülőkkel együtt is elférjen a csoport, a homokozó, a virágágyások és a konyhakert mellett legyenek fák, bokrok, virágok, minél jobban hasonlítson az egész egy „tündérkert”-hez. Legyen

---

Megjegyzés: A Waldorf-pedagógiai munkát segítő eszközök jegyzékét lásd az 5. mellékletben

lehetőség elbújni, mászni, futni, házikót építeni, játékokat (köteleket, gólyalábakat) és kerti szerszámokat tárolni. Jó ha van kerti csap is.

A csoportegység térbeli felosztása olyan legyen, hogy minden háztartási, kézműves és egyéb tevékenységnek egyértelmű és megfelelő hely jusson:

 konyhai rész tűzhellyel (esetleg kemencével) és mosogatóval

 satupad szerszámokkal, hely a barkácsoláshoz

 sarok, ahol a kézimunkák kellékei vannak

 elég hely, ahol az egész csoport összejöhet mesélésre, ünneplésre

 megfelelő nagyságú hely a körtáncnak, mozgásos játéknak

 játszósarok (babaház, bolt, babakonyha)

fürdőszoba, öltözők.

A berendezés a következőknek feleljen meg:

A bútorok (tömör fából) legyenek szépen megmunkálva, harmonikus szép formákkal; több funkciónak is meg tudjanak felelni, változtathatóak, átrendezhetőek legyenek, (asztalok, székek, padok, polcok, szekrények, játszó bútorok: úgynevezett állványok, paravánok, térelválasztó funkcióval).

A textíliák legyenek természetes anyagokból (gyapjú, len, vászon, pamut, bársony, selyem).

A naponta használandó alapanyagok legyenek a gyerek számára jól láthatóak (például: színes gyapjú kosárban, müzli üvegben, stb.), csak a nagyon „értékes”, ritkán használandó dolgok kerüljenek a szekrénybe.

A játékszerek, játékeszközök (melyek többé-kevésbé kimunkáltak) legyenek természetes anyagokból:

 állandóan vagy ideiglenesen felépíthető házacskák és berendezéseik

 többféle méretű és színű kendők, leplek, kötelek, zsinórok

 fából készített játékok, hajók, autók, figurák, állatok; gyökerek, ágak, rönkök, varrott babák, bábuk

 kötött állatok, bot nyelű lovagolható paripák, lókantárok

 fejdíszek, koronák, palástok

 kosárnyi kagyló, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, magok, gyökerek, fakérgek...

 nagy, puha báránybőrök, színes rongyszőnyegek.

A játékszerek felsorolása csak a lehetőségek egy részét mutatja; sok minden függ az adott helyzettől, a csoport összetételétől, ezért főleg pedagógiai szempontok vezérlik az óvónőt a játékszerek kiválasztásában.

IX. ÖSSZEFOGLALÁS

A Waldorf-óvoda célkitűzései

1. A Waldorf-óvodapedagógia tiszteli a gyerek emberi méltóságát és feladatának tartja, hogy előkészítse egészséges életvitelét.
2. Nem szabályokat és tilalmakat akar megvalósítani, hanem a gyerek és a felnőttek művészi erőkkel áthatott együttélését.
3. Mindez akkor valósítható meg, ha a nevelő nyitott, járatos az embertani ismeretekben – elméletben és gyakorlatban egyaránt –, képes az egyedi, az általánostól eltérő különös megfigyelésére, nincsenek előítéletei s így felfogja a gyerekből érkező, szükségleteiből fakadó felszólításokat.
4. Pedagógiai fejlesztő munkájának alapelvévé kívánja tenni az utánzást, amely az óvónők szeretetteljes mintaképül szolgáló tevékenységét követi. El akarja érni, hogy az óvónő ne direkt utasításokkal vezessen, hanem figyelmes, gondozó vezetést gyakoroljon, ami a gyermeki személyiség még hiányzó belső vezéreltségét helyettesíti.
5. Segíteni kívánja, hogy a gyerek a benne működő természetes erőket szabadon tudja fejleszteni: érzékelésben, utánzásban, játékban és egyéb tevékenységekben.
6. A játékokhoz szükséges eszközök egyszerű kiképzésével növeli a gyerek fantáziáját és az alakító tevékenységek belső aktivitását.
7. A nap szervezésével (napirend) lehetőséget akar adni arra, hogy a gyerek érzékeit és cselekvési lehetőségeit kihasználva, jó szokásokra tegyen szert – az akarat nevelésével, erősítésével s nem megtörésével.
8. Lehetővé akarja tenni, hogy a gyerekek az értelmes és áttekinthető tevékenységeket átélhessék és utánozhassák, el akarja érni, hogy így kerüljön a felszínre az átélés és cselekvés összefüggésében az értelmi képesség és felfogó erő.
9. El akarja érni, hogy a gyerek a nevelőt tekintse példaképül, erkölcsi minőséget juttasson átélésbe és a tevékenykedésekbe; így kerüljön kapcsolatba az

erkölcsiséggel anélkül, hogy az mint szabály vagy külső előírás nyomasztóan hasson s ugyanakkor hatástalan maradjon.

10. Célja, hogy a gyerek a többi gyerekkel együttműködve szabad játék során megtanulja egyénileg továbbfejleszteni azokat a képességeit (intelligencia, fantázia, átélés, kézügyesség, szociális magatartás), melyeket elsajátított.
11. Fel akarja ébreszteni a gyerek lassan tudatossá váló érzékenységét szociális környezetén (a csoporton, a családon) belüli felelőssége iránt, és el akarja érni, hogy megtanuljon az előforduló feszültségeken felülkerekedni.
12. Meg akarja valósítani, hogy a gyerek az éves ünnepkört ritmikus ismétlődésben énekelve, játszva élje át, ünnepeljen a nevelőkkel és a szülőkkel. (Az örömteli tevékenységben a fogalmak, az értékek megelevenednek és megbecsültté válnak; így lesznek életük alakításának egészséges elemeivé.)
13. El akarja érni, hogy a gyerekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja.
14. A gyerek élményvilágát, formálóerejét a művészeti – ábrázoló – tevékenykedés által (egyszerű festés, formázás, éneklés, euritmia, tánc) felszínre kívánja hozni.
15. Az óvoda figyelembe kívánja venni: a gyerek érettségi szintjét, mind az óvodai felvételkor, mind az iskolakezdés időpontjának meghatározásánál. A Waldorfpedagógia az iskolaérettség kritériumait nem célkitűzésnek tartja, nem alkalmaz külön iskolára felkészítő foglalkozásokat. Úgy tekinti, hogy az életkori sajátosságoknak nem megfelelő a túl korai fejlesztés. Az idő előtti absztrakt, verbális és intellektuális tanítás elvonja a személyiség önfejlesztő erőit azoktól az adott életkorban legfontosabb feladatoktól, melyek a testi, lelki egészséget szolgálják.
16. A testi, lelki és szellemi erő sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében is minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint akarja a gyereket vezetni.
17. A Waldorf-pedagógia hozzá akarja segíteni a gyereket nyitottság elsajátításához, a különbözőség elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat akar nyitni – most még csak mesei, érzékletes szinten – a majdan globális szemléletmód előtt.

18. A Waldorf-pedagógiai nevelés nagy hangsúlyt kíván helyezni a helyi hagyományok, a kulturális örökség megismerésére, ápolására is. Így lesz a Waldorf-óvoda mindenütt hasonló és mégis mindig más.
19. A Waldorf-Óvodapedagógiai Program szakszerűtlen felhasználását – a megfelelő felkészülés hiányának következtében – a nemzetközi és a hazai Waldorf-óvodák közössége szeretné kivédeni. A „Waldorf" nevet csak ott használhatják, ahol megfelelő képzettségű pedagógusok és a Waldorfpedagógiát igénylő szülők vannak.

IRODALOMJEGYZÉK

Carlgren, Frans; Klingborg, Arne: Szabadságra nevelés.
Waldorf Könyvek II., Budapest, 1995.

Czirják Tünde: Szakdolgozat – Waldorf Óvodapedagógiai Szeminárium keretében.
Solymár, 1995. Kézirat.

Goebel, Wolfgang; Glöckler Michaela: A nagy gyermek-kalauz.
Futura Könyvek, Pilisszentkereszt, 2011.

Grunelius, M. Elisabeth: Erziehung im frühen Kindesalter.
Novalis Verlag, Schaffhausen, 1980.

Haller, Ingeborg: Das spielende Kind.
Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1991.

Leber, Stefan: Die Menschenkunde der Waldorfpädagogik.
Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1993.

Lievegoed, B. C. J.: Entwicklungsphasen des Kindes.
Mellinger Verlag, Stuttgart, 1979.

Köhler, Henning: Félénk, szomorú és nyugtalan gyerekekről Szépnap
Könyvek, Szeged, 2009.

Plattner, Elisabeth: A nevelés mindennapi művészete.
Futura Könyvek, Budapest, 1995.

Schad, Wolfgang: Erziehung ist Kunst.
Verlag Freies Geistesleben, Stuttgart, 1994.

Steiner, Rudolf: A gyerek nevelése szellemtudományi szempontból.
Jáspis Kiadó, Budapest, 1993.

Steiner, Rudolf: A szabadság filozófiája.
Édesvíz Kiadó, Győr, 1990.

Steiner, Rudolf: A szociális élet kérdései.
Mandátum Kiadó, Budapest, 1990.

Vekerdy Tamás: Waldorf-óvodák, Waldorf-iskolák az NSZK-ban.
Kritika, 1989. 4. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda Solymáron I.
Óvodai Nevelés, 1989. 11. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda Solymáron II.

Óvodai Nevelés, 1989. 12. sz.

Vekerdy Tamás: A Waldorf-óvoda programjáról Házilag sokszorosítva, 1994.

Óvodai nevelés országos alapprogramja 137/1996 és 227/2009 számú Kormányrendeletek.

1. számú melléklet

MI A WALDORF-ÓVODA?

(Alapelvek és kritériumok a név-használat és minőséggondozás irányában)

1. A Waldorf-óvodapedagógus munkájának alapja Rudolf Steiner antropológiája, „Általános embertanának" ismerete – különös tekintettel a kisgyerekkor sajátosságaira. A pedagógus törekedjen ezek folyamatos elmélyítésére, gyakorlati megélésére és alkalmazására, vegyen részt továbbképzéseken.
2. A pedagógiai munka a Waldorf-Óvodapedagógiai Program (1997) és az arra épülő, Waldorf-pedagógiai szakértők által elfogadott/szakértett Helyi Program szerint folyik.
3. A Waldorf-óvodai csoport délelőtti életét két szakképzett óvodapedagógus együttes munkája kíséri. A csoportvezető óvónőnek legyen felsőfokú óvodapedagógusi végzettsége, valamint a Nemzetközi Szövetség a „Waldorf Steiner Kisgyermekkori Nevelésért" és a Magyar Waldorf Szövetség által elismert Magyar Waldorf Óvodapedagógus Képzés tanúsítványa. A csoport másik óvónőjének legyen állami képesítése, a Waldorf-óvónői képesítést pedig alkalmazásától számított 5 éven belül szerezze meg. Az óvoda délutáni működésének személyi és szakmai feltételeit, a 4-es számú melléklet ajánlásait szem előtt tartva a Helyi Programban meghatározott pedagógiai szempontok szerint, a pedagógusok a fenntartókkal egyeztetve alakítják ki.
4. Az óvoda pedagógiai vezetését az együtt dolgozó óvónők közössége, az Óvónői Konferencia látja el. A feladatokat megosztja. Az Óvónői Konferencia felel a nevelés minőségének fejlődéséért, az óvodavezető ellátja az óvoda vezetését. A Fenntartóval együtt felel a működés törvényességéért.
5. „Minden nevelés önnevelés" mondja Rudolf Steiner. A Waldorf-óvónő folyamatosan fejleszti önmagát, egyénileg és a konferencia munkán belül is. Együttműködik más Waldorf-intézményekkel regionális, országos és nemzetközi szinten.
6. Minőséggondozás területén a Waldorf-óvodák követik a Magyar Waldorf Óvodák közös ajánlását, melyet a Magyar Waldorf Szövetség elismer. Ezzel összehangolva kidolgozzák saját önellenőrzési rendszerüket.

7. A működtetésben törekednek a tudatosságra, átláthatóságra. A szülőkkel folyamatos kapcsolatot ápolnak, nyitottak és együttműködnek velük a gyerekek érdekében, átláthatóságra törekszenek.
8. Igyekeznek a nyilvánosságban dolgozni, a Waldorf-pedagógia értékeit megosztani, és a kulturális életben tevékenykedni.

Nevelési alapelvek

* A gyerekek között a legfontosabb az óvónő belső magatartása, hitelessége.
* Mivel a gyerek nem tud nem utánozni, az óvodapedagógusnak jó mintát kell adnia, a gyerekek között tudatosan kell jelen lennie.
* Az óvónő törekedjen megismerni a gyerek fejlődésének szakaszait.
* Tisztelje a gyerek egyéniségét.
* Készítse elő a megfelelő környezetet, melyben a gyerek bizalommal ismerheti meg a világot, annak erkölcsi oldalát.
* Fordítson figyelmet a mozdulatok helyes használatára a ritmikus játékokban.
* Segítse a gyerek kreativitását.
* A Waldorf-óvoda vegyes csoportokkal működik.
* A nap, a hét, a hónap és az év ritmusai egymásra épülnek, áthatják egymást, a hétköznapi történések időnként ünnepekké emelkednek a Waldorf-óvodában.
* A Waldorf-óvoda fontosnak tartja a szabad játékot, ezzel segítve a szociális kapcsolatok kiépítését.
* A Waldorf-óvoda egyszerű, természetes játékokat használ, melyek segítik a képzelőerő kibontakozását.
* A természettel való kapcsolatot ápolja a Waldorf-óvoda, elősegítve ezzel a gyermekben a világra való rácsodálkozást és hálaérzetet.
* Az úton járás a fontos, nem a megérkezés, ezért a Waldorf-óvoda nem az eredményért dolgozik.
* A Waldorf-óvodában fontos az anyanyelvi nevelés, mint minden egyéb területen ebben is az utánzás a kulcs, nem javítgatják a gyerekeket, csak jó mintát adnak.

* A kisgyerek számára a valódi tapasztalatok és kapcsolatok a fontosak, ezeket nem a média által kaphatja meg, szüksége van az emberre, mint hídra a világ felé.

2. számú melléklet

A DÉLUTÁNOSSÁG

A Waldorf-pedagógia a kisgyerek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyerek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba. A közösségben kapott ingerek feldolgozásához a zavartalan feltételek elsődlegesen itt teremthetők meg, hiszen a kisgyereknek maga a közösségben való lét is tanulandó feladat, állandó figyelmet, alkalmazkodást kíván tőle. Amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyermek délutáni elhelyezését az óvoda magára vállalhatja.

A délutánra való felvétel nem lehet automatikus, minden esetben egyéni, az egyes gyerekre és családra vonatkozó döntést igényel.

Az óvónők és szülők személyes beszélgetésen vesznek részt. Az óvónők részéről fontos az alapos pedagógiai tájékoztatás a Waldorf-pedagógia általános, embertani szempontjairól, a délután rendjéről; valamint a szóban forgó gyerek személyes fejlődéséről, óvodai jelenlétéről. A szülők részéről pedig szükséges a helyzetük kellő feltárása, csak ezután következhet a közös mérlegelés. A döntést természetesen a szülőknek kell meghozniuk!

A tudatos, körültekintő döntés meghozása után a gyerek is könnyebben elfogadja a hosszabb óvodai tartózkodást.

A délutánosság felvállalásáról a pedagógusok, szülők és fenntartók közösen döntenek együttesen megteremtve annak pedagógiai, személyi, gazdasági és jogi feltételeit.

Pedagógiai feltételek

A délutáni pihenő rendjének megfelelő módon illeszkednie kell a délelőtti óvodai élethez, annak természetes folytatásaként benne is meg kell valósulniuk a Waldorfpedagógia nevelési elveinek. A pihenő időszak alapvetően eltérő jellegét figyelembe véve, kellő szakmaisággal és alapossággal kell kidolgozni tevékenységeinek egymásutánját.

A délután fő feladata a gyermeket a délelőtt folyamán ért élmények feldolgozására, a pihenésre, lehetőleg elalvására szolgáló nyugodt környezet megteremtése. Ezért fontos, hogy az aktívabb délelőtt lezárása után a tevékenységek állandó ritmusban kövessék egymást. A fogmosás, a hálóhelyek elrendezése, a vetkőzés-öltözés mind nyugalomban, ismert rendben vezetik a gyereket az „álmok-kuckója" felé.

A kisgyerek fokozott biztonságérzete igényli, hogy fizikailag is mintegy „burkot" képezzünk köré. Amennyiben külön alvó-helyiség kialakítására nincs lehetőség, a csoportszobában rendezhetünk be a gyerekeknek kis hálóhelyeket. Paravánokkal, függönyökkel, a rendelkezésünkre álló bútorokkal különíthetünk el kuckókat, testvéreknek, esetleg barátoknak közösen is.

Az álomba merülés lehetőségét minden eszközzel segíteni kell! Az óvónő melegséget árasztó mozdulatai, hanghordozása teremtik meg a kívánt álomszerű hangulatot. Az óvónő tisztában van a fáradt, aludni készülő gyerek kiszolgáltatottságával, a helyzet intimitásával, így a lehető legnagyobb finomsággal, körültekintéssel és biztos határozottsággal végzi dolgát.

Az előkészületeket még rövid, halk beszélgetés zárhatja, az eltelt nap végig gondolása, előretekintés a szülők érkezéséig, majd végül ima és ének vezethet át a teljes csend és testi-lelki nyugalom állapotába. A pihenés ideje alatt az óvónő halk dúdolásával, jelenlétével veszi körül a gyerekeket. Előkerülhet a varródoboz, javításra váró ruhácskák, hímzés…

A délután jellege a délelőtt folyamán történt élmények feldolgozását hivatott segíteni, így ébredés után sem kíván „új élményeket" adni a gyereknek. A nagyobbak, akik nem igénylik már a délutáni alvást, egy hosszabb nyugodt fekvés és a kicsik elalvása után képeskönyvet nézegethetnek, elővehetik körmöcskéjüket vagy segíthetnek az óvónőnek az uzsonna elkészítésében.

A délutánt uzsonna és a nap közös befejezése, a búcsúzás zárja.

A személyi feltételek

Ahhoz, hogy a Waldorf-pedagógia nevelési elvei a délután folyamán is megvalósulhassanak, képzett Waldorf-óvónő jelenléte szükséges.

Alkalmazása elegendő félállású vagy hat órás munkakörben. Amennyiben a Waldorf-Óvodapeadagógiai Programban előírt, megfelelő képesítéssel nem rendelkezik, azt öt éven belül szerezze meg!

A délutános óvónő a Konferencia teljes jogú tagjaként vesz részt annak munkájában, az óvodai élet alakításában. Egyedül csak így biztosított, hogy a délután, a délelőtt folyó munkát kiegészítve és erősítve valóban a gyerek fejlődését szolgálja, és ne csak kényszernek való megfelelés legyen.

Jogi és gazdasági feltételek

Az óvoda Alapító Okirata alapján biztosítja a törvényi feltételeket.
A délutánosság megteremtéséhez és működtetéséhez szükséges gazdasági háttér megteremtése az egész óvodai közösség feladata kell legyen. Egyfelől csak így válnak viselhetővé a többlet terhek, másfelől a közösség egészséges szociális élete is ezt kívánja.

A délutáni ritmus egy példája

12.30 – 13.00 Ebéd
13.00 – 13.30 Mosdó, fogmosás
13.30 – 15.00 Csendes pihenő, alvás
15.00 – 15.30 Uzsonna
15.30 – 16.15 Rendrakás, búcsúzás

3. számú melléklet

GYERMEKVÉDELEM A WALDORF-ÓVODÁBAN

A Waldorf-óvoda a gyermekvédelmi tevékenységét a „Gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról” 1993. LXXIX. Törvény a közoktatásról” és ennek 2003.

évi módosítása, valamint a végrehajtásához kapcsolódó jogszabályokkal összhangban határozza meg.

Gyermekvédelmi tevékenységeink célja, hogy a gyereket fejlődési útján segítsük, ezáltal testileg egészséges, lelkileg szabad, szellemileg kreatív emberré válhasson. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa. (WOP)

A Waldorf-Óvodapedagógiai Program teljes egészét áthatja a gyerek iránt érzett tisztelet.

Az óvónő a gyereket, mint szellemi individualitást tekinti. Életkori és egyéni igényeit és szükségleteit felismerve szervezi az óvoda életét.

Szem előtt tartja a gyerek alapvető jogait a testi egészségre, érzelmi biztonságra és szellemi szabadságra.

Minden gyerek felé szeretettel, pozitív attitűddel fordul, hátrányos megkülönböztetés senkit nem érhet. Minden gyerek az óvodai csoport egyenrangú tagja, számára az egyenlő hozzáférés biztosított.

A Waldorf-pedagógia befogadó pedagógia. A Waldorf-Óvodapedagógiai Program szerint felépülő óvodai élet jó hátteret teremt a Sajátos Nevelési Igényű gyerekek integrált nevelésére. A feladatot felvállaló intézmények Alapító okiratukban rögzítik szándékukat és biztosítják a szükséges tárgyi és személyi feltételeket.

Az óvónő a szülőkkel a gyerek érdekében jó viszonyt alakít ki és velük folyamatosan együttműködik. A szülők segítségére van nevelési problémáik megelőzésében és megoldásában.

A Waldorf-pedagógia alapelvei biztosítják az esélyegyenlőség megvalósulását. Különbözőség és beilleszkedési nehézségek esetén az óvónő a gyerekre külön figyelmet fordít, fejlődése érdekében egyénre szabott pedagógiai eszközökkel él.

A személyes adatokat gondosan kezeli, csak meghatározott pedagógiai célból, megfelelő körültekintéssel, a szülőket tájékoztatva használja fel azokat.

Mindezek formájáról és tartalmáról a Waldorf-Óvodapedagógiai Program megfelelő fejezetei rendelkeznek, úgymint:

II. fejezet: A Waldorf-pedagógia emberképe

III. fejezet: A kisgyerek

VII. fejezet: A Waldorf-óvodapedagógus feladatai

– Gyerekmegfigyelés,

gyerekmegbeszélés – Együttműködés a

szülőkkel.

Indokolt esetben a gyerek érdekében az óvoda kapcsolatot vesz fel a helyileg illetékes családsegítő és gyermekvédelmi szervezettel, a megfelelő szakemberekkel, fejlesztőpedagógusokkal.

4. számú melléklet

WALDORF-ÓVODÁK SZERVEZETE, MŰKÖDÉSE

1) Óvodai nyitva tartás

a) Napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működő óvoda

A magyarországi Waldorf-óvodák többsége napi legfeljebb 8 órás nyitva tartással működik. A Waldorf-pedagógia a kisgyermek igényeihez igazodva ideálisnak tartja, hogy a délelőtti óvodai tartózkodás után a gyermek visszatérhessen személyes élete színterére, a jól megszokott családi otthonba.

b) Napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartással működő óvoda

Waldorf-óvodák működnek, működhetnek napi 8 órás vagy azt meghaladó nyitva tartás mellett is, mert amennyiben az otthoni pihenés nem lehetséges, a gyerek délutáni elhelyezését az óvoda magára vállalhatja.

Az óvodák a pedagógiai program szerinti szünetek ideje alatt zárva tartanak. A szünetek munkanapjai az óvodapedagógusok számára nevelés nélküli munkanapok: a szünetekben látják el nevelésen felüli egyéb munkaköri feladataikat, illetve veszik igénybe rendes szabadságukat.

2) Kötelező alkalmazotti létszám, munkakörök, a munkakörök betöltéséhez szükséges szakképzettségek

Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként Délelőttönként, egyidejűleg két fő óvodapedagógus:

* mindketten rendelkeznek óvodapedagógus szakképzettséggel, és
* egyikük rendelkezik a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert Waldorf-óvodapedagógiai elméleti és gyakorlati képesítéssel,
* a Waldorf-óvodapedagógiai képesítéssel nem rendelkező óvodapedagógus vállalja a képesítés megkezdését az alkalmazásától számított 5 éven belül.

Délutáni ellátást nyújtó óvoda esetén a törvényi előírások figyelembe vételével, a gyermeklétszám függvényében az Óvónői Kollégium és a Fenntartó együtt határoznak az délutáni időszakra alkalmazandó pedagógusok létszámáról és képzettségéről.

Az intézményvezetői megbízás feltétele, hogy az óvodapedagógus rendelkezzen intézményvezetői szakképzettséggel és Waldorf-óvodapedagógiai képesítéssel. Az óvodák a vezetői megbízás során pályázati eljárást is alkalmazhatnak.

Az intézményvezetői munkakörre előírt kötelező óra-kedvezménnyel a Waldorf-óvodák nem élnek, az ebből adódó bérmegtakarítás kiegyenlíti a dajka munkakör helyett elvárt óvodapedagógus bérezéséből adódó többlet munkabért.

a) Óvodapedagógusok

A Waldorf-pedagógia alapvetően fontosnak tekinti, hogy a nevelő munka mellett a gyerekek maguktól a pedagógusoktól kapják meg a gondoskodás minden formáját. Az „anyai” gondoskodást, gondozást a Waldorf-óvodában az óvodapedagógus tudatosan magára vállalja, ez meghatározó része nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának. A csoport munkáját folyamatosan és egy időben két óvodapedagógus látja el. Az óvodában elkülönült dajka munkakör nincs, a dajkai feladatokat a pedagógusok egymás között megosztva végzik.

Méltánylást érdemlő egyedi helyzetben a Magyar Waldorf Szövetség külön engedélyével működhet az óvoda egy Waldorf-óvodapedagógus és egy segítő (dajka), önkormányzati óvoda esetében a két óvodapedagógus mellett egy dajka alkalmazásával.

Az alapvető pedagógiai törekvés azonban gyermekcsoportonként két óvodapedagógus foglalkoztatása a „Finanszírozott kötelező munkakörök gyerekcsoportonként” cím alatt meghatározott követelmények szerint.

b) Egyéb munkakörök, technikai létszám

A Waldorf-óvodák általában egy csoporttal működnek, fenntartóik többségükben a szülői közösség által működtetett civil szervezetek. Az óvoda működésével felmerülő nem pedagógiai feladatok egy részét (pl. gondnoki, karbantartói, gazdasági-adminisztrációs-ügyintézési tevékenység) a fenntartó látja el a szülői közösség aktív személyes közreműködésével.

A nem pedagógiai feladatok ellátása az óvodában történhet

* a fenntartói tevékenység keretében,
* külön technikai létszám biztosításával vagy
* önkéntes szülői közreműködéssel.

Az óvodák és fenntartóik saját helyi lehetőségeikhez mérten döntik el és szabályozzák, hogy milyen módon gondoskodnak az egyéb, nem pedagógus munkakörök ellátásáról.

c) Egyéb rendelkések

* Ha a Waldorf-óvodában foglalkoztatott óvodapedagógus szakképzettsége a fenti előírásoknak nem felel meg, az Waldorf-Óvodapedagógiai Program jóváhagyásától számított öt év után csak akkor foglalkoztatható tovább pedagógus-munkakörben, ha tanulmányait az előírt szakképzettséget nyújtó képzésben megkezdte.
* Új alapítású Waldorf-óvodák az első három évben a Magyar Waldorf Szövetséggel egyeztetve mentességet kaphatnak a 2. pontban meghatározott követelmények alól.

3. Az óvodapedagógus munkakör sajátosságai

Kötelező óraszám

Az óvodapedagógusok kötelező óraszáma

félnapos óvodában: heti 32 óra, egész napos óvodában: heti 32 óra.

A napi teljes munkaidőből fennmaradó részt a pedagógusok napi esetmegbeszéléssel és a következő nevelési napra történő előkészületekkel töltik.

Munkaköri feladatok

Az óvodapedagógusok munkakörükbe tartozóan ellátják:

* a dajka munkakörbe tartozó teendőket nyitva tartási időben,
* a nevelési program szerinti esti programok, hétvégi ünnepek, az óvoda mindennapi életével kapcsolatos, nyitva tartási időn túli tevékenységeket, ideértve: az óvodai foglalkozásokhoz szükséges eszközök, alapanyagok, élelem, tisztítószerek stb. beszerzését, az évszakasztal, játékok, bábok, óvodai díszek készítését és ezek alapanyagainak beszerzését (vásárlás, gyűjtés), illetve mindezek időszakos megújítását, az óvoda díszítését,
* rendszeres a szülői és pedagógiai estek előkészítését és megtartását,
* az egyes szülőkkel folytatott megbeszéléseket szükség szerinti családlátogatásokat,
* a rendszeres óvodapedagógiai megbeszéléseket, konferenciákat óvodán, régión, országon belül.

Az óvodapedagógusok a feladatokat egymás között megosztva, illetve együttesen végzik. Általában az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését. A munkaköri többletfeladatokat a pedagógusok a nevelési időszakokban munkaidejükön felül, illetve az óvodai szünetek nevelés nélküli munkanapjaira ütemezetten végzik, a túlmunka elszámolása az óvodai szünetekkel biztosított. Az óvodák helyi körülményeik alapján belső szabályzatukban határozzák meg a pedagógusok kötelező óraszámát, az általános előírásoktól eltérő kötött és kötetlen munkaidőt.

4. Gyermekétkeztetés

A Waldorf-óvodában a pedagógiai elvekkel összhangban hangsúlyos, hogy az ételeket a pedagógusok és a gyerekek közösen készítik el, és az így elkészült ételeket fogyasztja mindenki a közös étkezésen. Az ételek ennek megfelelően

egyszerűen elkészíthető, hús- és tojásmentes, gabona alapú egytálételek. A családias, közös főzéshez ezért megfelelő és elegendő, ha az óvoda rendelkezik melegítőkonyhával és a szárazélelmiszerek tárolására alkalmas kamrával vagy kamraszekrénnyel. A nemzetközi Waldorf-óvodai gyakorlatnak megfelelően kifejezetten ajánlott, hogy lehetőség szerint a konyha és a foglalkoztató egy légtérben, egymással közvetlen fizikai kapcsolatban legyen kialakítva, elősegítve ezzel is a gyermekcsoport szabad térbeli kapcsolódását a főzési tevékenységekhez.

5. Az óvodai jogviszony sajátosságai

A szülők, gyerekük beíratásával a Waldorf-pedagógiát tudatosan választják. Ezáltal sajátosan megjelenik a civil szektorbeli intézményfenntartói tevékenységben való részvétel követelménye (közhasznú cél támogatása adománnyal és személyes közreműködéssel). Az óvoda működtetése és fenntarthatósága érdekében szoros együttműködés és támogatás alakul ki a szülői közösség és az intézmény között, amelytől jogi szempontból elhatárolódik az óvodai nevelés: a gyermek és óvoda köznevelési jogviszonya közvetlenül nem kapcsolható össze a fenntartó tevékenységével és támogatásával.

6. Önigazgatás, szervezet

A Waldorf-óvodák Rudolf Steiner által megfogalmazott három alapelvre épülnek: önigazgatás, demokratikus-republikánus elv, funkcionális hármas tagozódás.

Az óvoda pedagógusai alkotják az Óvónői Kollégiumot, amelynek keretében közösen döntenek a pedagógiai munkát érintő kérdésekben, például a gyerekfelvétellel, a gyerekek nevelésével és az óvodai jogviszonnyal kapcsolatos kérdésekben. Az egyik óvodapedagógus vállalja az intézményvezetői munkakör betöltését, aki a jogszabályok szerinti egyszemélyi felelősséggel tartozik az óvoda vezetéséért.

Az óvodák fenntartói többségükben szülői kezdeményezésre alapított nonprofit civil szervezetek (alapítványok, egyesületek) de működhetnek, működnek önkormányzat által fenntartott Waldorf-csoportok. A mindenkori szülői közösség

támogatásával működő fenntartó és az óvoda kapcsolatában domináns és hangsúlyos az együttműködés, az óvoda működése, mint közös cél szolgálatában. A fenntartói tevékenységet a szülői közösség a civil szervezetekről szóló jogszabályok keretei között látja el önkéntes személyes közreműködés vállalásával és az intézményfenntartói cél anyagi támogatásával. Fontos az óvoda működését érintő feladatokban a szülői részvétel. A fenntartói-óvodai közös testületekben a szülői jelenlét szabályozott jogviszony (önkéntes jogviszony, megbízás) keretében, az óvoda szakmai és szervezeti önállóságának megtartásával történik.

A Waldorf-óvodák általában egy, vagy két gyermekcsoporttal működnek. A gyerek- és alkalmazotti közösség létszáma lényegesen kevesebb a jogi szabályozás modelljét adó, több csoportos óvodákétól, a közösségi szervezet és működés kevésbé tagolt, a kapcsolattartás családiasan közvetlen, a nevelés személyi és tárgyi feltételei is eltérőek. Az óvodák szervezetének és működésének alapelvei az egyes intézményekben a helyi sajátosságoknak megfelelően valósulnak meg. Az óvoda működése, mint közös cél érdekében az intézmény és a fenntartó egymással szorosan együttműködik, jogosítványaikat rendeltetésszerűen és a Waldorfpedagógiai elvekkel összhangban gyakorolják. Az óvodák – a jogszabályok kötelező előírásainak figyelembe vételével – szervezeti és működési szabályzatukban határozzák meg szervezetük és működésük sajátos felépítését, így különösen: a fenntartóval való együttműködést, a feladat- és felelősségmegosztást, az intézményvezetői jogkörök ellátását, az egyszemélyi és közösségi döntés és felelősség területeit, illetve munkáltatói minőségükben további belső szabályzatokat alkotnak. A Magyar Waldorf Szövetség a szabályozásra irányelvet adhat ki.

7. Szülői szerepkör

A Waldorf-óvoda alapvetően szülői elhatározásból jön létre. A szülői munka azonban nem ér véget az óvoda elindításával, mivel az ott dolgozó pedagógusok nevelő partnerként tekintenek a szülőkre. A rendszeres szülői estek alkalmat adnak az eszmecserére, a tapasztalatok megosztására, a fontosabb életkori problémák közös megértésére, feldolgozására. A szülők eleven kapcsolatot ápolnak az óvodapedagógusokkal és egymással, ennek révén olyan szociális közeg jön létre,

amely segíti a mindennapos gondok megoldását és nagyobb krízisek alkalmával is támogatást nyújthat a bajba kerülőknek. Ezen közvetlen emberi kapcsolattartás elengedhetetlen feltétele a gyerekek nevelésének, a közös felelősség tudatos kialakításának. A szülők bevonása az óvodai élet szervezésébe szintén erősíti az elkötelezettséget, és lehetővé teszi a szülők számára a pedagógiai folyamatokba történő betekintést.

A szülői közösség sajátos szerepköre az intézményfenntartói feladatok ellátása: a fenntartó szervezet létesítő okiratában meghatározott intézményfenntartói cél pénzbeli támogatásával és személyes részvétellel a szülők biztosítják az óvoda személyi és tárgyi feltételeit, a működéshez szükséges forrásokat. Lényegesnek tekintjük a fenntartói feladatellátás megkülönböztetését és elhatárolását a hagyományos óvodai szülői szerepkörtől.

8. A Magyar Waldorf Szövetség és a Waldorf Ház Pedagógiai Intézet szerepe

A Magyar Waldorf Szövetség a tagságába tartozó magyarországi Waldorf-óvodák és fenntartóik közös tevékenységével ellátja az alternatív WaldorfÓvodapedagógiai Programhoz kapcsolódó feladatokat, a Waldorf-pedagógia általános név- és minőségvédelmét, és a Waldorf-intézmények, intézményfenntartók érdekképviseletét. Állásfoglalásokkal és ajánlásokkal segíti az intézmények feladatellátását, továbbá a fenntartásában működő pedagógiaiszakmai szolgáltató intézet (Waldorf Ház) útján országos pedagógiai-szakmai szolgáltatásokat nyújt a Waldorf-pedagógia területén.

5. számú melléklet

A WALDORF-ÓVODÁK NEVELŐ MUNKÁJÁHOZ SZÜKSÉGES HELYISÉGEK, BERENDEZÉSEK ÉS ESZKÖZÖK JEGYZÉKE

Az eltérő pedagógiai elveket tartalmazó nevelési program az eszköz- és felszerelési jegyzéktől eltérően határozhatja meg a nevelőmunka eszköz és felszerelési feltételeit.

A program VIII. fejezete tartalmazza a Waldorf-óvoda működésének tárgyi feltételeit, ezért az eszközjegyzék ezzel együtt érvényes.

A felsoroltak a lehetőségek egy része csak. Ettől lehet eltérni a helyi sajátosságok figyelembe vételével az óvoda helyi nevelési programja szerint.

I. Helyiségek

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
1. Csoportszoba (25 gyermek részére vízvételi és főzési lehetőséggel)	Gyermekcsoportonként 1
2. Tároló (szertár)	Óvodánként 1
3. Óvónői szoba (Kialakítható a 4. ponttal együtt.)	Óvodánként 1
4. Szülői fogadó, tárgyaló	Óvodánként 1
5. Gyermek öltöző	Csoportonként 1
6. Gyermekmosdó, WC	Gyermekcsoportonként 1
7. Felnőtt öltöző, mosdó, WC	Óvodánként 1
8. Bejáratok, közlekedők, előtér	Óvodánként 1
9. Játszóudvar	Óvodánként 1

II. Helyiségek bútorzata és egyéb berendezési tárgyai

Csoportszoba

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Óvodai fektetők (egész napos az óvodában) (színes rongyszőnyegek, puha bárányбőrök)	Alvó gyermeklétszám szerint 1
Gyermekszék (tömör fából, szépen megmunkálva)	Gyermeklétszám szerint 1
Gyermekasztal (tömör fából, szépen megmunkálva)	A gyermeklétszám szerint
Fényvédő függöny (textíliából, természetes anyagból)	Szükség szerint
Szőnyeg (természetes anyagból)	Szükség szerint
Játéktartó szekrény, polc (tömör fából állvány, paraván, térelválasztó funkcióval, nádból, vesszőből)	Csoportszobánként minimum 2
Fektető tároló (egész napos óvodában)	Csoportszobánként 1
Matracok vagy kiságyak (egész napos óvodában)	Gyermeklétszám szerint
Gyermekméretű párnák, takarók, huzatok (halvány, kis mintás, pamut), (egész napos óvodában)	Gyermeklétszám szerint 2
Évszakasztal	Csoportszobánként 1
Hőmérő	Csoportszobánként 1
Felnőtt szék	Felnőttek számának megfelelő
Textiltároló (lehet vesszőkosár vagy tömör fából készült polc, szekrény)	Gyermekcsoportonként 1
Edény és evőeszköz-tároló	Csoportszobánként 1
Szeméttartó	Csoportszobánként 1
Konyhasarok (vízvételi lehetőséggel, mosogatóval, villanytűzhely)	Csoportszobánként 1

Óvónői szoba

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Íróasztal és szék	1-1
Könyvszekrény	1
Iratszekrény (zárható)	1
Telefon	1
Számítógép	1
Nyomtató	1

Gyermeköltöző

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Öltözőrekesz, ruhatároló, fogas	Gyermeklétszám figyelembevételével
Cipőtároló	Gyermeklétszám figyelembevételével
Öltözőpad	Gyermeklétszám figyelembevételével

Gyermekmosdó, WC

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Gyermekmosdó, WC	Gyermeklétszám figyelembevételével
Törölközőtartó	Gyermeklétszám figyelembevételével
Szappantartó	Gyermeklétszám figyelembevételével

Játszóudvar

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Virágágyások, konyhakert, fák, bokrok, kerti szerszámok, kerti csap, farönkök, kerti asztalok, padok	Program szerint a körülményeket figyelembe véve
Homokozó és tartozékai	Gyermeklétszám figyelembevételével
Takaróháló (a homokozó használaton kívüli lefedéséhez)	Homokozónkként 1
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök (hinták, mászókák, rönkök, kötelek)	Program szerint

III. Tisztálkodási felszerelések

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Tisztálkodófelszerelések (ruhakefe, körömkefe, szappantartó)	Mosdókagylónként 1

Egyéni tisztálkodószerek (fogkefe, fogmosópohár, fésű)	Felnőtt és gyermeklétszám szerint
Törülköző	Felnőtt és gyermeklétszám szerint, 3-3 váltás
Abrosz vagy textil alátét	Gyermekcsoportonként 3 váltás
Takaró (egész napos óvodában)	Alvó gyermeklétszám szerint

IV. A Felnőttek munkavégzéséhez szükséges eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Vasaló	Óvodánként 1
Vasaló állvány	Óvodánként 1
Szennyesruha-tároló	Óvodánként 1
Kerti munkaeszközök (ásó, kapa, gereblye, kerti locsolókanna, létra)	Óvodánként 1-1
Takarító eszközök	Csoportonként 1-1
Hűtőgép	Óvodánként 1
Porszívó	Óvodánként 1

V. Melegítőkonyha eszközei

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Tányérok, poharak, bögrék, evőeszközök	Létszám szerint
Konyharuhák	Óvodánkként 10
Melegítő lábasok, fazekak	Óvodánkként 3-4
Tálaló tálak, jénai és porcelán tálak	Létszám szerint
Kenyeres kosarak, tálcák, kancsók	Létszám szerint
Szeletelő kések, merőkanalak, vágódeszkák	Létszám szerint

VI. A Nevelőmunkát segítő játékok és egyéb eszközök

Nevelőmunkát segítő játékok

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Különféle játékformák (mozgásos játékok, szerepjátékok, építő-konstruáló játékok, dramatizálás és bábozás, barkácsolás) eszközei: textíliák, gyapjú len, vászon, pamut, bársony selyem, színes-gyapjú, kosarak, üvegek, kuckók, koronák, palástok, bábuk, babák, filc állatok. (Minden játék természetes anyagból készült.)	A program szerint
Mozgáskultúrát, mozgásfejlődést segítő, mozgásigényt kielégítő eszközök: botparipák, lókantárok, labdák, kötelek.	Csoportszobai és udvari eszközök
Ének, zene, énekes játékok eszközei: rézharangok, xilofonok, hárfa, csörgők, bot, fúvós, pengetős hangszerek.	Az óvoda nevelési programja szerint Gyermekcsoportonként a gyermeklétszám figyelembevételével
Az anyanyelv fejlesztésének, a	Az óvoda nevelési programja szerint
kommunikációs képességek fejlesztésének eszközei	

Értelmi képességeket (érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, gondolkodás) és a kreativitást fejlesztő anyagok, eszközök: kagylók, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, gyökerek, fakéreg, ásványok.	Az óvoda nevelési programja szerint
Ábrázoló tevékenységet fejlesztő anyagok, eszközök: méhviasz gyurma és kréta; színes gyapjú, filc gyapjútáblák; méhviasz lapok; rajztábla tartó, akvarell festék, vastag ecset, szivacs, rajztábla; természetes alapanyagú fonalak.	Az óvoda nevelési programja szerint Gyermekcsoportonként a gyermeklétszám figyelembevételével
A természeti – emberi – tárgyi környezet megismerését elősegítő eszközök, anyagok: kristályok, ásványok, kövek különféle méretben és mennyiségben; rongybabák, kötött vagy nemezelt; babaház,babakocsi, bababútorok, babakonyhai eszközök.	Az óvoda nevelési programja szerint A gyermeklétszám figyelembevételével
Munkajellegű tevékenységek eszközei: kézimunka kellékek, satupad, szerszámok; a sütés eszközei: kötények, formák, sodrófák: gyúródeszka, teknő, malom; takarítóeszközök, felnőtt és gyermek méretben.	Az óvoda nevelési programja szerint

Nevelőmunkát segítő egyéb eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Hangszer pedagógusoknak	Az óvoda nevelési programja szerint
Hangszer gyermekeknek	Az óvoda nevelési programja szerint
Egyéni fejlesztést szolgáló speciális felszerelések	Fogyatékos gyermeket nevelő óvodában A helyi nevelési programban foglaltak szerint gyermekcsoportonként

VII. Egészség és munkavédelmi eszközök

Eszközök, felszerelés (megjegyzés)	Mennyiség
Étel – mintavétel (üvegtartály) készlet	Óvodánként 1 db
Mentőláda	Közegészségügyi előírások szerint Óvodánként 1 db
Gyógyszerszekrény (zárható)	Közegészségügyi szabályok szerint Óvodánként 1
Munkaruha	A Munkatörvénykönyve, valamint a közalkalmazottak jogállásáról szóló 1993. évi XXXIII. Törvény és végrehajtási rendeletei alapján
Tűzoltó készülék	Az érvényes tűzvédelmi szabályok szerint